INSTITUTIONES

JURIS CANONICI

IN

VARIOS TRACTATUS DIVISÆ

VENIT :

ROMÆ	apud	MERLE.
—		BONIFAZIO.
MEDIOLANI		DUMOLARD.
—		BONARDI POGLIANI.
TAURINI		Hyac. MARIETTI.
FLORENTIÆ		P. DUCCI.
GENUÆ		BETTOLO ANTONIO.
NEAPOLI		G. GURA.
CAMBERII		PUTHOD.
GENEVÆ		BERTHIER GUERS.
—		Marcum MEHLING.
GRIBURGI		P. MEYLL.
MADRITI		Carolum MONNIER.
LONDINI		BURNS et LAMBERT.
BRUXELLIS		DEWAGENEER.
TORNACI		J. CASTERMAN et filios.
SILVÆ DUCIS		VANHOEVEN.
WURTZBURGI		STAHEL.
COLONIÆ		HEBERLE.
LIPSIÆ		Alph. DURR.
CRACOVIÆ		Val. WIELOGLOWSKI.
PETROPOLI		ISAKOFF.

Imp. J. Mayet et Cie à Lons-le-Saunier.

TRACTATUS

DE

CURIA ROMANA

SEU

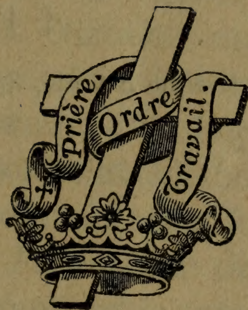
DE CARDINALIBUS, ROMANIS CONGREGATIONIBUS

LEGATIS, NUNTIIS, VICARIIS ET PROTONOTARIIS APOSTOLICIS

AUCTORE

D. BOUIX

THEOLOGIÆ ET UTRIUSQUE JURIS DOCTORE

APUD PERISSE FRATRES CATHOLICOS BIBLIOPOLAS

(IN RECENTIORI DOMO)

BOURGUET-CALAS & Cie SUCCESSORIBUS

PARISIIS, 38, *via dicta Sancti Sulpitii* 38, *PARISIIS*

—

1880

AUTORISATION

DE MONSEIGNEUR L'ÉVÊQUE D'ARRAS, DE BOULOGNE ET DE SAINT-OMER.

M. l'abbé D. Bouix Nous ayant demandé l'autorisation de faire imprimer dans notre ville épiscopale un traité intitulé : *De Curia Romana*, Nous avons fait examiner cet écrit, et, sur le rapport qui Nous a été fait, Nous en avons permis l'impression.

Donné à Arras, le 4 août 1859.

+ P.-L. PARISIS,

Evêque d'Arras, de Boulogne et de Saint-Omer.

TRACTATUS

DE

CURIA ROMANA

TOTIUS TRACTATUS DISTRIBUTIO.

I. Notior res est, quam ut probatione indigeat, diversas a Romano Pontifice personas geri ; prout sic inter alios multos tradit Cardinalis de Luca :

« *Primo* est *Summus Pontifex Romanus*, id est, vicarius « Christi, caput Episcopusque et supremus gubernator « totius Ecclesiæ catholicæ, cujus totus mundus territorium « est et diœcesis... Ex hac porro persona exurgit, et per « totum constat Romana Curia : quamvis enim Curiæ Ro- « manæ denominatio recte etiam desumatur ex aliis effec- « tibus et jurisdictionis speciebus, isti curiæ competentibus « ratione aliarum personarum, quas Papa gerit, tamen cum « ejusmodi effectus accessorii sint et subordinati, non nisi im- « proprie prædictam denominationem fundant.

« *Secundo* gerit Papa *Patriarchæ Occidentis* personam ; « quæ tamen in statu præsenti orbis cum priori confunditur ; « ita scilicet ut in praxi ad eam nullatenus attendatur, nisi « in paucis quibusdam materiam jurisdictionalem respi- « cientibus...

« *Tertio*, gerit insuper Papa personam, eamque pariter « ecclesiasticam et spiritualem, *Episcopi urbis Romanæ* ip- « siusque districtus.

« *Quarto* personam gerit *principis temporalis* quoad terras « Ecclesiæ, quæ vocantur status Pontificius... » (Il dottore volgare, lib. 15, cap. 2, n. 1 et seq., facta ex italico idiomate in latinum translatione.)

II. *Curiæ* (1) vocabulo designari solent personæ, quæ cum principe et sub principe regunt atque administrant. Hinc sub *Romanæ Curiæ* denominatione intelligenda potissimum venit tota illa consiliariorum, dicasteriorum et officialium collectio, quibus in regenda universali Ecclesia Summus Pontifex utitur. Insuper ad eamdem Romanam Curiam ii etiam pertinere censentur, etsi *accessorie* dumtaxat, qui sive in regenda temporali status Pontificii ditione, sive in administranda Romana diœcesi, Summi Pontificis vices agunt auctoritatem que exercent.

III. In præsenti autem tractatu, non agemus de illa Romanæ Curiæ accessoria ac secundaria parte, quæ status Pontificii aut diœcesis Romanæ administrationem respicit ; sed dumtaxat de *præcipua* ac magis proprie dicta *Romana Curia* ; quæ scilicet Romano Pontifici instrumento est in regenda universali Ecclesia, ipsiusque vices agit quatenus supremi totius Ecclesiæ catholicæ Pastoris, non quatenus Pontificii status temporalis principis, aut proprii urbis Romæ Episcopi. Hinc, verbi gratia, non agemus de tribunali Consultæ, quod nonnisi in temporalibus status Pontificii negotiis versetur ; at disseremus de tribunali Rotæ utpote quod aliquatenus universalis Ecclesiæ interesse tangit. Item dicemus de Auditore Cameræ Apostolicæ, ob jurisdictionem quam in nonnullis materiis universaliter habet in omnes orbis catholici diœceses; silebimus autem de Cardinali vicario, de gubernatore Urbis Romæ, et aliis similibus, quia horum actio status Pontificii fines non prætergreditur.

Constat vero *Romana Curia*, prædicto modo intellecta Sacro Cardinalium collegio, pluribus eorumdem Cardinalium congregationibus, nonnullisque aliis tribunalibus ecclesiasticis, ac tandem iis Legatis, vicariis, administratoribus, et præfectis qui dicuntur *Apostolici* idest, a Sede Apostolica deputati, atque ejusdem auctoritate seu jurisdictione muniti

Ex his omnibus simul sumptis coalescit veluti quidam *generalis vicariatus* Sedis Apostolicæ, per quem Summus

(1) De hoc vocabulo, vide quæ diximus in tractatu *de Judiciis*, tomo 1, p, 343.

Pontifex *attingit a fine usque ad finem fortiter, et omnia disponit suaviter.*

De hoc ergo *generali vicariatu* Summi Pontificis disceptationem in præsenti tractatu instituimus ; eas scilicet juris sacri dispositiones expondituri, quæ varias Romanæ Curiæ, seu præfati generalis pontificii vicariatus, personas officiaque ac tribunalia respiciunt.

IV. Totam autem tractationem in quatuor partes distribuimus :*Parte prima*, disseremus de Cardinalibus seu de sacro collegio : *Parte secunda* notionem trademus de sacris Romanis congregationibus et tribunalibus : *Parte tertia*, expendemus quænam sit earumdem Sacrarum Congregationum auctoritas seu quam vim obligandi habeant ipsarum decreta ; dumque id præstabimus quoad Sacram Congregationem indicis, totum jus circa librorum impressionem et prohibitionem exponemus ; et demum *parte quarta,* agemus de Legatis a latere, Nuntiis, vicariis Apostolicis, aliisque nonnullis Sedis Apostolicæ ministris seu officialibus.

PARS I

DE

CARDINALIBUS SEU DE SACRO COLLEGIO

Visa est tota de Eminentissimis Cardinalibus disceptatio ad sequentia duodecim capita commode referri posse : 1° de ipso *Cardinalis* vocabulo : 2° de triplici Cardinalium ordine ; necnon de eorum numero, ac de Cardinalitiis titulis : 3° quam antiquum Cardinalium collegium, et num divinæ institutionis sit, an vero dumtaxat Apostolicæ : 4° Cardinalatus essentia ac definitio : 5° de superioritate Cardinalitiæ dignitatis præ omnibus Ecclesiæ prælatis, solo excepto Romano Pontifice : 6° quomodo sese habeant adinvicem Papa et sacrum collegium, quoad universalis Ecclesiæ regimen ; seu an teneatur cum Cardinalium consilio consensuve et ministerio procedere : 7° de Cardinalium creatione: 8° quatenus Cardinales residere teneantur, et quænam sit eorum in titulis suis jurisdictio : 9° de variis Cardinalium prærogativis: 10° de officio et potestate Cardinalium Sede Romana vacante, et de conclavi : 11° de sacri collegii Decano : 12° de officialibus sacri collegii, qui *clerici italici*, *clerici nationalis* et *computistæ* nominibus designari solent.

CAPUT I.

DE VOCE CARDINALIS,

Otiosa non est investigatio de vero hujusce vocabuli in priscis monumentis sensu. Presbyterianismi siquidem et Jansenismi fautores nihil non moverunt, ut persuaderent hanc denominationem fuisse ab antiquo parochis propriam ; Cardinales proinde nil aliud primitus fuisse quam parochos. Unde et sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium præeminentiam super Episcopos, et super ipsosmet Patriarchas tanquam novitatem ex ambitione Romanorum curialium introductam, et antiquæ disciplinæ subversivam, perpetuis declamationibus carpunt atque insectantur. Quorum mendacia ut facilius pateant, totum argumentum in distinctos quosdam paragraphos distribuere visum est, ut sequitur :

§ I.

Quænam sit vocabuli *Cardinalis* grammatica significatio et antiquitas.

I. « Celebriores lexicographi, quos vidi, vocabulum *car-*
« *dinalis* explicant, quod ad *cardinem spectat*... et hæc vera,
« propria, et ut ita dicam grammatica est hujus vocis si-
« gnificatio. Metaphorice tamen *cardinalis* pro *præcipuo*
« *principali, primario,* ab antiquis usurpatum fuisse cen-
« suerunt Vossius, Salmasius, Pitiscus, aliique ; hancque
« explicationem sectatus est Ducangius. Thomassimus vero,
« Muratorius et quidam alii vocabulum istud interpretati
« sunt *fixum*, *stabile*, *irremovibile* ; et cum forsan ad ea quæ
« volebant, parochos scilicet eo titulo decorare, hæc inter-
« pretatio non satis apta ipsis videretur, alteram adjecerunt
« quod *titulare* et *proprium* significaret. Verumtamen nul-
« lum revera apud latinos scriptores extat indicium, quod
« ad hæc denotanda, ne tropologice quidem et improprie,
« usurpatum unquam fuerit. Quare probe sane doctissimus

« Gothofredus (in notis ad legem 7, codicis Theodosiani, lib. « 2, tit. 6.) scite præmonuit : *Cardinale quid sit* (*non magis « quam cardinales presbyteri, diaconi*), *ad hanc diem nescitur*. « Dum vero illud explicat, diserte ait significare non simpli- « citer fixum, sed affixum in cardine suo, eidemque adhæ- « rens... Quare concludit : *Ut Cardinale sit*, *quod annexum*, « *insertum*, *compactum*. » (Marius Lupus, *de Parochiis*, dissertatione 3, capite 7.)

II. Ad antiquitatem vocis quod attinet, monumenta quæ illam continent chronologice recensendo, primo loco occurreret epistola, quam Gratianus (canone *Sacrosancta*, dist. 22), tribuit Anacleto Pontifici ; quæ proinde ad annum circiter 84 referenda foret : in ea enim *cardinis* nomine designata occurrit Romana Ecclesia. At vero illa Epistola ab eruditis pro authentica non admittitur ; unde non est cur ei hæreamus.

Idem dicendum de Romano Concilio anni 324 (de quo Bellarminus, l. 1, *de Clericis* cap. 16.) Nam illud concilium, quod *secundum Romanum sub Sylvestro Papa* inscribi solet, omnino apocryphum esse pro explorato habent eruditi ; ut videre est apud Labbe (tom. 1, p. 1575, edit Venet. 1728, ad calcem paginæ).

Primum ergo monumentum (ex iis quæ ut authentica allegantur) in quo vocem *Cardinalis* adhibitam reperio, est vetus carta de qua Tamagna (*Origini de Cardinali*, t. 1, p. 88), sic meminit :

« Volterranus scriptor, cujus magna apud eruditos auc- « toritas, refert (1) a seipso visam fuisse scripturam, qua Ze- « nobius senator Romanus donationem quamdam Ecclesiæ « Aretinæ facit, sub Damaso I, qui anno 366, Papa creatus est. « Quæ carta, in Aretina Ecclesia asservata, hanc subscriptio- « nem habet : *Ego Joannes S, R. E. diaconus cardinalis*, *ex « parte Damasi Pontificis laudo et confirmo*. »

Sub Gelasio Papa, id est, jam ab anno 492 usurpatum reperiri *cardinalis* nomen, affirmant Ciacconius et Panvinius ;

(1) *In Antropol.. I. 22, in Vit. Innoc. IV, pag.* 255.

pro quo et antiquissimas citant pergamenas cartas Sanctæ Mariæ trans Tiberim.

Apud S. Leonem Papam frequenter memorantur ii presbyteri et diaconi quos vocat *cardinis nostri*. Cœterum jam quinto sæculo in usu omnino fuisse Cardinalis vocabulum, pro explorato habent omnes eruditi. Hæc de etymologia et antiquitate vocabuli : nunc de sensu quo antiquitus usurpatum fuerit agendum.

§ II.

Quemnam sensum vox cardinalis habeat in scriptis S. Gregorii Magni.

Propositio 1ª. – *Apud dictum Pontificem, nunquam vox cardinalis adhibetur in sensu* PRINCIPALIS *cujusdam inter alios ejusdem ecclesiæ ejusdemque ordinis clericos.* — Probatur 1º ex eo quod Sanctus Gregorius pluries memoret *Cardinales Episcopos* ; qui certe supponi non possunt plures uni eidemque ecclesiæ præfuisse, ita ut unus inde *Cardinalis* dici potuerit, quod inter alios ejusdem ecclesiæ Episcopos *principalis* extiterit : *Quoniam ecclesia Tanatem, in qua dudum fuerat honore sacerdotali fraternitas tua decorata, ita est hostili feritate diruta, ut illuc ulterius spes remeandi nulla remanserit ; in ecclesia Saonensi, quæ jamdiu Pontificis auxilio destituta est, cardinalem te, secundum petitionis tuæ modum, hac authoritate nostra constituimus sine dubio Sacerdotem* (lib. 1, epist. 79.) De eodem Martino, ecclesiæ Tanatensis prius Episcopo, et Saonensi diœcesi in *Cardinalem Sacerdotem* dato iterum sequenti epistola sermo recurrit : *Necessarium duximus Martinum fratrem et coepiscopum nostrum ibidem cardinalem constituere Sacerdotem.* Nec mentem subeat suspicio, forte loqui S. Gregorium de præcipuis alicujus regionis vel regni præsulibus, quos ideo *Cardinales* vocaverit, quod sedes principales, patriarchicam, verbi gratia, primatialem, metropolitanamve occuparent ; nam qui sub

hac denominatione memorati passim in ipsius scriptis occurrunt, fuerunt e contra exiguarum civitatum Episcopi.

Probatur 2°. Ex adhibita *cardinalis* voce quoad presbyteros et diaconos, quos constat nequaquam *principales* in suo gradu constitutos voluisse Gregorium. In epistola ad Syracusanum Episcopum (lib. 13, epist. 23, edit. Benedict.) agitur de Cosma, qui primum subdiaconus in ecclesia Syracusana ordinatus, postea vero ruri in pago quodam presbyter factus et constitutus, tanta tristitia ex hujus loci incommodis correptus est, ut fugam cogitaret. Cui benigne subveniens sanctus Gregorius, mandat Syracusano Antistiti, ut eum in Syracusana ecclesia recipiat tanquam *presbyterum cardinalem.* Ex toto autem contextu patet, non petere S. Gregorium, ut is clericus constituatur primus aut *principalis* inter ecclesiæ cathedralis presbyteros, sed tantum ut inter ipsos recipiatur. Quod præterea patet ex Joanne diacono (lib. 3, cap. 11) : is enim illud ipsum factum adducit ab probandum quod antea de S. Gregorio affirmaverat, nempe : *Cardinales violenter in parochiis ordinatos forensibus, in pristinum cardinem Gregorius revocabat.* Unde in stylo hujus temporis, constituere aliquem presbyterum cardinalem non erat eum cæteris ejusdem ecclesiæ præficere *principalem*, sed dumtaxat eum incardinare, seu huic ecclesiæ addicere.

Item libro 4, epistola 14 (edit. Benedict.) mandat S. Gregorius dictæ Syracusanæ ecclesiæ *incardinari* quemdam Felicem diaconum, e sua ecclesia, in qua ordinatus fuerat, expulsum. Rationem autem cur velit clericum illum constitui Syracusis diaconum cardinalem, sic exponit : *Imbecillitati ejus atque necessitatibus maximeque substentationi ejus pietatis intuitu, providentes, in tua ecclesia eum prævidimus incardinandum.* Et nedum intendat eum constituere inter alios illius ecclesiæ diaconos *principalem*, ne petit quidem ut ad explendum diaconi officium admittatur, sed dumtaxat ut hujus officii emolumenta recipiat : *Sive ut officium diacanatus expleat, seu certe ut sola ejusdem officii pro sustentanda paupertate sua commoda consequatur.*

Item libro 1, epistola 83 (edit. Benedict.) agitur de quodam Liberato diacono, qui de præcedentia contendebat cum dia-

conibus a Januario Calaritano Episcopo ordinatis. Is autem Liberatus in ecclesia Calaritana ordinatus non fuerat sed jam diaconus eo venerat. Regula autem ecclesiastica jam tum plenissime vigens, præcedentiæ ordinem ex antiquitate determinari præcipiebat. Hinc Liberato debebatur præcedentia, si jam Calaritanæ ecclesiæ addictus seu incardinatus fuerat, antequam cum ipso contendentes diaconi a Januario ordinarentur : secus, immerito eam sibi arrogabat. Et in hunc sensum sententiam protulit S. Gregorius hoc modo : *Si a decessore tuo non factus est cardinalis, ordinatis a se diaconibus nulla debet ratione præponi ; ne eos quos consecrando probasse cognosceris, reprobare supponendo quodammodo videaris. Prædictum itaque Liberatum, quem reprimendus ambitionis inflat spiritus, omni instantia ab intentus sui pravitate compesce et ultimum inter diaconos stare constitue ; ne dum se illicite præferri contendit, immeritus loco in quo nunc situs est judicetur. Cujus tamen si obedientia fueris invitatus, et eum post hæc cardinalem facere volueris nisi Pontificis sui cessionem solemni more meruerit, abstinendum ab omni incardinatione memineris.* Quis non videat ibi cardinalem fieri, idem esse ac *incardinari* ? Cum præterea jus præcedendi diaconis a Januario ordinatis denegetur Liberato, non tantum si cardinalis seu incardinatus nondum sit, sed etiam nisi cardinalis factus sit a prædecessore Januarii, ac proinde competitores antiquitate vincat, quis non videat pro synonima *principalis* nequaquam haberi posse vocem *cardinalis* ?

Probatur 3°. Ex omissa *cardinalis* voce, dum expresse loquitur de presbyteris qui primas in aliqua ecclesia obtinebant. Epistola namque 81 libri 1, cujusdam eccllesiæ clerum populumque certiorem facit, se illius curam honorato presbytero integre commisisse : *Quousque ecclesiæ ipsi Sacerdos fuerit ordinatus, omnem supradicto presbytero sollicitudinis ejus curam commisimus.* Is certe Honoratus *principalis* in eo clero erat, et tamen cardinalis nequaquam vocatur. Item libri 4, epistola 11 : *Conventionibus hierarchicis, cunctisque cleri primoribus ;* ubi pariter vox *cardinalis* desideratur, licet expresse de cleri *primoribus* mentio fiat. Item libri 6,

epistola 12 : *Manumissionis paginam... propria manu, una cum tribus presbyteris prioribus et tribus diaconis, pro plenimissa firmitate subscripsimus* ubi iterum sponte sua occurrisset vox *cardinalis*, si ea *priores* designari hac tempestate fuisset solitum. Quam tamen tertiam probationem, utpote *negativam* tantum, non ponimus tanquam quæ per se solam rigorose thesim probet; sed dumtaxat ut alias probationes consonantia sua confirmet.

Propositio IIa. — *Apud S. Gregorium magnum, vox cardinalis non significat gregis pastorem, id est, ecclesiæ rectorem seu parochum.* — Toti fuere Jansenismi et presbyterianismi patroni, ut persuaderent, nil aliud originarie cardinalem fuisse quam parochum, id est, ipsummet cujuslibet ecclesiæ rectorem. Quæ hypothesis per deducta sub præcedenti propositione omnino corruit. Si enim per vocem *cardinalis* S. Gregorius intellexisset cujusque ecclesiæ rectorem seu parochum, intellexisset hoc ipso in qualibet ecclesia *principalem*; atqui, ex probatis, alienus ab ipsius mente fuit clerici *principalis* sensus; ergo et rectoris seu parochi. Et cæteroquin si vel minima attentione perpendantur tum citati, tum modo citandi textus, apertissime constabit eum sensum dicti Pontificis stylo prorsus repugnare.

Præterea dici nequit rectores ecclesiarum seu parochos fuisse diaconos et subdiaconos. Porro S. Gregorius non minus vocem *cardinalis* quoad istos adhibet, quam quoad presbyteros et Episcopos. Quis, verbi gratia, somniet rectorem ecclesiæ seu parochum fuisse Felicem illum, de quo supra, qui ideo dumtaxat in cathedrali Syracusana constituitur diaconus cardinalis, ut habeat unde vitam sustentet, et pro quo etiam non postulat S. Gregorius ut officium diaconi explere permittatur?

Propositio IIIa. — *Apud S. Gregorium, vox cardinalis non designat exclusive clericum alicui ecclesiæ perpetuo et irrevocabiliter addictum; sed dicitur etiam de clerico a sua ecclesia depulso, et alteri addicto donec ad suam reverti possit.* — Id omnino evincit libri 2, epistola 25; in qua videmus Joannem Episcopum, qui in sua diœcesi propter hostium occupationem remanere non poterat, a S. Gregorio constitui in Squillacina ecclesia *cardinalem Sacerdotem*. Ea vero eccle-

sianon ipsi in perpetuum et irrevocabiliter regenda commit-titur, sed solummodo quousque possit ad suam remeare *Te Joannem, ab hostibus captivatæ Lissitanæ civitatis Epis-copum, in Squillacina ecclesia cardinalem necesse diximu constituere Sacerdotem ; et licet a tua sis hoste imminente de pulsus, aliam quæ pastore vacat ecclesiam debes gubernare; ita tamen ut si civitatem illam ab hostibus liberam effici, et domi-no protegente, ad priorem statum contigerit revocari, in eam in qua ordinatus es ecclesiam revertaris: sin autem prædicta civitas continua captivitatis calamitate premitur, in hac in qua incardinatus es debeas ecclesia permanere.*

Cæterum cum morem ita Episcopum alteri ecclesiæ incar-dinandi, ut deberet ad suam propriam, remoto obstaculo redire, secuti sunt alii post S. Gregorium Pontifices. Inte quos adduci potest Joannes VIII, in cujus epistola 13, sic occurrit: *Ut Frotario Burdigalensi Episcopo, cui tamdiu Bituricensem ecclesiam committit, quamdiu pagani Burdi-galensem ecclesiam obtineant, omnes obediant.* Quo præmisso titulo, sic prosequitur epistola : *Didicimus totam provinciam Burdigalensi metropoli pertinentem...., ita esse paganorum persecutionibus desolatam... Quapropter ejusdem S. Bituri censis ecclesiæ, cui subestis, ei pastoralem curam Apostolica auctoritate committimus, et in ipsa eum incardinandum ne cessario esse censemus... Porro sciatis, quia sic ista, non mo dica interveniente necessitate barbara, modo concedimus, u tali necessitate remota, removeatur etiam quod necessita imperat* (Apud Marium Lupi, diss. 3, cap. 7).

Confirmari thesis potest ex titulo, qui in corpore juris ca piti 42, quæstionis 1, causæ 7, præfigitur: *Qui metu hosti litatis ad alium locum transierit, postea ad suam ecclesian redire oportet* (cap. 42, quæst. 1, causæ 7). Nam constat ho caput citata S. Gregorii epistola (25, libri 2), qua Joannen constituit in ecclesia Squillacina *cardinalem Sacerdotem* ; se ad tempus dumtaxat; id est, donec possit ad priorem suam in qua Episcopus ordinatus est, ecclesiam remeare. Erg qui titulum capitis conscripsit, ejusmodi cardinales intellexi de clericis *ad tempus* (et non irrevocabiliter), alteri quan suæ ecclesiæ affixis.

Confirmatur iterum thesis auctoritate doctorum, qui adhibitam a S. Gregorio Magno *cardinalis* vocem eodem modo intellexerunt : « Censet Altaserra, id genus cardinalium « non fuisse in perpetuum tempus; erant enim Episcopi suis « sedibus pulsi ob barbaricam feritatem, qui vacantibus « ecclesiis a Romano Pontifice solatii et alimoniæ causa da« bantur. Si ergo civitas eorum postliminio reciperetur ab « hostibus, ad eam redibant. » (Adnotatores ad epistolam 79, libri 1. S. Gregorii Magni, edit. Benedict.). Quam Altaserræ sententiam a pluribus aliis doctoribus pro certa habitam fuisse sic testatur Marius Lupus (*de Parochiis*, dissert. 3, cap. 7): « Sed et alii complures præstantiores juris ca« nonici professores, *primo* quidem relatas formulas episto« larum Magni Gregorii indubitanter de translatione ab una « et affixione ad aliam ecclesiam intellexerunt : easdem enim, « aut canones decreti Gratiani ex ipsis depromptos, citant, « ubi de Episcoporum translatione agunt (præsertim in com« mentariis ad titulum 7, libri 1 decretalium). *Deinde* eis« dem inhærentes docent, quod cessante, aut invasione hos« tium, aut alia necessitatis causa, translati Episcopi ad ec« clesiam in qua ordinati erant redire tenebantur. Ita præ « cæteris Gonzales, Reiffenstuel, ad dictum titulum decre« talium, et Lancellotus in præclaris Institutionibus juris « canonici (titulo 18), et ipsemet Fleury pariter in institutioni« bus. Adeo autem certum est, quod qui a Gregorio cardinales « constituebantur aut incardinabantur, ad tempus solummodo « iis ecclesiis addicebantur, ut alter doctissimus juris cano« nici consultus, Franciscus Florens (in tractatu ad librum « 1 decretalium, *de Translatione Episcoporum*, pagina 228) « presse loquendo et ad normam posteriorum sæculorum, ne « translationes quidem vocandas contendit hujusmodi a B. « Gregorio commemoratas incardinationes, sed commendas « dumtaxat ; nam ait : *Translatione absolvuntur omnino a « vinculo quo adstricti erant priori ecclesiæ, et cum secunda « in quam transferebantur novum matrimonium dispensa« tive contrahebant. Incardinatione vero, primæ ecclesiæ « vinculum et matrimonium durabat; secundæ autem admi« nistratio et ministerium concedebatur lautum ad tempus...*

« *Finito tempore, vel hostili metu et periculo evidente, redire* « *compellebantur ad priorem ecclesiam, quam jure quodam* « *postliminii recipiebant.* »

Ex dictis autem patet, vehementer hallucinatum fuisse Thomassinum, Muratorium, Vanespenium, et alios quotquot illam a S. Gregorio usurpatam *cardinalis* vocem, interpretati sunt exclusive de clerico, ita alicui ecclesiæ addicto, ut esset in ea ecclesia *proprius, titularis, fixus, stabilis,* nec ab ea recedere posset. « Idque ea solum de causa (ait loco ci- « tato Marius Lupus), ut Cardinales parochos fuisse commi- « niscerentur. »

Propositio IVª. — *Apud S. Gregorium Magnum, cardinales frequentissime vocantur, qui ex ecclesia in qua ordinati fuerant ad aliam migrantes, huic addicebantur seu incardinabantur.* — Prioribus propositionibus falsas quasdam rejicimus vocis *cardinalis*, apud S. Gregorium occurrentis, interpretationes. Diximus scilicet quid Magnus Gregorius hoc vocabulo non intellexerit. Nunc quonam sensu illud adhibuerit, directe est pandendum. Probare scilicet intendimus, *cardinales* seu *de cardine,* juxta dicti pontificis stylum, fuisse clericos omnes alicui ecclesiæ addictos, sive per ipsammet ordinationem in hac ecclesia, sive quia ex alia translati, huic ad tempus saltem affixi erant. In præsenti autem propositione quarta, agimus dumtaxat de posterioribus; id est, de translatis ab ecclesia in qua ordinati fuerant, et alteri ecclesiæ, ad tempus saltem, affixis seu incardinatis.

Hos sub nomine cardinalium a Magno Gregorio comprehendi, certo certius est. Nam in supra citata libri 1 epistola 77, videmus in vacante Saonensi ecclesia *cardinalem Sacerdotem* constitui Martinum, qui in sua Tanatensi Ecclesia, cujus Episcopus erat, commorari, propter hostium infestationem, nequibat. Item supra citata libri 2 epistola 25, Joannes Lissitanæ civitatis Episcopus, ab ea sede exulare coactus, Squillacinæ ecclesiæ constituitur *cardinalis Sacerdos.*

Item Agnellum, in civitate de Fundis Episcopum, et ibi commorari non valentem, præfecit S. Gregorius ecclesiæ Tarracinæ. Quem, libri 3 epistola 13, sic alloquitur : *Agnello*

Episcopo de Fundis, qui nunc in civitate incardinatus est Tarracinensi... Quia igitur ob cladem hostilitatis, nec in civitate nec in ecclesia tua est cuique habitandi licentia, ideo te auctoritate nostra Tarracinensis ecclesiæ cardinalem constituimus Sacerdotem. Et in Epistola ad Tarracinenses : *Quia Agnellum cardinalem vobis constitui deprecamini Sacerdotem.*

Item, libri 13 epistola 23 (edit. Bened.) : *Gregorius Johanni Episcopo Syracusano. Quorumdam ad nos relatione pervenit, Cosmam, qui a decessore vestro venerandæ memoriæ Maximiano in ecclesia Syracusana factus subdiaconus, atque a vobis postea in possessione, quæ Juliana vocatur, presbyter dicitur ordinatus, ita nimia tristitia et loci qualitate vehementer afflictum, ut vitam sibi pœnam existimet... Et ideo quia tales erga subjectos nostros debemus existere, quales nobis, si subjecti essemus, nostros volueramus esse præpositos, magnæ benignitatis est, si eum in ecclesia ubi subdiaconi est functus officio, sanctitas vestra reducere, atque illic presbyterum voluerit constituere cardinalem.* Ibi agitur de presbytero, ab ecclesia in qua presbyter ordinatus fuerat, ad aliam transferendo: relative autem ad Ecclesiam ad quam transfertur vocatur *presbyter* hujus Ecclesiæ *cardinalis*: eodem nempe prorsus modo, quo vidimus pro Episcopis in simili casu usurpari.

Item, cum diaconus Felix ad schisma Istricorum declinasset, postea vero correcto errore ad S. Gregorium recurrisset, ab eo Pontifice ad Episcopum Syracusanum directus est, huic Ecclesiæ incardinandus, id est, cardinalis diaconus in ea constituendus : « Imbecillitati ejus, atque necessitatibus, « maximeque substentationi ejus, pietatis intuitu, pro« videntes, in tua ecclesia eum providimus incardinandum « sive ut officium diaconatus expleat, seu certe ut sola ejus« dem officii pro sustentanda paupertate sua commoda con« sequatur. » (Libri 4, epistola 14, edit. Benedict.)

Item (libri 6, epist. 11) : « Fraternitatem tuam a nobis pe« tiisse recolimus, ut Gratianum, ecclesiæ Venafranæ diaco« num, tuæ crederemus ecclesiæ cardinandum : et quoniam « nec Episcopum cui obsecundare, nec propriam habet eccle« siam (hoste scilicet prohibente) qua suum debet ministerium

« exhibere, petitionem tuam non prævidimus differendam. « Idcirco scriptis tibi præsentibus eum necessario duximus « concedendum, habituro licentiam diaconum illum (nostra « interveniente auctoritate) ecclesiæ tuæ, Deo propitio, cons- « tituere cardinalem. »

Item sub propositione prima, textum (ex epistola 83 libri 1) adduximus, in quo idem *diaconi cardinalis* vocabulum intelligendum est relative ad ecclesiam ad quam ex alia diaconus ille venerat.

Inferioribus etiam sæculis in eodem sensu recurrunt illæ a S. Gregorio Magno usurpatæ, *incardinandi* et *cardinalem* constituendi formulæ. In opere qui *liber diurnus* inscribitur (editionis Garnerianæ, ab Hofmanno recusæ, tom. 2, p. 110) datur formula ad exequendam ejusmodi incardinationem : *Synodale ut Episcopus alterius civitatis in alia ecclesia possit incardinari. Et temporis necessitas nos perurget, et imminutio exigit personarum, ut destitutæ ecclesiæ vestræ salubri debeamus deliberatione succurrere: et ideo secundum desiderium vestrum, fratrem et coepiscopum...*, *cujus ecclesia est ab hostibus occupata*, *cardinalem vestræ ecclesiæ*, *sicut petistis, constituimus Sacerdotem.*

Item Hadrianus secundus in septima sua ad Episcopos synodi Suessionensis epistola : *Sed quia idem reverendus Antistes*, *ut vestra relatio manifestat, a propria Ecclesia diutino jam tempore paganorum persecutione pulsus hac illac peregre proficiscitur..*; *qua de re secuti prædecessorum patrum instituta*, *et Apostolicæ Sedis exempla pontificum*, *præcipue Beati Patris Gregorii*, *qui circa hujusmodi. quæ nunc nos erga præfatum Antistitem Deo favente statuimus*, *sæpe statuisse dignoscitur*, *decernimus hunc sanctissimum crebro jam dictum fratrem nostrum et coepiscopum Actardum*, *ecclesiæ quæ forte suo sit viduata pastore*, *penitus incardinari*, *quatenus in ea incardinatus*, etc. (Apud Marium Lupi, *de Parochiis*, diss. 3, capite 7, pag. 368, edit. Bergomi 1788).

Quibus attentis documentis (ut cætera brevitatis ergo prætermittamus), omnino concludendum est cum Romanis Gratianæi decreti correctoribus : « Cardinare vero, seu cardi- « nalem constituere, ita videtur B. Gregorius accepisse, ut

« canonicam translationem significet. Nam cum tempore S. « Gregorii canon sextus Concilii Chalcedonensis accurate « observaretur, ut nullomodo daretur alicui locus in eccle- « sia (qui nunc titulus vocatur), nisi simul ad eum locum or- « dinaretur, cum aliquis jam ordinatus, necessitate aliqua « in aliam ecclesiam transferebatur, ut in illa in eodem gradu, « quo in prima ordinatus erat, deserviret, in secunda dice- « batur incardinari... De hac re Joannes Diaconus libro 3, « capite 8, 11 et 16. Gregorium vero Joannes VIII et facto « ipso, et vocabulo in eadem notione accepto, est imitatus, « quod ex aliquot manuscriptis ipsius epistolis constat. » (Nota ad canonem *Fraternitatem* 5, distinctionis 71.)

Propositio V^a^. — *Juxta S. Gregorii stylum, cardinales alicujus ecclesiæ erant, non tantum qui alibi ordinati ad eam ecclesiam transferebantur eique incardinabantur, sed et ii qui ad illam ecclesiam seu ad illum cardinem ordinati fuerant.* — In superiori propositione toti fuimus ut ostenderemus, cardinales a S. Gregorio vocari solitos fuisse eos clericos, qui ex ecclesia in qua ordinati fuerant aliqua necessitate depulsi, alteri saltem ad tempus (id est, donec ad priorem remeandi facultas fieret) addicebantur. Nunc quæstio est, utrum ad tales exclusive *cardinalis* denominationem dictus Pontifex restrinxerit; ita scilicet ut cardinales simul habiti et dicti abeo non fuerint clerici eidem ecclesiæ per ordinationem addicti? Affirmative respondet Marius Lupus (*de Parochiis*, dissert. 3, cap. 7): « Advertere interest, inquit, quod nulli profecto sive Epis- « copi, sive presbyteri diaconive magis stabiles, permanen- « tes, immobiles, quin etiam proprii et titulares fuerunt, « quam illi qui primo in unaquaque ecclesia ordinabantur « ac consecrabantur, eidemque ut proprio titulo (quemad- « modum hodie dicitur) sua ordinatione addicebantur. Tot « enim et toties repetitis sacris canonibus statutum erat, ut « singuli singulis ecclesiis ipsa ordinatione affigerentur, « ut nunquam ab una ad aliam nisi necessitate aliqua ur- « gente transirent. Hi autem cum nullibi a Beato Gregorio « cardinales constituti dicantur, ea majori quæ in his rebus « haberi potest evidentia patet, sanctum doctorem nihil pror- « sus eorum significasse ea formula, qua de iis loquitur qui

« de una ad aliam transferebantur ecclesiam, et ita transfe-
« rebantur, ut cessante impedimento, ad priorem remigrare
« deberent. Idque etiam hoc omisso ineptum prorsus fuisset;
« nam eodem pacto atque ratione omnes omnino clerici *cardi-*
« *nales* constituti dici potuissent : nam omnes alicui ecclesiæ
« ita addicti erant, ut in iisdem proprii essent et titulares,
« fixi, stabiles, ab eaque recedere nequirent. Gregorius vero
« quosdam dumtaxat ea formula designat. »

Nulli forsan magis quam mihi eruditionis et doctrinæ gravitate præclarus Marius Lupus. Ad eum tamen in hac re deserendum compelli me fateor. Corruit enim tota ejus argumentatio, si falsum sit quod adeo fidenter affirmat, *nullibi a Beato Gregorio cardinales* dici eos, qui ordinatione tantum, non vero translatione, alicui ecclesiæ addicebantur. Atqui falsam omnino ejusmodi affirmationem probat sancti Gregorii epistola 15, libri 1 ; in qua expresse agitur de constituendo *per ordinationem,* non autem per translationem cardinali presbytero : *Pervenit ad nos, quod Populonensis ecclesia ita sit sacerdotis officio destituta, ut nec pœnitentia decedentibus ibidem, nec baptisma possit præstari infantibus... Jubemus dilectioni tuæ, ut hujus præceptionis auctoritate commonitus, memoratæ ecclesiæ visitator accedas, ut unum cardinalem illic presbyterum, et duos debeas diaconos ordinare. In parochiis vero præfatæ ecclesiæ tres similiter presbyteros.* Ibi certe agitur de constituendo in Populonensi cathedrali ecclesia, non per translationem, sed per ordinationem, uno *cardinali* presbytero.

Sed et idem plene constat ex Joanne diacono, qui dicti Pontificis vitam conscripsit : « Episcopos undecumque me-
« liores invenire potuit, studiosissime ordinavit. Et si quan-
« do necessitas ordinandi Sacerdotis obrepsit, neque cardi-
« nales Ecclesiæ suæ, neque monachos monasterii sui pen-
« tus excusavit, quominus illis ecclesiam regendam com-
« mitteret, qui exemplis et verbis pariter illam ædificare me-
« lius potuissent. Nam ut pauca de multis contingam, e
« presbyteris cardinalibus Ecclesiæ suæ consecravit Epis-
« copos, Bonifacium Rhegii, Habentium Perusii, et Donu
« Messanæ Siciliæ. Ex subdiaconibus vero, Gloriosum I

« triæ..., Petrum Trecas... Solis diaconibus Apostolicæ Se-
« dis super hac quodammodo parte parcebat (*ibi enumeran-*
« *tur tres tantum ad episcopatum evecti*).

« Cumque Gregorius, percepta occasione, suæ Ecclesiæ « cardinales (si tamen consentirent) satis voluntarie prove- « heret, neminem prorsus quantacumque necessitate coactus, « violenter promovere certabat; ne sub hujusmodi occasione « quemquam eliminando deponere videretur » (libro 3, cap. 7 et 8). Ibi autem narrat Joannes diaconus, quomodo Florentium, Sedis Apostolicæ cardinalem subdiaconum, sibi in Episcopum consecrari postulaverint Neapolitani; recusante autem Florentio, quomodo vim illi facere noluerit S. Gregorius. Ex qua Joannis diaconi narratione, satis patet cardinales dici solitos fuisse tum presbyteros, tum diaconos, tum subdiaconos etiam, Sedi Apostolicæ, seu Romano Episcopo addictos. Ex iis autem multi saltem fuerant in Romana Ecclesia ordinati; nec omnes supponi possunt aliunde jam ordinatos venisse, et Sedi Apostolicæ incardinatos fuisse.

Quod cæteroquin magis adhuc palam fit in subsequentibus citati historici verbis: « Aliarum parochiarum clericos sibi « et aliis discretissimus Pontifex discretissime incardinare « curabat » (lib. 3, cap. 19). Quod ut probet, narrat Joannes diaconus quomodo S. Gregorius in diaconum Romanæ Ecclesiæ ordinaverit, Epiphanium quemdam, sibi ex Isauria missum, eumdemque remittere noluerit; pro quo ipsa adducit S. Pontificis verba, nempe: *Filium vestrum Epiphanium mandastis, ut ad sacrum ordinem provehere deberemus, vobisque retransmittere: sed in uno vos audivimus, in altero vero audire minime potuimus. Diaconus quidem factus est: sed quisquis semel in hac Ecclesia sacrum ordinem acceperit, egrediendi ex ea ulterius licentiam non habet.* Illum profecto diaconum Romanæ Ecclesiæ incardinatum, seu cardinalem factum existimavit citatus historicus; et tamen non per translationem, sed per ordinationem.

Adverterat quidem Marius Lupus (pagina 379, *de Parochiis*, diss. 3, cap. 7) sibi contrarium esse Joannis diaconi loquendi modum. Sed respondet auctorem illum nonnisi sæculo nono scripsisse, quo tempore jam alio sensu vox *car-*

dinalis usurpari cœperat. Quæ responsio admitti quidem forsan potuisset, si aliunde verum foret, *nunquam in universis Magni Gregorii operibus cardinales dictos conspici* clericos alicui ecclesiæ per ordinationem addictos, ut affirmat Bergonensis canonicus (citato opere pag. 378). At cum supra citata Magni Gregorii epistola contrarium prorsus evincat, consonare cum Gregorianis Joannis diaconi locutiones potius censendæ sunt; præsertim cum nullibi moneat de usurpato a se in diverso sensu *cardinalis* vocabulo.

Item valida non videtur Marii Lupi objectio, quosdam nempe dumtaxat a Magno Gregorio cardinales vocitari; omnes tamen clericos eo nomine fuisse decorandos, si cardinales fuissent quilibet alicui ecclesiæ per ordinationem addicti. Nam 1° cardinales Gregorius vocat etiam eos qui per ordinationem alicui ecclesiæ erant affixi, ut ex citata epistola constat. 2° Verum quidem est, eam vocem quoad affixos per translationem multo crebrius a sancto doctore usurpatam reperiri : ast id mirum non est ; qui enim alicui ecclesiæ per ordinationem addicti fuerant, jam ab omnibus satis intelligebantur, quin hoc exprimeretur, esse de ejus ecclesiæ cardinales : atvero qui aliunde venientes his adjungebantur nisi expresse declararentur affixi, seu addicti, seu incardinati, nequaquam intelligi poterant huic ecclesiæ alligati ; sed relative ad eam in advenarum et extraneorum condition remanebant. Hinc 3° asseri nequit *quosdam tantum* a S. Gregorio *cardinales dictos fuisse*, eo sensu quod a cardinalatus conditione illos excluserit, quos sub hoc nomine non designat, clericos nempe ex sola sua ordinatione alicui ecclesiæ addictos : licet enim eos cardinales non vocet, utpote qui tales satis per se intelligebantur, non sequitur quod pro cardinalibus non habuerit. Deserendus ergo in hac re videtur Marius Lupus et Nardi ; et eum secutus Tamagna (*Origini de' Cardinali*, parte 1, c. 3) ; et concludendum S. Gregorii Magni tempore cardinales dictos fuisse clericos, tum per ordinationem, tum per translationem alicui ecclesiæ, ad tempus saltem, addictos. Sed nullam hac voce expressam fuisse inter cæteros ejusdem ordinis in eadem ecclesia præeminentiam, nullam principalitatem nullam specialem muneris pe

petuitatem, nullum denique parochi vestigium, certo certius contra recentiorum parochistarum commenta demonstravit Marius Lupus, præclarissimo suo opere cui titulus, *de Parochiis, ante annum* 1000, *dissertationes tres*.

Scholium. — *Utrum S. Gregorius Magnus cardinales intellexerit clericos cathedrali dumtaxat Ecclesiæ affixos.* — Expendendo quo sensu *Cardinalis* vocabulum in scriptis Magni Gregorii usurpatum occurrat, plura determinavimus: 1° nempe designatos eo nomine non fuisse *parochos*: 2° nec *principales* quosdam inter ejusdem ecelesiæ ejusdemque ordinis clericos: 3° nec præcise et exclusive clericos *irrevocabiliter* alicui Ecclesiæ addictos: 4° designatos autem hoc vocabulo frequentissime fuisse clericos e sua, in qua ordinati fuerant, ecclesia depulsos, et alteri, etiam ad tempus et non in perpetuum, affixos: 5° eos præterea qui ex ipsa sua ordinatione alicui ecclesiæ addicebantur. Nunc inquirendum remanet utrum dictus Pontifex ejusmodi formulis designare voluerit cathedralis dumtaxat ecclesiæ clericos, an vero etiam clericos aliis civitatis episcopalis diœceseosve ecclesiis addictos. Et certe magni momenti esset hujus difficultatis solutio. Si enim, quod sequiora tempora demonstrant, cardinales nempe nihil aliud fuisse quam cathedralis proprium clerum, idest, Episcopi presbyterium seu capitulum, jam a S. Gregorii Magni tempore usurpatum panderetur, non parvo hinc lumine cardinalitii ordinis origo illustraretur.

Atvero inter varios laudati Pontificis textus, mihi nondum licuit ipsius hac de re mentem clare perspicere.

I. Nam fatendum quidem est, *cardinalis* et *incardinare* vocabula plerumque in scriptis ejus occurrere relative ad aliquam cathedralem ecclesiam usurpata. Immo in libri 1 epistola 15 satis aperte innuitur reservari cathedralibus clericis *cardinalis* denominationem. Nam dum jubet Gregorius a quodam visitatore Episcopo ordinari in diœcesi Populonensi, (pastore tunc et presbyteris vacua), sex clericos, hac formula utitur: *Ut unum cardinalem illic* (in Populonensi ecclesia) *presbyterum, et duos debeas diacones ordinare: in parochiis vero præfatæ ecclesiæ tres similiter presbyteros*. Vox *parochia*

antiquitus designavit reliquum, præter civitatem episcopalem, diœcesis tractum. Unde tres presbyteri in parochiis ordinandi intelligendi sunt de presbyteris qui plebes extra civitatem positas curare debebant. Quoad hos autem S. Gregorius vocem *cardinales* non addit. E contra loquens de presbytero in ipsa cathedrali Populonensi ordinando, *cardinalem* eum vocat; quia nempe is *cardini* addicendus erat, idest, *cathedrali ecclesiæ*, ut ex innumeris monumentis sequentium temporum probari potest. Ea tamen probatio rem non evincit: objici enim potest vox *similiter*, quasi indicet *in parochiis* tres etiam *cardinales* presbyteros esse ordinandos. Et quamvis ea dictio *similiter* potius videatur referenda ad vocem *ordinare*, vel etiam ad numerum clericorum pro civitate præscriptum, omnis tamen ambiguitas non tollitur.

II. Aliunde in contrarium faciunt duo oratoria, in quorum altero prohibet, in altero concedit Gregorius *cardinalem* constitui presbyterum. Textus ipsos in medium adducamus: sic legere est in epistola 2 libri 10. ad Fortunatum Neapolitanum Episcopum: « Fraternitati vestræ esse non putamus « incognitum, quia Romanus clarissimæ memoriæ vir, per « ultimæ suæ voluntatis arbitrium, in domo juris sui eccle- « siam, quæ in civitate vestra sita est, ædificari deputavit. « Et quia, Deo miserante, defuncti noscitur voluntas impleta, « sanctitas vestra illic ingravanter accedat: et locum ipsum « in honorem Sanctorum.. solemniter studeat absque missis « publicis cum veneratione debita consecrare: ita ut in eo- « dem loco baptisterium nunquam construatur, nec presby- « terum constituas cardinalem. Sed quoties missas ibi de- « gentes illic monachi fieri voluerint, a dilectione vestra « presbyterum noverint postulandum. » Libri autem 12 epis- « tola 11, sic habet: « Prædictum oratorium solemniter con- « secrabis. Presbyterum quoque te illic constituere volu- « mus cardinalem, ut quoties præfatus conditor fieri sibi « missas fortasse voluerit, vel fidelium concursus exegerit, « nihil sit quod ad missarum sacra exhibenda solemnia va- « leat impedire. »

Ibi certe clare agitur de *cardinali constituendo* extra cathedralem Ecclesiam, in oratorio scilicet. Ergo cardinales,

quales Gregorius eos intelligebat, poterant esse alii, quam cathedralibus ecclesiis affixi clerici.

Hinc, salvo doctiorum judicio, non parum impellerer ad concludendum, S. Gregorii tempore nondum cardinalis denominationem ad clerum cathedralibus ecclesiis addictum fuisse restrictam; sed cardinales a dicto Pontifice indiscriminatim vocatos fuisse clericos alicui ecclesiæ, (quæcumque illa foret, et etiamsi oratorium solummodo esset) vel per ordinationem, vel per translationem affixos; ita nempe ut, relative ad talem ecclesiam *incardinati*, seu de *cardine*, seu *cardinales* vocarentur.

Sequentibus vero temporibus, idest, ab octavo jam sæculo, *cardinis* nomen evasisse cathedrali ecclesiæ (ob ipsius in tota diœcesi principalitatem) exclusive proprium; consequenter autem tunc cardinales exclusive vocitari cœpisse clericos dumtaxat cathedralium ecclesiarum; eos nempe qui presbyterium Episcopi seu capitulum constituebant. Et tandem recentioribus temporibus, ob Cathedræ Apostolicæ super cæteras eminentiam, clericis presbyterium seu capitulum Papæ conflantibus, remansisse (honoris causa) proprium illud nomen; cæteris paulatim in reliquo orbe cathedralium canonicis, ejusmodi titulum exuentibus, et etiam postea exuere omnino jussis.

§ III.

Medio Œvo, cardo dicta, tum Sedes Apostolica, tum quælibet cathedralis ecclesia: Cardinales vero nuncupati majores clerici, qui vel Summo Pontifici, vel singulis Episcopis vicinius adhærentes, quoddam cum eo tanquam capite corpus constituebant.

Propositio Iª. —*Romæ ab octavo saltem sæculo, certi clerici dicebantur presbyteri et diaconi Cardinales seu cardinis.* —Id invicte probat altera Romana Synodus sub Stephano IV celebrata, anno 769, in qua habetur: *Ne ullus unquam*

præsumat laicorum, neque ex alio ordine, (nisi per distinctos gradus ascendens diaconus aut presbyter Cardinalis factus fuerit) ad sacrum pontificatus honorem promoveri. Et rursus: *In apostolatus culmen unus de Cardinalibus presbyteris vel diaconibus consecretur.* Quem textum citans præclarissimæ vir eruditionis Marius Lupus, addit, hoc primum esse sincerum monumentum in quo viderit presbyteros diaconosque Romanæ Ecclesiæ *Cardinales* nuncupatos (*de Parochiis*, dissert. 3, cap. 8, pag. 388); usurpata scilicet voce, non jam in eo sensu qui in anterioribus monumentis occurrit, sed quatenus specialem dignitatem et principalitatem exprimente.

Leo Papa IV, in Synodo Romana anni 853, Anastasium presbyterum hoc modo memorat : *Anastasius presbyter Cardinis nostri, quem nos titulo B. Marcelli martyris atque pontificis ordinavimus* (apud Marium Lupum, pag. 381, *de Parochiis* diss. 3, cap, 8).

Adrianus secundus, epistola 23 et 24, quemdam vocat, *religiosum presbyterum cardinis nostri* (apud Marium Lupum, loco citato).

Joannes VIII, epistola 83 ad Angelbergam Augustam : *Latorem quoque præsentium Petrum cardinis nostri presbyterum* (apud Marium Lupum, ibid).

In capitularibus regum Francorum, libro 1, capite 139 : *Diaconus in cardine constitutus urbis Romæ* (apud Marium Lupum, loco citato).

Propositio IIª. — *In locutionibus sub præcedenti propositione memoratis, vox cardo designabat ipsammet Sedem Apostolicam.* — Satis patet ex eo quod Summi Pontifices, loquendo de presbyteris diaconisve *cardinis* addere soleant, *nostri.* Quid enim esset ille *cardo* quem *suum* vocant Romani Antistites, et qui etiam dicitur *cardo urbis Romæ* nisi ipsamet cathedralis ecclesia Papæ, seu ipsa pontificia auctoritas, qua veluti cardine tota ecclesia regitur ? Nam ut mox videbimus, in reliquis etiam diœcesibus *cardo* vocabatur cathedralis ecclesia ; ergo et idem sonabit *cardo urbis Romæ. Cardo* autem dicta cathedralis non propter materialem cathedram, sed propter sedentis in ea Antistitis auctoritatem.

Propositio III[a]. — *Medio ævo, in singulis diœcesibus quidam pariter vocabantur presbyteri et diaconi cardinis.* — « Sicuti enim Romanæ ecclesiæ majores clerici aliquando « *ipsius cardinis* dicti fuerunt.. ita etiam in antiquis monu- « mentis recensiti conspiciuntur aliarum ecclesiarum item « majores clerici.... In charta Lucensi anni 904, edita a « Muratorio (tom. 6, col. 407, antiquit. medii œvi), post Epis- « copum subscribit Vincentius Archipresbyter *cardinis* et « Vicedominus : deinde sex aut septem qui se *cardinales* « appellant. In præclaro decreto ejusdem anni 904, edito a « Petro Maria Campi in historia Placentinæ ecclesiæ (in ap- « pendice, pag. 430), legitur : *Andream ejusdem ecclesiæ* « *nostræ cardinis diaconum scribere jussimus.* Ita autem se « suscribit : *Ego Andreas diaconus cardinis S. Placentinæ* « *ecclesiæ.* Chartæ editæ in Auctario Episcoporum Lauden- « sium (pag. 110), anni circiter 962, subscribit : *Rutbertus* « *presbyter de cardine S. Laudensis ecclesiæ* in textu autem « habetur *quo tantummodo cardinales sacerdotes, presbyteri* « *scilicet, diaconi ac subdiaconi ad comedendum conveniant.* « In duabus supra relatis diœcesanis synodis Patavinis, ab « Ughello et Muratorio vulgatis, habetur : *Convocata sacer-* « *dotum, levitarum, reliquorumque caterva, tam ex cardine* « *urbis ejusdem...* Deinde *tam ex cardine ejusdem ecclesiæ...* « Item in duobus diplomatibus, uno Lotharii II, altero Otho- « nis III (apud Ughellum, tom. 5 *de Episcopis Novocomen-* « *sibus* legitur : *Gregi S. Cumanæ ecclesiæ tam de cardine* « *quamque omnibus sacerdotibus*. In Charta autographa anni « millesimi existente in archivo nostræ Bergomatis cathe- « dralis, qua de ipsamet cathedrali et ejus canonicis agitur, « recensetur, *Abel, eidem ecclesiæ cardinis presbyter.* » (Marius Lupus, *de Parochiis*, dissert. 3, cap, 8, p. 382).

Propositio IV[a] — *In locutionibus sub præcedenti propositione memoratis vox cardo significabat cathedralem ecclesiam.* — Nam eis qui *cardinis* constat fuisse cathedralis ecclesiæ presbyteros vel diaconos ; ut probant ipsa documenta in quibus memorantur esse *de cardine.* « Inquirendum superest « quidnam esset, quod in ecclesiastica significatione tunc « cardo dicebatur. Id autem ex productis constat documentis.

« Quod ad Romanam ecclesiam attinet, ipsemet designatur « Pontifex, cui qui vicinius arctiusque adhærebant presbyteri « diaconive, eapropter cardinales dicti sunt. In aliis vero « civitatibus, episcopalem sedem, scilicet cathedralem eccle- « siam cardinem appellatam indubium est, uti si citata di- « plomata consulentur, cuique patebit. Etenim in charta quæ « continet electionem Episcopi apud Campum (in historia « Placentiæ), conventus ad eligendum Episcopum initio « decreti dicitur habitus *infra sinum ejusdem majoris « ecclesiæ* : Andreas vero qui decretum scripsit, appellatur « *ejusdem cardinis diaconus*. In charta Laudensi, de nummo « exhibendo *Matri ecclesiæ* (ut ibidem dicitur, cathedrali « scilicet) *et pasto præparando* ejusdem *cardinalibus sacer- « dotibus*, agitur. In synodis vero Patavinis, qui ex *cardine « urbis* appellantur, iidem dicuntur *clerus ipsius sedis* quo « nomine nemo nescit pariter cathedrales significatas ; ac « deinde singillatim dicuntur *ex cardine ipsius ecclesiæ* ; « initio autem diplomatis memorantur cathedralis Patavii « hoc pacto : *In domo S. Matris ecclesiæ* a qua prima voce or- « tum habuit italicum vocabulum *duomo* ad cathedrales deno- « tandas. Id ipsum satis aperte elucet in diplomatibus Novoco- « mensis ecclesiæ, quibus confirmatur quædam possessio « tam cathedralis clero, quam cæteris sacerdotibus. In charta « tandem nostra Bergamati evidentissimum est, tum ex « universo contextu, tum quia ita exorditur *dum in S. Vin- « centii Matris ecclesiæ choro* ; quæ sane nostra erat cathe- « dralis : *Abel* autem dicitur *ejusdem ecclesiæ cardinalis « presbyter* ; subscribitur autem ab archidiacono, archi- « presbytero et pluribus ipsius cathedralis canonicis. Pa- « lam igitur est *cardinis* vocabulo cathedrales significa- « tas fuise ecclesias. » (Marius Lupus, *de Parochiis*, pag. 383.)

PROPOSITIO V^a. — *Qui, sive Romæ, sive in aliis diœcesibus, dicebantur* CARDINIS, *iidem cardinales nuncupati sunt : et quidem ex speciali eorum cum cardine, id est, cum Papa vel Episcopo, cohærentia.* — 1° Quod simul vocati fuerint cardinales, patet ex eo quod in chartis ejusdem œvi, modo una modo altera locutio occurrat in eodem prorsus sensu. « Quin

« immo (ait Marius Lupus, *de Parochiis* p. 382, edit. Ber-« gomi 1788), in uno eodemque, documento, tum *cardinis* « seu *de cardine*, tum *cardinales* dicti, » In supra citata Lucensi charta, verbi gratia, unus subscribit *archipresbyter cardinis*, et sex alii subscribunt cum voce *cardinalis*.

2° Cardinales autem eos dictos fuisse a cardine patet ex eo quod hoc nomine nuncupati fuerint dumtaxat cathedralium ecclesiarum certi clerici; cathedralis autem ecclesia cardinis sibi proprium nomen habuerit. Cardinales ergo dicti, quia de cathedrali ecclesia seu cardine. Ipsa autem cathedralis ideo *cardo* dicta, quia ibi Episcopus; ergo ex speciali cum Episcopo relatione seu cohærentia *cardinales* dicti.

Confirmatur ex generali veterum auctorum persuasione. Nam Leo papa nonus, qui undecimo sæculo vixit, loquendo de Romano Pontifice, sic habet: *Unde clerici ejus cardinales dicuntur, cardini utique illi quo cœtera moventur, vicinius adhœrentes* (epist. 1, cap. 23). Citat Ducangius (in suo glossario ad vocem *Cardinalis*) vetus carmen, quo pariter a *cardine* dictos Cardinales perhibetur:

Dic age, quid faciunt quibus est a cardine nomen?..
Non ratione caret, quod habent à cardine nomen:
Deservire solent nomina rebus in his.
Porta suos postes sine cardine claudere nescit;
Nec bene prœter eos Pastor ovile regit.

Eugenio Papæ III°, ut narrat Otto Frisingensis (de gestis Frederici, cap. 57), ipsimet cardinales ita dixerunt: *Per nos tanquam per cardines universalis Ecclesiœ volvitur axis.* Et Concilium Basileense (sess. 23) de Ecclesiæ Romanæ Cardinalibus statuit, ut *sicut nomine, ita et re ipsa Cardinales sint, super quos ostia universalis versentur et sustententur ecclesiœ.*

Propositio VIª. — *Cardinales in qualibet diœcesi, medio œvo nihil aliud erant quam canonici, cathedrale nempe capitulum, seu antiquum presbyterium.* — Hanc thesim invictissima documentorum suppellectili demonstravit Marius Lupus (*de parochiis*, dissert. 3, cap. 8), et post ipsum Nardi (*de' parochi*). Qui auctores omnino profligarunt Thomassini Muratoriique et horum sequacium

systema, quo propugnatum est, cardinales dictos fuisse, vel ipsos parochos, vel saltem eos solos ex canonicis, qui simul canonici essent cathedralis, et alterius ecclesiæ rectores seu parochi. Extra scopum nostrum ageremur, si ipsam ingrederemur discutiendam documentorum sylvam : satis sit conclusionem Marii Lupi, qui in hanc rem strenue desudavit, adducere: « Palam igitur est, inquit, *cardinis* vocabulo « cathedrales significatas fuisse ecclesias. Cum autem a car- « dine, ut demonstravi, *Cardinalis* nomen derivatum sit, « palam est intimam significasse eorum qui ita appellati « fuerunt ad cathedrales adhæsionem, ita ut ad eas omnino « pertinerent atque spectarent; majores nempe fuisse ea- « rumdem clericos, canonicos tunc etiam dictos.. Pro longa « complurium annorum in pervolvendis scrutandisque medii « œvi documentis assidua exercitatione, plerasque arbitror « vidisse editas Italiæ chartas, in quibus clerici variarum « urbium extra Romam, aut singillatim, aut universim car- « dinales nuncupantur : in iis omnibus *solos majores ca-* « *thedralium clericos eo titulo donatos evidenter perspexi*; « ac ne unum quidem documentum deprehendi, in quo vel « minimum appareat indicium, quod de alio quocumque « clerico agatur, eoque minus de parochis. Pauca vero, quæ « ab eruditis viris ad hoc suadendum (*cardinales nempe alios* « *dictos prœter cathedralium canonicos*) proferuntur, aut « nihil ad rem faciunt, aut revera nullo pacto asser- « tum istud probant, ut identidem demonstrabitur. » (*De Parochiis*, dissert. 3, c. 8). Addit citatus auctor, omnes indiscriminatim majores cathedralium clericos cardinales fuisse vocatos, *non aliquos solum.* Unde quoad Italiam sic concludit : « Ab hac itaque, ampla sane et totius christiani orbis « nobilissima provincia, jam eliminatum censendum est com- « mentum illud, tanta confidentia jactatum, quod cardina- « lium nomine parochi designati fuerint. » Idem autem quoad alias provincias postea demonstrat.

Subjicit idem præclarissimus auctor : « Interea haud su- « pervacuum erit cathedrales recensere, in quibus majores « clerici seu canonici, in antiquo aliquo edito documento « *cardinales* dicti reperiuntur, ut constet late per universam

« Italiam diffusam hanc nomenclationem ad easdem semper « indicandas personas. Harum autem eruditissimus Mura- « torius (tom. 5, col. 163, antiq. medii œvi) nonnullas com- « memorat: Aquileiensem scilicet, Beneventanam, Pisanam, « Astensem, Bergomatem, Senensem, Vercellensem, Capua- « nam, Salernitanam. Supra vero documenta produxerat aut « citarat, Mediolanensis, Ravennatis, Lucensis, Placentinæ, « Veronensis, Neapolitanæ, atque Florentinæ. His adjiciendæ « sunt Laudensis atque Firmana. Ipsarum aliquas recenset « etiam Ducangius (in glossario, ad vocem *canonici cardi-* « *nales*) ; paucas vero aliarum provinciarum : Nivernensem « scilicet, Visuntinam, Magdeburgensem Compostellanam. « Quibus Muratorius adjicit Aurelianensem, atque Constan- « tinopolitanam. Cujus quidem magnæ ecclesiæ (*nempe Cons-* « *tantinopolitanæ*) presbyteros diaconosque Joannes VIII Papa « cardinales appellat : at suspicor quod sic ab eo nuncupan- « tur, quia tunc in Italia passim ita nominarentur cathedra- « lium clerici, non vero quod apud græcos nomen istud « receptum fuerit. Cœterum non desunt antiquiora docu- « menta, e quibus liquet, saltem in Galliis generatim cardi- « nales dictos fuisse cathedralium clericos. » (*De Parochiis*) diss. 3, cap. 8, pag. 384.)

§ IV.

Circa varios variis temporibus vocabuli *cardinalis* sensus, capitis conclusio.

I. Ex discussis sub paragrapho secundo, satis constat in scriptis magni Gregorii, sexto scilicet sæculo, *incardinare* seu *cardinalem constituere* idem sonasse ac clericum alicui ecclesiæ, ad tempus saltem, affigere seu addicere; ita ut in ea officium sui ordinis proprium expleret, atque inde commoda ad sustentandam vitam traheret. An autem dicto Pontifici *cardines* eo sensu fuerint etiam quælibet aliæ præter cathedra-

lem, ecclesiæ, atque ipsa adeo oratoria, mihi non satis liquet. Novum autem et a superiorum sæculorum usu alienum stylum fuisse a Magno Gregorio inductum, vix crediderim. Et potius idem quod ipse per voces *incardinare* et *cardinalem constituere* intellexit, etiam antea intellectum fuisse autumandum videtur; cum et adeo traditionum tenax vir fuerit, et ne vel minimo quidem indicio significet, novas a se locutiones usurpari. Id autem extra omnem ambiguitatem habeat necesse est, qui vel cursim ipsius opera pervolverit, nequaquam ab ipso *cardinales* incardinatosve vocari *parochos*, aut *principales* quosdam, superioresve inter ejusdem ordinis ejusdemque ecclesiæ clericos. Ex quo solo totum corruit parochistarum commentum, quo somniarunt ideo primitus quosdam Cardinalium nomine fuisse insignitos, quod aliqua ipsis regenda ecclesia in titulum collata fuisset, seu quod parochi constituti fuissent.

Certum est, medio œvo, id est, ab octavo saltem sæculo, cardinales dictos fuisse, tum cæterarum cathedralium, tum Sedis præsertim Apostolicæ majores clericos; eos nempe, quibus coalescebat collegium illud, olim presbyterii, postea vero capituli nomine designatum, speciale quoddam corpus cum Episcopo tanquam capite conflans, et cujus membra canonici etiam passim vocari cœperant. Statim autem ac cardinalium vocabulo majores illi cathedralium et Sedis Apostolicæ clerici *exclusive* designari cœperunt, idem sonare debuit *cardinalis* ac *principalis*; cum revera dicti cathedralium clerici *principales* essent, relative ad reliquum diœceseos clerum, tum ob specialem suam cum Episcopo cohærentiam, tum quod eidem auxiliarentur in ecclesiæ regimine, atque etiam sede vacante supplerent.

3° Quomodo autem a generaliori supra memorata significatione, quæ ad tempus usque magni Gregorii obtinuisse videtur, vox *cardinalis* ad specialem illam medii œvi transierit, mihi compertum non est, atque eruditis enucleatius excutiendum relinquo.

4° Cardinales Romanos eo nomine dictos nequaquam primitus fuisse, eo quod regendis parochiis præficerentur, seu eo quod parochi constituerentur, jam extra omnem contro-

versiam fecerunt Marius Lupus aliique eruditi; et patet præcipue, tum quia in una eademque parochia, seu titulari ecclesia urbis Romæ, constat plures simul extitisse cardinales; tum quia cardinalis vox remansit aliis, qui ejusmodi parochiis non addicebantur, communis; tum quia æque ac alii cardinales fuerunt, non tantum diaconi, sed etiam aliquo œvo ipsimet subdiaconi, qui profecto parochi fuisse perperam existimarentur.

5° S. Pius V, constitutione sua diei 15 februarii, anni 1568, referente Cardinali Petra (ad Const. 15, Eugenii IV, n. 5), omne sustulit privilegium, quo aliis præter Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus illud nomen permittebatur. Sed eam constitutionem non reperiri objiciunt Cohellius et Tria (Vide Tamagna, tomo I, pag. 123).

5° Jam a multo tempore Cardinalis titulum majoribus Ecclesiæ Romanæ clericis reservatum fuisse, ita ut paucissimarum cathedralium canonici nomen illud retinere permissi sint, omnibus notum est.

Hæc de nomine cardinalium præmitti libuit; nunc ad rem ipsam gradum faciamus.

CAPUT II.

IN TRIPLICEM ECCLESIÆ ROMANÆ CARDINALIUM ORDINEM, ATQUE IN EORUM NUMERUM ET TITULOS, DISQUISITIO HISTORICA.

Agemus: : 1° De presbyteris Cardinalibus atque eorum titulis : 2° De diaconis Cardinalibus atque eorum diaconiis : 3° De Cardinalibus Episcopis, atque eorum cardinalibus.

§ I.

De presbyteris cardinalibus atque eorum titulis.

I. *Quo tempore cœperit urbs Roma in varias parochias et titulos distingui.* — A Sancto Cleto, qui tertius post sanctum Petrum ad summum Pontificatum anno 75 evectus est, divisam in varias ecclesias Urbem, et unicuique suum affixum fuisse presbyterum, testatur *Pontificalis* liber, addens id ex ipsiusmet sancti Petri præcepto inductum. De quo sic eruditus Franciscus Pagius : « Ex præcepto S. Petri viginti quin« que presbyteros ordinasse in urbe Roma dicitur in libro « *Pontificali*, id est, Urbem in totidem parochias distinxisse. » (In vita S. Cleti). Eam quidem titulorum institutionem et in parochias distinctionem ab ipsis Ecclesiæ exordiis esse repetendam concorditer admittunt eruditi : Atvero ad præfatum numerum 25 quod attinet, an pariter certus omnino sit, in quæstionem vocat Antonelli : « Numerus titulorum an « viginti quinque, an minor esset, merito dubitatur ; nullus « apud Anastasium numerus exprimitur ; et hominis in« consulti esset, in re obscura atque ambigua aliquid certi « definire. » (Dissert. *de Titul. cardin.*, pag. 4.) Quidquid sit de titulorum primitivo numero, divisionem prædictam urbis Romæ in ecclesias seu titulos confirmavit sanctus Evaristus, qui anno 95 in Summum Pontificem electus, anno 108 vita functus est (vide Tamagna, *Origini de' Cardinali*, parte 1, cap. 4, art. 1, n. 64). Prædictos titulos jam a tempore sancti Higini Papæ, qui sedit anno 137, *cardinalitios* vocatos fuisse, existimat Tamagna (loco citato). Quid autem ea tempestate *cardinis* et *cardinalis* vocabulo significatum fuerit, est quæstio difficilis, de qua jam superiori capite egimus.

II. *Unde ortum tituli nomen.* — Quadruplex distingui potest eruditorum hac de re sententia : *Prima* est eorum qui putant, *titulum* dici solitam fuisse quamlibet domum,

a sacram ædem conversam, et pro habendis christianorum cœtibus donatam. Et revera hoc nomine dictas fuisse ædes profanis in sacros usus conversas, probat quædam S. Gregorii Magni epistola (63, parte 1, lib. 1), in qua jubetur restitui ejusmodi domus, quæ injuste in ecclesiam mutata fuerat: « Ut omni (ait Pontifex), excusatione et dilatione omissa, deposito titulo, eamdem domum præsentium latrici Theodoræ relictæ antedicti Petronii sine mora restituas, ne, quod absit, viduis inde præjudicium oriatur, unde consolationis debent invenire solatium. » Ea tamen prima sententia nullatenus satisfacit ; quia quod in quæstione est, cur nempe *titulorum* vocabulo præfatæ ædes dictæ sint, non indicat. *Secunda* opinio est Baronii, qui adductis pluribus sanctorum Ambrosii, Augustini, Gregoriique testimoniis, necnon juris romani textibus, demonstrat ædibus ad regium fiscum pertinentibus præfigi solitum fuisse vexillum, imperatoris imagine ornatum. Ex cujus vexilli appositione, domus jam intitulabatur seu dicebatur fisci regii. Similiter porro domibus in sacras ædes conversis præfixam fuisse crucis imaginem, atque inde *intitulatas* seu *titulos* dictas. Et revera Theodosius imperator quædam paganorum templa in ecclesias christianas converti jubens, vult id fieri *collocato in his venerandæ christianæ religionis signo* (codex Theodosianus lib. 2, tit. 14, lege 1). Quæ secunda opinio parum probabilis videbitur, si notetur jam a tempore Higini Papæ, id est, flagrante in christianos persecutione, viguisse morem titulos vocandi sacras ædes. « Nemo facile adducetur, ait Thomassinus ut credat eo venisse secundo sæculo fideles, ut erecta supra domos cruce exasperarent persecutorum iras et in se provocarent.. Quamquam posset et illud dici, ecclesiis quidem signa religionis quædam esse appensa, sed quæ, tametsi notissima essent fidelibus, infidelibus tamen nullam rei suspicionem moverent. Nam et grammaticos constat, et artium liberalium professores, ejusque modi homines alios, habuisse pro foribus titulos et signa aliqua quæ eorum et sedem et artem indicarent » (tom. 1, lib. 2, n. 11). *Tertia* opinio, quam pariter proponit Baronius, magis Thomassino arridet: « Itaque, ait, pluris facienda esset illa altera Baronii ratio,

« ecclesias proptera *titulos* dici, quod presbyteri, penes quos « earum cura erat, titulum inde ducerent et nomen. » (Thomassinus, loco citato.) *Quarta* sententia, quæ est Tamagnæ (*Origini de' cardinali*, tom. 1, pag. 130, edit. Romæ 1790), titulorum denominationem deducit ex usu, apud veteris testamenti patres frequentissimo, *titulos* vocandi lapides et aras, in honorem et cultum Dei erectas. Sæpe enim recurrit illud sacri eloquii, *erexit lapidem in titulum, fundens oleum desuper* (vide Genesis, c. 28 et 35.— Exodi, c. 24-2— Regum, 18. Isaiæ, c. 19. — Ezechielis, c. 19.) Immo et apud idololatras gentes ubique occurebant ejusmodi lapides, sacro ritu dicati et in honorem numinis erecti; quod inter alia multa documenta testantur hi Propertii versus :

Nullas illa suis contemnet fletibus aras,
Et quicumque sacer, qualis ubique lapis (1-4.)

Cum ergo christiani domos suas in sacras converterent ædes, quid verisimilius quam ab ipsis usurpatum fuisse sacræ scripturæ stylum, et inde *titulos* eas ædes fuisse dictas, quod eo jam nomine vocari solitæ fuissent aræ in honorem Dei erectæ? Quod tamen vocabulum nunc non omnibus sacris ædibus commune est, sed iis dumtaxat quæ sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus assignantur.

III. *Quot extiterint variis temporibus et nunc extent tituli Cardinalitii presbyterales.* — Sub Dionysio Papa, qui sedit anno 259, 25 extitisse titulos existimat Platina (in vita Dionysii Papæ). Qui numerus sub Marcello Papa, (anno 308, ad supremam cathedram evecto) idem permansit, juxta Honuphrium Panvinium (de 7 ecclesiis, c. 2); ad 28 excrevit, juxta Cohellium (notit. Cardinal. cap. 6). Varias postea vices eum numerum subiisse, vide indicatum apud Tamagna (*origine de' Cardinali*, tom. 1, pag. 133, edit. Romæ 1790. Anno vero 1410, quo Ecclesiæ gubernaculum tenere cœpit Joannes XXII; quot fuerint tituli presbyterales, seu Cardinales presbyteri, desumi potest ex manuscripto pergameno a Francisco Pagio edito, et apud Tamagna relato (loco cit. pag. 134). Ibi nempe dicitur, quinque Romæ extare ecclesias Patriarchales : sancti Joannis in Laterano, S. Petri, S. Mariæ Majoris, S. Pauli, et S Laurentii extra muros. Primæ ad-

dictos esse Episcopos septem, qui Romano Pontifici assistant. Cæteris quatuor, assignatos 31 Cardinales presbyteros ; quorum tituli hoc modo enumerantur :

S. Crucis in Jerusalem.
SS. IV Coronatorum.
SS. Marcellini et Petri.
SS. Joannis et Pauli.
SS. Anastasiæ.
S. Sabinæ.
S. Stephani in monte Cœlio.
S. Clementis.
SS. Nerei et Achillei.
S. Susannæ.
S. Petri in Vinculis.
S. Martini ad Montes.
S. Sixti.
S. Balbinæ.
S. Eusebii.
S. Priscæ.
S. Praxedis.
S. Vitalis.
S. Pudentianæ.
S. Cyriaci in Viminis.
S. Marci.
S. Marcelli.
S. Laurentii in Lucina.
S. Laurentii in Damaso.
S. Mariæ transtiberim.
S. Cæciliæ.
S. Chrysogoni.
SS. XII Apostolorum.
S. Equinatii.
S. Primatii.
S. Eudoxiæ.

Sed neque fixus postea permansit titulorum numerus. In oncilio Constantiensi, anno 1414, statutum est Cardinalium umerum ad 24 esse restringendum. In Basileensi pariter, nno 1429, ita decretum, *Cardinales numerum viginti quauor non excedant.* Paulus IV bullam edidit qua prohibebatur e in posterum numerus 40 posset præteriri. Quo non obsante, tum idem Pontifex anno 1555, tum Pius IV anno 1559, um Gregorius XIII anno 1572, numerum illum usque ad 6 protraxerunt. Sixtus Papa V limitem fixit numerum 70, ui etiamnum perseverat. Presbyteris autem Cardinalibus ssignavit 50 titulos, abolitis quibusdam antea existentibus t creatis vicissim quibusdam novis. Et tandem « ultimum statum Ecclesiarum presbyteralium determinavit Clemens VIII anno 1602, confirmavitque Paulus V anno 1618. Est autem hujusmodi :

S. Laurentii in Lucina.
S. Mariæ trans Tiberim.
S. Mariæ Angelorum.
S. Praxedis.
S. Petri in Vinculis.
S. Anastasiæ.
S. Petri in Montorio.
S. Onuphrii.
S. Sylvestri in Campo Martio.
S. Mariæ in Via.
S. Marcelli.
SS. Marcellini et Petri.
SS. XII Apostolorum.
S. Balbinæ.
S. Cæsarii.
S. Agnetis in Platea Navona.
S. Marci.
S. Stephani in monte Cœlio.
S. Mariæ in transpontina.
S. Eusebii.
S. Chrysogoni.
SS. Quatuor Coronatorum.
SS. Quirici et Julittæ.
S. Callixti.
S. Bartholomæi in Insula.
S. Augustini.
S. Cæciliæ.
SS. Joannis et Pauli.
S. Martini ad Montes.
S. Alexii.
S. Clementis.
S. Mariæ ad populum.
SS. Nerei et Achillæi.
S. Mariæ de Pace.
S. Mariæ in Ara cæli.
S. Salvatoris in Lauro.
S. Crucis in Jerusalem.
S. Laurentii in Pane et perna.
S. Joannis ad portam latinam.
S. Pudentianæ.
S. Priscæ.
S. Pancratii.
S. Sabinæ.
S. Mariæ supra Minervam.
S. Caroli.
S. Thomæ in Parione.
S. Hieronymi Slavorum.
S. Susannæ.
S. Sixti.
S. Matthæi in Merula.
S. Trinitatis ad montem Pincium.

« Quibus addidit Urbanus VIII titulum S. Caii. » (Tamagna *Origini de' Cardinali* tom. 1, pag. 140, edit. Romæ 1790.)

§ II.

De Cardinalibus diaconis et eorum diaconiis, et quomodo aliqui etiam extiterint Cardinales subdiaconi,

Ab Apostolis ordinati fuerant diaconi septem (actuum Apost. cap. 6). Eumdem porro numerum Romæ, et ab evangelicæ prædicationis exordiis extitisse, et per plura sæcula perseverasse constat. Eorum officio adjunxit S. Fabianus Papa qni anno 136 sedere cœpit), ut viduarum, pupillorum, et infirmorum, per quatuordecim urbis Romæ regiones dispersorum, curam gererent. Cum autem essent dumtaxat septem numero, duas unicuique ex 14 regionibus assignavit. Unde et *regionarii* vocari cœperunt. Sub Simmacho Papa, qui anno 498 ad Summum Pontificatum evectus est, jam reperiuntur diaconi cum regionis sibi assignatæ indicatione subscripti : *Cyprianus diaconus S. R. E. septimæ regionis, subscripsi et consensi*: *Anastasius, diaconus regionis primæ subscripsi*: *Citonatus, diaconus regionis secundæ, subscripsi* ; *Tertullus, diaconus regionis quartæ subscripsi* (apud Tamagna *Origine de' Cardinali*, tom. 1, pag. 144). Crescente magis ac magis christiano populo duplicari necesse fuit diaconorum numerum, et singulos singulis 14 regionibus præfici. Cum autem perpetuo Ecclesiæ supervenirent novæ prædiorum atque ædium donationes, quorum administratio penes diaconos erat, paulatim inductum est ut nomen seu titulum suum non jam a regione, sed a præcipuis quibusdam ejusmodi donationibus aut etiam donatoribus sibi traherent diaconi. Et inde origo titulorum Equisii, Vestinæ, Pammachii, Lucinæ et aliorum hnjusmodi.

Dictis vero 14 diaconis a Gregorio III, qui ad Petri cathedram anno 731 sublimatus est, quatuor alii additi sunt, qui S. Joannis in Laterano basilicæ addicerentur, et celebranti Summo Pontifici assisterent. Hinc iis inditum *Cardi-*

nalium Palatinorum nomen. (Tamagna, tom, 1, pag. 145).

Anno 1410 decem et novem Cardinales diaconos extitisse testatur manuscriptum superiori paragrapho citatum : diaconiarum vero titulos fuisse hujusmodi :

S. Luciæ ad 7 colles (qui erat Cardinalis Vice-cancellarii titulus).
S. Mariæ in Aquiro
S. Theodori.
S. Mariæ in Cosmedin.
S. Georgii in Velabro.
SS. Cosmæ et Damiani.
S. Mariæ novæ.
S. Adriani.
SS. Sergii et Bacchi.
S. Mariæ in via lata.
S. Mariæ in porticu.
S. Angioli in piscaria.
S. Nicolai in carcere Tulliano.
S. Mariæ in Domnica.
S. Eustachii.
S. Luciæ inter Immagines.
S. Luciæ in Silice.
S. Viti in Macello.
S. Agathæ.

« Sixtus V ad 14 iterum Cardinales diaconos revocavit, « quorum et diaconias determinavit, eo modo qui etiamnum « perseverat, nempe :

Sanctæ Mariæ in Via lata.
S. Eustachii.
S. Mariæ Novæ.
S. Adriani.
S. Nicolai in Carcere Tulliano.
S. Agathæ.
S. Mariæ in Domnica.
S. Mariæ in Cosmedin.
S. Angioli in Piscaria.
S. Georgii in Velabro.
S. Mariæ in Porticu.
S. Mariæ in Aquiro.
SS. Cosmæ et Damiani.
S. Viti in Macello.

« His autem addidit titulum S. Laurentii in Damaso, Car- « dinali vice-cancellario destinatum, sive presbyteralis or- « dinis hic foret, sive diaconalis. » (Tamagna, *Origini de' Cardinali,* tom. 1, pag. 146.)

Extiterunt etiam identidem Cardinales subdiaconi. Anno 1057 a Victore II cardinalitia dignitate ornatus est Fredericus Lotharingius, sub *Cardinalis subdiaconi* nomine (apud Tamagna, qui citat Cohellium, t. 1, pag. 147). Item a Nicolao II, qui anno 1058 ecclesiam regere cœpit, Cardinalis subdiaconus creatus est Hildebrandus a Soana. Quæ duo exempla a Ciacconio etiam et Panvinio tanquam certa adducuntur (ut videre est apud Tamagna, t. 1, pag. 147). Item Baronius (tom. 12, ad annum 1177, p. 171), Nuntios Alexandri III fuisse refert diaconum a sancto Georgio, et subdiaconum quemdam Cardinalem Sedis Apostolicæ. Item Guillelmus Tirius (*Hist. sacr.*, lib. 22, cap. 12) quemdam memorat Joannem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalem subdiaconum. Majorem autem mirationem movet, ut adnotavit Thomassinus (*Nova et vet. disciplina,* part. 1, lib. 2, cap. 116, n, 6), Concilium Romanum anno 968, sub Ottone I celebratum: ibi nempe, non tantum quidam Joannes Cardinalis subdiaconus, sed et quidam occurrit Stephanus archi-acolita cum cæteris acolitis.

§ III.

De Episcopis Cardinalibus et eorum episcopatibus.

I. Videtur ante annum 769 nondum Romæ ullum exstitisse Cardinalium Episcoporum gradum. Id nempe innuit sequens decretum Synodi Romanæ hoc anno celebratæ sub Stephano II, seu ut alii volunt IV: *Si quis ex Episcopis vel presbyteris, vel monachis, aut ex laicis, contra canonum et Sanctorum Patrum statuta prorumpens, in gradum majorem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, id est, presbyterorum cardinalium et diaconorum ire præsumpserit; et hanc Apostolicam Sedem invadere quilibet ex supradictis tentaverit, et ad Summum Pontificalem honorem ascendere voluerit*; *ipsi et sibi faventibus fiat perpetuum anathema* (apud Labbe, tom. 8, col. 485,

edit. Venet. 1729). Ibi damnatur ambitio eorum Episcoporum qui tentarent ad *gradum majorem* Sanctæ Romanæ Ecclesiæ ascendere; et explicando quinam sit ille *gradus major,* dicunt Patres illum consistere in cardinalatu *presbyterali et diaconali*: de cardinalatu vero episcopali prorsus tacent: non tacerent autem, si exstitissent tunc temporis Romæ Episcopi Cardinales; quia potius horum gradum in Ecclesia Romana, quam gradum presbyterorum aut diaconorum Cardinalium, ambiissent extranei Episcopi. Ergo revera nondum ea tempestate cœperat Cardinalium Episcoporum institutio.

Præterea apud Anastasium bibliothecarium, in vita Stephani Papæ IV, sic habetur: *Tunc allatis sacratissimis canonibus, eisque liquido perscrutatis, prolata est sententia ab eodem sacerdotali Concilio sub anathematis interdicto, ne ullus unquam præsumat laicorum, neque ex alio ordine* (*nisi per distinctos gradus ascendens diaconus aut presbyter Cardinalis factus fuerit*) *ad sacrum pontificatus honorem promoveri* (pagina 51, edit. Venet. 1729). Qui textus videtur etiam supponere, solos diaconos et presbyteros Cardinales tunc Romæ fuisse, non autem Cardinales Episcopos.

II. Nihilominus contrarium suadere videtur synchronum documentum. Nam idem Anastasius bibliothecarius, in ejusdem Stephani Papæ IV vita, sic prosequitur, sequenti post citatam pagina: *Erat enim idem prædictus beatissimus præsul ecclesiasticæ traditionis observator; unde et pristinum Ecclesiæ in diversis clericatus honoribus renovavit ritum. Hic statuit ut omni dominico die a septem Episcopis Cardinalibus hebdomadariis, qui in ecclesia Salvatoris observant, missarum solemnia super altare Beati Petri celebrarentur*, et gloria in Excelsis Deo *diceretur*. Cum isti septem Episcopi, ecclesiæ S. Salvatoris addicti fuerint, et Cardinales vocentur, non videtur quomodo negari possit tunc temporis exstitisse Romæ Cardinalium Episcoporum ordinem. Præsertim cum in sequentium temporum monumentis perpetuo recurrant ii Lateranensis ecclesiæ Cardinales Episcopi.

III. Doctioribus expendendam relinquimus præallatorum

documentorum oppositionem, atque determinandum quo præcise tempore cœperint aliqui Episcopi Cardinalium collegium ingredi.

Anno 1410 liquido constat exstitisse septem Episcopos ad assistendum Romano Pontifici, ecclesiæ S. Joannis in Laterano affixos, et eosdem simul civitatum Romæ vicinarum Episcopos fuisse. Carta enim pergamena, de qua sub primo paragrapho egimus, *septem* memorat *Episcopos* præfatæ ecclesiæ *addictos, qui debeant Papæ assistere;* id est, Ostiensem (ad quem pertinet Papam coronare) Albanensem, Portuensem, e S. Rufina, Sabinensem, Tusculanum, et Prænestinum. (Vide Tamagna, tom. 1, pag. 134).

Quo ordine missarum solemnia celebrare deberent prædicti Episcopi in Lateranensi ecclesia, exponit Tamagna (*Origini de' Cardinali*, tom. 1, pag. 149).

Sed et anno 1058 jam existebant Lateranenses Episcopi, *Cardinales* vocati. Nam Beati Petri Damiani, qui dicto anno Cardinalis creatus est, sic inscripta occurrit epistola (prima, libri 2): *Venerabilibus in Christo sanctis Episcopis Lateranensis Ecclesiæ Cardinalibus, Petrus indignus, intimæ devotionis affectum.*

At jam multo antea exstitisse Romæ Cardinales Episcopos, constat ex adducto a Baronio (ad annum 1057, n. 19), antiquo quodam Vaticano codice, in quo sic habetur:

Sunt in Ecclesia Romana (id est Romæ) quinque Ecclesiæ Patriarchales. Prima est Ecclesia Lateranensis, quæ et Constantiniana et basilica Salvatoris diverso nomine nuncupatur.—Hæc habet septem Cardinales Episcopos, hosque dictos Episcopos collaterales, itemque et hebdomadarios, eo quod singulis hebdomadibus per vices expleant munus Pontificis. Episcopi Cardinales erant hi, Episcopus Ostiensis, Episcopus Portuensis, Episcopus sanctæ Rufinæ, sive Silvæ Candidæ, Episcopus Albanensis, Episcopus Tusculanus, Episcopus Prænestinus.—Alia Patriarchalis est sanctæ Mariæ, Major dicta, quæ habet septem Cardinales presbyteros, scilicet Cardinalem SS. apostolorum Philippi et Jacobi, sancti Cyriaci in Thermis, sancti Eusebii, sanctæ Pudentianæ, sancti Vitalis, sanctorum Petri et Marcellini, et

sancti Clementis. — Alia patriarchalis ecclesia sancti Petri, in qua item septem sunt presbyteri Cardinales, scilicet sanctæ Mariæ trans Tiberim, sancti Chrysogoni, sanctæ Cæciliæ, sanctæ Anastasiæ, sancti Laurentii in Damaso, sancti Marci, sanctorum Martini et Sylvestri. — Alia ecclesia patriarchalis est basilica sancti Pauli, in qua sunt Cardinales sanctæ Sabinæ, sanctæ Priscæ, sanctæ Balbinæ, sanctorum Nerei et Achillei, sancti Sixti, sancti Marcelli, sanctæ Suzannæ. — Quinta patriarchalis erat sanctus Laurentius extra-muros, in qua sunt hi Cardinales: sanctæ Praxedis, sancti Petri ad vincula, sancti Laurentii in Lucina, sanctorum Joannis et Pauli, sanctorum quatuor Coronatorum, sancti Stephani in monte Cœlio, sancti Quirici. His autem patriarchalibus ecclesiis præfecti erant hi: Lateranensi primus Episcopus collateralis, sanctæ Mariæ Majoris archipresbyter Cardinalis, sancto Petro archipresbyter Cardinalis, ecclesiæ sancti Pauli abbas Cardinalis, ecclesiæ sancti Laurentii abbas Cardinalis. — Sunt præter titulos diaconiæ, iisque præfecti diaconi Cardinales, dicti regionarii, iidemque numero duodecim diaconiis Regionariis præfecti. Item diaconi Palatini sex: hi præsunt diaconiis, quæ sunt sancta Maria in Dominica, cui præest archidiaconus, sancta Lucia ad septem Solia, sancta Maria Nova, sancti Cosmas et Damianus, sanctus Hadrianus, sancti Sergius et Bacchus, sanctus Theodorus, sanctus Georgius, sancta Maria in schola Gracca, sancta Maria in Porticu, sanctus Nicolaus in Carcere, sanctus Angelus in Foro piscario, sanctus Eustachius, sancta Maria in Aquiro, sancta Maria in Via lata, sancta Agatha in Equo marmoreo, sancta Lucia in capite Suburræ, sancti Viti in Macello. Est munus diaconorum Regionariorum cantare Evangelium in stationibus. Palatini cantant Evangelium in ecclesia Lateranensi. — Subdiaconi sunt omnes numero viginti et unus: septem Regionarii, qui epistolas, et lectiones cantant in stationibus: septem Palatini, qui idem munus præstant in ecclesia Lateranensi: septem alii qui dicuntur schola cantorum, qui cantant tantummodo, quando Summus Pontifex celebrare consuevit. — Sunt in Urbe abbatiæ viginti duæ, videlicet sancti Cæsarii in Palatio, sancti Gregorii in clivo scauri, sanctæ Mariæ in Aventino,

*ancti Sabini Episcopi, sanctorum Alexii et Bonifacii, sanc-
orum Priscæ et Aquilæ, sancti Sabbæ, sancti Tiburtii, sanc-
orum Cosmæ et Damiani in Vico aureo, sancti Sylvestri
nter duos hortos, sanctæ Mariæ in Capitolio, sancti Basi-
iijuxta Palatium, sanctæ Agathæ, sancti Laurentii in Pane-
erna, sancti Thomæ juxta forum Claudii, sancti Blasii
nter Tiberim et portam sancti Petri, sanctæ Trinitatis Sco-
orum, sancti Valentini juxta Pontem, sanctæ Mariæ in ca-
ite aureo, sanctæ Mariæ in Pallaria, sanctæ Mariæ juxta
anctum Petrum ad vincula. — Insuper præter septem colla-
erales Episcopos erant alii Episcopi, qui dicuntur suffra-
anei Romani Pontificis, nulli alii Primati, vel Archiepis-
opo subjecti, qui frequenter ad Synodos vocarentur. In cam-
ania Tiburtinus, Anagninus, Signinus, Ferentinus, Ala-
rinus, Verulanus, Soranus, Fundanus, Cajetanus, Tarra-
inus. In Marsis sunt hi, Furconensis, Marsicanus, Valven-
is, Theatinus, Pennensis, Aprutinus. In Tuscia sunt hi: Vepesinus, Subsinus, Civitensis, Hortanus, Balneoregien-
is, Urbevetanus, Viterbiensis, Castrensis, Suanensis, Clu-
inus, Perusinus, Castellanus, Aricinus, Grostetanus, Vola-
erranus, Senensis, Lucanus, Pistoriensis, Florentinus, Fesulanus, Lunensis. In Umbria et Marchia: Spoletum, As-
isium, Fulginas, Nucerinus, Eugubinus, Reatinus, Tuder-
inus, Amerinus, Narniensis, Interamnensis, Esculanus, Firmanus, Camerinensis, Auximannus, Humanus, Anconi-
anus, Esinus, Senogalliensis, Fanensis, Pisauriensis, Fo-
osemproniensis, Calliensis, Urbinas, Ariminensis, Feren-
anus.*

Antiquiori ævo, occurrunt iidem Cardinales Episcopi, licet nondum eo *Cardinalium* vocabulo designati, sed cum aliis equivalentibus denominationibus.

In actis pseudoconcilii romani anni 963 legitur: *Tunc Ro-
ni Pontifices, Episcopi scilicet suffraganei, et Cardinales presbyteri, et diaconi cum universa plebe dixerunt* (Apud Thomassinum parte 1, lib. 2, c. 116, p. 6). Qui ibi vocantur *Romani Pontifices* iidem esse videntur qui postea *Cardi-
es Episcopi* dicti sunt. Vocabantur etiam *Romani Episcopi*; nam Otto I, quo regnante præfata Synodus habita est, sic

scribit ad Joannem Papam XII: *Dum filios vestros, Romanos scilicet Episcopos, Cardinales presbyteros et diaconos, et universam plebem de vestra absentia percontaremur* (apud Thomassinum, loco citato). Et in capitularibus Caroli Magni (lib. 5, cap. 34): *Consultu Leonis cœterorumque Ecclesiœ Romanœ Episcoporum.*

Monumenta diligentius perscrutando forte reperient eruditi, jam a remotissima antiquitate quosdam vicinarum civitatum Episcopos a Romano Pontifice adcitos, qui presbyterio suo, idest, Cardinalibus suis presbyteris et diaconis adjungerentur, et eum in Ecclesiæ universalis regimine adjuvarent.

CAPUT III.

COLLEGII CARDINALIUM ANTIQUITAS, ET AN INSTITUTIONIS DIVINÆ SIT, AN VERO DUMTAXAT APOSTOLICÆ.

Propositio I^a^. — *Cardinalium vocabulo intelligendum hodie est clericorum collegium, ad auxiliandum Romano Pontifici in Ecclesiœ regimine sede plena, ad supplendum eumdem sede vacua, institutum.* — Quidquid antiquitus Cardinalis vocabulo significatum fuerit, id certum est, a multo jam tempore eo nomine certos quosdam clericos designari, quorum proprium officium sit Romano Pontifici auxiliari in ecclesiæ universalis regimine, et dum vacat Sedes Apostolica, idem universale regimen quoad necessaria suscipere, usque ad novi Pontificis electionem. Hujusmodi scilicet clericorum collegio usus loquendi generalis, a multis saltem sæculis, propriam fecit *Cardinalium* denominationem. Qui ergo hodie *Cardinalis* vocabulo alios præter dictos clericos intelligeret, ab usu generaliter recepto deviaret, et proinde indebite loqueretur.

Præfatos autem clericos merito designamus et ab aliis distinguimus, ex prærogativa *auxiliandi et supplendi Romano*

Pontifici in ecclesiæ regimine: licet enim aliis etiam prærogativis potiantur, ea tamen præcipua est, et in ea reponenda videtur institutionis Cardinalitii collegii essentia, ut infra ostendimus.

Propositio IIª. — *Cardinalium collegium statim ab ipsis Ecclesiæ Romanæ exordiis extitit, licet nondum eo Cardinalium vocabulo tanquam sibi proprio designatum.* — I. Extitit quoad rem Cardinalium collegium, idest, ea institutio quam hodie Cardinalium vocamus, statim ac extitit collegium clericorum, quibus proprium officium incumberet Romano Pontifici in regenda Ecclesia assistere, eodemque vita functo supplere : atqui taleclericorum collegium ipsimet Romanæ Ecclesiæ Synchronum est. Nam eruditi pro explorato atque omnino indubitato habent, in singulis ecclesiis seu diœcesibus statim ab earum efformatione extitisse quoddam collegium clericorum Episcopo specialiter adhærentium, atque ipsi auxiliantium, quod remotior antiquitas *presbyterium* et *ecclesiæ senatum* vocavit, recentiores vero cathedralis *capituli* et *canonicorum* nomine designarunt. Eorum porro partes erant cum Episcopo, et vice Episcopi, jus dicere, negotia expedire, perpetuumque auxilium præsuli suo, tanquam capiti corpus præstare. Sede autem vacua penes eosdem Ordinaria jurisdictio remanebat. Id locupleti calamo Thomassinus, aliique antiquitatum indagatores unanimi consensu asserunt atque demonstrant, et ipse in meo tractatu *de capitulis* ex professo firmavi.

Jam vero et Romanæ Ecclesiæ suum ab exordiis adfuisse presbyterium, nedum dubitari possit, abundantiori documentorum copia liquet. Ad Romanum autem Pontificem non unius dumtaxat diœceseos, sed universalis Ecclesiæ statim ab initio suprema gubernatio pertinuit. Cui proinde debuit suum presbyterium in hoc totius ecclesiæ regimine auxiliari, et sede vacua supplere. Ergo statim ab initio Romæ extitit verum cardinalium collegium, etsi nondum eo nomine designatum fuerit.

II. Idem expresse docet Eugenius IV : Etsi, inquit, *hujus dignitatis nomen, quod modo in usu est, ab initio primitivæ Ecclesiæ non ita expressum fuit, officium tamen ipsum a B.*

Petro, ejusque successoribus institutum evidenter invenies (Bullarium Romanum, tom. 3, pag. 3. Constitutio XIX Eugenii IV, § 4). De qua cardinalitii collegii, quoad officium ipsi proprium, antiquitate, concordant doctores, ut ex sequenti thesi magis patebit.

Propositio III[a]. — *Cardinales esse institutionis divinæ, fuit opinio valde recepta, et a Gallicanis præcipue doctoribus propugnata.* — I. Duplex proferri solet e sacris scripturis fundamentum, quo probetur jure divino institutos fuisse cardinales : alterum ex veteri testamento, ubi videmus divina dispositione præscriptum, ut pro difficultate et ambiguitate judicii accedatur ad *sacerdotes levitici generis, et Judicem qui fuerit illo tempore*, et obediatur ipsorum judicio (deuter. cap. 17). Item adducitur illud numerorum (cap. 11) : *Dixit Dominus ad Moysen : congrega mihi 70 viros de senibus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint et magistri ; et duces eos ad ostium tabernaculi fœderis, faciesque ibi stare tecum : ut descendam et loquar tecum; et auferam de Spiritu tuo, tradamque eis, ut sustentent tecum onus populi, et non tu solus graveris.*

Alterum fundamentum, e novo testamento depromptum, est ipsummet Apostolorum officium, antequam in diversas mundi partes ad prædicandum Evangelium dispergerentur. Interea nempe Christo, et postea Petro, socii et adjutores fuerunt; idque ex Christi procul dubio eos vocantis institutione: in quo munere iis successerunt Cardinales, sicut in munere eorum episcopali, quo postea dispertiti functi sunt, successerunt Episcopi.

II. Illam autem opinionem gravissimam reddit ingens ipsi adhærentium doctorum auctoritas. Nam Innocentius III (capite *per venerabilem*, 13, tituli 17, libri 4 Decretalium) aperte docet per *sacerdotes levitici generis* de quibus in supra citato Deuteronomii textu, intelligendos esse Summi Pontificis coadjutores : *Sane cum Deuteronomium lex secunda interpretatur, ex vi vocabuli comprobatur ut quod ibi decernitur, in novo testamento debeat observari... Sunt autem sacerdotes levitici generis Fratres nostri, qui nobis jure levitico in executione sacerdotalis officii coadjutores existunt.* Sub nomine *fratrum* et *coadjutorum* ibi ab Innocentio indicari Car-

dinales, dubium non est. Item Eugenius Papa IV, in sua Constitutione quæ incipit *non mediocri* (Bullarium Rom., tom. 3, pag. 3), de officio cardinalium sic affirmat : *Imo, ut inquit Innocentius III, ex veteri testamento jussu Dei traxit originem. Asserit enim id quod Deuteronomii 17 dicitur* (*ut pro difficultate et ambiguitate judicii accedatur ad sacerdotes levitici generis et judicem qui fuerit illo tempore, et obediatur ipsorum judicio qui præsunt loco quem elegerit Dominus*), *de Summo Pontifice intelligendum esse et fratribus ejus, id est, S. R. E. cardinalibus, qui et jure levitico in executione sacerdotalis officii existunt.*

Sed et hujus doctrinæ antiquius monumentum exhibet Baronius (ad annum 882, n. 8) ; constitutionem scilicet Joannis VIII, qua varia circa officium cardinalium disponuntur. Sic nempe eos dictus Pontifex alloquitur : *Quippe cum, sicut nostram mansuetudinem Moysi, ita et vestra fraternitatem septuaginta seniorum, qui sub eodem causarum negotia dijudicabant, vicissitudinem gerere, certum habeamus.*

III. Doctores autem Scholæ qui eamdem doctrinam tenuerunt longum esset adducere. Multos citat Cohellius (*notitia cardinalatus,* part. 1, cap. 1), quorum allegationibus sic ipse subjungit : « Ex præcitatis igitur scriptoribus, aliisque per « eos congestis, satis probatum videtur cardinalatus officii « originem ex jure divino, tam ex veteri quam novo testa« mento deduci posse. » Quæ quidem sententia, quam generaliter sæculo XIII esset recepta, satis probat Frederici II imperatoris ad cardinales anno 1239 directa epistola, in qua sic eos alloquitur : *Cum sicut Christus caput Ecclesiæ et in Petri vocabulo suam fundavit Ecclesiam supra Petram, vos Apostolorum statuit successores* (apud Thomassinum, p. 1, lib. 2, c. 114).

IV. Ast in ea propugnanda opinione cæteris zelo præisse videntur doctores gallicani. Percelebris est Petri de Alliaco *de Ecclesiastica potestate* disceptatio, Constantiensis etiam Concilii Patribus exhibita. In ea porro sic de præsenti quæstione disserit citatus auctor, adulationis in Sedem Apostolicam haud sane suspectus : « Licet nomina Papatus et car« dinalatus tempore Petri et aliorum Apostolorum non fue-

« rint in Ecclesiæ usu, tamen ecclesiasticæ potestates dictis « nominibus designatæ ex tunc in Apostolis præfulserunt, « videlicet papalis dignitas in Petro, et in singulis Apostolis « cardinalatus auctoritas. Pro cujus declaratione sciendum « est quod, sicut patet ex decursu historiæ actuum Apostolo- « rum, ecclesiasticis historiis ac Sanctorum Patrum de- « cretis, ante divisionem Apostolorum, per quam ad diver- « sas mundi partes dispersi sunt, Apostoli Petro, tanquam « papale officium gerenti assistebant, tanquam cardinalatus « ministerium exercentes; sicut nunc Papæ assistunt Car- « dinales, tanquam ejus principales assessores et consiliarii « atque cooperatores in regimen universalis Ecclesiæ. Post- « quam vero Apostoli a Petro separati speciales sibi diœceses « sortiti sunt, ex tunc episcopale officium exercuerunt. Ex « hoc potest inferri, quod Apostoli prius Cardinales quam « Episcopi fuerunt... Prius fuerunt Cardinales Orbis, quam « Urbis. Senatui Apostolorum succedit Collegium Sacrum « Cardinalium, quantum ad illum statum quo Apostoli coas- « sistebant Petro antequam fierent particularium ecclesia- « rum Episcopi: statui autem Apostolorum, in quantum fue- « runt Episcopi, succedit ordo Episcoporum. » (Van-der-Hard, *Acta Concilii Constant.*, tom. 6, parte 2, pag. 18 et seq.).

Idem vividiori forma expressit Gersonius: « Status summi « ac Sacri Collegii dominorum Cardinalium fundatus est in « ecclesiastica hierarchia subcœlesti immediate a Christo, « nec humana institutione aut præsumptione potest des- « trui » (tom. 1, pag. 188; citatum apud Tamagna, tom. 1, p. 76).

Cæterum anno 1413 Pragensis universitas decreverat a suis doctoribus et magistris pronuntiandam formulam fidei, qua quisque inter alia profiteretur, *quod sentit et credit ac vult sentire et credere sicut Ecclesia Romana et non aliter*; *cujus Romanæ Ecclesiæ caput est Papa*, *corpus vero collegium Cardinalium*; *manifesti ac veri successores in officio ecclesiastico B. Petri principis Apostolorum, et collegii aliorum Apostolorum Christi* (apud Raynaldum ad annum 1413, n. 5).

Propositio IVª. —*Sententiam, quæ juri divino adscribit Cardinalium institutionem, nec de fide nec fidei proximam esse videtur posse licite sustineri.*— Gravissimas proculdubio quisque fatebitur auctoritates modo adductas, quibus fulcitur de divina Cardinalium institutione sententia; nec defuere auctores qui iis perculsi, dictam sententiam existimarunt esse de fide, aut saltem fidei proximam. Sed nimia forte hæc conclusio. Nam citata Innocentii III et Eugenii IV verba, pro expressis Sedis Apostolicæ definitionibus non videntur habenda, ut totum contextum perpendenti facile liquebit. Aliunde, quamvis receptissima sententia hæc apud doctores Scholæ fuerit, non tamen constat id tanquam quid dogmatis, et tanquam omnino certum, et communi consensu fuisse ab ipsis propugnatum ; quæ conditiones, ex regulis a Melchiore Cano traditis (*de locis Theol.*) necessariæ sunt, ut ex doctorum Scholæ auctoritate illicitum fiat propositionem aliquam impugnare aut in dubium adducere. Hinc potius cum Tamagna (tom. 1, pag. 78) præfatam sententiam, etsi gravissimis auctoritatibus fultam, non tamen inter necessario amplexandos doctrinæ articulos reponerem.

Atvero, si juri divino adscribenda non videatur Cardinalium institutio, ad apostolicas saltem ordinationes eam esse referendam fatendum est; atque id plane evincunt sub præcedentibus propositionibus allata rationum atque auctoritatum momenta.

Propositio Vª. —*An a suprema Ecclesiæ potestate Cardinalium collegium aliquando supprimi possit, inter dubias quæstiones videtur relinquendum.* — Affirmantem Gersonem supra audivimus, non posse sacrum Cardinalium Collegium, utpote a Christo ipso immediate institutum, *ulla humana institutione aut præsumptione destrui.* Et id quidem verum esset si de divina Cardinalium institutione revera certo constaret : quæ enim juris divini sunt ab ecclesiastica potestate immutari non possunt. Atvero hoc ipsum, quod Cardinalium institutio juri divino potius quam mere ecclesiastico adscribenda sit, sub præcedenti propositione diximus posse licite in dubium revocari. Hinc non videtur ulla theologica censura notandus, qui Cardinalium institutionem habens pro mere ecclesiastica

(utpote cujus non ipse Christus, sed Apostoli dumtaxat auctores extiterint) mutabilitati eam atque etiam suppressioni obnoxiam sustineret. Cum ergo inter dubias quæstiones merito reponi posse videatur divina Cardinalium institutio, idem sequitur de possibili eorum suppressione dicendum.

Nec objiciatur obstare Cardinalium suppressioni jus naturale; vi cujus nempe semper tenebitur Romanus Pontifex, in negotiis ad Ecclesiæ regimen spectantibus prudentes adhibere consiliarios atque adjutores. Nam aliud est teneri conscientia pontificem ad adhibendum idoneorum virorum consilium et juvamen, aliud est ejusmodi consiliarios et adjutores ex collegio aliquo, in hunc finem instituto, esse necessario desumendos. Juris quippe naturalis obligationi satisfaceret Papa, modo hos, modo alios, pro prudentia sua sibi in auxilium adciscendo; qui tamen ex eo quod rogati sententiam dixissent, aut commisso sibi negotio operam dedissent, nequaquam ideo collegium constituerent et Cardinales essent. Quod etiam exemplo ex cathedralibus ecclesiis desumpto potest commode illustrari: nam si ecclesia supprimeret cathedrale capitulum (quod est uniuscujusque Episcopi *consilium natum*, ut loquuntur canonistæ), non ideo consiliariis ex jure naturali adhibendis destituerentur Antistites; immo multi hodie Episcopi, non canonicorum, sed aliorum virorum consilio in expediendis negotiis ordinarie utuntur. Isti autem alii clerici, qui a consiliis sunt Episcopo, nullatenus ideo capitulum cathedrale constituunt.

Item conclusioni non obstat, jurisdictionem, Sede Pontificia vacua, ad Cardinales transire; ita ut ex ea ratione dici debeat nunquam posse eorum collegium supprimi: nam quod jurisdictio in Cardinalium collegium sede vacua transeat, de fide non est ex jure divino procedere. Si autem ex lege dumtaxat ecclesiastica, absolute loquendo mutari lex illa poterit; ita ut suppressis Cardinalibus, jurisdictio hæc necnon Pontificis electio, ad certos quosdam alios Romanos clericos pertineat.

Cæterum præsens quæstio inter otiosas merito relegari potest. Nam quidquid sit de præfatæ suppressionis possibilitate, moraliter certum dici potest usque ad finem mundi Cardinalium institutionem perseveraturam. Remanet enim

saltem probabile eam esse juris divini; qua stante probabilitate, nunquam profecto supprimentur Cardinales. Posset quidem dubium ejusmodi expresso Ecclesiæ judicio dirimi: atvero Ecclesia definitiones emittere non solet nisi ob aliquam instantem utilitatem. An vero unquam ingentis utilitatis erit definire, jure divino non niti Cardinalium institutionem?

Præterea, posito etiam quod jam certum esset Cardinales ex institutione dumtaxat ecclesiastica processisse, adhuc moraliter certum remanet eorum collegium usque ad finem mundi remansurum. Cum enim necessarii semper futuri sint qui Romano Pontifici auxilientur in Ecclesiæ regimine, et inter possibiles ejusmodi assumendorum adjutorum formas, cardinalitium collegium cæteras facile vincat, tum antiquitate, tum fulgore etiam institutionis Apostolicæ, tum ipsa sua naturali aptitudine (quam recta ratio perspicit atque experientia demonstrat quammaximam), pro chimerico haberi potest casus, quo præfatam suppressionem Sedes Apostolica utilem aliquando existimet.

CAPUT IV.

CARDINALATUS ESSENTIA ET DEFINITIO.

I. Ad essentiam cardinalatus pertinet, ut sit *collegium quoddam clericorum*. Nam essentia rei aliquo vocabulo designatæ, est essentia rei quam ex communi loquendi usu homines sub isto vocabulo intelligunt: atqui vocabulo *Cardinalium*, unanimiter hodie et a multis sæculis intelligi solent certi clerici, collegium quoddam speciale efformantes: ergo *collegii clericalis* forma ad essentiam cardinalatus pertinere censenda est.

II. Satis autem per se patet collegii clericalis formam, ad Cardinalium institutionem pertinere *tanquam genus*, non

vero tanquam differentiam maxime propriam. Nam præter Cardinalium collegium, certum est multa alia existere clericorum collegia. Quodlibet cathedrale capitulum, verbi gratia, est etiam collegium clericorum : item quilibet ordo religiosus vel congregatio clericis coalescens. Unde ut recte definiatur quid sint Cardinales, huic enuntiationi *collegium clericorum*, addenda est aliqua alia essentialis eorum proprietas, qua a cæteris clericorum collegiis distinguantur.

III. Officium Romano Pontifici auxiliandi in Ecclesiæ universalis regimine sede plena, et supplendi sede vacua, habendum est tanquam essentialis cardinalitii collegii proprietas. Nam tanquam essentialis proprietas cujuslibet societatis seu collegii habendum est ipsius *præcipuum et constans* officium. Societas quippe in sua propria essentia non determinatur et ab aliis secernitur, ex eo solo quod sit societas, sed ex eo quod sit societas ad *talem finem* prosequendum, seu ad *tale officium* præcipue et constanter explendum instituta. Unde si constet aliquid esse alicujus collegii præcipuum et constans officium, dicendum est officium hujusmodi esse illius collegii finem proprium, ac proinde essentialem proprietatem. Jam vero id quod vocamus cardinalitium collegium, constanter hæc duo peregit : auxiliari Romano Pontifici in Ecclesiæ regimine sede plena, et sede vacua supplere. Quamvis enim prioribus sæculis majorum Sedis Apostolicæ clericorum collegium, Cardinalium nomine non designaretur, idem tamen erat, (ut supra demonstratum est) ac id quod hodie cardinalitium collegium vocamus ; atque duplex supradictum officium explebat, et constanter ad nostra usque tempora explevit. Aliunde officium ejusmodi non fuisse aliquid secundarium et parvi momenti, sed præcipuum et gravissimum, satis per se patet. Ergo revera tanquam essentialis cardinalitii collegii proprietas haberi debet officium auxiliandi Romano Pontifici in Ecclesiæ universalis regimine sede plena, et eadem vacua supplendi.

IV. Facultas cardinalibus exclusiva summum eligendi Pontificem, non est essentialis ipsius proprietas. — Nam ejusmodi facultatem non semper exclusive habuerunt ; sed multis sæculis cum reliquo clero et populo Romano commu-

nem. Et sicut in hac re varia fuit olim disciplina, absolute iterum immutari posset. Ergo ea facultas quatenus exclusiva, ipsis accidentalis fuit; ergo non pertinet ad essentiales hujus collegii proprietates.

V. Nec proprietas distinctiva Cardinalium est, auxiliari Papæ in diœceseos Romanæ regimine sede plena, et supplere sede vacua. Nam officium ejusmodi commune est omnibus cathedralibus capitulis quoad suum respective Episcopum. Ergo quamvis dictum officium pertineat ad Cardinales, quatenus sunt simul capitulum cathedrale diœcesanum, non tamen per hanc proprietatem, tanquam ipsis exclusive propriam, discerni potest et definiri quid sit eorum institutio.

VI. Nec proprietas essentialis cardinalium est, eorum quatenus principum temporalium dignitas. —Cum a Cardinalibus eligatur Summus Pontifex, qui simul est status Pontificii verus et independens monarcha temporalis, sequitur eis inde accedere veram et proprie dictam principum temporalium dignitatem. Atvero accidentale est quod Papa sit simul temporalis monarcha; item accidentale est quod Cardinalibus exclusive reservata sit electio. Hæc enim sunt et de facto fuerunt mutationi obnoxia. Ergo non inter essentiales, sed accidentales dumtaxat proprietates, reponenda est Cardinalium quatenus temporalium principum dignitas.

VII. Cardinales recte definiri possunt, clericorum collegium, ad id institutum, ut in Ecclesiæ universalis regimine auxilietur Romano Pontifici sede plena, et suppleat sede vacante. — Hæc definitio ex modo expositis legitima satis intelligitur. Exprimit scilicet proprietatem constitutivam, qua illud clericorum collegium ab omnibus aliis clericis et clericorum collegiis discernitur; atque illius venerandæ institutionis patefacit proprium et essentialem finem. *Essentialem* inquam; nam si quando cessarent Cardinales esse prædicto modo Summo Pontifici adjutores, perseverare quidem posset Cardinalium nomen; at certe ea institutio quæ ab Ecclesiæ exordiis usque nunc extitit, quamque cardinalitium collegium vocare solemus, quoad sui substantiam et essentiam plane deficeret, et extincta censeri deberet.

CAPUT V.

DE SUPERIORITATE DIGNITATIS CARDINALITIÆ PRÆ OMNIBUS ECCLESIÆ PRÆLATIS, EXCEPTO SOLO ROMANO PONTIFICE.

Prænotanda. — Circa illam quæstionem triplex distinguenda est opinio : 1° Heterodoxorum qui tenent, non tantum Cardinales ante sæculum XI præcedentiam non habuisse super Episcopos, Archiepiscopos, Primates et Patriarchas, sed abusive hanc præcedentiam ipsis fuisse collatam : 2° Catholicorum doctorum qui concedunt quidem ante sæculum XI dicta præcedentia Cardinales caruisse, at simul tenent juste eis hanc prærogativam accessisse et hodie competere : 3° Doctorum catholicorum qui propugnant semper dicta præcedentia Cardinales de jure et de facto potitos fuisse. Unde in hoc consentiunt catholici, quod Cardinalibus prærogativa illa certo competat et juste collata sit ; et disputant dumtaxat de quæstione, an eam semper habuerint necne. Quo prænotato, exponemus 1° sententiam quæ tenet dicta præcedentia caruisse Cardinales usque ad undecimum circiter sæculum 2° expendemus rationes quibus hæc sententia nititur : 3° deducemus rationes eorum qui contendunt præcedentia illa Cardinales omni tempore potitos fuisse : 4° errorem confutabimus heterodoxorum, qui præcedentiam illam tanquam abusivam habent.

§ I.

Exponitur sententia quæ tenet dictam præcedentiam nonnisi undecimo aut duodecimo circiter sæculo Cardinalibus accessisse.

Sententiam illam amplexati sunt multi doctores catholici.

Citandus imprimis occurrit Bellarminus (lib. 1, *de Clericis* c. 16) : « Fateor tamen (inquit) olim Episcopos quoscumque « prælatos fuisse Cardinalibus non Episcopis ; immo etiam « cardinalatum gradum fuisse ad episcopatum, ut Onuphrius « recte docet in libro de Cardinalibus, et aperte colligitur « ex libri 1 capite 7 vitæ S. Gregorii. Postea tamen mutatus « est ordo, et cœpti sunt Cardinales Episcopis anteponi, et « episcopatus gradus esse ad cardinalatum. Cujus muta- « tionis duplex ratio assignari potest : una quod ad solos Car- « dinales devoluta sit electio Summi Pontificis. Nam quo « tempore Pontifices eligebant imperatores, vel clerus et po- « pulus, non est mirum si tanti non fierent Cardinales. At « posteaquam cœperunt ipsi soli eligere, et etiam soli ipsi « ut plurimum eligi, non sine causa cœpit dignitas cardina- « litia pluris fieri quam antea. Altera causa est, quod soli « Cardinales cœperint adesse Summo Pontifici in consiliis ; « nam antea Cardinales neque soli neque primarii consiliarii « Pontificis erant. Siquidem primis sexcentis vel octingentis « annis Summi Pontifices ad graviora negotia ecclesiæ diju- « dicanda cogebant Concilia nationalia Episcoporum Italiæ ; « quibus Conciliis intererant quidem Cardinales presbyteri, « sed primus locus Episcoporum erat. Quocirca non erat ratio « cur eo tempore Cardinales presbyteri Episcopis antepone- « rentur ; cum eo tempore non minus, immo magis Pon- « tificem juvarent in Ecclesia universali regenda Episcopi « quam Cardinales. At postea creverunt negotia Ecclesiæ « Romanæ, præsertim cum accessisset principatus tempo- « ralis tempore Pipini et Caroli Magni. Proinde egebat « Summus Pontifex consiliariorum ope multo sæpius quam « antea. Neque poterat tam sæpe convocare Concilia Epis- « coporum quam necesse erat. Itaque usu docente, et neces- « sitate cogente, his postremis annis sexcentis vel sep- « tingentis, cœperunt paulatim omitti Concilia episcopalia, « et res totæ redigi ad senatum Cardinalium. Facta autem « legitima hac mutatione consilii Pontificii ab Episcopis et « Cardinalibus, ad solos Cardinales, mirum esse non debet, « si etiam facta est mutatio dignitatum. » Eamdem apud Baronium doctrinam reperies.

Item Thomassinus sustinet duodecimo dumtaxat sæculo dignitatem cardinalitiam episcopali superiorem evasisse. De quo multa congerit (tom. 1, libro 2, cap. 113, 114, 116).

Consonat Natalis Alexander, qui sub Innocentio IV dumtaxat vult Cardinales sessionis honorem supra Episcopos obtinuisse (Hist. eccles. in sæculum II, cap. 5, post dissert. 1, schol. 3.)

Nec in hac re dissentit ipse Cohellius, in extollenda cæteroquin dignitate cardinalitia præcipuus (notitia cardinalatus, cap. 5). Hos secutus est Cardinalis Petra (tomo 1, ad Const. unicam Joannis XV).

Unde, ut alios prætermittamus, fatendum est, sat receptam fuisse inter ipsos etiam catholicos scriptores opinionem, quæ ex immutata circa undecimum sæculum diciplina repetit superiorem Episcopali Cardinalium dignitatem. An vero solidis in ejusmodi conclusionem rationibus inducti sint, nunc est expendendum.

§ III.

Expenduntur rationes afferri solitæ ad probandum episcopali olim inferiorem fuisse Cardinalitiam dignitatem.

1ª Ratio. — In veteribus Romanorum Pontificum et synodorum diplomatibus, occurrunt Episcopi non Cardinales ante Cardinales presbyteros et diaconos subscripti; ergo horum gradui præibat episcopalis dignitas.

Hoc præcipue argumentum urgent, atque invictum existimant Thomassinus, Natalis Alexander et cæteri generatim dictæ sententiæ patroni. Sed ex isto subscriptionum ordine posse quæstionem dirimi negat Franciscus Pagius : « Nec « obstat, inquit, quod idem Cohellius in suæ confirmationem « opinionis adducit, scilicet Episcopos etiam Cardinales subs« cribere aliquando diplomatibus Pontificum post alios Epis« copos qui non erant Cardinales ; hoc inquam nihil obstat ; « quia juxta antiquam consuetudinem, tam Concilis quam

« diplomatibus primo loco subscribebant Episcopi, sive Car-
« dinales sive non, secundum atiquitatem consecrationis ;
« postea presbyteri, deinde diaconi. Qui modus subscribendi
« deducitur ex ipsis subscriptionibus quas refert Cohellius.
« Nam cum capite 5 Episcopos septem hoc ordine numerarit,
« Episcopum Ostiensem primum, Episcopum Sylvæ Can-
« didæ seu S. Rufinæ secundum, Episcopum Portuensem
« tertium, Episcopum Sabinum quartum, Episcopum Præ-
« nestinum quintum, Episcopum Tusculanum sextum, et
« Episcopum Albanensem septimum ; explicare debuit cur
« Episcopus Sylvæ Candidæ qui ex ipso erat secundus
« inter Episcopos Cardinales, subscripsit tamen dam-
« nationi præfati Anastasii, tituli S. Marcelli presbyteri
« cardinalis, (apud Baronium anno 853), post Portuensem
« qui erat tantum tertius inter Episcopos Cardinales; et
« cur Episcopus Tusculanus qui erat ordine sextus, subs-
« cripsit ante Prænestinum qui erat ordine quintus, di-
« plomati Paschalis II, cujus subscriptiones ipsemet Cohellius
« refert. Hujus subscribendi modi alia ratio, meo quidem
« judicio, afferri non potest, quam prioritas consecrationis
« episcopalis... Ex quibus inferendum est, nihil deduci posse
« ex illis subscriptionibus pro superioritate Cardinalium
« inter se, nec consequenter Episcoporum superCardinales. »
(In præfatione *breviarii historico-chronologico-critico* vitarum
Pontificum, n. 11.)

Pagii sententiam amplexus est Tamagna (*origini de' cardinali*, tom. 1, pag. 283, edit. Romæ 1790) ; qui simul ostendit in hac hypothesi nihil difficultatis aut contradictionis occurrere in præfatis veterum diplomatum subscriptionibus : admissa vero contraria opinione, subscriptum nempe fuisse juxta prælationis ordinem, multa non concordare, nec explicari posse, nisi excogitando variationes quasdam et alternativas, quæ aliunde monumentis ecclesiasticis non congruunt.

Ea vero Francisi Pagii et Tamagnæ sententia sufficere videtur ad evertendum opinionis oppositæ, ex ordine antiquarum subscriptionum deductum, argumentum ; quod sic ostendi potest : morem olim viguisse, non juxta gradum præ-

lationis, sed juxta hierarchiam sacrorum ordinum, et juxta antiquitatem cujusque in eodem ordine, subscribendi, est hypothesis quæ saltem probabilis est, et quam opinionis oppositæ patroni falsam nullatenus demonstrarunt; atqui hoc sufficere videtur ut robore careat eorum argumentum: nam quandiu dicta hypothesis non demonstrata fuerit falsa, dici poterit Cardinales presbyteros vel diaconos reperiri post Episcopos non Cardinales subscriptos, non quod non forent his Episcopis dignitate superiores, sed quia mos erat, in ejusmodi subscriptionibus sacrorum ordinum hierarchiam observandi: in qua certe hierarchia etiam hodie Cardinalis qui non est Episcopus inferior est Episcopo non Cardinali. Cum Ergo certum non sit hoc subscribendi ordine indicari *ordinem prælationis,* frustra allegatur ad probandum, præisse olim cardinalatui Episcopalem dignitatem.

De prædicta vero Pagii et Tamagnæ opinione diximus dumtaxat eam esse *saltem probabilem* et nondum falsitatis convictam, quia id satis erat ad præsentis quæstionis scopum. Cæterum eam certam, aut non esse, aut probari non posse, non affirmamus; sed cum longum esset ejusmodi antiquas diplomatum subscriptiones hic recensere atque excutere, eruditis id negotii relinquimus.

2ª Ratio. — Cardinalatus erat gradus ad episcopatum; ergo potior erat episcopalis præ cardinalitia dignitas. A Bellarmino urgeri hoc argumentum supra vidimus. Urgetur etiam a Thomassino, Cohellio et aliis.

Porro etiam hæc ratio prorsus robore caret. Nam quod Cardinalatus gradus fuerit ad episcopatum probant præcipue textu Joannis diaconi, in quo narratur a Gregorio Magno in Episcopos diversorum locorum ordinatos fuisse nonnullos Ecclesiæ Romanæ Cardinales presbyteros, diaconos et subdiaconos. Porro textus ille nullatenus probat cardinalatum gradum fuisse ad episcopale culmen. Quod ut palam fiat, ipsa primum Joannis diaconi verba adducamus: « Et si quando, inquit, necessitas ordinandi Sacerdotis obrepsit,
« neque cardinales ecclesiæ suæ, neque monachos monasterii
« sui penitus excusavit, quominus illis ecclesiam regendam
« committeret, qui exemplis et verbis pariter illam ædifi-

care melius potuissent. Nam ut pauca de multis contingam, ex presbyteris cardinalibus ecclesiæ suæ consecravit Episcopos Bonifacium Regii, Habentium Perusii, et Donum Messanæ Siciliæ. Ex subdiaconibus vero Gloriosum Ostiæ, Faustum Capuæ, Petrum Trecis, et Castorium Arimini. Solis diaconibus Apostolicæ Sedis super hac quodammodo parte parcebat; quorum cum decem et novem plenitudine redundaret, ipse Bonifacium Florentium et Epiphanium consecravit. »

Quam immerito ex his verbis inferatur, cardinalatum gradum fuisse ad episcopatum, facile ostendi potest. Nam 1° hodie etiam mos est ut quis, jam Cardinalis, constituatur in aliqua civitate Episcopus; et tamen hodie minime dubia est cardinalatus super episcopatum prælatio; imo ex episcopatu solet gradus fieri ad cardinalatum. 2° Quamvis presbyter diaconusve cardinalis in Episcopum alicujus civitatis ordinatus, non ad altioris, sed ad inferioris dignitatis munus transiret, bene potuit sanctus Gregorius, ad subveniendum destitutis ecclesiis, ejusmodi onus Cardinalibus suis imponere: quando enim agitur de animarum discremine, postponi debent quæ ad dignitatem pertinent. Et hunc sensum aperte indicant allata Joannis diaconi verba. Ut enim ostendat quanto zelo S. Gregorius destitutarum ecclesiarum curam egerit, tanquam extraordinarium quid et summum profert, quod *neque Cardinales ecclesiæ suæ* excusatos voluerit a tali suscipiendo onere, si quando id exigeret necessitas. Ergo detrimenti quid, non dignitatis augmentum erat, e presbyterali diaconalive cardinalatu ad episcopatum migratio. 3° Sed rem omnino evincunt adjuncta ejusdem historici verba: Addit enim solitum fuisse Magnum Gregorium id non peragere, nisi obtento prius Cardinalis ad episcopatem transferendi consensu; *ne*, inquit, *sub hujusmodi occasione quemquam eliminando deponere videretur*. Ergo periculum erat ne Cardinalis diaconus subdiaconusve deponi videretur, dum Episcopus in aliqua civitate constituebatur, nisi prævio consensum ipse præstitisset. Unde nedum ex Joannis diaconi historia deduci possit, gradum fuisse ad episcopatum cardinalitium decus, conclusio omnino contraria inde exurgit, po-

tioris nempe episcopali dignitatis fuisse Cardinalem etiam subdiaconum.

Magis ad rem videtur inscriptio, de qua sic meminit Cardinalis Petra (tomo 1, ad constitutionem unicam Joannis XV n. 11). « Cardinalis Baronius, tomo 7 annalium, ad annum « 583, n. 15, recenset epitaphium cujusdam Andreæ presbyteri « Cardinalis, Cajetæ Episcopi, positum in dicta civitate : *Ro-* « *manamque prius decoravit presbyter Urbem : culminis auctus* « *honor hic dedit esse Patrem.* Quare honore auctus dictus « fuit Cardinalis episcopatum assumens. » Responderi forsan potest, locutionem qua episcopatus vocabatur *culmen*, frequentissimi usus fuisse ; ita ut idem foret evehi ad honoris culmen, ac consecrari in Episcopum. Quod verum erat et semper erit quoad hierarchiam ordinis, non autem dignitatis ; siquidem quoad dignitatem et potestatem, episcopatus semper inferior fuit summo pontificatu. Auctorem autem inscriptionis hac locutione usum esse, ut mere synonima consecrationis episcopalis, et simul magis poetica ; non autem ut indicaret superioritatem episcopatus relative ad cardinalatum ; quasi nempe solummodo dixisset : collata ipsi consecratione episcopali, factus est Cajetæ Episcopus.

3ª Ratio. — Quando mentio fit de Episcopis simul et Cardinalibus, priores ponuntur Episcopi. Dum Leo Hostiensis loquitur de creatione Victoris Papæ III, sic habet : *Episcopos et Cardinales Romanæ Ecclesiæ ex diversis partibus Romam confluentes*, etc. « Et in bulla unica Callixti II, tomo 1 bulla- « rii, anno 1122, scripta Henrico V Imperatori, sic habetur « *Fratres enim Episcopi, Cardinales, et totus Romanus cle-* « *rus una nobis te salutant.* » (Cardinalis Petra, tomo 1, ad constit. unicam Joannis XV, n. 10).

Hoc autem argumentum non videtur peremptiorum : nam tunc temporis extabant Romæ Episcopi cardinales, prout constat, verbi gratia, ex his Petri Damiani verbis (epist. 1, libri 2, anni 1058) : *Venerabilibus in Christo sanctis Episcopis Lateranensis Ecclesiæ Cardinalibus, Petrus indignus intimæ devotionis affectum.* Dici autem potest, in citatis textibus agi dumtaxat de hujusmodi Cardinalibus Episcopis. Isti autem Episcopi Cardinales subscribebant cum sola denominatione

Episcoporum, nec addebant *Cardinalium*; quia, cum essent Episcopi Lateranensi Ecclesiæ addicti, satis intelligebatur eos esse Cardinales, quin opus foret id exprimere. Pariter quando de ipsis fiebat mentio, sola Episcoporum denominatio ponebatur. Quod autem Cardinales Episcopi ante Cardinales non Episcopos nominentur, nihil facit ad quæstionem.

4ª Ratio. — Ante decimum quartum sæculum, ut vult Cotellius, Episcopi non fiebant Cardinales; ergo cardinalitia præstantior erat Episcoporum dignitas.

Respondetur, jam undecimo sæculo occurrere exempla Episcoporum ad cardinalitiam dignitatem evectorum; siquidem ab Alexandro III, cardinalis presbyter tituli sancti Marcelli creatus est Conradus Moguntinus Episcopus; et ab eodem pontifice (in Concilio Lateranensi III, sessione 2), Cardinalis item presbyter tituli S. Sabinæ creatus est Guillelmus Rhemensis Archiepiscopus. Cæterum ante mediam circiter undecimi sæculi partem non solitos fuisse ad cardinalatum promoveri Episcopos, explorata res est. An autem quia nondum cardinalatia dignitas superior reputaretur ? Minime : sed quia, cum ad residendum in titulis suis tenerentur Cardinales, Episcopi in suis civitatibus degentes nequaquam Cardinales esse poterant. Quod sic præclare Franciscus Pagius: « Si quis quærat, cur ante medium sæculum undecimum vel « duodecimum Episcopi non fierent Cardinales, ratio in « promptu est : quia scilicet tunc Cardinales obligabantur ad « residendum sicut Episcopi; ideoque non poterant simul « esse Episcopi et Cardinales, cum non possent duobus in « locis residere. Cardinales obligatos fuisse ad residentiam « sæculo nono jam viri docti deduxerunt ex Anastasii biblio- « thecarii verbis in Leonis IV vita; in qua tradit, Anasta- « sium, tituli S. Marcelli presbyterum Cardinalem, ad syno- « dum vocatum venire noluisse, ideoque *canonice* depositum, « et omni sacerdotali honore privatum, *eo quod parochiam* « *suam per annos quinque contra canonum statuta deseruis-* « *set, et in alienis usque demoraretur*. Ex quibus etiam in- « ferendum, Cardinales ab obligatione residentiæ fuisse dis- « pensatos, cum Episcopi in Cardinalium collegium cooptari « cœperunt. » (In præfatione *breviarii historici-chronologici-critici*, n. 13).

5ª Ratio. — Joannes XXII quemdam, quem ad archiepiscopatum idoneum non existimabat, Cardinalem creavit; de qu dictus Pontifex certiorem fecit Philippum Galliarum regem Ita Thomassinus (parte 1, lib. 2, cap. 114, n. 8 et 9), qu inde infert minorem episcopali tunc temporis æstimatam fuisse cardinalitiam dignitatem.

Quæ ratio adeo est frivola, ut vix confutatione indigeat Cum enim aliud sit episcopatus officium, aliud cardinalatus nemo non videt aptum ad posterius reperiri potuisse, qui exequendo priori impar æstimaretur. Nisi forte, eo quod Thomassinus architectum agere nequiverit, bene vero theologiæ lectorem, dicendum sit theologiæ magistris architecto dignitate præire.

6ª Ratio. — Episcopi Cardinales subscribebant cum solo Episcopi titulo. Dum ergo negligerent addere Cardinalis titulum, satis innuebant sibi videri episcopali inferiorem cardinalitiam dignitatem.

Sed neque huic argumentationi vis ulla inest. Conceditur quidem reperiri, usque ad medium etiam duodecimum sæculum, subscriptos Cardinales Episcopos, absque illa *Cardinalis* denominatione. Non tamen id constanti regula observatum fuit; siquidem anno 1054 Humbertus subscribebat *Dei gratia Cardinalis Episcopus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ* et multa alia ejusmodi exempla adduci possunt, ut videre est apud Tamagna (*Origini de' Cardinali,* tom, 1, pag. 289) Atvero quod ex omisso in multis saltem ejusmodi subscriptionibus *Cardinalis* titulo, inferri legitime possit, eam dignitatem a subscribentibus Cardinalibus Episcopis despectam fuisse, et minoris quam episcopalem factam, omnino negandum est. Nam ut valeret illatio, necesse foret ut dicta omissionis nulla alia potuerit causa existere, quam allegata quod nempe ii Cardinales Episcopi cardinalitiam dignitatem præ episcopali parvifecerint: atqui alia potuit existere causa ejusmodi omissionis. Cum nempe variæ denominationes in subscribendo addi plerumque in hunc finem soleant ut personæ subscribentes aliæ ab aliis distinguantur, quando jam satis per unam denominationem distinctio hæc exprimitur, alii tituli (utpote inutiles) plerumque omittuntur

Porro quoad Cardinales Episcopos, inutilis erat cardinalitiæ qualitatis addita mentio. Omnibus enim notum erat, ab anno 768 septem civitatum Romæ circum vicinarum Episcopos Sacro Collegio fuisse incardinatos. Hinc quando unus ex eis cum sui episcopatus titulo subscribebat, hoc ipso intelligebatur Cardinalis, et, tum ab Episcopis non Cardinalibus, tum a Cardinalibus non Episcopis omnino distinguebatur. Hæc, verbi gratia, subscriptio *N. Episcopus Albanensis,* perfecte æquivalebat isti, *N. Episcopus Albanensis, et S R E. Cardinalis*; quia nempe omnes sciebant Albanensem Episcopum esse unum ex septem Cardinalibus Episcopis, Lateranensi ecclesiæ addictis ut Romano Pontifici assisterent. Si vero postulatur cur potius per solam vocem *Cardinalis,* tacita sui episcopatus denominatione non subscripserint, facilis responsio est: per solam nempe *Cardinalis* denominationem, a Cardinalibus presbyteris et diaconis non potuissent discerni. Cum ergo episcopatus sui denominatione cardinalatum, non vice versa episcopatum per *Cardinalis* nomen exprimere valerent, quis non videat ex ea sola ratione accidere potuisse cardinalitiæ dignitatis in subscribendo omissionem? Contrarium vero quoad presbyteros et diaconos Cardinales procedebat: cum enim alii præter Cardinales Romæ existerent presbyteri et diaconi, ab his, nisi adjecto *Cardinalis* vocabulo, distingui non potuissent. Somniarunt ergo qui ex prædicta omissione concluserunt minorem episcopali æstimatam fuisse cardinalitiam dignitatem. Perseveravit certe ejusmodi omissio etiam post S. Petrum Damianum ; et nihilominus affirmabat ille de cardinalibus, tanquam quid omnibus notum et extra controversiam omnem positum: *Episcoporum, Archiepiscoporum, Primatum, Patriarcharum, jura transcendunt* (apud Tamagna, *Origini de' Cardinali,* tom. 1, pag. 292, edit. Romæ 1790).

7ª Ratio. — « Patres antiqui quotquot ecclesiasticam hie« rarchiam descripserunt, Episcopos, presbyteros et diaco« nos commemorant. Concilium Tridentinum (sess. 23, c. 6): « *Si quis dixerit, in Ecclesia catholica non esse hierarchiam* « *divina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis,*

« *presbyteris et ministris, anathema sit.* Nulla ibi mentio
« Cardinalium ; adeoque ordinatione divina non sunt instituti
« eo sensu quo Episcopi, neque ex institutione Christi sunt
« Episcopis superiores » (in sæculum 2, cap. 5, diss. 1,
Schol. 3).

Ejusmodi ratiocinationem, quomodo pro valida habere potuerit Natalis Alexander, vix capio. Ut statim pateat istius argumenti nullitas, illud Romano Pontifici retorquendo applicemus : in hierarchia ecclesiastica, qualis a Tridentina Synodo describitur, nulla fit mentio Papæ, sed de Episcopis dumtaxat, presbyteris et ministris ; ergo institutioni Christi adscribenda non est papalis dignitas, neque ea dignitas est episcopali superior. Si respondeatur sub nomine Episcoporum Papam includi, subjiciam ego : includitur quidem *quatenus Episcopus*; quatenus vero est supremus Pastor et Ecclesiæ caput, et cæterorum Episcoporum Episcopus, de ipso prorsus silet in ea hierarchiæ descriptione Tridentina Synodus. Si ergo, ex eo quod taceantur in dicta descriptione Cardinales Episcopi presbyteri et diaconi *quatenus Cardinales*, inferre liceat cardinalitiam dignitatem et potestatem ab institutione Christi non procedere, pariter licebit concludere, ex eo quod ibidem nulla mentio fiat de Papa *prout Papa est*, papalem dignitatem et potestatem institutioni divinæ nullatenus esse referendam : falsum posterius, ergo et prius. Unde, etiamsi verum foret institutionis divinæ Cardinales non esse, ad id tamen probandum nihil prorsus valeret Natalis Alexandri argumentum. Cujus præterea inanitas directe patet, ex eo quod in adducto Tridentinæ Synodi canone describatur dumtaxat *hierarchia ordinis*; extra hanc autem existere possit et de facto semper in Ecclesia extiterit *hierarchia jurisdictionis* et dignitatis ; quam certe non negavit laudatus auctor. Ex hierarchia jurisdictionis processit, quod Patriarcha superior Primati, Primas vero Archiepiscopo, et hic Episcopo fuerit, quamvis hi omnes ordine episcopali æquales sint : item quod archidiaconus, etsi presbyteris in ordine sacro inferior, iis tamen jurisdictione superior fuerit. Hæc et similia tota mole clamant monumenta ecclesiastica, et negat catholicorum nullus. E

erte Cardinali presbytero superiorem esse Episcopum, si e hierarchia ordinis agatur, de fide est: *Si quis dixerit Episcopos non esse presbyteris superiores, anathema sit* Trid. sess. 23, cap. 7). Atvero cum de Cardinalium supra Episcopos superioritate agitur, non jam de superioritate uoad sacrum ordinem quæstio movetur, sed dumtaxat uoad jurisdictionem et dignitatem. Provocando ergo ad ierarchiam ordinis omnino extravagatur Natalis Alexander. æterum ipsius objectiunculam jamdudum subverterat Euenius Papa IV, in sua Constitutione, quæ incipit *non meiocri*, anni 1438, his verbis: *Nec causetur quispiam, quod rdo episcopalis presbyterio major sit; quoniam in ejusmodi rælationibus officium ac dignitas sive jurisdictio præponerat ordinis. Quemadmodum jure cautum est, ut archidiaonus non presbyter, suæ jurisdictionis obtentu, archipresytero præferatur; simili modo diaconus vel subdiaconus, liusve clericus, noster aut alicujus metropolitani vicarius eu locum tenens, in Synodo et alibi, alios quoscumque ordine ıajores etiam Episcopos antecedit, propter illius jurisdictinem quam exercet, et personam quam repræsentat. Sic et lectus ad ecclesiam cathedralem et confirmatus, quanquam ondum consecratus, ratione jurisdictionis, cunctis in sua iœcesi præeminet.*

Conclusio paragraphi. — Sedulo expiscavimus varias raiones afferri solitas ad probandum, episcopali olim inferioem fuisse cardinalitiam dignitatem. Porro præter septem ræmissas nullam reperimus quæ alicujus momenti videreur. Cum ergo neque septem istæ, modo discussæ, rem clae evincant, concludendum videtur, nullatenus pro certa et robata habendam esse opinionem, de prisca dignitatis carlinalitiæ relative ad episcopalem inferioritate.

§ III.

Rationes sententiæ quæ tenet cardinalitiam dignitatem episcopali superiorem semper exstitisse.

Ad probandam hujus sententiæ veritatem, adduci solent sequentia argumenta.

ARGUMENTUM I. — *Ex auctoritate Eugenii IV.* — Cum Cantuariensis Archiepiscopus præcedentiam cuidam cardinali denegaret, edidit præfatus Pontifex anno 1438 præclaram constitutionem quæ incipit *non mediocri*, in qua sic legere est :

« Quantum autem hæc cardinalatus dignitas sit sublimis « et aliis excellentior, ita et hactenus in ecclesia reputata, « si ejus officium, ac sanctorum Patrum statuta, et consue« tudinem tam apud hanc Sedem quam generalia Concilia « semper observatam, sciveris diligenter scrutari, facile tibi « innotescet. » (§ 3).

« Ab exordio Ecclesiæ, sicut et hodie, Summis Pontifici« bus in regenda gubernandaque universali Ecclesia assis« tebant » (in § 4).

« Cardinales pro honoris ac dignitatis eminentia partem « sui corporis Summi Pontifices appellant. Ex quo sine ulla « dubitatione ostenditur, post caput ecclesiæ, quod est Papa, « contigua sui corporis membra, qui sunt fratres ejus Car« dinales, præ cæteris ecclesiæ membris ac partibus hono« rari debere ; adeo quidem, ut sacris canonibus sancitum « sit eos qui in Cardinalem manus injecerint violentas, aut « fugarint, aut insecuti fuerint, seu ad hoc dederint consilium « vel favorem, criminis læsæ majestatis reos, maximis et « multiplicibus pœnis esse plectendos, ac si ipsius Aposto« lici throni violaverint majestatem ; quod in ipsos qui Pa« triarchas Archiepiscopos vel Episcopos offenderint, sta« tutum minime reperitur. » (§ 6).

« Quis etiam non videat cardinalatus dignitatem archi-« episcopali esse majorem dignitate, quia cum illa privatæ « unius patriæ præsit utilitati, ista publicæ totius populi « christiani? Illa unam dumtaxat regit ecclesiam : ista cum « Sede Apostolica universas. Et cum a nemine, nisi solo « Papa, judicentur Cardinales, ipsi et Patriarchas et Archi-« episcopos et reliquos Ecclesiæ gradus, cum Summo Pon-« tifice judicant. Quorum officio nomen ipsum consonat op-« time; nam sicut super cardinem volvitur ostium domus, « ita super hoc Sedes Apostolica, totius Ecclesiæ ostium, « quiescit et substentatur. » (§ 14.)

« Multum etiam, movere te debet diuturna per christia-« num populum ubique servata consuetudo, quæ etiamsi « cætera deessent, ex quo *tam vetusta est ut ejus initii me-« moria non extet in contrarium,* pro constituto jure ha-« benda foret; præsertim quando sciente et approbante « Summo Pontifice, non quidem uno, sed tot quot unquam « habuit Ecclesia, id actum esse dignoscitur. In omnibus « enim nationibus et regnis... hujusmodi præeminentiæ « Cardinalibus delatus est honor; qui quidem non tam ipsis « quam nobis, cum nostra sint membra, attribui censendus « est. Nec minus his Ecclesiæ Romanæ consuetudo, quæ « caput, norma et magistra est reliquarum ecclesiarum, idip-« sum tibi persuadeat, qua *semper* (nullo unquam contra-« dicente) in cunctis actibus, quibuscumque Prælatis præ-« honorati sunt. Idem in antiquis generalibus Conciliis, « præsertim in duobus Lugdunensibus, in uno præsidente « Innocentio IV, in altero Gregorio X, quorum adhuc extant « acta, usitatum fuit. » (Constitutio *non mediocri,* § 10 et 11.

Ibi Summus Pontifex expressis terminis docet *semper* de facto dicta præcedentia potitos esse Cardinales; semperque illis de jure debitam fuisse. Asserit nempe consuetudinem quæ præcedentiam hanc Cardinalibus tribuit esse tam vetustam, *ut ejus initii memoria non extet;* et subjungit honorem illum ab Ecclesia Romana Cardinalibus *semper* tributum fuisse. Magni sane ponderis est solemnis hæc anni 1438 Pontificia attestatio. Neque enim minus attente ibi locutum

Eugenium dixeris; cum et quæstionem ipsam *ex professo* discutiat, et totus sit ut hoc ipsum reluctanti Archiepiscopo persuadeat.

Quid ad hæc Thomassinus? Eugenius, inquit, *non depromit speciale documentum ullum Concilio Lugdunensi I et II vetustius...*; *idque abunde est, ut tempore Eugenii IV immemorabilis ea habeatur consuetudo, immo et Apostolica. Quis enim... Pontifices synodosque velit opinosis criticæ ambagibus sese inserere, ut certas epochas rerum definiant, et quarumvis Ecclesiæ consuetudinum*?

Unde, juxta Thomassinum, quod consuetudo aliqua per annos 193 duraverit, abunde est ut Romani Pontifices et Concilia expresse et ex professo docere et asserere possint eam consuetudinem esse *immemorabilem* et ab Apostolicis deductam temporibus. Quia nempe a Papa et Synodis exigendum non est ut criticæ studuerint, ex hoc ignorantiæ titulo, iisdem plane fas est mentiri circa facta et consuetudines ecclesiasticas, tanquam certum affirmando, quod nequaquam pro comperto habent. Merito forsan videbitur illud Thomassini assertum injuria potius quam solida responsio.

Argumentum II. — *Ex eo quod peremptorie non probetur olim Episcopis dignitate inferiores fuisse Cardinales, atque hæc inferioritas recto ordini adversetur.* — Illud nempe admittendum non est in Ecclesia de facto evenisse, quod recto ordini contrarium est, et aliunde nulla solida ratione probatur. Nam ex eo quod factum aliquod non probetur, gratis asseritur, et dubium saltem remanet; si vero insuper adversetur juri rectoque ordini, etiamsi absolute accidere potuerit, multo probabilius est non accidisse. Porro duo ista circa factum de quo agimus, verificantur: siquidem supra ostendimus, ipsum peremptoriis probationibus non fulciri, et legitimo insuper ordini adversari. Unde etiamsi deessent documenta quæ factum ejusmodi falsum arguant, interea tamen rejici deberet.

Argumentum III. — *Ex positivis documentis.* — Nam 1 magni ponderis est Eugenii Papæ quarti attestatio de *immemorabili consuetudine* quæ præcedentiam supra Episcopos Cardinalibus vindicat.

2° Sexto sæculo Episcopis dignitate superiores Cardinales reperimus. Nam Joannes diaconus, postquam retulit quomodo S. Gregorius Magnus, ubi id necessitas exigeret, etiam Sedis Apostolicæ Cardinales presbyteros diaconos et subdiaconos quandoque ordinaret et constitueret in civitatibus Episcopos, ita subjungit : *Cumque Gregorius, percepta occasione, suæ Ecclesiæ Cardinales, si tamen consentirent, satis voluntarie proveheret, neminem prorsus, quantacumque necessitate coactus, violenter promovere certabat; ne sub hujusmodi occasione quemquam eliminando deponere videretur* (in vita S. Gregorii, lib. 3, n. 8, editio Benedictina operum S. Gregorii Magni, tom. 4, p. 87). Periculum ergo erat ne depositus videretur Cardinalis etiam subdiaconus, quando ad Episcopalem ordinem evehebatur et Episcopus in aliqua civitate constituebatur, nisi id ipso consentiente fieret. Si vero cardinalitiæ dignitati superior existimata fuisset episcopalis, nunquam accidere potuisset ut Cardinalis subdiaconus ad episcopatum migrando censeretur depositus; non enim a majore ad minorem dignitatis gradum descendisset, sed e contra semper a minori ad majorem ascendisset. Ergo decrescere et detrimentum dignitatis pati censebatur Cardinalis presbyter diaconusve aut subdiaconus, qui ut alicujus destitutæ ecclesiæ subveniretur, consentiebat se ibi in Episcopum ordinari. Quod cæteroquin magis adhuc palam facit S. Gregorii epistola, in sui asserti probationem a Joanne diacono adducta. Ibi enim videmus Neapolitanam civitatem in Episcopum sibi postulasse Florentium Sedis Apostolicæ Cardinalem subdiaconum; istum vero a tanto episcopatu refugisse, ordinationemque suam *lacrimabyliter evitasse* et sanctum Gregorium ideo Neapolitanis rescripsisse ut; alium sibi Episcopum eligerent. Cur autem nollet Gregorius Cardinales invitos in Episcopos ordinare, non ambiguum reliquit Joannes diaconus, sed diserte expressit : *Ne*, inquit, *sub hujusmodi occasione quemquam eliminando, deponere videretur.*

Scholium. — Ex adductis pro et contra sub tribus præcedentibus paragraphis, compertum habere potest lector, controverti apud doctores catholicos num cardinalitia di-

gnitas episcopali semper superior exstiterit. Negant scriptores gravissimi; sed affirmant alii haud spernendis innixi argumentis. Atvero nemini fas est dictam Cardinalium superioritatem abusivam et contra rectum ordinem inductam dicere, prout firmatur sequenti paragrapho.

§ IV.

Sive ab initio, sive ab undecimo dumtaxat sæculo, præcedentiam supra Episcopos obtinuerent Cardinales presbyteri et diaconi, legitima est, et juste inducta hæc eorum prærogativa.

Probatur I. — *Rationibus.* — 1° Superiori paragrapho bullam Eugenii IV quæ incipit *non mediocri,* adduximus; in qua exponuntur rationes, ob quas idem Pontifex dictam præcedentiam Cardinalibus debitam ostendit. Eas si attente lector perpendat, omnino legitimam conclusionem facile existimabit, prout concorditer existimant doctores catholici.

2° Qui putant undecimo dumtaxat sæculo dictum jus præcedendi Cardinalibus accessisse, juste ac merito id inductum probant præcipue ob duo præstantissima Cardinalium officia: « Primum est (ait Zaccaria, *antifebronius vindicatus,* « parte 4, dissert. 10, c. 1, n. 2 in nota) quo in Romano « Concilio anni 1059 a Nicolao II ornati sunt, in eos omni « Summi Pontificis eligendi jure translato... Alterum est « ut, quod ad Eugenium scribebat S. Bernardus..., Ponti« ficis in decernendis curandisque totius Ecclesiæ negotiis « *collaterales* et *coadjutores* sint, illique adsint, cum eo *or*« *bem judicaturi.* » Sane ex quo Cardinales Summi Pontificis *electores*, atque ejusdem in universalis Ecclesiæ regimine *coadjutores* (1) exstant, consequens est ut præcellentiam etiam supra omnes obtineant.

(1) Notentur verba hæc Tridentinæ Synodi (sess. 25, c. 1): *Quorum consilio apud sanctissimum Romanum Pontificem cum universalis Ecclesiæ administratio nitatur...*

3° Inter catholicos doctores qui justam hanc præcellentiam variis rationibus propugnant, sic habet cardinalis Petra tomo 1, ad Constit. unicam Joannis XV, n. 30) : « Ratio ejusmodi observantiæ seu legis est non minus congrua quam justa. Nam duplex est potestas spiritualis : una procedens ab ordine, et altera a jurisdictione... Ordinis potestas confertur mediante charactere in anima impresso, et requiritur factum : dignitas vero et potestas jurisdictionis solo verbo datur (S. Thomas, 2, 2, q. 184, a. 6). Sicque ad dignitatem acquirendam non requiritur pernecesse ordo : unde cum Cardinales sint dignitate majores Episcopis, nihil refert quod ratione ordinis sint minores quia promanant hæc a diversis fontibus... Et videmus Episcopum non consecratum, etsi æqualem simplici presbytero, cum non habuerit ordinem episcopalem, tamen præcellere eum, quia per electionem et confirmationem fuit ei communicata potestas jurisdictionis. Archidiaconus item, quamvis simplex clericus, præcellit omnes de capitulo et clero, etiam parochos. Itaquoque vicarius generalis..

« Quodque officium et jurisdictio illa Cardinalium sit major ordine episcopali constat...Ii enim repræsentant magistratum una cum Papa ; præsunt toti Ecclesiæ ; eminentioremquem locum una cum capite habere debent, ne detur difformitas.

« Rursus Episcopus præest curæ certæ diœcesis : Cardinalis vero totius Ecclesiæ, ut bene dixit Innocentius III. in capite *bonæ memoriæ* (3 *de Postul. præl.*), ibi : *Quod Cardinalis persona utilior sit non solum Romanæ, sed etiam Ecclesiæ universali.* Et divus Bernardus (ad Eugenium, l. 4) inquit : *Veniamus autem ad collaterales et adjutores tuos : hi seduli tui, hi intimi tui, eligendi de toto orbe, orbem judicaturi.* Sunt enim pars corporis Pontificis (Joannes Monachus); et inviscerati eidem dicuntur ; et identificantur cum ipso (Jacobatius); sicque nequit dari ista disjunctio in re tam unita et identificata.

« Sed objici potest rursus Apostolorum successores esse Episcopos, qui fuerunt vocati etiam Apostoli. Sed etiam Cardinales tales sunt, et tales merito nuncupantur ab Eu-

genio IV ; ut quemadmodum conversanti in terris Christo as-« sistebant Apostoli, ita etiam Cardinalium cœtus, Apostolicum « repræsentans, coram Papa assistit : reliqui vero Episcopi « ubique diffusi, Apostolos repræsentant ad prædicandum per « orbem missos. Certe enim Apostoli prius partes Cardinalium « egerunt assistentes Petro; deinde per orbem dispersi munus « Episcoporum assumpserunt, ut bene probat Thomassinus « Nulla igitur major est dignitas in Ecclesia Dei, post Vica-« rium Christi, cardinalatu.»

Probatur II. — *Auctoritate.* — Queritur Febronius (t. 2 p. 128), quod Summus Pontifex Episcopos, *contra nativum ordinem presbyteris et diaconis Cardinalibus* postponat. At sin minus rationibus expositis, auctoritati saltem cedere debuisset. « Cum in generali Concilio Lugdunensi I, anno 1244 « Cardinales presbyteri, deinde in Concilio Lugdunensi II « anni 1274, uti et in Florentino, ante Archiepiscopos « et Episcopos sederint, nihil reluctantibus Episcopis « ac præterea in Tridentina Synodo, Hispaniæ Episcopi « licet se Cardinalibus presbyteris et diaconis postponi ægre « ferrent, nihil adversus inductam jam consuetudinem a « patribus impetrarint; mirum est Febronium ejusmodi « querelas in medium afferre, et quam Episcopi detrectent « litem, pro illis Romano intentare Pontifici voluisse. » (Antifebronius vindicatus, parte 4, dissert. 10, c. 1, n. 2). Fuit nempe hæc Cardinalium prærogativa a citatis conciliis œcumenicis comprobata. Ut adeo non possit quis abusivam ejusmodi prærogativam dicere, quin hoc ipso dictorum conciliorum sententiæ suam anteponendam contendat ; quod profecto summæ temeritatis et arrogantiæ foret.

Accedit auctoritas, non tantum Eugenii IV, quæstionem ipsam, ut vidimus, expresse dirimentis, sed et multorum aliorum Pontificum. Leo X, verbi gratia, in constitutione sua *supernæ*, sic pronuntiat : *Et cum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales cæteros omnes in ipsa Ecclesia post Summum Pontificem honore ac dignitate præcedant.* Idem reperies expressum in Constitutione, de Cardinalium præstantia, tertio nonas decembris 1586, a Sixto V edita.

Cum ergo jus præcedentiæ Cardinalium, relative ad quos-

cumque alios prælatos, præter Romanum Pontificem, omnino justum sit et certum, si (quod avertat Deus) præscripta eis exhibere obsequia et honoris signa aliquis unquam Episcopus Archiepiscopusve aut Primas vel etiam Patriarcha renueret, is profecto in re gravi delinqueret, injuriam Sedi Apostolicæ irrogaret, et sese non minus ridicula quam scandalosa superbia inflatum proderet. Etsi enim tempore Eugenii IV, aliquatenus ignosci potuit iis Primatibus, qui præcedentiam Cardinalibus haud ultro cesserunt, quia tunc quæstio nondum ita fuerat eliquata, nec a Sede Apostolica expresse decisa; at nunc post emanatam ejusmodi ubique usu receptam ac toties confirmatam decisionem, quæ universalis Ecclesiæ legis procul dubio vim habet, intolerabilis arrogantiæ foret inania illa tentamina renovare.

CAPUT VI.

QUOMODO SESE HABEANT AD INVICEM PAPA ET SACRUM COLLEGIUM QUOAD UNIVERSALIS ECCLESIÆ REGIMEN,

Ab illa sane quæstione *libenter* (ut Palæoti Cardinalis verbis utamur) *nos abstinuissemus; quod sanctæ Apostolicæ Sedis summique Pontificis majestatem silentio potius ac reverentia colendam esse censeamus* (de *Consistorio*, parte 1, quæst 3, art. 1). At non sinit suscepti operis ratio ibi nostram abrumpi ac deficere tractationem, ubi in divino Ecclesiæ ædificio ea pars exploranda venit, quæ præcipua est, altioremque divini artificis sapientiam attestatur. Eo vel magis quod circa propositam quæstionem non desint opiniones quædam, a rectæ doctrinæ tramite nonnihil deflectentes, nec omni expertes periculo.

§ I.

An in expediendis Ecclesiæ negotiis Romano Pontifici necessarius sit Cardinalium consensus.

Multiplex est proposita quæstio, *Primo* enim inquiri potest utrum dictus consensus necessarius sit quoad liceitatem dumtaxat, an vero etiam quoad validitatem actus. *Secundo* utrum necessarius sit in omnibus negotiis, an vero tantum in arduis. *Tertio*, posito quod necessarius non sit generatim neque in levioribus neque in arduis negotiis, an saltem ex aliqua ratione speciali necessarius censendus sit quoad alienationem bonorum Ecclesiæ, quoad excedendum solitum Cardinalium numerum, quoad creandum vel deponendum Cardinalem aliquem. Ad quas enodandas diffiultates, sit.

Propositio Ia. — *Papa in levioris momenti negotiis, neque quoad validitatem neque quoad liceitatem Cardinalium consensu indiget.* — Ad rectam dumtaxat disputationis ordinationem propositio hæc præmittitur : neque enim probatione indiget, cum a nullo in dubium revocetur, et tota controversia sit de arduis solummodo negotiis. Cæterum rationes mox afferendæ ad probandum non requiri etiam in arduis Cardinalium consensum, a fortiori probant neque in levioribus esse necessarium. Et præterea statim quisque perspicit quam falsum foret, Romano Pontifici competere (prout definivit Florentina Synodus) plenam potestatem regendi et gubernandi universalem Ecclesiam, si nedum ardua, ne leviora quidem negotia valide et licite posset nisi dependenter ab aliquo senatu expedire. Duo certe tunc Ecclesiæ præsiderent capita : Papa nempe, et ille senatus a cujus consensu papalis gubernatio tota dependeret.

Si quis vero quærat quænam ardua censenda sint negotia, et quomodo a levioribus distingui queant, respondent communiter doctores, non posse id generali regula definiri, sed

prudentum æstimationi esse relinquendum. Notum est, ait Cardinalis Palæotus, non posse ista certa regula comprehendi, cum suos gradus habere soleant pro re, tempore et loco dijudicandos: et ideo receptum communiter est, hæc omnia arbitrio boni et sapientis viri esse æstimanda » (*de Consistorio*, parte 1, quæst. 3. art. 1, in fine).

Propositio IIª.— *In arduis negotiis Cardinalium consensu Papa non indiget quoad actuum validitatem.*— « Cum consensus necessitatem includat illius amplectendi, si concederemus eum requiri, sequeretur quod auctoritas Papæ hoc casu non esset libera et absoluta sed duo, ut dicunt, auctorizantes, nec unus esset primatus vere ; neque unum caput, sed duo capita, quando aliorum quoque voluntates ad res decernendas essent necessariæ : quod quidem absurdissimum esset. Præterea hoc summæ illi atque absolutæ potestati detraheret, quæ Papæ ut Christi Vicario competit : et amplius receptam illam magno doctorum consensu sententiam infirmaret, quæ astruit Summo Pontifici plenissimam in administratione rerum Ecclesiæ potestatem deferendam esse : ac denique rebus publicis magno posset ea opinio esse detrimento, si quando fortasse nollent Cardinales Papæ deliberationi consentire, ut omnibus satis patet. » (Cardinalis Palæotus, *de Consistorio*, parte 1, quæst. 3, art. 3). Quæ Palæoti rationes sub alia forma sic evolvi possunt :

1° Dogma catholicum est unicum Ecclesiæ catholicæ præesse Pastorem supremum, unicum caput, Romanum scilicet Pontificem : id vero falsum esset si papales actus, absque prævio Cardinalium consensu, irriti forent : tunc enim validum et legitimum Ecclesiæ regimen, non ab uno, sed a duobus penderet ; a Papa nempe, et a Cardinalium senatu : ergo suprema regendi potestas penes duos ab invicem dependentes staret ; ergo, duplex foret caput, duplex supremus pastor.

2° Item dogma catholicum est *plenam* Romano Pontifici competere universalem Ecclesiam regendi et gubernandi potestatem. Porro plena non esset illa potestas, si Papæ actus irriti et nulli forent absque Cardinalium consensu. Tunc

enim tam a cardinalitio senatu Ecclesiæ regimen penderet quam ab ipso Papa. Ergo non plena sed dimidiata tantum Papæ competeret Ecclesiam gubernandi potestas.

3° Merito tanquam heterodoxum rejicitur systema Febronii et similium, qui leges Pontificias, ut vim habeant volunt ab Episcoporum consensu pendere. Unde non in solo Papa supremam et plenam jurisdictionem residere contendunt, sed in Papa simul et Episcoporum collectione seu morali corpore. Porro non devitatur istiusmodi erroris monstrum, sed simile et æquale illi substituitur, si pro collectione Episcoporum, collectionis Cardinalium consensus ad validitatem pontificiorum actuum necessarius contendatur.

4° Nec minus ad dogma catholicum pertinet, sicut fideles reliquos, ita et ipsos Cardinales, relative ad supremum Ecclesiæ pastorem Romanum Pontificem, esse oves et subditos; ergo præcipienti et regenti Papæ, ipsi etiam obsequi tenentur. Porro pugnat, in æternumque pugnabit, Papam in regimine suo ab eorum pendere consensu, qui huic ipsi regimini obedire debent.

5° Si papales dispositiones nullæ forent et irritæ deficiente Cardinalium consensu, Papa esset tantum *caput ministeriale* Sacri Collegii ; præcipua vero potestas proprie apud Cardinalium senatum resideret. Ille enim est caput ministeriale alicujus senatus, cujus acta et decreta irrita et inania sunt nisi a voluntate senatus vim accipiant : tunc quippe totum ejus officium in proponendis decretis, et postea, si vim ex consensu recipiant, exequendis, consistit. Quod certe officium ministeriale remanet, quantumvis sit cum primatu honoris conjunctum.

6° Necessarius foret prædictus Cardinalium consensus, vel ex lege ecclesiastica, vel ex jure positivo divino, vel ex lege naturali : atqui nullum ex his dici potest. Non ex lege ecclesiastica, cum Papa nullum in Ecclesia superiorem agnoscat, qui possit eum suis legibus vel præceptis constringere ; unde si forte prædecessores ipsius decrevissent aliquem actum, absque consensu Cardinalium gestum, pro irrito et nullo habendum fore, tali decreto nihilominus Papa non ligaretur ; quia minor non est ejus quam prædecessorum po-

estas, et par in parem imperium non habet. Nec jure posiivo divino cautum est, ut irritus sit actus pontificius, non btento Cardinalium consensu: nihil enim tale e sacris cripturis aut traditionis testimonio proferri potest. Si vero d legem naturalem recurratur, recta ratio dictat bonam, mo ut multi volunt, perfectiorem cæteris esse monarchicam egiminis formam; ejus autem formæ proprium esse ut unus, ndependenter a quolibet senatu, rectoris et legislatoris oficio fungatur.

Omnino ergo concludendum est, Papam in regenda Eclesia nullatenus Cardinalium consensu indigere, quoad ponificiorum actuum validitatem.

Objicies 1°. — Exemplum Episcopi erga suos canonicos et capitulum. « Nam quemadmodum secundum rerum varie« tatem quæ decernendæ sunt, tenetur Episcopus jure « communi eorum concilium, et quandoque consensum adhi« bere, sic etiam, cum instituti sint Cardinales tanquam con« siliarii et coadjutores Papæ, et eorum collegium senatus « Ecclesiæ vocari soleat (1) », necessarius Summo Pontifici censendus est in rebus arduis Sacri Collegii consensus.

Respondeo. — Nego paritatem et ex paritate illationem. Nam *primo* Episcopus subjacet legibus ecclesiasticis; ita ut pro varia earum dispositione possit ipsius jurisdictio plus minusve extendi aut restringi; unde nec mirum est ex jure communi episcopalem potestatem de facto reperiri quoad actus quosdam, cæteroquin paucissimos, a capituli consensu dependentem. Atvero Papa, utpote supremus legislator, nulli subjacet superiori ecclesiastico; unde nec potest ipsius jurisdictio ulla lege ecclesiastica limitari, aut dependens a cujusvis hominis consensu constitui; et aliunde a Christo ipso *plenam* accepit, non autem limitatam et ab ullius collegii consensu dependentem, ecclesiastici regiminis potestatem. Hinc *secundo* exurgit notabilis etiam canonicos inter et Cardinales disparitas; *cum* (ut habetur apud Palæotum *de Sacro Consistorio,* part. 1, q. 3, art. 2) *collegium Cardi-*

(1) Cardinalis Paæotus (*de S. Consistorio*, parte 1, quæst. 3, art. 2.

nalium non assistat Papæ per modum limitationis potestatis illius, sed instar ministerii; dum e contra cathedrale capitulum, et per modum ministerii, et quatenus episcopalem jurisdictionem tantisper (ex lege ecclesiastica) limitans et participans, Episcopo adunatur. Quam doctrinam diserte etiam exposuit clarissimus Cardinalis de Luca : « In quibusdam inquit aliis guberniis, magistratus æque cum principe « concurrunt ad constituendam unam eamdemque curiam « seu unum atque idem corpus morale, cujus princeps dicitur « caput, alii vero magistratus et tribunalia pro membris ha- « bentur. Ad formam nempe corporis illius cathedratici, ex « Episcopo simul et capitulo coalescentis. At non ita se res « habet in spirituali Summi Pontificis principatu, ob pri- « mam quam ab eo diximus geri personam. Papa enim est « solus et absolutus princeps atque rex; neque necesse est « hujus principatus fieri participes, eive connecti cæteros « magistratus et officiales ; imo nec ipsummet cardinalium « collegium : siquidem soli Papæ a Christo data est potestas... « Hinc, quoad cæteros principes locum habet typus (sæpe a « nobis memoratus) mariti et uxoris ; ita nempe quod respu- « blica dicatur uxor (utpote quæ sit domina dotis, ex variis prin- « cipatus juribus coalescentis), princeps autem quasi reipu- « blicæ maritus sit. At vero in principatu ecclesiastico Summi « Pontificis, totum dominium, quo principatus ipse constat, in « potestate Christi est, nec ullatenus a republica vel populo « dependet. » (*Il dottore volgare,* lib. 15, cap. 2, n. 10 et seq.).

Eamdem doctrinam alibi sic urget citatus auctor : « Quam- « vis aliquatenus universalis Ecclesiæ regimini participent, « id tamen inde tantum oritur, quod eos ipse Papa in consi- « liarios assumpserit : at nullatenus ipsis competit ea forma- « lis in regimine participatio, quam habet capitulum cathe- « drale cum suo Episcopo, quocum unum corpus cathedrati- « cum constituit. » (*Il dottore volgare,* libro 3, cap. 4, n. 5). Hinc *Tertio*, licet Cardinalium collegium cathedrales canonicos tantum dignitate superet quantum Papa Episcopos, nihilominus tamen ipsis cedit quoad consortium cum capitis sui potestate : Cardinales enim participes dumtaxat fiunt exer-

citii Papalis jurisdictionis, ita ut meri sint illius jurisdictionis ministri : canonici vero cathedrales ipsammet potestatem episcopalem aliquantulum, id est, quoad aliquas particulas, ita disponente lege ecclesiastica, co-possident. Id tamen non impedit quin Cardinales unum morale corpus cum Papa efficiant, atque ipsius membra dici possint ; quia unitatem illam satis fundat Pontificiæ potestatis per ipsos tanquam ministros exercitium.

Objicies 2°. — Etiamsi Papæ necessarius foret in certis quibusdam arduis negotiis Cardinalium consensus, non inde sequeretur Papam non esse Ecclesiæ caput et supremum Pastorem ; ergo admitti potest ejusmodi consensus necessitas.

Respondeo *Primo* : Sequeretur Papam non esse caput et supremum Pastorem cum *plena* regendæ Ecclesiæ potestate ; nam *plena* non est potestas quæ in aliqua materia deficit, et ab aliorum consensu dependet. Porro dogma catholicum est Papæ potestatem esse *plenam,* ut definivit Concilium Florentinum, et *numeris omnibus absolutam*, ut docet Pius VI. *Secundo* casus in quibus fingeretur necessarius prædictus consensus determinari nequeunt, neque lege ecclesiastica, cum vim in Papam illa habere nequeat, neque jure positivo divino, quod prorsus de illis casibus tacet, neque lege naturali, qua nihil tale probari potest. Ergo gratuita prorsus est eorum casuum hypothesis.

Propositio IIIª. — *Neque quoad liceitatem, tenetur Papa in arduis negotiis Cardinalium consensum requirere.* — Dirigitur propositio hæc contra hypothesim cujus fundamentum sic memoratur apud Palæotum (*de S. Consistorio*, parte 1, q. 3, art. 3) : « Sunt denique alii qui respondent, quod « quoties Papa hac plenitudine potestatis utitur, non ad Ecclesiæ utilitatem prout oportet, valet quidem quod ab eo « gestum est, propter summam illius auctoritatem quæ a « nemine judicari potest, sed tamen graviter in foro conscientiæ peccabit, ac Deo rationem hujus potestatis qua « abusus est reddere tenebitur ; cum non pugnent inter se « quod actus quandoque valeat, et tamen qui illum exercet « graviter delinquat. » Posset ergo quis, ex eo quod non repugnet dari actum Papalem validum simul et illicitum, in

hanc opinionem abire, necessarium quidem esse Cardinalium consensum ut Papa non peccet, non tamen ut actus ejus valeat.

Sed etiam sic temperata, prorsus rejicienda est præfati consensus necessitas. Nam *plena potestas universalem regendi Ecclesiam*, quæ ex dogmate catholico penes Romanum Pontificem residet, intelligenda est potestas quæ *sine peccato* in sua plenitudine a Papa exerceri possit. Nec voluit certe Concilium Florentinum definire, *plenam* esse hanc potestatem, modo Papa peccet. Et tamen, admissa exposita opinione, *plena* non esset Pontificia potestas, nisi accedente peccandi facultate: nam (ex dictis in superiori propositione) plena nullatenus esset Pontificia potestas, si Papa nequiret expedire negotia et Ecclesiam gubernare nisi dependenter a Cardinalium consensu: aliunde vero, ex memorata quam confutamus opinione, consensum illum omittere Papa non non posset, nisi peccando : ergo non nisi peccando potestatis suæ plenitudinem posset Papa exercere. Ergo cum in Papa omnino agnoscenda sit talis plenitudo potestatis, quæ tota et plene ad exercitium citra peccatum deduci possit, agnoscenda etiam in eo est potestas Cardinalium consensum absque ullo peccato omittendi.

Insuper pugnat cum dogmate catholico, Papam non esse uncum caput et unicum supremum rectorem universalis Ecclesiæ, nisi peccando. Jam vero si nequeat absque culpa Cardinalium consensum omittere, non erit unicum caput et unicus supremus rector, nisi quatenus peccans : nam si dependeat a Cardinalium consensu in expediendis negotiis jam non est in Ecclesia unicum caput, unicusve supremus Pastor, sed duplex ; Papa nempe et Cardinalium senatus ut in superiori propositione ostendimus : aliunde tamen, ex hypothesi quam impugnamus, non posset Papa ab hac dependentia sese subtrahere nisi peccando ; ergo non nisi peccando posset Papa esse unicum caput atque unicus supremus Pastor universalis Ecclesiæ ; quo nihil absurdius dici potest.

Omissis aliis Papæ prærogativis, e quibus multa possent similia argumenta confici, generatim sic argui potest : Papa

s, qualis a Christo, docente fide catholica, institutus est, nnino subvertitur, si Papa dicatur ab alicujus senatus pla-o dependens in regenda et gubernanda universali Eccle-ı. Jam vero dependet Papa a Cardinalium senatu, si abs-ıe Cardinalium consensu non possit licite et sine peccato gotia expedire. Nam blasphemum et insanum esset dicere, luisse Christum ut Papa modo peccaminoso Ecclesiam re-ret : voluit ergo Christus hæc duo, et Papam non peccare, non peccantem independentem esse a cujusvis senatus nsensu, in regenda Ecelesia. In opinione autem quam con-tamus, vel Papa regeret ex consensu Cardinalium, et sic dependens non esset ; vel illum consensum prætermitteret, sic graviter delinqueret.

Unde sive quoad validitatem simul et liceitatem, sive ıoad liceitatem tantum supponatur Papa a cardinalium con-nsu in gubernanda Ecclesia dependere, subvertitur atque ɛgatur Papatus, qualem a Christo institutum fuisse nos fi-s edocet.

Propositio IVª. — *Papa non indiget Cardinalium consensu alienanda Ecclesiæ bona.* — Jam satis probata remaneret propositio ex generali thesi, quæ modo stabilita est, non digere Papam cardinalium consensu, in expediendis ad re-men Ecclesiæ spectantibus negotiis. Cum tamen quoad æsentem et nonnullas alias materias quædam speciales oc-rrant difficultates, visum est de iis singillatim tantisper dis-rere, quo magis firmetur doctrina tradita, et omnis amo-atur dubitandi occasio.

Ad ecclesiastica bona quod attinet, non egere Papam Car-nalium consensu ad ea alienanda, sic probari potest :

Ad obtinendum ejusmodi consensum teneretur, vel ex sa-is canonibus et prædecessorum decretis, id, sub pœna etiam llitatis, prescribentibus : vel ex jure aliquo cardinalitiæ gnitati proprio : vel ex lege aliqua divina : vel ex vi consue-dinis : atqui nullum ex his dici potest, ut probatur sub quentibus numeris :

I. *Pro alienandis Ecclesiæ bonis Cardinalium consensum tinere non tenetur Papa ex ullis canonibus aut decretis ntificiis, etiam sub pœna nullitatis dictum consensum re-*

quirentibus. — Certum est extare decreta quæ Romano Pon-tifici prohibeant, ne absque Cardinalium consensu Eccle-siæ bona alienet. Jam sub Symmacho Papa coarctatam re-perimus, quoad ejusmodi bonorum alienationem Pontificiam potestatem: « Non liceat Papæ prædium Ecclesiæ alienar « pro aliqua necessitate, nec in usum fructum rura dare « nisi tantummodo domos quæ in quibuslibet urbibus no « modica impensa sustentantur. Qua lege omnes custode « adstringantur; ut donator, accensator, venditor honoren « perdat. Et qui subscripserit, anathema sit cum eo qu « dedit, vel qui recepit, nisi restituatur. Liceat etiar « quibuslibet ecclesiasticis personis contradicere, et cur « fructibus alienata reposcere. Quod non modo in Apostolic « servandum est Ecclesia, verum etiam universis ecclesii « per provincias quidem dicitur convenire. » (Capite 20 causæ 12, quæst. 2; ex Synodo 3, sub Symmacho Papa, ann 499). Gregorius vero IX in Constitutione sua *rex excelsus* 16 januarii 1234, magis determinans præmissam Symmach dispositionem, decernit irritas fore quaslibet rerum patri-monialium Sedis Apostolicæ alienationes, nisi fiant prævi *Fratrum* (Cardinalium scilicet) *consilio et assensu.* Cum dei quædam subsecutæ nihilominus fuissent alienationes et in-feudationes, eas quæ sine utilitate factæ fuerant cassavi Pius IV, Constitutione sua *Apostolicæ;* in qua postquam me-moravit, *multas alienationes rerum Ecclesiæ Romanæ pe Romanos Pontifices prædecessores nostros, et forsan* (*quo dolenter referimus*) *per nos, nulla rationabili causa sua-dente, in gravissimam ipsius Ecclesiæ læsionem, Dei of-fensam, populi scandalum, et evidens animarum periculum hactenus factas et approbatas extitisse*, eas cassat et irritat Successit Sancti Pii V Constitutio *admonet,* qua prohibetu dumtaxat castrorum, feudorum et locorum jurisdictionaliu alienatio et infeudatio; sed ibidem præscribitur, ut illiu Constitutionis observationem jurent Cardinales, tum i eorum promotione seu assumptione galeri, tum in conclav Sede vacua. Item ut Summus Pontifex noviter assumptu idem juramentum præstet, quod postea in litteris confirma-toriis iterare debeat. Alias de hac re Pontificias dispositione

ıdicatas vide apud Cardinalem Petram (in Constitutionem , Gregorii IX, t. 2, p. 283, edit. Venet. 1741). Extant ergo lura decreta, quæ Romano Pontifici necessarium faciunt ardinalium consensum ad alienanda Ecclesiæ bona.

Nihilominus dicendum iis canonibus et decretis nullatenus gari Pontificiam potestatem, et dictum Cardinalium con-ensum minime requiri; quod sic probatur:

1° Etiamsi per se vim haberent dicta decreta ad adstrin-endum Papam, ex desuetudine tamen jam non urgerent. e qua desuetudine sic Cardinalis de Luca : « Quamvis Gregorius IX dicta ejus Constitutione sexta, innovando Constitutionem Symmachi (in c. *non liceat.* 12, q. 2) ita statuerit (nempe irritas esse alienationes sine Cardinalium assensu), dictoque decreto adhæserit Concilium Constantiense, attamen hæc omnia non usu, vel contrario usu abolita videntur, saltem de facto; stantibus amplissimis derogationibus... Unde in pluribus controversiis meo tempore agitatis, quamvis doctissimus Cameræ et Fisci advocatus perpetuo hoc motivum Constitutionis Gregorii IX inculcaverit, semper tamen scio in camera de illo non fuisse habitam rationem » (*de Feudis*, discursu 4, n. 2 et). « Ista Constitutio contrario usu abolita videtur ob amplas derogatorias in concessionibus apponi solitas » (ibid. dis-ursu 5, n. 13). Idem testatur Cardinalis Petra: « In praxi abiit in desuetudinem dispositio citati canonis *non liceat*, et forma inducta ab hac Constitutione Gregorii IX » n Constitutionem 5 Gregorii IX, n. 19). Ergo saltem ex rædictorum decretorum desuetudine, jam non tenetur Papa d requirendum Cardinalium consensum pro alienandis Ec-esiæ bonis.

2° Sed neque unquam hisce decretis ligatus fuit aut ligari ıquam potuit Romanus Pontifex. Quod sic exponit Cardi-ılis Petra: « Contra tamen præfatas Symmachi et Gregorii dispositiones insurgit viva et convincens ratio, quod nullo modo potuerint successores Pontifices cogere et comprehendere; cum Papa sit solutus legibus, nec par in parem habeat imperium, ut præcise fuit dictum ab Innocentio III (in capite *innotuit, de electione*): *Quia successo-*

« *ribus suis nullum potuit in hac parte præjudicium gene*
« *rare, pari post eum, imo eadem potestate functuris, cum*
« *non habeat imperium par in parem*. Unde Bonifacius VII
« (in capite finali *de rescriptis*, 6), dum sibi certam legem im
« ponit, et dixit in fine, *quodque nobis licere non patimur*
« *nostris successoribus indicamus*, ibi Glossa (verbo *indi*
« *camus)* subjungit: *indicare potuit, sed non legem imponer*
« *quia par in parem non habet imperium*. Et iisdem verbi
« usus est sanctæ memoriæ D. Pius V (citata Constitution
« 35, de non infeudandis, § 2): *Et quod nobis licere no*
« *patimur, nostris successoribus indicamus*. Et in termini
« docuere passim canonistæ » (in Constitutionem 5 Gre
gorii IX, n. 15, tom. 2).

Quod revera ita communiter teneant canonistæ satis pate bit si legatur Fagnanus (in caput *ex parte, de feudis*, n. 2 et seq. — in caput *omnis, de pœnitent, et remiss.*, n. 25 — i caput 1, *de Constitutionibus*, n. 56 et seq.); Cardinalis d Luca (adnot. ad discursum 4 *de feudis*, n. 1 et 2 — *de rela tionibus Curiæ Romanæ*, discursus 2, n. 30); Rota (decisi 1204, n. 12, coram Emerix juniore — decisio 664, n. 9, pa tis 2, recentiorum); et ipse Petra (post supra transcriptu locum).

3° Possunt autem rationes in thesis probationem addu solitæ sub alia forma sic exhiberi : *Primo*, nequit legislat lege sua proprie constringere nisi inferiores; atqui null Papa est inferior relative ad alium Papam prædecessore suum; ergo nullus Papa proprie oligari potest lege præd cessoris sui. *Secundo*, qui succedit legislatori cum æqua potestate, potest ipsius legem abrogare ; atqui Papa qu libet prædecessoribus suis cum æquali potestate succedit ergo eorum disciplinares leges abrogare potest; ergo pr hibitio papalis, ne Romanus Pontifex bona Ecclesiæ alien absque Cardinalium consensu, a quolibet successore Rom no Pontifice abrogari potest; ergo tali lege nullus Papa l gatur; ergo quilibet Papa contra talem legem agere potes quia agendo contra ejusmodi legem, eam hoc ipso tollit s abrogat. *Tertio*, prædicta lex, ne *directivam* quidem vim h bere censenda est in successores Romanos Pontifices. Na

est quidem sat communis doctorum sententia, legislatorem tum suis, tum prædecessorum legibus constringi *quantum ad vim directivam*, licet non obligetur quantum ad vim coactivam; atvero hoc sustinetur dumtaxat quoad leges in totam communitatem latas, et in hypothesi quod non abrogentur; non vero quoad leges successores legislatores solummodo attingentes, neque quoad facultatem leges prædecessorum abrogandi : atqui lex prohibens ne Papa sine Cardinalium consensu bona Ecclesiæ alienet, dirigeretur dumtaxat in successores Pontifices; et præterea quando successor Pontifex contra eam agit, hoc ipso eam abrogat; ergo quod dicitur de vi directiva legum in ipsum etiam legislatorem, nullam hic applicationem habet. Sit in exemplum lex semel in anno in paschate peccata confitendi, quæ, in quantum tale tempus præscribit, est mere ecclesiastica : talis lex in omnes fideles lata est, non autem in successuros legislatores tantum; et dum quæritur utrum Papa vi hujus legis teneatur et ipse in paschate peccata confiteri, supponitur eam legem non abrogari, sed in robore suo relinqui. In hac porro hypothesi, cum sancto Thoma (1, 2, q. 96, art. 5 ad 3) communiter doctores tenent vi legis *directiva* obligari legislatorem ad observandas suas et prædecessorum leges; ita etiam ut, nisi eas et ipse servet, possit peccare, tum ratione scandali, tum aliis de causis. Atvero, si Papa ferat legem, non in omnes fideles, sed ad restringendam dumtaxat in aliqua materia successorum suorum potestatem, vel si Papa successor eam legem de medio tollere velit, et de facto abroget, absurdum foret dicere dictum Papam successorem tali lege, etiam quoad vim directivam, constringi.

4° Hinc dictæ leges haberi nequeunt nisi tanquam *consilia* quæ a Papa prædecessore dantur successoribus. Nec obstat quod Gregorius IX ita voluerit necessarium esse Cardinalium consensum, ut alienationem, eo omisso, decreverit fore nullam: nam id intelligi debet successorum voluntati subordinatum; ita ut ipsis legem permanere volentibus valeat; secus vero si legem sublatam velint.

II. *Nec ex ullo jure Cardinalibus proprio requiritur eorum consensus, ut Papa possit Ecclesiæ bona alienare.* — 1. Quod

« vera et communis sit scribentium conclusio, Papam solu « posse sine Cardinalibus ardua explicare », tradit Fagnanu (in caput *ex parte, de feudis*, n. 18); et citat plures idem a firmantes canonistas: ergo juxta veram et communem docto rum sententiam, potest Papa Ecclesia bona, prætermiss Cardinalium consensu, alinare; ergo nullum Cardinalibu jus competit, ex quo necessarius ad dictam alienatione consensus demonstretur.

2. Præterea quidquid juris seu potestatis habent Cardi nales, a Papa in eos defluit. Ita tenent communiter doctore *Cardinalium potestas*, ait Fagnanus (in caput *ex parte, d feudis*, n. 20), *a solo Papa emanat*. Quod jam antea docu rat Archidiaconus (in caput *ubi periculum, de electione* 6): *Dominorum autem Cardinalium potentia est ab homin nam quidquid possunt, habent a Papa*. Nec dissentire ca teros, vide apud Fagnanum citato loco. Ex ipsa cæteroqu cardinalitiæ institutionis natura idem inferri potest. Dixim nempe supra, in eo stare distinctivam ejus proprietatem, sit collegium clericale *ad auxiliandum Papæ* in Ecclesiæ r gimine institutum. Jus ergo cardinalitiæ institutioni pr prium seu essentiale, est hoc tantum, *auxiliari*. Si aute Papa in agendo a consensu Cardinalium dependeret, Card nales essent aliquid amplius quam meri auxiliatores, ut pat Nec objiciatur capitulum cathedrale esse etiam collegium cl ricorum *ad auxiliandum Episcopo* in diœcesis regimine in titutum, et nihilominus ipsius consensu in aliquibus Epi copum indigere: nam id juris capitulo cathedrali acces non ex proprii ipsius officii natura, sed ex lege ecclesia tica, quæ hoc modo restrictam voluit episcopalem potest tem. Cum vero nullus existat supra Papam superior, n potest ulla lege ecclesiastica papalis potestas prædicto m do restringi, et a consensu Cardinalium dependens effici. R manet ergo, Cardinalium consensum, ut Papa possit Eccl siæ bona alienare, nec ex ulla lege ecclesiastica, nec ex ip cardinalitii officii natura requiri.

III. *Nec requiritur prædictus consensus ex ulla lege d vina*. — Nam etiamsi admittatur institutionis divinæ es Cardinales, non tamen ullatenus probari potest a Christo ip

prohibitos fuisse Romanos Pontifices, ne bona Ecclesiæ absque Cardinalium consensu alienarent. Nullum ullibi exstat ejusmodi legis divinæ vestigium. Aliunde Romano Pontifici collatam a Christo fuisse *plenam potestatem* regendi et gubernandi universalem Ecclesiam, dogma catholicum est, ex Florentini Concilii expressa definitione: plena vero non esset ea potestas, si a Cardinalium consensu ex parte dependeret. Jnde rejicienda omnino est hypothesis divinæ alicujus legis, quæ necessarium Papæ faciat pro alienandis Ecclesiæ bonis Cardinalium consensum.

IV. *Nec requisitus dici potest prædictus consensus ex legiime præscripta consuetudine.*— Nam suprema Papæ potesas juris divini est; atqui contra jus divinum nulla potest quantumvis longa consuetudine præscribi. Unde etiamsi per plura sæcula, aut etiam semper, soliti fuissent Romani Ponifices Ecclesiæ bona non alienare nisi de Cardinalium conensu, eo tamen usu nullum jus Cardinalibus accessisset.

Si introduceretur consuetudo contraria, ait Cardinalis Petra, non valeret, quia esset præscribere contra supremam potestatem Papæ impræscriptibilem (Abbas, cap. 2, *de Clericis non resid.*, n. 4); et cum potestas Papæ sit immediate a Deo, et illa Cardinalium sit a Papa, nequit illa ab hac pendere, ut prosequitur citatus Fagnanus; licet ex honestate soleat Papa in pluribus arduis consilium Cardinalium petere... et verba solita apponi in aliquibus Bullis, *de venerabilium Fratrum nostrorum consilio*, non inducunt necessitatem, sed solam honestatem » (in Constitutionem 5 Gregorii IX, n. 20 tom. 2, pag. 284, edit. Venet. 1741). Et tandem supra audivimus attestantem Cardinalem de Luca, in desuetudinem abiisse Constitutionem Gregorii IX quæ dictum Cardinalium consensum necessario adhibendum præscribebat.

Propositio V[a]. — *Papa non eget sacri collegii consensu ut solitum Cardinalium numerum augeat.* — 1° Facta quidem sunt variis temporibus decreta, quæ certum quemdam Cardinalium numerum præscriberent perpetuo in posterum servandum. In Concilio Constantiensi anno 1414 præscriptus fuit nunquam excedendus numerus 24. Atque anno 1429 in

Synodo Basileensi, sessione 2, idem firmatum est : *Cardinale numerum viginti quatuor non excedant.* Sub Paulo IV, qu anno 1555 ad Summum Pontificatum assumptus est, pos varias Pontificem inter et cardinales hac de re disceptatione statutum est ne unquam excederetur numerus quadragint Sixtus vero V fixum voluit, et pariter a successoribus servan dum præscripsit, numerum 70. In cœremoniali autem Roman (lib. 1, sect. 8, c. 1 et seq.), videmus aliquando viguiss usum (nunc penitus obsoletum) exquirendi votum sacri colle gii circa quæstionem, an novos creare Cardinales necesse si vel expediat, et in quo numero. Atque aliæ similes memora possent dispositiones, certum quemdam Cardinalium nume rum determinantes.

2° Sed dicendum omnia ejusmodi statuta, in quantum fu turorum Pontificum libertatem restringunt, habenda ess tanquam mera consilia, non tanquam leges proprie dictam ol ligationem inducentes ; cum, ut supra ostendimus, repugn Papam ulla prædecessorum suorum lege ecclesiastica poss constringi (1). Unde etiamsi prædictæ dispositiones requir rent Cardinalium consensum, nullatenus ad hunc obtine dum Papa adstringeretur. Aliunde nec ulla lege divina, n ullo jure cardinalibus proprio obligatus dici potest Papa certum quemdam Cardinalium numerum non excedendu Ergo penes arbitrium Romani cujuslibet Pontificis omni est creandorum Cardinalium numerus. Quam cæteroquin do trinam tenent communiter canonistæ : « Quæsitum est (a « Cohellius, notitia cardinalatus, cap. 3) an Summus Ponti « hac Sixti Constitutione non obstante, septuagesimum n « merum superare valeat : et omnes, nullo penitus discr « pante, affirmative respondent ; dicentes arbitrio Papæ r « lictum esse numerum cardinalium (2). »

(1) Le bolle de' Papi per restringere la liberta de' propi successori n sembrano appartenere alla classe delle debolezze umane. Ridicola pr sunzione di voler regnare fin nella tomba, e regnare sopra quello c ricevera da Dio la stessa egualissima podesta (Tamagna, *Origini Cardinali* parte 1, pag. 139.)

(2) Decreverat Sixtus V hoc modo : *Si unum vel plures a Nobis, pro tempore existente Romano Pontifice, in futurum ultra dictum numeru*

Propositio VI[a].— *Papa nec Synodo, nec sacri collegii consensu indiget ad deponendum aliquem Cardinalem.* — I. Ex eo quod in capite *ex gestis, de clericis non residentibus*, memoretur Cardinalis quidam *in Synodo ab omnibus canonice depositus* putaverunt olim canonistæ nonnulli non posse Cardinales nisi in Concilio a Papa deponi. In quam sententiam propenderunt, inter alios, Hostiensis (in dictum caput, n. 1), et Abbas Panormitanus (in idem caput, n. 3).

Sed nullatenus Concilio Papam indigere ad deponendum Cardinalem, tanquam certum jamdudum habent communiter doctores ; quod *omnino* amplectendum et *incunctanter* tenendum, inter cæteros pronuntiat Fagnanus (in cap. 2, tituli *de clericis non resid*, libri 3 decretalium, n. 5 et 6). Quibus autem rationibus solidissima probari hæc sententia possit, facile introspicitur : *Primo*, in Summo Pontifice absque Concilio residet plenitudo potestatis ; ergo potest Papa absque Concilio quemcumque Prælatum atque ipsos adeo Cardinales ab officio deponere. *Secundo*, si pro causa depositionis oporteret Synodum universalem indicere, et sententiam protrahere usque ad ejus celebrationem, nemo non videt quantis id periculis et difficultatibus obnoxium foret. *Tertio* posse a Papa Cardinalem absque Synodo exauctorari, confirmat praxis : Bonifacius VIII, verbi gratia, absque Concilio Cardinales Columnenses deposuit, (ut videre est in capite unico *de Schism.* in 6).

II. « Major est difficultas, an Papa possit Cardinalem de- « ponere, legitima subsistente causa, sine Fratrum suorum « consilio, » ait Fagnanus (in cap. *ex gestis, de clericis non resid.*, n. 7) ; qui narrat postea quomodo Andreas Barbatia, « præmissa protestatione, quod non intendit in aliquo de- « rogare potestati Romani Pontificis, tandem concludit pro « opinione negativa, dicens eam tenere illustres doctores : » item quomodo Hostiensis, qui videtur in eamdem opinionem

eligi in Cardinalem aut creari, aut pronuntiari contigerit, decernimus hujusmodi electionem, creationem et pronunciationem nullam, irritam et inanem fore (Bulla *Postquam verus.*)

propendere, concludat nihilominus his verbis : *Quidquid tamen dicatur, hoc de plano fateor, quod in solo Papa plenitudo residet potestatis.* Quibus commemoratis subjungit Fagnanus (citato loco, n. 8) : « Tu dicas, Papam de honestate non « debere Cardinalem deponere, vel alia ardua expedire sine « Fratrum consilio... Sed de plenitudine potestatis Papa po- « test procul dubio ardua expedire, et Cardinalem deponere, « sine ulla requisitione Fratrum . Communis enim conclusio « habet, Papam posse ardua explicare etiam Cardinalibus « inconsultis... Felinus hanc partem juribus et rationibus « comprobat, et plurimos cumulat idem sentientes, et con- « trariam opinionem dicit procedere de honestate... Præ- « dictis adde, quod in novissima Constitutione Innocentiana « (*cum juxta* 19 februarii 1646), ubi agitur etiam de impo- « nenda pœna privationis dignitatis cardinalatus, legitur « infra scripta clausula, videlicet, *perinde ac si in consis-* « *torio nostro secreto de eorumdem venerabilium Fratrum* « *nostrorum consilio et unanimi assensu emanassent.* »

III. Si possit Papa absque consilio sacri collegii Cardinalem deponere, a fortiori idem poterit absque ejus consensu. Quod evincunt præterea rationes omnes, quibus supra (propositione 2 et 3) generatim probavimus Papam in expediendis quibuslibet ecclesiasticis negotiis Cardinalium consensu nullatenus indigere.

Propositio VII[a].— *Papa sacri collegii consensu non indiget ut aliquem ad cardinalatum evehat.* — Id satis evincunt rationes, quibus supra (propositione 2 et 3) probatum est posse Papam quælibet ecclesiastica negotia absque Cardinalium consensu expedire. Unde difficultatem facere tantum posset antiqua illa formula, qua Papa novum Cardinalem creans, sacrum collegium sic in Consistorio alloqui solet : *Quid vobis videtur*? Quæ quidem formula satis innuit antiquitus solitum fuisse Pontificem præsentire sacri collegii sententiam circa promovendi idoneitatem. Sed *primo* non probat consuetudo ejusmodi, requisitum ullo tempore fuisse Cardinalium consensum cum bene potuerit formula hæc adhiberi pro solo requirendo consilio. *Secundo*, nec etiam probat requirendi hac inre Cardinalium consilii existimatam necessitatem ; sed etiamsi

libere Pontifices ita egerint, in formulam transire potuit. Nunc vero si velit Papa circa promovendos Cardinalium sententiam pronoscere, eam ante Consistorii celebrationem exquirere solet et privatis collocutionibus. Unde jamdudum dicta formula, prout in Consistorio ipso pronuntiatur, mere cœremonialis evasit ; et consequenter mere cœremonialis pariter æstimandus est ille assensus, quem purpurati Patres, surgendo detectumque caput reverenter inclinando, præstare solent. « Animadvertere oportet, inquit Cardinalis Petra, « Cardinalium consilium potius ex quadam Summi Pontificis « conniventia, quam ex necessitate in hac re, ut in aliis, « exquiri, cum Summum Pontificem, nullo postulato suffragio « ex sui potestate posse sacra purpura decorare, late ratio- « nibus adductis firmet Cardinalis de Luca..., Jacobatius..., « et Cohellius. » (Tomo 4, ad Const. 1 Eugenii IV, n. 14).

Propositio VIII[a]. — *Sententia quæ tenet, requiri sacri collegii consensum si Papa agat ex potentia ordinaria, non requiri si cum potentia extraordinaria procedat, videtur vel ad sensum expositæ doctrinæ reducenda, vel errore et periculo non vacare.* — Fatendum est confugisse quamplurimos doctores ad distinctionem illam, agentis ex ordinaria vel extraordinaria potentia Pontificis. Cum nempe reformidarent ne Cardinalium dignitati detraherent, si nunquam necessarium eorum consensum consiliumve pronuntiarent, simul vero ne rei fierent in supremam Vicarii Christi auctoritatem, si eam cardinalitio senatui viderentur aliquatenus subjicere, rem totam componi posse existimarunt dicendo: dependere quidem Papam a consilio et consensu Cardinalium, si velit ordinaria potestate procedere, secus vero si plenitudinem Pontificiæ jurisdictionis explicare. Cui sententiæ plus cæteris forsan favorem conciliavit Cardinalis Palæotus. Atque eam insuper innuere aliquatenus videntur sæpius in bullis Pontificiis recurrentes formulæ, *de potestatis nostræ plenitudine* et similes.

Cum ergo gravissima sit quæstio illa; operæ pretium est enucleatius illam expendere ; quod hoc ordine præstabimus : *primo* diligenter inquiremus quomodo apud doctores intelligi soleat sententia in thesi memorata : *secundo*, quid de ea sentiendum videatur subjiciemus.

I. *Quomodo sententia de qua agitur exponi et intelligi soleat.* — « Cum Papa, inquit Palæotus (de S. Consistorio, p. « 1, q. 3, art. 3) in Ecclesia summam semper et plenissimam « habeat auctoritatem, cum tamen illam ad actus exteriores, « atque ad certum usum vult redigere, duplici modo hoc « solet facere; videlicet exercens facultatem, quam *ordi-« nariam*, aut facultatem, quam appellant *absolutam*. Unde « a doctoribus duplex illius potestas vocatur : altera absoluta, « altera ordinaria : quod tamen ad usum potius potestatis, « quam ad propriam et naturalem illius vim refertur, quæ « semper intrinsecus est plenissima... Quemadmodum Deus « potuit statuere leges naturalibus rebus ut juxta eas ope-« rarentur, potest tamen idem Deus præter leges « naturæ ex prepria virtute sua agere, quod miraculum, « vocari solet; sic in Ecclesia spectat ad Summum « Pontificem condere leges morales et præscribere jus om-« nibus personis ecclesiasticis et toti ecclesiæ ; idem tamen non semper tenetur servare hujusmodi leges, sed potest agere « præter illas. Quando igitur Papa ea vult observare, quæ « suis legibus continentur, tunc dicitur uti potestate ordina-« ria. Quando vero aliquid vult exequi supra id quod legibus « constitutum est, tunc dicitur plenitudinem potestatis exer-« cere. »

Semel posita illa ordinariæ et absolutæ potestatis distinctione, sponte occurrebat quæstio, an Papæ licitum sit pro arbitrio et quoties vult *absoluta* sua potestate uti. De quo quid nonnulli doctores senserint, ita exponit Palæotus (*de S. Consistorio*, parte 1, quæst. 3, art. 3) : « Sunt alii, qui « ex una parte videntes necessariam fuisse in Ecclesia Dei « hanc potestatis plenitudinem, propter accidentia multa « quibus juris communis provisio sufficere minime potest ; « ex altera vero prospicientes magna pericula christiano « orbi imminere posse, si quando Summi Pontifices hac po-« testate abuterentur, ideo dixerunt ad hanc plenitudinem « nonnisi *in extremis admodum rebus* tanquam ad sacram « anchoram confugiendum esse, cum et canones raro admo-« dum hujus plenitudinis mentionem faciant. Unde sicuti « Deus ipse omnipotens, cujus potestati omnia sunt ex æquo

« subjecta, servat tamen fere semper communem rerum ordinem et naturam, nec miracula facit nisi in rebus admodum necessariis ; sic aiunt debere Papam hanc plenitudinem potestatis, tanquam extraordinarium quoddam remedium, nonnisi propter summam Ecclesiæ utilitatem ac necessitatem exercere. »

Ipse vero Palæotus ex professo sustinuit, non posse Papam absque Cardinalium consilio et consensu procedere, si potentia ordinaria utatur. Posita enim quæstione, *an Papa utens potestate ordinaria, teneatur in arduis consensum aut consilium Cardinalium adhibere*, et memoratis quæ pro sententia negativa allegari possent, sic prosequitur : « Verum « contrarium respondendum esse omnino videtur, ex ratione illa quam nuper attigimus, declarantes quomodo ordinaria potestas Papæ ab ejusdem absoluta secernatur... « Usus ordinariæ potestatis in Papa nihil aliud censetur « quam id exercere, quod canones, decreta et constitutiones « juris declararunt. Quod Innocentius III variis in locis indicavit, dicens *volentes tamen juris ordinem observare* « (capite *cum dilecti, de Dolo et contumacia*) : et ibi : *quantum de jure possumus procedemus* : et alibi : *quia tamen nolumus a juris tramite declinare* (capite *licet causam, de probat.*). Et Innocentius IV in Concilio Lugdunensi « dum ait : *ut in eum quantum de jure poterit procedatur* « (capite *cordi, de Appellationibus*, in 6) : et paulo superius, « *iis, quæ in appellationibus antiquitas statuit, non mutatis.* « Unde et vox illa imperatoria, summo vere digna principe, « quod quamvis legibus solutus sit, vult tamen vivere secundum leges (lege *digna vox*, c. de Leg.). Cum igitur « vetere instituto et communi observatione, cujus initii memoria non extat, receptum fuerit ut Papa cum Cardinalium consilio res Ecclesiæ administret, idque lege canonica « ac perpetuo Summorum Pontificum usu, (prout auctorum « monumenta testantur) fuerit probatum ; idcirco, ut ordinario jure dicatur res agere, necesse est ut actiones suas « juxta leges jam constitutas, consuetumque morem exerceat, in iisque ex solito legum cursu, una cum Cardinalibus « progrediatur. Nam et a doctoribus communiter receptum

« illud est, non censeri Papam, in dubio, uti plenitudine po-
« testatis tanquam extraordinario quodam jure, nisi id spe-
« cialiter exprimat. Hinc legimus in multis Constitutionibus
« quæ passim occurrunt, eas de consilio et assensu Fratrum
« factas fuisse. Quod quidem non sine magna ratione olim
« dicitur ita institutum. Nam cum hæc de quibus agimus
« ardua appellentur,... merito censentur aliorum præsidio in-
« digere... Ipse etiam Papa, qui humana circumdatus
« est infirmitate, interdum labi potest... Idcirco præter alias
« rationes, quibus institutus fuit amplissimus Cardinalium
« ordo, hæc maxime opportuna visa fuit, ut Papa ipse tot
« lectissimis consiliariis circumseptus, totidem veluti oculos,
« aures, manusque sibi adjunctos haberet, ex quibus sacer il-
« lorum senatus tanquam unum corpus Summo Pontifici ubi-
« que præsto esset, paratusque ei semper, atque ante oculos
« positus, ne aliunde subsidia ad res deliberandas accersere
« cogeretur. » (*De S. Consistorio*, parte 1, quæst.3, art. 2).

II. *Quid de exposita doctrina sentiendum videatur.* — Subest illi sententiæ, meo quidem judicio, nonnihil ambiguitatis et periculi. Dum enim ab obtinendo Cardinalium consensu Papam liberum facit, *modo ex potentia absoluta procedat*, vel simul admittit penes Papæ arbitrium esse ut absoluta potius quam ordinaria potestate utatur quoties libuerit, vel non :

Si prius, æquivalet huic enunciationi : *Papa tenetur procedere cum consensu Cardinalium, quoties vult cum eo consensu procedere* : Quæ enunciatio vicissim æquivalet huic alteri : *Papam nunquam obstringitur ad obtinendum Cardinalium consensum* ; quia qui non obligatur nisi quando et quatenus vult, revera non obligatur. Unde sic intellecta dicta sententia, prorsus recidit in eam quam supra sustinuimus doctrinam ; nullatenus scilicet, neque quoad validitatem, neque quoad liceitatem actuum, teneri Papam ad obtinendum Cardinalium assensum.

Si vero posterius, id est, si Papæ non liceat, (quoties id opportunum existimabit) absoluta potius quam ordinaria potestate uti, jam ad errorem via periculose sternitur. Tunc enim in multis Papa tenebitur cum *ordinaria* dumtaxat po-

testate sua procedere; immo (ut vidimus supra a nonnullis sustineri) non nisi *in extremis admodum rebus* fas ipsi erit ad potestatis plenitudinem recurrere, et liberum se facere a necessitate obtinendi Cardinalium consensus. Ergo extra casus illos extremos, qui supponuntur rari sicut miracula, non poterit Papa Ecclesiam regere, nisi dependenter a sacri collegii consensu. Jam vero si semel id admittatur, salvum non est dogma catholicum *plenam* romano Pontifici tribuens regiminis potestatem. Ille enim nunquam dici poterit *plenam* habere regiminis potestatem, qui *ordinarie et fere semper* in regendo dependet ab alicujus senatus beneplacito, et liber fit ab istiusmodi dependentia in raris dumtaxat casibus. Nedum *plena* sit talis potestas, trunca potius et mutila dicenda est; ita etiam ut majorem possidere censendus sit ille senatus, sine cujus beneplacito princeps *ordinarie* nihil statuere et definire potest. Ego vero de Pontificia auctoritate ita sentire nunquam audebo; sed omnino *plenam* illam confiteor; ita scilicet ut, neque in ordinariis, neque in extraordinariis casibus, ab ullius senatus beneplacito et consensu dependeat: quia romano Pontifici in persona B. Petri dictum est: *Pasce oves, pasce agnos;* et *Quodcumque ligaveris erit ligatum, quodcumque solveris erit solutum.*

Adde, memoratæ sententiæ nonnullos patronos, dum in *extremis* dumtaxat casibus Papæ licitum faciunt absque Cardinalium consensu statuere, non determinare quis erit competens judex, ad definiendum utrum casus *extremus* sit necne. Quod judicium si ad alios præter Papam devolvant, nemo non videt inde etiam graviter Pontificiam auctoritatem vulnerari. Hinc tuta nequaquam videtur supra descripta sententia; de qua, si a notis theologicis abstinendum sit, id saltem dicere liceat, periculosa eam ambiguitate laborare.

§ II.

An teneatur Papa in expediendis Ecclesiæ negotiis Cardinalium consilium expetere.

Superiori paragrapho gravissimam expendimus quæstionem, utrum Papæ in expediendis Ecclesiæ negotiis necessarius sit Cardinalium consensus ; et ad hanc devenimus conclusionem, nunquam et in nullo casu, sive ad actuum Pontificiorum valorem, sive ad eorumdem liceitatem, consensum ejusmodi requiri.

Nunc succedit non minus ardua de requirendi Cardinalium consilii necessitate disceptatio. Cui enodandæ priusquam manum admoveamus, præmittenda visa sunt præcipua catholicorum doctorum hac de re placita.

1° Communis dici potest sententia, quæ Papam a dicta necessitate liberum facit, addendo tamen *decere* et *honestum esse*, ut inconsultis Cardinalibus Summus Pontifex non procedat. Ita sentire quamplurimos nec ipse inficiatur Cardinalis Palæotus, quantumvis oppositam conetur doctrinam obtrudere : « Tum canones, inquit, tum doctores de hac materia « loquentes videntur hanc necessitatem excludere, cum « dicant tantum decere Papam, et honestum esse, illum con- « silia Cardinalium adhibere, non autem illum ad id omnino « compelli. » (*De S. Consistorio,* parte 1, quæst. 3, art. 4). Idem expresse testatur Fagnanus (in caput *ex gestis*, *de clericis non resid.*, n. 8) : « Communis conclusio habet, in- « quit, Papam posse ardua explicare etiam Cardinalibus « inconsultis... Felinus hanc partem juribus et rationibus « comprobat, et plurimos cumulat idem sentientes, et con- « trariam opinionem dicit procedere *de honestate.* » Et certe conscius sibi erat Cardinalis Palæotus novitatis omnino expertem non esse opinionem suam, dum hæc verba thesi suæ præmitteret: « Quod quoniam nimis novum atque in-

« solens aliquorum auribus videri posset, audientibus Pa-
« pam plenitudine auctoritatis utentem, adhuc tamen com-
« pelli ad aliorum consilia confugere, ideo paulo diligentius
« tractandum censuimus. » (*de S. Consistorio,* parte 1, quæst. 3, art. 4, versus finem.)

2° Aliqui tamen doctores in opinionem contrariam abierunt; ita etiam ut sustinuerint irritos Papæ actus ex omisso Cardinalium consilio evadere. « Non defuerunt olim aliqui, « qui totum hunc actum irritum plane reddi opinati sunt, « variis adducti rationibus. *Primo* ex præsumpta mente « Papæ; quippe qui non servans consuetum ordinem, et « quem ipsemet sibi quodammodo initio præscripsit, cense- « tur potius eo animo fuisse, ut hujusmodi actus ab aliis « ratus non haberetur. *Secundo*, cum substantia facti hoc « casu potuisset immutari, quia ex unius consiliarii senten- « tia Papa a priore proposito potuisset discedere: idcirco « dixerunt hi, hanc consiliorum petitionem inter graves so- « lemnitates censeri, quæ si negligatur, tunc actum nullum « et invalidum effici. *Tertio* subdunt, quod etiam doctores, « qui negant consilium Cardinalium esse Papæ necessarium, « eosdem tamen unanimes affirmare illud de honestate adhi- « bendum esse; ex quo inferri aiunt, quod cum honestas et « justitia æquiparentur, pariaquesint aliquid fieri contra jus- « titiam vel contra honestatem.., propterea concludere vo- « lunt actus hujusmodi a Papa, non requisitis Cardinalium « consiliis, tanquam adversus jus et æquum atque honestum « gestos, irritos evadere. » (Cardinalis Palæotus, *de S. Consistorio*, parte 1, quæst. 3, art. 7.)

3° Exponenda remanet laudati Cardinalis Palæoti sententia. Quæ ad hæc capita reduci potest : *Primo* tenetur Papa rebus in arduis Cardinalium consilium adhibere, si agat ex potestate ordinaria. *Secundo* ad idem tenetur etiamsi procedat ex potestatis plenitudine. *Tertio* si dictum consilium requirere omittat, actus erit quidem illicitus, sed nequaquam irritus. *Quarto* Cardinalium consilium sequi Papa non tenetur. *Quinto*, in casu quo petitio consilii, ob extraordinariam aliquam circumstantiam, nociva foret, potest Papa eam omittere.

Quibus in antecessum prænotatis, ad excutiendam quæstionem ipsam gradum faciamus.

PROPOSITIO 1a. — *Ad actuum Pontificiorum valorem non tenetur Papa Cardinalium consilium requirere.* — Nam : 1° ex omisso Cardinalium consilio irritus fieret Pontificius actus, vel ob legem ecclesiasticam, vel ob jus positivum divinum, vel ob jus naturale : atqui nullum ex his dici potest. Non ex lege ecclesiastica : nullus enim superior potuit Papæ necessariam facere hanc consilii petitionem sub pœna nullitatis actuum ; quippe cum Romanus Pontifex nullum in Ecclesia superiorem agnoscat : et ipsius etiam prædecessores legibus suis eum constringere nequiverint, ut supra probavimus. Unde si qua forte lex ecclesiastica reperiretur, quæ sub pœna nullitatis præscriberet certos actus Pontificios cum consilio Cardinalium peragendos, tale nihilominus præceptum successores in cathedra Petri Præsules nullatenus obligaret ; sed tanquam merum dumtaxat paris ad parem consilium esset habendum. Ad jus positivum divinum quod attinet, promuntur quidem nonnulli e sacris paginis textus, quibus innui petendi consilii obligationem aliqui auctores contenderunt, ut infra videbimus : atvero nullus unquam somniavit istis textibus irritos decerni Papæ actus, absque Cardinalium consilio gestos : unde ad summum probarent dicti consilii necessitatem ad actuum liceitatem, non vero ad eorumdem validitatem. Et tandem a lege naturali repeti nequit prædicta actuum Pontificiorum nullitas, si recta ratio non dictet irritum esse debere, quod Papa omisso Cardinalium consilio peragit : atqui recta ratio id nequaquam dictat : bene enim concipitur potuisse a Christo Papatum ita institui, ut ipsius in terris Vicarius non teneretur sub pœna nullitatis actuum talis aut talis senatus consilium requirere. Ergo necessarium ad actuum Pontificiorum valorem Cardinalium consilium nullo ex capite probari potest.

2° *Plenam* Romano Pontifici a Christo collatam esse potestatem ad universalis Ecclsiæ regimen, dogma catholicum est : atqui p'ena non foret hæc potestas, sed restricta, si valor Pontificiorum actuum a præhabito Cardinalium consilio penderet. Minus equidem hoc modo restricta foret, quam si

requireretur simul sacri collegii consensus ; sed tamen ipsa etiam adhibendi consilii necessitas veram constituit potestatis restrictionem ; ac proinde impedit ne *plena* dici possit illa potestas.

3° Irritus proprie dicitur ille actus, qui per se quidem et attenta agentis potestate valeret ; sed ne valeat et effectum obtineat a jure positivo prohibetur. Jam vero cum Papa nullum humanum legislatorem superiorem agnoscat, sequitur actus ipsius a nullo positivo jure impediri posse ne valeant ; ergo nunquam proprie et stricto sensu irriti esse possunt ; ergo irriti non erunt ex omisso Cardinalium consensu. Quam rationem sic evolvit Cardinalis Palæotus : « Verum absit, ut nostrum unquam intellectum occupet tam « fallax opinio (*nempe irritum esse Papæ actum*, omisso *Cardinalium consilio*), quæ summam Papæ potestatem labefactat, « primatum illius debilitat, eminentissimam ejus potestatem « legibus humanis subjicit, ac denique divinam auctoritatem « cum sæculari confundit. Nam cum abrogatio atque extinc- « tio actus illius qui gestus est, dicatur pœna jure positivo « imposita, sæpius diximus Papam non subesse huic juri « quoad vim coactivam ; et ideo non teneri pœna quæ inde « oritur : siquidem regula est apud doctores, quod in audito- « rio principis quando potestatis plenitudinem exercet, nul- « litati locus esse non solet. Accedit, quod cum actum infir- « mare atque irritum reddere pendeat a vi quæ coactiva dici- « tur, Papa nulli hujusmodi potestati subjicitur quæ illum « necessario cogat. Immo nec ipsemet adversus seipsum hu- « jusmodi vim potest exercere, ut sancti doctores declarant. » (*De S. Consistorio*, parte 1, quæst. 3, art. 7).

Objicies 1°. — Præsumendus est Papa velle actum suum non valere quando solitum omisit Cardinalium consilium. — Respondeo : præsumendus est e contra velle ut actus absque dicto consilio valeat, siquidem alioquin consilium illud non omitteret.

Objicies 2°. — Ex formula *de consilio Fratrum nostrorum*, in Bullis adhiberi solita, constat id esse solemnitatem valde gravem : porro prætermissis gravibus solemnitatibus, actus nullitate laborat. — Respondeo hanc solemnitatem necessa-

riam non probari ; unde ipsius omissio actum non facit irritum.

Objicies 3°. — Fatentibus communiter doctoribus, actus Pontificius, omisso Cardinalium consilio, saltem contra honestatem sunt ; sed quidquid est contra honestatem, iniquum est, ac proinde nullum. — Respondeo : dicti auctores dum tradunt teneri Papam *de honestate dumtaxat* ad requirendum sacri collegii consilium, expresse ipsimet hanc formulam *de honestate* opponunt obligationi, qua Papa sub pœna nullitatis actuum teneretur consilium prærequirere. Ergo absurdum est ad ejusmodi auctores provocare, ad firmandam eorum auctoritate contrariam conclusionem.

Propositio IIª. — *Neque ad liceitatem actuum Pontificiorum necessarium est* (*regulariter loquendo*) *Cardinalium consilium.* — Ad difficultatis cardinem devenimus : hic nempe clarissimum Palæotum aperte adversantem habemus ; et dubium præterea esse potest, num auctores communiter, dum tradunt teneri Papam *de honestate* ad præsentiendum Cardinalium consilium, id eo sensu intelligant, quod peccet Papa si ejusmodi consilium expetere omittat. Pro quæstionis ergo gravitate, varia quæ rem illustrare et conclusionem firmare videntur, sequenti numerorum serie singillatim exponemus.

I. *Extra controversiam est Papam ad petendum Cardinalium consilium non teneri, quando petitio hæc bono Ecclesiæ nociva foret.* — Id neque ipse Palæotus negat ; sed e contra ex professo firmat hoc modo : « Cum hæc summa potestas « fuerit Papæ divinitus attributa, ut eo tutius ac salubrius « christianæ reipublicæ prospiceret (ita ut nullis vinculis aut « repagulis extrinsecus esset impediendus, ex quibus publica « utilitas possit retardari) ; idcirco ferendum non esse dicimus « ut quoties consiliorum petitio possit ejus finem aut studium « juvandæ reipublicæ perturbare, ille tunc istis consiliis exqui- « rendis sit subjectus. Exempli causa, quando ejusmodi nego- « tium verteretur, quod secreto admodum esset tractandum « propter insigne aliquod periculum quod immineret si res de- « tegeretur ; ac veluti etiam, si negotium illud nullam moram « pateretur, nec tempus daretur Consistorium convocandi

« aut singulorum Cardinalium vel aliorum prudentum consi-
« lia exquirendi ; sive si qui alii casus similes emergerent,
« quibus Papa boni publici causa suaderetur ne Consisto-
« rium convocaret, aut alios rerum usu ac judicio præstantes
« accerseret. Atvero ubi nulla esset suspicio aliquid incom-
« modi ex hac consiliorum petitione in publicam rem redun-
« dare posse, nulla tunc subesse ratio videtur, cur ille non
« debeat ac teneatur prudentum aliquorum sententias, et, ut
« moris est, Cardinalium explorare. » (*De S. Consistorio*, parte 1, quæst. 3, art. 4. Potest illa Palæoti ratiocinatio sic contrahi : absurde diceretur teneri Papam ad id peragendum quod Ecclesiæ nocivum foret ; atqui in præsenti hypothesi nociva Ecclesiæ foret dicta consiliorum petitio ; ergo...

II. *Summus Pontifex nulla lege ecclesiastica ad requirendum Cardinalium consilium adstringitur.* — Nam, ut toties jam diximus, nullum in Ecclesia superiorem Papa agnoscit, cujus præcepto aut lege possit constringi. Unde si ab ipsius prædecessoribus forte statutum fuisset, ne posset absque Cardinalium consilio in certis negotiis Papa procedere, decretum ejusmodi vim successores obligandi non haberet ; quia nemini in parem imperium competit, ut in confesso est apud omnes. Cæterum neque Palæotus, neque alii qui Papam ad consilium Cardinalium exquirendum adstringi volunt, ad legem ecclesiasticam provocant ; sed ad jus dumtaxat divinum, et legem naturalem.

III. *Papa non tenetur ex jure divino positivo ad procedendum in Ecclesiæ regimine cum Cardinalium consilio.* — Contrarium expresse tenuit Cardinalis Palæotus (*de S. Consistorio*, parte 1, quæst. 3, art. 5), cujus doctrinæ hæc summa est : ex jure divino positivo illa duo constant : 1° teneri Papam ad consiliarios adhibendos ; 2° Cardinales esse de numero consiliariorum quos Papa adhibere tenetur : ergo Cardinalium consilium a Papa esse adhibendum, ex jure positivo divino sequitur.

Quod teneatur Papa consiliarios adhibere, existimavit Palæotus sufficienter probari hisce scripturæ sacræ textibus : *Fili sine consilio nihil facias* (Eccli. 32): *Erit salus*

ubi multa consilia sunt (Prov. 11 et 24): *Qui agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia* (Prov. 13) : *Ini consilium, coge concilium* (Isaiæ, 16) : *Consilium semper a sapiente perquire* (Tobiæ, 4): *Domine da mihi cor docile, ut sciam judicare populum meum* (2 Reg. 3) : Ad hoc dictum apostoli, *quis consiliarius ejus fuit,* ita advertit Chrysostomus : *Cum reliqui omnes quotquot sunt, aliorum consilio egeant.*

Quod autem Cardinales sint de iis consiliariis quos Papa ex jure divino adhibere tenetur, deducit idem Palæotus hoc modo : *primo*, memorat a clarissimis doctoribus sustineri divinæ Cardinalium institutionis opinionem ; quæ si vera sit, sequitur teneri Papam ex jure divino ad requirendum Cardinalium consilium. *Secundo*, eam rationem, utpote controversiæ obnoxiam prætermittendo, subjungit : « Negari saltem non posse, quin amplissima Summi Pontificatus administratio semper adjutoribus et operariis indiguerit.. Ex quo illud sequi aiunt (*nempe illi qui eamdem cum ipso thesim sustinent*), quod si divino jure monetur Papa pascere oves Christi, non quomodocumque, sed sancte et utiliter, hinc etiam intelligi eum conjunctim moneri ad res arduas pro Ecclesiæ et gregis salute consultandas cum viris rerum peritia, ingenii acumine ac virtutis integritate præstantibus ; inter quos Cardinales jure optimo semper præcellere habiti fuerunt, cum ad hoc ipsum consulendi munus potissimum delecti, et longo usu exercitati dignoscantur. Quamobrem, sicuti ridendus esset qui in morbis corporis alios quam medicos accerseret ; aut in navigatione alios quam remiges et nautas.. ; sic in consiliis petendis absurdum esset eos omnino prætermitti, qui hoc munus profitentur : quandoquidem Cardinales, prout in monumentis legimus, valde præcellunt alios consiliarios ; cum ipsi ita sint consiliarii, ut sint membra Summi Pontificis, et portio hujus sacrosanctæ reipublicæ. Ipsi eligunt Principem, ille ex eorum corpore eligitur : ipsi in Ecclesia universali in ordine hierarchico primarium locum obtinent, iidem præcipui in Ecclesia romana sublimiori quodam modo de rebus communibus consulunt, quam cæteri consiliarii. Item perpetui sunt, et instar Apostolorum adsis-

« tentium Christo Domino, adsunt et ipsi Papæ ejus Vicario
« illisque sunt coadjutores et cooperarii... Si cum eis res
« graves non communicarentur, irrita fere et inanis eorum
« posset evadere institutio: quod magnum rebus publicis
« afferret detrimentum. » Ita Palæotus.

Ejus tamen rationibus id quod probandum suscepit nullatenus evincitur : nam,

1° Adducti sacræ scripturæ textus deberent probare peccati reum fieri Summum Pontificem, nisi in quolibet arduo negotio consiliarios adhibeat ; atqui id non probant. Hi quippe textus, qui cæteroquin ad omnes homines diriguntur, commode interpretari possunt dicendo, adhibendos præscribi consiliarios, non semper et in omnibus gravibus negotiis sed tunc dumtaxat quando necessarium et utile est consilium ; quando nempe ille qui agere debet non potest per se solum discernere quid prudenter et licite peragere possit aut debeat. Jam vero persæpe contingere potest ut, sicuti hominum cæteri, ita et Papa, in magni etiam momenti negotiis, satis discernat quid faciendum sit ; et tunc nullos consiliarios adhibere tenebitur. Unde in textibus allatis, *sine consilio nihil facias*, *consilium semper perquire*, et similibus, subaudiendum est, *quando tibi non satis liquet quid peragere debeas.*

2° Etiam quando Papa consiliarios adhibere tenetur, jus divinum positivum nullatenus præscribit Cardinales potius quam alios ad ejusmodi offiicum assumi. Textus enim scripturæ supra relati de Cardinalibus silent. Nec dicatur *implicite* saltem iis textibus Cardinales designari ; cum præscribatur perquiri consilium a sapientibus, et de facto Cardinales cæteris sapientiores æstimandi sint: nam, esto dicti textus præscribant in consiliarios adhiberi *sapientes* viros ; at non jubent adhiberi sapientiories aut omnium sapientissimos. Cardinales autem, etsi de jure cæteris sapientiores in tractandis Ecclesiæ negotiis censendi sint, non tamen soli sapientes sunt. Ergo ne implicite quidem prædictis textibus Cardinales potius quam alii in consiliarios a Papa adhiberi præscribuntur.

3° Sed neque in hypothesi quod Cardinales institutionis

divinæ sint, sequitur teneri Papam ex jure divino ad exquirendum ab ipsis consilium in omnibus arduis negotiis. Nam si Christus ipse Cardinales instituit, utique voluit existere collegium virorum, qui præsto essent ad adjuvandum consiliis suis romanum Pontificem: atvero non inde sequitur voluisse Christum ut Papa de necessitate et in omnibus arduis negotiis iis consiliariis uteretur; sed tantum ut posset iis uti quando opportunum existimaret. Et certe milites, licet ad bellum faciendum instituti sint, non tamen ad bellum de facto et perpetuo faciendum instituti censendi sunt; sed pro institutionis scopo satis est ut possint, quando opus erit, ad id officii adhiberi.

4° Hinc infirma etiam videtur ratio quam subjungit Palæotus, *irritam fere et inanem evadere posse Cardinalium institutionem, si cum eis res graves non communicentur.* Nam irrita et inanis non evadit militum institutio ex eo quod de facto eveniat eos per longum quandoque tempus bello gerendo non addici: satis est eos præsto esse, statim ac host[i] resistendum erit. Pariter ad essentialem institutionis cardinalitiæ scopum, satis est Cardinales præsto esse roman[o] Pontifici, quoties ipsorum consilio et opera in regendæ universalis Ecclesiæ negotio indigebit. Quamvis autem aliqui[s] Papa nonnulla, vel etiam plura ex arduis negotiis, per seipsum aut cum assumptis aliunde consiliariis expediat, no[n] inde statim subversa existimanda est Cardinalium institutio

CAPUT VII.

DE CARDINALIUM CREATIONE.

Dicemus 1° de requisitis ut quis Cardinalis creetur eiqu[e] vere competant cardinalatus jura: 2° de forma et ritu i[n] Cardinalium creatione adhiberi solitis: 3° de qualitatibus re-quisitis ut quis ad cardinalitiam dignitatem evehatur: 4

an et quatenus e variis nationibus assumendi sint Cardinales, et aliqui etiam ex regularium ordinibus.

§ I.

Quid requiratur ut quis Cardinalis creetur, atque ipsi vere competant Cardinalatus jura?

Propositio I^a^. — *Ad creandum Cardinalem sola requiritur voluntas Summi Pontificis sufficienter expressa*; *ita ut nulla certa formula, nullusque ritus aut cæremonia ad id essentialis sit.* — Etenim tota substantia cardinalatus consistit in potestate jurisdictionali et prærogativis eam consequentibus: non autem est cardinalatus aliquod sacramentum, characterem imprimens, et dependens ab aliqua materia et forma sacramentali divinitus instituta. Jam vero collatio jurisdictionis tota pendet a voluntate illius qui conferendi potestatem habet. Unde ad creandum Cardinalem sufficit ut Summus Pontifex id velit, et hanc suam voluntatem exterius exprimat. Estque doctrina hæc apud doctores unanimiter recepta. « Nulla præcisa forma (inquit Ferraris, v. *Cardinalis,* art. 1, « n. 12), necessario observanda in Cardinalium promotione « utitur summus Pontifex, sed verbis sibi bene visis promo« tionem indicantibus complet. » Idem tradit Cardinalis Petra (ad constit. 1, Eugenii IV, n. 4) : « Cum cæteroquin « ait, Summus Pontifex solo verbo creare possit Cardinalem. »

Propositio II^a^. — *Eugenius IV decrevit ut promoti ad cardinalatum pro Cardinalibus non haberentur ante recepta insignia : neque vocem haberent in electione Summi Pontificis, antequam os ipsis apertum fuisset, id est, votandi facultas concessa esset.* — Substantiam Constitutionis dicti Pontificis, quæ incipit *in eminenti*, sic refert Cardinalis Petra (tomo 4, ad Const. 1 Eugenii IV, n. 3) : « Eugenius decrevit

« et declaravit, ut Cardinales in secreto consistorio pronun-
« ciati, quamvis ad cardinalatus initium dispositi habeantur,
« nullum jus re aut nomine sibi vindicare possint, neque pro
« Cardinalibus reputari debeant, quousque cardinalatus insi-
« gnia sint ipsis tradita, videlicet per capelli rubri traditio-
« tionem vel missionem, ac tituli assignationem. annulique
« juxta morem in digito immissionem : quodque Cardinales
« sic pronuntiati, etiam postquam insignia hujusmodi rece-
« perint, in electione summi Pontificis vocem activam mi-
« nime habere censeantur, donec per Romanum Pontificem
« ad id expressa licentia ipsis tribuatur, seu (ut verbis uta-
« mur communibus) eis fuerit os apertum. »

Propositio IIIª. — *Dicta Eugenii IV Constitutio non potuit ipsius successores obligare : de facto secuti Pontifices omnia cardinalatus jura promotis Cardinalibus contulerent ante oris aperitionem et insignium traditionem : et jamdudum certum est hanc esse Romanorum Pontificum intentionem et voluntatem, dum aliquem Cardinalem renuntiant, quamvis Eugenianæ Constitutioni expresse non derogent.* — 1° Quod ad servandam Eugenianæ Constitutionis dispositionem obstringi nequiverint successores Pontifices, patet ex eo quod prædecessorum suorum legibus non subsint, utpote cum æquali potestate succedentes.

2° De facto proximi post Eugenium IV Pontifices, per solam in consistorio Cardinalium promotionem. et ante insignium traditionem et oris aperitionem, jura cardinalitia eis contulerunt. Simul tamen expresse Eugenianæ Constitutioni in singulis ejusmodi Cardinalium creationibus derogabant. Quod eos fecisse existimandum est ad tollenda dubia : nam in rigore juris necessaria non erat hæc expressa derogatio, sed satis erat ut de ipsorum mente et voluntate clare constaret. Hinc postmodum, etiam absque illa expressa derogatione idem peractum est. Et quia nonnulla de hoc oriebantur dubia, sanctus Pius V ita decrevit : *Quia aliquando dubitatum fuit, utrum Cardinales, quibus os clausum esset, si antequam illud eis aperiretur, Sedis vacatio eveniret, utrum inquam in Summi Pontificis electione votum haberent : Sanctitas sua... decrevit, quod, cum potissima Cardinalium facultas in Ro-*

mano Pontifice eligendo consistat, quæ sane ipsis propter insignium et cæremoniarum defectum auferri non debet, ob eam causam Sanctitatem suam statuere, ut postquam aliquis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis creatus fuerit, honoremque acceperit et consensum suum dederit, is statim vocem et jus eligendi Romanum Pontificem habeat, et consequenter etiamsi cardinalatus galerus nondum illi traditus sit, neque os clausum vel si clausum fuerit, nondum tamen apertum sit. Vide apud Cardinalem Petra, tomo 4, in Constit. 1 Eugenii IV, n. 4 et seq.).

3° Ab emanato sancti Pii V decreto usque nunc, certa est intentio et voluntas Romanorum Pontificum, omnia jura cardinalitia conferendi ante oris operitionem et insignium traditionem, id est, per solum promovendi in consistorio actum. Ac proinde post istam promotionem certum est omnia cardinalatus essentialia jura Cardinalibus competere. Imo ut aliter contingeret deberet hodie Summus Pontifex expresse contrarium exprimere. Si enim contrarium non exprimat, censetur egisse juxta praxim jamdudum receptam, nimirum juxta citatum sancti Pii V decretum. Hinc Cardinalis de Luca (*relat. Romanæ Curiæ*, discursu 5, n. 11) de oris aperitione, nec non juramento et insignium traditione sic adnotat : « Sunt cæremoniæ vel solemnitates, quæ non percutiunt « substantiam vel perfectionem actus ; quoniam secuta pro- « motione, illi sunt veri ac perfecti Cardinales ; ideoque « (quidquid alias dubitatum sit) votum habent in conclavi in « electione Pontificis, omnesque alias cardinalitias jurisdic- « tiones et præeminentias, ut moderna praxis docuit. »

Propsitio IV^a. — *Etiamsi Papa ante suam promotionem jurasset, se nulli purpuram daturum, nisi ex consensu Sacri Collegii, nihilominus absque illo consensu Cardinales valide ac licite creare posset.* — Jam supra (cap. 6, § 1, propositione 7^a) probavimus Sacri Collegii consensu non indigere Summum Pontificem ut Cardinales creet. Quid vero in casu, de quo in præsenti propositione? Casus non est chimericus : « Ad hujusmodi Romani Pontificis libertatem « restringendam, ait Cardinalis Petra, sæpe sæpius in comi- « tiis pro novo successore eligendo, Cardinales juramento

« sese obstrinxerunt, novos Cardinales non electuros, nis
« de consensu Cardinalium, vel saltem majoris eorumdem
« partis, ut in articulis juratis ante electionem Eugenii IV
« Pii II, Sixti IV aliorumque » (tomo 4, ad Constit. 1 Eugenii IV, n. 14). Quæstio est, an posito tali juramento, Pontifici licitum sit absque Sacri Collegii consensu aut consili novos Cardinales creare? Affirmative omnino respondendum est. Repugnat enim pontificiam potestatem non ess in Ecclesia supremam. Non esset autem suprema si restring posset juramentis et pactis a pontifice ante suam promotionem initis. Item repugnat eum qui potest cum omnibu Christi fidelibus dispensare in votis et juramentis, non poss cum seipso. Unde statim ac quis electus est Pontifex, ho ipso liber existit ab omni vinculo juramenti, quo suprem ejus ac divinitus accepta potestas restringeretur. Imo tali juramenta, utpote divinam Pontificiæ potestatis institutionem subvertentia, sunt de se nulla ac prorsus irrita Unde toties renovata a Cardinalibus in conclavi ejusmod tentamina, pro inanibus habenda sunt, ut jamdudum tenent communiter doctores catholici; quamvis apud antiquo nonnihil dubii hac in re extiterit. Cæterum egregiam d hac quæstione disceptationem reperies apud Catalanun (in commentario *Cæremonialis sanctæ Romanæ Ecclesiæ* tomo 1, pag. 55 et seq., edit. Romæ 1750), qui sic concludit « Quam tamen hujusmodi cautiones infirmæ sint obligationis in eo qui suprema pollet auctoritate..., nemo no intelligit... Possunt enim ipsi seipsos ab iis liberare (juramentis), cum expedire viderint. »

§ II.

De forma et ritu in Cardinalium creatione adhiberi solitis : et de hodiern praxi quoad ipsorum numerum.

1° Forma seu ritus creandorum Cardinalium in *Cæremo*

niali Romano (libro 1, sect. 8, cap. 1 et sequentibus) describitur. Unde ad textum illum lectorem remittendo, pauca dumtaxat sequentia adnotabimus.

2° Quod in præfato cæremoniali dicitur, de promovendis Cardinalibus feria quarta quatuor temporum, obsolevit. Item jamdudum a Sacro Collegio non postulat Summus Pontifex, an necesse sit novos Cardinales creare et quo numero; quamvis requirendum quoad id Sacri Collegii consilium in dicto *Cæremoniali Romano* pariter adnotetur.

3° Hodie vigens praxis in creandis Cardinalibus, summatim hæc est: Romanus Pontifex secretum consistorium convocat; et, aliis expeditis negotiis, adstantes eminentissimos patres his aut similibus verbis alloquitur: *habetis Fratres*. Tum exprimit eorum nomina quos ad cardinalatum promovere decrevit, et subjungit: *quid vobis videtur?* In signum assensus, Cardinales caput detegunt et reverenter inclinant. Et fit decretum promotionis novorum Cardinalium, quod illico extra consistorium promulgatur (vide apud Card. Petra, tomo 4, ad Constit. 1 Eugenii IV, n. 13).

4° Si promoti in secreto consistorio reperiantur Romæ, eodem quo prius utebantur habitu ad aulam Apostolicam, nullo assumpto comitatu, se conferunt; ibique ab aliquo ex antiquis Cardinalibus excepti, Summo Pontifici offeruntur, qui bireto rubro eos condecorat. Atque ex tunc usque ad Consistorium publicum, in quo iisdem tradentur insignia, nullam eis licet publicam, id est, cum associatione, visitationem facere aut recipere; neque licet Cardinalibus eos invisere absque prævia licentia Sanctissimi.

5° Si noviter promotus in secreto Consistorio absens ab Urbe sit, statim ad ipsum deputatur unus ex familiaribus Summi Pontificis, qui biretum rubrum ei deferat. Quod biretum recipiendo, jurare debet noviter promotus, sub pœna inhabilitatis et privationis Cardinalatus, se intra annum ad limina Apostolorum accessurum: ita enim disposuit Sixtus V, Constitutione *Postquam*. Invaluit usus ut is cui dicto modo biretum rubrum defertur, det Xenia quædam seu munera, inter cubicularios participantes ex intima Summi Pontificis aula, dividenda.

6° His expletis indicitur Consistorium publicum ad tradenda novis Cardinalibus insignia. Omnibus Cardinalibus in aula Apostolica Congregatis, Summus Pontifex, mitra pretiosa ornatus, præcipit ut noviter promoti accedant. Qui profunde se eis inclinantes, a cæremoniarum magistro post ultimum Cardinalem presbyterum locantur ante conspectum Pontificis detecto capite. Eos Pontifex de cardinalatus officio et præstantia breviter alloquitur, et habetur in cæremoniali Romano (l. 1, sect. 8, c. 6) hujusce allocutionis formula. Tum accedentes novi Cardinales osculantur genuflexi pedes, ac dein manus Summi Pontificis, qui et ad oris osculum eos recipit. Postea deducuntur ad pacis signum recipiendum a cæteris Cardinalibus. Quo peracto, Pontifex eisdem genuflexis galerum rubrum super caput imponit, dicens : *Ad laudem omnipotentis Dei et Sanctæ Sedis ornamentum, accipe galerum rubrum, insigne singularis dignitatis Cardinalatus, per quod designatur, quod usque ad mortem et sanguinis effusionem inclusive pro exaltatione sanctæ Fidei, pace et quiete populi Christiani, augmento et statu sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ te intrepidum exhibere debeas, in nomine Patris* ✠, *et Filii* ✠, *et Spiritus Sancti* ✠, *amen.*

7° In altero Consistorio Summus Pontifex claudit ipsis os, inhibendo ne quid loqui præsumant in Consistoriis aliisque consessibus, donec eis os apertum fuerit.

8° In alio tandem Consistorio, « Romanus Pontifex jubet « ut noviter electi exeant, donec ipse siscitetur ab antiquis « Cardinalibus, an ipsis videatur os noviter electis aperien- « dum esse. Atque omnibus plaudentibus, revocantur, « et benigne a Sanctissimo admoniti ad aperitionem oris « accedunt, quæ his verbis expletur : *Aperimus vobis « os, tam in collationibus quam in consiliis, atque in elec- « tione Summi Pontificis, et in omnibus actibus tam in Con- « sistorio quam extra, qui ad Cardinales spectant. In nomine « Patris* ✠ *et Filii, et Spiritus Sancti, amen.* Atque tandem « res perficitur cum annulorum traditione, titulorumque « assignatione. » (Cardinalis Petra. tomo 4, ad Constitutionem 1 Eugenii IV, n. 17).

9° « Numerus Cardinalium varius olim fuit, pro varietate

« temporum et Summorum Pontificum... Inter omnes qui « plures Cardinales creavit est Pius IV, qui pervenit usque « ad septuagesimum sextum ; quo neque ante, neque post « perventum est. A tempore tamen Sixti V numerus septua- « genarius invariatus remansit. » (Ferraris, v. *Cardinales*, art. 1, n. 40). Statuit nempe Sixtus V (Constit. *postquam*, § 4) ut dictus numerus nunquam excederetur. Et quamvis hoc decreto ligari non potuerint (ut supra diximus) ejus successores, de facto tamen ad hodiernum usque diem sese illi conformarunt. Itemque constanter servata est dicta Sixtina Constitutio, in quantum decernit ut sint Cardinales Episcopi 6, presbyteri 50, et diaconi 14 ; et singulis assignetur ecclesia, titulus, vel diaconia.

10° Præter galerum et biretum rubrum, capitium etiam seu pileolum (la calotte) ejusdem coloris deferunt Cardinales. Quod eis concessit Paulus II, prohibens ne ulli alii ejusmodi rubrum pileolum deferrent.

11° Cardinalibus autem, qui ex ordinibus regularibus assumuntur id proprium est, quod in suo habitu colorem proprii ordinis servent, excepto rubro bireto et pileolo.

§ III.

Qualitates requisitæ ut quis ad cardinalatum evehatur.

Eligendos esse in Cardinales viros quammaxime virtutibus, doctrina et rerum gerendarum experientia conspicuos, vivide expressit Paulus II, his verbis, apud Raynaldum (ad annum 1471, n. 63) relatis : *In rebus aliis hominem esse posse* (nempe Romanum Pontificem). *In ecclesiarum rectoribus creandis, angelum : in collegio augendo, Deum Pontificem esse oportere. Qui in altero peccet, impium : qui in altero, dæmonem esse existimandum. In illo unam ecclesiarum prostitui, ac viro alieno conjungi, non suo : in hoc ecclesias universas periclitari.*

Item Tridentina Synodus (sess. 24, c. 1) admonet, *nihil magis Ecclesiæ Dei esse necessarium, quam ut Beatissimus Romanus Pontifex, quam sollicitudinem universæ Ecclesiæ ex muneris sui officio debet, eam hic potissimum impendat, ut lectissimos tantum sibi Cardinales adciscat.* Et de eodem Cardinalium delectu præclara etiam dicta reperies in Constitutione *postquam* Sixti V. In particulari autem circa requisitas ad cardinalatum qualitates hæc statuta occurrunt

I. *Debent habere qualitates a sacris canonibus ad episcopatum requisitas.* — Id a Tridentina Synodo (sess. 24, c. 1, *de Ref.*) decretum est in hunc modum : « Ea vero omnia « et singula, quæ de Episcoporum vita, ætate, doctrina et « cæteris qualitatibus alias in eadem Synodo constituta « sunt, decernit eadem etiam in creatione sanctæ Romanæ « Ecclesiæ Cardinalium, etiamsi diaconi sint, exigenda. »

II. *Illegitimi, etiam per subsequens matrimonium legitimati, ad cardinalitiam dignitatem non sunt promovendi.* — Ita decrevit Sixtus V, Constitutione *postquam*, § 12.

III. *Item promoveri non debent, nisi in minoribus saltem ordinibus ab uno anno versati sint, et clericalem habitum gestaverint.* — Decretum a Sixto V, indicta Constitutione, § 15.

IV. *Qui habet avunculum vel nepotem Cardinalem, ipse ad cardinalatum promoveri non debet.* — Ita statuitur in eadem Constitutione Sixti V.

V. *Ætas requisita pro Cardinalibus Episcopis et presbyteris, est triginta annorum : pro Cardinalibus diaconis viginti duo.* — Vide apud Ferraris, verbo *Cardinales*, art 1, n. 36.

VI. *Præmissis præscriptionibus non ligatur Summus Pontifex, nisi in quantum sunt legis naturalis.* — Quia nempe, ut pluries diximus, ligari nequit Papa legibus mere ecclesiasticis, sive suorum prædecessorum, sive conciliorum. Hinc, verbi gratia, potest Summus Pontifex, si utile id existimet, aliquem in Cardinalem presbyterum promovere antequam trigesimum annum attigerit ; quamvis id ex Tridentino decreto prohibeatur. Quia scilicet mere ecclesiasticæ leges, etiam Conciliorum œcumenicorum, relative ad Papam nonnisi directivam vim habent.

§ IV.

An et quatenus ex omnibus christianitatis nationibus assumendi sint Cardinales, et aliqui etiam ex regularium ordinibus.

I. Inter eos scriptores qui omni data occasione Sedem Apostolicam conviciis impetere solent, alii Romanos Pontifices carpunt quod sibi non assumant, alii e contra, quod assumant e nationibus exteris Cardinales. Febronius utrumque exprobrat (vide apud Zaccariam, *Antifebronius vindicatus*, dissert. 10, cap. 1, n. 4).

Hac de re sic olim Petrus Alliacensis : « Tollendus est de-« testabilis abusus, a quo primo schisma originem traxit, « scilicet quod una natio sive regnum, aliquando ultra, ali-« quando citra montes, in scandalum residuæ christiani-« tatis, ita diu Papatum tenuit, ut posset dicere, *hæreditate* « *possideamus sanctuarium Dei*. Quod quam detestabile fuit, « præcipue in Papatu, ostendit ille qui ait : *In veritate* « *comperi quod non sit personarum acceptor Deus*... Item « pro dicta provisione esse statuendum, quod de cætero « major pars Cardinalium non posset assumi de uno regno, « sive de una natione, sicut quandoque hactenus factum est, « in magnum scandalum plurimorum ; sed quod de diversis « regnis et provinciis indistincte juxta personarum merita « assumantur. » (Citatum a Zaccaria, in *Antifebronio vindicato*, dissert. 10, cap. 1, n. 4). Dum is, et alii qui deinceps talia declamarunt, utuntur hisce formulis *statuendum esset*, deberent prius creare in terris potestatem quæ valeat ita *statuere* et statuto suo Romanos Pontifices ligare. Ecquis enim sub cœlo superior Sedem Apostolicam disciplinari lege constringere valet ? Vel quænam ecclesiastica lex, quam nequeat Romanus Pontifex, immutare ac moderari ? Id notatum voluimus, antequam Tridentinæ Synodi et ipsius etiam Sedis Apostolicæ quædam hac de re decreta subjiciamus,

ne putet lector hisce decretis aliam inesse vim erga Romanos Pontifices, quam directivam seu meri consilii.

II. *Assumendos cardinales, quantum commode fieri poterit, ex variis christianitatis nationibus præscripsit Tridentinum Concilium.* — Nimirum sessione 24, capite 1, sic disponitur: « Quos sanctissimus Romanus Pontifex ex omnibus christia- « nitatis nationibus, quantum commode fieri poterit, prout « idoneos repererit, assumet. »

III. « Ex regularibus mendicantibus quatuor saltem fieri « debent Cardinales theologi. Sixtus V, in Constitutione in- « cipiente *postquam*, § 4, ibi : *Inter hos septuaginta Cardi-* « *nales, præter egregios utriusque juris aut decretorum doc-* « *tores, non desint aliquot insignes viri in sacra theologia* « *magistri, præsertim ex regularibus et mendicantium ordi-* « *nibus assumendi, saltem quatuor, non tamen pauciores.* » (Ferraris, v. *Cardinales*, art. 1, n. 26.)

IV. *Prædictis decretis non obstringitur Summus Pontifex nisi in quantum ob speciales circumstantias, a lege etiam naturali præscriberentur.* — Romanum enim Pontificem obligare nequeunt leges mere ecclesiasticæ, sive a Conciliis sive a prædecessoribus suis sancitæ ; habent nempe quoad ipsum ejusmodi leges vim directivam tantum, non coactivam, ut pluries diximus. Unde si opportunum existimet Summus Pontifex ab utroque præmisso decreto recedere, id ei licebit. Si vero ex circumstantiis clare pateat, recedi ab eis non posse, quin damnum Ecclesiæ inferatur, cum de jure divino teneatur Pontifex Ecclesiæ damna præcavere, proculdubio ad observanda ea decreta tenebitur ; alias supremo judici rationem de illato Ecclesiæ præjudicio redditurus.

CAPUT VIII.

QUATENUS CARDINALES RESIDERE TENEANTUR, ET QUÆNAM SIT EORUM IN TITULIS SUIS JURISDICTIO.

QUÆSTIO Iª. — *An et ubi Cardinales residere teneantur?* — 1° Cardinales qui simul sunt alicujus diœcesis Ordinarii, tenentur in suis diœcesibus residere; et legibus de Episcoporum residentia subjacent (vide apud Benedictum XIV Constitutionem *cum a nobis*, 4 augusti 1747; et apud Ferraris, verbo *Cardinales*, art. 3, n. 28). Equidem ejusmodi Cardinales nequeunt Summo Pontifici auxiliari prout eorum officium expostularet. Inserviunt tamen aliquatenus, Sedis Apostolicæ negotiis, licet longe positi, pro posse operam dantes; et invaluit praxis ut plures e 70 Cardinalibus assumerentur ex ejusmodi Episcopis, qui in suis diœcesibus residere tenentur.

2° Non tamen in suis diœcesibus residere tenentur sex Cardinales Episcopi suburbicarii (vide apud Ferraris, loco cit., n. 33). Ratio est quia ob suarum diœceseon vicinitatem, possunt, quamvis Romæ commorantes, eas accurate administrare.

3° Exceptis Cardinalibus Episcopis qui in diœcesibus suis residere tenentur, ut dictum est, cæteri omnes tenentur residere, in curia Romana, id est, apud Summum Pontificem, ut ipsi auxiliari valeant, prout eorum officium exigit. Ubi autem est Papa, ibi et curia.

4° Nequeunt e Romana curia discedere sine licentia Romani Pontificis; et contravenientes subjacent gravibus pœnis; quas vide enumeratas apud Ferraris (v. *Cardinales*, art. 3).

5° Ipsi etiam Cardinales Episcopi in suis diœcesibus residentes, si accedant ad Urbem, ab ea discedere nequeunt absque dicta licentia; et quidem sub pœnis de quibus supra.

Vide id decretum in Constitutione Benedicti XIV *in regimine* § 3, 3 februarii 1745.

Quæstio IIª. — *Quænam sit Cardinalium in suis respective titulis jurisdictio ?* — 1° Sex Cardinales suburbicarii *titulos* Romæ non habent, sed Ecclesias seu diœceses Romæ vicinas. Quod autem hi jurisdictionem habeant in sua quisque diœcesi, extra quœstionem est, cum sint earum diœceseon Ordinarii.

2° Cardinales diaconi proprie *titulos* non habent sed *diaconias*. Soli enim Cardinales presbyteri stricte loquendo *titulos* habere dicuntur. Nihilominus quia de diaconiis quoad præsentem quæstionem idem currit jus ac de titulis, eas sub *titulorum* denominatione comprehendimus.

3° Tituli Cardinalium separatum olim habebant territorium, cum clero et populo eisdem subjecto, ut colligitur ex quadam Joannis VIII Constitutione, quam refert Baronius (ad anum 882) et Cohellius (*Not. Cardinal.*, cap. 25. Proinde tunc jurisdictionem quasi-episcopalem in suis titulis habebant Cardinales presbyteri et diaconi. Et hanc eis jurisdictionem attribuit etiam Sixtus V (Constitutione *religiosa* idibus aprilis 1589) his verbis : *Præter sex Episcopos Cardinales qui certis cathedralibus urbi finitimis præsunt singulis presbyteris et diaconis Cardinalibus propriæ in Urbe ecclesiæ, tituli videlicet et diaconiæ cum suis clero et populo ac quasi episcopali jurisdictione in spiritualibus et temporalibus, regendæ et administrandæ committantur.*

At vero jurisdictionem illam quasi episcopalem in suis titulis jam a multo tempore non habent Cardinales. Declaravit enim Innocentius XII, in sua Constitutione *Romanus Pontifex*, ipsis competere *facultatem seu jurisdictionem in iis, quæ servitium ecclesiæ seu loci pii, circa tamen disciplinam ecclesiasticam et morum correctionem dumtaxat concernunt*. Ex iis verbis sic arguit Pitonius (*de Controvers. Patron.*, alleg. 41, n. 31) : « Quæ quidem Constitutio silere facit hanc quæstionem super jurisdictione episcopali per Cardinales titulares prætensa, eo ipso quod eorum facultatem restringit ad eam quæ respicit servitium ecclesiæ cum illa taxativa *dumtaxat* quæ omnem aliam jurisdi-

« tionis speciem excludit... Per quæ verba Constitutionis « Innocentianæ non solum excluditur jurisdictio in populum « et parochianos, sed etiam tribuitur sola jurisdictio *domes-* « *tica* in respicientibus servitium ecclesiæ circa disciplinam « et correctionem morum, quæ competit omnibus capitulis « ecclesiarum (seu earum vicariis, præpositis, prioribus, « seu archipresbyteris) in forma extrajudicali pro recto ec- « clesiæ gubernio... Neque extenditur hæc facultas ad ex- « cessus graves et ad tribunal contentiosum. »

4° Hinc vera hodie non sunt quæ plures canonistæ (inter quos et ipse Ferraris, v. *Cardinales*, art. 3), affirmant de jurisdictione episcopali Cardinalium in suis titulis; vi cujus possint, verbi gratia, cum suorum titulorum subditis dispensare in votis, matrimonio eorum valide assistere, aut aliis assistendi facultatem concedere, et alia ejusmodi peragere quæ jurisdictionem episcopalem supponunt. Dicendum est eos hac jurisdictione carere.

5° Quoad ordinum collationem, hæc notanda veniunt:

Primo, Cardinales habentes Romæ titulos, si charactere sacerdotali sint insigniti, possunt in suo quisque titulo tonsuram et minores ordines conferre, personis dumtaxat addictis servitio ecclesiæ ejusdem tituli. Vide id firmatum a Benedicto XIV, Constitutione *ad audientiam*, 15 februarii 1753, § 16. At majores ordines dictis personis conferre nequeunt Cardinales, etiamsi sint episcopali charactere insigniti.

Secundo, de Cardinalibus suburbicariis quæri potest an idem quoad diœceseon suarum subditos facere valeant Romæ, non quidem in suis titulis, cum nullos habeant, sed in capella palatii sui? Respondetur posse ab ipsis in sui palatii capella conferri tonsuram solummodo. Et contraria opinio omnino rejicienda est, prout tradit Benedictus XIV, in citata Constitutione *ad audientiam*.

Tertio, iisdem Cardinalibus suburbicariis liberum non est dimissorias dare diœceseon suarum subditis, ut ordinari valeant ab alio Episcopo præterquam a Cardinali Vicario; sed ab Alexandro VII, quoad ipsos statutum est in hunc modum: Si Cardinalis suburbicarius non habeat suffraganeum,

id est, coadjutorem, et ipse suos subditos in diœcesi sua non ordinet, sed velit eos ordinari ab alio, debet dimissorias litteras dare ad Cardinalem Summi Pontificis Vicarium, et non ad alium. Si habeat coadjutorem, is quidem coadjutor poterit dictam ordinationem facere, sed ea lege ut ordinandi, pro quolibet suscipiendo majori ordine, diebus decem Romæ in aliqua religiosa domo prius vacaverint exercitiis spiritualibus. Vide dictam Constitutionem *ad audientiam* Benedicti XIV.

Quarto, Cardinalis suburbicarius, dum præsens est in sua diœcesi, potest subditos suos ibi ordinare, per se, vel per alium Episcopum, et de hoc nulla occurrit difficultas.

Quinto, falsa est opinio quæ tenebat, capellam quam Cardinalis suburbicarius Romæ in suo palatio habet, *fictione juris* censeri posse tanquam pars diœcesis ejusdem Cardinalis, et consequenter posse a Cardinali suburbicario in ea capella fieri ordinationes suorum subditorum, perinde ac in sua propria diœcesi. Sequitur ex præmissis; atque ad rejiciendam præcipue ejusmodi opinionem scripsit Benedictus XIV, Constitutionem suam *ad audientiam*, 15 februarii 1753.

CAPUT IX.

DE CARDINALIUM PRÆROGATIVIS (REMISSIVE).

1° Inter præcipuas Cardinalium prærogativas imprimis computandum est ipsummet Cardinalium munus, videlicet, in regenda universali Ecclesia auxiliandi Summo Pontifici, Sede plena, et supplendi, Sede vacante: item quod ad ipsos exclusive pertineat Summum Pontificem eligere.

2° Ipsis competit præcedentia super Episcopos, Archiepiscopos, Primates et Patriarchas, ut supra probavimus.

3° Ad ipsos exclusive pertinet titulus Eminentiæ et Eminentissimi: necnon privilegium rubrum deferendi galerum,

biretum et pileolum. (Vide apud Ferraris, verbo *Cardinales*, art. 2).

4° Æquiparantur regibus; nec desunt exempla regum qui præcedentiam Cardinalibus cesserint. Hinc Cardinales creando Pius II, dicere ipsis solebat: *Vos... regum similes estis*. Et in cœremoniali (rubrica *de receptione regis*, et *de ingressu imperatoris*) in capella et in consistorio assignatur locus Regi post primum Cardinalem Episcopum, vel antiquiorem Cardinalem presbyterum. (Vide apud Ferraris, loco citato.

5° Orto schismate, et duobus de Papatu contendentibus, ad Cardinales pertinet concilium convocare. Ita doctores communiter. (Vide apud Ferraris, verbo *Cardinales*, art. 4, n. 12).

6° Credi debet Cardinali quando asserit aliquid actum in præsentia Summi Pontificis: Item quando asserit sibi a Papa aliquid mandatum fuisse vivæ vocis oraculo: Item quando asserit se esse Legatum; tunc nempe agnoscenda in eo est ordinaria Legati potestas, quin legationis litteras exhibeat. (Ferraris, cit. art.)

7° Pluribus aliis gaudent privilegiis, a quibus enumerandis abstinemus. Videat lector citatum articulum Lucii Ferraris.

CAPUT X.

DE OFFICIO ET POTESTATE CARDINALIUM, SEDE ROMANA VACANTE, ET DE CONCLAVI.

Dicemus: I° An ad Romanum Pontificem pertineat determinare, a quibus et qua forma ipsius successores eligendi sint; et an possit ipse sibi successorem eligere: 2° Quo jure, et a quo tempore ad Cardinales exclusive pertineat Summi Pontificis electio: 3° Quænam sit, Sede Apostolica vacante, sacri collegii potestas seu jurisdictio: 4° De servanda in celebrando conclavi forma.

§ I.

Ad Romanum Pontificem pertinet determinare a quibus et qua forma ipsius successores eligendi sint : an autem posset ipse sibi successorem designare et eligere, controvertitur.

Propositio Iª. — *Christus Dominus eligendi Summi Pontificis formam ipse non determinavit, sed reliquit ab ecclesiastica auctoritate determinandam.* — Etenim 1° nullibi in scripturis sacris aut in traditione reperitur a Christo edita lex qua decernatur, per quos et qua forma Summus Pontifex eligi debeat. Equidem primum totius Ecclesiæ principem Petrum ipse Christus Dominus elegit et constituit : at de successoribus ejus siluit. 2° Si a Christo Domino constituta ac determinata fuisset eligendi Summi Pontificis forma, non varia variis temporibus, sed semper eadem fuisset ; utpote quæ a nulla mundi potestate immutari potuisset : porro certum est, ut infra exponetur, variam eam fuisse ; ita ut ejusmodi electio nec ab iisdem, nec eodem modo semper facta fuerit. Ergo revera a quibus et quo modo eligendi forent Petri successores, ipse Christus non determinavit. Cumque aliunde supponi nequeat eum in re tam necessaria Ecclesiæ defuisse, dicendum est relictam ab ipso fuisse in Ecclesia potestatem ad id determinandum. Atque ita tenent unanimiter doctores catholici. (Vide Cardinalem Petra, tom 4, ad Constitutionem 5, Clementis VI, n. 35).

Propositio IIª. — *Romano Pontifici collata est a Christo potestas determinandi formam, juxta quam successores ejus eligi deberent.* — Etenim 1° ex dictis Christus ipse formam illam non determinavit, sed reliquit in Ecclesia potestatem quæ eam determinare valeret. Porro, dicendum est potestatem hanc residere in Summo Pontifice. Nam quod Romano Pontifici collata sit a Christo Domino in persona Beati Petri plena potestas universalem Ecclesiam regendi, pascendi

gubernandi, dogma catholicum est. Jam vero plena non foret potestas hæc, imo nec sufficiens ad rectum universalis Ecclesiæ regimen, nisi posset etiam Summus Pontifex formam præscribere, in eligendis successoribus suis adhibendam. Cum enim formam hanc Christus ipse non edixerit, si neque suprema Ecclesiæ potestas, id est, Summus Pontifex, eam statuere valeret, a nullo statui posset : nunquam proinde certo valida foret successoris electio : unde et tota Ecclesiæ institutio rueret. Neque objiciatur supponi posse, datam a Christo fuisse potestatem hanc Episcopis collective, id est, Concilio œcumenico : nam certum est nullam vim inesse Conciliorum œcumenicorum decretis, nisi a Sede Apostolica fuerint approbata et confirmata. Hinc eligendi Summi Pontificis formam decernere, vel ad Papam hertinet, vel nullus eam decernere potest. 2° Idem insuper certum facit Ecclesiæ praxis. Nam plures Romani Pontifices variis temporibus leges hac de re edixerunt, quæ tanquam vim habentes ab universa Ecclesia fuerunt habitæ et ad praxim deductæ. 3° In tribuenda Romano Pontifici potestate illa, consentiunt doctores catholici. « Non est autem, inquit Cardinalis Petra, cur dubitandum « sit, an... Summi Ecclesiæ Præsules suam potestatem ex« plicare valeant in hac constituenda forma Pontificiæ elec« tionis, etiam cum decreto irritanti ; quippe cum Christus « Dominus jus collativum Papalis dignitatis reliquerit in « Ecclesia, nec certæ formæ, nec determinatis personis « affixum, reliquum est quod ejusdem Vicarius in terris « possit eam regulare, et præscribere, et secundum tempo« rum vicissitudines variare ; ita tamen quod ab Ecclesia « eam non abstrahat, puta laicis committendo, vel in quem« cumque modum qui in manifestum Ecclesiæ totius detri« mentum et perniciem vergeret. Quapropter varie et pluries « mutatus fuit mos eligendi Pontifices, Apostolica interve« niente auctoritate... Atque tandem est receptissima sen« tentia, etiam ab his qui Papam successorem eligere sibi « non posse autumant. » (Tomo 4, ad constit. 5, Clemen« tis IV, n. 35).

Propositio III^a. — *An possit Summus Pontifex ipse sibi successorem eligere, controvertitur.* — Ardua quam maxime

est quæstio illa. Quamvis enim doctores concorditer in Romano Pontifice potestatem agnoscant decernendi, a quibus et qua forma ipsius successores eligendi sint, ubi tamen devenitur ad quæsitum, an ipse sibi successorem eligere valeat, in varias opiniones abeunt; quas hic adnotandas dumtaxat, non autem expendendas duximus. Hanc opinandi varietatem sic exponit Cardinalis Petra (tomo 4, ad const. 5, Clementis VI, n. 5) : « In hanc arenam descendendo, doctores tria agmina efformantes, acriter inter se pugnant. Quippe nonnulli absolute loquendo Papam sibi substituere posse successorem docent. Alii absolute hanc potestatem Summo Pontifici negant. Et tandem aliqui, medium inter hos tenentes, affirmant quod nonnisi urgente necessitate vel utilitate Ecclesiæ, non vero per modum ordinarium, Pontificem successorem prædecessor statuere possit. »

§ II.

Quo jure, et a quo tempore ad Cardinales exclusive pertineat Summum Pontificem eligere.

Quæstio Iª — *Quomodo peracta fuerit Summorum Pontificum electio per quatuor priora sæcula?* — « Pro comperto est, quod a primordiis Ecclesiæ Summi Pontificis electio apud presbyteros et diaconos urbis Romæ erat... A temporibus vero S. Silvestri, sub quo publice christiana religio profiteri cœpit, nonnullæ etiam fuere partes universi Romani Populi in Summi Pontificis electione, testimonium scilicet ejusdem vitæ et conversationis præbendo .. Juxta nunc dictum modum, per quatuor sæcula summa in Ecclesia Romana viguit libertas in eligendo a presbyteris et diaconis Summo Pastore, suffragante universo populo. » (Cardinalis Petra, tomo 4. ad Constit. 5 Clementis VI, n. 18 et seq.)

Quæstio IIª. — *Quis fuerit modus eligendi Summi Ponti-*

ficis a quinto sæculo usque ad undecimum ? — Toto fere hoc temporis tractu, imperatorum et regum potestas in iis electionibus magnam partem sibi usurpavit. Illa autem sæcularis potestatis interventio duobus modis contingere potuit : per injuriam et invalide, si assentire renuerint ii ad quos pertinebat electio : absque injuria et valide, si ii qui jus eligendi habebant interventionem hanc acceptaverint et ratam habuerint. Multoties autem ejusmodi interventionem meram violentiam fuisse, et multoties etiam in eam consensisse Romanum clerum, monumenta testantur historica ; et expositum videri potest a Cardinali Petra (tomo 4, ad Const. 5, Clementis VI, n. 22 et seq.) De qua sæcularis potestatis in eligendis Romanis Pontificibus interventione, sedulo notanda sunt sequentia :

1° Reges et imperatores nullum tale jus ex vi sæcularis suæ potestatis acquirere potuerunt, aut unquam poterunt, ut per se patet.

2° Clerus Romanus, ad quem pertinebat electio, ad vitanda dissidia et schismata, potuit ita electionem perficere, ut non evaderet absoluta, nisi accedente talis regis aut imperatoris assensu. Qui enim potestatem habent aliquem eligendi, possunt etiam eum non eligere nisi sub tali conditione ; qua verificata conditione, electio evadat absoluta. Etiam hodie possent Cardinales in conclavi, nisi obstarent contrariæ Sedis Apostolicæ præscriptiones, aliquem eligere sub conditione, quod electionem probabit (v. g.) alicujus cappuccinorum conventus janitor. Et tunc ad istum janitorem pertineret facultas electionem suo assensu validam, et suo dissensu irritam efficiendi. Similem porro facultatem potuit olim clerus Romanus alicui regi aut imperatori tribuere. Et quod revera id quandoque fecerit Romanus clerus, urgente videlicet temporum calamitate, ex factis historicis colligendum videtur.

3° Quamvis autem, ut dictum est, ad Romanum Pontificem pertineat formam eligendorum successorum suorum præscribere, non tamen posset per modum perpetui decreti statuere, ut non valeret electio nisi a rege seu imperatore approbata seu confirmata. Id enim Ecclesiæ manifeste no-

civum foret, nec habet dictam potestatem Summus Pontifex in destructionem Ecclesiæ, sed in ædificationem. Et in facto non videtur probari posse factam unquam fuisse ejusmodi concessionem, nisi tempore schismatum ab intrusis Pontificibus.

Diximus tamen *per modum perpetui decreti.* Nam absolute loquendo, ob speciales temporum augustias utile esse posset ut alicujus Pontificis successor eligeretur cum dicta alicujus principis interventione. Et tunc ille Summus Pontifex posset forsan dicto principi personale et transitorium illud privilegium pro futura illa electione tribuere. Quod tamen vix unquam in praxi periculo vacabit ; quia prona est sæcularis potestas ad opprimendam Ecclesiæ libertatem ; et quod uni ex prædecessoribus a Sede Apostolica personaliter concessum est, solent successores reges sibi tanquam acquisitum jus vindicare.

4° Quælibet sæcularis potestatis in Summorum Pontificum electionibus concessa interventio, semper ab Ecclesia revocabilis fuit, ita ut nullus rex aut imperator potuerit unquam jus illud interventionis, contra Ecclesiam præscribere. Etenim tale jus quatenus irrevocabile manifeste in Ecclesiæ destructionem vergeret ; ac proinde dari nequit hac in re præscriptio.

Quæstio IIIa. — *Quis fuerit modus eligendi Summi Pontificis a Nicolao II anno 1059 constitutus* ? — « Jamdiu « vero diversimode perturbata Summi Præsulis electione « non solum relatis principum violentiis, quin etiam variis « seditionibus et tumultuosis impressionibus ipsiusmet Ro« mani cleri, et populi ambitione, Nicolaus tandem II, summæ « prudentiæ et nunquam satis laudandus Romanus Pontifex « primus omnium fuit, qui futuris casibus prudenter occur« rendo, certam formam et methodum in providenda Ro« mana Sede præscripsit. Quippe anno 1059, eodem Nicolao « auctore, in Concilio Lateranensi statutum fuit, quod solum « *Cardinales Episcopi* præduces sint in promovenda Summi « Pontificis electione, et penes ipsos summa sit auctoritas « conclusionis ; reliquis autem Cardinalibus, clero, populo« que Romano remaneret dumtaxat electioni ab ipsis factæ

« consentire. » (Cardinalis Petra, tomo 4. ad Const. 5 Clementis VI, n. 33). Dicti celeberrimi decreti, quo exclusa tandem fuit quælibet principum temporalium interventio, hæc sunt verba : *Electio Romani Pontificis in potestate Cardinalium Episcoporum sit ; ita ut si quis Apostolicæ Sedi sine præmissa concordi et canonica electione eorum, ac deinde sequentium ordinum religiosorum, clericorum et laicorum consensu intronizetur, is non Papa vel Apostolicus, sed Apostaticus habeatur* (can. *in nomine*, distinct. 23). « Compertum tamen est populi acclamationes, petitionem, desiderium atque applausum hoc canone non fuisse in Pontificibus eligendis exclusum. « (Cardinalis Petra, loco citato.)

Quæstio IVª. — *Quis fuerit modus eligendi Summi Pontificis ab Alexandro III statutus anno* 1178. — Sic decrevit laudatus Pontifex in Concilio Lateranensi anno 1178 : « Statuimus ut, si forte... inter Cardinales de substituendo « Summo Pontifice non poterit esse plena concordia, et duabus partibus concordantibus pars tertia concordare noluerit.., ille absque ulla exceptione ab universali Ecclesia « Romanus Pontifex habeatur, qui a duabus partibus concordantibus electus fuerit et receptus. » (Cap. *licet*, 6 *de electione*.) Ex tunc ergo, id est, ab anno 1178, Romani Pontificis electio ad Cardinales *omnino exclusive* pertinuit ; quod ad hodiernum usque diem servatum est, nec probabiliter unquam usque ad finem mundi mutabitur. « Magno Ecclesiæ bono, nostro ævo vigentem perspicimus, et in perpetuum duraturam conjicimus consultissimam hanc Alexandri Constitutionem... Ab ipso primum felicissimo successu populares consensus et imperiales violentiæ per tot sæcula grassantes, a Pontificiis electionibus fuerunt seclusæ, et ad sacrum Cardinalium collegium solummodo redacta fuit integra Summorum Pontificum electio. » (Card. Petra, loco cit., n. 38).

Quæstio Vª. — *Quomodo forma eligendi Romani Pontificis ulterius a variis Summis Pontificibus determinata fuerit.* — Ad perfectam ejusmodi formam, occurrendum remanebat damnis, quæ quandoque ex longius protractis electionibus emergebant. Quapropter a Gregorio X, in Concilio Lugdunensi anni 1274, institutus fuit conclavis usus ; atque inter

alia provide præscriptum, ut si Cardinales intra triduum in eligendo non concordarent, uno dumtaxat ferculo reficerentur : quod si nec intra quinque sequentes dies perficeretur electio, panis tantum cum vino et aqua eis porrigeretur, donec eam absolvissent. Quæ tamen circa cibos rigorosa dispositio, postmodum a Clemente VI tantisper temperata est.

His varias addiderunt dispositiones secuti Pontifices, nimirum Clemens V, Clemens VI, Julius II, Paulus IV, Pius IV, Gregorius XV, Urbanus VIII et Clemens XII. Et sic tandem ad eam perfectionem res devenit, ut ab Ecclesia jamdudum exulent dissensionum tumultus. qui tot rei catholicæ damna olim intulerant.

Quæstio VI^a — *Cui juri tribuenda sit Cardinalium prærogativa Summum Pontificem exclusive eligendi?* — 1° Non est juris divini : nam ex dictis Christus ipse non determinavit a quibus personis et qua forma electio illa facienda foret, sed illud reliquit ab Ecclesia determinandum. 2° Quod Cardinales præcipuas saltem partes hac in re habeant, videtur tribuendum institutioni Apostolicæ : nam ab ipsis Apostolicis temporibus clerus Romanus, id est, Romanæ Sedis presbyteri et diaconi, electionem illam faciebant : Sedis autem Apostolicæ presbyteri et diaconi iidem sunt qui postea Cardinales vocati sunt. Et quamvis disputent eruditi quasnam præcise partes habuerit etiam in dicta electione populus, at in eo consentiunt, quod secundario dumtaxat intervenerit, et ad clerum potissime electio pertinuerit. 3° Quod postea exclusus omnino fuerit populi, aliorumque omnium, sive clericorum sive laicorum interventus, et potestas eligendi in solis Cardinalibus tota reposita fuerit, institutioni ecclesiasticæ, Romanorum scilicet Pontificum Constitutionibus est adscribendum.

§ III.

Quænam, sit, Sede Apostolica vacante, sacri collegii potestas seu jurisdictio.

Propositio Iª. — *Cardinalibus prohibitum est ullam Pontificiam jurisdictionem aut potestatem sede vacante exercere, præterquam in casu imminentis periculi, cui illico esset occurrendum.* — A Gregorio X, in Concilio œcumenico Lugdunensi anni 1273, sancitum fuit hoc modo : « Idem quoque « Cardinales accelerandæ provisioni sic vacent attentius, « quod se nequaquam de alio negotio intromittant : nisi forsan necessitas adeo urgens incideret, quod eos oporteret « de terra ipsius Ecclesiæ defendenda vel ejus parte aliqua « providere ; vel nisi aliquod tam grande et tam evidens periculum immineret, quod omnibus et singulis Cardinalibus « præsentibus concorditer videretur illi celeriter occurrendum. » (Cap. *ubi periculum*, 3 *de electione*, in 6). Circa illud decretum Lugdunensis Concilii orta est decimo quarto sæculo quorumdam erronea opinio, qua sustinebant, posse a cœtu Cardinalium, Sede Apostolica vacante, decretum hoc immutari, aut etiam ei derogari. Quam opinionem condemnavit Clemens V, ita subjungens : *Irritum et inane decernentes quidquid potestatis aut jurisdictionis ad Romanum, dum vivit, Pontificem pertinentis (nisi quatenus in Constitutione prædicta* (1) *permittitur) cœtus ipse duxerit, eadem vacante Ecclesia, exercendum* (Clementina *ne romani*, 2 *de electione*). Ergo revera, excepto casu imminentis periculi, et excepta etiam (ut mox excipienda probabitur) sacrarum congregationum solita jurisdictione, quæ per mortem Summi Pontificis

(1) Id est, in decreto citato Consilii Lugdunensis.

non expirat, nihil Pontificiæ potestatis licite aut etiam valide exercere possunt Cardinales, vacationis tempore.

Propositio IIa. — *Ergo non potest sacrum collegium; Sede Apostolica vacante, creare novos Cardinales; nec Cardinalibus per Papam depositis et officio suo privatis jura cardinalatus, vocemve activam restituere*; *nec Cardinalibus recens creatis insignia tradere; nec Episcopos creare, aut electos confirmare; nec beneficia conferre*; *nec decreta gratiæ aut justitiæ a defuncto Pontifice pronuntiata ad executionem deducere.* — Sequitur aperte ex propositione præcedenti; ex eo nempe quod nequeant Cardinales, Sede Apostolica vacante, quidquam Pontificiæ jurisdictionis aut potestatis licite aut valide exercere. Atque ita tenent doctores communiter, prout videre est apud Ferraris (verbo *Cardinales*, art. 5, n. 23 et seq.)

Propositio IIIa. — *Ergo lex canonica, quod defuncti Episcopi ordinaria jurisdictio ad capitulum transeat, Sacro Collegio, ab anno saltem* 1273, *non fuit applicabilis.* — Etenim Concilium Lugdunense dicti anni 1273 nullam voluit defuncti Pontificis ad Sacrum Collegium transire jurisdictionem, præterquam in casu imminentis periculi. Ergo, ex tunc saltem, *ordinariam* Pontificiam jurisdictionem non habuit Sacrum Collegium, vacante Sede Apostolica. « Unde in « hoc (ait Ferraris, v. *Cardinales*, art. 5, n. 31), collegium « Cardinalium est deterioris conditionis quam sint inferiora « collegia; in quæ transit jurisdictio, sede episcopali vacante; « et non in collegium Cardinalium, vacante sede Apos- « tolica. »

Dicimus, *saltem ex tunc*: nam si ad remotiora tempora respiciamus, puto sacrum collegium Cardinalium, id est Romanæ Sedis presbyterium (prout tunc vocabatur), defuncti sui Præsulis jurisdictioni successisse, non secus ac cætera capitula in suis respective ecclesiis; cum hoc tamen discrimine, quod jurisdictio ordinaria cui succedebant Romanæ Sedis presbyteri et diaconi, ad universalis etiam Ecclesiæ regimen extenderetur. De quo adeat lector eruditos qui de antiqua Ecclesiæ disciplina disceptarunt.

Propositio IVa: — *Jurisdictio Sacrarum Congregationum*

Cardinalium durat Sede Apostolica vacante; quamvis tunc quoad graviora negotia exerceri non soleat. — « Congregationum Cardinalium facultates sunt perpetuæ, et non expirant « per obitum Papæ, sed etiam durant in tempus Pontificum « successorum. Habent enim jurisdictionem ordinariam ; cum « jurisdictio quæ defertur a lege vel statuto sit ordinaria... « Satis clare cautum reperitur in declarationibus facultatum « earumdem Congregationum, editis a Sixto V, Constitutione « incipiente *immensa*... Ultra quam quod, creato novo Pontifice, facultates Congregationum nunquam consueverunt « renovari, sed fiunt Congregationes prout solebant vivente « Papa prædecessore; quod aperte demonstrat, eas facul- « tates non expirasse; alioquin opus esset nova concessione; « quia jurisdictio semel extincta, etiam causa extinctionis « cessante, non reviviscit.

« Licet autem Congregationum Cardinalium facultates « per obitum Papæ non expirent, tamen Sede vacante, Cardinalibus in conclavi manentibus, debent conquiescere et « dormitare quoad negotia illa et causas, quæ in Congrega- « tione expediuntur per subscriptionem Cardinalis præfecti « seu habentis sigillum... Negotia quæ in communi forma « a solo secretario expediri solent, possunt etiam expediri « sede vacante. » (Ferraris, v. *Cardinales*, art. 5, n. 43).

Quod, Sede vacante et durante conclavi, suspendi in Congregationibus debeat expeditio negotiorum quæ Cardinalis præfecti subscriptionem requirunt, intelligendum est cum hac limitatione, *nisi justa causa aliter postulet*, prout adnotat Cardinalis de Luca (*relatio Romanæ curiæ*, discursu 3); atque idem testatur S. Congregationum praxis : in ipsarum quippe regestis reperiuntur plura rescripta, durante conclavi expedita, et a Cardinali præfecto subscripta. In regestis, verbi gratia, Sacræ Congregationis Episcoporum et regularium, sic legitur : *Sede vacante per obitum Summi Pontificis Pii VII sanctæ memoriæ, diei* 20 *augusti* 1823, *hora decima cum dimidia. Rescripta ex facultatibus ordinariis Sacræ Congregationis et Eminentissimi Præfecti, signata seu subscripta in conclave ab eodem Eminentissimo Præfecto.*

Propositio Vª. — *Quamvis Cardinalium jurisdictio, Sede*

Apostolica vacante, intra fines supra expositos restricta fuerit, adhuc verum remanet, eos in regimine universalis Ecclesiæ defunctum Pontificem supplere. — In casu enim imminentis periculi Pontificiam exercere possunt jurisdictionem quoad universalem Ecclesiam; et singulis eorum Sacris Congregationibus sua etiam remanet respective jurisdictio. Id autem potestatis sufficiens est ad universalis Ecclesiæ regimen vacationis tempore ; ac proinde vera remanet supra tradita definitio cardinalatus, cujus instituti proprium et essentiale esse diximus, auxiliari Summo Pontifici, Sede plena, ac supplere, Sede vacante, in universalis Ecclesiæ regimine.

Propositio VI[a]. — *Duobus de Papatu contendentibus, ad Cardinales pertinet generale Concilium convocare : item ad eos pertinet intrusum in Papatu anathematizare ac detrudere.* — Hac de re sic adnotat Ferraris (verbo *Cardinales* art. 5, n. 40) : « Duobus de Papatu contendentibus et gene-
« rale Concilium convocare renuentibus, potest fieri convo-
« catio a collegio Cardinalium (Card. Zabarella..., Fagna-
« nus...). Quoniam cum sint in possessione eligendi Roma-
« num Pontificem..., per consequens ad eos spectant omnia
« quæ sunt consequentia ad electionem...

« Cardinalium collegium potest et debet intrusum in
« Papatu anathematizare et extrudere, textu expresso in
« canone *si quis* (9, dist. 79). Et hujus canonis dispositio
« non est sublata, quin potius est præservata in dicto capite
« *ubi periculum* (*de Elect.*, in 6). Nam extrudere invasorem
« pontificatus spectat manifeste ad electionis negotium, cum
« jubentur Cardinales sic attente vacare, ut de nullo alio
« negotio sese intromittant, nisi data urgente et imminenti
« necessitate et grandi periculo, quale esset in casu tali
« intrusionis, cui celeriter esset occurrendum. »

§ IV.

De forma celebrandi conclavis (remissive).

Totus eligendi Summi Pontificis ritus adamussim descriptus habetur in Cœremoniali Romano, Gregorii XV jussu edito. Cui libro præfixæ sunt, tum antiquæ, tum etiam recentiorum Pontificum hac de re Constitutiones. Sede Apostolica vacante, librum hunc pro manuali et regula in agendis habent Cardinales. Atque ad eumdem lectores remittimus qui plenam sibi comparare volunt notitiam, circa conclavis celebrationem ; eos præmonendo, in editionibus anno 1740 anterioribus deesse Clementis XII Constitutionem *Apostolatus officium*, in qua plures continentur ordinationes circa conclave, et res Sede vacante peragendas. Hic vero summariam dumtaxat de conclavis celebratione notionem subjicimus.

1° Defuncto Papa, e palatio migrant officiales, excepto Camerario, cujus officium non expirat morte Pontificis.

2° Secretarii ad Cardinalem Camerarium deferunt sigilla, et annulum piscatoris, quæ franguntur.

3° Cardinales absentes non convocantur, sed monentur tantum de morte Pontificis a secretario sacri collegii.

4° Expectandi sunt per decem dies, non ultra. Si tamen præsentes Cardinales ante decimum diem electionem facerent, aut si e contra expectarent absentes ultra decendium, valida electio foret.

5° Per decem dictos dies celebrantur defuncti Pontificis exequiæ.

6° Si Papa extra Urbem ac vicina loca diem supremum ageret, conclave in loco obitus haberi deberet. At solent Romani Pontifices iter suscipientes casum prævidere, et statuere ut, si contingat eos mori procul Roma, nihilominus Romæ successoris electio fiat.

7° Absolutis exequiis ac completis decem diebus, Cardinales conveniunt in basilica Sancti Petri, et celebratur miss de Spiritu Sancto. Qua finita, cantando *Veni Creator* pe gunt ad conclave, in Vaticano palatio aptari solitum. Cum que ad capellam conclavis perventum est, Sacri Colleg decanus recitat orationem *Deus qui corda*.

8° Leguntur Pontificiæ Constitutiones de eligendo Summ Pontifice, et Cardinales earum observantiam jurejuran spondent. Semel autem ingressi conclave, exire nequeun nisi peracta novi Pontificis electione. Si quis eorum exe infirmitatis causa, jam nequit regredi etiamsi convaluer nec vocem habere.

9° Clauditur conclave intus et foris, et claves Camerari cœremoniarum magistro et custodibus conclavis traduntu Intus autem remanere nequeunt præter Cardinales n eorum familiares aliique nonnulli officiales et ministri Constitutionibus Pontificiis permissi. Per rotas quasda cibi introducuntur, adhibitis cautionibus et rotarum cust dibus, ne cum cibis aliqua carta aut notitia ad aliquem co clavistam deferatur.

10° Cardinales qui veniunt incepto jam conclavi introd cuntur.

11° Nemini licet litteras vel nuntium transmittere aut cipere.

12° Vocem habent omnes et soli Cardinales in concl præsentes : omnes, inquam, etiam excommunicati, et etiar insignia cardinalitia nondum receperint. Quod ita statut est ad vitandas dissensiones.

13° Si e vivis decederent Cardinales omnes præter unu ad hunc pertineret electionem facere : non tamen pos seipsum eligere (vide apud Ferraris, verbo *Papa*, art. n. 41 et 42).

14° Si Cardinales omnes ante electionem morerentur, quosnam pertineret Summum Pontificem eligere, disputa inter doctores. *Prima* sententia, quæ pro communior tutiori habetur, tenet potestatem eligendi adhuc fore in cl Romano, id est, in canonicis Lateranensibus. *Secunda* s tentia potestatem hanc in dicto casu tribuit Concilio ge

rali. *Tertia* paucorum est, qui a Patriarchis tunc eligendum Papam dixere.

15° Pluribus de Papatu contendentibus, et congregato generali Concilio, si contendentes deponantur, electio ad solos Cardinales (probabilius saltem) pertineret. Casus evenit in Concilio Constantiensi; et disputata fuit quæstio. Ubi, ad tutius, et majoris concordiæ causa, statutum fuit, ut Cardinales tam propria quam Concilii auctoritate electionem facerent, adjunctis sibi triginta electoribus, inter membra Concilii et ex variis nationibus assumptis.

16° Eligi valide potest in Summum Pontificem quilibet vir christianus, etiam laicus et uxoratus, dummodo sit sui compos, et non hæreticus neque notorie criminosus.

17° Electio fieri potest quatuor his modis: per inspirationem, per compromissum, per scrutinium et per accessum.

18° Ut valeat, electio *per inspirationem*, necesse est ut fiat conclavi jam clauso, nemine dissentiente, quin præcesserit ulla tractatio seu deliberatio de persona quæ eligitur et per verbum *eligo* clare emissum, sive viva voce, sive in scriptis ab eis qui clara voce loqui non valent. Si quis nempe Cardinalis dicat: *Ego eligo talem*, et omnes cæteri statim cum prædictis circumstantiis idem proferant, erit electio *per inspirationem*, et valida.

19° Fit electio *per compromissum*, quando Cardinales committunt aliquibus, ut Papam eligant. Tunc nempe qui eligitur a compromissariis, hoc ipso est valide electus in Pontificem. Formam in eo casu servandam, vide in Cœremoniali Romano Gregorii XV jussu edito. Rarissime fit electio per compromissum, et rarius adhuc per inspirationem. Unde modus ordinarius est per solum scrutinium, necnon per scrutinium cum accessu.

20° Modus electionis *per solum scrutinium*, mira prudentia fuit a Gregorio XV, id est, in Cœremoniali ipsius jussu edito, præscriptus ac determinatus. Quamplurima sunt in ejusmodi electionis modo observanda, pro quibus lectorem ad dictum Cœremoniale remittimus, præcipua dumtaxat adnotando. Per sortem eliguntur et deputantur scrutatores. Traduntur Cardinalibus schedulæ certo modo dispositæ. Cardinalis

quisque in schedula scribit suum nomen, et nomen illius quem eligit in Summum Pontificem, hac formula : *Ego... Cardinalis..., eligo in Summum Pontificem Reverendissimum Dominum meum...* Schedulæ omnes plicatæ et sigillatæ immittuntur in vas, magni calicis formam habens. Scrutatores certo præscripto modo inspiciunt et publice legunt nomen electi quod in unaquaque schedula reperiunt. Computatur et enuntiatur numerus suffragiorum ab unoquoque obtentorum. Si nullus duas tertias partes suffragiorum obtinuerit, nulla remanet electio. Si unus solus duas tertias partes, sed non ultra, obtinuerit, aperitur ejus schedula, etiam in ea parte in qua nomen eligentis scribitur; et si reperiatur eum ipsi sibi suffragium dedisse, nulla remanet electio; quia hoc suffragium est nullum, ac proinde ipsi deest unum suffragium, ut habeat duas tertias partes : secus electio ejus erit canonica. Si plures reperiantur duas tertias partes vel ultra obtinuisse, tunc in suffragiorum paritate, nullus erit electus : in imparitate vero, ille est legitimus Papa qui superat alium, etiam uno suffragio.

21° Quando per scrutinium obtenta non fuit canonica electio, Cardinalibus liberum est recurrere, si velint, ad modum electionis *per scrutinium-cum-accessu*. Tunc in alia schedula quisque Cardinalis scribit nomen illius cui accedit, hac formula : *Ego... Cardinalis.., accedo Reverendissimo Domino meo...* Per scrutatores inter schedulas *accessuum* quæritur illa, quæ quoad sigillum et signa apposita concordet cum unaquaque e schedulis scrutinii. Si schedula accessus correspondentem non habeat inter schedulas scrutinii, quoad dicta signa et sigillum conformem, omittitur seu pro nulla habetur. Quando reperitur dicta conformitas, enuntiatur nomen electi quod in utraque habetur : si ille qui eligitur in schedula scrutinii et cui acceditur in schedula accessus, idem est, pro nulla etiam habetur schedula accessus : si diversus est, tunc suffragium schedulæ accessus validum est. Computantur postea suffragia quæ quisque obtinuit, sive per schedulas scrutinii, sive per schedulas validas accessuum : et si quis habeat duas tertias partes vel ultra, et nullus alius superiorem nec æqualem numerum attigerit, is est

canonice electus. Finita recognitione, sive electio secuta sit sive non, schedulæ comburuntur.

22° Statuerat Gregorius X, ut si primis tribus diebus non fieret electio, Cardinales uno dumtaxat ferculo reficerentur : elapsis autem aliis quinque diebus, eis porrigeretur solummodo panis, vinum et aquâ, donec facta fuisset electio. At rigorem hunc temperarunt Clemens VI et Pius IV ; ita ut elapsis dictis duobus terminis, adhuc ferculum unum indulgeatur.

23° Peracta electione, consensum ab electo petit sacrum Collegium. Quo præstito consensu, et assumpto nomine, novus Pontifex Papali habitu induitur, et sedens in cathedra recipit salutationem, quæ fit a Cardinalibus osculo pedum, manuum et oris. Tunc prior e Cardinalibus diaconis e consueto loco electionem novi Pontificis populo denuntiat, dicendo : annuntio vobis gaudium magnum : *Habemus Papam Eminentissimum et Reverendissimum Dominum..., qui sibi nomen imposuit...*

CAPUT XI.

DE DECANO SACRI COLLEGII.

1° Sacri Collegii decanatum ipso jure consequitur antiquior inter sex Cardinales Episcopos suburbicarios, dummodo, quando vacat decanatus, præsens sit in Curia, vel dummodo absens non sit nisi ex causa publica et ex Summi Pontificis destinatione. Ita statuerat Paulus IV. Postmodum Benedictus XIII, disposuit, ut obtinendo decanatui non obstaret absentia *ob residentiam in priori diœcesi* ab antiquiori Cardinali retenta. Sed Clemens XII hoc sustulit, et jus reduxit ad terminos Constitutionis Pauli IV. Vide Pontificias illas Constitutiones apud Ferraris (verbo *Cardinales*, art. 2, n. 19 et seq.).

2° Decani prærogativas sic describit Cohellius (*Notitia Cardinalatus*, c. 62) : « Prærogativæ, quibus sacri Collegii « Decanus decoratur, sunt : ut Episcopus Ostiensis efficia- « tur, qua dignitate (Papa tantum excepto) nulla major est « in Ecclesia Dei, ut Alexander Pontifex hujus nominis IV « dicere solebat... Secunda prærogativa est, quod si ad « Apostolicam Sedem evectus fuerit Cardinalis qui non sit « Episcopus, ejus consecratio celebratur ab ipso sacri Col- « legii Decano... Tertia est prærogativa, quod si celebranda « sit coronatio Imperatoris.., antequam coronetur sedet « electus Cæsar post Cardinalem Decanum ; et si quis rex « adsit, hic sedet post primum presbyterum Cardinalem. « Cum vero Cæsar coronatus erit, tunc sedebit in sede sibi « parata inter Papam et primum Episcopum Cardinalem ; « post quem, locum habebit Rex. »

Cardinalis Decanus est semper præfectus Sacræ Congregationis *Cœremoniarum*. Item est semper secretarius Sacræ Congregationis *Sancti officii*, cui pro præfecto est ipse Papa.

CAPUT XII.

DE OFFICIALIBUS SACRO CARDINALIUM COLLEGIO ADDICTIS, QUI VOCANTUR CLERICUS ITALUS, CLERICUS NATIONALIS, ET COMPUTISTA.

I. *De clerico italo seu secretario.* — A sacro collegio per fabarum suffragia eligitur secretarius : qui vocari solet clericus italius, eo quod nonnisi ex italica natione assumi soleat. Ejus officium est ut librorum et scripturarum ad Sacrum Collegium pertinentium curam habeat. Disposuit Urbanus VIII (Constitutione *admonet nos*) ut idem clericus italus esset insuper secretarius Sacræ Congregationis consistorialis. « Est hic Pontificis familiaris, ideoque vestes « violaceas ad instar cubiculariorum honoris gestare po-

« test... Intrat Consistoria secreta in habitu rubro et oblon-
« go ex lana confecto. Sed cum dicitur *extra omnes,* exit
« et ipse e Consistorio. » (Plettenberg, *Notitia congregationum*, pag. 47, edit. Hildesii 1693).

II. *De clerico nationali.* — Præfatus clericus italus seu sacri Collegii secretarius substitutum habet, *clerici nationalis* appellatione designari solitum. Juxta dispositionem citatæ Constitutionis *admonet nos* Urbani VIII, debet ille substitutus a Cardinalibus eligi, ad annum, et per vices, ex quatuor *nationibus*, videlicet Germanica, Hispanica, Gallica et Anglica ; ex quo indictum ei *nationalis* clerici nomen. Ejus officium est supplere supradictum secretarium seu clericum italum, quando is aliquo impedimento detinetur. Postquam suum annum explevit clericus nationalis unius e dictis nationibus, succedit alter ex altera, per ordinem ; prout dicta Constitutione Urbani VIII disponitur. Quæ tamen dispositio an hodiedum vigeat aut immutata sit, compertum non habeo.

III. *Computistæ* sacri Collegii munus circa redditus ejusdem sacri Collegii versatur ; de quibus Cardinali Camerario rationem reddit. (Vide apud Plettenberg, loco citato).

PARS II

NOTIO DE ROMANIS CONGREGATIONIBUS ET TRIBUNALIBUS

« Cum universus pene orbis terrarum supplex quotidie a « Romano Pontifice tanquam supremo in terris legislatore « ac judice rescripta postulet, isque solus per se omnibus sa- « tisfacere et responsa cuique dare non possit, varii instituti « sunt senatus, congregationes et tribunalia quæ illum sub « hoc immenso negotiorum onere pressum sublevent, eique « opportuno consilio et opera quotidiana assistant. Horum « vero judiciorum et tribunalium, auctoritate Pontificia in « Urbe institutorum, ob rerum causarumque multitudinem « tantus est numerus, ut exteri vix computare nedum pers- « picere possint. » (Plettenberg, *Notitia congregationum*, in præfatione).

Notionem de Romanis Congregationibus et tribunalibus ita sub hac *secunda* tractatus parte trademus, ut gravissimam quæstionem de auctoritate seu vi obligandi decretorum ab iisdem Sacris Congregotionibus emanatorum ad *tertiam* partem rejiciamus. Dicta enim quæstio, pro sui extensione ac gravitate, digna visa est, quæ totam tertiam tractatus partem sola occuparet.

Agemus autem dumtaxat, proutinitio monuimus, de Sacris Congregationibus ac Romanis tribunalibus quæ ad universalis Ecclesiæ regimen referuntur: non autem de nonnullis aliis solam status Pontificii gubernationem respicientibus.

CAPUT I.

DE CONSISTORIO ET SACRA CONGREGATIONE CONSISTORIALI.

Dicemus: 1° Quid sit Consistorium, et quænam ejus origo et antiquitas : 2° Quotuplex sit Consistorium, et quodnam uniuscujusque speciei proprium objectum : 3° Quænam negotia in Consistorio expediri soleant : 4° Quid sit Sacra Congregatio consistorialis.

§ I.

Quid sit Consistorium, et quænam ejus origo et antiquitas

1° « Consistorium generali acceptione quævis congrega-
« tio, in qua homines pro publicis negotiis simul consistunt,
« nuncupari potest, » (Plettenberg, *Notitia congregationum*, c. 3). Ast ubi agitur de Sacro Summi Pontificis Consistorio, sumitur vox illa in particulari quodam sensu, qui jamdudum per universalem in tota Ecclesia usum determinatus est : nimirum,

2° « Istud vocabulum singulariter illam significat adunan-
« tiam seu congregationem, quæ per Papam cum collegio
« Cardinalium, in forma senatus, in ejus Apostolico palatio
« fit : adeo ut, quamvis aliæ in eadem Romana Curia sequan-
« tur adunantiæ per eumdem Papam cum eodem collegio,
« vel cum aliqua ejus parte, ut in capellis Pontificiis, vel in
« aliquibus congregationibus contingit (in illis præsertim san-
« cti officii, et signaturæ gratiæ, ac examinis Episcoporum,

« et quandoque rituum pro canonizatione sanctorum, ac in « aliis), non tamen istud, sed alia adhibentur nomina. » (Card. de Luca, *Theatrum veritatis*, libro 15, parte 2, discursu 5, n. 1).

3° Non extabant olim plures Sacræ Congregationes, sed unica, nempe Consistorium. Antiquitus quippe solebat Summus Pontifex in Consistorio dirimere causas omnes de quibus nunc cognoscunt et pronuntiant variæ Cardinalium Congregationes aliaque Romana dycasteria. Hinc fere quotidie ejusmodi Consistorium habebatur : et in eo, præter aliorum negotiorum expeditionem, ventilabantur etiam causæ in forma contentiosa. Postea vero ob negotiorum molem, cœpere multa committi quibusdam tribunalibus et officialibus, et institui variæ Cardinalium Congregationes ; ita ut tandem nonnisi certæ quædam negotiorum species in Consistorio expediendæ reservatæ sint.

4° Consistorii autem origo et antiquitas ab ipsis Romanæ Ecclesiæ exordiis repetenda est. Quod enim primitus non tantum Romæ, sed in aliis etiam ecclesiis haberet quisque Episcopus suum presbyterium, seu senatum, presbyteris et diaconis cathedrali ecclesiæ addictis constantem, ac cum eo senatu causas atque ardua quæque negotia expediret, pro comperto habent eruditi. Quibus etiam explorata res est, eosdem qui nunc Cardinales vocantur, eos fuisse presbyteros et diaconos, quibus Summi Pontificis presbyterium seu senatus conflabatur. Hinc in cœremoniali Romano, quod commentariis illustravit Catalanus (l. 1, tit. 1, § 9) sic asseritur : *Senatus autem Romanæ Ecclesiæ, a Petro divina inspiratione institutus est, cum quo omnia ardua Ecclesiæ negotia explicaret.*. Quæ verba perpendens Catalanus sic adnotat :

« Senatus ecclesiæ dictus est clerus, ac præsertim cœtus « presbyterorum. Ejusque non uno in loco meminit S. Hiero- « nymus... *Ecclesia*, inquit, *habet senatum, cœtum presbyte- « rorum.* Sanctus Ignatius in epistola ad Trallianos, sena- « tum ipsum vocat *sacrum cœtum, concilium, et assessores « Episcopi*... Morem autem fuisse Ecclesiæ Antiquissimum, « ut sine consessu et consilio cleri nihil Episcopus perageret, « testem habemus S. Cyprianum...

« Ad Romanam Ecclesiam quod attinet, non addubito, quin « ea ibidem a Sancto Petro statuta fuerit disciplina, ut cum « ipsius Ecclesiæ senatu seu clero Pontifex *omnia ardua Ec-* « *clesiæ negotia explicaret*... Juxta veterem vel Romanæ « Ecclesiæ disciplinam Siricius Papa, qui ad Apostolicam « Sedem evectus fuit anno 384; confixit Jovinianum novel- « lamque ejus hæresim in Synodo presbyterorum et diacono- « rum, cui *presbyterium* nomen erat, uti ex ejusdem Pontifi- « cis epistola 2 liquet : *facto ergo presbyterio*, *constitit chris-* « *tianæ legi esse contraria* (quæ docebat Jovinianus). *Om-* « *nium nostrum, tam presbyterorum quam diaconorum, quam* « *etiam totius cleri, una suscitata fuit sententia*... Tandem « ut alios omittam Romanos Pontifices, Felix III, ordinatus « Papa anno 483, depositionis sententiam in pseudo Episco- « pum Antiochenum Petrum Cnapheum contorquens, eam- « dem suo et eorum nomine promulgavit qui una secum « Apostolicum thronum regerent, hoc est, presbyterorum et « diaconorum Ecclesiæ Romanæ, ut ex illius epistola 4 ad- « dicimus : *Firma sit hæc tua depositio*, *a me et ab his qui* « *una mecum Apostolicum thronum regunt*.

« Quod de Siricio et Felice attigimus perspicue demonstrat, « quod fuse explicat Thomassinus, presbyteros diaconosque « romanos romanis conciliis interesse solitos, cum Episcopis « qui forte tum Romæ reperiebantur, et una cum Pontifice « cognovisse de causis omnibus, quæ ad primariam princi- « pemque Ecclesiam toto ex orbe referebantur. Hæc erat et « aliarum omnium forma ecclesiarum, seu metropolitanarum « seu cathedralium. Causæ omnes ibi, seu temporales seu « spirituales, cleri superioris conspiratione et judicio termi- « nabantur, hoc est, presbyterorum et diaconorum cum Epi- « scopo. Atque ex his splendet *capitulorum* antiquitas dignitas- « que summa, collegii scilicet presbyterorum et diaconorum « Episcopo adunatorum in tractandis negotiis ecclesiæ ca- « thedralis, imo et throni Romæ Apostolici. Eorum enim cum « Episcopo unus erat senatus, unum consilium, unum totius « Ecclesiæ regimen ; cujus ab imperio clerus populusque re- « liquus pendebat... Ut intelligas clerum superiorem Metro- « politani, Primatis, Patriarchæ, adeoque Summi Pontificis,

« illum esse senatum, ad quem referantur causæ omnes quæ « ad ipsum Præsulem perferuntur, quocumque se exporrigat « ejus potestas. »

Ergo revera Consistorii praxis cum ipsa Romana Ecclesia exordium sumpsit; mutato dumtaxat decursu temporum nomine : cœtus enim ille presbyterorum et diaconorum, qui olim sub *presbyterii* seu *senatus* nomine una cum Summo Pontifice de totius Ecclesiæ causis et negotiis cognoscebat et pronuntiabat, hodie *sacri collegii* appellatione designatur.

§ II.

Quotuplex sit Consistorium, et quodnam uniuscujusque speciei proprium objectum.

« Tribus modis celebrari solet Consistorium ; unde et « distinctio Consistorii ordinarii seu secreti, solemnis seu « publici, et Consistorii semi-publici. Quod ultimum ita « nuncupatur, quod formam tum publico, tum secreto « Consistorio propriam ex parte referat...

« In Consistorio *publico* non tractari solent negotia, sed « potius cœremonialia quædam peragi : veluti regum et « principum atque ab eisdem missorum oratorum receptio : « galeri traditio Cardinalibus noviter creatis, et alia hujus- « modi. In eo tamen, iis intervallis quibus Papa ipsa cœre- « moniali functione non detinetur, ne tempus inutiliter ela- « batur, interveniunt aliqui advocati consistoriales, qui « lingua latina virtutes et merita alicujus servi Dei enarrant, « canonizationem postulantes, beatificationemve, aut cultus « publici concessionem.

« *Semi-publicum* Consistorium celebratur pro causis ca- « nonizationum ; atque in eo ejusmodi canonizationes præ- « parantur. Ei autem interesse et votum dare permittuntur

« Episcopi et Archiepiscopi, quotquot in curia (1) reperiun-
« tur ; ita ut imaginem quamdam referat et figuram gene-
« ralis Concilii, ac veluti universalis Ecclesiæ repræsenta-
« tionem.

« Frequentior cæteris est ordinarii seu *secreti* Consistorii
« forma. In ejusmodi autem Consistorio solebat antiquitus
« Pontifex per seipsum dirimere causas omnes, de quibus
« nunc cognoscunt et pronuntiant variæ Cardinalium congre-
« gationes, aliaque tribunalia. Hinc fere quotidie primitus
« habebatur illud Consistorium : postea vero bis in hebdo-
« mada. Et in eo ventilabantur causæ cum advocatis et
« procuratoribus, in forma contentiosa ; ac præterea in eo-
« dem expediebantur negotia, quæ nunc a dataria aliisque
« officialibus pendent.

« Crescente autem negotiorum numero, cœpere quibus-
« dam tribunalibus et officialibus multa committi, retentis
« certis causarum speciebus in Consistorio dirimendis.

« Juxta hodiernam consuetudinem, solet bis in mense
« ejusmodi Consistorium celebrari... Præmonentur Cardi-
« nales pridie per cursores Pontificios... Postquam ad
« atrium destinatum pervenerunt Eminentissimi Patres,
« sedent in scamnis ligneis..., Summum Pontificem expec-
« tantes...; qui veniens, ad caput atrii sub baldachino sibi
« paratam sedem occupat ; patentibus interea januis et vi-
« dentibus iis qui Cardinales comitati sunt ; et sic audien-
« tiam auricularem cuilibet postulanti Cardinali concedit
« Papa... Qua audientia finita, (aut statim, si eam præter-
« mittere malit Papa), a clerico Consistorii alta voce sic in-
« timatur, *extra omnes* : et tunc exire debent cæteri omnes
« præter Cardinales, qui in atrio portis clausis cum Papa
« remanent... Tunc tractantur negotia consistorialia, pro-
« ponente Pontifice, et singulorum Cardinalium votum sive
« sententiam exquirente. Fiunt decreta, et ea describit Car-
« dinalis vice-cancellarius, qui notarii seu secretarii Papæ

(1) Id est Romæ, vel ubi Papa degit ; quia ubi Papa, ibi Curia.

« et Consistorii officium explet. Nam etsi quidam alter offi-
« cialis *secretarii consistorialis* nomen gerat, est tamen
« privatum ejus officium, respiciens dumtaxat interesse et
« massam emolumentorum sacri collegii ; ita ut nequaquam
« sit actuum consistorialium secretarius. » Hæc italice Cardinalis de Luca (*il dottore volgare*, lib. 15, cap. 4, n. 2 et seq.), quem locum in latinum transtulimus.

Eamdem materiam citatus auctor pertractans in suo *theatro veritatis* (lib. 15, parte 2, discursu 5, n. 5), quædam notatu digna, in modo citato textu prætermissa, exposuit quoad Consistorium ordinarium, seu secretum, hoc modo:
« Quatenus itaque ad ordinarium secretum Consistorium
« pertinet, illud antiquiori tempore bis in hebdomada teneri
« solebat, medio vero (ævo) semel, pro brevioribus causis,
« in forma contentiosa etiam cum interventu procuratorum
« et advocatorum utriusque partis, decidendis per Papam,
« cum voto Cardinalium : atque ex hujusmodi decisionibus
« aliqua pars canonum registratorum in quinque libris de-
« cretalium est desumpta ; alia vero ex decisionibus rotæ.
« Hodie vero rarius illud habetur, ad Papæ placitum... Pro
« frequentiori autem praxi bis in mense...

« In consueta palatii aula magna, (vel in alia Papæ pla-
« cita) singuli Cardinales cum solemni comitatu et obsequio
« ad illud accedunt, more regio ; adeo ut in hac functione,
« magis quam in aliis, Romanæ Curiæ majestas elucere vi-
« deatur, atque ita verificari id quod antiqui scriptores de
« profanæ triumphantis romanæ reipublicæ senatoribus di-
« cere solent, ut scilicet tot reges reputari mereantur.

« Postquam vero Cardinales, in convenienti numero, sta-
« tuta hora, in aula congregati sunt, in scamno seu banco
« ligneo, cappa magna, rochetto et birreto induti sedendo ;
« Papa ad suam consuetam sedem, aliqualiter elatam sub
« throno seu baldachino in habitu privato, cum rochetto
« scilicet et mozzetta ac birreto Pontificio accedit ; ibique
« donec omnium Cardinalium accessus sequatur (vel etiam
« eo secuto ad sui beneplacitum), januis adhuc apertis,
« adeo ut omnibus nobilibus et qualificatis viris ac Prælatis
« aditus pateat, singulis Cardinalibus petentibus privatam

« auricularem audientiam præstat, super propriis, vel prin-
« cipum aut amicorum vel familiarium precibus ac instantiis,
« aliisque negotiis. Atque in hac functione præsertim Papæ
« majestas dignoscitur ; quoniam licet Cardinales in præ-
« sentia Papæ sedeant, in dicto banco, cooperto capite, cum
« birreto cardinalitio, attamen ubi singuli Papam ibi publice
« alloquuntur, coram eo stant capite discoperto, cum magno
« obsequio ac reverentia, quamvis magnorum principum
« filii sint, vel Cardinales magnæ existimationis... Dictaque
« audientia, pro Papæ beneplacito expleta, omnes ab aula
« ejiciuntur, solis Cardinalibus cum Papa remanentibus ;
« in proxima aula solum assistentibus collegii secretario et
« clerico, aliisque ministris, ut prompte accurrant ; ita ta-
« men ut Consistorii secreta audire non valeant. Negotia
« vero quæ hodie in Consistorio explicantur, forensem con-
« tentiosam formam amplius non habent, sed solam gra-
« tiosam vel politicam, ut principis supremum senatum
« decet. »

§ III.

Quænam negotia in Consistorio expediri soleant.

Quoad Consistorium publicum et semi-publicum, id jam satis dictum est superiori paragrapho. In secreto autem Consistorio expediri solent sequentia :

1° Promotiones ad cardinalatum : 2° promotiones ad cathedrales, metropolitanas et alias superiores ecclesias : 3° Episcoporum translationes : 4° deputationes suffraganeorum seu coadjutorum Episcopis concessorum, sive cum, sive absque futura successione : 5° diœseseon creationes, uniones, dismembrationes : 6° Pallii concessiones : 7° generatim magni momenti negotia ecclesiastica, quæ cum regibus aut principibus componenda veniunt ; nisi tamen absque Consistorio

ea expedire magis opportunum duxerit Summus Pontifex : 8° solent etiam Summi Pontifices in secreto Consistorio sacrum collegium alloqui, sive de generali totius Ecclesiæ statu, sive de exorta in alicujus regionis ecclesias procella, sive de irrepentibus erroneis ac periculosis doctrinis, morumve corruptelis ; simul exprimendo quid ipsi probent, quidque rejiciant, doleant et condemnent. Quæ allocutiones eo consilio fiunt, ut postea juris publici factæ, et perlata per totum mundum earum notitia, certiores fiant Episcopi, clerus ac populi de perversorum moliminibus, de latente sub novis doctrinis errore ac periculo, ac de via tandem quam inter contemporaneas commotiones ac rerum circumstantias sequi tuto possint aut etiam debeant.

§ IV.

Quid sit S. Congregatio consistorialis.

1° Hoc nomine dicitur nonnullorum Cardinalium congregatio, quorum officium est negotia, de quibus in Consistorio pronuntiandum est, examinare ac discutere, necnon de iisdem ad Summum Pontificem referre; ita ut antequam habeatur Consistorium, jam determinatum fuerit quid in eo pronuntiandum sit, nec in ipso Consistorio opus sit ulla deliberatione vel discussione. Hinc dici potest congregatio illa *Consistorii præparatrix*. Instituta est a Sixto V, Constitutione *immensa* (22 januarii 1588) : vide Plettenberg, *Notitia congregationum*, cap. 3, § 1, n. 54 et seq.

2° Attributiones ejus dictus Pontifex sic determinavit : Imprimis cognoscant de legitimis causis erectionum novarum ecclesiarum quarumcumque, patriarchalium, metropolitanarum et cathedralium ; ac de cujusque earum dote, capitulo, clero, populo, et aliis quæ ad ejusmodi erectiones, juxta præscriptum sacri Concilii Tridentini et san-

« ctorum Patrum decreta, necessaria erunt. Examinent « præterea omnes difficultates de his incidentes ; controver- « sias quoque inter eas quæ jam erectæ sunt necnon dicta- « rum ecclesiarum ; diœceseon vel monasteriorum uniones, « dismembrationes, cessiones, permutationes, translationes, « pensionum super illarum reditibus assignationes ; monas- « teriorum pluralitatem ; dignitatum incompatibilitatem ; « præsentationes et nominationes ; electionum sive postu- « lationum confirmationes seu admissiones ; suffraganeo- « rum coadjurotumque deputationes, cum futura succes- « sione sive absque eadem successione ; curamque adhi- « beant solertem circa ætatem et qualitatem promoven- « dorum, eaque discussa et examinata ad Pontificem refe- « rant. »

Nota. — De particulari congregatione super promovendis ad episcopatum. — Instituit Benedictus XIV (Constitutione *ad Apostolicæ*, 17 octobris 1740) particularem quinque Cardinalium congregationem, cujus officium esset : perquirere (adhibitis prudentibus informationibus) quinam viri utiliter ad episcopales archiepiscopalesve sedes promoveri possint : contingente sedium vacatione, consiliis suis juvare Pontificem ut digniores dignoscere et promovere valeat : translationum propositarum causas examinare, atque item consilium suum de iis Pontifici aperire. Hujus congregationis secretarium constituit præfatus Pontifex auditorem cameræ Apostolicæ.

CAPUT II.

DE SACRA CONGREGATIONE UNIVERSALIS INQUISITIONIS SEU SANCTI OFFICII.

Dicemus 1° quid sit S. Congregatio sancti officii ; quandonam instituta ; et quomodo differat a sancto officio seu

inquisitione : 2° quibus personis constet dicta congregatio : 3° quænam causæ et personæ ipsius jurisdictioni subjaceant : 4° qua forma procedere soleat : 5° quæ sit specialis ejus procedendi forma, in librorum examine et proscriptione.

§ I.

Quid sit S. Congregatio Sancti Officii seu inquisitionis : quandonam instituta : et quomodo differat a Sancto Officio seu inquisitione.

QUÆSTIO. Iª — *Quid sit sanctum officium seu inquisitio ?* — 1° Hoc nomine designatur institutio judicum, a Sede Apostolica ad id deputatorum, ut in variis mundi partibus contra reos hæreticæ pravitatis procedant. Quamvis enim Episcoporum quisque in sua diœcesi id officii explere debeat, sitque proinde vi suæ ordinariæ jurisdictionis verus inquisitor, seu inquisitor *natus*, ut dici solet, nihilominus non Episcopi aut alii locorum ordinarii *inquisitorum* nomine intelligi solent, sed dumtaxat illi alii judices a Sede Apostolica deputati.

2° Sæculo decimo tertio cœperunt ejusmodi inquisitores auctoritate Apostolica muniti, per varias regiones mitti. Assumi autem præcipue solebant e præclaro sancti Dominici ordine : ac non pauci etiam e familia Franciscanorum.

3° « Olim instituebant eos generales et provinciales ordi- « num Prædicatorum ac Franciscanorum. » (Plettenberg, *Notitia congregationum*, pag. 603, edit. Hildesii 1693). Quam potestatem dictis generalibus ac provincialibus contulerant Innocentius IV (constitutione *odore suavi*), Clemens IV (constitutione *licet ex omnibus*), et Alexander IV (constitutione *olim præsentiens*, et *licet ex omnibus*).

4° Variis item constitutionibus statuerunt summi Pontifices specialem contra crimen hæreseos procedendi modum, quem dicti inquisitores sequi deberent ; et pariter determinarunt quomodo in eadem diœcesi Episcopus et inquisitor

procedendi contra hæreticos potestatem simul haberent, eamque exercere deberent.

5° In Hispaniis, ab circiter anno 1486, inducta est specialis sancti officii forma. De qua sic Plettenberg : « Ferdinando V « sic postulante, abdicavit se Dominicanorum familia inqui- « sitorum officio ; et authoritate Pontificis commissum id est « clericis sæcularibus, canonum et legum peritis. Quare jussu « regis et ex permissione Pontificis, instituit Cardinalis Men- « dozius officium sanctæ inquisitionis, eique adhibito docto- « rum virorum consilio, leges et ordinem præscripsit in tota « Hispania ac provinciis regi catholico subjectis observan- « dum. » (*Notitia congregationum*, pag. 595, edit. Hildesii 1693). Supremi consilii hispanicæ inquisitionis membra ab inquisitore generali eligebantur, et a rege approbari debebant. Ipsum autem generalem inquisitorem nominabat rex, confirmabat Papa.

6° Proprium inquisitoribus est ut eorum jurisdictio, quamvis sit delegata, non expiret morte delegantis. Unde mortuo Summo Pontifice perdurat jurisdictio inquisitorum, ipsius auctoritate deputatorum. Id jam anno 1267 decrevit Clemens IV, his verbis : *ne aliqui dubitationem sollicitam excitantes in dubium revocent, an officium inquisitionis hæreticæ pravitatis sollicitudini vestræ intra certos limites ab Apostolica Sede commissum, expiret per mortem Romani Pontificis qui commisit, præsenti declaramus edicto, ipsum officium, non solum quoad negotia, vivente mandatore incepta, imo etiam quoad integra et non cœpta, et quod plus est, quantum ad ea quæ tunc nequaquam emerserant, in favorem fidei, post committentis obitum perdurare.* (C. *ne aliqui*, 10 *de hæreticis*, in 6). « Pro intellectu hujus capitis (ait « Glossa) est præsupponendum primo illud quod habetur in « capite *gravatum, de officio delegati*, videlicet quod jurisdic- « tio delegata expirat morte mandantis, re existente integra : « item secundo est præsupponendum, quod inquisitores a « Sede Apostolica deputati habent jurisdictionem delega- « tam. » Hinc juxta ordinarias juris regulas debuisset inquisitorum jurisdictio per mortem Summi Pontificis extingui, nisi contrarium expresse a Sede Apostolica fuisset statutum.

8° De aliis quæ circa inquisitionis seu sancti officii institutum moveri solent quæstionibus, necnon de prætensa ejus crudelitate et injustitia, vide meum tractatum *de judiciis*, tomo 2, pagina 366 et sequentibus.

Quæstio IIa. — *Quid sit Sacra Congregatio sancti officii seu inquisitionis.* — « Cum sub initium sæculi decimi « quinti Lutherana hæresis totam fere Germaniam infecis- « set, et aliquas etiam Italiæ partes afflasset, ne virus hoc « longius serperet, sed eo jam infecti opportunis remediis « curarentur, erexit Paulus III anno 1542 (Constitutione 34, « quæ incipit *licet ab initio*) Congregationem Sancti Officii, « seu tribunal universalis inquisitionis ; quam deinde con- « gregationem... illius successores approbarunt, pluribus- « que privilegiis auxerunt Pius IV (Constitutione *cum nos*), « Pius V (Constitutione *sanctissimus*, Constitutione *inter*, « et Constitutione *cum felicis*), Sixtus V (Constitutione « *omnes*). » Ita Plettenberg (*Notitia congregationum*, pag. 618, edit. Hildesii 1693). Confundenda non est Sacra Congregatio sancti officii seu inquisitionis, cum ipsomet sancto officio seu inquisitione. Sub Innocentio III exordium sumpsit sanctum officium, id est, institutio judicum delegatorum qui contra hæreticalem pravitatem procederent. Congregatio autem Cardinalium, quæ in eodem hæreticos coercendi officio præcipuas partes haberet, nonnisi anno 1542 erecta fuit. Unde jam existenti sancto officio, addita est eique præposita, ut finis per sancti officii institutionem intentus, melius obtineretur.

§ II.

Quibus personis constet Sacra Congregatio universalis inquisitionis.

1° Congregatio illa non alium habet *præfectum* quam ipsummet Romanum Pontificem. Aliis autem pluribus Con-

gregationibus, ut infra videbitur, præest aliquis e Cardinalibus.

2° S. Congregationi Sancti Officii is addicitur Cardinalium numerus quem opportunum existimat Summus Pontifex. Qui Cardinales dicuntur *generales inquisitores*. *Secretarium* autem Congregationis semper agit Sacri Collegii decanus.

3° Eidem Congregationi adlaborant plures officiales, videlicet : commissarius, assessor, fiscalis, notarius, et alii inferiores ministri.

Commissarius ordinarii judicis partes gerit : assumi solet ex ordine Sancti Dominici, et e provincia Lombardiæ ; vocaturque commissarius sancti officii.

Assessor dicitur is quem commissarius pro consiliario habet. Soletque illud officicium committi alicui ex iis prælatis qui camerarii honorarii dicuntur, vel alicui clerico sæculari sacrorum canonum perito.

4° Habet insuper S. Congregatio sancti officii *consultores* suos, qui e sæculari et regulari clero assumuntur. Hos inter locum semper habent duo Patres Dominicani, videlicet generalis totius ordinis, et magister Sacri Palatii : item unus ex ordine Minorum Conventualium.

5° *Qualificatores* autem dicuntur ii, qui a Sacra Congregatione jussi, censuram de scripto aliquo ferunt. Hi nempe declarant, qua nota theologica digna sibi videatur aliqua propositio, aut alicujus libri doctrina. (Vide Benedicti XIV Constitutionem *sollicita*, § 3, 9 Julii 1753).

6° Supradicti autem consultores et officiales secretum servare tenentur, sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ.

§ III.

Quænam causæ ac et personæ Sacræ Congregationis Sancti Officii jurisdictioni subjaceant.

1° Criminales causas quæ sancti officii seu inquisitorum tribunalibus subjacent, enumeravimus in tractatu *de Judiciis*, tomo 2, pag. 379 et 380. Porro ibi enumeratæ causæ ac personæ, subjacent etiam, et a fortiori, Sacræ Congregationis sancti officîi Cardinalibus ; cum ii Cardinales *generalium* inquisitorum munere fungantur. Unde « in hac Con« gregatione seu tribunali discutiuntur omnes causæ et « materiæ hæreticam pravitatem, schismata, apostasiam « a fide, magiam, sortilegia, divinationes, sacramentorum « abusus concernentes. » (Plettenberg, *Notitia Congregationum*, pag. 619, edit. Hildesii 1693). Insuper autem de præfatæ Sacræ Congregationis competentia, hæc adnotanda veniunt :

2° Habet generatim cognitionem supremam de religione : non quidem ita ut novos fidei articulos conficere possit, sed ut quæcumque contra fidem commissa judicet ac puniat. (Vide Plettenberg, loco citato).

3° Cognoscit de appellationibus quæ in præfatis materiis ad Sedem Apostolicam deferuntur (ibid., pag. 620).

4° Ad ipsam recurritur quando in sententiis ferendis non concordant inquisitores cum Episcopis (ibidem).

5° Jurisdictio quam habet Sacra Congregatio indicis et magister Sacri Palatii, cumulative etiam pertinet ad S. Congregationem universalis inquisitionis (ibidem).

6° « Supremi Inquisitores jurisdictionem habent supra om« nes Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos et in inquisi« tores ; et quascumque alias personnas, licet præeminen« tes. » (Plettenberg, loco cit., pag. 622). Quod tamen intelligendum est, in materiis ad quas dictæ Sacræ Congregationis jurisdictio extenditur.

7° Eadem Sacra Congregatio deputare potest inquisitores ubivis locorum; etiam cum facultate alios subdelegandi (ibid., pag. 623).

8° Ipsius autem officii præcipue est invigilare, ne pravæ doctrinæ libris, aliisve scriptis diffundantur. Hinc licet ad Sacram Congregationem indicis examinandos, et (si opus sit) proscribendos sæpius remittat suspectos libros, ipsa tamen per seipsam ejusmodi examen et proscriptionem identidem peragit; quando nempe agitur de difficilioribus et magni momenti quæstionibus.

§ IV.

Qua forma in Sacra Congregatione inquisitionis procedi soleat.

1° Triplicis speciei comitia in ea Congregatione habentur, videlicet : consultorum absque Cardinalibus, Cardinalium absque Summo Pontifice, et coram Summo Pontifice.

2° Congressus, seu (ut etiam dicitur) Congregatio *consultorum*, seu feriæ II, habetur regulariter singulis hebdomadis, die lunæ, in palatio sancti officii quod a sancto Pio V prope vaticanas ædes extructum est. In ea conveniunt consultores, cum commissario sancti officii, ejusque assessore et ministris aliis. Et ibi fit communicatio negotiorum emergentium, et deliberatur de causis et materiis quæ in proxima Congregatione Cardinalium ab assessore referri debeant.

3° Congregatio Cardinalium absque Summo Pontifice, quæ et *Congregatio feriæ IV* vocatur, in conventu Dominicanorum *supra minervam* nuncupato, singulis feriis quartis haberi solet. Congregatis ergo Eminentissimis Cardinalibus, « accedit solus assessor, et stando negotia occurentia refert, « ac processus missasque litteras seu relationes prælegit. « Quibus auditis, et a Cardinalibus ponderatis, admittuntur « consultores, qui interim in aula exteriori præstolabantur;

« eorumque sententia expetitur. » (Plettenberg, *Notitia Congregationum*, pag. 624, edit. Hildesii 1693).

Tum Cardinales definitive pronuntiant ac decernunt ; nisi forte gravius aliquod negotium remittendum potius existiment ad Congregationem Feriæ V, id est, coram Summo Pontifice habendam. Pleraque autem negotia in hisce Congregationibus, a quibus abest Pontifex, expediuntur a Cardilalibus. Eodem vero die quo ab ipsis facta sunt decreta, de iis per assessorem relatio fit ad Summum Pontificem. Et postea promulgantur decreta hæc, sub nomine Cardinalium Sacræ Congregationis sancti officii ; facta tamen dictæ relationis ad Summum Pontificem mentione.

4° Proprium id habet S. Congregatio sancti officii, ut quod a majori parte præsentium Cardinalium decernitur, etiamsi duo tantum præsentes forent, perinde valeat, ac si ab omnibus statueretur. (Vide Plettenberg, opere citato, p. 623).

5° Congregatio coram Summo Pontifice, quæ et *feriæ V* vocatur, in Palatio Apostolico habetur. « In principio hujus « conventus adsunt præter Summum Pontificem soli Cardi« nales cum assessore ; ac summatim referuntur ea, quæ in « pridiana Congregatione Cardinalitia discussa fuerant : « suamque quisque purpuratorum, inchoando a juniore, edi« cit sententiam ; ut ea quæ videbitur, oraculo Pontificio « confirmetur. Tum admittuntur consultores ; eorumque « consilio audito statuuntur ea quæ agenda sunt ; et decer« nuntur commissiones circa illa de quibus missæ erant rela« tiones. » (Plettenberg, loco citato).

§ V.

Quisnam sit specialis procedendi modus quoad librorum examen et proscriptionem.

Servandam quoad id a S. Congregatione sancti officii procedendi normam præscripsit Benedictus XIV (Constitutione

sollicita, § 3 et seq., 9 julii 1753), in hunc modum : « Cum « librum aliquem ad eam, tanquam proscriptione dignum « deferri contigerit, nisi ad indicis Congregationem, ut fieri « plerumque solet, judicandum remittat, sed rerum tempo- « rumque ratione sibi de illo cognoscendum esse arbitretur ; « Nos... hac ratione et Methodo judicium institui manda- « mus :

« Primo nimirum uni ex qualificatoribus aut consultoribus « a Sacra Congregatione designando liber tradatur, quem is « attento animo legat ac diligenter expendat : tum censuram « suam scripto consignet, locis indicatis et paginis, in quibus « notati errores continentur. Mox liber cum animadversio- « nibus revisoris ad singulos consultores mittatur ; qui in « Congregatione pro more habenda singulis feriis secundis « in ædibus sancti officii, de libro et censura sententiam di- « cant. Ipsa deinde censura, cum libro, et consultorum suf- « fragiis, ad Cardinales transmittantur ; ut hi in Congrega- « tione quæ feria quarta haberi solet in fratrum Prædicato- « rum cœnobio, Sanctæ Mariæ supra minervam nuncupato, « de tota re definitive pronuntient. Post ab assessore sancti « officii acta omnia ad Pontificem referantur, cujus arbitrio « judicium omne absolvetur.

« Cum autem veteri institutione receptum, ut auctoris ca- « tholici liber non unius tantum relatoris perspecta censura « illico proscribatur..., volumus eam consuetudinem omnino « servari ; ita ut si primus censor librum proscribendum esse « judicet, quamvis consultores in eamdem sententiam conve- « niant, nihilominus alteri revisori, ab eadem Congregatione « electo, liber et censura tradantur ; suppresso primi censo- « ris nomine, quo alter judicium suum liberius exponat. Si « autem secundus revisor primo assentiatur, tunc utriusque « animadversiones ad Cardinales mittantur, ut iis expensis « de libro decernant. At si secundus a primo dissentiat, ac « librum dimittendum existimet, tertius eligatur censor, cui, « suppresso priorum nomine, utraque censura communice- « tur. Hujus autem relatio, si a priore consultorum sententia « non abludat, Cardinalibus immediate communicetur, ut « ipsi quod opportunum fuerit decernant. Sin minus, iterum

« consultores, perspecta tertia censura suffragium ferant ;
« idque una cum omnibus præfatis relationibus Cardinalibus
« exhibeatur : qui re ita mature perpensa de controversia
« denique pronuntiare debebunt.

« Quotiescumque autem Pontifex, vel ob rei de qua in libro
« agitur gravitatem, vel quia id auctoris merito aliisque cir-
« cumstantiis tribuendum censeat, libri judicium coram se
« ipso in Congregatione feriæ quintæ habendum decreverit..,
« tunc satis fuerit exhibere Pontifici et Cardinalibus libri
« censuras et consultorum suffragia, omisso examine Con-
« gregationis feriæ quartæ, ejusque relatione, quam per as-
« sessorem Pontifici faciendam diximus. Nam Cardinalium
« suffragiis coram ipso Pontifice ferendis, atque hujus defi-
« nitiva sententia, vel alio opportuno consilio in eadem Con-
« gregatione capiendo, res absolvetur. »

Hac eadem Constitutione præscripsit Benedictus XIV, qua ratione Sacra Congregatio indicis procedere deberet in proferendo de libris judicio; quas præscriptiones sequenti capite referimus.

CAPUT III.

DE SACRA CONGREGATIONE INDICIS.

Dicemus 1° Quid sit Index et Sacra Congregatio Indicis: 2° Quisnam sit dictæ Congregationis procedendi modus : 3° Quæ regulæ Consultoribus, ut rectum de libris judicium ferant, a Benedicto XIV traditæ fuerint.

§ I.

Quid sint Index et Sacra Congregatio Indicis.

Cum Sacra Congregatio *indicis* nomen suum trahat ab indice seu catalogo librorum prohibitorum, atque ipsius munus sit indicem hunc, per novorum qui in dies eduntur pravorum librorum prohibitiones, continuare semper ac perficere, visum est sub præsenti capite, de præfato indice, ac de ipsa Indicis Congregatione conjungenda notio.

Quæstio I^a^. — *Quid sit et quomodo confectus fuerit prohibitorum librorum Index seu catalogus.* — I. Quod Ecclesia potestatem semper habuerit atque etiam exercuerit, non tantum pravos libros censurandi, id est, erroneos aut nocuos declarandi, sed etiam eorum lectionem prohibendi, et destructionem seu combustionem fidelibus præcipiendi, infra palam facimus.

II. Dictum munus pravos libros prohibendi commisit Paulus III Sacræ Congregationi Inquisitionis generalis, anno 1542, Constitutione *licet ab initio.* At de conficiendo ejusmodi librorum prohibitorum authentico indice seu catalogo, nihil ab illo Pontifice dispositum.

III. Cum autem sæculo XVI novatores impiis suis libris totum Occidentem replerent, et ejusmodi librorum singulæ proscriptiones ad fidelium notitiam, ob perpetua hujus temporis bella, difficile pervenirent, statuit Paulus Papa IV eorumdem catalogum seu indicem conficere ac publicare. Igitur anno 1557 Sacræ Congregationi generalis Inquisitionis commisit ut hunc indicem contexeret. Qui absolutus est, et ab eodem Pontifice evulgatus anno 1559.

IV. Quia vero in hoc indice aptior methodus, et aliquæ declarationes, necnon multorum aliorum librorum insertio desiderabatur, Tridentini Patres de ea re in Concilio agendum censuerunt. Ne tamen sua auctoritate opus susciperent quod

jam Sedes Apostolica absolverat, impetratæ sunt a Pio IV litteræ, quibus eos ad hoc opus hortabatur, eisque novum indicem conficiendum committebat. Selecti ergo a Tridentina Synodo 18 Patres opus perfecerunt, et cum adjectis quibusdam regulis, Synodo approbandum tradiderunt At quia Patres nimium fatigati de reditu erant solliciti, novum indicem una cum prædictis regulis, ad Summi Pontificis judicium remiserunt. Eum Pius IV iterum a peritissimis viris expendi jussit ; ac tandem cum adjunctis dictis regulis edidit, atque ab omnibus observari præcepit, Constitutione *Dominici gregis* 24 martii 1564. Postmodum hunc indicem, multorum librorum insertione, et aliquibus novis declarationibus adauctum, per totum orbem publicari mandavit Clemens VIII, anno 1594. (Confer sanctum Ligorium *Appendix de prohibitione librorum*; ad calcem libri 1, ipsius theologiæ moralis ; Devoti, *Institutiones canonicæ*, tom. 2, pag. 293, editionis Gaudensis ; Pallavicinum, *Historia Concilii Tridentini*, l. 5, c. 19.)

Est ergo *Index* catalogus librorum Pontificia auctoritate prohibitorum, cum adjunctis sapientissimis regulis ac decretis, eadem pariter auctoritate munitis.

QUÆSTIO IIª. — *Quomodo instituta sit, et quibus personis constet S. Congregatio Indicis* ? — Post confectum prohibitorum librorum Indicem, invigilandum erat ut novi qui ederentur pravi libri pariter prohiberentur, et dicto Indici insererentur. Sufficienti quidem ad id præstandum potestate instructa fuerat Sacra Congregatio universalis Inquisitionis : et revera hoc officio fungebatur, et adhuc hodie ex parte fungitur. At cum simul ingens ad ipsam diversorum negotiorum copia perpetuo conflueret, specialem ad prohibendos et Indici adscribendos pravos libros Sacram Congregationem instituendam duxit S. Pius V, quam *Indicis* nuncupavit. De qua sic Benedictus XIV (Constitutione *sollicita*, 9 julii 1753) : « Certum est sanctum Pium V primum fuisse « Congregationis Indicis institutorem ; quam subsequentes « deinde Pontifices Gregorius XIII, Sixtus V et Clemens VIII « confirmarunt, variisque privilegiis et facultatibus auxe- « runt.

« Ejusque proprium ac fere unicum officium est, in « examen libros vocare, de quorum proscriptione, emenda- « tione vel permissione capienda est deliberatio...

« Plures complectitur Cardinales ipsi a Pontifice adscrip- « tos... Ex eis unus ejusdem Congregationis *Præfectus* « existit. *Assistens* vero perpetuus est Magister sacri palatii. « *Secretarius* autem a prima Congregationis institutione « usque in præsentem diem, ex ordine fratrum Prædicato- « rum a Summo Pontifice eligi consuevit. Sunt præterea « ex utroque clero sæculari et regulari ejusdem Congrega- « tionis *Consultores* et *Relatores* selecti. »

Nota. — De Indice et Sacræ Congregationis Indicis institutione uberiorem notitiam historicam tradimus infra (parte 3, sectione 3, capite 5).

§ II.

Quisnam sit S. Congregationis Indicis procedendi modus.

Hac de re citata Constitutio *sollicita* disponit ut sequitur :

« Cum Congregatio Indicis ad librorum censuram unice, ut dictum est, instituta, non ita crebro convocari soleat u altera Sancti Officii.., illius propterea secretario peculiare munus et officium recipiendi librorum denuntiationes, ut fieri jam ante consuevit, committimus et demandamus. Is autem a libri delatore percunctabitur diligenter quas ob causas illum prohiberi postulet. Tum librum ipsum haud perfunctorie pervolvet, ut de propositæ accusationis subsistentia cognoscat, duobus etiam in eam rem adhibitis Consultoribus, ab ipso (prævia Summi Pontificis, aut Cardinalis Præfecti; vel ejus qui Præfecti vices supplet, aprobatione) eligendis. Quorum collato consilio, si liber censura et nota dignus videatur, unus aliquis relator ad ferendum de eo judicium idoneus, illius nempe facultatis de qua in libro

agitur peritus.., eligendus erit ; qui scripto referat animadversiones suas, adnotatis paginis, quibus singula ab ipso reprehensa continentur.

« Sed antequam ejus censura ad Cardinalium congregationem feratur, haberi volumus privatam consultorum Congregationem, quam olim *parvam* dixerunt, nos autem *præparatoriam* vocabimus ; ut relatoris animadversionibus ad librum collatis, de earum pondere judicium fiat. Hujusmodi Congregatio semel omnino singulis mensibus, aut etiam sæpius, si oportuerit, ab ipso Congregationis Secretario convocanda erit... Eique semper intererit Magister sacri palatii pro tempore existens, una cum sex aliis e numero consultorum, singulis vicibus, pro qualitate argumenti et materiæ de qua disputandum erit, ut supra de primis duobus Consultoribus et de Relatore constitutum est, a Secretario eligendis; præter Secretarium ipsum, cujus partes erunt in tabulas referre Consultorum sententias, quas deinde ad Congregationem Cardinalium mittet cum relatoris censura.

« In generali demum Congregatione omnia illa servari debebunt, quæ superius statuta sunt pro Congregatione Sancti Officii circa librorum examen. Ac quemadmodum ad assessorem Sancti Officii pertinet de actis in Congregatione Summum Pontificem certum reddere, ita ad Secretarium Congregationis Indicis spectabit, quoties hæc librum aliquem proscribendum aut emendandum censuerit, ejusdem Pontificis assensum, prævia diligenti actorum omnium relatione, exquirere (§ 8).

« Quoniam vero in Congregatione Indicis de sola librorum prohibitione agitur, nonnulla hoc loco adjungenda judicavimus, eidem Congregationi potissimum usui futura, quæ tamen ab altera etiam Congregatione Sancti Officii, dum in ejus quoque generis causis se immiscet ubi similes rerum circumstantiæ se offerant, æque observanda erunt :

« Quotiescumque agatur de libro auctoris catholici, qui sit integræ famæ et clari nominis, vel ob alios editos libros, vel forte ob eum ipsum qui in examen adducitur, et hunc quidem proscribi oporteat, præ oculis habeatur usu jamdiu recepta consuetudo prohibendi librum, adjecta clausula,

donec corrigatur, vel *donec expurgetur*, si locum habere possit, nec grave quidpiam obstet quo minus in casu de quo agitur adhiberi valeat. Hac autem conditione proscriptioni adjecta, non statim edatur decretum ; sed suspensa illius publicatione, res antea cum auctore, vel quovis altero pro eo agente, communicetur ; atque ei quid delendum, mutandum, corrigendumve fuerit indicetur. Quod si nemo auctoris nomine compareat, vel ipse aut alter pro eo injunctam correctionem libri detrectet, congruo definito tempore decretum edatur. Si vero idem auctor, ejusve procurator Congregationis jussa fecerit, hoc est novam instituerit libri editionem cum opportunis castigationibus ac mutationibus, tunc supprimatur proscriptionis decretum ; nisi forte prioris editionis exemplaria magno numero distracta fuerint ; tunc enim ita decretum publicandum erit ut omnes intelligant primæ editionis exemplaria dumtaxat interdicta fore, secundæ vero jam emendatæ permissa (§ 9).

« Conquestos scimus aliquando nonnullos, quod librorum judicia et proscriptiones inauditis auctoribus fiant, nullo ipsis loco ad defensionem concesso. Huic autem querelæ responsum fuisse novimus, nihil opus esse auctores in judicium vocare, ubi non quidem de eorum personis notandis aut condemnandis agitur, sed de consulendo fidelium indemnitati, atque avertendo ab ipsis periculo, quod nocua librorum lectione facile incurritur. Si qua vero ignominiæ labe auctoris nomen ex eo aspergi contingat, id non directe, sed oblique ex libri damnatione consequi. Qua sane ratione minime improbandas censemus hujusmodi librorum prohibitiones inauditis auctoribus factas... Nihilo tamen minus quod sæpe alias summa æquitatis et prudentiæ ratione ab eadem Congregatione factum fuisse constat, hoc etiam in posterum ab ea servari magnopere optamus ; ut quando res sit de auctore catholico, aliqua nominis et meritorum fama illustri, ejusque opus demptis demendis in publicum prodesse posse dignoscatur, vel auctorem ipsum suam causam tueri volentem audiat, vel unum de Consultoribus designet qui *ex officio* operis patrocinium defensionemque suscipiat (§ 10).

« Cum in prælaudata Congregatione Sancti Officii severissimis legibus cautum sit, ne de rebus ejusdem Congregationis quisquam cum alio extra illam loquatur, Nos eamdem silentii legem a relatoribus, consultoribus et Cardinalibus Congregationis Indicis religiose custodiendam præcipimus. Illius tamen Secretario potestatem facimus, ut animadversiones in libros censuræ subjectos eorum auctoribus, vel aliis illorum nomine agentibus et postulantibus, sub eadem secreti lege communicare queat; suppressis semper denunciatoris censorisque nominibus » (§ 12).

§ III.

Regulæ a Benedicto XIV Consultoribus traditæ ut rectum de libris judicium ferant.

In eadem Constitutione quæ incipit *sollicita*, Sacræ Congregationis indicis Relatoribus et Consultoribus, qui de libris denuntiatis sententiam suam dicere debent, nonnullas tradit regulas Benedictus XIV, quarum summa hæc est :

1° Meminisse debent suum munus non esse ut librorum proscriptionem modis omnibus procurent ; sed ut Sacræ Congregationi fideliter exponant, quibus ex rationibus eos proscribendos, aut absque censura dimittendos existiment.

2° Si Relator, cui examinandus aliquis liber traditus est, comperiat se minus idoneum esse ad ferendum de eo judicium (eo quod forte satis versatus non sit in iis disciplinis, de quibus in hoc opere disseritur), id declarare debet Secretario S. Congregationis, ut is alium Relatorem designet.

3° Non debet concludere librum esse proscribendum, ex eo quod adversetur opinionibus illius scholæ cui ipse adhæret ; sed tantum ex eo quod aberret a doctrina, quam necessario tenendam communiter tradunt doctores catholici. Sunt enim opiniones quæ uni scholæ, instituto, aut nationi certo certiores

videntur, et quæ tamen licite deseri et impugnari possunt ; utpote quas Sedes Apostolica scholarum disputationibus adhuc permittit.

4° Judicium suum determinare debet ex totius operis diligenti examine, non autem ex aliquibus propositionibus, seorsim a contextu consideratis. Sæpe enim contingit ut aliqua propositio, per se et a contextu præcisa, pravum sensum exhibeat, et tamen auctor alibi contrariam doctrinam clare et ex professo defendat ; ut adeo evidens sit, scriptam ab auctore fuisse propositionem in sano et orthodoxo sensu quamvis accurata verba haud adhibuerit.

5° In quibusdam libris historice referuntur erronea dogmata aut systemata, quin auctores ea refellant aut sese eis adhærere profiteantur. « Putant qui talia agunt nulli sese reprehensioni « aut censuræ obnoxios, propterea quod de alienis, ut aiunt, « opinionibus nihil ipsi affirmen, sed historice agant. » Ejusmodi libri valde perniciosi esse possunt. Quod periculum si revera adesse existiment revisores, merito concludent sibi eos libros videri proscribendos, aut emendandos.

6° Item merito censebunt librum esse emendandum aut proscribendum, si diffamationes, injuriasve ac convicia in adversarios contineat.

7° Item si libri auctor placita sua tanquam dogmata proferat, cum meræ sint opiniones, et oppositam adversariorum sententiam, quæ a doctoribus catholicis (sciente et permittente Sede Apostolica) sustinetur, non tantum improbet, sed notis theologicis audacter percellat, merito existimabunt revisores hanc nimiam licentiam esse coercendam. Inde enim facile possent dissidia ac perturbationes in Ecclesia excitari.

CAPUT IV.

DE S. CONGREGATIONE CONCILII;

ubi et de duabus sectionibus huic Congregationi adjectis, pro visitationibus sacrorum liminum, et pro recognoscendis Synodis provincialibus.

Dicemus : 1° Quomodo instituta fuerit Sacra Congregatio Concilii, et quænam ipsi collata potestas : 2° Quomodo ipsi tanquam appendices adjectæ sint duæ sectiones, seu particulares Congregationes, altera super visitationibus *ad limina* ; altera quæ provinciales Synodos recognosceret : 3° Quibus personis constet Sacra Congregatio Concilii : 4° De proprio ipsius procedendi modo : 5° De ipsius regestis, quæ *Libri decretorum* et *Thesaurus resolutionum* nuncupantur.

§ I.

Quomodo instituta fuerit, Sacra Congregatio Concilii, et quænam ipsi collata potestas.

De præsenti quæstione jam disseruimus in tractatu *de Principiis*, pagina 305 et sequentibus. Ibi nempe hæc cum Plettenbergio tradidimus :

1° Eam Congregationem primum instituit Pius IV; sed ad hunc dumtaxat finem, ut Tridentinorum decretorum observationem promoveret, et si quid dubii circa eorum sensum oriretur, ad Pontificem referret.

2° Sanctus Pius V ei potestatem addidit causas et controversias omnes, Concilii Tridentini interpretationem con-

cernentes, decidendi. Unde ex tunc proprium hujus Sacræ Congregationis objectum fuit, non tantum *executio*, sed et *interpretatio* Tridentini Concilii, et hinc orta est *Cardinalium Tridentini Concilii interpretum* denominatio.

3° Sixtus V, Constitutione *immensa*, 22 januarii 1587, ejusdem Sacræ Congregationis facultates auxit ac determinavit in hunc modum : *Primo*, Tridentinorum decretorum quæ fidem seu dogma respiciunt interpretationem sibi reservavit : cæterarum autem Tridentinarum sanctionum sensum dictæ Congregationi declarandum commisit, cum hac adjecta conditione, *nobis tamen consultis*. *Secundo*, ipsi insuper demandavit, ut consiliorum provincialium decreta, ad se mitti juberet, et ea antequam publicarentur recognosceret. *Tertio*, item ei commisit, ut procuraret recte fieri ab Episcopis visitationem sacrorum liminum, et eorumdem postulatis, quæ dictæ visitationis occasione fieri solent, responderet. *Quarto* tandem ei potestatem contulit statuendi quoad universum orbem quæcumque opportuna ipsi viderentur, *ad reformationem cleri et populi*, *ad divinum cultum propagandum*, *devotionem excitandam*, *et mores ad præscriptum ejusdem Concilii* (Tridentini) *componendos*. Unde huic S. Congregationi competit vera potestas legislativa, quæ ad materias omnes, exceptis causis fidei, vi Sixtinæ Constitutionis extenditur. Dicimus *vi Sixtinæ Constitutionis* ; quia potuit Sedes Apostolica post Sixtum V, aliquas causas alii Congregationi aut tribunali exclusive subjicere.

4° Hisce facultatibus addidit Gregorius XIV, ut eadem Sacra Congregatio rescripta sua *nomine Pontificis* edere posset.

5° Habet ergo simul Sacra Congregatio Concilii, potestatem *interpretandi* Tridentinam Synodum ; potestatem *judiciariam* ad decidendas controversias, exceptis quæ ad dogma pertinent , et potestatem *legislativam*, ad statuendum circa disciplinam. Interpretandi autem Concilii Tridentini dicta potestas ipsi exclusive propria est : aliæ vero facultates ei communes sunt, quoad multas materias, cum aliis Sacris Congregationibus.

Nota. — Ad Congregationem Concilii vel ad Rotæ audi-

torium privative spectant causæ matrimoniales ad Sedem Apostolicam delatæ. (Vide Constitutionem *justitiæ*, 9 oct. 1746, Benedicti XIV).

Ad eamdem, vel ad Congregationem Episcoporum et regularium, vel ad Rotam pertinent causæ nullitatis professionis regularis, per appellationem ad Sedem Apostolicam delatæ. (Vide in citata constitutione).

Ad Congregationem Concilii privative spectant causæ nullitatis professionis, ex capite non expleti tyrocinii in cœnobio pro novitiis destinato, etiam in prima instantia, etiam intra quinquennium propositæ. (Vide Constitutionem *si datam*, Benedicti XIV, 4 martii 1748).

§ II.

Quomodo S. Congregationi Concilii tanquam appendices adjectæ sint duæ sectiones, seu particulares Congregationes; altera super relationibus de statu ecclesiarum, quæ fiunt ab Episcopis in visitationibus ad limina; altera quæ provinciales Synodos recognoscat.

I. *De sectione, seu particulari Congrejatione, pro excipiendis examinandisque relationibus Episcoporum super Ecclesiarum suarum statu.* — Eam instituit Benedictus XIV, Constitutione *decet*, 23 novembris 1740. Cujus institutionis hæc causa extitit : cum teneantur Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, Episcopi, ac etiam inferiores Prælati jurisdictionem quasi-episcopalem cum territorio separato habentes, certis statutis temporibus sacrorum liminum visitationem facere, atque simul de statu ecclesiarum sibi commissarum rationem Sedi Apostolicæ reddere; cumque soleant in ejusmodi relationibus dubia ac difficultates annectere, pro quibus opportunum responsum expostulant ; aliunde vero Sacra Congregatio, cui commissa fuerat dictas relationes expendendi atque ad eas respondendi cura, ingenti negotiorum copia perpetuo detineatur ; frequenter contingebat ut multo

serius quam par erat ejusmodi relationibus responderetur; unde nec paucæ exoriebantur Episcoporum querelæ. Quapropter constituendum duxit laudatus Benedictus XIV particularem Prælatorum cœtum, cui specialis hæc cura committeretur. Illi autem Prælatorum cœtui non alium esse Præfectum voluit, quam ipsiusmet Sacræ Congregationis Concilii Cardinalem Præfectum; nec alium Secretarium, quam Prælatum qui apud dictam S. Congregationem Secretarii munus explet. Est ergo cœtus ille, qui ab Italis *il concilietto* vocari solet, appendix quædam seu sectio ipsiusmet Sacræ Congregationis Concilii. (Vide apud Benedictum XIV, citatam Constitutionem *decet*, necnon *de Synodo diœcesana,* l. 13, c. 6, n. 11).

Modus autem procedendi in hac particulari Congregatione, a Benedicto XIV determinatus est: « Instituimus, in« quit, et decernimus particularem Congregationem non« nullorum Romanæ Curiæ Prælatorum..., quorum munus « et officium illud dumtaxat esse volumus, ut eorumdem ve« nerabilium Fratrum Patriarcharum, Primatum, Archiepis« coporum et Episcoporum..., aliorumque territorium « habentium et jurisdictionem quasi episcopalem.., postulata « et litteras... diligenter inspicere, omniaque in eis contenta « in eorum conventibus et particularibus Congregationibus « accurate exponere; ut communi consilio omnibus considera« tis et perpensis, quæ majoris momenti videbuntur ad ip« sos S. R. E. Cardinales interpretes prædictos, et deinde « per ejusdem Congregationis Secretarium ad nos referan« tur: ut, votis eorumdem Cardinalium et Prælatorum au« ditis, de rebus gravioribus... statuere valeamus. » (Const. *decet*, § 2). Unde si nihil magni momenti contineatur in relatione, a Prælato sacra limina visitante transmissa, res expeditur per Eminentissimum Præfectum et Secretarium prævia dumtaxat deliberatione et sententia bujusce particularis Prælatorum cœtus; et non proponitur coram Cardinalibus S. Congregationis Concilii. Sin autem in dictis super statu ecclesiarum relationibus occurrant majoris momenti negotia aut dubia, exponuntur a Secretario in plena dictorum Cardinalium Congregatione; et postmodum idem Secreta-

rius refert Sanctissimo, tum præfati Prælatorum cœtus, tum Eminentissimorum sententiam ; et Sanctissimus quid rescribendum sit decernit.

II. *De sectione, seu particulari Congregatione, a Pio IX instituta, pro recognoscendis provincialibus Synodis*, — Quibus causis inductus fuerat Benedictus XIV ad præfatam appendicem Sacræ Congregationi Concilii adjiciendam, eædem Pium IX feliciter regnantem impulerunt, ut aliam pro recognoscendis Synodorum provincialium decretis adjiceret. Anno nempe 1849, dum Cajetæ Pontifex commoraretur, Sedis Apostolicæ revisioni, prout de jure, subjecta sunt provincialium conciliorum, tunc temporis magno numero celebratorum, statuta. Horum autem recognitio si per plenam S. Congregationem Concilii de more peragi debuisset, nimis in longum fuisset protracta. Quare instituit Pius IX particularem cœtum, aliquot Cardinalibus, ex eadem S. Congregatione Concilii assumptis, constantem; cui cura hæc in posterum committeretur. Ei autem cœtui idem Præfectus, idem Secretarius est, qui et S. Congregationi Concilii. Eidem insuper addicti sunt Consultores aliquot. Et hi quidem primum nonnisi ex albo Prælatorum Romanæ Curiæ assumebantur: sed, postulante clarissimæ memoriæ Cardinali Maï, selecti sunt etiam e regulari clero.

Modus autem procedendi, in hac particulari Congregatione hic esse solet : committitur examinanda Synodus provincialis uni e Consultoribus, qui per Secretarium, assentiente Eminentissimo Præfecto, ad id designatur. Debet autem ille Consultor singula diligenter examinare, atque animadversiones suas, notatis paginis ad quas referuntur, scriptas tradere. Quæ animadversiones ponuntur *in folio*, id est, typis mandantur ; et traditur impressum folium singulis Cardinalibus ac Consultoribus. Postea conveniunt apud Secretarium Consultores omnes, et quid sentiant de præfatis animadversionibus proferunt. Demum congregatis Cardinalibus refert Secretarius Consultorum sententias ; et Eminentissimi Patres, quænam faciendæ correctiones et quid Metropolitano rescribendum sit, decernunt.

§ III.

Quibus personis constet S. Congregatio Concilii.

1° Constat Cardinalibus, qui *Concilii Tridentini interpretes* nuncupantur.

2° Unus ex iis Cardinalibus est *Præfectus*; atque is cum Secretario litteras et decreta subscribit; ac eorum quæ Congregationem spectant præcipuam curam gerit.

3° In Secretarium deputari solet Prælatus, qui sit Episcopus titularis seu *in partibus infidelium*. Ob muneris autem præstantiam, ad illud explendum quam maxime insignes viri plerumque eliguntur: ab eo munere nonnisi ad cardinalatum gradum facturi.

4° Habet Secretarius suum *auditorem*, cujus etiam officium maximi momenti est. Is enim reverendissimo Secretario auxiliatur, atque in multis ipsius vices agit. Ab auditore plerumque concinnantur causarum expositiones, quæ ponuntur *in folio*, et nomine secretarii Eminentissimis Patribus distribuuntur. Item alias scripturas, ad Secretarii munus pertinentes, auditor extendit ac præparat, sive per se, sive adhibita inferiorum aliquot officialium opera.

5° Constitui etiam solet aliquis, cujus officium sit latinas litteras ad Episcopos expediendas scribere. De quo officio meminit Benedictus XIV (Constitutione *decet*, 23 novembris 1740) his verbis: *is qui eidem Congregationi in latinis litteris Episcopis rescribendis operam præbet.*

6° Ad S. Congregationem Concilii etiam pertinent illi Prælati, qui cum Eminentissimo præfecto et prædicto secretario sectionem seu particularem congregationem *super relationibus de statu ecclesiarum* constituunt.

7° Tandem silentio prætermittenda non est tam utilis illa studentium institutio, qua juniores canonistæ pertractandorum negotiorum et expediendarum causarum praxi paulatim ini-

tiantur et assuefiunt. Admittuntur nempe a reverendissimo secretario S. Congregationis Concilii juniores presbyteri aut clerici, ad quamdam veluti scholam, quæ studium vocatur. Studio huic præ est Secretarii auditor, qui et *caput studii* vocari solet. Conveniunt certis horis illi studentes in conventu sancti Andræ de Valle, ubi habetur S. Congregationis secretaria. Ipsis auditor communicat varias ac difficiliores in Sacra Congregatione pertractandas causas. Assignata causa cui studere debeant, uni ex ipsis committit, ut in scriptis de ea disserat, et quomodo sibi videatur decidenda proferat. Statuto die legit is coram auditore et studentium cœtu dissertationem suam. De ejus conclusionibus sententiam suam dicunt alii : allegantur pro variis sententiis jura, auctoritates, doctores et ratiocinia. Ut adeo causa quæ in studio disceptata est, plerumque jam ita sit eliquata, ut facile ipsius exitus prævideri possit. Et quamvis ejusmodi studentium sententiæ nulla ratio habeatur, neque etiam de ea in Sacra Congregatione mentio fiat, raro tamen contingit ut aliud ab Eminentissimis decernatur, quam quod in *studio* prævaluerat. Ex his postea studentibus eliguntur haud pauci ad explenda varia apud Sacras Congregationes munera ; atque ex iisdem sæpius Episcopi vicarios suos generales assumunt. Junioribus Galliæ presbyteris, qui sacrorum canonum disciplinam, non tantum e limine salutare, sed et vere ingredi et practice simul ac theorice callere cupiunt, plurimum suadeo, ut procurent se in dicto Sacræ Congregationis Concilii *studio* admitti, atque in eo duobus aut tribus annis sese exerceant.

§ IV.

De procedendi modo S. Congregationi Concilii proprio.

I. *De negotiis quæ non proponuntur in Congregatione.* — Inter negotia et dubia quæ ad S. Congregationem Concilii

perferuntur, multa sunt pro quibus nulla opus est Eminentissimorum Patrum deliberatione ; sive quia sæpe sæpius jam resoluta sunt, sive quod alias per solius Eminentissimi præfecti rescriptum facile possit recurrentibus satisfieri. Quando ergo ejusmodi esse negotia aut dubia existimat Secretarius, ea non proponit coram Congregatis Eminentissimis Patribus ; sed expedit ipsemet, una cum Cardinali Præfecto, prævia, si opus sit, audientia Sanctissimi. Epistolæ autem vel decreta quibus respondet, ab ipso et ab Eminentissimo Præfecto subscribuntur, et Sacræ Congregationis sigillo obsignantur.

II. *De negotiis quæ proponuntur in Congregatione, per summaria precum.* — Alia sunt negotia quæ aliquam requirunt indaginem ; ita tamen ut breviori expositione et discussione satis enucleari posse videantur : cujusmodi sunt multa minoris momenti dubia, et omnes ferme gratiosæ causæ. Negotia hæc exponit Secretarius in Eminentissimorum Patrum Congregatione, sed cum breviori forma, seu, ut dici solet, *per summaria precum* Et suam expositionem concludere solet per hæc aut similia verba : *Quare dignentur Eminentiæ vestræ decidere sequentia dubia* : 1°... 2°... etc. Re autem mature perpensa, decisionem Eminentissimi Patres pronuntiant, per verbum *affirmative* vel *negative* ad singula dubia proposita (1).

Informationes autem præviæ, si necessariæ sint, quantumvis summarie procedatur, non omittuntur. Eas requirit reverendissimus Secretarius, sive ab Ordinariis, sive ab aliis qualificatis personis et quandoque etiam secrete.

III. *De causis seu dubiis quæ ponuntur* IN FOLIO, *et expediuntur* EX OFFICIO. — Causæ contentiosæ, necnon graviora et difficilia dubia non expediuntur *per summaria precum* : sed *ponuntur in folio*, id est, typis mandatur eorum exposi

(1) Quandoque contingit, ut causa quæ Secretario *per summaria precum* expediri posse visa erat, incepta ejus discussione, gravior et majorem disquisitionem requirens ab Eminentissimis Patribus existimetur. Et tunc jubent Eminentissimi eam poni *in folio,* et ad alia comitia discutiendam remittunt.

tio, et folia sic impressa Eminentissimis Patribus distribuuntur, aliquanto tempore ante comitia in quibus decisio pronuntianda est. At in contentiosis causis duplex est procedendi modus, nimirum: vel *servato juris ordine*, vel *ex officio.* Quando utraque vel alterutra pars vult procedi *servato juris ordine*, id declarat per legitime constitutum aliquem procuratorem ; quæ declaratio fieri solet per verba *nihil transeat,* Et tunc Sacra Congregatio servat *judicialem* procedendi formam, quam sequenti numero IV exponimus. Si vero partes, expensas metuentes, nolint in judicio contendere, proceditur *ex officio*, id est, non servata dicta judiciali forma. Et tunc a Secretario aut ab ipsius auditore concinnatur expositio totius causæ, cum adductis hinc inde rationibus ac documentis ; et ponitur in fine, sub forma dubii, res ipsa de qua contenditur. Typis mandatur scriptio hæc expensis gubernii Pontificii, et Eminentissimis Patribus distribuitur. Postmodum in plena Congregatione Eminentissimis Cardinalibus causam illam decidendam proponit Secretarius. Et Eminentissimi, habita deliberatione, ad dubia proposita *affirmative* vel *negative* respondendum decernunt. Quæ decisio per Secretarium notificatur partibus.

Hic igitur modus procedendi *ex officio* et prævio impresso *folio*, adhibetur, tum in causis gravioribus non contentiosis (verbi gratia, in decidendis majoris momenti dubiis circa Tridentinorum decretorum sensum), tum etiam in causis contentiosis, pro quibus partes non postulant ut servato juris ordine procedatur. Et prævio semper capiuntur opportunæ informationes, quas procurat Secretarius sive a locorum Ordinariis, sive ab aliis gravibus et fide dignis personis (quandoque etiam secrete) ad S. Congregationem transmitti.

IV. *De causis contentiosis quæ expediuntur* SERVATO JURIS ORDINE. — Quando alterutra pars vult causam expediri *servato juris ordine*, et interposuit suum *nihil transeat,* servatur procedendi modus præscriptus in decreto, Pontificia auctoritate firmato, diei 27 septembris 1847, tenoris hujusmodi :

Siccome oltre alle cause meramente graziose, od economiche, sogliono eziandio agitarsi nella Sacra Congregazione del

Concilio quelle di contenziosa giurisdizione ; così per queste fu di mestieri fin da principio adottare una procedura, la quale ritenendo semper dell'equità delle Sacre Congregazioni, participasse insieme nella osservanza delle forme della rigidezza dei Tribunali. Ora questa procedura registrata ne' regolamenti dè' nostri Predecessori, col volger del tempo subì qualche variazione, che affidata alla sola tradizione di pochi, non fu con la debita accuratezza riportata nemmeno da quegli Scrittori, che nelle loro opere forensi si occuparono della pratica delle Sacre Congregazioni ; per cui a poco a poco venne alterata, en anche trasandata dai procuratori ed agenti, non senza discapito delle parti litiganti, e di quell'ordine tanto necessario all'essatta amministrazione della giustizia. Per provvedere quindi a tanto inconveniente, riassunte le precedenti disposizioni che sono conciliabili coi metodi vigenti, autorizzati dalla stessa S. C. nella sua adunanza de' 7 agosto del corrente anno, e previa la suprema sanzione della Santità di N. S. accordata nella udienza de' 9 agosto del medesimo anno ; siamo venuti nella deliberazione di ordinare, ed ordiniamo quanto segue :

1. Le cause che si portano innanzi alla Sacra Congregazione direttamente od in grado di appello, verranno in essa trattate *juris ordine servato* secondo la di lei prassi, ogni volta che una delle parti a cui interessa, mediante la costituzione di legittimo Procuratore, abbia apposto il *nihil transeat* negli atti della stessa Sacra Congregazione.

2. In questo caso non sono ammessi ad agire se non quei procuratori, che hanno persona legittima di stare innanzi gli altri tribunali di questa Dominante.

3. Non potrà proporsi alcuna istanza in piena Congregazione, se prima non siasi interpellato l'Ordinario, e preparato inoltre quel tanto che stimerà necessario Monsignor Segretario, siccome viene saviamente disposito nel § 1, di altro regolamento emanato dalla istessa S. Congregazione, in data del 6 settembre 1731.

4. Non si avranno a calcolo documenti relativi alla causa, se questi non partono dalle rispettive Curie, o non siano altrimenti legalizzatti, o non presentino in se stessi un segno

certo di autenticità. Nell' esibirli in Segreteria dovra farsene apposita nota, ed inserirsi questa nel protocollo.

5. La communicazione de' documenti si accorderà alle rispettive parti in copia da farsi presso gli officiali della stessa segreteria, previo il rescritto di Monsignor Segretario.

6. Quando Monsignor Segretario avrà segnato sulla posizione il decreto, *Ponatur in folio citata parte*, potrà procedersi alla concordazione del dubbio, e destinazione della Congregazione, mediante la citazione della parte più diligente ; nella quale, prima di trasmettersi all' altra, sarà fissato da Monsignor Segretario, o di lui Uditore, il giorno e l' ora d'udienza in cui potrà leggersi.

7. I giorni d'udienza sono il martedi e venerdi di ciascuna settimana, eccettuato il tempo delle ferie, giusta l'elenco affisso in segreteria.

8. Concordandosi il dubbio tra le parti si sottoscriverà da Monsignor Segretario, o di lui Uditore ; e sottoscritto che sia non potra variarsi senza nuova istanza concernente la riforma dello stesso dubbio da discutersi in contradizione delle medesime parti.

9. In caso di discordia se ne formera uno *ex officio*, riservando però con analogo decreto alle parti il diritto di disputare in piena Congregazione, e contemporaneamente alla causa in merito, anche sulla riforma del dubbio per memoriale.

10. Non comparendo una delle parti, il dubbio sara concordato in di lei contumacia, e concordato si notifichera unitamente alla destinazione della Congregazione a termini di legge.

11. Le allegazioni, e sommarii, di cui crederanno le parti far uso nella proposizione della causa, dovranno esibirsi in iscritto a Monsignor Segretario, o di lui Uditore, entro il termine perentorio di giorni trenta innanzi alla proposizione (previo l'avviso che ne sara dato dallo stesso Uditore dieci giorni innanzi) tanto per farne il consueto transunto nel foglio, quanto per munirle della necessaria autorizzazione alla stampa.

12. Esse dovranno essere scritte in latino giusta la prassi

vigente nè si receveranno se non firmate da avvocati, o procuratori approvati dalla Curia Romana.

13. Non potranno la dette allegazioni, qualunque sia il numero dei dubbi, contenere più di cinque fogli di stampa, e le riposte non ne potranno contenere più di due, senza un particolare permesso in iscritto di Monsignor Segretario, il quale lo accorderà o negherà, secondo che lo richiederà la entità delle cause o l'inviluppo dei fatti. In caso di contravvenzione sarà il procuratore assoggettato alla stessa multa pecunaria che suole applicarsi in simili casi dalla Sacra Rota a favore della pia Congregazione di S. Ivo.

14. In conformità a quanto si dispone sulla contumacia nel § 4, del citato regolamento, rimane stabilito che se preceduti tutti gli atti preparatorii suddetti, una delle parti persistesse nella sua contumacia, non si darà luogo a dilazione, ma la causa a relazione di Monsignor Segretario si risolverà *etiam unica*. E se, seguita la risoluzione, la parte contumace volesse domandare la nuova udienza, questa non si accorderà, se non abbia prima pagato alla parte attrice le spese della proposizione contumaciale.

15. Per parte contumace si ritiene quella, che citata, non sia affatto comparsa, nè abbia esibito nel termine prefisso veruna allegazione, ovvero abbia dimandata e non ottenuta la dilazione.

16. E riservata a Monsignor Segretario la facoltà di differire d'officio, o ad istanza delle parti per motivi legittimi, la proposizione della causa, anche quando fosse stata da lui destinata colla clausola, *omnino et infallanter*. Se però il decreto di dilazione con detta clausola fosse provenuto dalla S. Congregazione, la nuova dilazione dovra chiedersi per memoriale alla medesima.

17. Si dovrano distribuire in doppia copia a ciascuno degli Eminentissimi Padri, non che nel numero consueto a Monsignor Segretario e suo studio e al Sottosegretario le scritture *facti et juris* col sommario, dieci giorni innanzi alla Congregazione ; qual termine dovrà ancora osservarsi tanto per fare la cambiatura delle scritture tra le parti, quanto per produrre ulteriori documenti legalizzati come al § 4.

18. Le risposte dovranno distribuirsi per tutto il mercoledi precedente alla Congregazione, e dovranno essere parimenti sottoscritte come le difese ; altrimenti non si vedranno.

19. Non sarranno attesi i documenti ed osservazioni esibite *inscia parte* dopo le risposte.

20. Si dovranno informare gli Eminentissimi Padri tra il giovedi e venerdi precedenti la Congregazione.

21. Seguita la risoluzione della causa, la nuova udienza dovrà chiedersi dentro il termine di dieci giorni con istanza a Monsignor Segretario.

22. Se la risoluzione della S. Congregazione sarà munita della clausola, *et amplius*, un nuovo esperimento dovra dimandarsi all' Eminentissimo Prefetto, il quale se credera di non doverlo accordare per se stesso, potrà rimettere l'istanza col decreto *Per memoriale citata parte* alla piena Congregazione : in ambedue i casi ottenendosi favorevole rescritto, la causa non potrà riproporsi prima di tre mesi, osservandosi l' ordine della prima proposizione ; e soccombendo la parte istante, sarà essa tenuta alla rifazione delle spese di cosi fatto straordinario esperimento.

23. Passata la risoluzione in cosa giudicata, se ne consegnerà l' autentico esemplare al vincitore, il quale lo presenterà al Giudice esecutore delle Lettere Apostoliche e de' decreti delle S. Congregazioni, per averne l' opportuno decreto esecutoriale.

24. Tanto nei casi contemplati dal § 14, e 22, quanto negli altri in cui secondo i decreti della S. Congregazione ha luogo la rifazione delle funzioni e spese (cioè nelle cause di matrimonio, di alimenti, di attentati e spogli) la parte vincitrice ne esibirà a Monsig. Segretario la nota per essere da lui approvata o moderata, e munita dell' opportuna ordinanza sulle norme vigenti. Dato dalla segretaria del Concilio, il 27 de settembre 1847.

§ V.

De regestis S. Congregationis Concilii quæ *Libri decretorum*, necnon *Thesaurus resolutionum* nuncupantur.

I. Resolutiones seu decreta Sacræ Congregationis Concilii, quæ annum 1718 præcedunt, nunquam fuerunt typis mandata. Extant manuscripta in longa serie voluminum, quæ volumina *Libri decretorum* vocantur, et sub hoc nomine citantur a Benedicto XIV, aliisque scriptoribus. Si, verbi gratia, allegata decisio contineatur in tertio ex dictis voluminibus, citatur hoc modo : *Libro* 3 *decretorum*. Et quia numeri paginarum appositi sunt dumtaxat in recto folio, non autem in verso, si decisio reperiatur in adversa parte folii, citatur hujus folii numerus, addendo *a ter*, id est, *a tergo*.

Quanti momenti sint *Libri decretorum* vel inde colligi potest quod declarationes ab initio Congregationis usque ad annum 1718 contineant, nec alibi quam in hoc manuscripto declarationes illæ authentice existant. Et notetur intra dictum temporis spatium S. Congregationi proposita fuisse majoris momenti dubia circa Tridentinorum decretorum sensum. Aliquot tamen ex istis declarationibus certo noscuntur ; tum quia citatæ sunt ab auctoribus fide dignis, ut a Fagnano et Benedicto XIV, qui eas ex manuscripto ipso transcripserunt ; tum quia passim reproductæ sunt in edita collectione posteriorum declarationum, quæ *Thesaurus resolutionum* inscribitur ; tum demum quia identidem petentibus expeditur hujus aut illius declarationis, in dicto manuscripto contentæ, copia *authenticata* (1).

(1) Pro hujusmodi *copiis* habendis, solvenda est S. Congregationis officialibus, qui in hoc operam navant, merces aliqua.

Hosce *Libros decretorum* cum Romæ degerem, benigne annuente Eminentissimo Cardinali Dandrea, qui tunc S. Congregationi a secretis erat, pervolvere potui, ac plures in meis tractatibus citatas declarationes ex ipsis transcribere. Adverti autem haud pauca ex antiquioribus volumina esse jam adeo vetustate detrita, ut, in pulverem redacta carta, multæ passim lineæ perierint (1). Hinc Romæ agi cœptum est de edendis illis voluminibus, aut saltem de procuranda eorum aliqua transcriptione, quæ ab auctoritate competente conformis declaretur. Ingens enim damnum foret hujusce manuscripti deperditio.

II. Ab anno 1718, cœperunt, ut dictum est, S. Congregationis Concilii decisiones typis mandari; et huic collectioni, quæ *Thesaurus resolutionum* inscribitur, novum quotannis volumen accedit. At integram collectionem illam, canonistis per necessariam, pauci comparare sibi possunt: haut minoris enim pretii est quam 600 aut 700 francorum; quamvis noviter anno 1843 edita Romæ fuerit.

III. *Thesauro resolutionum* non inseruntur causæ quæ *per summaria precum* expediuntur; sed dumtaxat illæ quæ ponuntur *in folio*. Ad quod ego non advertens (etsi expeditionem per summaria precum nequaquam ignoraverim) perperam nonnulla scripsi in quadam nota tractatus mei *de Parocho* (pagina 583); quæ nota e proxima editione expungetur. Hoc mendum meum periodica quædam Belgii publicatio merito adnotavit.

Cæterum ipsa *Summaria precum*, ab anno 1847 typis mandantur; at *Thesauro resolutionum* non inseruntur.

(1) Inter manuscripta, quæ dum Parisios sub Napoleone I transveherentur, maris unda (ut mihi dictum est) conspersa sunt, fuerunt et isti *Libri decretorum*.

CAPUT V.

DE SACRA CONGREGATIONE RITUUM.

Dicemus 1° quomodo instituta sit, quem in finem, et quibus personis constet : 2° de variis ipsius comitiorum speciebus, de ipsius procedendi modo, et de lege secreti.

§ I.

Quomodo instituta sit, quem in finem, et quibus personis constet.

1° Eam instituit Sixtus V (Constitutione *immensa* 22 januarii 1587).

2° Quemnam autem in finem, seu ad quod explendum officium, sic exprimit in dicta Constitutione laudatus Pontifex : « Congregatio quinta pro sacris ritibus et cœremoniis... « Cardinales delegimus, quibus hæc præcipue cura incumbere debeat, ut veteres ritus sacri ubivis locorum, in omnibus Urbis et Orbis ecclesiis, etiam in capella nostra Pontificia, in missis, divinis officiis, Sacramentorum administratione, cæterisque ad divinum cultum pertinentibus, a quibusvis personis diligenter observentur ; cœremoniæ si obsoleverint restituantur, si depravatæ fuerint reformentur ; libros de sacris ritibus et cœremoniis, imprimis pontificale, rituale, cœremoniale, prout opus fuerit reforment et emendent ; officia divina de sanctis patronis examinent, et, Nobis prius consultis, concedant. Diligentem quoque curam adhibeant circa sanctorum cano

« nizationem, festorumque dierum celebritatem, ut omnia « rite et recte, et ex Patrum traditione fiant; et ut reges et « principes eorumque oratores, aliæque personæ, etiam ec- « clesiasticæ, ad Urbem Curiamque Romanam venientes, « pro Sedis Apostolicæ dignitate ac benignitate honorifice « more majorum excipiantur, cogitationem suscipiant se- « duloque provideant : controversias de præcedentia in pro- « cessionibus aut alibi, cæterosque in hujusmodi sacris ri- « tibus et cœremoniis incidentes difficultates cognoscant, « summarie terminent et componant. » Versatur ergo hujusce Congregationis officium, *primo* circa causas beatificationum et canonizationum : *secundo* circa cætera omnia quæ sacros ritus et cœremonias cultumque divinum respiciunt. Licet autem interveniat in discutiendis beatificationum et canonizationum causis, non tamen ad eam pertinet beatificationem aut canonizationem decernere : decretum illud fert Summus Pontifex in Consistorio, audita prius Cardinalium omnium et præsentium Romæ Episcoporum sententia.

3° Constat Congregatio hæc Cardinali Præfecto; pluribus aliis Cardinalibus; pluribus Consultoribus; Secretario; substituto Secretarii; Cancellario; Hymnographo, cujus munus est officia sanctorum aliaque ad id pertinentia ordinare ac corrigere. Interveniunt etiam magistri cœremoniarum Apostolicarum, et quandoque, ubi quæstio est de sacris ritibus, eorum votum exquiritur.

4° Cardinalis qui causam refert, vocatur *ponens* seu *relator*. In causis autem beatificationum et canonizationum, « Summus Pontifex ille est, qui causam uni potius quam « alteri referendam committit, juxta decretum editum die « 25 februarii 1665 : *Sanctissimus Dominus noster Alexan-* « *der Papa VII, in benigna audientia a Sanctitate sua ha-* « *bita, mihi secretario significavit, mentem Sanctitatis suæ* « *esse, deinceps in unaquaque causa beatificationis et cano-* « *nizationis beatorum et servorum Dei, velle Sanctitatem* « *suammet deputare ac subrogare in relatorem Cardinalem* « *sibi bene visum; ideoque in posterum ita fieri et servari* « *mandavit.* » (Benedictus XIV, *de Beatificatione*, l. 1, c. 16, n. 12).

Solet autem a Papa designari in Relatorem ille Cardinalis, qui relationem fecit de processu ab Ordinario loci confecto (ibidem).

5° Inter Consultores plures sunt qui dicuntur Consultores *nati*; « ex eo quod statim ac determinato quodam munere « vel dignitate exornantur, intelliguntur etiam facti Consul- « tores Congregationis sacrorum Rituum. (Benedictus XIV loco cit., n. 13). Sunt autem sequentes : Episcopus Apostolici sacrarii Præfectus, vulgo *sacrista*; Protonotarius Congregationis sacrorum Rituum ; tres antiquiores Rotæ auditores; Auditor Summi Pontificis ; assessor Sacræ Congregationis universalis Inquisitionis ; magister sacri Palatii ; fidei Promotor ; et Secretarius ipsiusmet Congregationis Rituum.

Consultores ad clerum regularem pertinentes, assumi solent ex variis ordinibus ut sequitur : unus e Patribus Dominicanis ; unus ex Minoribus Observantibus ; unus e Societate Jesu ; unus e Minoribus Conventualibus ; unus e Congregatione clericorum regularium Barnabitarum ; et unus ex ordine servorum B. Mariæ Virginis. (Vide Benedictum XIV, loco cit.).

6° Præcepit Clemens XII, die 11 mai 1733, *ut, cum causæ cujuscumque Beati vel servi Dei. ordinem aliquem vel religionem dum vita frueretur professi, tractantur, Consultores qui de prædicto ordine vel religione sunt, Congregationibus omnibus, tam antepræparatoriis et præparatoriis, quam generali coram Sanctissimo, omnino non intersint ; exceptis tamen personis in dignitate episcopali constitutis, necnon sacri palatii Apostolici magistro* (apud Benedictum XIV, loco cit., n. 14).

§ II.

De variis speciebus comitiorum, quæ a S. Congregatione Rituum habentur; de ipsius procedendi modo; et de lege secreti qua ipsius membra obstringuntur.

I. *De variis comitiorum speciebus.* — Distingui Solet S. Congregatio rituum in *extraordinariam* et *ordinariam*. Subdividitur extraordinaria in *ante-præparatoriam*, *præparatoriam* et *generalem*.

1° Congregatio *extraordinaria* non habetur nisi quoad causas beatificationis aut canonizationis; ad deliberandum nempe, vel super virtutibus, vel super miraculis, vel super martyrio, aut demum super dubio finali, an tuto procedi possit ad beatificationem seu canonizationem.

« Congregatio *ante-præparatoria* cogitur in ædibus Car-
« dinalis causæ relatoris, cum ipse opportunum judicaverit:
« eidemque interveniunt Consultores Sacræ Congregationis
« et magistri cœremoniarum. Suffragium præstatur a solis
« Consultoribus, minime vero a Cardinali relatore: et in illa
« discutitur unica causa beatificationis seu canonizationis,
« aut super dubio virtutum, aut super dubio martyrii,
« aut super dubio miraculorum. Hujus Congregationis
« *ante-præparatoriæ* nulla fit mentio in decretis Urbani
« VIII, nec in novissimis Innocentii XI: fuit enim post ins-
« tituta, ut animus videlicet Cardinalis causæ relatoris ins-
« truatur; utque ipse, auditis consultorum suffragiis, merita
« causæ et difficultates bene perspectas habeat.

« Congregatio *præparatoria*, de qua sermo habetur in
« decretis generalibus Urbani VIII, cogitur ad libitum Car-
« dinalis causæ relatoris in Apostolico Palatio, in quo Sum-
« mus Pontifex habitat; et ei interveniunt Cardinales omnes
« sacris ritibus præpositi, consultores Sacræ Congregationis
« Rituum, et magistri cœremoniarum. Suffragium fertur a

« solis Consultoribus, a Cardinalibus nequaquam. Quemad-
« modum enim fit Congregatio *ante-præparatoria* ut instrua-
« tur animus Cardinalis causæ relatoris, ita fit Congregatio
« *præparatoria* ut instruantur animi omnium Cardinalium,
« qui deinde in Congregatione generali mentem suam aperire
« debent et suffragium dare.

« Congregatio postea *generalis* cogitur coram Summo
« Pontifice ; et in ea suffragium præstatur primo a Consul-
« toribus, deinde a Cardinalibus, vel super virtutibus, vel
« super miraculis, vel super martyrio, aut demum super
« dubio finali, an in hac vel illa causa tuto procedi possit ad
« beatificationem seu canonizationem. (Benedictus XIV, *de*
« *Beatificatione*, l. 1, c. 16, n. 5 et seq.) ». Dicta Congregatio generalis bis ad summum quolibet anno fierit solet ; et in unaquaque non discutitur nisi unica causa.

2° Congregatio *ordinaria* illa est in qua dirimuntur cæteræ omnes quæstiones, ad sacros ritus divinumque cultum pertinentes. Imo in ipsa etiam quandoque expenduntur certa quædam dubia, in causis beatificationis vel canonizationis occurentia, et quæ particularem discussionem merentur : de qua specie dubiorum exemplum præbet Benedictus XIV (loco cit., n. 4), in hunc modum : « Excitata, occasione dubii super
« virtutibus theologalibus et cardinalibus venerabilis servæ
« Dei Joannæ Franciscæ Fremiot de Chantal, oppositione
« amicitiæ contractæ eum Maria Angelica Arnauld Portus
« regii Abbatissa, et communicationis habitæ per litteras
« cum Joanne Vergerio de Hauranne Abbate Sancirano,
« hujus oppositionis examen, ex qua progressus causæ ad
« ulteriora impeditus remanebat, ad sacrorum rituum Con-
« gregationem *ordinariam* coram nobis habendam delatum
« est : in qua auditis Cardinalium suffragiis, dilataque pro-
« positi dubii resolutione, ut interim divinam opem implora-
« remus, die demum 10 septembris 1741 decrevimus, ob-
« jectas oppositiones non obstare quonimus ad ulteriora
« procederetur. » Unde, licet Congregatio sit *ordinaria*, dicta quædam dubia, ad beatificationem vel canonizationem relativa, in ea excutiuntur, et quandoque coram ipsomet Summo Pontifice. At hoc raro contingit ; et ut plurimum in

ordinaria Congregatione expediuntur, ut diximus, cæteræ quæstiones circa ritus aut divinum cultum; non autem quæstiones beatificationem aut canonizationem respicientes.

In hac *ordinaria* Congregatione interveniunt Cardinales sacris ritibus præpositi, sacrista (ille nempe Episcopus qui Apostolici sacrarii curam gerit), protonotarius, secretarius, fidei promotor, et magistri cæremoniarum.

Nota. — Quandoque contingit ut Summus Pontifex aliquid expendi mandet, non ab omnibus Congregationis rituum Cardinalibus, sed ab aliquibus; et cum aliquibus, vel sine ullis Consultoribus. Ejusmodi Congregatio *particularis* a Benedicto XIV vocatur. In ea interveniunt secretarius et fidei promotor.

II. *Procedendi modus.* — Diversus est, prout ordinaria vel extraordinaria est Congregatio.

1° Quoad *ordinariam* Congregationem, hæc servari solent: ponuntur causæ *in folio*, et aliquot diebus ante Congregationem distribuuntur impressa hujus folii exemplaria Eminentissimis Patribus. Coacta Congregatione in palatio Apostolico, Cardinalis qui ad proponendam causam designatus fuit, quique *ponens* dicitur, eam exponit. Soli Cardinales suffragium ferunt: cæteri vero ad interrogata respondent. Pronuntiata resolutione, Secretarius de ea ad Sanctissimum refert. Quo annuente, fit decretum in forma authentica, et subscribitur a Cardinali præfecto et secretario, ac sigillo munitur.

« In hac Congregatione duo negotiorum genera pertra-
« ctantur: alterum contentiosum inter partes litigantes, al-
« terum pacificum. Ad hoc spectant ea quæ sacros ritus et
« divinum cultum concernunt; nimirum approbatio officio-
« rum... Ad alterum genus contentiosum referuntur quæstio-
« nes de præcedentiis et præeminentiis. » (Plettenberg, *Notitia Congregationum*, pag. 707, edit. Hildesii 1693). Porro pro causis illis *contentiosis*, sumuntur prævio extrajudiciales informationes, sive ab Ordinario loci, sive a superiore regulari, pro causæ qualitate: et postea *extra-judicialiter*, et gratis causæ istæ deciduntur.

Decisiones autem et decreta, quæ prædicto modo emana-

runt in Congregatione *ordinaria,* collecta et edita sunt (cum ejusdem S. Congregationis facultate), ab Aloysio Gardellinio, usque ad annum 1826. Collectionem continuavit Josephus de Ligne usque ad annum 1848. Quam nunc iterum cudendam, et ad annum 1856, protrahendam curat Rev. Capalti, ejusdem Sacræ Congregationis Secretarius. Inscribitur collectio hæc *Decreta authentica Congregationis sacrorum rituum*, et vocari solet *Collectio Gardelliana.*

2° Quoad Congregationem *extraordinariam*, in qua nonnisi de causis beatificationis aut canonizationis agitur, plura jam supra diximus, quæ procedendi modum respiciunt. Hæc autem insuper adnotanda visa sunt :

Nequeunt Consultores in ulla beatificationis aut canonizationis causa postulatorum munus suscipere. (Vide apud Ferraris, v. *Ritus*, n. 35).

Officium ipsorum est diligenter legere informationes omnes, summaria, scripturas tum facti tum juris, animadversiones fidei Promotoris, responsiones et replicationes. Tenentur audire verbales informationes procuratorum, advocatorum et postulatorum. Item tenentur accedere statutis diebus ad Congregationes, et in illis ferre suffragium. Secreti lege obstringuntur eo modo qui dicetur infra. Debent manifestare, an oretenus vel in scriptis sibi fuerint causæ beatificationum et canonizationum commendatæ ; prout injungitur in decreto Clementis XII, die undecimo maii 1733, n. 15, in quo decreto exhibetur formula juramenti, ad id a Consultoribus præstandi (Vide apud Ferraris, v. *Ritus*, n. 36).

Consultores sedent cum suffragium præstant in Congregationibus ante-præparatoria et præparatoria ; stant autem cum suffragium ferunt in Congregatione generali coram Summo Pontifice : et postquam omnes suffragium dederunt, exeunt aula Congregationis, remanentibus in ea Summo Pontifice, Cardinalibus S. Congregationis, Secretario ejusdem, fidei Promotore, et Magistris cœremoniarum. (Ferraris, ibid., n. 44).

III. *De secreto servando.* — 1° Imposita est secreti servandi obligatio quoad Congregationem *extraordinariam*, in qua scilicet ventilantur beatificationum et canonizationum

causæ. 2° Servandum est secretum quoad ea omnia quæ fiunt, sive in Congregatione *generali*, sive etiam in *præparatoria* et *ante-præparatoria*. 3° Servandum est dictum secretum sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, a qua præter Summum Pontificem, nullus (ne ipse etiam major pœnitentiarius) extra mortis articulum absolvere potest. 4° Secreti lege obstringuntur quicumque dictis comitiis intersunt, videlicet Cardinales, consultores, secretarius, fidei promotor, tres supra dicti rotæ auditores, et magistri cœremoniarum. 5° Ad legendas scripturas et studendum causis, potest unusquisque Cardinalis duorum familiarium auxilio uti ; sed et hi juramentum de servando secreto emittere debent. 6° Item potest quilibet ex supra dictis tribus Rotæ auditoribus, quoad dictas beatificationum et canonizationum causas opera uti unius familiaris, similis juramenti religione obstricti. 7° Consultores vero non possunt (nisi ex speciali Summi Pontificis concessione) ullius opera uti ; sed debent per seipsos ssripturas legere et causis studere. 8° Potest tamen quilibet Consultor, quin impositam secreti legem ullatenus violet, difficultates proponere procuratoribus et advocatis, qui ipsum pro verbali informatione adeunt. Potest, inquam. difficultates *proponere*, non autem quid ipse sentiat manifestare. Hæc omnia firmata reperies apud Benedictum XIV (*de Beatific.*, I. 1, c, 16) 9° Formula juramenti quoad Cardinales, quia etiam (mutatis mutandis) utuntur alii, tenoris est hujusmodi : « Nos infra scripti sanctæ Romanæ Ecclesiæ « Cardinales Congregationis sacrorum Rituum, tactis per « nos sacrosanctis evangeliis coram nobis positis, juramus « et promittimus fideliter exercere officium nostrum in his « quæ proponuntur in Congregationibus sacrorum Rituum « habendis coram Sanctissimo, et non revelare nec loqui, « nisi cum aliis dictæ Congregationis Cardinalibus, tribus « antiquioribus Rotæ auditoribus, Consultoribus et officiali- « bus prædictæ Congregationis, ac duobus familiaribus ab « unoquoque nostrum deputandis, quæ fient aut tractabun- « tur, non solum in causis spectantibus ad dictam Congrega- « tionem, sed etiam in aliis ad illam non spectantibus, in dicta « Congregatione coram Sanctitate sua, occasione discursus

« de rebus Magnatum, Religionum, vel aliis gravioribus oc-
« curentibus, sub pœna perjurii et excommunicationis latæ
« sententiæ, a qua nonnisi a Summo Pontifice dumtaxat
« (excluso etiam majori pœnitentiario) præterquam in mor-
« tis articulo absolvi possimus : et sub eadem pœna perjurii
« et excommunicationis de qua supra, juramus similiter et
« promittimus, quod, si per litteras aut supplices libellos,
« sive etiam oretenus, vel per interpositas personas, com-
« mendationes a quocumque, etiam cujusvis dignitatis et
« præeminentiæ, nobis factæ fuerint de causis pertractandis
« in dictis Congregationibus, præfatas litteras scienter non
« aperiemus, sed clausas et sigillatas mandabimus consignari
« in manibus secretarii dictæ Congregationis : si vero non
« informatos de contentis in prædictis litteris contigerit per
« nos aperiri et legi, si eædem continebunt similes commen-
« dationes tantummodo, pariter eas transmittemus ad eum-
« dem secretarium ; verum si de aliis negotiis in prædictis
« litteris pertractabitur, mandabimus transcribi illam tan-
« tum partem continentem commendationem, diem datæ, et
« locum, necnon etiam subscriptionem illius qui negotium
« commendavit ; quam pervenire curabimus ad manus præ-
« dicti secretarii : atque eisdem litteris non rescribemus, nisi
« de mandato dictæ Congregationis : et saltem in ipso actu
« votandi propalabimus a quo vel a quibus causa fuerit nobis
« commendata. Et ita præfati Cardinales promittimus et ju-
« ramus : sic nos Deus adjuvet et hæc sancta Dei evange-
lia. »

Nota. — De auctoritate et vi obligatoria decretorum S. Congregationis rituum, dicimus infra, parte 3, sectione 2.

CAPUT VI.

DE S. CONGREGATIONE SUPER DISCIPLINA REGULARI ; NECNON DE S. CONGREGATIONE SUPER STATU REGULARIUM, A PIO IX INSTITUTA.

De utraque hac Congregatione visum est sub eodem capite disserere, ut facilius perspiciat lector quam affinitatem inter se habeant, in quibus differant, et quæ fuerint utriusque vices.

§ I.

Quomodo Sacra Congregatio *super statu regularium* erecta fuerit ab Innocentio X, et a Clemente IX confirmata.

Hujusce Congregationis institutionem, ac facultates ipsi tributas exponit, simulque eamdem Congregationem confirmat Clemens IX. Constitutione *injuncti*, 11 aprilis 1668, in hunc modum : « Cum... Innocentius Papa IX prædecessor noster, « Congregationem nonnullorum S. R. E. Cardinalium, ac « Romanæ Curiæ Prælatorum *super statu regularium* instituerit ; ipsique Congregationi sic institutæ, intra fines « Italiæ et insularum adjacentium, designandi ac deputandi, « pro novitiatibus et professoriis, conventus, monasteria, col« legia, ac domos quorumcumque monachorum ac regularium « virorum cujusvis ordinis mendicantium... ; et hujusmodi « novitiatus et professoria mutandi, transferendi, suspen« dendi, et supprimendi... ; dandi licentias superioribus re« gularibus ad quos pertinet recipiendi in novitiatibus sic

« deputatis novitios ad habitum et professionem sub regulis « et formulis ab eadem Congregatione jam præscriptis seu « præscribendis; præfigendi seu taxandi numerum religioso- « rum in singulis conventibus... ; exequendi Constitutionem « ejusdem Innocentii prædecessoris quæ incipit *instaurandæ* « necnon decretum quod incipit *in parvis*... ; et decidendi « controversias emergentes inde ; ac demum promovendi « executionem decretorum recolendæ memoriæ Clementis « Papæ VIII super reformatione regularium... ; et in præ- « missis omnibus etiam pœnis et censuris ecclesiasticis pro- « cedendi facultates attribuerit : Nos... motu proprio... præ- « dictam Congregationem confirmamus. » Ergo Congregatio hæc *super statu regularium* (quæ anterior fuit Congregatione *super disciplina regulari*) habuit quoad aliqua potestatem restrictam ad regulares Italiæ et adjacentium insularum ; quoad aliqua vero (nempe quoad executionem decretorum Clementis VIII) universalem, id est totius orbis religiosos attingentem.

§ II.

Quomodo Innocentius XII Congregationem *super statu regularium* suppresserit, et Congregationem *super disciplina regulari* instituerit.

In Constitutione sua *debitum*, 4 augusti 1698, 1° narrat laudatus Pontifex, a se jam institutam fuisse Congregationem *super disciplina regulari* : 2° eamdem confirmat : 3° huic Congregationi *quoad regulares Italiæ et adjacentium insularum* easdem ferme facultates tribuit, quas superiori paragrapho vidimus a Clemente IX tributas fuisse Congregationi *super statu regularium* : 4° insuper, quoad regulares totius orbis, vult dictæ Congregationis *super disciplina regularium* proprium munus esse, *Romano Pontifici ea jugiter suggerere ac proponere, quæ pro eorumdem regularium*

fovenda seu reparanda disciplina, opportuna fore in Domino judicaverit : 5° his ita constitutis, jam fere inutilis remanebat S. Congregatio *super statu regularium ;* quapropter eam supprimit Innocentius XII. Et extincta remansit usque ad Pium IX feliciter regnantem, qui sub eodem nomine, non eamdem, sed diversam S. Congregationem instituit, ut exponitur sequenti paragrapho.

§ III.

Quomodo Pius Papa IX novam Sacram Congregationem *super statu regularium* instituerit, non suppressa, sed aliquatenus immutata Sacra Congregatione *super disciplina regulari.*

I. Jam ab initio Pontificatus sui, mente revolvens Sanctissimus Dominus noster Pius Papa IX, qua ratione in multis virorum religiosis institutis reduci valeret primævus sanctimoniæ vigor atque splendor, ratus id, non ordinariis jamdudum adhiberi solitis mediis, sed validioribus quibusdam et efficacioribus esse obtinendum, decreto diei 7 septembris 1846, Sacram instituit Congregationem, quæ tanti momenti negotium aggrederetur, quam de *statu regularium ordinum* nuncupavit.

Constat Congregatio illa nonnullis Cardinalibus. Secretarius autem idem est ac Sacræ Congregationis Episcoporum et regularium.

Dictæ Sacræ Congregationis institutionem et finem declaravit Pius IX, Encyclica sua *ubi primum* (17 junii 1847), ad superiores regularium ordinum directa, in qua sic habetur : « Has igitur ad vos, dilecti filii, qui eorumdem ordi-
« num moderatores estis, litteras damus..., quibus consilium
« a Nobis de regulari disciplina instauranda susceptum signi-
« ficamus, Quod quidem consilium eo omnino contendit, ut,
« Deo bene juvante, illa omnia statuere et perficere valea-

« mus, quæ ad cujusque religiosæ familiæ incolumitatem « prosperitatemque tuendam, ad populorum utilitatem pro- « curandam, Deique gloriam promovendam magis possint « conducere... Ut autem tanti momenti negotium... optatum « exitum obtineat..., peculiarem venerabilium Fratrum « nostrorum S. R. E. Cardinalium Congregationem insti- « tuimus, quam de *statu regularium ordinum* nomina- « vimus. »

In epistola autem ejusdem diei, qua præfatam Encyclicam ad locorum Ordinarios mittit, ab ipsis postulat Pius IX, ut præfatæ S. Congregationi significent quæ ad intentum scopum utilia censerent: « quoniam... peculiarem... Cardinalium « Congregationem instituimus, quam *de statu regularium* « *ordinum* nominavimus, idcirco tuum erit, pro tua pietate « et prudentia eidem Congregationi ea omnia significare, « quæ ad optatum exitum obtinendum magis in Domino « expedire censueris (1). »

II. Ex dictis patet, non restitutam fuisse a Pio IX priscam Congregationem *super statu regularium*, sed potius novam sub eodem nomine creatam ; ut satis perspiciet lector, conferendo prioris scopum et facultates paragrapho primo expositas, cum scopo in citatis Pii IX litteris expresso. In eo præcipue stat discrimen, quod priscæ, ab Innocentio XII suppressæ, proprium officium fuerit, jam editorum pro instauranda regulari disciplina decretorum executionem atque observantiam urgere : atvero satis indicat Pius IX citatis litteris, eo consilio institui a se dictam Congregationem, ut nova hac de re præparentur ac condantur decreta. Hinc non dixit *restituimus* sed, *instituimus ;* quia revera non prisca restituebatur, sed diversa instituebatur.

III. Non suppressa est a Pio IX altera S. Congregatio, *super disciplina regulari* nuncupata. Notabilem tamen in ea immutationem induxit, statuendo per organum secretariæ status, die 12 martii 1856, ut Sacræ Congregationis Episco-

(1) Citatas Pii IX Encyclicam et epistolam in extenso refert auctor *Synopsis Congregationum*, pag. 131 et 137, edit. Lovanii 1855.

porum et regularium Cardinalis Præfectus præfecturam simul gereret Congregationis *super disciplina regulari*. Præterea officium *Romano Pontifici opportuna suggerendi pro fovenda et reparanda regularium disciplina* erat S. Congregationi *super regulari disciplina* proprium : at nunc potius expletur per alteram Congregationem a Pio IX institutam.

Hinc minoris momenti hodie est Congregatio *super disciplina regulari* : præsertim cum multæ causæ ad ipsam pertinentes, respectivis religiosorum ordinum protectoribus Cardinalibus dirimendæ frequenter committantur, et in cæteris cumulativam cum ipsa jurisdictionem habeat S. Congregatio Episcoporum et regularium.

IV. Dicta autem a Pio IX nuper instituta *de statu regularium* Sacra Congregatio plura jam edidit maximi momenti decreta, quæ sequenti paragrapho colligenda visa sunt.

§ IV.

Decreta et declarationes S. Congregationis super statu regularium.

Documenta illa sub distinctis numeris subjicimus hoc ordine : 1° decretum de receptione novitiorum ad habitum et professionem : 2° decretum de Ordinariorum testimonialibus litteris, pro dicta receptione requirendis : 4° instructio pro examinandis iis qui ad habitum admitti postulant : 5° decretum quo statuitur, ut peracta probatione, novitii simplicia dumtaxat vota emittant, et nonnisi post tres annos ab emissis simplicibus, ad solemnium emissionem admittantur.

I.

« *Decretum Sacræ Congregationis super statu regularium, auctoritate*
« *Sanctissimi Domini nostri Pii PP. IX editum, de receptione novitio-*
« *rum ad habitum et professionem.* »

« Regulari disciplinæ instaurandæ, ubi collapsa fuerit,
« vel servandæ ubi vigeat, nihil magis conducit, quam in
« admittendis novitiis ad habitum et ad professionem maxi-
« mam curam adhibere, ut ii tantum recipiantur, qui su-
« perna vocatione ducti, morum honestate, cæterisque do-
« tibus præditi religionem ingrediuntur, cupientes Deo in-
« servire, mundi pericula evitare, et spirituali proximorum
« saluti qua exemplo qua opere ad præscriptum instituti,
« quod profitentur, consulere. Ex novitiis enim religionis
« bonum vel malum prorsus pendet : quandoquidem hi sunt
« religionum semina, hi sunt novi palmites Dei vineam no-
« vellantes. Sed si semina, si novitiæ vites infectæ sint, non-
« nisi fructus mali colligi possunt. Quapropter Romani Pon-
« tifices, et præsertim Sixtus V (1), Clemens VIII (2), Inno-
« centius X (3), et Innocentius XII (4), saluberrima edidere
« decreta, quibus leges in admittendis novitiis servandæ
« constituebantur. Cum igitur Sanctissimus D. N. Pius PP.
« IX ab ipsis Pontificatus sui primordiis pastoralis vigilan-
« tiæ studia convertenda esse duxerit ad religiosarum fami-
« liarum disciplinam totis viribus promovendam, prædeces-
« sorum suorum vestigia sectando, certam stabilemque le-
« gem constituendam esse existimavit, quæ in admittendis

(1) Const. *Cum de omnibus* anni 1857.
(1) Decreto cui initium *Sanctissimus in Christo Pater*, diei 19 maii 1602.
(3) Instructione *ad propagandam*, diei 5 novembris 1654.
(4) Decreto *Sanctissimus in Christo Pater*, diei 18 julii 1695.

« novitiis ad habitum et professionem servari omnino debe-
« ret. Re igitur demandata S. R. E. Cardinalibus hujus S.
« Congregationis de statu regularium a Sanctitate sua insti-
« tutæ, eminentissimis Patribus, universa rei ratione sedulo
« diligenterque perpensa, necessarium visum est, in admis-
« sione novitiorum ad habitum et professionem, partes con-
« cedendas esse nedum inferioribus Prælatis, et superiori-
« bus generalibus, verum etiam nonnullis aliis religiosis vi-
« ris probatæ vitæ, regularis disciplinæ zelo ferventibus,
« consilio et gravitate præstantibus, ut eorum, qui religiosæ
« familiæ nomen daturi sint, indolem, ingenium, mores, cæ-
« terasque necessarias dotes accurate explorent, et sedulo in-
« vestigent, quo consilio, quo spiritu, qua ratione ad regu-
« larem vitam ineundam ducantur, et eos tantum probent,
« quos secundum Deum idoneos esse revera constiterit. Sen-
« tentiæ S. Congregationis Sanctissimus in Christo Pater
« inhærens, ea quæ sequuntur, pro Italia et insulis adjacen-
« tibus, hoc perpetuis futuris temporibus valituro decreto,
« Apostolica sua auctoritate statuit atque decernit. »

« PARS PRIMA DECRETI. — *De lege servanda in probandis iis*
« *qui ad habitum religiosum admitti postulant.* — Art. I.
« Qui duplici scrutinio juxta modum inferius exprimendum
« probatus non fuerit, ad habitum nullo prorsus modo ad-
« mittatur in quocumque ordine, congregatione, societate,
« instituto, monasterio, domo, sive in iis emittantur vota so-
« lemnia, sive simplicia, et licet agatur de ordinibus, congre-
« gationibus, societatibus, institutis, monasteriis ac domibus,
« quæ, ex peculiari privilegio etiam in corpore juris clauso
« vel alio quovis titulo, in decretis generalibus non com-
« prehenduntur, nisi de ipsis specialis, individua, et expressa
« mentio fiat.

« Art. 2. In qualibet provincia habeantur octo examinato-
« res, scilicet provinciales, et septem alii idonei religiosi pro-
« batæ vitæ, prudentia, gravitate, ac zelo disciplinæ regularis
« præditi, a capitulo seu congregatione provinciali per secreta
« suffragia eligendi, ita tamen ut si in provincia sint defini-
« tores, vel consultores vel assistentes, vel alii, quocumque
« appellentur nomine, consiliarii provinciales, duo ex ipsis in-

« examinatores deligantur. Examinatores in præfato mu-
« nere usque ad novum provinciale capitulum seu congrega-
« tionem perdurabunt.

« Art. 3. Cum aliquis ad habitum recipi postulaverit, pro-
« vincialis omnia exquirat documenta et requisita ad præ-
« scriptum SS. Canonum, Constitutionum Apostolicarum,
« decretorum S. Congregationum, ac statutorum Ordinis, et
« diligenter inquirat circa illius qualitates, utrum nempe ab
« omni defectu et impedimento immunis sit, et necessariis
« dotibus præditus, religioso statui idoneus, ac etiam an
« amore perfectioris vitæ et Deo liberius in Religione serviendi,
« seu potius levitate aut necessitate, vel alio inordinato fine
« ductus admitti postulet. Deinde omnia præfata documenta
« et informationes tradat saltem tribus ex provincialibus
« examinatoribus, exclusis iis, qui postulanti sint consangui-
« nei, vel affines, ut eas absque ullo partium studio serio
« perpendant. Indicto examinis die, provincialis cum delectis
« ab ipso examinatoribus conveniet, et postquam ipse et alii
« examinatores juraverint ad Sancta Dei Evangelia, *se qua-*
« *cumque humana affectione postposita fideliter munus exe-*
« *cuturos*, postulantem examinent, eoque ab examinis loco
« dimisso, ejus documenta, qualitates, et requisita, aliaque,
« quæ superius notata sunt, serio expendant, et deinceps per
« secreta suffragia judicent an dignus sit, qui approbetur;
« super quibus omnibus provincialis et aliorum examinato-
« rum conscientia graviter onerata remaneat. Is autem pro-
« batus dumtaxat intelligatur, qui saltem unum suffragium
« supra medietatem obtinuerit. Si postulans præfato scrutinio
« probatus fuerit, examen et scrutinium, scripto fideliter
« exaratum, provincialis et unusquisque ex examinatoribus
« manu propria subscribet, declarando etiam sese omnia
« requisita a SS. Canonibus, Constitutionibus et decretis Apos-
« tolicis et regulis, et statutis respectivi ordinis præscripta
« debito modo examinasse : hujusmodi vero relationem
« examinis et scrutini, et respectivam declarationem jure
« jurando confirment. Quibus peractis, provincialis præ-
« fatam relationem et declarationem, una cum authenticis
« documentis, ad superiorem generalem, vel ad procurato-

« rem generalem, prout inferius in art. 11 explicabitur,
« transmittet. Ne autem hujus decreti executio differatur usque ad celebrationem proximi capituli vel congregationis provincialis, interim examinatores provinciales eligantur per secreta suffragia a provinciali, una cum suis definitoribus, vel assistentibus, vel aliis consiliariis provincialibus; et si hujusmodi definitores, assistentes, consiliarii in aliquo Ordine desint, electio fiat a provinciali una cum quatuor religiosis graduatis, vel gravioribus, si graduati desint, ejusdem provinciæ, ab eodem provinciali deputandis.

« Art. 4. In ordinibus, aliisque institutis, in quibus provinciales non existunt, vel provincialia capitula seu congregationes non celebrantur, examinatores pro unaquaque domo novitiatus eligantur juxta superius præscriptam methodum a capitulo, dieta, seu congregatione generali; et superior ejusdem domus loco provincialis habeatur, cujus erit convocare examinatores, et alia peragere, quæ in art. 3 statuta sunt. Verum cum hoc in casu ob pauciorem religiosorum numerum contingere possit, ut septem examinatores eligi minime valeant, examinatores numero minores, non tamen citra quatuor, eligi poterunt. Si autem hujusmodi capitula, dietæ, et congregationes generales statim non convocentur, interim electio examinatorum fiat juxta modum in art. 5 designandum.

« Art. 5. Si institutum constet aliquo tantum separato monasterio, conventu, vel domo, nec in congregationem erectum sit, et capitulum, dietam, congregationem generalem minime habeat, examinatores capitulariter per secreta suffragia a superiore, et capitularibus ejusdem monasterii, conventus vel domus eligantur, et quoad eorum numerum serventur, quæ in art. 4, definita sunt, ac in officio ad triennium perdurent.

« Art. 6. Præter memoratos examinatores provinciales in quolibet ordine, congregatione, societate, instituto, alii septem examinatores generales constituantur, qui tamen ad quatuor reduci poterunt in iis ordinibus et institutis, in quibus ob pauciorem religiosorum numerum septem

« haberi nequeant. Hi ex gravioribus, et prudentioribus re-
« ligiosis viris probatæ vitæ, ac zelo regularis disciplinæ
« præditis, per secreta suffragia in capitulo, dieta, vel
« congregatione generali eligentur ; ita tamen ut si agatur
« de Ordine, in quo sint definitores, assistentes, consultores,
« visitatores, vel alii consiliarii generales, duo ex ipsis in
« examinatores deputentur. Examinatores generales in offi-
« cio usque ad futurum capitulum, dietam, vel congregatio-
« nem generalem perdurabunt. Superior generalis erit præ-
« ses cum suffragio in consilio examinatorum ; et procura-
« tor generalis uti examinator natus præter electos haben-
« dus erit.

« Art. 7. Examinatores generales, in intervallo quod in-
« tercedet a data hujus decreti usque ad celebrationem
« proximi capituli, dietæ, vel congregationis generalis,
« eligantur per secreta suffragia a superiore generali, una
« cum saltem tribus religiosis graduatis seu gravioribus
« ordinis ab eodem generali superiore deputandis et deli-
« gendis, ex definitoribus, visitatoribus, assistentibus, vel
« consultoribus generalibus si adsint.

« Art. 8. Si agatur de instituto, quod constituatur ex
« aliquo tantum separato monasterio, conventu, domo, nec
« in congregationem erecto, et præter localem, alius major
« superior non habeatur, superior localis probum et ido-
« neum deputet religiosum, ut primum scrutinium, de quo
« in art. 3, perficiat cum examinatoribus electis juxta art.
« 5, et ipse superior localis, cum iis capitularibus ejusdem
« domus, qui locum in eodem primo scrutinio non habue-
« runt, secundum scrutinium in art. 10 præscribendum exe-
« quetur.

« Art. 9. Quod vero attinet ad ordines et instituta, quæ
« licet in congregationem et societatem erecta sint, tamen
« in iis capitula, dietæ, et congregationes generales vel non
« celebrantur, vel raro convocantur, in iisdem ordinibus
« et institutis auctoritas, quæ capitulis, dietis et congrega-
« tionibus generalibus circa electionem examinatorum supe-
« rius attributa est, conceditur superiori generali cum defi-
« nitoribus, visitatoribus, assistentibus, consultoribus, aliis-

« que, quocumque nomine appellentur, consiliariis generalibus, ita tamen ut si definitores, assistentes, aliique consiliarii generales non sint saltem quatuor, superior generalis alios graves et idoneos religiosos eis adjungat ad enunciatum saltem numerum constituendum : quæ religiosorum deputatio potiori ratione fieri debeat, si in ordine et instituto definitores, assistentes, aliique consiliarii generales non reperiantur. Quibus in casibus electio examinatorum fiat per secreta suffragia quolibet triennio, nec electores teneantur duos definitores, assistentes, vel alios consiliarios generales inter examinatores adnumerare.

« Art. 10. Cum autem superior generalis relationem examinis et scrutinii ac enunciatam superius declarationem cum authenticis documentis et præscriptum art. 3, receperit, ipse omnia accurate percurrat, ac per singulas partes expendat, per secretas etiam inquisitiones sedulo investigando num tenor hujus decreti servatus fuerit, et an adversus candidatum et primum scrutinium aliqua exceptio inveniatur. Quibus peractis superior generalis præfatam relationem, declarationem, et documenta, ac requisita tradat procuratori generali, et saltem aliis duobus examinatoribus generalibus, qui cum candidato nullo consanguinitatis vel affinitatis vinculo conjuncti sint ; et quatenus procurator generalis non adsit, tribus saltem examinatoribus generalibus, ut omnia perpendant juxta modum in art. 3 designatum. Postea vero indicto die conveniant, et præstito tam a superiore generali quam a procuratore generali et cæteris examinatoribus, ut supra, juramento, reque mature perpensa, per secreta suffragia definiant an approbatio facta in primo scrutinio confirmanda sit, vel revocanda ; super quibus omnibus conscientia superioris generalis et examinatorum graviter onerata remaneat. Tunc autem approbatio confirmata intelligatur, quando ejus favore saltem unum suffragium supra medietatem habetur.

« Art. 11. Si superior generalis Romæ non resideat, acta, de quibus in art. 3, ad procuratorem generalem Romæ morantem transmittenda erunt (valde enim expedire visum

« est secundum scrutinium Romæ fieri) dummodo tamen idem
« procurator tres saltem examinatores generales Romæ
« habeat, vel eos ad Urbem commode vocare possit. Quo in
« casu quoad præmissa omnia vices superioris generalis
« gerat. Quod si examinatores generales nec Romæ degant,
« nec commode vocari possint, eadem acta ad superiorem
« generalem, etsi alibi moretur, transmittantur, ut ea pe-
« ragat quæ in art. 3 statuta sunt.

« Art. 12. Superior generalis, sive ipse, sive procurator
« generalis secundo scrutinio præfuerit, poterit candidatum
« ex justis, et rationalibus causis rejicere, licet fuerit ab
« examinatoribus in utroque scrutinio probatus ; nunquam
« vero admittere eum, qui fuerit ab examinatoribus repro-
« batus.

« Art. 13. Ut vero candidatus definitive ad habitum reci-
« piatur præter præscriptam legem, et formam, cui omnes
« omnino sese conformare debent, servanda etiam erunt,
» quæ a constitutionibus et statutis respectivi ordinis circa
« receptionem ad habitum ulterius præscribuntur, in ea
« tamen parte dumtaxat, quæ huic decreto non opponi-
« tur.

« Art. 14. Superiores quolibet semestri ad hanc Sacram
« Congregationem super statu regularium summarie referant
« de singulis novitiis ad habitum receptis, de uniuscujusque
« ætate, patria, aliisque qualitatibus, et respectivis docu-
« mentis, necnon de actis confectis pro receptione, deque
« observatione hujus decreti.

« Pars secunda decreti. — *De lege servanda in admitten-*
« *dis novitiis ad professionem.* — Art. 1. Quicumque ex re-
« ligiosis, et novitiis alicujus ordinis, congregationis, socie-
« tatis, instituti, monasterii, domus, de quibus part. 1, de-
« cret. art. 1, cognoverit novitium sui instituti aliquo impe-
« dimento, vel gravi defectu præpeditum esse ad religiosum
« statum rite assumendum, impedimentum ipsum et defec-
« tum superiori conventus novitiatus, vel provinciali, vel
« superiori generali manifestare teneatur. Superiores vero
« denunciantis nomen secretum retineant.

« Art. 2. Prope terminum cujusque trimestris novitiatus

« magister novitiorum provinciali de agendi ratione cujusque « novitii scripto referat.

« Art. 3. Duobus mensibus ante professionem provincialis sive per se, sive per alium idoneum religiosum sibi « benevisum, novitii voluntatem diligenter exploret, an coactus, an seductus sit, quo spiritu ad statum religiosum « ductus, an sciat quid agat, an obligationes status religiosi « et regulæ agnoscat : secreto audiat tum magistrum novitiorum, tum novitios, necnon religiosos etiam conversos « conventus seu domus novitiatus circa novitium ad professionem admittendum. Quo facto, capitulum conventuale « ejusdem conventus, seu domus convocet, ut capitulares per « secreta suffragia declarent an novitius ad professionem « admittit possit. Deinceps omnium actorum et resultantium « relationem scripto exaratam propria manu subscribat, quin « tamen eos, qui secreto deposuerint, ullo modo in aliquod « discrimen adducat.

« Art. 4. Hujusmodi relationem provincialis tribus saltem « examinatoribus provincialibus communicet ; et condicto die « convocet præfatos examinatores et novitiorum magistrum, « et præstito ab omnibus superius enunciato juramento, magister novitiorum referat de novitii agendi ratione in novitiatu servata, de ejus libertate, vocatione et idoneitate ad « statum religiosum, et declaret utrum ipse in Domino existimet novitium ad professionem tuto admitti posse. Si « vero magister novitiorum vel ratione distantiæ, vel alia legitima causa ad locum scrutinii commode accedere nequeat, « transmittat super præmissis relationem in scriptis, illamque juramento confirmet, et propria manu subscribat. « Provincialis deinceps et examinatores per secreta suffragia « definiant an novitius necessariis dotibus præditus sit, ut ad « professionem tuto admitti possit, super quo eorum conscientia graviter onerata remaneat.

« Art. 5. Si novitius probatus fuerit, provincialis de omnibus instructum reddat superiorem generalem, qui ulterioribus informationibus, quatenus necessarium judicaverit, « requisitis, approbationem revocet, vel confirmet, prout in « Domino judicaverit, quin tamen unquam permittere possit

« professionem novitii, qui ab examinatoribus provincialibus « reprobatus fuerit.

« Art. 6. In iis institutis, in quibus provinciales non exi« stunt, sint illorum loco ad effectum, de quo agitur, supe« riores domus novitiatus.

« Art. 7. Si quid ulterius exigant constitutiones, et re« gulæ alicujus ordinis et instituti in admittendis novitiis ad « professionem, id servandum etiam erit in ea dumtaxat « parte quæ tenori hujus decreti minime contraria sit.

« Ut autem suprascriptum decretum quoad utramque « ejus partem executioni omnino demandetur, Sanctitas sua « omnibus ad quos spectat etiam in virtute sanctæ obedien« tiæ districte præcipit plenam illius observantiam ; et « quemlibet superiorem cujuscumque gradus sit, et instituti « quantumvis exempti et privilegiati, etiam de necessitate « exprimendi, qui non servata hujus decreti forma novitium « ad habitum vel professionem receperit, pœnæ ipso facto « incurrendæ privationis omnium officiorum, vocisque ac« tivæ, et perpetuæ inhabilitatis ad alia in posterum obti« nenda plane subjicit, a qua nonnisi ab Apostolica Sede « poterit dispensari. Mandat etiam singulis superioribus « idem decretum quolibet anno in omnibus monasteriis, « conventibus, collegiis et domibus, die prima januarii, et « Dominica prima julii, in publica mensa legi sub pœna « privationis officii, ac vocis activæ et passivæ, ipso facto « incurrenda. Decernit insuper vi cujuscumque privilegii, « facultatis, indulti, dispensationis, approbationis regularum « et constitutionum, etiam in forma specifica, quam ab « Apostolica Sede aliquis Ordo, institutum, superior, religio« sus consequeretur, nunquam huic decreto derogatum esse « censeri, nisi ei expresse, et nominatim derogetur, licet in « concessione derogatoriæ generales quantumvis amplæ « apponantur : quod si alicui instituto expresse, et nomina« tim dispensatio super eodem decreto aliquando concedi « contigerit, aliis minime extendi posse vi cujuscumque pri« vilegii, et communicationis privilegiorum. Tandem Sancti« tas sua ne hujus decreti observantia aliqua ratione, titulo, « prætextu impediatur, quibuscumque in contrarium facien-

« tibus constitutionibus, regulis, et statutis cujusvis ordinis, « congregationis, societatis, instituti, monasterii, domus, « etiam in forma specifica ab Apostolica Sede approbatis, « necnon cuilibet privilegio licet in corpore juris clauso, et « apostolicis constitutionibus ac decretis confirmato, ac ex- « pressa, individua, speciali, et specialissima mentione di- « gno, aliisque contrariis quibuscumque, Apostolica aucto- « ritate prorsus derogat, et derogatum esse declarat. »

« Datum Romæ ex Sacra Congregatione super statu regu- « larium, die 25 januarii 1840. — ANDREAS CAN. BIZZARRI *a* « *Secretis.* »

II.

« *Decretum Sacræ Congregationis super statu regularium, auctoritate* « *Sanctissimi Domini nostri Pii PP. IX editum, de testimonialibus Or-* « *dinariorum litteris requirendis in receptione illorum qui ad habitum* « *religiosum admitti postulant.* »

« Romani Pontifices pro eorum pastorali cura, qua semper « regularium familiarum bono et splendori prospicere non « omiserunt, illud superioribus pro viribus commendarunt, « ut antequam ad religiosum habitum postulantes recipe- « rent, de illorum vita, cæterisque dotibus et qualitatibus « sedulo inquirerent, ne indignis ad religiosas familias, non « sine maximo illarum detrimento, ostium adaperirent. Ve- « rum quamlibet moderatores ordinum diligentiam adhi- « beant in informationibus exquirendis, in gravi tamen ut « plurimum versantur periculo deceptionis, nisi ab locorum « Antistitibus testimonium exquirant circa eorum qualitates, « qui ad habitum religiosum admitti postulant. Ordinarii « enim vi pastoralis officii oves suas præ cæteris agnoscere « possunt, et sæpe sæpius ea manifestare impedimenta, quæ « alios latent. Hæc animadvertens sanctissimus D. N. Pius « PP. IX, audito voto S. R. E. Cardinalium hujus Sacræ

« Congregationis super statu regularium, attentisque postu-
« lationibus nonnullorum Episcoporum, præsenti decreto
« ubique locorum perpetuis futuris temporibus servando,
« hæc, quæ sequuntur, Apostolica auctoritate statuit, atque
« decernit.

« I. In quocumque ordine, congregatione, societate, insti-
« tuto, monasterio, domo, sive in iis emittantur vota solem-
« nia, sive simplicia, et licet agatur de ordinibus, congre-
« gationibus, societatibus, institutis, monasteriis, ac domi-
« bus quæ ex peculiari privilegio etiam in corpore juris
« clauso, vel alio quovis titulo in decretis generalibus non
« comprehenduntur, nisi de ipsis specialis, individua, et
« expressa mentio fiat, nemo ad habitum admittatur absque
« testimonialibus litteris tum Ordinarii originis, tum etiam
« Ordinarii loci, in quo postulans post expletum decimum
« quintum annum ætatis suæ ultra annum moratus fue-
« rit.

« II. Ordinarii in præfatis litteris testimonialibus postquam
« diligenter exquisiverint etiam per secretas informationes
« de postulantis qualitatibus, referre debeant de ejus natali-
« bus, ætate, moribus, vita, fama, conditione, educatione,
« scientia ; an sit inquisitus, aliqua censura, irregularitate, aut
« alio canonico impedimento irretitus, ære alieno gravatus,
« vel reddendæ alicujus administrationis rationi obnoxius. Et
« sciant Ordinarii eorum conscientiam super veritate expo-
« sitorum oneratam remanere ; nec ipsis unquam liberum
« esse hujusmodi testimoniales litteras denegare ; in eisdem
« tamen super præmissis singulis articulis ea tantum testari
« debere, quæ ipsi ex conscientia affirmare posse in Domino
« judicaverint.

« III. Omnibus et singulis superioribus regularibus, aliis-
« que religiosis, ad quos spectat, cujuscumque gradus sint, et
« instituti, licet exempti et privilegiati ac de necessitate ex-
« primendi, etiam in virtute sanctæ obedientiæ hujus de-
« creti observantia districte præcipitur : et qui contra hujus
« decreti tenorem, aliquem ad habitum religiosum recepe-
« rit, pœnam privationis omnium officiorum, vocisque ac-
« tivæ, et perpetuæ inhabilitatis ad alia in posterum obti-

« nenda eo ipso incurrat, a qua nonnisi ab Apostolica Sede « poterit dispensari.

« IV. Vi cujuscumque privilegii, facultatis, dispensationis, « approbationis regularum et constitutionum, etiam in forma « specifica, quam ab Apostolica Sede aliquis ordo, institu- « tum, superior, religiosus consequeretur, nunquam huic « decreto derogatum esse censeatur, nisi ei expresse et no- « minatim derogetur, licet in concessione derogatoriæ gene- « rales quantumvis amplæ apponantur. Quod si alicui insti- « tuto expresse et nominatim dispensatio super eodem de- « creto aliquando concedi contigerit, aliis minime extendi « poterit vi cujuscumque privilegii et communicationis pri- « vilegiorum.

« V. Quolibet anno, die prima januarii, in publica mensa « hoc decretum legatur, sub pœna privationis officii, ac vocis « activæ et passivæ, a superioribus ipso facto incurrenda.

« Ne autem hujus decreti observantia aliqua ratione, ti- « tulo, prætextu impediatur, Sanctitas sua quibuscumque « in contrarium facientibus constitutionibus, regulis, et « statutis cujusvis ordinis, congregationis, societatis, insti- « tuti, monasterii, domus, etiam in forma specifica ab Apos- « tolica Sede approbatis, nec non cuilibet privilegio licet in « corpore juris clauso, et Apostolicis Constitutionibus ac « decretis confirmato, ac expressa, individua, speciali, et « specialissima mentione digno, aliisque contrariis quibus- « cumque prorsus derogat, et derogatum esse declarat.

« Datum Romæ ex Sacra Congregatione super statu regu- « larium, die 25 januarii 1848. — ANDREA CAN. BIZZARRI, *a* « *secretis*. »

III.

« *Declarationes a Sanctissimo D. N. Pio PP. IX approbatæ, ad Decreta* « *incipientia* Romani Pontifices *et* regulari disciplinæ, *a S. Congregatione super statu regularium edita, die* 25 *januarii* 1848. »

« *Declarationes super decreto* Romani Pontifices *ubique* « *locorum servando.* — I. An sufficiant testimoniales datæ « ab Ordinariis per litteras privatas ? Respondetur affirma- « tive.

« 2. Utrum sufficiant testimoniales, in quibus Ordinarii « non testantur in specie de iis omnibus, quæ in decreto « *Romani Pontifices* præscribuntur, sed dumtaxat in genere « referunt de qualitatibus postulantis ?

« Ad. 2. affirmative, sed a superioribus regularibus ser- « ventur alia de jure servanda ad singulas qualitates postu- « lantium cognoscendas.

« 3. Quid agendum si Ordinarii respondeant se postulan- « tes non agnoscere ?

« Respondetur : posse postulantes admitti ad habitum, et « novitiatum, si Ordinarius a superiore requisitus expresse « respondeat sese circa qualitates postulantis informare « non posse, quia illum non agnoscit, dummodo tamen tes- « timonialium defectui per aliam accuratam informationem, « et fide dignam relationem suppleatur, et serventur alia « de jure servanda ; ad postulantes antequam ad habitum « admittantur maneant saltem per tres menses in conventu, « ibique diligenter probentur.

« 4. Utrum superiores admittere possint ad habitum sui « ordinis postulantem absque litteris testimonialibus Ordi- « narii, quando hic affirmat non posse eas dare, quia prohi- « bitus ab auctoritate civili?

« Respondetur: sufficere testimonium Ordinarii datum etiam « per privatas et secretas epistolas ; sed si Ordinarius a

« superiore requisitus testimoniales ob expositam superius « causam quovis modo dare renuat, posse postulantem ad- « mitti, supplendo testimonialium defectui per aliam accura- « tam informationem, et fide dignam relationem.

« 5. Utrum superiores possint ad habitum ipsum admittere « milites, de quibus Ordinarii affirmant se non posse in « Gallia informare, cum nullos delegatos in exercitu habe- « ant, nec parochi ullam de his notitiam habere possint ?

« Respondetur : affirmative si Ordinarius a superiore re- « quisitus respondeat se informare ob dictam rationem non « posse, dummodo testimonialium defectui per aliam accu- « ratam informationem et fide dignam relationem suppleatur, « et serventur alia de jure servanda ; et insuper postulantes « antequam admittantur ad habitum saltem per tres menses « maneant in conventu, ibique diligenter probentur.

« 6. Quid agendum sit, quando Ordinarii nolunt dare lit- « teras testimoniales, non aliam ob causam, nisi quia oppo- « nuntur ingressui postulantis in religionem ?

« Respondetur : Ordinarios, prout in art. 2 decreti *Roma-* « *ni Pontifices* præscribitur, non posse testimoniales litteras « denegare : si tamen eas dare recusent, recurrendum erit « ad S. Congregationem super statu regularium.

« 7. In his ordinibus, in quibus præter conversos laicos « habentur donati seu oblati, an testimoniales exigendæ sint « ante susceptionem habitus donatorum et oblatorum, vel « potius conversorum ?

« Respondetur : ante susceptionem habitus donatorum et « oblatorum.

« 8. An sit nulla susceptio habitus sine litteris testimonia- « libus ?

« Respondetur : susceptionem habitus esse illicitam, non « tamen invalidam : testimoniales litteras omissas in recep- « tione ad habitum quamprimum obtinendas esse, alias « novitii ad professionem licite admitti minime poterunt.

« 9. Utrum sit invalida professio, si fiat omissis testimonia- « libus litteris ?

« Respondetur : non esse invalidam, sed illicitam.

« *Declarationes super decreto* regulari disciplinæ, *in Italia*

« *et insulis adjacentibus servando.* — 1. Si superior generalis alicujus ordinis, in quo provinciales non habeantur, « sit eodem tempore superior conventus, seu domus novitiatus, quomodo se gerere debeat superior ipse in perficiendo « primo scrutinio?

« Respondetur : superior generalis deputet ad effectum, « de quo agitur, probum et idoneum religiosum, ut una « cum præscriptis examinatoribus primum scrutinium, « perficiat.

« 2. Si aut per obitum, aut per renunciationem, aut alia « quacumque causa, numerus examinatorum provincialium, « vel generalium, in parte, vel etiam totaliter deficiat, nec « tempus celebrationis capituli, vel dietæ advenerit, quomodo ad eorumdem examinatorum electionem procedendum erit?

« Respondetur : servetur methodus in decreto *regulari disciplinæ* (art. 3 et 4, *in fine*, et art. 7), præscripta pro « electione examinatorum, qui eligendi erant statim post « latum idem decretum, et ante celebrationem proximi futuri « capituli, vel dietæ ; et examinatores sic electi in officio « perdurent usque ad celebrationem proximi capituli, vel « dietæ. Quæ methodus etiam servetur quando, ex S. Sedis « dispensatione, capitula, vel dietæ non celebrantur, et electio superiorum per decretum S. Sedis, vel per schedas « fiat.

« 3. In aliquibus institutis capitula provincialia ordinarie « celebrantur prope finem triennii, et in præparationem capituli generalis, quin in ipsis eligatur superior provincialis. « Quomodo hoc in casu ad electionem examinatorum provincialium procedendum erit?

« Respondetur : examinatores provinciales eligendi erunt « a capitulo provinciali, licet illud celebretur in fine triennii, « et dumtaxat in præparationem capituli generalis. Quod si « aliqua vice capitulum provinciale non convocetur, electio « ad consultam provincialem ad hunc effectum convocandam spectabit.

« 4. An ad officium examinatorum sive generalium sive « provincialium ita duo definitores, vel assistentes, vel con-

« sultores generales, seu provinciales eligi debeant, ut alii « examinatores ex reliquis definitoribus, assistentibus, con- « sultoribus eligi nequeant ?

« Respondetur : negative.

« 5. Utrum in ordinibus et congregationibus, quæ licet « habeant capitula provincialia, tamen religiosorum inopia « laborant, eligendi sint septem examinatores, vel quatuor « tantum sufficiant ?

« Respondetur : negative ad primam partem ; affirmative « ad secundam. Ut vero omnis ambigendi causa, quæ ex « erronea decreti interpretatione originem habeat, auferatur, « sciant omnes ad quos pertinet, in ordinibus tam amplis, « quam exiguis, sufficere tres examinatores provinciales, « præter superiorem provincialem ad primum scrutinium ; « et tres examinatores generales præter superiorem gene- « ralem ad secundum scrutinium peragendum ; et alios « examinatores ad opportunitatem et commoditatem eligen- « dos esse.

« 6. In articulo III decreti *Regulari disciplinæ*, præscri- « bitur, ut postulantes accedere debeant ad locum primi « scrutinii, ut ab examinatoribus provincialibus personali « examini subjiciantur. Sæpe sæpius accidit, ut hujusmodi « examen personale absque notabili incommodo postulan- « tium fieri nequeat, sive ob expensas, sive ob loci distan- « tiam. Quapropter nonnulli superiores regulares expostu- « larunt, quomodo in hujusmodi casibus sese gerere de- « beant ?

« Respondetur : provincialis (et in institutis, in quibus « provincialis non existit, is qui ejus partes juxta decretum « adimplere debet) cum tribus examinatoribus, ad peragen- « dum examen personale postulantium, quando vel ob loci « distantiam, vel ob aliam rationabilem causam, postulantes « abacces supersonali dispensari judicaverint, possint depu- « tare religiosum sui ordinis, quem in Domino idoneum « revera existimaverint, si examen fiat in loco, ubi conven- « tus ordinis reperitur ; secus aliquam personam ecclesias- « ticam sive ex clero sæculari, sive ex clero regulari ; dum- « modo Episcopus loci, vel ejus vicarius generalis eam ido-

« neam judicaverit, transmissa examinatori deputato ins-
« tructione circa ea super quibus postulans examinandus
« erit. Verum religiosus, vel alia persona ad examen perfi-
« ciendum deputata, transmittere teneatur relationem exa-
« minis ab ipso subscriptam juramento firmatam, *quo pro-*
« *fiteatur sese fideliter munus suum adimplevisse quacum-*
« *que humana affectione postposita*. Quibus peractis, pro-
« vincialis dictam relationem tribus examinatoribus exhibere
« debeat, ut scrutinium, de quo in eodem art. III decreti,
« in reliquis perficiatur, et cætera omnia, quæ in decretis
« præscribuntur, omnino serventur.

« 7. Nonnulli examinatores nimis anxii sunt in præstando
« juramento, quo declarare debent *se omnia requisita a Sa-*
« *cris Canonibus*, *Constitutionibus*, *et decretis Apostolicis*
« præscripta *debito modo examinasse*, cum non omnes tuto
« scire possint quænam sint omnia hujusmodi requisita :
« expostularunt propterea ut a Sacra Congregatione super
« præmissis instructio detur, qua tuto procedi possit.

« Respondetur : juramentum quoad requisita, et examen
« qualitatum referri dumtaxat ad requisita et qualitates
« *expresse* et *speciatim* præscriptas in Constit. Sixti V, inci-
« piente, *cum de omnibus*, cum moderatione Gregorii XIV ;
« et in decreto Clementis VIII, cui initium *cum ad regularem*
« *disciplinam*, nec non in regulis et constitutionibus res-
« pectivi ordinis, seu instituti. Et juramento satisfieri, si ea
« moralis diligentia adhibeatur, quæ a viris probis et timo-
« ratæ conscientiæ adhiberi solet.

« 8. An decretum *regulari disciplinæ* vim habeat in Sa-
baudia ? — Respondetur : affirmative.

« Datum Romæ ex S. Congregatione super statu regula-
« rium, die 1 maii 1851.—Andreas Bizarri Protonot. Apost,
« a secretis. »

IV.

« *Instructio pro examine personali eorum, qui ad habitum admitti postu-*
« *lant, sive examen ipsum fiat ab examinatoribus provincialibus juxta*
« *art.* 3 *primæ partis decreti* regulari disciplinæ, *sive ab examinatore*
« *deputato juxta declarationem ad dubium VI ejusdem decreti.* »

« 1. Examinatores provinciales seu examinator deputatus « interrogent postulantem de ejus nomine, parentibus, pa- « tria et ætate. Diligenter postulantis voluntatem explorent, « et præsertim an coactus, an seductus sit, et quo spiritu, « quo consilio, qua ratione ad statum religiosum ducatur, « et utrum aliquam cognitionem habeat obligationis voto- « rum, quæ deinceps emittere debet.

« 2. Si recipiendus uti clericus religionem ingredi postu- « let, inquirant examinatores vel examinator, an eam litte- « rarum scientiam calleat, aut illius addiscendæ spem indu- « biam præseferat, ut minores, et suis temporibus majores « ordines, juxta decreta sacri concilii Tridentini suscipere « valeat. Quod si agatur de admittendis ad habitum conver- « sorum, an saltem præcipua doctrinæ christianæ capita « noverint. Quoad omnes vero, et præsertim relate ad pos- « tulantes provectioris ætatis, examinatores vel examinator « sagacius sed prudenter curent odorari si recte de catho- « lica doctrina sentiant, prout conditio cujusque personæ « postulet.

« 3. Exquirant a postulante utrum ejus parentes, vel « alter eorum adhuc vivat, quam artem et professionem « exerceant, vel exercuerint, et an adeo pauperes sint, ut « filii subsidio indigeant.

« 4. Exquirant etiam a postulante ejus conditionem et « statum, an habeat in sæculo media sufficientis sustenta- « tionis; si sit ære alieno gravatus; an, et quam artem, vel « professionem exerceat; an alicui religioso instituto nomen,

« dederit, vel saltem uti novitius illius habitum induerit,
« vel eremitarum habitum susceperit; utrum fuerit inquisitus
« aliqua nota, infamia, et irregularitate irretitus, gravi morbo
« affectus.

« 5. Videant an postulans notabili deformitate laboret;
« utrum aliquod signum valde infirmæ valetudinis, vel fa-
« tuitatem præseferat; et cætera exquirant, quæ in respec-
« tivis constitutionibus ab admittendis ad habitum in eorum
« personali examine exquirenda præscribuntur.

« 6. Verum licet ex hujusmodi personali examine, si di-
« ligenter fiat, plura agnosci possint, et in scrutinio, de quo
« in art. III primæ partis decreti *regulari disciplinæ*, de eo-
« dem personali examine ratio omnino habenda sit, tamen
« præter illud a provinciali exquirenda sunt documenta et
« informationes, prout in eodem art. III præscribitur, et
« reliqua omnia perficienda, qnæ in enunciatis decretis
« cum suis declarationibus decernuntur. »

V.

Decretum quo statuitur ut novitii ad simplicia tantum vota primum ad mittantur; ad solemnia autem nonnisi post tres annos ab emissione simplicium computandos.

« Reverendissime Pater. Neminem latet, tristissimis hisc
« temporibus, quibus inimici crucis Christi humana divina
« que omnia pessumdare, ac mores pervertere student
« maximam adhibendam esse curam, sollicitudinem, dili
« gentiam ad eorum spiritum, uti par est, probandum, qu
« vota solemnia Deo nuncupare postulant, ne quis admitta
« tur, qui sæculi contagione pollutus, tanquam ovis mo
« bida electum Christi gregem inficiat, vel veræ vocation
« expers, et suscepti instituti pœniteat, et gravem sodalibu
« molestiam afferat, cum disciplinæ perturbatione, et reg
« laris observantiæ discrimine. Hinc porro evenit, ut qui

« adverso sunt contra regulares familias, licet de Christiana
« et civili republica optime meritas, pleno ore blaterent, et
« culpam, quæ paucorum est, in universum cœtum confe-
« rant. Ex quo non levi religionis damno debita christiani
« populi erga religiosas familias opinio et reverentia vel
« maxime imminuta. Siquidem regulares viri propriæ vo-
« cationis assidue memores esse debent, et omnium virtutum
« splendore fulgere, atque ex proprii instituti regula nullis
« curis nullisque laboribus parcere, ut majorem Dei gloriam,
« ac sempiternam hominum salutem procurare queant.
« Quod si semper, hisce præsertim temporibus ab ipsis ma-
« jore studio et contentione est præstandum, cum populi licet
« omnigenis insidiantium hominum erroribus fraudibusque
« misere decepti, tamen et veritatis luce, ac sanctissimæ
« nostræ religionis auxilio se maxime indigere sentiant. Quo-
« circa regulares viri, qui auxiliares Ecclesiæ milites merito
« semper dicti et habiti sunt, nihil nunc intentatum relin-
« quere debent, ut qua opere, qua voce, qua exemplo erro-
« rum tenebras dissipent, hominumque mentes divinæ
« nostræ religionis lumine illustrent, errantes in omni boni-
« tate, patientia ac doctrina ad veritatis et salutis semitas
« perducant, vitiorum germina radicitus evellant, ac pieta-
« tem, religionem omnemque virtutem ubique foveant, exci-
« tent ac propagent. At autem hæc prospere feliciterque
« agere et consequi valeant, caritatem in primis præsefe-
« rant oportet, quæ virtutum omnium parens, et altrix,
« quæque patiens, atque benigna omnia suffert, omnia sus-
« tinet, et idcirco necesse est, religiosos ipsos viros arctis-
« simo caritatis vinculo inter se esse conjunctos, concordis-
« simis animis consociatisque studiis præliantes bella Do-
« mini, et quærentes unice quæ Christi sunt, possint Dei
« ejusque sanctæ Ecclesiæ regnum magis in dies extendere.

« Cum igitur Ecclesia prudenti quadam œconomia in-
« gruentibus malis juxta rerum ac temporum adjuncta pro-
« vide, sapienterque occurerre soleat, SSmus D. N. Pius
« Papa IX religiosos ordines præcipua benevolentia prose-
« quens, et ab iis hujusmodi mala avertere summopere cu-
« piens, rem deferendam voluit ad S. Congregationem supe

« statu regularium, ut Patres Cardinales, rebus accurate « discussis, proponerent quidquid in Domino expedire exis- « timassent. Itaque auditis eorumdem Cardinalium senten- « tiis, universaque rei ratione sedulo perpensa, hæc quæ « sequuntur, quoad religiosas virorum familias, in quibus « solemnia vota emittuntur, ex apostolicæ auctoritatis ple- « nitudine statuit atque decernit, et ab omnibus ad quos « spectant, ex obedientiæ præcepto observari et executioni « demandari districte jubet, et contrariis quibuscumque « etiam speciali et individua mentione et derogatione dignis « derogat, ac plene derogatum esse declarat.

« Peracta probatione et novitiatu ad præscriptum S. « Concilii Tridentini, constitutionum apostolicarum, et sta- « tutorum ordinis a S. Sede approbatorum, novitii vota « simplicia emittant postquam expleverint ætatem annorum « sexdecim ab eodem Tridentino Concilio statutam, vel aliam « majorem, quæ forsan a statutis proprii ordinis a S. Sede « approbatis requiratur; et quoad laicos et conversos « postquam ad eam pervenerint ætatem, quæ in constitutione « Clementis VIII, incipiente *In supremo* præfinita est.

« Professi post triennium, a die quo vota simplicia emi- « serint computandum, si digni reperiantur, ad professionem « votorum solemnium admittantur, nisi fortasse pro aliquibus « locis, uti nonnullis institutis indultum est, professio voto- « rum simplicium ad longius tempus jam concessa fuerit. « Poterit vero superior generalis, ac etiam superior provin- « cialis, ex justis et rationabilibus causis, professionem voto- « rum solemnium differe, non tamen ultra ætatem annorum « vigintiquinque expletorum. Si vero in ordine seu instituto « provinciales non habeantur, eadem differendi professionem « votorum solemnium facultas attribuitur etiam superiori « domus novitiatus, de consensu tamen magistri novitiorum, « et duorum religiosorum, qui in instituto aliquo gradu insi- « gniti sint.

« Decreta S. Congregationis super statu regularium inci- « pientia *Romani Pontifices*, et *regulari disciplinæ*, anno « 1848 promulgata, omnino serventur in receptione ad ha- « bitum, novitiatum et professionem votorum simplicium.

« Quæ de votis simplicibus emittendis superius sancita « sunt, servanda erunt relative ad eos, qui post datam « præsentium ad habitum admittentur.

« Hæc suntquæ tibi ex mandato Sanctitatis suæ significanda erant, ut ea religiosis tuo regimini subjectis denun- « cies, et interim fausta a Domino adprecor.

« Datum Romæ ex S. Congregatione super statu regula- « rium, die 19 martii, anno 1857. — *Tui Studiosus,* — A. « ARCHIEPISCOPUS PHILIPPENSIS, *secretarius.* »

CAPUT VII.

DE SACRA CONGREGATIONE EPISCOPORUM ET REGULARIUM.

Dicemus 1° Quid sit et quænam ejus origo : 2° quibus personis constet : 3° quænam causæ ac negotia ad eam spectent : 4° Quisnam sit ipsius procedendi modus.

§ I.

Quid sit et quænam ipsius origo.

1° Inter varias Cardinalium congregationes extat una, cui proprium officium est negotia Episcopos et regulares concernentia dirimere. Vocatur autem Congregatio Episcoporum et regularium, non quod constet Episcopis et regularibus, sed quia ad eam pro Episcoporum et regularium negotiis et consultationibus recurritur.

2° Primitus non una, sed duplex Cardinalium Congregatio, ad hocce munus explendum, constituta fuerat : altera nempe *super consultationibus Episcoporum*, et *super consul-*

tationibus regularium altera. Prior sub Pontificatu saltem Gregorii XIII jam existebat; siquidem in regestis Sacræ Congregationis Concilii (tomo 10, pag. 557) sic adnotatum reperitur: *Gregorius XIII dixit nunquam suœ intentionis fuisse committere Episcoporum Congregationi, ut de iis quœ ad interpretationem Concilii pertinerent, aut de ipsis Congregationis Concilii decretis cognosceret. Illud autem se recte meminisse, ait Sanctitas sua, commississe Congregationi Concilii ea omnia quœ ad Concilium interpretandum pertinent.* A Gregorio XIII erectam fuisse Congregationem illam super Episcoporum consultationibus, autumat auctor *Analectorum juris Pontificii* (n. 40, col. 2247). Posteriorem autem, id est, super regularium consultationibus, erexit Sixtus V, per Breve *Romanus Pontifex* 17 maii 1586, cujus textum reperies citato loco *Analectorum juris Pontificii*, necnon in nuper edita *Synopsi Congregationum* (pag. 120. Lovanii 1857, auctore Haine).

3° Quando postmodum idem Sixtus V, Constitutione sua *immensa*, 22 januarii 1588, quindecim Congregationes partim instituit, partim jam existentes firmavit, duas prædictas nondum univit, sed sejunctas confirmavit.

4° Postea tamen ob intimam utriusque connexionem (ut refert de Luca, *relat. Romanœ Curiœ*, discursu 1; *il Cardinal pratico,* c. 27) facta est ex duabus una, quæ *Episcoporum et regularium* est nuncupata.

§ II.

Quibus personis constet Sacra Congregatio Episcoporum et regularium.

1° Ex 24 Cardinalibus, et uno Prælato qui *secretarii* munus « gerit, constituitur. Antiquior inter illos Cardinales præses « est seu *Prœfectus*. » (Plettenberg, *Notitia Congregationum*, pag. 695, edit. Hildesii 1693).

2° Habet insuper dicta Sacra Congregatio *subsecretarium*, qui pariter ex albo prælatorum assumi solet ; necnon *summistam*, cujus officium est compendiosam causarum expositionem facere. Item habet *judicem relatorem*, cui incumbit, pro causis criminalibus quæ ad Sacram Congregationem in gradu appellationis deferuntur, ad congregatos Cardinales causæ statum referre, ut Eminentissimi Patres perspicere valeant, num episcopalis curiæ sententia confirmanda sit, an vero infirmanda aut reformanda. In iis criminalibus causis intervenit etiam *Procurator generalis fisci*, ad defendendam curiæ episcopalis sententiam.

3° Quoad cæteras majoris momenti causas, designatur a Sacra Congregatione Cardinalis qui de unaquaque *videat et referat*. Ille autem Cardinalis qui causam aliquam expendit, et de ea in Congregatione refert, *Eminentissimus relator* dicitur.

4° Ante Gregorii XVI Pontificatum dicta Congregatio *consultores* non habebat. Ast anno 1834 ei adjuncti sunt. Decretum tenoris est hujusmodi : « Cum negotia majoris momenti « et consultationes quæ ad S. Congregationem Episcoporum « et regularium deferuntur, fortasse ratione temporum ad- « modum frequentia sint, Eminentissimi Patres in generali « congregatione, habita in palatio Apostolico quirinali nonis « septembris 1834, rati sunt, rem utilem fore, si exemplo « aliquarum congregationum majorum nonnulli consultores « deligerentur, quorum esset super dubiis seu quæstionibus, « de quibus rogarentur, sententiam suam exponere ; firmis « tamen manentibus antiquis institutionibus, ita ut de nego- « tiis alicujus ponderis, deque consultationibus omnibus in « pleno auditorio semper deliberetur et statuatur, designato « aliquo ex Eminentissimis Patribus *qui videat et referat*. « Itaque Eminentissimi Patres decreverunt : *Supplicandum* « *Sanctissimo pro admissione consultorum juxta modum* « *enuntiatum*.

« Et facta eadem ad Sanctissimum Dominum Nostrum « Gregorium XVI, per dominum secretarium, de præmissis « relatione, Sanctitas sua decretum Eminentissimorum Pa- « trum probavit atque sancivit. — C. Cardinalis Odescalchi

« Præfectus. — J. Archiepiscopus Ephesinus secretarius. »

§ III.

Quænam causæ ac negotia ad hanc S. Congregationem spectent.

I. Ad ipsam generatim spectant causæ ac negotia quæ Episcopos et rectam diœcesum administrationem respiciunt, verbi gratia : recursus qui fiunt ad Sedem Apostolicam contra Episcopos, sive ab ipsorum subditis, sive a regularibus : item recursus contra Episcoporum vicarios generales, aliosve officiales : cognitio de *minoribus* Episcoporum causis criminalibus ; ad quas discutiendas et terminandas ordinariam habet jurisdictionem ; de quo vide tractatum meum *de Episcopo* (parte 3, sect. 1, cap. 2, § 3) : sese intromittit etiam in *majoribus* Episcoporum criminalibus causis ; at nonnisi ex delegatione Summi Pontificis, id est, facto verbo cum Summo Pontifice, et actus ejus Romano Pontifice approbante et confirmante ; de quo vide etiam citatum locum tractatus mei *de Episcopo* : item ad ipsam spectat modus providendi diœcesibus, quibus recte administrandis impares facti sunt Episcopi, sive ob adversam valetudinem, sive aliis de causis : item modus providendi, quando Sede episcopali vacante, oriuntur in eligendo vicario capitulari, vel circa ejusdem electionem contentiones ac discordiæ.

II. Ad ipsam pariter generatim spectant causæ ac negotia quæ religiosas quascumque familias respiciunt, verbi gratia : contentiones quæ oriuntur inter diversas regularium familias : item quæ oriuntur intra eumdem ordinem, et generale ipsius regimen respiciunt, ut sunt dissensiones circa electionem generalis superioris aliorumve superiorum ; ex diversis observantiis commotiones et querelæ ; et hujusmodi : item contentiones inter religionem et privatum aliquem religiosum : transitus ab uno instituto aut monasterio, ad aliud :

alienandi facultates : monasteriorum et conventuum fundationes aut suppressiones.

III. Imo dici potest ad hanc Congregationem spectare universaliter causas omnes ecclesiasticas, eas etiam quæ simul spectant alias Congregationes, exceptis tantum quæstionibus fidei (utpote ad sacram Congregationem Sancti Officii propriis), interpretatione Tridentinorum decretorum (utpote sacræ Congregationi Concilii reservata), et nonnullis aliis materiis, quæ *privative* aliis congregationibus attributæ sunt.

Hinc de S. Congregatione Episcoporum et regularium dici solet, eam esse *occupatissimam*, et negotiorum multitudine præcipuam.

§ IV.

De proprio Sacræ Congregationis Episcoporum et regularium procedendi modo.

Prout contingere solet in ejusmodi institutionibus, quæ paulatim, docente experientia, stylum suum seu procedendi modum, novis accedentibus ordinationibus perficiunt, videtur dictæ Congregationis in expediendis negotiis norma tractat temporis magis fixa ac determinata evasisse. Ut adeo inter auctores qui eam describunt, prout antiquiores vel recentiores sunt, nonnihil intercedat discriminis. Quapropter visum est aliquem ex iis paulo jam antiquioribus scriptoribus de præfato procedendi modo disserentem præmittere: tum et quid hodie vigeat subjicere.

Quæstio I^a. — *Quomodo dictæ Congregationis procedendi modum describat Plettenberg.* — « In hac Congregatione, inquit, res formalem exigentes processum tractari non solent; sed quæ in forma summaria et extrajudiciali expediuntur (Sixtus V constitutione *immensa*; Cardinalis de Luca, dis-

cursu 1, n. 45 de regularibus). Ideoque controversiæ terminantur hic more principum, absque strepitu et forma judicii, sed solum inspecta facti veritate, ac frequenter etiam sumpta tantummodo extrajudiciali ac secreta informatione.

« Duo vero sunt diversorum negotiorum genera, quæ ad hanc Congregationem pertinent : unum est cum controversiæ oriuntur inter Episcopos aliosve paælatos aut vicarios et officiales ex una, et subditos vel regulares ex altera parte... Alterum est cum contendunt inter se religiosi...

« In primo controversiarum genere hunc stylum Congregatio servare solet : si sint causæ contentiosæ, quæ processum et telam judiciariam exigunt, deputatur pro singularum causarum propositione Cardinalis aliquis, qui *ponens* (1) dicitur. Hic causam sibi commissam a se primum bene ponderatam breviter ac dilucide in Congregatione proponit, ut quod æquitati ac justitiæ consonum est, statui possit...

« In causis Episcopos concernentibus hic procedendi modus observatur. Cum Congregationis hujus institutum sit, juxta mentem institutoris, ut summarie negotia pertractentur, recipiuntur in forma extrajudiciaria subditorum recursus, eorumque querelæ audiuntur, quas in libello supplici proponunt adversus gravamina Ordinariorum aliorumque Prælatorum ac vicariorum aut officialium. Lecto in Congregatione libello, mittitur epistola familiaris subscripta a Præfecto et secretario, nomine Congregationis, ad Episcopum vel alium superiorem, cum copia porrecti a gravatis libelli, ut de contentis in eo sacram Congregationem informent. Accepta informatione, si ea non discrepet in facto ab iis quæ narrarunt gravati. proponitur negotium in Congregatione ; eoque discusso fertur sententia ; pro cujus executione dantur pariter litteræ familiares ad Episcopum vel superiorem directæ. Quandoque etiam, si causa postulet, committitur executio Metropolitano seu viciniori Episcopo, aliive Prælato, in forma extrajudiciali facienda, vel datur etiam aliquando decretum in forma authentica, manu præfecti et secretarii subscriptum,

(1) Vocatur etiam Cardinalis *relator*.

sigilloque munitum, ut partes adeant judices ordinarios pro judiciali executione sententiæ...

« Quod si ille a quo informatio petitur eam dare negligat, aut prætendatur non satis sinceram datam esse, injungi solet alicui Episcopo viciniori, vel Metropolitano, aliive Prælato iis in partibus existenti, ut informationem capiat, eamque ad S. Congregationem referat. Nonnunquam subordinantur etiam prælati aut religiosi, aliive probati viri, qui informationes dent secretas.

« Quod si vero de criminibus Episcoporum ac superiorum agatur, re collata cum Pontifice, committitur, juxta præscriptum Concilii Tridentini et Apostolicarum Constitutionum, alicui prælato formalis processus informatorius; vel injungitur auditori cameræ ut commissarium constituat. Et si Episcopus vel superior reus deprehendatur, tunc vel suspenditur ejus jurisdictio, ac deputatur vicarius Apostolicus; vel ad Curiam evocatur, et pro delicti qualitate vel includitur carceri in aliquo monasterio, vel committitur auditori Cameræ ut servatis servandis eum puniat etiam privando episcopatu, aut transferendo ad ecclesiam inferiorem, aut alia ratione in eum animadvertendo. » (*Notitia Congregationum*, pag. 695 et seq., edit. Hildesii 1693). Describit postea idem auctor modum procedendi quoad regulares. Tum ita subjungit :

« Congregatio hæc omnium est occupatissima, cum in ea « pertractentur quæ ad bonum regimen religionum et « regularium spectant, agatque etiam de negotiis, quæ aliis « congregationibus (excepta Concilii) communia sunt, con- « tineatque regimen quoddam universale et politicum utrius- « que cleri sæcularis et regularis. Omnia vero negotia, quam- « vis gravissima, gratis (etiam pro scriptura) expediuntur. » (Ibid. pag. 701).

Quæstio IIª. — *Quisnam hodie vigeat in dicta Congregatione procedendi modus?* — Describi posse videtur varia distinguendo negotiorum genera in hunc modum :

I, *De negotiis quæ in Congregatione non proponuntur.* — Quando negotia, utpote levioris momenti, aut quia moram non patiuntur, Eminentissimo præfecto et secretario non

videntur in Congregatione proponenda, præmittuntur informationes necessariæ extrajudicialiter, atque etiam quandoque secrete; et fit resolutio a præfecto una cum secretario, assumpto nihilominus nomine et auctoritate Sacræ Congregationis. Quæ resolutio per epistolas ab iisdem subscriptas transmittitur Episcopis, si causa eos respiciat; vel intimatur procuratoribus generalibus ordinum, Romæ degentibus, si agatur de aliquo regularium negotio.

II. *De negotiis quæ per secretarium in Congregatione proponuntur.* — Alia sunt negotia quæ in Congregatione quidem proponuntur, et ab Eminentissimis Patribus dirimuntur; at *non servato juris ordine*, id est, absque certis quibusdam formis, quæ in expediendis aliis, nempe contentiosis et majoris momenti causis, adhiberi solent. Porro quoad ejusmodi negotia, quæ expediuntur *non servato juris ordine*, sic proceditur : proponuntur in Congregatione a secretario; qui libellorum supplicum a partibus porrectorum, ac etiam documentorum quæ ad rem faciunt compendium quoddam Eminentissimis Patribus exponit. Quibus ponderatis, sententiam suam quisque Cardinalium dicit; et quod majori eorum parti opportunum visum est decernitur. Ipse autem secretarius votum non habet. Comitiorum locus est palatium Apostolicum; in quo Eminentissimi hujus Congregationis Patres convenire solent singulis mensibus feria VI; et tempore quadragesimæ singulis feriis sextis.

III. *De negotiis quæ expediuntur servato juris ordine.* — Si causa sit contentiosa, et Eminentissimis Patribus accuratiorem indaginem exigere videatur, decernunt ut procedatur *juris ordine servato.* Tunc deputatur Cardinalis *ponens* seu *relator*, et servantur regulæ in sequenti decreto præscriptæ :

« In generali congregatione, habita nonis septembris 1834,
« Eminentissimi et Reverendissimi Patres decreverunt, ut
« vetus et propria S. Congregationis methodus seu ratio
« tractandi negotia, de quibus contentio est inter partes,
« accurate in posterum servaretur. Est autem hujusmodi :

« 1° Quotiescumque in negotiis, quæ apud S. Congrega-
« tionem Episcoporum et regularium aguntur, tum ex rela-
« tionibus Ordinariorum, tum ex partium deductionibus

« videatur expedire, ut resad viam juris reducatur, rescribi-
« tur : *Partes deducant sua jura coram Eminentissimo N...,*
« *qui videat et referat; citata parte et concordato dubio.*

« 2° Coram Eminentissimo relatore, vel ejus auditore,
« adhibito Sacrarum Congregationum notario, singuli actus,
« qui ad judicandum viam sternunt, conficiuntur.

« 3° Propterea pars diligentior coram eodem auditore
« partem adversam in jus vocat, *ad concordandum de dubio* (1),
« *alias videndum subscribi et disputari infra scriptum;*
« quod nempe in calce citationis transcribitur.

« 4° Eminentissimus relator, sive ejus auditor, vel propo-
« situm, vel aliud dubium concordat de consensu partium :
« sin minus, mandat partes suis juribus uti per memoriale
« in Sacra Congregatione.

« 5° Si pars citata intra terminum præfinitum non compa-
« reat, citatur pro secunda vice, *ad concordandum de dubio,*
« *necnon destinari Congregationem.*

« 6° Si pars in sua contumacia perstiterit, Eminentissimus
« relator, vel ejus auditor concordat dubium, et Congrega-
« tionem pro causæ propositione destinat, ita tamen ut spa-
« tium triginta dierum intercedat; et decretum adversæ
« parti per cursorem intimatur.

« 7° Jura autographa, quibus utraque pars utitur, quin-
« decim diebus ante diem propositionis causæ apud dominum
« secretarium deponuntur; transmissa utrinque intimatione.

« 8° Allegationes utriusque partis decem diebus ante con-
« gregationem, tum ad Eminentissimos Cardinales, tum ad
« dominum secretarium et ad secretariam Sacræ Congrega-
« tionis deferuntur.

« 9° Mutua inter partes allegationum et summariorum tra-

(1) Causa nempe Sacræ Congregationi judicanda proponitur sub forma *dubii*; et Eminentissimi causam dirimunt respondendo ad illud dubium, *affirmative* vel *negative*. Debet autem determinari formula dubii de consensu partium, si in hoc concordent : secus a Cardinali *ponente* vel ejus auditore. Unde *dubii concordatio* nihil aliud est quam determinatio formulæ dubii Sacræ Congregationi proponendi.

« ditio fit eadem ipsa die in domo auditoris Eminentissimi « relatoris.

« 10° Responsiones triduo ante propositionem causæ dis« tribuuntur et communicantur, ut in articulo præcedenti.

« 11° Resolutionem Sacræ Congregationis Eminentissimus « relator scriptis tradit, et suo nomine obsignat, eamque « domino secretario tradit partibus significandam.

« 12° Si intra decem dies pars victa iterum audiri postu« let, Eminentissimus relator novæ audientiæ beneficium « tribuere potest.

« 13° Quoties cunctis suffragiis res dijudicata fuerit cum « clausula *et amplius*, vel uno tantum suffragio discrepante « cum clausula *et non concedatur*, tunc venia redeundi non « tribuitur nisi a plena congregatione (1).

« 14° Causa denuo proponitur servato modo et terminis « primæ propositionis.

« 15° Dijudicata causa, authenticum resolutionis exemplar « ei traditur qui causam obtinuit.

« 16° Victor instat coram auditore Cameræ, qui ut merus « executor resolutionem S. Congregationis exequendam de« cernit. »

IV. *De causis criminalibus, quæ per appellationem ad Sacram Congregationem Episcoporum et regularium deferuntur.* — In iis proceditur juxta sequens decretum :

« Non ita pridem a Sacra Congregatione, negotiis et consultationibus Episcoporum et regularium præposita, non« nullæ regulæ præscriptæ fuerunt pro recta et expedita de« finitione causarum criminalium, quæ a curiis Episcoporum « vel Ordinariorum ad eamdem Sacram Congregationem in « gradu appellationis deferuntur. Quas quidem præscrip« tiones, quoniam impedimenta sublata sunt, quæ aliqua ex « parte earum executioni interposita fuerant, visum est Emi-

(1) Formula *et amplius* significat : *et causa amplius non proponatur.* Formula vero *et non concedatur*, concedendam non esse novam causæ propositionem designat.

« nentissimis Patribus, in conventu habito 15 calendas ja-
« nuarii 1835, uberius explicare; et cum assensu et appro-
« batione Sanctissimi Domini Nostri Gregorii XVI iterum
« promulgare, ut ab omnibus ad quos pertinent accuratis-
« sime serventur. Sunt autem quæ sequuntur :

« 1° Reis a curiis episcopalibus criminali judicio damnatis
« spatium dierum decem conceditur, quo ad Sacram Con-
« gregationem Episcoporum et regularium appellare possint.

« 2° Decem dies numerari incipient, non a die qua senten-
« tia lata est, sed a die quo reo vel ejus defensori per curso-
« rem denuntiata fuit.

« 3° Eo tempore elapso, quin reus vel ejus defensor appel-
« laverit, latam a se sententiam Episcopus exequetur.

« 4° Interposita intra decem dies appellatione, curia epis-
« copalis acta autographa totius causæ ad Sacram Congre-
« gationem continuo transmittat, nempe :

« Primo, *processum* ipsum in curia confectum : secundo,
« ejus *restrictum*, seu compendiariam expositionem eorum,
« quæ ex eodem processu emergunt : tertio, defensiones pro
« reo exhibitas : quarto denique sententiam latam.

« 5° Ipsa curia reo ejusque defensori denuntiabit, appella-
« tionem coram eadem Sacra Congregatione prosequendam
« esse.

« 6° Si nemo compareat, aut si appellationis acta negli-
« genter vel malitiose protrahantur, congruens tempus a
« Sacra Congregatione præfinietur, quo inutiliter elapso,
« causa deserta censeatur, et sententia curiæ episcopalis
« executioni mandetur.

« 7° Reo, aut illi qui ejus defensionem suscepit tradendus
« est *restrictus* processus, qui a judice relatore (1) conficitur.

« 8° Allegationes seu defensiones Eminentissimis Patri-
« bus distribuendæ typis non committantur, nisi judex re-
« lator imprimendi veniam dederit.

(1) Non confundendus *judex relator*, qui in dictis criminalibus causis intervenit cum *Cardinali relatore* seu *ponente*, de quo supra.

« 9° Causa definietur stata die ab Eminentissimis Patribus « in pleno auditorio congregatis.

« 10° Eidem congregationi procurator generalis fisci et « judex relator intererunt.

« 11° Judex relator de toto statu causæ ad Eminentissi- « mos Patres referet ; et procurator generalis fisci stabit pro « curia episcopali, suasque conclusiones explanabit.

« 12° Post hæc Eminentissimi Patres judicium proferent, « sententiam curiæ episcopalis aut confirmando, aut infir- « mando, aut etiam reformando.

« 13° Prolata sententia, una cum omnibus actis causæ, ad « eamdem curiam episcopalem remittitur, ut eam exequa- « tur.

« 14° *Revisio* seu recognitio rei judicatæ non conceditur, « nisi ejus tribuendæ potestas a Sanctitate sua facta fuerit, « et subsint gravissimæ causæ, super quibus cognitio et ju- « dicium ad plenam congregationem pertinet...

« 15°...... — J. A. Cardinalis Sala præfectus — J. Patriar- « cha Constantinopolitanus secretarius. »

CAPUT VIII.

DE S. CONGREGATIONE A PROPAGANDA FIDE NUNCUPATA.

Prout ipsa indicat denominatio, instituta fuit Congregatio hæc ad propagandam catholicam fidem in variis regionibus, quas misere involvunt infidelitatis aut hæreseon tenebræ. Dicemus 1° quomodo instituta sit : 2° qua potestate donata : 3° quibus adjumentis instructa : 4° qua forma in expediendis causis et negotiis procedere soleat.

§ I.

Quomodo instituta sit.

Auctorem habet Gregorium XV, qui, Constitutione *inscrutabili* 22 junii 1622, sic decernit : « Nonnullorum venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium peculiari sollicitudini negotium committendum duximus, prout tenore præsentium committimus et demandamus. Volentes ut in unum congregati, adhibitis etiam aliquot Romanæ Curiæ Prælatis et religiosis viris, ac secretario,.... in commune consulant..., omniaque et singula negotia ad fidem in universo mundo propagandam pertinentia cognoscant et tractent; et graviora quæ... tractaverint ad nos referant; alia vero per seipsos decidant et expediant pro eorum prudentia : missionibus omnibus ad prædicandum et docendum evangelium et catholicam doctrinam superintendant : ministros necessarios constituant et mutent. Nos enim eis, tam præmissa, quam omnia et singula alia desuper necessaria et opportuna (etiamsi talia fuerint quæ specialem, specificam et expressam requirant mentionem) faciendi, gerendi, tractandi, agendi, et exequendi, plenam liberam et amplam facultatem auctoritatem et potestatem, Apostolica auctoritate earumdem tenore præsentium concedimus et impartimur. »

§ II.

Qua jurisdictione seu potestate donata sit S. Congregatio de propaganda fide.

I. Extenditur jurisdictio hæc ad regiones omnes in quibus *more missionum* (ut aiunt) res catholica regitur ; id est, ad duas tertias, et amplius, orbis partes. Universi quippe orbis tractus, quoad ecclesiastici regiminis formam, bifariam dividitur : nimirum in regiones *hierarchiæ ordinariæ,* et in regiones *missionum*. Priores illæ sunt quæ canonice erectas episcopales sedes et diœceses habent necnon Episcopos *ordinaria* jurisdictione instructos ; ita ut unusquisque Episcopus suam administret diœcesim, non tanquam Summi Pontificis vicarius aut delegatus, sed tanquam Ordinarius : quam ordinariam jurisdictionem consequitur, ipsa sua ad aliquam ex istis episcopalibus cathedris promotione. Posteriores, id est, *missionum* regiones, illæ sunt, quæ cum careant dictis episcopalibus sedibus et diœcesibus, per Summi Pontificis delegatos ac vicarios quoad rem catholicam administrantur. Solent quidem ejusmodi vicarii Apostolici episcopali charactere insigniri, et donari titulo alicujus ex iis antiquis ecclesiis, seu episcopalibus sedibus, quæ, prævalente infidelitate aut hæresi, jamdudum non extant, nisi nomine ; ex quo Episcopi *titulares*, seu in *partibus infidelium* nuncupantur : sed ex sua ad hos titulos promotione nullibi jurisdictionem consequuntur. Unde ipsorum in vicariatibus suis jurisdictio ex speciali Summi Pontificis delegatione tota quanta dimanat. Cæterum etsi per delegationis modum, amplissima tamen iis jurisdictio concedi solet, pro toto regionum tractu qui ipsis in vicariatum assignatur. Et hoc posteriori modo, idest, *missionum more,* provideri solet omnibus generatim regionibus, in quibus infideles aut hæretici numero ac præpotentia catholicos longe superant. Quæ re-

giones eheu! si quoad materialem extensionem dimetiantur, plus quam duas tertias orbis partes, ut diximus, occupant. Ejusmodi autem regionum fideles, cum omnibus suis missionariis, præfectis ac Vicariis Apostolicis, Sacræ Congregationi *Propagandæ*, tanquam superiori suo subjiciuntur, ut evincunt citata Gregorii XV verba. Ex quo liquet quam late pateat dictæ Sacræ Congregationis territorialis jurisdictio.

Utinam in dies restringi posset territorium illud, ad quod sese extendit præfatæ Congregationis potestas; idest, ubique terrarum prævaleret fides catholica, ita ut in singulis missionum regionibus posset ordinaria hierarchia constitui!

Et nostris quidem temporibus, favente Deo optimo maximo, hierarchiam illam feliciter restituit Pius IX in Hollandia, in Anglia, et Hierosolymis. Erectæ tamen in iis regionibus diœceses, facultatem retinuerunt S. Congregationem de propaganda adeundi quoad sua apud Romanam Curiam negotia. Quod eis ad faciliorem et minus onerosam negotiorum expeditionem obtinendam concessum est.

II. Amplissima etiam est dictæ S. Congregationis potestas quoad materiarum et causarum species; siquidem Gregorii XV Constitutio hanc solam apponit limitationem, quod nequeant graviora statui aut expediri, nisi facta relatione ad Summum Pontificem, ac proinde nisi de ipsius assensu. Cæterum causæ omnes ecclesiasticæ ad missionum regiones spectantes, cujuscumque speciei sint, Sacræ Congregationis de propaganda jurisdictioni obnoxiæ sunt.

III. Dictæ autem Sacræ Congregationis potestas est simul legislativa, judiciaria et gubernativa. Id evincunt citata Gregorii XV verba. Facultatem quippe faciunt Sacræ Congregationi *omnia et singula faciendi* quæ opportuna existimaverit. Qua facultate comprehenditur non tantum potestas judiciaria ad dirimendas causas ac controversias omnes, sed etiam leges et decreta ferendi, necnon missionarios ac Vicarios ipsos Apostolicos, tanquam sibi subditos, regendi ac gubernandi. Triplicem tamen hanc potestatem semper attingit limitatio de non expediendis *gravioribus*, nisi facta ad Sanctissimum relatione.

IV. Hinc decretis S. Congregationis de Propaganda, inest

vis seu valor Constitutionis Apostolicæ. Quod sic exponitur apud Antoine (in appendice ad tractatum *de legibus*) : « De-« creta Congregationis generalis de propaganda fide, *quoties-« cumque sint a præfecto ejusdem firmata*, et a *secretario « subscripta, vim et valorem habere Constitutionis Aposto-« licæ* decrevit Urbanus VIII ; ejusque decretum confirmavit « Innocentius X die 30 julii 1625, occasione litterarum Fra-« tris Antonii a S. Maria, (ordinis Minorum strictæ observan-« tiæ S. Francisci), in quibus asserebatur in insulis Philippi-« nis missionarios fuisse qui spargerent, *decreta prædictæ « Congregationis facere tantum opinionem probabilem, ac « esse puram et simplicem declarationem*, *unde posse etiam « contrarium defendi.* Hanc autem vim habent decreta hu-« jusmodi ex auctoritate quam huic Congregationi concessit « Gregorius XV, Constitutione quæ incipit *inscrutabili*, 22 « junii 1622... Igitur quæ fiunt ab hac Congregatione decreta « habent Summi Pontificis auctoritate vim Constitutionis « Apostolicæ ; atque ut vim obligandi habeant, sat est, (in-« quit Verricellus, q. 224) ut authentica copia petentibus « detur, atque a præfectis missionum suis missionariis inti-« metur. »

V. Ergo rejiciendus omnino est error eorum, qui effutiunt non obligare S. Congregationis Propagandæ decreta, sive quod inscio Romano Pontifice sæpius ferantur, sive quod civilis auctoritatis placitum eis non accesserit. Sequitur ex eo quod decreta hæc vim Constitutionis Pontificiæ habeant. Præterea errorem hunc expresse confixit Pius Papa IX (in sua Constitutione *probe*, 9 maii 1853 his verbis) : « Nil vero ina-« nius quam quod ad captivandam fidelium simplicitatem « jactitare feruntur hi presbyteri, permulta esse quæ statuta « sunt, non ab Apostolica Sede et a Romano Pontifice, verum « eo inscio et inconsulto, a S. Congregatione de propaganda « fide sancita, nonnullaque haud attendenda, eo quod civilis « auctoritatis placitum defuerit... S. Congregationem nos-« tram non nisi Apostolicæ Sedis ministram esse norunt « omnes. Putidum vero impiumque commentum illud est, « Apostolicæ Sedi divinitus collata jura, ac traditum a « Christo Domino supremi regiminis in Ecclesia clavum, et

« potestatem, humanis placitis nutibusque arctari, præscribi, « aut imminui posse. » Inscribitur Constitutio hæc, *Episcopis, vicariis Apostolicis, ac dilectis filiis Christi fidelibus missionum Indiarum orientalium.*

§ III.

Quibus adjumentis instructa sit S. Congregatio de Propaganda fide.

I. Statuerunt Summi Pontifices ut omnia in hac Congregatione *gratis* omnino expedirentur; quod ut fieri posset, sufficientibus eam redditibus dotarunt.

2. Ei insuper extructum est Urbani VIII tempore amplissimum palatium, quod secretarius aliique inferiores officiales et ministri incolunt, et in quo generales S. Congregationis conventus habentur.

3. In eodem palatio constitutum est collegium juvenum, e missionum regionibus oriundorum, qui in humanioribus litteris, linguis variis, et sacra disciplina instituuntur, ut deinde in sua quisque patria, vel ubi opportunum S. Congregatio existimaverit, tanquam operarii ac missionarii fidem catholicam conservare ac propagare possint. Quod collegium *de propaganda fide*, vel etiam *urbanum* vocari solet.

4. « Recipiuntur quoque in hoc palatio missionarii, qui e « provinciis suis veniunt Romam, ut Summum Pontificem « ipsamque congregationem de statu missionis informent, et « opportuna media fidem propagandi suggerent. Præterea « admittuntur ad illud conversi (ad fidem catholicam), qui « pietatis causa ad limina Apostolorum accedunt. Eodem « demum divertunt sacerdotes et Episcopi pauperes, quibus « quæ ad sustentationem necessaria sunt large suppeditan- « tur (1) ».

(1) Ita quidem Plettenberg (*Notitia Congregationum* pag. 756, edit Hildesii 1695), ea describens quæ tunc temporis fieri solebant. Ast hodie, ob

5. « Habet quoque Congregatio eodem in loco peculiarem « typographiam pro imprimendis missalibus, breviariis, « aliisque ad fidei catholicæ doctrinam spectantibus libris, « in linguis etiam peregrinis et orientalibus, qui deinde per « eas regiones disperguntur, in quibus usui esse possint. » (Plettenberg, citato loco.)

6. Pontificiæ Constitutiones ac decreta, quæ propagandæ fidei negotium respiciunt, ab anno 1839 edi cœperunt in speciali collectione, quæ *Bullarium de propaganda fide* inscribitur.

§ IV.

Qua forma in S. Congregatione de propaganda procedi valeat.

1. Constat Congregatio hæc pluribus Cardinalibus (quorum unus *præfectus generalis* dicitur, alter *œconomiæ præfecturam* habet), secretario, consultoribus e clero sæculari et regulari electis, minutantibus, et aliis nonnullis officialibus.

2. Ipsius comitia duplicis generis sunt: *Ordinaria* et *generalia.*

3. *Ordinarii* conventus habentur apud Eminentissimum Cardinalem præfectum generalem: et eis non intersunt alii Cardinales, sed dumtaxat secretarius, cum aliis quibusdam officialibus. In hisce comitiis *ordinariis* exponuntur negotia per missionariorum litteras ac relationes transmissa : determinatur quænam ex iis causis ac negotiis ad generalem

imminutos (ut autumandum est) temporum calamitate redditus, ipsi etiam Vicarii Apostolici qui Romam veniunt aliud sibi hospitium comparare coguntur. Dolendum profecto, quod erga pauperes ejusmodi Vicarios Apostolicos ac missionarios, in collegio Propagandæ prisca hopitalitas exhiberi nequeat.

Congregationem et ad Summum Pontificem deferenda sint; cætera minoris momenti per secretarium et Eminentissimum præfectum deciduntur et expediuntur.

4. *Generalis* congregatio habetur, ut dictum est, in collegio *de propaganda fide* nuncupato. Et in ea proceditur eo modo quem descripsimus quoad S. Congregationem Episcoporum et regularium. Si nempe gravior æstimetur causa, ponitur *in folio*; quod folium pluribus diebus ante comitia singulis Cardinalibus distribuitur. Adunatis autem Eminentissimis Patribus, unus ex ipsis, qui *ponens* dicitur, causam exponit; et fertur decisio. Alia vera negotia non ponuntur *in folio*; sed facta de iis a secretario relatione, ab Eminentissimis Patribus deciduntur.

CAPUT IX.

DE SACRA CONGREGATIONE SUPER NEGOTIIS ECCLESIASTICIS

Congregatio hæc, quæ etiam *negotiorum extraordinariorum* nuncupari solet, instituta est a Pio VII, anno 1814. Nimirum tunc temporis, ob politicas quæ in tota ferme Europa rem ecclesiasticam perturbaverant commotiones, a Sede Apostolica expendenda ac componenda fuere quamplurima gravissimi momenti negotia, quæ dilationem non patiebantur, nec potuissent ea qua par erat celeritate per alias Sacras Congregationes de more expediri. Quapropter constituit Pius VII ad ejusmodi expedienda negotia specialem octo Cardinalium Congregationem, cum secretario, et quinque consultoribus. Voluit autem ut illius Congregationis secretarius votum haberet. Atque in eadem fixum locum obtinet Cardinalis secretarius status.

Non restricta est dictæ Congregationis competentia ad aliquam negotiorum speciem; sed ei subjiciuntur cujuscumque generis negotia, quæ ob aliquam particularem

circumstantiam hac potius via expedienda videntur. Præcipue vero ei committi solent quæcumque ad concordata, et alias cum variis guberniis Sedis Apostolicæ relationes spectant.

Ad secretum servandum tenentur sub juramenti religione et pœnis gravissimis omnia hujus Congregationis membra.

Habentur ipsius comitia, alia coram Summo Pontifice, alia in secretarii status ædibus.

Iis intervenit secretarius, non autem consultores. Officium consultoris est, ut privatim de proposito negotio sententiam in scriptis exprimat. Et quandoque etiam eodem modo requirit Summus Pontifex singulorum Cardinalium votum. Quæ scripta vota a secretario ad Sanctissimum deferuntur.

CAPUT X.

DE S. CONGREGATIONE INDULGENTIARUM ET SACRARUM RELIQUIARUM.

I. Congregationem illam instituit Clemens IX, Constitutione *In ipsis*, 6 julii 1669; qua eidem facultatem concessit: « Omnem difficultatem ac dubietatem in Sanctorum reliquiis « aut indulgentiis emergentem, quæ ad fidei dogma non « pertineat, Romano Pontifice circa graviora difficilioraque « consulto, expediendi; ac si qui abusus in eis irrepserint, « illos, judicii forma plane posthabita, corrigendi et emen-« dandi; causas vero judicialem formam requirentes ad « proprios judices remittendi; falsas, apocryphas, indiscre-« tasque indulgentias typis imprimi vetandi; impressas « recognoscendi et examinandi, ac ubi Romano Pontifici re-« tulerint, illius auctoritate rejiciendi; reliquias de novo in-« ventas recognoscendi quoque et examinandi; ac in conceden-« dis indulgentiis sanctorumque reliquiis donandis modera-« tionem adhibendi; omniaque pie, sancte et incorupte fieri

« curandi. » Notetur huic S. Congregationi non subjici causas *quæ ad dogma pertinent*. Hinc si quis negaret Ecclesiæ potestatem indulgentias concedendi, aut sustineret colendas non esse sanctorum reliquias, non a S. Congregatione indulgentiarum, sed a S. Congregatione sancti officii esset judicandus.

II. Indulgentiarum generales concessiones (1) quæ a Summo Pontifice obtinentur, nullæ sunt et irritæ, nisi impetrantes exemplar concessionis ad dictæ S. Congregationis secretarium detulerint. Ita fert decretum ejusdem Congregationis, a Benedicto XIV approbatum 28 januarii 1756. Verba decreti tenoris sunt hujusmodi : « Cum experientia quotidie compe-« riatur, complures indulgentiarum concessiones generales « expediri inscia ipsa S. Congregatione, ex quo multi proma-« nant abusus ac confusiones, re mature perpensa, præsenti « decreto declaravit, impetrantes posthac hujusmodi gene-« rales concessiones, teneri *sub nullitatis pœna* gratiæ ob-« tentæ, exemplar earumdem concessionum ad secretariam « ejusdem S. Congregationis deferre. »

Hujusce decreti observationem iterum præcipit aliud decretum ejusdem S. Congregationis, 14 aprilis 1856, Pii IX auctoritate munitum (quod relatum vide in *Synopsi Congregationum*, auctore Haine, pag. 161).

III. Constat dicta Congregatio Cardinali præfecto, pluribus aliis Cardinalibus, secretario, substituto, et consultoribus. Modus procedendi est, ut unumquodque dubium alicui e consultoribus expendendum committatur, et postea, audito ejusdem consultoris voto, ab Eminentissimis Patribus una congregatis resolvatur.

(1) *Particularis* dicitur concessio quæ fit alicui vel aliquibus *personaliter*.

CAPUT XI.

DE S. CONGREGATIONE SUPER RESIDENTIA EPISCOPORUM

Quæstio I^a. — *Qua forma et quem in finem Urbanus VIII dictam Congregationem instituerit?* — Exstant multæ leges ecclesiasticæ circa obligationem residendi qua obstringuntur Episcopi. Ad urgendam ejusmodi legum observationem, ab Urbano VIII instituta est Congregatio, constans Cardinali Vicario tamquam præfecto, datario, secretario status, secretario Brevium, secretario S. Congregationis Episcoporum et regularium, et secretario S. Congregationis Concilii ; qui postremus est etiam hujusce Congregationis *super Episcoporum residentia* secretarius.

Quæstio II^a. — *Quid Benedictus XIV de eadem re statuerit?* — 1° Confirmavit prædictam Congregationem ab Urbano VIII institutam. 2° Ei addidit promotorem fiscalem, eumdem nempe qui hoc munus gerit apud tribunal Cardinalis Vicarii. 3° Decrevit ab illa Congregatione non habenda esse regulariter seu periodice comitia, sed dumtaxat in sequentibus casibus: cum a Romano Pontifice « alicujus negotii cognitio « ipsi remissa et delegata fuerit: quoties de pœnis adversus « aliquem transgressorem reipsa decernendis infligendisque « deliberandum fuerit; siquidem hujusmodi pœnarum mo- « dus... ab eadem Congregatione statuendus erit, ut facta « per ipsius secretarium Nobis seu successoribus nostris « relatione, approbataque Congregationis resolutione, ad « hujusmodi pœnarum executionem cum effectu procedatur : « aut denique cum aliquis Episcopus instantiam proponat « abessendi a propria diœcesi, ratione alicujus muneris sive « officii, cujus ea dicatur natura esse, ut Apostolicum indul- « tum de non residendo ad longum tempus ipsi sit conce- « dendum. » (Constit. *ad universæ*, 3 septembris 1741.) 4° Eidem congregationi normam quamdam præscripsit lauda-

tus Pontifex, circa concedendas aut denegandas certis in casibus abessendi licentias, ab Episcopis postulatas (vide citatam Constitutionem *ad universæ*).

CAPUT XII.

DE S. CONGREGATIONE IMMUNITATIS ECCLESIASTICÆ.

« Instituta est hæc Congregatio ab Urbano VIII... Munus « hujus Congregationis proprium et præcipuum est, prote- « gere ac defendere jurisdictionem et immunitatem eccle- « siasticam, tam personalem quam localem et realem, ne hæc (*nempe immunitas*) violetur, et illa (*nempe jurisdictio eccle-* « *siastica*) usurpetur a magistratibus vel communitatibus « sæcularibus... Constituunt hanc Congregationem Cardi- « nales et Prælati... Horum Prælatorum officium est ins- « truere ac referre summatim causas, prout faciunt in curia « qui *ponentes* dicuntur... Proceditur in forma extrajudiciali « sine processibus : sed scribuntur epistolæ familiares ad « Ordinarios, vel Nuntios Apostolicos, aliosve Prælatos ec- « clesiasticos, quos negotium concernit, pro informatione « controversiæ, capienda, et executione decretorum et reso- « lutionum suarum facienda. » (Plettenberg, *Notitia Congregationum*, pag. 703, edit. Hildesii 1693).

Causæ quæ ad hanc Congregationem hodie perferuntur, fere omnes sunt e statu Pontificio. Quoad alias regiones, per concordata præcaventur ejusmodi conflictus et controversiæ, quæ circa immunitatem aut jurisdictionem ecclesiasticam oriri possent : aut si quæ excitentur, per secretarium status plerumque componi solent.

CAPUT XIII.

DE TRIBUNALI SACRÆ PŒNITENTIARIÆ.

§ I.

Quid sit, et quænam ipsius origo.

1° Quem in finem institutum fuerit sacræ Pœnitentiariæ officium seu tribunal, exposuit Benedictus XIV, (Constitutione *Pastor bonus* 13 aprilis 1744) in hunc modum: « Prædeces-
« sores nostri Romani Pontifices, quemadmodum atrociora
« quædam et graviora crimina severe notanda ac districte
« vindicanda duxerunt, latis contra eorum auctores censuris
« aliisque ecclesiasticis pœnis, quarum absolutionem seu
« relaxationem, pro suprema potestate in universa Ecclesia
« sibi concessa, suo peculiari judicio reservarunt..; ita, ne
« nimia obtinendæ veniæ difficultas pœnitentes ad despera-
« tionem propelleret, opportuna reversis ad cor offerre atque
« admonere remedia... nullo unquam tempore prætermise-
« runt. Ideo, præter alia plura pro variis causarum gene-
« ribus constituta Romanæ Curiæ tribunalia, voluerunt im-
« primis, jam inde a vetustissimis usque temporibus, extare
« in ea, et nunquam defecturum perpetuo conservari, instar
« fontis patentis domui David in ablutionem peccatoris,
« Apostolicæ Pœnitentiariæ officium, ad quod universi fi-
« deles ex omni Christiani orbis regione pro suis quisque
« spiritualibus morbis quantumlibet occultis, sive per se,
« sive per arcanas litteras, propriis etiam suppressis nomi-
« nibus, tuto confugere possent, et convenientem medicinam
« secreta et gratuita curatione protinus consequerentur.
« Cujus tam præclari tamque salutaris instituti ratio Romanis

« pro tempore Pontificibus magnopere cordi fuit. Tantamque « ex hujus officii ministerio in Ecclesiæ administratione utilitatem experti sunt, ut olim eidem officio. non modo causas ad interius pœnitentiæ forum, sed alias etiam complures ad gratiam et justitiam externi fori pertinentes, expediendas committere non dubitaverint. »

2° Dici ergo potest sacra Pœnitentiaria, tribunal ad hoc institutum, ut absolutiones a peccatis et censuris Sedi Apostolicæ reservatis, necnon varias dispensationes, votorum commutationes, condonationes, aliasque gratias, ad forum internum præcipue pertinentes, et quæ nonnisi a Sede Apostolica concedi possunt elargiri valeat. Et per ejusmodi tribunal Summus Pontifex suam in foro potissimum interno jurisdictionem quotidie per universum mundum exercet.

3° Hujus institutionis quædam exordia, seu potius rudera nonnulli eruditi sibi videre visi sunt, in illis sacerdotibus, quibus, tempore sancti Cornelii et sancti Cypriani commissum est, ut christianis in persecutione lapsis varias pro modo culpæ pœnitentias imponerent, eosque Ecclesiæ reconciliarent. Hi presbyteri pœnitentiarii dicti sunt, atque elapso persecutionum tempore, eorum officium fuit pœnitentibus pœnas imponere, secundum canones pœnitentiales. (Vide apud Plettenberg *Notitia Congregationum*, pag. 171, edit. Hildesii 1693).

4° Majoris Pœnitentiarii dignitatem, quæ jamdudum nonnisi Cardinali confertur, existimant nonnulli a Benedicto II primum fuisse institutam. (Vide Plettenberg, loco cit).

5° Sacræ Pœnitentiariæ et majoris Pœnitentiarii, jurisdictio, novarum facultatum a variis Pontificibus concessarum accessione paulatim aucta, ante Pium IV amplissima evaserat. Sed a dicto Pontifice, et præsertim a sancto Pio V (Constitutione *In omnibus*), et ab Urbano VIII (Constitutione *Regimini*, 10 *junii* 1634) restricta est, et multis negotiorum speciebus, quæ a proprio ipsius fine aliena erant, exonerata.

Sed in determinandis ejus facultatibus, præcipuus fuit et præcipue hac in re adeundus Benedictus XIV (Constitutionibus *Romanus Pontifex*, idibus apriliis 1744 ; *in Apostolicæ*, ejusdem diei ; *Quamvis jam*, idibus decembris 1747 ; *Pastoralis*, 5 Augusti 1748).

§ II

Quibus personis constet Sacra Pœnitentiaria : quodnam sit proprium cujusque officium : et quomodo eligantur ac deputentur.

Quæstio Iª. — *Quibus personis constet sacra Pœnitentiaria?* — Eas sic enumerat Benedictus XIV (Constitutione *in Apostolicæ*, § 2) : « Hi, et non alii, officium Pœnitentiariæ « constituent, videlicet : major Pœnitentiarius, regens, theo- « logus, datarius, canonista, corrector, sigillator, procurato- « res seu secretarii tres, et scriptores ordinarii tres. » Præter hos, ad sacram etiam Pœnitentiariam aliquatenus pertinent sequentes : minores Pœnitentiarii, qui in tribus Romæ basilicis ad audiendas confessiones, cum certis facultatibus a majori Pœnitentiario acceptis, constituuntur : capellanus Pœnitentiariæ : et prosigillator, qui ad auxiliandum sigillatori deputari potest et solet.

Quæstio IIª. — *Qualis esse debeat major Pœnitentiarius : quomodo constituatur : et quodnam proprium ejus officium?* — Hæc determinavit Benedictus XIV, citata Constitutione *in Apostolicæ* : « Major Pœnitentiarius, inquit, unus sit ex « sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus presbyter, idem- « que magister in theologia, seu decretorum doctor. Atque « a solo Romano Pontifice eligetur per litteras, ut hactenus « moris fuit, in forma Brevis. Suum autem munus per seip- « sum exercere debebit. Sed si ex causa legitima, a Romano « Pontifice admissa, absens seu impeditus fuerit, ipsemet « unum alium e S. R. E. Cardinalibus, prædictis qualitati- « bus insignitum, pro-pœnitentiarium subrogabit : qui « interim hoc munus pariter per seipsum prosequatur ; « litterasque, non Pœnitentiarii subrogantis, sed suo proprio « nomine jubeat expediri. » (§ 4.)

« Quod si contigerit ut major Pœnitentiarius tempore « vacantis Pontificiæ Sedis e vita decesserit, tunc a majore

« numero Cardinalium in conclavi degentium, vel ante « conclavis ingressum in congregatione generali convenien« tium, eligendus erit per secreta suffragia alius Cardinalis « pro-penitentiarius, ad ejusdem Sedis vacantis tempus. » (§ 4.)

« Præcipuum vero majoris Pœnitentiarii munus in recto « ac prudenti exercitio facultatum sibi concessarum (1) « positum est. Sed est quoque ejus muneris, quatuor diebus « majoris hebdomadæ, dominica quidem Palmarum in « basilica sancti Joannis in Laterano, feria vero quarta in « basilica S. Mariæ Majoris, et quinta et sexta feriis in « basilica sancti Petri Vaticana, fidelium confessiones in « sede ad id constituta excipere, necnon capita pie sese « submittentium virga pœnitentiali tangere, indulgentias « eisdem juxta facultatem in prædictis aliis nostris litteris (2) « contentam impertiendo... Ad hoc Romano Pontifici, in « supremo vitæ agone constituto, ad spiritualem eidem in « tali articulo ferendam opem, assistere. » (§ 5.)

Quæstio IIIa. — *Quænam qualitates in aliis sacræ Pœnitentiariæ officialibus requirantur : et quomodo iidem officiales constituendi sint ?* — « Officialium autem post majorem « Pœnitentiarium superius enumeratorum hæ potissimum « qualitates erunt : regens, datarius, theologus, et decretorum « doctor eligentur viri eximia doctrina præstantes, casuum« que conscientiæ periti. Corrector sit in decretis, stylo, « cæterisque Pœnitentiariæ rebus diligenter versatus et « instructus. Sigillator probatæ fidei, et uti id munus « postulat, omnium officii expeditionum peritus. Procuratores « qnoque et scriptores vita moribusque integris ornati, et ad « suum quisque officium exercendum idonei. Ad hæc omnes « prædicti officii Pœnitentiariæ ministri, etiam procuratores « et scriptores, sint presbyteri, vel certe in aliquo ex sacris « ordinibus constituti. » (Benedictus XIV, Constit. *in « Apostolicæ;* § 10.)

(1) Quænam sint illæ facultates, sequenti capite exponitur.
(2) Nempe in Constitutione *Romanus Pontifex,* infra citanda.

« In electione prædictorum officialium hæc ratio et « methodus servanda erit : regens, theologus, datarius, « decretorum doctor, corrector et sigillator, majoris Pœni- « tentiarii cura et sollicitudine delecti, ac Romano Pontifici « ab eodem præsentati, ubi Pontificiam confirmationem « obtinere meruerint, litteris patentibus ipsius majoris « Pœnitentiarii, electionis et confirmationis hujusmodi testi- « bus, cum subscriptione alicujus secretarii expeditis, ad « suum quisque officium admittantur. Ad procuratorum « vero et scriptorum officia ab eodem majori Pœnitentiario, « non alii eligantur et recipiantur, quam qui prius, indicto « publice concursu, et mora sex dierum interposita, a regente « et correctore super vita, moribus, ætate, scientia, cæte- « risque requisitis qualitatibus diligenter examinati et com- « probati fuerint : alioquin omnes prædictorum officiorum « concessiones, etiamsi a Romano Pontifice ex aliqua causa « aliter factæ fuerint, pro irritis habeantur. Qui autem rite « juxta præscriptam formam electi fuerint, suis pariter « patentibus litteris a majori Pœnitentiario muniantur. » (Loco citato, § 11.)

Quoad pro sigillatorem, capellanum, necnon minores Pœnitentiarios, dum infra eorum munus describitur, simul adnotatur quomodo constituendi sint, et quænam in eis qualitates requirantur.

Quæstio IV^a^. — *Quodnam sit munus Regentis?* — « Re- « gentis poro munus, quod ex inveterata consuetudine uni « ex Pontificiis capellanis causarum palatii Apostolici audito- « ribus committi solet, in eo situm est, ut negotia universa, « ea qua decet puritate et diligentia, dirigi studeat et expe- « diri. Proindeque petitiones casusque omnes ad Pœnitentia- « riæ officium deductos inprimis diligenter examinet ; quæ- « que perspicua sint, et secundum communem in eodem « officio cursum absque difficultate expediri consueverunt, « eadem expediri jubeat ; cum nullius omnino negotii, quan- « tumvis ordinarii vel clari, expeditionem sine prævia ipsius « regentis recognitione et approbatione procuratoribus liceat « incipere. Quæ vero dubia vel obscura vel aliqua difficultate « involuta conspexerit, ea regens ipse ad majorem Pœniten-

« tiarium referat, ut diligentius examinentur ; ac demum in « ejus signatura (1) proposita decidantur. Ut vero primi « generis quæ diximus explicatiora negotia quam celerrime « conficiantur, idem regens singulis hebdomadis procuratori- « bus apud se convenire jussis, ac precibus recurrentium « consideratis, suoque ad singulas conveniente rescripto « subnotato, ab iisdem procuratoribus absque longiori mora « expediri mandet. » (Benedictus XIV, Constit. *in Apostolicæ*, § 12.)

Quæstio V[a]. — *Quodnam sit munus correctoris?* — « Cor- « rector, ut expeditiones apto et convenienti stylo conscriptæ, « sanæ et integræ emittantur, earum schedulas, sive minu- « tas, seu supplicationes a procuratoribus confectas diligen- « ter recognoscat, examinet, et corrigat etiam quoad fieri po- « terit, antequam litteræ partibus tradendæ scribantur ; quo « nimirum litteræ ipsæ integræ et mundæ, ac lituris rasu- « risque prorsus carentes expediantur. » (Ibidem, § 13).

Quæstio VI[a]. — *Quodnam sit munus datarii?* — « Data- « rius in calce supplicationum datam loci, diei, mensis et « anni, tam æræ christianæ quam Pontificatus, adscribat ; « vel Romano Pontifice demortuo, notam Sedis vacantis ap- « ponat. » (Ibidem, § 14).

Quæstio VII[a]. — *Quodnam sit munus Theologi consultoris?* — « Theologus consultor, quod quidem munus uni ex pres- « byteris societatis Jesu diuturna nec interrupta successione « commendari consuevit, super petitionibus et casibus magis « arduis et implexis; qui ad ipsum a majori Pœnitentiario « vel Regente maturius considerandi et examinandi remit- « tentur, adhibito diligenti studio judicium suum, etiam in « scriptis si hoc ab ipso requiratur, aperiet. » (Ibidem, « § 15).

Quæstio VIII[a], — *Quodnam sit munus canonistæ consulto-* « *ris?* — « Canonista item consultor, seu decretorum doctor, » similiter a majori Pœnitentiario vel Regente requisitus, « suum pariter consilium super casibus ad se remissis, post

(1) *Signatura* vocatur congregatio officialium Pœnitentiariæ cum majori Pœnitentiario, quæ statutis diebus haberi solet.

« accuratum examen, etiam scripto ubi id ab eo postuletur,
« proferre debebit. » (Ibidem, § 16).

QUÆSTIO IXª. — *Quodnam sit munus sigillatoris?* — Ad eum pertinet recognoscere an litteræ servatis servandis confectæ sint, ac eis sigillum apponere. Præterea, cum extet in Cancellaria Apostolica collegium scriptorum et procuratorum pro litteris Apostolicis *minoris gratiæ*, ac pro ejusmodi litterarum Apostolicarum expeditione percipiantur proventus, qui solvendis officialium Pœnitentiariæ honorariis addicuntur, sigillatori commissa est earum expeditionum cura, proventuumque exactio et administratio. Tandem eidem sigillatori concredita est archivii et regestorum Pœnitentiariæ custodia : in quo tamen pro sigillatoris auxilio et opera utitur. Quæ omnia fusius tradita reperies a Benedicto XIV, citata Constitutione *in Apostolicæ*, § 17.

QUÆSTIO Xª. — *Quodnam sit munus procuratorum?* — « Procuratores seu secretarii... libellos supplices litterasque
« a recurrentibus missas integre percurrant, attenteque
« perpendant, earumque compendia, cum ita res feret, fide-
« liter conficiant. Cuncta vero ad majorem Pœnitentiarium
« vel Regentem referant, nihilque penitus responsi scribere
« aggrediantur, absque alterutrius mandato. Quo recepto
« antequam ad expeditionem litterarum partibus tradenda-
« rum quoquomodo procedant, supplicationes seu minutas
« super materiis, ubi illis opus erit, per extensum exarare
« debeant, a correctore recognoscendas... Summopere con-
« ducet formulas habere præ manibus, suo quamque generi
« petitionum accommodatas, et a majori Pœnitentiario, cum
« consilio sex majorum officialium superius memoratorum,
« prius comprobatas ; a quibus, nisi ex gravi causa per ma-
« jorem Pœnitentiarium vel Regentem admissa, nullatenus
« recedere supradictis procuratoribus liceat. » (Ibidem, § 18).

QUÆSTIO XIª. — *Quodnam sit munus scriptorum?* — Ipsis incumbit litteras scribere, necnon in regesta referre quæ ipsis dabuntur eo referenda. (Vide ibidem, § 19).

QUÆSTIO XIIª. — *Quodnam sit officium pro-sigillatoris et a quo eligatur et deputetur?* — « Pro-sigillator a majori

« Pœnitentiario eligetur, vir celebs, et prima saltem tonsura « insignitus, ætate matura, morum probitate scientiaque ad « suum obeundum munus necessaria præditus, quique bona « in Urbe habeat, vel idoneam cautionem... Duplex porro « erit hujusmodi pro-sigillatoris munus : alterum nempe « exactoris et administratoris proventuum Pœnitentiariæ ; et « alterum registratoris non unius generis rerum quæ infra « exprimentur. » (Ibidem, § 30).

QUÆSTIO XIII^a. — *Quodnam sit officium capellani* ? — « Is « itidem aut presbyter, aut in sacro aliquo ordine consti- « tutus, a majori Pœnitentiario eligi, atque aulæ, in qua « signatura Pœnitentiariæ habetur, janitorem agere debebit. « Dies etiam et horas, tam signaturæ ispius quam aliarum « omnium Pœnitentiariæ functionum, datis ad singulos offi- « ciales schedulis indicet. » (Ibidem, § 38).

QUÆSTIO XIV[a]. — *Quodnam sit officium minorum pœnitentiarium, et quomodo constituantur.* — Præsto esse debent ad audiendas quotidie in variis linguis confessiones, in basilica sibi assignata. Admitti nequeunt nisi fuerint a majori Pœnitentiario et a Pœnitentiariæ *signatura*, (id est, a Congregatione officialium Pœnitentiariæ) examinati et approbati. Ad majorem Pœnitentiarium pertinet eos in tribus Urbis basilicis constituere, et opportunas eis facultates concedere. Assumuntur e tribus religiosis ordinibus, ita ut omnes minores pœnitentiarii ejusdem basilicæ ex eadem religiosa familia sint. Habitant conventualiter haud procul a sua basilica, et conventui præest unus ex ipsis, qui Pœnitentiariæ superior nuncupatur. Sustentantur autem Pontificiis sumptibus. (Vide ibidem, § 6 ; necnon apud Plettenberg, *Notitia Congregationum*, pag. 74 edit Hildesii 1693).

QUÆSTIO XV[a]. — *Perpetua esse Pœnitentiariæ officia* ? — « Officia omnia memorata, perpetua sint, durante obtinen- « tium vita ; neque, secluso casu legitimæ privationis..., « aliter vacare censeantur, quam per liberam puramque « ipsorum dimissionem, vel per promotionem ad cardinala- « tum aut episcopatum residendi onus afferentem, vel per « translationem ad aliud ejusdem Pœnitentiariæ officium. » (Benedictus XIV Const. *in Apostolicæ*, § 24).

QUÆSTIO XVI[a]. — *Quodnam juramentum ab officialibus sacræ Penitentiariæ sit præstandum*? — Præscripta juramenti formula tenoris est hujuscemodi: « Ego N... Regens « (1) ab hac hora in antea ero fidelis et obediens B. Petro et « Domino nostro Papæ ejusque successoribus canonice in- « trantibus : officium meum fideliter exercebo et gratis ; « ejusque ratione nihil ab aliquibus, etiam sponte oblatum « vel donatum accipiam, præterquam salarium mihi consti- « tutum : secreta Sacræ Pœnitentiariæ, et occultos casus, « ac personas de quibus in ea tractabitur, numquam cuiquam « extra officium revelabo : et ita juro ad sacrosancta Dei « evangelia. » (Præscribitur hæc formula paragrapho 22 citatæ Constitutionis *in Apostolicæ*.)

§ III.

Quænam sit majoris Pœnitentiarii potestas seu jurisdictio.

I. Quoad materias etiam ad quas sese non extendit sua jurisdictio, potest semper major Pœnitentiarius adire Summum Pontificem, et postulatæ gratiæ concessionem, vivæ vocis oraculo a Pontifice pronuntiatam, transmittere. Et dum asserit aliquid a Summo Pontifice vivæ vocis oraculo fuisse pronuntiatum, ipsi credi debet. Ita expresse disponit et declarat Benedictus XIV (Constitutione sua *Pastor bonus*, 13 aprilis 1744, § 5). Hinc in praxi eos qui sacram Pœnitentiariam pro gratiarum concessione adire volunt, necesse non est prænoscere an Pœnitentiariæ potestas ad hos casus sese extendat necne : quia, si jurisdictionem suam non excedant. per se solum major Pœnitentiarius postulata concedet : si excedant, adibit Summum Pontificem, et habebitur concessio Pontificia vivæ vocis oraculo. Ipse autem apprime callere debet quænam sint ipsius facultates.

II. Ejusmodi autem facultates summa cura enumeravit ac

(1) Vel sigillator, vel consultor theologus, etc.

determinavit Benedictus XIV in sua Constitutione *Pastor bonus*, 13 aprilis 1744. Nec possemus hic eas referre nisi totam fere illam Constitutionem transcribendo. Cumque bullarium dicti Pontificis facile sibi quisque comparare valeat, lectorem ad hunc textum remittere visum est. Enumeratis tamen in dicta Constitutione facultatibus addenda est dispositio, qua idem Pontifex (in alia Constitutione quæ incipit *Pastoralis*, 5 augusti 1748), majori Pœnitentiario committit, ut Episcoporum negligentiam suppleat, si statutis temporibus extraordinarios confessarios monialibus deputare omittant. In hoc autem casu nequit major Pœnitentiarius alios deputare in confessarios, quam ex eorum numero, qui fuerint ab Ordinario loci ad excipiendas monialium confessiones approbati.

III. Notetur nullam adjectam fuisse limitationem facultati quam habet major Pœnitentiarius, *dubia omnia in materia peccatorum* decidendi (vide dictam Constit. *Pastor bonus*, § 48).

IV. Utplurimum autem ad sacram Pœnitentiariam recurritur, pro casibus et censuris Sedi Apostolicæ reservatis; pro dispensatione in votis, Summo Pontifici pariter reservatis, eorumdemque commutatione; pro dispensatione in irregularitatibus et inhabilitatibus; pro condonatione fructuum male perceptorum, et quam frequentissime pro dispensatione in occultis impedimentis matrimonii; et pro dubiis forum pœnitentiale concernentibus.

Nota. — Frequentissime contingit ut confessarii pœnitentes reperiant, qui in miserrimo conscientiæ statu insordescunt, sive ob censurarum vincula, sive ob votorum violationem, sive ob matrimonii impedimenta, sive ob irregularitates et casus reservatos. Et quia quandoque iidem confessarii modum recurrendi ad S. Pœnitentiariam ignorant, remque difficilem existimant opportunas dispensationes et absolutiones obtinere, hærent anxii, et pœnitentes perplexos relinquunt; ex quo etiam accidere potest ut aliqui morte præventi in suo pravo statu misere occumbant. Hinc visum est recurrendi ad S. Pœnitentiariam, necnon ab eo tribunali obtentas litteras intelligendi et exequendi, methodum seu praxim hic paucis describere.

§ IV.

Recurrere ad S. Pœnitentiariam esse rem facillimam; et quomodo scribendum sit.

1° Sciat confessarius, et pœnitentibus quos ad recurrendum inducit bene declaret, dispensationes et absolutiones aliasve gratias, a Sacra Pœnitentiaria *omnino gratis* concedi. Quandoque enim ab ejusmodi recursibus deterret falsa de faciendis expensis persuasio.

2° Pro recursu faciendo sufficit epistola, ad Cardinalem majorem Pœnitentiarium directa; quam ipse etiam confessarius scribere potest.

3° Necesse non est epistolam istam latine scribi sed potest scribi gallice aut in alio idiomate. Quod adnotamus, ne quosdam a recurrendo latinæ scriptionis difficultas deterreat.

4° Epistolæ apponatur hæc superscriptio: *Eminentissimo Cardinali majori Pœnitentiario, Romam*, vel æquivalens in alio idiomate. Intus vero sint hæc prima verba, *Eminentissime et Reverendissime Domine*.

5° Ubi agitur de casibus occultis non exprimitur nomen personæ pro qua recurritur. Sed designatur persona per litteram N...; hoc modo, verbi gratia: *N... mulier emisit votum simplex castitatis; manet in periculo incontinentiæ nisi nubat: supplicat secum dispensari in voto, ad effectum contrahendi matrimonium*. Item necesse non est ut epistola subscribatur ab eo qui illam scribit.

6° Accurate autem sub finem epistolæ exprimatur nomen et cognomen illius ad quem dirigendum est responsum; itemque accurate ponatur nomen loci, ut tuto responsum perveniat. Hinc solet epistola sic terminari: *Dignetur Eminentia vestra rescribere ad...*

7° Debet clare exprimi casus cum circumstantiis necessariis, et gratia quæ postulatur; sed præsertim procuret con

fessarius ut exprimatur *vera* causa recursus: si enim tacita vera, exprimatur falsa ad obtinendam dispensationem, dispensatio erit nulla.

8° Tandem sciant confessarii posse ipsos ad Sacram Pœnitentiariam recurrere, etiam pro absolutionibus et dispensationibus quas posset Episcopus concedere. Et quandoque, ob certas circumstantias et indicia extra forum conscientiæ habita, posset suspicari Episcopus quænam sit persona pro qua ad ipsum recurritur. Quo casu pœnitens, qui forsan a recursu ad Episcopum refugeret, recursum ad Sacram Pœnitentiariam ultro admittet. Tunc vero abs re non erit ut in epistola exprimat confessarius causam cur ad Sacram Pœnitentiariam potius quam ad Ordinarium recurratur.

§ V.

Quomodo S. Pœnitentiaria rescribere soleat; et de recte intelligendis nonnullis quibus utitur clausulis; necnon de formula quacum potest confessarius commissionem sibi factam exequi.

Prænotanda.—1° Quando petitur a Sacra Pœnitentiaria alicujus dubii declaratio, verbi gratia, an hoc vel illud sit licitum necne, litteræ quæ rescribuntur, nihil aliud continent quam dubii decisionem. De hujusmodi litteris non est cur disseramus, quia difficultatem non præbent.

2° Cæteræ vero dicti tribunalis responsoriæ litteræ, quibus nempe absolutiones, dispensationes, aliæve gratiæ conceduntur, nonnullas continent formulas et clausulas, quæ non adeo facile ab omnibus intelliguntur. Cumque soleant dictæ gratiæ concedi per formam *commissionis*, id est, committendo ipsimet confessario personæ recurrentis, vel alteri, ut concessionem exequatur, posset is circa modum explendæ commissionis anceps hærere. Ad quas explanandas difficultates, subjiciemus litterarum formulas quibus pro materiarum varietate Sacra Pœnitentiaria uti consuevit; et post

exhibitam unamquamque formulam, quomodo variæ clausulæ intelligendæ sint, et quomodo confessarius commissionem exequi valeat, adnotabimus.

I.

De litteris, quibus a S. Pœnitentiaria conceditur commutatio voti simplicis castitatis, ad effectum contrahendi matrimonium.

I. *Quænam esse soleat formula.* — Ejusmodi litterarum formula solet esse in hunc modum (1) : « Leander, miseratione divina tituli SS. Nerei et Achillei S. R. E. presbyter « Cardinalis Coloredus. — Discreto viro confessori, ex approbatis ab Ordinario, per latorem præsentium ad infra « scripta specialiter eligendo, salutem in Domino. — Ex « parte latoris præsentium nobis oblata petitio continebat : « quod ipse alias simpliciter vovit castitatem servare. Cum « autem dictus lator continenter vivere posse diffidat, ideo « pro suæ conscientiæ quiete cupit per Sedem Apostolicam « sibi votum præfatum, ad effectum contrahendi matrimonium, in alia pœnitentiæ opera commutari. Quare supplicari fecit nobis humiliter, ut sibi super his de opportuno « remedio providere dignaremur. Nos igitur, qui Pœnitentiariæ Domini Papæ curam gerimus, authoritate Apostolica « specialiter nobis concessa, discretioni tuæ committimus, « quatenus, si est ita, dictum latorem, audita prius sacramentali confessione, injunctaque ei salutari pœnitentia, sibi « votum præfatum (ad hoc tantum ut matrimonium legitime « contrahere et in eo debitum conjugale exigere et reddere « licite possit) dispensando, commutes in sacramentalem

(1) Supponemus in hac et sequentibus formulis, Cardinali majori Pœnitentiario nomen esse Leandrum Coloredum, et assignatum ei esse titulum sanctorum Nerei et Achillei.

« confessionem semel quolibet mense, et in alia pœnitentiæ
« opera per te injungenda, tamdiu duratura, quamdiu præ-
« fatæ commutationi locus erit : inter quæ sint aliqua pieta-
« tis, quæ quotidie facere teneatur, ad eum finem ut ea adim-
« plens meminisse semper possit obligationis, qua hujusmodi
« voto adstringebatur, prout secundum Deum ipsius animæ
« saluti expedire judicaveris : in foro conscientiæ et in ipso
« actu sacramentalis confessionis tantum, et non aliter neque
« ullo alio modo. Ita quod, si mulieri cui conjungetur su-
« pervixerit, castitatem servet, utpote eodem voto ut prius
« obligatus : et si extra matrimonium fornicatus fuerit, aut
« mortua dicta muliere aliud matrimonium contraxerit, sciat
« se contra votum hujusmodi facere, et debitum conjugale
« exigere non posse : et ita illum moneas. Datum Romæ... »

II. *Adnotanda circa præmissam formulam.* — 1° Vir vel mulier ad Sacram Pœnitentiariam recurrens *latoris* vel *latricis* nomine in ejusdem S. Pœnitentiariæ litteris designatur.

2° Quandoque exequendæ committuntur litteræ, non cuilibet confessario ex approbatis, quem sibi recurrens eligerit, sed confessario qui simul sit doctor in theologia vel in jure canonico ; et tunc formulæ inseruntur verba hæc, « discreto viro confessori, *magistro in theologia* vel *decretorum doctori*, ex approbatis... » In hoc autem casu confessarius qui non est doctor, nequit litteras ad executionem deducere.

3° Clausula *ex approbatis ab Ordinario*, si agatur de moniali, intelligendus est, ex approbatis *pro monialibus*, nisi aliter expresse in litteris statuatur.

4° Clausulam *si ita est* intelligas de veritate causæ finalis, propter quam scilicet petitur, et ob quam conceditur gratia. Debet nempe confessarius, antequam commissionem exequatur, inquirere an causa illa revera existat. Cœterum necesse non est ut notitiam illam sibi comparet per testimonia aut scripturas, sed sufficit ipsa assertio pœnitentis, cui in hoc credi debet. Quod si forte confessarius pœnitentem interrogando de causæ expressæ veritate, reperiat falsam allegatam fuisse ab ipso causam, eo fine verbi gratia, ut facilius intentum obtineret, monere eum debet nullam esse Pœnitentiariæ

concessionem. Sed potest iterum recurri, veram causam exprimendo.

5° Clausula *in foro conscientiæ tantum*, indicat concessionem non valere quoad forum externum.

6° Clausula *in ipso actu sacramentalis confessionis*, necessariam reddit præviam sacramentalem confessionem, ipsimet confessario executori factam. Quæ conditio nisi impleatur, nulla evadit Sacræ Pœnitentiariæ concessio. Confessarius ergo primum absolvat de more pœnitentem a peccatis et censuris ; et postea commissionem exequatur per formulam infra traditam.

7° Clausula *et ita illum moneas*, per se clara est. Debet nempe confessarius pœnitentem monere de effectibus gratiæ concessæ.

III. *Formula qua uti poterit confessarius ad exequendas prædictas Sacræ Pœnitentiariæ litteras.* — Post solitam absolutionem sacramentalem dicat confessarius : « Insuper, « auctoritate Apostolica mihi specialiter delegata, tibi votum « castitatis quod emisisti, ad effectum ut matrimonium con- « trahere et debitum conjugale reddere et exigere licite va- « leas, in opera tibi præscripta dispensando commuto. In « nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. »

II.

De litteris S. Pœnitentiariæ, ut is qui, nonobstante voto simplici castitatis vel ingrediendæ religionis, matrimonium contraxit, absolvi possit et debitum conjugale exigere.

I. *Quœnam esse soleat harum litterarum formula.* — Quoad hunc casum necesse non foret ad S. Pœnitentiariam recurrere, siquidem posset dispensatio ab Episcopo loci concedi. Sed, prout supra adnotavimus, potest etiam obtineri a S. Pœnitentiaria. Et quando ad eam recurritur,

litteræ concessionis eædem fere esse solent ac præcedentes. Discrimen nempe est in hac phrasi : « Si ita est, dictum « latorem, a transgressione hujusmodi absolvas, injuncta ei « pro modo culpæ pœnitentia salutari, ipsumque in dicto « matrimonio remanere et debitum conjugale reddere posse « et debere declares ; et cum eodem, quatenus de illius in« continentia timendum sit, ut idem debitum conjugale etiam « exigere licite valeat misericorditer dispenses, in foro cons« cientiæ, etc. »

II. *Adnotanda circa illam formulam.* — Si apponatur dumtaxat clausula *injuncta pœnitentia salutari*, non est difficultas, quia sufficiens erit pœnitentia quam opportunam in casu existimabit confessarius. Sed quandoque apponitur clausula *injuncta ei gravi pœnitentia* ; et tunc quæritur quænam pœnitentia censenda sit *gravis*. Tenent doctores communiter id intelligendum esse juxta vires pœnitentis. Communius etiam recipitur gravem esse pœnitentiam si injungatur, verbi gratia, per sex menses jejunium semel in hebdomada, vel recitatio rosarii ter in hebdomada, et æquivalentia. De quo vide sanctum Ligorium (I. 6, n. 1143).

III. *Formula qua uti poterit confessarius ad exequendas ejusmodi litteras.* — Post solitam sacramentalem absolutionem, sic addat : « Insuper auctoritate Apostolica mihi spe« cialiter delegata, ut, non obstante voto castitatis quod « emisisti et transgressus es, in dicto matrimonio remanere, « et debitum conjugale reddere et exigere possis tecum dis« penso. In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. »

III.

Prænotanda circa litteras Sacræ Pœnitentiariæ super dispensationibus matrimonialibus.

I. *Quænam sint sacræ Pœnitentiariæ facultates quoad dictas dispensationes.* Enumerantur a Benedicto XIV in

Constitutione *Pastor bonus* 13 aprilis 1744 ; et sunt sequentes :

1° Pro matrimoniis contrahendis dispensare potest in foro conscientiæ tantum, super impedimentis *impedientibus* occultis, et super omissione denuntiationum, etiam ad effectum contrahendi secreto, seu ineundi matrimonium *conscientiæ*. Ejusmodi impedimenta impedientia tria tantum extant, nempe *votum*, *sponsalia* et *vetitum* ab ecclesia *tempus*.

2° Si agatur de impedimentis consanguinitatis, aut etiam de impedimentis affinitatis provenientis ex copula *licita* vel ex cognatione spirituali, et matrimonium sit contrahendum, dispensare nequit Pœnitentiaria, etiam in foro interno, quantumvis impedimenta sint occulta et periculum immineat.

3° Dispensare potest in foro conscientiæ super impedimento occulto affinitatis provenientis ex copula *illicita*, sive matrimonium sit contrahendum, sive sit jam contractum.

4° Quoad matrimonia contracta, dispensare potest super impedimentis occultis consanguinitatis et affinitatis in tertio et quarto gradu, non autem in primo et secundo, vel secundo tantum gradu consanguinitatis, aut affinitatis ex copula licita.

5° Si tamen impedimentum, in secundo gradu tantum existens, per decennium occultum remanserit, et conjuncti publice contraxerint et convixerint, poterit S. Pœnitentiaria dispensare.

6° Si in recursu ad Datariam super impedimento dirimente publico, non fuerit declarata copula carnalis secuta, et sic matrimonium nulliter contractum fuerit, potest S. Pœnitentiaria dispensare pro revalidatione matrimonii. Item si dicti recurrentes ad Datariam, carnalem quidem copulam declaraverint, sed non dixerint ea intentione habitam fuisse ut facilius dispensatio in impedimento publico obtineretur, potest major Pœnitentiarius dispensare pro revalidatione matrimonii ; ita tamen ut iisdem, si pauperes non sint, solvendam Datariæ certam summam præscribat.

7° Tandem dispensare etiam potest S. Pœnitentiaria in impedimento occulto criminis : difficilius tamen eam dispensationem concedere debebit, si adfuerit etiam machinatio,

II. Ex dictis, non dispensat S. Pœnitentiaria nisi super impedimentis *occultis*. Pro publicis enim ad Datariam recurrendum est. Hinc in ejusmodi S. Pœnitentiariæ dispensationibus apponitur clausula, *dummodo impedimentum occultum sit*. Oritur autem quæstio, quodnam impedimentum censendum sit occultum.

« Occultum vero (ait Plettenberg) hic dicitur illud quod « a nemine vel a tam paucis scitur, ut neque sit manifes- « tum neque notorium notorietate juris vel facti ; ideoque « licet aliquibus (verbi gratia in communitate duobus vel « tribus, in oppido quinque aut sex, in civitate septem aut « octo) notum sit, est adhuc occultum ; dummodo ex circum- « stantiis non appareat rem facile publicandam. » (*Notitia Congregationum*, pag. 203, edit. Hildesii 1693).

III. Quando dispensat Sacra Pœnitentiaria pro revalidando matrimonio nulliter contracto, exigit ut uterque conjux certior factus de impedimento, consensum renovet : apponit enim hanc clausulam : *Cum eisdem latoribus, de nullitate prioris consensus certioratis, ut inter se de novo, secrete ad evitanda scandala, contrahere valeant*. Vel, si alter conjux impedimentum ignoret, ponitur hæc alia clausula : *Ut dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata, sed ita caute ut latoris delictum nusquam detegatur*, etc.

At non raro imminet periculum ne pars impedimenti nescia, si de nullitate matrimonii certior fiat, jam a conjuge discedere velit, et ad alias nuptias convolare.

Tunc autem postulanda est dispensatio *in radice ;* quæ in eo consistit, ut tollatur impedimentum et validum reddatur matrimonium, quin detegatur matrimonii nullitas illi parti quæ eam ignorat. Certum est posse a Summo Pontifice dispensationem ejusmodi concedi. Major autem Pœnitentiarius eam ex ordinariis suis facultatibus non concedit.

Nihilominus potest confessarius ad Sacram Pœnitentiariam pro illa obtinenda scribere. Quia major Pœnitentiarius, facto verbo cum Summo Pontifice, ex oraculo Pontificio concessam dispensationem illam transmittet.

IV.

De litteris S. Pœnitentiariæ quibus dispensatur super impedimento occulto affinitatis ex copula illicita, pro matrimonio contrahendo.

I. *Quænam esse soleat formula.* — Ejusmodi litterarum formula solet esse in hunc modum : « Leander... Cardina- « lis. — Discreto viro confessori..., salutem in Domino. — « Ex parte laboris præsentium nobis oblata petitio contine- « bat : quod ipse de matrimonio contrahendo tractavit « cum muliere, quam et cujus matrem carnaliter cognovit. « Cum autem dicta carnalis cognitio, cum præfata mulieris « matre habita, sit occulta, et nisi lator cum dicta muliere « matrimonium contrahat periculum immineat scandalorum, « ideo ad dicta scandala evitanda et pro suæ conscientiæ « quiete cupit per Sedem Apostolicam absolvi secumque « dispensari. Quare nos... discretioni tuæ committimus, « quatenus, si ita est, dictum latorem, audita prius ejus sa- « cramentali confessione, ac sublata occasione amplius pec- « candi cum dicta mulieris matre, ab incestu et excessibus « hujusmodi absolvas, injuncta ei pro tam enormis libidinis « excessu gravi pœnitentia salutari, et aliis quæ de jure fuerint « injungenda. Demum, dummodo impedimentum ex præ- « missis proveniens occultum sit, et aliud canonicum non « obstet, cum eodem latore, ut præmissis non obstantibus « matrimonium cum dicta muliere et uterque inter se pu- « blice, servata forma Concilii Tridentini, contrahere, et « in eo postmodum remanere licite, misericorditer dispen- « ses ; prolem suscipiendam exinde legitimam pronuntiando « in foro conscientiæ : ita quod hujusmodi absolutio et dis- « pensatio in foro judiciario nullatenus suffragentur ; nullis « super his testibus adhibitis aut litteris datis, seu proces- « sibus confectis ; sed præsentibus laceratis, quas sub pœna « excommunicationis latæ sententiæ lacerare tenearis, neque

« eas latori restituas : quod si restitueris, nihil ei præsentes « litteræ suffragentur. Datum... »

II. *Adnotanda circa præmissam formulam.* — Clausula hæc, *et aliis injunctis quæ de jure fuerint injungenda*, indicat præscribendum etiam esse pœnitenti prout exigunt alia ipsius peccata et status ipsius animæ : verbi gratia, si teneatur ad restitutionem, debet ei restitutio injungi, et sic de aliis.

Clausula *dummodo aliud impedimentum canonicum non obstet* bene attendenda est Si enim aliud impedimentum dirimens detegeretur, pro illo nova obtinenda esset dispensatio.

Quoad clausulam *præsentibus laceratis* etc., sic adnotat S. Ligorius (I. 6, n. 1143, sub finem) : « Hæc laceratio statim « facienda est ; sed intellige moraliter, nempe saltem infra « triduum post dispensationem executam. Si autem in litteris « non sit apposita clausula lacerationis..., tunc non est obli- « gatio eas lacerandi ; sed hujusmodi dispensatio debet a « parocho caute adnotari in libro, qui non possit ab alio aspici, « ad hoc ut ipse possit requisitus postmodum, si opus erit, « fidem facere de dispensatione impetrata. » Ego tamen non bene video quomodo ex ejusmodi litteris, in quibus tacentur recurrentium nomina, fieri possit fides de obtenta quoad ipsos dispensatione. Videtur loqui S. Ligorius de casu quo eorum nomina expressa fuerint.

Clausula qua cavetur, ut litteræ, si latori restituantur, *nihil ei suffragentur*, intelligitur a Plettenbergio in eo sensu, quod *non suffragentur in foro externo* ; cæterum validam fore dispensationem *in foro conscientiæ*, etiamsi executor litteras traderet personæ quæ dispensationem obtinuit (*Notitia Congregationum*, pag. 238, edit. Hildesii 1693.)

III. *Formula qua uti poterit confessarius ad exequendas præmissas litteras.* — Post solitam sacramentalem absolutionem, subjungat in hunc modum : « Et insuper, auctori- « tate Apostolica mihi specialiter delegata, dispenso tecum « super impedimento primi (seu secundi, seu primi et se- « cundi), ex copula illicita a te habita cum matre (vel cum « sorore) mulieris cum qua contrahere intendis proveniente ; « ut præfato impedimento non obstante matrimonium cum

« dicta muliere publice, servata forma Concilii Tridentini
« contrahere consummare ac in eo remanere licite possis.
« Insuper eadem auctoritate Apostolica prolem quam ex
« matrimonio susceperis legitimam fore nuncio et declaro.
« In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti : Amen. »

V.

De litteris sacræ Pœnitentiariæ quibus dispensatur super impedimento occulto affinitatis ex copula illicita, pro validando matrimonio contracto.

In formula qua tunc S. Pœnitentiaria uti solet præcipue attendenda sunt verba hæc : « Ut dicta muliere de nullitate « prioris consensus certiorata (sed ita caute ut latoris delic- « tum nusquam detegatur) matrimonium cum eadem muliere « et uterque inter se de novo secrete ad evitanda scandala « contrahere licite valeat, misericorditer dispenses. »

Juxta hanc formulam debet pars, nullitatis matrimonii nescia, de illa certior fieri. Quandoque autem, ut supra diximus, expedit ut relinquatur in hac ignorantia. At tunc obtinenda est dispensatio *in radice*. Si tamen non haberetur specialis illa Pontificia dispensatio, sed tantum Sacræ Pœnitentiariæ juxta præmissa verba, et simul adesset urgentissima necessitas, putat Sanctus Ligorius licitum fore confessarîo dispensationem exequi, non certiorata parte quæ matrimonii nullitatem ignorat, non obstante clausula contrarium præscribente in Sacræ Pœnitentiariæ litteris (I. 6, n, 1115 et 1116).

Nota, in casu revalidationis matrimonii nulliter contracti ob impedimentum occultum, non requiri ut consensus renovetur *coram parocho et testibus* ; ut palam faciunt citata verba formulæ, *secrete ad evitanda scandala*.

Ad exequendas autem ejusmodi S. Pœnitentiariæ litteras, facile ex jam dictis formulam sibi concinnare poterit confessarius. Eam tradit Plettenberg, loco citato, pagina 243.

VI.

De litteris S. Pœnitentiariæ quibus dispensatur super impedimento consanguinitatis vel affinitatis, quod a partibus notum non fuit nisi post publice contractum matrimonium.

I. Formula solet esse in hunc modum : « Leander... Cardinalis. — Discreto viro confessario salutem in Domino. — « Pro parte viri et mulieris latorum præsentium nobis oblata « petitio continebat, quod ipsi alias factis proclamationibus « in Ecclesia fieri solitis, et nullo detecto seu denuntiato impedimento, quominus possent inter se matrimonium contrahere, illud publice in facie Ecclesiæ contraxerunt et « successive consummarunt. Deinde secrete resciverunt se « tertio consanguinitatis (seu affinitatis) gradu esse conjunctos, seu se attinere, et forsan in carnali copula perseverarunt. Cum autem, sicut eadem petitio subjungebat, dicti « latores ob impedimentum ex præfato tertio gradu hujusmodi proveniens, quod occultum remanet, in dicto matrimonio absque Sedis Apostolicæ dispensatione remanere « nequeant ; ideo, ad evitanda scandala, quæ si divortium « fieret inter eos, verisimiliter exorirentur, ac pro suæ « conscientiæ quiete, cupiunt latores a præmissis, de quibus « plurimum dolent, absolvi, secumque desuper dispensari. « Quare supplicarunt, etc... Nos igitur discretioni tuæ committimus, quatenus, si ita est, dictos latores, audita prius « eorum sacramentali confessione, a quibusvis sententiis, « censuris, et pœnis ecclesiasticis, incestu et excessibus hujusmodi absolvas hac vice in forma Ecclesiæ consueta... « Demum, dummodo impedimentum occultum sit, et separatio inter eos fieri non possit absque scandalo, aliudque « canonicum non obstet, cum eisdem latoribus, ut matrimonium inter se de novo, secrete ad evitanda scandala, contrahere et in eo postmodum remanere licite valeant, mi-

« sericorditer dispenses : prolem susceptam, si qua sit sus-
« cipiendam exinde légitimam decernendo in foro conscien-
« tiæ... »

II. Formulam ad exequendas has litteras facile sibi concinnare poterit confessarius, ad instar supra propositarum.

Nota. — Haud utile existimamus cæteras subjicere formulas pro dispensationibus matrimonialibus; verbi gratia, quando dispensatur ab impedimento criminis ; ab impedimento occulto quod non fuit declaratum in Dataria, dum petita est dispensatio pro publico, etc. Difficultates siquidem quæ occurrere possent in praxi, quoad intelligendas et exequendas illas dispensationes, satis per præmissa diluuntur. Cæterum ejusmodi formulas reperies apud Plettenberg (*Notitia Congregationum*, p. 244 et seq., edit. Hildesii 1693).

VII.

De litteris S. Pœnitentiariæ quibus absolvit a censuris et casibus reservatis

I. Diximus supra Sacram Pœnitentiariam non *dispensar*[e] nisi in casibus *occultis*. Atvero *absolvere* potest a culpis e[t] censuris reservatis, sive sint occultæ, sive sint publicæ : cu[m] hoc tamen discrimine quod absolutionem occultorum com[-]mittat confessario, publicorum vero Ordinariis.

II. Pro absolutione, verbi gratia, illius qui publice in cle[-]ricum manus violentas injecit, solet S. Pœnitentiaria rescri[-]bere in hunc modum : « Venerabili in Christo Patri Episcop[o]
« N... (sive ejus vicario in spiritualibus generali). — Lean[-]
« der... Cardinalis Colleredus, salutem et sinceram in Do[-]
« mino charitatem. — Pro parte N.., diœcesis N... latori[s]
« præsentium nobis oblata petitio continebat quod ipse ali[as]
« in publica platea præfatæ civitatis manus violentas in cle[-]
« ricum N.., illum præsertim lethaliter in capite vulnerand[o]
« injecit. Propter quod lator excommunicationem incurri[t]

« Cum autem, sicut eadem petitio subjungebat, dictus lator
« de præmissis plurimum doleat, ad Urbem vero pro abso-
« lutione desuper obtinenda personaliter accedere nequeat;
« ideo pro suæ conscientiæ quiete cupit per Sedem Aposto-
« licam absolvi. Nos igitur, qui Pœnitentiariæ Domini Papæ
« curam gerimus, hujusmodi supplicationibus inclinati,
« auctoritate Apostolica specialiter nobis concessa, circums-
« pectioni vestræ committimus, quatenus, si ita est, dictum
« latorem, postquam præfato clerico, si nondum satisfecit,
« satisfecerit, vel per eum non steterit quominus arbitrio
« vestro satisfaciat competenter, ab excommunicationis sen-
« tentia, quam propter præmissa incurrit, sive per vos, sive
« per confessorem a vobis ad id specialiter deputandum, ab-
« solvatis hac vice, in forma Ecclesiæ consueta; injuncta
« ei pro modo culpæ pœnitentia salutari; quodque ad Ur-
« bem quamprimum poterit personaliter accedat; et aliis
« quæ de jure fuerint injungenda. Ita tamen, ut si lator sen-
« tentiæ sive ordinationi vestræ super præmissis forsan
« latæ seu ferendæ parere, et ad Urbem ut præfertur venire
« contempserit, in dictam excommunicationem relabatur eo
« ipso. Datum... »

VIII.

De litteris S. Pœnitentiariæ quibus dispensat in irregularibus remissive.

1° S. Pœnitentiaria non dispensat in irregularitate cum sæcularibus viris, nisi casus sit *occultus*: quoad religiosos vero dispensat super irregularitate etiam in casibus publicis.

2° Irregularitas ex homicidio voluntario est reservata S. Pœnitentiariæ.

3° Formulas pro dispensationibus super irregularitate vide apud Plettenberg (*Notitia Congregationum*, pag. 273 et seq., edit. Hildesii 1693).

IX.

De litteris S. Pœnitentiariæ quibus condonantur fructus male percepti.

1° Fructus male percipiuntur, ob non recitatas horas canonicas, vel ob nullitatem tituli beneficialis. In utroque casu non fit condonatio per S. Pœnitentiariam, nisi obligatio restituendi sit occulta. Nam in casibus publicis recurrendum est ad Datariam.

2° Sacra Pœnitentiaria fructus male perceptos condonat clericis pauperibus, imposita aliqua eleemosyna : divitibus autem per compositionem.

3° Formula condonationis fructuum male perceptorum ob omissam horarum canonicarum recitationem, fit in hunc modum : « Leander... Cardinalis. — Discreto viro confessa-« rio salutem in Domino. — Pro parte latoris præsentium « nobis oblata petitio continebat, quod ipse alias beneficium « ecclesiasticum possidens, horas canonicas recitare omisit, « et tamen fructus ex præfato beneficio semper percepit. « Cum autem, sicut eadem petitio subjungebat dictus lator « de præmissa omissione recitationis officii, quæ occulta « est, plurimum doleat, fructusque male perceptos ob suam « paupertatem restituere nequeat, ideo pro suæ conscientiæ « quiete cupit per Sedem Apostolicam absolvi et sibi fructus « hujusmodi condonari. Quare Nos... discretioni tuæ com-« mittimus quatenus, si est ita, dictum latorem, audita prius « ejus sacramentali confessione, ab omissione recitationis « hujusmodi absolvas hac vice in forma Ecclesiæ consueta ; « injuncta ei pro modo culpæ pœnitentia salutari, et aliis « quæ de jure fuerint injungenda. Demum, dummodo occul-« tum sit latorem teneri ad hujusmodi fructuum restitutio-« nem, et adeo pauper sit, ut nec prout de jure fructus resti-« tuere, nec cum S. Pœnitentiaria componere possit, eidem « latori fructus omnes male perceptos, mediante aliqua elee-

« mosyna, a te arbitrio tuo taxanda et distribuenda in paupe-
« rum subventionem et utilitatem Ecclesiæ in qua est situm
« beneficium, gratiose remittas et condones in foro conscien-
« tiæ... »

§ VI.

De abbrevationibus quæ in litteris S. Pœnitentiariæ reperiuntur.

Est stylus, id est, consuetudo Sacræ Pœnitentiariæ ut quædam verba non scribantur integre, sed per aliquas solummodo litteras. Qui usus olim generalis fuit, ut testantur vel ipsi libri sæculo decimo quinto impressi. Hodie vero nonnulis confessariis ad quos S. Pœnitentiariæ commissiones diriguntur, difficultatem ejusmodi abbrevationes facere possent. Quapropter visum est harum abbrevationum catalogum, cum integris correspondentibus verbis subnectere.

Archiepus	Archiepiscopus.
Alr	Aliter.
Als	Alias.
Alsoluo	Absolutio.
Aplica	Apostolica.
Autte	Auctoritate
Appbatis	Approbatis.
Cardlis	Cardinalis.
Canice	Canonice.
Cen	Censuris.
Circumpeoni	Circumspectioni.
Xpus	Christus.
Confeone	Confessione.
Confeori	Confessori.
Coione	Communione.
Consciæ	Conscientiæ.
Constituonibus	Constitutionibus.

Discreoni	Discretioni.
Dispensao	Dispensatio.
Dnus	Dominus.
Ecclæ	Ecclesiæ.
Effus	Effectus.
Exit	Existit.
Ecclis	Ecclesiasticis.
Epus	Episcopus.
Excoe	Excommunicatione.
Fr	Frater;
Frum	Fratrum.
Gnali	Generali.
Humoi	Hujusmodi.
Humilr	Humiliter.
Infraptum	Infrascriptum.
Irregulte	Irregularitate.
Igr	Igitur.
Intropta	Introscripta.
Lia	Licentia.
Ltima	Legitima.
Lræ	Litteræ.
Lite	Licite.
Mrimonium	Matrimonium.
Magro	Magistro.
Mitaone	Miseratione.
Mir	Misericordia.
Nulltus	Nullatenus.
Ordio	Ordinario.
Ordinaoni	Ordinationi.
Pp	Papa.
Pr	Pater.
Pontus	Pontificatus.
Ptus	Præfatus.
Ptur	Præfertur.
Pntium	Præsentium.
Pbter	Presbyter.
Pœnia	Pœnitentia.
Pœnaria	Pœnitentiaria.

Poe	Posse.
Pror	Procurator.
Qtnus	Quatenus.
Qmlbt	Quomodolibet.
Qd	Quod.
Relari	Regulari.
Relione	Religione.
Roma	Romana.
Sntæ vel stæ	Sanctæ.
Saluri	Salutari.
Sentia	Sententia.
Spealr	Specialiter.
Supplionibus	Supplicationibus.
Spualibus	Spiritualibus.
Tn	Tamen.
Tm	Tantum.
Thia vel theolia	Theologia.
Tli	Tituli.
Venebli	Venerabili.
Vræ	Vestræ.

CAPUT XIV.

DE CANCELLARIA APOSTOLICA.

Dicemus 1° quid sit et quibus officialibus constet : 2° de Cardinali vice-cancellario et de ipsius jurisdictione : 3° de nonnullis aliis Cancellariæ officialibus : 4° de Cancellariæ regulis.

§ I.

Quid sit Cancellaria Apostolica, et quibus officialibus constet.

Cancellaria Apostolica est tribunal seu auditorium, per quod recta forma expediuntur Pontificiæ Bullæ, ac litteræ Apostolicæ *sub plumbo*. Ejusmodi autem Bullas ac litteras concinnat et expedit, *juxta supplicam a Papa subsignatam in Dataria*, si agatur de materia beneficiali aut matrimoniali, et *juxta schedulam consistorialem a Papa subsignatam in Secretaria Brevium*, si agatur de negotiis consistorialibus, verbi gratia, de provisionibus episcopatuum, abbatiarum etc.

Præcipui officiales, juxta reductionem a Pio Papa VII factam, sunt sequentes : 1° Cardinalis vice-cancellarius, qui simul est summista : 2° regens : 3° pro-summista seu sub-summaria : 4° substitutus pro-summistæ : 5° præses plumbi : 6° notarius secretarius : 7° collegium abbreviatorum de parco majore, cum suo secretario (abbreviatores de parco minori suppressi sunt) : 8° custos Cancellariæ : 9° substitutus contradictoriarum : 10 registratores Bullarum : 11° præpositi regesto : 12° computistæ, qui procurant ut pro unaquaque Bulla solvatur taxa debita. (Vide dictionarium Moronii, verbo *Cancellaria Apostolica*).

§ II.

De Cardinali vice-cancellario, ejusdemque jurisdictione.

1° Antiquissimum est in curiis sæcularium principum cancellarii nomen et officium. In Curia Romana officium quidem antiquissimum. A primis nempe sæculis utebantur Romani Pontifices aliquot clericorum opera, quorum officium esset varias Pontificis nomine litteras scribere ac expedire. Quo munere sese functum testatur S. Hieronymus (Epist. ad Gerantiam, *de Monogamia*) his verbis: *Ante annos plurimos, cum in chartis ecclesiasticis juvarem Damasum Romanæ Urbis Episcopum, et Orientis atque Occidentis synodicis consultationibus responderem,* etc. Ad nomen autem *Cancellarii* quod attinet, recentius introductum videtur. Antiquitus enim qui dictum officium explebant, *notariorum*, *regionariorum*, *scriniariorum*, et potissimum *bibliothecariorum* appellatione designati reperiuntur. At nono saltem sæculo jam inducta erat *Cancellarii* denominatio. De quo vide apud Thomassinum aliosque eruditos. Cæterum distincta olim non erant in Romana curia, cancellarii, secretarii et datarii officia.

2° Jam a multo tempore uni e Cardinalibus id officii committitur. Is vero non *Cancellarii,* sed *Vice-Cancellarii* nomen assumit. In assignanda autem ratione cur ita vocari consueverit, non concordant doctores (vide apud Plettenberg, *Notitia Congr.*, pag. 336, edit. Hildesii 1693). Sed dicendum videtur (cum Card. de Luca, *Relatio Romanæ Curiæ,* discursu 10) ita inductum esse ob cardinalatus præstantiam: officia nempe quædam, quæ a non-Cardinalibus expleri solent, ipsis etiam Cardinalibus quandoque committuntur. Nuntius Apostolicus, verbi gratia, etsi ad cardinalatum jam promotus, quandoque pergit per aliquod tempus hoc Nuntii munus obire. At tunc sese vocat *pro-nuntium:* ad significandum nempe Nuntiaturam cum dignitate Cardinalitia non quadrare; seque officium illud, ob Ecclesiæ utilitatem et

donec provisum sit, explere. Unde hoc *pro-nuntii* vocabulum non inferioritatem relative ad cæteros nuntios, sed superioritatem denotat. Eadem porro de causa inducta videtur *Vice-Cancellarii* et *Pro-datarii* denominatio. Ea enim officia olim non committebantur Cardinalibus, sed aliis dignitate inferioribus. Hinc quando primum Cancellariæ Cardinalis aliquis præfectus fuit, autumandum est ab ipso assumptum fuisse, non Cancellarii, sed *Vice Cancellarii* nomen, ne Cardinalitiæ celsitudini detrahi videretur: usu autem postea firmatam denominationem.

3° « Est vice-cancellarius major post Papam in curia Ro-
« mana... quia vice-cancellarius justitiæ sceptrum gerit...
« Estque judex in iis quæ pertinent ad expeditiones juridicas
« Bullarum; omnesque litteras Apostolicas cujuscumque
« materiæ (exceptis illis quæ per Breve dantur sub annulo
« piscatoris) signat littera L. qua significat lectas esse, et ex
« altera parte littera majuscula R, qua mandat ut registren-
« tur. Ad hæc traduntur vice-cancellario in consistoriis se-
« cretis decreta collationum titulorum factarum Cardinalibus,
« et promotionum Episcoporum...; ut litteræ factarum pro-
« visionum in Cancellaria conficiantur, quas ipse deinde
« promotis extradit. » (Plettenberg, *Notitia Congregationum*, pag. 339, edit. Hildesii 1693.)

Mortuo Summo Pontifice, ipso facto suspenditur Cardinalis vice-cancellarii jurisdictio; et sigillum Pontificium coram Cardinalibus, quando prima vice conveniunt, Sede vacante, rumpitur.

Cardinalis vice-cancellarius constituitur simul *Vice Cancellarius* et *Summista*, duabus diversis bullis, quæ consistorialiter expediuntur post novi Pontificis creationem.

Quatenus vice-cancellarium, ad ipsum spectat præcipuorum negotiorum cura, eorum præsertim de quibus in consistorio statuendum est. Hinc quando celebrandum est consistorium, pridie recipit ab auditore Summi Pontificis vel a substituto consistorii, folia consistorialia, id est, compendia præconizationum. Ad ipsum siquidem, tanquam Sacri Consistorii notarium, pertinet eas provisiones, sicut et alia quælibet Consistorii acta, registrare in Cancellaria.

Ipsius etiam officium est hæc et similia decreta, a Summo Pontifice in Consistorio edita, extendere.

Item ipse testimonium scribit quo fidem facit de istis decretis consistorialibus : vi cujus testimonii postea in secretaria Brevium concinnatur *schedula consistorialis*, cui Papa subscribit, et vi cujus postea Bullæ expediuntur.

Litteræ Apostolicæ provisionum, sub plumbo datæ, a Cardinali vice-cancellario subscribuntur. Ipsæ etiam episcopatuum provisiones, etsi per supradictam schedulam ab ipsomet Papa subscriptam firmatæ, adhuc tamen convalidari debent per Bullas ab officialibus Cancellariæ extensas.

Quatenus *Summista*, præsidet idem Cardinalis expeditioni Bullarum, quæ per Cameram expediuntur. Cætera quæ ad Vice-Cancellarii dignitatem jurisdictionemve spectant, vide in dictionario Moronii, verbo *Cancellaria*.

§ III.

De nonnullis officialibus vice-cancellario inferioribus.

I· *De regente.* — Exordium sumpsit regentis officium anno 1305, quando Gregorius XI, relicta Avenionis residentia, Romam rediit. Tunc nempe Cardinalis Monturcus, qui vice-cancellarium agebat, obsecundante Caroli V, regis Galliæ, patrocinio, Romam redire noluit, et Avenione remansit. Id tolerare maluit Gregorius XI, quam contra ipsum procedere. Quapropter sub *regentis* nomine alium constituit, qui absente præfato Cardinali vice-cancellario, vices ejus expleret. Postea vero, licet Romæ adessent Cardinales vice-cancellarii, retentum est *regentis* officium.

Cancellariæ regens primum locum obtinet post Cardinalem vice-cancellarium. Ad ipsum spectat abbreviatoribus de parco majore supplicas distribuere, ut *minutas* conficiant. Unamquamque Bullam signat prima littera nominis vice-cancellarii. Circa mediam et extremam Bullæ partem apponit litteras L

et C; quæ significant lectam et correctam fuisse Bullam. Tum Bullam consignat præfecto plumbi, ut is consuetum plumbeum sigillum ei appendat. Potest regens appellationum causas variis curiæ Prælatis judicandas committere, apponendo hanc clausulam : *de mandato D. M. D. P. P., audiat magister*. Absente Cardinali vice-cancellario, recipit juramentum fidelitatis, ab Episcopis noviter provisis et Romæ præsentibus præstandum.

Olim regentis officium erat venale, sicut et alia plura Cancellariæ officia. Nimirum qui officia hæc obtinebant poterant aliis ea vendere, eodem ferme modo quo hodie in Gallia vendere possunt notarii officium suum. Sed a tempore Pii VII venalitas officiorum Cancellariæ sublata est.

II. *De collegio proto-notariorum participantium.* — Eo sensu collegium istud ad Cancellariam pertinet, quod Bullæ per quas conferuntur beneficia majora, verbi gratia episcopatus, expediri nequeant, absque subscriptione unius e protonotariis participantibus. Quam subscriptionem hodie apponit dicti collegii secretarius.

Olim venalia erant protonotariorum participantium officia Hinc quando Pii VII tempore suppressa sunt venalia officia, hoc ipso extinctum remansisset protonotariorum participantium collegium, nisi illud restituisset Gregorius XVI. Sed restitutum est absque officiorum venalitate.

III. *De abbreviatoribus.* — Ipsis scribendæ committuntur eæ litteræ Apostolicæ, quæ *Brevia* vocantur. Duplex olim extabat eorum classis, nempe *de parco majore*, et *de parco minore*, quæ denominatio *de parco* desumpta est e loco quem in Cancellariæ ædibus occupabant. Varius variis temporibus extitit eorum numerus. Hodie undecim sunt abbreviatores de parco majore ; et abbreviatores de parco minore suppressi sunt.

IV. *De substituto contradictoriarum.* — Olim extabat in Cancellaria tribunal *contradictoriarum*, constans auditore seu judice, correctore, procuratore et nonnullis aliis officialibus. Quando fiebat oppositio provisionibus aut aliis gratiis a Papa concessis, ne effectum sortirentur, causa ad istud tribunal deferebatur. Hodie totam hujus tribunalis jurisdic-

tionem exercet unicus officialis, qui *substitutus contradictoriarum* dicitur : quia nempe valde imminutus est hujusmodi causarum numerus. Hæc breviter de Cancellariæ officialibus adnotanda duxi. Plura autem reperiet lector in sæpe citato Moronii opere (*Dizionario di erudizione ecclesiastica,* verbo *Cancellaria*).

§ IV.

De Cancellariæ regulis.

Hoc nomine dicuntur quædam leges Pontificiæ, circa modum disponendi de beneficiis, provisiones expediendi, et sententias ferendi in processibus beneficialem materiam concernentibus. Quia juxta illas leges procedi debet in Cancellaria, *regulæ Cancellariæ* dictæ sunt. Obligant dumtaxat durante vita Pontificis. Et ideo unusquisque Pontifex eo die qui ejus electionem proxime sequitur, regulas illas confirmare et quandoque etiam eis addere aut demere solet.

Vim legis universalis habent regulæ Cancellariæ; ac proinde obligant ubicumque eis derogatum non est, sive per concordata, sive per legitime præscriptam contrariam consuetudinem. Inter eos qui regulas Cancellariæ commentariis illustrarunt, eminet clarissimi Riganti opus quatuor voluminibus in folio constans, disciplinæ canonicæ studiosis omnino commendandum.

CAPUT XV.

DE DATARIA.

Dicemus 1° quid sit et quandonam instituta : 2° quænam per Datariam expediri soleant : 3° de annatis et aliis taxis pro gratiarum concessione solvendis, et in quas causas ii redditus expendantur : 4° quibus personis seu officialibus constet Dataria, et quodnam sit uniuscujusque officium.

§ I.

Quid sit Dataria et quandonam instituta.

I. Dataria est tribunal Pontificium per quod Papa certas quasdam gratiarum species concedere solet. Et quia illo tribunali utitur Summus Pontifex, non ad exercendam justitiam, sed ad *gratias* impertiendas, *curia gratiosa* nuncupari solet.

II. Quo præcise tempore Dataria instituta fuerit omnino in compertum est. « Probabile autem videtur, inquit Moroni, « Datariam et Cancellariam Apostolicam primitus unum et « idem dycasterium fuisse ; postea vero, tractu temporis ac « crescente negotiorum copia, in duo distincta tribunalia di- « visum. Vocari potest Dataria tribunal *gratiæ concessæ;* « Cancellaria autem tribunal *gratiæ expeditæ*.. Etsi autem « assignari nequeat Datariæ origo, seu ipsius a Cancellaria « Apostolica separatio, certum est jam a tempore Honorii III, « qui anno 1216 ad Pontificiam cathedram evectus est, eam « extitisse. » (Moroni, *Dizionario di erudizione ecclesiastica* verbo *Dataria*, tomo 19, pag. 110 et seq.. editionis Venetæ 1843.)

§ II.

Quænam gratiæ ac negotia per Datariam expediri soleant.

Quæ per Datariam impertiuntur gratiæ sunt: collationes beneficiorum, reservationes pensionum ex beneficiis, concessiones coadjutoriarum, concessiones insignium prælatitiorum (verbi gratia cappæ magnæ, et hujusmodi), dispensationes in irregularitatibus, dispensationes matrimoniales, et aliæ similes. Cæterum Benedictus XIV, Constitutione *Gravissimum*, 6 decembris 1745, determinavit quænam gratiæ et negotia per Datariam, quænam per secretariam Brevium, et quænam per Pœnitentiariam expediri deberent; atque ibidem Datariæ attribuit concessiones omnes, pro quibus aut taxa aliqua Cancellariæ, aut compositio aliqua Datariæ solvenda est.

§ III.

De annatis et aliis taxis pro gratiarum concessione solvendis: et in quas causas ii redditus expendantur.

1. Decrevit Bonifacius IX anno 1392, ut pro quibuslibet beneficiis a Sede Apostolica collatis Pontificio fisco ad subveniendum Ecclesiæ necessitatibus, solveretur dimidia pars reddituum primi anni. Quæ taxa *annatæ* nomine postmodum nuncupata est. Annatas, et alias taxas, pro certarum gratiarum concessionibus a Sede Apostolica statutos, illegitimas, imo et simoniacas dicere ausi sunt Febronius et alii venenatæ ac seditiosæ doctrinæ scriptores. Quam autem immerito, suus erit dicendi locus in tractatu *de Papa*. Hic tantum adnotabimus ejusmodi annatarum et taxarum disciplinam a pluri-

bus conciliis œcumenicis fuisse approbatam ; et lectorem remittemus ad opus clarissimi Zaccariæ (*Antifebronius vindicatus*, dissert. 7. cap. 6).

2. Reddituum ex ejusmodi taxis provenientium aliqua pars impenditur in solvenda Datariæ officialibus justa salaria. Quod autem superest in causas pias expenditur ; quod sic annotat Moroni (*Dizionario di erudizione ecclesiastica*, verbo *Dataria*, pag. 121, editionis Venetæ 1843) : « In quanto alle « rendite della Dataria, esse non sono copiose come antica- « mente, ma tenui, a cagione dei concordati e delle conces- « sioni fatte dai Romani Pontifici. Per ciascuna grazia pa- « gansi in Dataria delle tasse, che passano come in mano « di un elemosiniere, il quale, tolte le spese per i suoi uffi- « ziali ed impiegati subalterni, ne versa il remanente per sod- « disfare le cose che diremo : esse servono a soddisfare le « penzioni che i Papi assegnarono a religiose corporazioni « dambo i sessi ; alle penitenzerie Lateranense e Vaticana ; « ad alcuni collegi ed utili instituti ; ad alcuni sacri tribu- « nali e congregazione Cardinalizie ; ad alcuni ministri « della santa Sede ; ad ecclesiastici orientali ; a diverse pie « oblazioni, ed altre limosine ordinarie e straordinarie. Inol- « tre la Dataria paga alcune giubilazioni (id est, *pensiones*) « alle famiglie bisognose degli uffiziali della medesima de- « fonti ; non che somministra graziosi assegni alle famiglie « povere degli spedizioneri Apostolici ; supplisce alle spese « per le cave ed estrazioni dei corpi santi ne' cimiteri e cata- « combe de Roma, ed altro. La Dataria paga altresi diverse « pensioni, come a luoghi pii, a vescovi, prelati, ed eccle- « siastici besognosi, e benemeriti della chiesa ; somministra « i fondi per l'elemosineria Apostolica, e per alcune pensioni « che pago il palazzo Apostolico ; allo straordinario soveni- « mento de' poveri ; nonche per supplire alle diposizioni « benefiche dei Pontifici sempre per cause pie ; ed al man- « tenimento della sagra persona del medesimo ; che, per « antichissima disposizione, consiste nella mite somminis- « trazione d' annui scudi sei mila... ; cio che fa grande onore « alla moderazione dei Papi, sebbene la cassa della Dataria « sia interamente a loro diposizione. »

§ IV.

Quibus personis seu officialibus constet Dataria, et quodnam sit uniuscujusque officium.

Datariæ officiales sunt : 1° datarius, qui totius dycasterii caput est, quique, si Cardinalis sit (ut plerumque est) non vocatur datarius, sed pro-datarius : 2° sub-datarius : 3° præfectus officii quod vocatur *per-obitum* : 4° præfectus officii quod vocatur *concessum* : 5° præfectus *conponendarum* : 6° præfectus datarum : 7° revisor dispensationum matrimonialium: 8° secundus revisor supplicarum : 9° primus revisor earumdem : 10° officialis *de missis*: 11° substitutus sub-datarii : 12° substitutus officialis *per-obitum* : 13° officialis Brevium : 14° revisor computorum seu taxarum : 15° scriptor Bullarum per viam secretam expediendarum : 16° judex criminalis quo utitur Cardinalis pro-datarius ad judicanda et punienda delicta officialium Datariæ : 17° custos supplicarum : 18° custos regesti Bullarum : 19° collator transumptorum ex Brevibus et Bullis : 20° computista: 21° præfectus ærarii: 21° nonnulli alii inferioris ordinis officiales.

Quid proprium sit unicuique ex enumeratis officiis fuse expositum reperiet lector in dictionario Moronii, verbo *Dataria*. Nos hic pauca dumtaxat de præcipuis adnotabimus.

I. *De datario seu Cardinali pro-datario.* — 1° Datarii nomen derivatum existimant nonnulli a *data* (id est, diei, mensis et anni scriptione) quam dispensationibus aliisque gratiis a Papa concessis datarius apponit. Alii autem non solum a *datare,* sed simul etiam a *dare* ortum istud vocabulum putant : eo quod nempe licet dictæ gratiæ Summi Pontificis auctoritate concedantur, per datarium tamen concessio fiat ; ita ut ab ipso plurimum pendeat.

2° Cur Datariæ caput, quando est Cardinalis, non datarius sed *pro-datarius* vocetur, inde repetendum est, quod initio

ejusmodi officium committi soleret Prælatis non Cardinalibus. Hinc quando a Cardinalibus expleri cœptum est, ne cardinalitiæ dignitati aliquatenus derogari videretur, pro-datarii vocati sunt; prout supra de Cardinali *vice-cancellario* adnotavimus. Et ex eadem ratione Nuntius qui purpura decoratus est, si pergat Nuntii munus gerere, jam non vocatur Nuntius, sed pro-Nuntius.

3° Quoad omnia quæ per Datariam expediuntur, Papæ personam repræsentat Cardinalis pro-datarius; ita ut quæcumque ab ipso in hoc munere gesta perinde valeant ac si a Pontifice ipso agerentur.

4° Summi Pontificis obitu expirat Cardinalis pro-datarii jurisdictio. Et tunc omnes libelli supplices, et gratiæ nondum expeditæ, licet concessæ, in capsa sigillo munita reponuntur ac duorum Prælatorum cameralium custodiæ traduntur; quæ traditio fieri solet, quando prima vice, post Sedis vacationem, conveniunt Cardinales.

II. *De sub-datario.* — Is Cardinalem pro-datarium coadjuvat, eumque supplet, etiam quoad ferenda negotia ad audientiam Summi Pontificis. Subscribit Brevibus et transumptis; primum locum obtinet post Cardinalem pro-datarium, inter Datariæ officiales, et degit in ipso Datariæ palatio. Hoc munere fungitur Prælatus domesticus.

III. *De præfecto officii quod vocatur* per-obitum. — Dicitur *per-obitum*, ob præcipuas partes quas habet circa collationes beneficiorum quæ vacant per beneficiatorum obitum. Ejus officium per minuta describitur in dictionario Moronii, (verbo *Dataria*). Notetur autem cœtum illum, qui *Datariæ Congregatio* vocatur, constare Cardinali pro-datario, subdatario, et officiali *per-obitum*. Quotidie mane habetur Congregatio illa in palatio Datariæ apud Cardinalem pro-datarium; et in ea dictus Cardinalis cum voto consultivo sub-datarii et officialis *per-obitum*, Datariæ negotia resolvit ac determinat.

CAPUT XVI.

DE ROTA ROMANA.

Dicemus 1° de ipsius origine et antiquitate: 2° quale tribunal sit Romana Rota: 3° quomodo auditores Rotæ eligantur et admittantur: 4° quænam sit hujus tribunalis competentia: 5° quisnam proprius procedendi modus: 6° de Rotæ Romanæ decisionibus et sententiis: 7° de casu quo ab altero tribunali causa judicanda præscribitur *cum voto*, vel *de voto* Rotæ: 8° de secreto ab auditoribus Rotæ servando, et de auditoribus *studii*: 9° de officio auditorum Rotæ quatenus sunt cappellani Summi Pontificis: 10° quomodo vacet auditoratus, et quatenus officium istud incompatibile sit cum episcopatu: 11° an Romana Rota qualis hodie existit, ab essentiali sua constitutione defecerit.

§ I.

De Rotæ Romanæ origine et antiquitate.

« Sacri Palatii Apostolici auditorium esse antiquissimum, « omnibus notum, et extra controversiam est. Quando autem « præcise originem duxerit, non æque constat. Hoc certum « est, Pontifices, pacata Ecclesia, multos ex omni christiani « orbis parte viros, doctrina et probitate insignes, in cappel- « lanos adscripsisse, ad quorum relationem ipsi de jure con- « sulti respondebant, quorumque consilio causas seu con- « troversias, ad Sedem Apostolicam devolutas, matura de- « liberatione definiebant...

« Initio igitur isti cappellani seu auditores, non ad pro-« nuntiandum seu definiendum, sed ad *audiendum* referen-« dumve tantum deputabantur; et ex eorum prudentissimis « responsis emanarunt decretales, quæ quarumve fragmenta « postea opportunis locis seu titulis per S. Raymundum, « tunc unum ex iisdem cappellanis seu auditoribus, ex man-« dato Gregorii IX disposita, corpus juris canonici confla-« runt...

« Postea vero, auctis Sedis Apostolicæ negotiis, et Summis « Pontificibus per seipsos gravioribus occupatis, cœpit ipsis « concedi *definiendi* quoque facultas...; et tandem per « Joannem XXII aliosque ejus successores quædam ipsis « præfigi statuta et ordines, quibus commissa sibi negotia « in figura judicii expedirent.

« Crevit itaque successu temporis in tantam eminentiam « sacrum hoc et ex omni parte laudabile tribunal, ut ex illo « omni tempore prodierint viri virtute et vitæ integritate « eximii..; utque non solum Papæ ad illud omnes graviores « causas, ad Sedem Apostolicam delatas referant,sed etiam « imperatores et reges, ac reliqui principes et reipublicæ « christianæ controversias ad ipsos quoquomodo pertinentes, « sano illius judicio libenti hilarique animo supponant; ut « non mirum sit, si hodie tribunal hoc, tum integritate judi-« cum, tum doctrina, modo et ratione judicandi, super « omnia Urbis et orbis tribunalia emineat.

« Appellatur autem ea ratione, quod auditores, in orbe se-« dentes, controversias rotant et examinant. » Ita Emerix junior, Sacræ Rotæ decanus, in opusculo nunquam typis mandato, et in archivio Rotæ asservato, cui titulus *Notitia Sacræ Rotæ Romanæ*, parte 1, tit. 1 : quod opusculum (cujus copia apud me exstat) sæpius in præsenti sectione citabo.

§ II.

Describitur quale tribunal sit Rota Romana.

1° Constat judicibus qui *auditores* vocantur ; desumpto scilicet nomine ab antiquo eorum officio *audiendi* dumtaxat causas, et referendi ad Summum Pontificem, qui sententiam ferebat.

2° Ante Sixtum IV, modo pluribus modo paucioribus ejusmodi auditoribus hocce tribunal constabat. Sed præfatus Pontifex sancivit ut in posterum nunquam plures aut pauciores essent quam duodecim ; quod perpetuo dein servatum est, et hodiedum servatur (Emerix, in citato manuscripto, lib. 1, titulo 3).

3° Auditores Rotæ sunt simul cappellani et subdiaconi Summi Pontificis ; et quatenus tales proprium habent officium in sacris functionibus explendum. Unde ipsorum munus duplex est : sacri nempe ministerii, et judiciale.

4° Tribunali Rotæ præsidet, sub decani nomine, antiquior ex duodecim auditoribus.

5° De nullis aliis causis cognoscit Rota, quam quæ ipsi a Summo Pontifice judicandæ committuntur, ut dicetur infra. Non solent autem ipsi a Papa committi causæ criminales ; sed dumtaxat civiles, quæ ad Sedem Apostolicam deferuntur.

6° « Illud speciale est in Rota, quod causæ in prima seu « ulteriori instantia semel in illa terminatæ, in gradu appel- « lationis in tertia seu in ulterioribus instantiis in eadem ite- « rum committi debeant. » (Emerix, in supra citato manuscripto, parte 1, tit. 27.) Neque id absonum videbitur, si attendatur ordinarie causas in Rota non judicari ab omnibus auditoribus, sed ab uno juxta pluralitatem suffragiorum a quatuor aliis exhibitorum. Committuntur nempe singulæ causæ singulis auditoribus per turnum : et unusquisque

quoad determinandam decisionem et sententiam in causa sibi commissa, debet sequi vota quatuor auditorum qui post ipsum a sinistris sedent. Quando causa sic ab illis quinque auditoribus, judicata fuit, si appelletur, causa in gradu appellationis, cum debeat, sicut aliæ, committi illi auditori qui est de turno, non continget plerumque committi illi, cui jam in præcedenti instantia commissa fuit, sed alteri : et hic alter eam judicabit cum quatuor a sinistris sedentibus. Et sic illi quinque judices qui causam terminant in gradu appellationis, diversi sunt ab aliis quinque qui eam in præcedenti instantia terminarunt. Unde proprie tunc non appellatur ab eodem ad eumdem.

Diximus *ordinarie* causas in Rota non judicari ab omnibus auditoribus. Aliquando tamen id contingit : quoties nempe in commissione exprimitur ut *videatur ab omnibus*. Sed tunc non fit appellatio ; nisi forte pars quæ succubuit nova media sibi comparaverit, et speret tribunal a priori sententia recessurum.

7° Auditores sunt in officio suo perpetui. Hinc quando petiit rex Galliæ Ludovicus XVIII ut removeretur auditor qui a Napoleone I nominatus fuerat, haud morem gessit Summus Pontifex, eo quod semel admissi Rotæ judices, in officio suo perpetui sint, nec valeant nisi ob delictum aliamve justam causam amoveri.

§ III.

Quomodo auditores Rotæ eligantur et admittantur.

1. Eliguntur ex variis nationibus. Nimirum ante politicam pertubationem anni 1793 assumebantur ut sequitur : tres ex urbe Roma : unus e Tuscia : unus e civitate Bononiensi : unus e ducatu Ferrariensi : unus ex imperio Austriaco : unus e Gallia : duo ex Hispania : unus e republica Veneta : unus e Ducatu Mediolanensi. Adhuc hodie Gallia suum auditorem

habet, cui gubernium Gallicum convenientem pensionem suppeditat. Decedente aut munus dimittente auditore aliquo, ejus successor ex eadem natione esse debet.

2. Sex priores supra enumerati auditoriatus ad liberam Papæ collationem spectant. Ad quatuor sequentes respective nominant imperator Austriæ, rex seu imperator Galliæ, et rex Hispaniæ. Respublica Veneta proponebat tres aut quatuor viros, inter quos auditorem eligebat Summus Pontifex. Et idem servabatur quoad auditorem ducatus Mediolanensis. Quid recentioribus temporibus immutatum sit quoad nonnullas e dictis regionibus e quibus desumi auditores solebant, sciscitari omisi, et ideo hic adnotare nequeo.

3. Tametsi auditores modo præmisso quoad officium aliis ejusdem nationis substituantur, quoad causas tamen ipsis committendas, ad nationes nullatenus attenditur. Hæc de eligendis seu nominandis auditoribus.

4. Ad ipsorum receptionem seu admissionem quod attinet, tot necessariæ sunt formalitates, postulationes, visitationes, circumcursationes, ut exercendæ nominatorum patientiæ mirum in modum aptæ sint. Eas postquam sub primarum functionum nomine descripsit Emerix (in supra citato opere manuscripto, parte 1, tit. 5), sic adnotat : « Occasione pri- « marum functionum, quæ quandoque durant *per annum* « *integrum*..., auditores sustinent varias et graves expensas, « a quibus Pontifices pro tempore ipsos levare solent per « assignationem alicujus pensionis... etc. » Ejusmodi cœremonias hic describere haud utile visum est. Et quamvis non mere cœremonialia ista existimet citatus auctor, in hoc ei assentire non possum. Si enim agatur de probanda idoneitate et scientia, id serio examine intra unius diei spatium expediri potest. In cæteris ferme nihil aliud ego perspicere possum quam mere cœremonialia, magnam temporis jacturam secum trahentia : tametsi dici queat, haud abs re olim hæc inducta fuisse, quo magis tribunalis dignitas et majestas splendesceret.

§ IV.

Quænam sit Rotæ Romanæ jurisdictio et competentia.

1° Acriter olim disputata fuit quæstio, ordinariane an delegata censenda sit S. Rotæ jurisdictio. Esse ordinariam in procedendo, et delegatam in pronuntiando communius admittitur.

De quo sic Emerix (citato manuscripto, parte 1, titulo 6): « Fuit ab antiquo acris inter doctores disputatio, an jurisdictio Rotæ sit ordinaria, vel potius delegata. Nonnulli « enim æstimarunt illam esse ordinariam, quia auditores « Rotæ in causis in ea introductis habent et exercent omnes « facultates tanquam ordinarii, et signanter hodie ex Constitutionibus Pii IV et Pauli V supra relatis. Alii vero « censuerunt eam, tanquam non cohærentem territorio, nec « personis, sed attributam de die in diem singulis auditoribus per particularem commissionem Papæ, esse delegatam. « Donec tandem prævaluit opinio utrosque concilians auctores, in cognoscendo seu procedendo auditores Rotæ esse « ordinarios, et in sententiando seu pronuntiando delegatos. »

2° Quamvis unaquæque causa uni ex auditoribus committatur, jurisdictio in illam causam non est huic auditori exclusive propria, sed pertinet ad totum auditorum collegium, seu ad totam Rotam. Id probat, loco citato, Emerix; estque communiter a doctoribus admissum.

3° Competentia Rotæ non versatur nisi circa illas causas, quæ ipsi ex commissione summi Pontificis cognoscendæ et terminandæ committuntur. « Causæ, ait Emerix, sive in « prima, sive in secunda aut alia ulteriori instantia, ut in « Rota introducantur, semper commissione opus est. » (In citato manuscripto, Parte 1, tit. 9).

Loquimur autem in hypothesi quod tribunal Rotæ quoad essentialia ac primævam suam institutionem immutatum

non fuerit. Nam si mutetur Rota in tribunal, ad quod *de jure* et absque speciali commissione Papæ devolvantur, sive appellationes a tribunalibus inferioribus, sive certæ quædam causarum species, jam non erit Rota proprie dicta seu in stricto sensu, quamvis Rotæ nomen et solitum procedendi modum retineat.

An autem hodierna Rota, ob temporum circumstantias, ejusmodi transformationem passa sit, infra expenditur.

4° « In Rota committendæ sunt omnes causæ beneficiales, « quarum fructus valorem annuum 24 ducatorum excedunt: « item profanæ valorem ducatorum 500 attingentes, si fue- « rint citra montes : si ultra, valorem mille. » (Emerix in citato manuscripto, Parte 1, tit. 9.)

§ V.

De modo procedendi Rotæ Romanæ proprio.

1° Non introducuntur causæ in Rota, nisi per commissionem summi Pontificis, ut dictum est. Ad obtinendam ejusmodi commissionem scribitur latine libellus, ab ea parte quæ vult causam in Rota judicari; in quo libello petitur a Papa ut dignetur causam alicui S. Rotæ auditori committere. Si causa sit primæ instantiæ, debet poni in libello nomen ipsius diœcesis, et specificatio actionis. Si causa sit secundæ instantiæ, debet inseri sententia jam pronuntiata.

Ejusmodi libellos expendit qui in sacro Palatio *revisoris* munere fungitur; qui revisor, pro diversitate causarum, sive per Eminentissimum Cardinalem signaturæ præfectum, sive per auditorem Cameræ Apostolicæ, clausulas opportunas libello apponi curat. Quando libellus a Sanctissimo signatus fuit, expeditur (servatis nonnullis formalitatibus) illi auditori Rotæ qui est in turno. Et postquam notarii Rotæ publicarunt citationem ad dicendum contra commissionem illam,

si nemo intra terminum reclamet, causa censetur introducta et dicitur in Rota pendere.

2° Auditores Rotæ non possunt recusari tanquam suspecti (Emerix, in citato manuscripto, parte 1, tit. 10.)

3° Ad modum causam expediendi quod attinet, eum per minuta non describemus; quia res valde complexa est, nec ad scopum præsentis tractatus necessaria. Pauca hæc dumtaxat adnotamus :

Auditor cui causa commissa est, procurat determinari *positionem dubiorum*. Formula istorum dubiorum exprimere debet an tale aut tale jus, quod prætendit actor, ad ipsum revera pertineat. Si ambæ partes admittant dubia, qualia proponuntur a dicto auditore, ea subscribit auditor; et postea in Rota dubia ista proponit, ut decidantur.

Si partes in formula dubiorum, quam proponit auditor, non conveniant, refert de hoc idem auditor in Rota, ut decidatur num ita, an aliter dubia poni debeant. Et Rota hoc ipsum determinat.

Quando determinata fuit, prædicto modo, dubiorum formula, partibus assignatur ad parandas defensiones terminus, qui unius mensis esse solet. Curant partes defensiones illas, in scriptis per suos procuratores et advocatos confectas, tradi illis auditoribus qui judicaturi sunt; id est, illi cui causa commissa est, et quatuor ad sinistram ipsi proxime assidentibus. Habent autem omnes fixum in sedendo locum juxta autianitatem, ut aiunt : ita ut statim ac causa alicui auditori commissa est, scire facile sit, quinam sint quatuor ex quorum voto causa decidenda est.

Expleto termino, in Rota (id est, in prædictorum auditorum coadunatione) ille cui causa commissa est, quique dicitur *Ponens* seu relator, exponit si quid significandum habet, ex processu et scripturis quæ in ejus manibus relinqui solent. Deinde unusquisque ex ejus corresponsalibus, id est, e quatuor aliis prædictis auditoribus, disserit et sententiam dicit. Vota seu suffragia in scriptis traduntur domino ponenti.

Quando causa commissa fuit cum clausula *videatur ab omnibus*, eodem modo proceditur; cum hoc discrimine, quod omnes votum dent.

Ipse autem ponens, seu auditor cui causa commissa fuit, votum non habet ; sed debet decisionem extendere seu scribere juxta pluralitatem votorum, a suis corresponsalibus emissorum.

Concinnat ergo decisionem juxta illam pluralitatem ; et postea decisio hæc publicatur et traditur partibus.

Quoad incidentia, quæ utplurimum in singulis causis multa oriri solent, eodem ferme modo proceditur, ac in causa principali. Nimirum circa causam incidentem determinantur dubia ; ab ipso quidem auditore cui causa commissa est, si partes consentiant : secus ex pluralitate votorum ab ipsius corresponsalibus emissorum. Postea dubia hæc circa causam incidentem, juxta eamdem votorum pluralitatem deciduntur.

Quoad decisionem et sententiam, servat Rota, ut sequitur :

§ VI.

De Rotæ Romanæ decisionibus et sententiis.

« I. Decisiones rotales non sunt sententiæ, ut erronee nonnulli, præsertim extra Curiam, existimant ; sed tantum quædam compilatio consiliorum dominorum auditorum, quæ per ponentem seu relatorem panditur utrique parti litiganti ante sententiam, ad hoc ut antequam ad illius prolationem deveniatur, deducant in facto et in jure quidquid pro illarum (decisionum) confirmatione vel revocatione respective deducenda habent : ita ut multoties, re melius delucidata, ab illis recedatur : suntque extrajudiciales, et fiunt ad investigandam veritatem... Ac propterea cessat in Rota objectum resultans ex propalatione animi judicantis, quæ regulariter est prohibita, ut firmant uno ore canonistæ.

« Debent auditores in eis (decisionibus) extendendis esse quantum fieri potest breves et clari, se abstinendo ab alle-

« gationibus superfluis, et non laudando auctores moder-
« nos, nisi graves et communiter approbatos.

« Debent præterea induere personas suorum correspon-
« salium, illorumque menti et opinioni se conformare, tamet-
« si opinio ab illis probata videatur ipsis minus vera aut
« facto non recte applicata. Cum enim ipsi ordinarie in causa
« votum non habeant, non congruit ut resolutionem, quam,
« si corresponsales fuissent, impedire directe non potuissent,
« indirecte impediant, decisiones contra vel præter suffragia
« compilando...

« Illud vero quod nonnulli in decisionibus rotalibus re-
« prehendunt, id vel maxime laudabile est, nempe quod Rota
« eis tenaciter non adhæret; sed quandocumque illas vel in
« facto vel in applicatione juris non subsistere animadvertit,
« sine difficultate revocat. Imo quandoque antiquas opiniones,
« remelius considerata et ex professo discussa, ad formam
« Constitutionis Pauli V, cum votis omnium, vel saltem dua-
« rum ex tribus partibus, in melius immutat ; ut non mirum
« sit quod inveniantur plures decisiones inter se contrariæ
« seu pugnantes, quia id contingit tum amore veritatis, tum
« necessitate conditionis humanæ...

« Cæterum decisionum rotalium omni tempore maxima
« fuit auctoritas ; ita ut multi insignes jurisconsulti... volue-
« rint eas prævalere *communi* opinioni. » (Emerix, in citato
manuscripto, parte 1, tit. 21.)

« II. Postquam fuit ordinata expeditio causæ, et servati
« termini ad sententiam, solent procuratores conficere sche-
« dulam sententiæ, quam... notarius defert *ponenti* subs-
« cribendam.

« Debet autem ipse illam deligenter examinare, an sit rite
« et recte juxta stylum concepta, et conformis decisionibus
« ante expeditionem emanatis.., nec unquam subscribere
« schedulam, nisi bene et lecta et relecta, atque cum eis de-
« cisionibus combinata sit ; ne alioquin excedendo earum
« limites, contra disposita in Constitutione Pii IV et Pauli
« V, incidat in nullitatem.

« Debet præterea idem ponens se præbere promptum et
« facilem ad subscribendam sententiam, juxta tenorem de-

« cisionum et ordinis sibi in expeditione dati ; tametsi for-
« san ipsi videatur juri et æquitati minus consentanea : quia,
« cum id faciat, non ex propria opinione, sed de coauditorum suorum consilio seu voto, tenetur idem ponens submittere intellectum suum in obsequium dominorum coauditorum, et illorum votum reverenter sequi ; ne alioquin confundatur ordo collegii, et sit in potestate unius invertere quod majori parti juri consentaneum visum fuit. » (Emerix, in citato manuscripto, I. 1, tit. 24). Sententiam autem, postquam subscripta fuit a ponente, id est, ab eo auditore cui causa commissa fuit, notarius publicat.

Ex his patet diversas quidem a decisionibus esse sententias. Sed cum sententia debeat esse conformis decisionibus, nisi pars contra quam sunt decisiones eas immutari obtineat (quod rarum est), prolatis decisionibus jam causa pro judicata haberi potest.

§ VII.

De casu quo ab altero tribunali causa judicanda est sed *cum voto* vel *de voto* Rotæ.

Quandoque causæ a Summo Pontifice alicui Sacræ Congregationi vel alteri tribunali commissæ valde graves sunt et simul valde difficiles. Quo casu nonnunquam olim, contingebat ut juberet Papa eas nonnisi de voto, vel cum voto Rotæ dirimi. Quomodo tunc ad votum illud emittendum procedere soleret Rota, sic exponit Emerix (in citato manuscripto, parte 1, tit. 25) : « Quando causæ reperiuntur commissæ aliis judicibus *de voto Rotæ*, solent illi remittere partes ad dominum decanum, vel ad alium auditorem quem voluerint, ad exquirendum votum. Et tunc in Rota nulla fiunt acta judicialia, sed solum informationes extra-judiciales pro dubiis subscribendis et disputandis. Eaque eo modo dantur, proponuntur et resolvuntur, quo aliis in causis in Rota

« directe commissis : excepto quod relator, seu ille cui judex « commisit executionem voti, debet primo in causa suffragium ferre. Et idem servatur in omnibus aliis negotiis, in « quibus Sanctitas sua, vel Sacræ Congregationes, aut datarius, aliique, votum Rotæ exquirunt. Postquam autem « disputata fuerunt dubia, et causa jam adducta est ad terminos tradendi voti, facit relator verbum pro expeditione : « et subinde relator subscribit decisiones, hoc vel simili « modo : *Domini, ex rationibus in supra scripta* (vel) « *supra scriptis decisionibus fuerunt in voto...*; apponendo « nomen et cognomen suum. Et postmodum partes illud deferunt ad judicem ; qui bene debet advertere, ut ferat sententiam illi conformem : alioquin nulliter procederet. »

Ibi citatus auctor non satis distinguit casum quo procedendum præscribitur *de voto* Rotæ, a casu quo procedendum injungitur *cum voto* Rotæ. In priori casu tenetur utique judex in ferenda sententia Rotæ votum sequi : at non in posteriore. Quod sic exponit Cardinalis Petra (tomo 4, ad Constitutionem 5, Martini V, n. 8 et 9) : « Quatenus commissio contineat ut aliquis judex procederet *de voto Rotæ*, « debet omnino sequi illud : secus si commissio fuerit cum « clausula *cum voto Rotæ*. Sacris autem Congregationibus « solet rescribi in commissionibus, *cum voto Rotæ* : aliis « vero judicibus *de voto Rotæ*. Hinc aliquando Sacræ Congregationes votum secutæ non fuere ; vel denuo causam « eidem Rotæ revidendam remiserunt. »

§ VIII.

De secreto ab auditoribus Rotæ servando, et de auditoribus studii quorum opera utuntur.

1° Tenetur quilibet Rotæ auditor, sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, secretum servare circa vota seu suffragia tum sua, tum aliorum auditorum ; ac etiam

circa alia dicta et tractata collegialiter in Rota. Ita decrevit Urbanus VIII. Et quilibet Rotæ auditor de hoc secreto servando juramentum præstat.

2° *Auditor studii* vocatur ille jurisperitus cujus auxilio utitur auditor Rotæ ad studendum causis, ut facilius et citius eas penetret ; necnon ad conscribendas decisiones, et peragenda alia multa ad munus suum pertinentia. Hinc quilibet auditor Rotæ habet suum *auditorem studii.* Et, præter istum, licet ipsi alium etiam habere cujus opera utatur.

3° Isti autem duo eadem qua ipse Rotæ auditor servandi secreti obligatione constringuntur : de quo servando secreto jurare tenentur in manibus auditoris cui inservire volunt, antequam ad ejus *studium* (ut dicitur) admittantur. Ita pariter decretum fuit ab Urbano VIII.

§ IX.

De officio auditorum Rotæ, quatenus sunt capellani summi Pontificis, et de variis eorumdem privilegiis.

1° « In divinis auditores Rotæ inserviunt Papæ tanquam « cappellani, et etiam tanquam subdiaconi Apostolici... Et « propterea quoties Papa solemniter celebrat, unus per tur- « num illi inservit tanquam subdiaconus. Decanus semper « gestat mitram : duo alii ex senioribus semper assistunt, « quando se induit et exuit vestibus sacris : et duo ex senio- « ribus sustentant fimbrias : reliqui cum cotta et rochetto « adstant prompti ad ea, quæ a magistro cœremoniarum, « prout solemnitates pro tempore postulant, injunguntur.

2° « Quando autem Papa per se non celebrat, sed tantum « assistit, tunc auditores non inserviunt celebranti tanquam « subdiaconi, sed ultimus ex illis solum defert calicem : et « decanus et alii quatuor supra nominati inserviunt res- « pective Papæ ad fimbrias et vestes, cum cappa et rochetto... » (Emerix, in citato manuscripto, parte 2, tit. 1.)

3° Ut sciant auditores Rotæ quid sibi incumbat officii in variis per annum sacris functionibus, particularis quædam instructio, procurante citato Emerix, ab uno e magistris cœremoniarum accurate exscripta fuit ; eamque in extenso refert idem Emerix in sæpe citato opere manuscripto, *Notitia sacræ Rotæ* inscripto (parte 2, tit. 1).

4° Invaluit consuetudo ut pluribus sacris Cardinalium Congregationibus interveniant tanquam consultores aliqui ex auditoribus Rotæ. Contingitque frequenter ex auditoribus Rotæ assumi Episcopos et Archiepiscopos, datarium, necnon Pontificios Nuntios qui ad reges et imperatores mittuntur.

5° Jus habent auditores Rotæ subtanam violaceam necnon galerum eodem colore redimitum deferendi : item cappa, mantelletta et mantellone, pro variis functionibus, utendi : item deferendi rochettum palam et publice ubique terrarum et coram quibuslibet.

§ X.

Quomodo vacet auditoratus, et quatenus officium istud incompatibile sit cum Episcopatu.

1° « Auditoratus Rotæ vacat ordinarie per mortem, vel « per promotionem non solum ad cardinalatum, sed etiam « ad ecclesias patriarchales, metropolitanas vel cathedrales, « ut expresse disponit Innocentius VI in ejus Constitutione « quæ incipit *circumspecta.* » (Emerix, in citato manuscripto, parte 2, tit 11.)

2° Contingit tamen quandoque ut auditor ad episcopatum promotus, obtineat a Papa facultatem retinendi ad tempus auditoratum, et interea diœcesim suam per vicarium regendi. Tunc vero non jam vocatur auditor, sed *locumtenens.* Cum enim factus sit Episcopus, et frater Summi Pontificis, hoc ipso desinit esse ejus capellanus, ac proinde etiam de-

sinit esse auditor Rotæ in proprio sensu. Et hac de causa vocatur solummodo locumtenens. Nec potest aliquis ejusmodi locumtenens, id est, officium auditoris cum Episcopatu retinens, esse Rotæ decanus; quia repugnat esse caput corporis, eum qui ne membrum quidem est, nisi lato et minus proprio sensu.

§ XI.

An Romana Rota, qualis hodie extat, a propria et essentiali Rotæ forma et constitutione defecerit.

1° Quatenus auditores Rotæ capellani ac subdiaconi sunt Summi Pontificis, haud intervenit immutatio: hodiernis nempe auditoribus, sicut et antiquis, jus et officium illud competit.

2° Nec etiam immutatus est (substantialiter saltem) proprius hujusce tribunalis in causis expediendis stylus.

3° Item adhuc hodie perpetuum est ipsorum officium; et ad illud sicut olim assumuntur e variis nationibus; ita ut hodie in Rotæ auditorio sedeat dominus La Tour d'Auvergne, ab imperatore Galliæ, Napoleone III, pro veteri more, nominatus.

4° Atvero quoad propriam et distinctivam hujusce tribunalis jurisdictionem, videtur substantialis intervenisse immutatio. Prout nempe mihi assertum fuit, ad Rotam hodie *de jure* perferri debent appellationes a tribunalibus inferioribus status Pontificii; neque alias jam præter ejusmodi status Pontificii in gradu appellationis causas civiles Rota cognoscit.

Porro, ut vidimus, id institutioni Rotæ proprium et distinctivum est, 1° ut nulla causa *per se*, et seclusa speciali commissione Summi Pontificis, hujus tribunalis jurisdictioni

subjaceat : 2° ut eas solas causas judicet, quæ ex toto mundo ad Sedem Apostolicam perlatæ, per specialem Summi Pontificis commissionem ei cognoscendæ et terminandæ committuntur.

PARS III.

DE ROMANARUM CONGREGATIONUM AUCTORITATE

SEU

QUAM VIM OBLIGANDI HABEANT IPSARUM DECLARATIONES AC DECRETA.

Disceptationem ingredimur qua nulla forsan, in tota juris sacri disciplina, utilitate præstantior. Exstat siquidem, et hodiedum a nimium multis propugnatur erroneum systema, Sacrarum Congregationum decretis ac declarationibus legis universalis vim ac rationem prorsus denegans; quod si semel practice admitteretur, maxima sane ex parte præpedita atque inermis remaneret Romani Pontificis, Christi in terris Vicarii, regendæ universalis Ecclesiæ auctoritas. Ecquis enim non perspiciat imparem esse Pontificem edendis *per seipsum* tot decretis ac declarationibus, circa Tridentinarum legum sensum, circa ritus sacros, circa libros pravos, aliaque quamplurima rei ecclesiasticæ capita? Quibus tamen decisionibus ac statutis nisi controversiæ ac dubia dirimantur, abusus coerceantur, ac cæteris universalis Ecclesiæ necessitatibus opportune consulatur, ingens secuturum rei catholicæ detrimentum in aprico est. Manca sane ac insufficiens foret Romani Pontificis auctoritas nisi valeret, non tantum per seipsum ista præstare, sed etiam per dicasteria seu prudentum virorum cœtus, quorum decreta, ob commissam ipsis potestatem, perinde valeant et ligent, ac si per Pontificem ipsum pronuntiarentur.

Hanc autem de Romanarum Congregationum auctoritate gravissimam quæstionem expendemus dumtaxat quoad Sacras Congregationes Concilii, Rituum, Inquisitionis et Indicis. De his quippe præcipua movetur difficultas ; et exposita de illis quatuor sana ac tenenda doctrina, hoc ipso satis patebit quid et cæteris sentiendum sit.

SECTIO I.

De auctoritate Sacræ Congregationis Concilii.

Ut facilius pandamus quænam sit vera ac tenenda doctrina circa ejusmodi declarationum valorem atque obligandi vim, instituenda visa est sequens capitum series : 1° exponemus quæstionis statum : 2° expendemus an certum sit promulgationem ad legis essentiam pertinere, ac esse rigorose ac semper necessariam ut lex obliget : 3° probabimus necessariam non esse promulgationem, ut obligare valeant declarationes legum dubiarum, legislatoris auctoritate factæ : 4° concludemus declarationes S. Congregationis Concilii vim legis universalis habere, quamvis non promulgentur : 5° dicemus de conditionibus quas multi auctores requirunt, ut obligatoriæ sint dictæ declarationes : 6° inesse dictis declarationibus vim legis universalis, auctoritatibus confirmabimus : 7° concludemus oppositam sententiam hodie non esse probabilem nec tutam in praxi : 8° solvemus objectiones.

CAPUT I.

STATUS QUÆSTIONIS EXPONITUR.

Quæstio Iª. — *An et quatenus S. Congregatio Concilii a Sede Apostolica constituta fuerit Tridentinorum decretorum interpres*? Et si jam supra (parte 2, capite 4) de Sacræ Con-

gregationis Concilii institutione et variis ipsi tributis facultatibus breviter dixerimus, quia tamen ad recte intelligendam ejusdem Congregationis declarationum auctoritatem plurimum confert apprime perspectum habere quid potestatis ei Sedes Apostolica contulerit, inserenda hic visa est accurata relatio, quam hac de re præclarus Fagnanus edidit ad caput *Quoniam*, de *Constitutionibus*, n° 6 et sequentibus) : « Pius IV anno 1563, 7 calendas februarii, in Constitutione « quæ incipit *Benedictus Deus* posteaquam confirmavit « œcumenicam Tridentinam Synodum, mox ad evitandam « perversionem et confusionem quæ oriri posset, si unicui- « que liceret in decreta Concilii commentaria et interpreta- « tiones suas edere, inhibuit omnibus tam ecclesiasticis quam « laicis, (Prælatis quidem sub interdicti ingressus ecclesiæ, « aliis vero sub excommunicationis latæ sententiæ pœnis) « ne quis sine ejus authoritate auderet ullos commentarios, « glossas, annotationes, scholia, ullumve omnino interpreta- « tionis genus super ipsius Concilii decretis quocumque « modo edere : difficultatesque et controversias quæ ex eis « decretis orirentur, sibi ac Sedi Apostolicæ declarandas et « decidendas reservavit...

« Hoc ipso tempore (anno 1564) initium habuit S. Congre- « gatio Concilii sub eodem Pontifice Pio V ; qui cum paulo « ante edidisset nonnullas Constitutiones et ordinationes..., « deputavit octo Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, qui « easdem Constitutiones et pariter decreta Tridentini Con- « cilii per quoscumque... servanda curarent ; nisi tam in « executione dictorum decretorum Concilii quam dictarum « Constitutionum aliqua dubietas aut difficultas emergeret ; « quo casu ad Sanctitatem suam referrent ; ut in motu pro- « prio incipiente *Alias nos*, edito eo anno 1564, 4 nonas Au- « gusti.

« Itaque Sacra Congregatio, ab initio, Tridentini Concilii « decretis non *interpretandis* sed *exequendis* dumtaxat præ- « fecta est.

« Sed paulo post, cum multis consultationibus respondisset, « et dubitatum esset de illius facultate, ob prohibitionem « Pii IV in Constitutionibus supradictis, Pius V indulsit

« eidem, ut posset decidere casus, quos tanquam claros pu-
« taret decidendos : quos vero tanquam dubios existimaret
« referendos Sanctitati suæ, referret...

« Sixtus V, in bulla quæ incepit *Immensa æterni Dei*,
« edita 11 calendas februarii 1587, eorum quidem decreto-
« rum quæ ad fidei dogmata pertinent interpretationem sibi
« ipsi reservavit ; ac postea subdidit : *Cardinalibus vero*
« *præfectis interpretationi et executioni Concilii Tridentini*,
« *si quando in his quæ de morum reformatione, disciplina*
« *ac moderatione, et ecclesiasticis judiciis, aliisque hujusmodi*
« *statuta sunt, dubietas aut difficultas emerserit, interpre-*
« *tandi facultatem, Nobis tamen consultis, impartimur.*
« Ac deinde attribuit eidem Congregationi alias facultates ;
« nempe, provinciales et diœcesanas synodos in usum indu-
« cendi : item provincialia concilia expediendi et recognos-
« cendi : Prælatorum limina visitantium postulata audiendi...
« Præterea statuit ut Congregatio haberet authoritatem pro-
« movendi reformationem cleri et populi, nedum in Urbe et
« statu ecclesiastico temporali, sed etiam in universo chris-
« tiano orbe...

« Ac demum, ut omittamus alias facultates quæ ad rem
« præsentem non pertinent, Gregorius XIV, per litteras in
« forma Brevis, eidem Congregationi impertitus est autho-
« ritatem scribendi nomine Papæ. His ita constitutis, mani-
« festum videtur declarationes Sacræ Congregationis Concilii
« vim legis obtinere, et in utroque foro ligare. »

Documenta hæc a Fagnano allegata plane evincunt, auctoritate Apostolica constitutam fuisse Sacram Congregationem Concilii ad interpretanda Tridentinæ Synodi decreta, eique proinde ex eadem Pontificia auctoritate potestatem competere hujusmodi interpretationes seu declarationes faciendi. Et hoc est extra controversiam omnem.

Num autem dictæ declarationes auctoritate Apostolica non promulgatæ, vim legis universalis habeant, an vero potius sint tantum doctrinales, et ad summum obligent in casu particulari et eas personas pro quibus eduntur, valde fuit inter doctores controversum, ut mox videbimus.

QUÆSTIO II[a]. — *Quotupliciter distinguantur legum dubia-*

rum declarationes ? — I. Ratione interpretantis, distingui solent quatuor interpretationum species : 1° *interpretatio principis* seu legislatoris ; et hæc est generalis, obligatoria et in scriptis redigenda : 2° *interpretatio consuetudinis* ; et hæc est generalis, et obligatoria, sed non in scriptis redigenda : 3° *interpretatio judicis ;* et hæc est in scriptis redigenda, sed non est generalis, nec generaliter obligatoria : 4° *interpretatio doctrinalis* seu doctorum privatorum , et hæc nec generalis, nec in scriptis redigenda, nec obligatoria est, sed tantum valet quantum privatorum ejusmodi doctorum opinio. (Vide apud Fagnanum, ad caput *Quoniam*, de *Constitutionibus*, n. 60).

II. Prout fiunt vel non auctoritate legislatoris, distinguuntur in *legales* et *doctrinales* seu magistrales. *Legalis* interpretatio ea est quæ fit, vel ab ipso legislatore ejusve successore, vel ad ejus mandatum ab aliis, sed nomine et auctoritate ipsiusmet principis. Hujusmodi olim fuerunt in imperio romano *responsa prudentum*, id est, illorum jurisconsultorum, quos imperator ad interpretandas leges dubias constituerat. Quibus *responsis* tanta erat, ex imperiali voluntate, auctoritas, ut vim legis haberent, nec liceret judicibus ab eis recedere. Interpretatio *doctrinalis* seu magistralis ea est quæ fit a privatis et privata auctoritate.

III. Iterum distingui solent ejusmodi declarationes in *comprehensivas* seu proprie dictas, et *extensivas* seu improprie dictas. *Comprehensivæ* dicuntur, quando declarant dumtaxat sensum legis, nihil novi juris inducendo, nec ulla additione vel restrictione legem immutando. Dicuntur *extensivæ*, quando legislator ita legem interpretatur, ut simul eam ex parte moderetur, aliquid addendo vel immutando. Hinc extensivæ declarationes, non sunt meræ seu propriedictæ declarationes, sed potius legum immutationes.

IV. Inter Sacræ Congregationis Concilii declarationes, nonnullæ fuerunt decreto Pontificio confirmatæ ac promulgatæ ; cæteræ autem Pontificia illa promulgatione destituuntur. De paucis illis quæ decreto Pontificio promulgatæ sunt, nulla extat controversia. Certum nempe est Apostolica illa decreta vim legis universalis habere, sicut habent cæteræ Pontificiæ

Constitutiones. Unde tota quæstio versatur circa ordinarias illas Sacræ Congregationis declarationes, quæ casuum particularium occasione Tridentinarum legum sensum definiunt, et absque promulgatione remanent.

QUÆSTIO III[a]. — *An et quænam exstet controversia circa auctoritatem declarationum Sacræ Congregationis Concilii?* — I. Non extat controversia circa declarationes *extensivas* seu improprie dictas. Nam ejusmodi declarationibus, quæ textum legis ampliant vel restringunt et sunt legum immutationes, non meræ declarationes, non inesse vim legis, nisi auctoritate Pontificia promulgentur, conceditur ab omnibus. (Vide apud Zamboni, *Collectio declarationum*, *supplementum introductionis*, ad calcem ultimi voluminis, Romæ editi 1816, pag. 89 et 103). Equidem potest Sacra Congregatio Concilii decreta etiam edere quæ novum jus inducant, nec sint meræ declarationes; quia nempe, ut supra ostensum est, data ipsi fuit potestas legislativa in iis quæ morum reformationem respiciunt: sed ejusmodi decreta S. Congregationis more legum promulgantur. « Solemnitas publicationis, ait « Fagnanus, exigitur quidem in legis editione; idque servat « etiam S. Congregatio in decretis quæ *per modum novæ « legis* ab ipsa eduntur; ut patet in decretis de apostatis et « ejectis, de rebus regularium non alienandis, de celebra« tione missarum, et aliis hujusmodi : at secus est in legis « declaratione. » (Ad caput *Quoniam*, *de Constitutionibus*, n. 43).

II. Nec extat controversia circa declarationes Sacræ Congregationis auctoritate Pontificia *promulgatas*; sive sint declarationes proprie dictæ, sive non. Iis enim, si talis accesserit promulgatio, inesse vim legis universalis, ab omnibus conceditur.

III. Extat vero controversia inter doctores catholicos circa declarationes *proprie dictas et non promulgatas* : nimirum.

Prima sententia tenet, illis declarationibus inesse vim legis universalis, dummodo tamen tribus conditionibus vestiantur videlicet : 1° ut emanatæ sint consulto Papa ; siquidem apposuit Sixtus V hanc clausulam, *Nobis tamen consultis* : 2° ut sint revera declarationes proprie dictæ, id est, *comprehen-*

sivæ seu meræ interpretationes Trinentinarum legum; non autem *extensivæ*, seu novum aliquod jus inducentes : 3° ut producantur in forma authentica, id'est, a secretario subscriptæ et consueto sigillo obsignatæ.

Pro hac sententia, quam *communem* inter canonistas esse dicit Zamboni (*Supplementum introductionis*, in fine ultimi voluminis, pag. 83, editi Romæ 1816), stant Benedictus XIV (Institutione 10, n. 1 ; et Institutione 80, n. 17) ; Castro Palaus ; Clericatus ; Diana ; Engl (Proemium, n. 19) ; Fagnanus (in caput *Quoniam*, *de Constitutionibus*, n. 8 et seq.) ; Ferraris (verbo *Resolutiones*) ; Garcia ; Leurenius (*Forum ecclesiasticum*, libro 1, quæstione 24) ; Cardinalis de Luca (adnotationes ad Concilium Tridentinum, discursu 1, n. 17) ; Pignatellus (tomo 1, consultatione 86, n. 19 ; et tomo 9, consultatione 144, n. 8) ; Reiffenstuel (Proemium, § 8, n. 126); Schmalzgrueber (Dissertatio proemialis. § 8, n. 370) ; et alii multi, quos vide simul cum his citatos apud Zamboni. Est autem ipse Zamboni, in defendenda illa sententia præcipuus, et præcipue legendus. Qui cum prohibitus fuisset, ob Josephismi tyrannidem, totam hac de re veritatem dicere in introductione primi voluminis, Viennæ editi anno 1812, omissa edidit in *Supplemento*, quod subjunxit ad calcem ultimi voluminis, Romæ impressi anno 1816.

Cæterum supradictæ tres conditiones reduci possunt ad hanc unicam, *ut certo constet ejusmodi declarationes esse authenticas*, id est, a S. Congregatione revera pronuntiatas. Nam prima conditio, de consulendo Papa, inutiliter apponitur; tum quia constans praxis est ut consulatur; tum quia, ex quo Gregorius XIV dictæ Congregationi potestatem fecit decreta edendi *nomine et auctoritate* Summi Pontificis, semper adest assensus Papæ, et valeret declaratio etiamsi Papa non consuleretur.

Item supprimi potest secunda conditio ; exigens ut dictæ declarationes sint proprie tales seu *comprehensivæ* ; quia versatur controversia circa comprehensivas dumtaxat, non circa alias. Tandem adnotant dictæ sententiæ defensores multi, necessarium non esse ut declarationes producantur cum subscriptione secretarii et sigillo consueto, si aliunde certo constet

eas revera esse authenticas ; verbi gratia, si auctores plures et omnino fide digni testentur se eas exscripsisse ex regesto authentico, nec ullæ adsint circumstantiæ quæ suspectas illas reddant. Unde huic tertiæ conditioni bene substitui potest ista : ut constet eas esse authenticas. De hac trium dictarum conditionum ad unicam reductione disserimus infra, capite 5. Dici ergo brevius potest *primam sententiam* eorum esse qui tenent, Sacræ Congregationis Concilii declarationibus, etsi non promulgatis, inesse vim legis universalis, dummodo constet eas esse authenticas.

Secunda sententia negat hisce declarationibus inesse vim universalis legis. Vult nempe eas esse mere *doctrinales*, obligandi vi destitutas, nisi Pontificia auctoritate promulgentur; vel saltem eas non esse obligatorias, nisi in casu particulari proposito, et quoad personas quæ casum proposuerunt.

Hanc sententiam amplexati sunt, non tantum gallicani, et alii ex variis erroribus suspecti, sed etiam graves et probati doctores. Sic habet Suarez (*de Legibus*, l. 6, cap. 1, n. 3) : « Ut ergo authentica sit interpretatio, oportet ut « habeat omnes legis humanæ conditiones ; atque adeo ut « sit justa, procedens a legitima potestate, *sufficienter pro-* « *mulgata* etc. » Vocat ibi Suarezius *authenticam* illam interpretationem quæ fit auctoritate legislatoris et habet vim legis, per oppositionem ad *doctrinalem*, quæ fit ex privata cujusque auctoritate. Notandum tamen est ibi a Suarezio non expendi quæstionem particularem de S. Congregationis Concilii declarationibus. Imo sub citato numero videtur loqui de interpretationibus quæ legem ex parte *mutant*.

Bonacina de iis est qui aperte secundam sententiam sequuntur. Sic enim habet (*de Legibus*, disp. 1, quæst. 1, puncto 8, n. 4) : « Dubium est quam vim habeant declarationes « illustrissimorum Cardinalium : utrum videlicet vim legis « habeant et obligent tanquam leges ; an potius censeantur « tantummodo interpretationes, et probent solum tanquam « opiniones sapientissimorum patrum et doctorum.

« Respondent aliqui (1) doctores, declarationes illustrissi-
« morum Cardinalium vim legis habere... Ego vero... censeo
« vim legis non habere, antequam sufficienter proponantur
« et publicentur. » Pro eadem sententia citantur Sanchez, Diana, Layman, Pellizzarius et alii nonnulli theologi.

QUÆSTIO IV[a] — *Quœnam sit sancti Ligorii doctrina* ? — I. Sic habet libro I, n. 106 : « An declarationes Sacræ Con-
« gregationis Cardinalium vim legis habeant ? Nulli dubium,
« quod pro casibus particularibus pro quibus fiunt, obli-
« gant ut leges... Dubium est an obligent pro casibus simi-
« libus? Duplex est sententia ; utraque probabilis, ut recte
« dicunt Salmanticenses...

« *Prima sententia* asserit, quod tales declarationes, si
« sint munitæ sigillo et subscriptione Eminentissimi Cardi-
« nalis præfecti, robur habent obligandi omnes... Nec obstat
« non esse promulgatas...

« *Secunda* vero *sententia* dicit, quod licet tales declara-
« tiones magni sint ponderis non obligent tamen universe,
« nisi non solum Papa consulto et mandante editæ, sed etiam
« ejus mandato speciali solemniter promulgatæ pro tota Ec-
« clesia, ita ut præcipiat Pontifex ab omnibus illas obser-
« vari. »

Pariter in opere *Homo Apostolicus* (tractatus *de Legibus*, c. 3, n. 34) utramque sententiam exponit tanquam probabilem.

Ibidem autem (n. 73 et 74), ad quæstionem, « an declaratio quæ fit a Papa circa aliquam legem indigeat promulgatione, » ita respondet : « In hoc distinguendum : decla-
« ratio altera est *pure talis*, altera *non pure talis*, et potius
« dicenda interpretatio. Declaratio pure talis ea est cujus
« sensus a principio est imbibitus clare in lege; verbi gratia,
« si dubitatur an sub nomine *filii* veniat filius naturalis
« tantum, an etiam adoptivus, et legislator declarat intelligi
« tantum naturalem : tunc declaratio est de sensu clare

(1) Haud recte utitur Bonacina vocabulo *aliqui*, si revera ita sentiant *communiter* graviores ac præcipui canonistæ, ut asserit Zamboni.

« imbibito in lege. Declaratio *non pure talis*, seu interpre-
« tatio, est illa cujus sensus non est imbibitus clare in lege,
« sed circa illum plures adsunt opiniones, et solum percipi-
« tur ex argumentis : verbi gratia, si sub nomine *patris*
« comprehenditur avus ; et an sub nomine *mortis* intelligen-
« da sit mors civilis, perpetuus carcer etc., cum recurratur
« ad impropriam significationem.

« Hoc posito, dicemus, cum Suaresio. . . . , declarationem
« *pure talem* non opus habere promulgatione, sed obligare
« omnes ad quos illius pervenerit notitia : cum non sit lex
« nova. Declaratio *non pure talis* indiget promulgatione ut
« obliget, quemadmodum quælibet alia lex, quia hæc ha-
« betur tanquam nova lex. »

Hanc sancti Ligorii distinctionem, inter declarationes pure tales, et non pure tales, intellexit auctor dissertationis cujusdam (in opere *Mélanges théologiques*, 1re série 1847, pag. 72, editionis 1851), ita ut *pure tales* eæ essent quæ declarant legem *claram* et nulla declaratione indigentem. Unde concludit Sacræ Congregationis declarationes, utpote quæ versantur circa leges de quarum sensu controvertitur et extat dubium, esse referendas ad eas, quas sanctus Ligorius vocat *non pure tales,* et pro quibus dicit necessariam esse promulgationem : sicque sanctum Ligorium iis annumerat, qui S. Congregationis declarationibus vim legis denegant. At S. Ligorius per illa verba, *cujus sensus est imbibitus clare in lege,* non videtur intellexisse sensum legis ita clarum ut dubitationem excludat, siquidem supponit e contra dubitari de sensu legis; controverti, v. g., an sub nomine *filii* comprehendatur necne filius adoptivus. Unde potius dicendum, sanctum Ligorium idem intellexisse per declarationes *non pure tales,* quod Fagnanus et alii intelligunt per declarationes *extensivas*, seu legem aliqua ex parte mutantes; quas concedunt vim legis non sortiri, nisi promulgentur.

II. Nisi ergo Sanctus Ligorius, qui plura scriptorum suorum loca ipsemet retractavit et reformavit, illud ipsum quod de prædictarum declarationum auctoritate dixerat, correxisset ac emendasset, recensendus foret inter scriptores, qui utramque sententiam habent tanquam probabilem. Atvero

III. Intellexit sanctus vir, se a vero errasse, tradendo tanquam probabilem, opinionem eorum qui dictis declarationibus non promulgatis vim legis denegant. Quapropter, in *elencho quæstionum reformatarum*, (serie secunda, sic inscripta: *Adduntur aliæ recentes retractationes opinionum, quæ in præcedente editione recensentur*) id correxit in hunc modum « *Quæres II*, an declarationes Sacræ Congregationis « Cardinalium vim legis habeant? Plures auctores negant, « nisi editæ sint, non solum consulto Pontifice, sed etiam « mandante ut ipsæ solemniter per totam Ecclesiam pro- « mulgentur (libro 1, n. 116, versus *Quæres* 2°).

Addendum tamen est, quod hujusmodi declarationes, quæ « jam in Ecclesia universaliter divulgatæ, et facto sic pro- « mulgatæ fuerint usu plurium, vel relatione auctorum com- « muniter ipsas referentium, hæ satis omnes fideles obstrin- « gunt. »

Valde notatu digna est hæc retractatio, quam ignorasse videtur auctor supradictæ dissertationis, in opere periodico *Mélanges théologiques* insertæ. Ibi enim expresse docet Sanctus Ligorius, obligatorias esse dictas declarationes, ex hoc ipso quod *communiter* a privatis auctoribus *referantur*. Proinde tenet, necessariam non esse promulgationem proprie dictam ; cum divulgatio declarationum Sacræ Congregationis per privatorum scriptorum citationes, nequaquam sit vera promulgatio ; quam tamen veram et proprie dictam promulgationem requirunt secundæ sententiæ defensores. Unde ibi Sanctus Ligorius non jam ut *probabilem* tradit hanc secundam sententiam ; sed aperte illam deserit ac proscribit.

IV. Exposita S. Ligorii doctrina quoad rem fere non differt ab ea quam et nos hic sustinemus. Nostra enim thesis hæc est : « Universaliter obligant dictæ declarationes, etsi non « promulgatæ, *dummodo de ipsis certo constet.* » Ordinarie autem non certo constat de istis declarationibus, nisi saltem a pluribus scriptoribus ac libris fide dignis referantur ; ac proinde nisi adsit hoc ipsum, quod sufficiens existimat Sanctus Ligorius *ad obstringendos fideles omnes*.

Equidem juxta nostram thesim, certo etiam constabit de

declaratione a secretario subscripta et sigillo consueto obsignata, iis omnibus qui eam videbunt; quamvis nondum per notos libros et scriptores cœperit citari ac referri. At, si obliget declaratio ex eo quod a pluribus auctoribus referatur, non est cur non obliget personas omnes, quæ propriis suis oculis authenticum ejus instrumentum viderint. Posito enim quod non requiratur ad obligandum proprie dicta promulgatio, sufficere debet quilibet modus, certitudinem de ipsis acquirendi. Nullus autem melior modus, quàm authenticum instrumentum propriis oculis conspicere.

QUÆSTIO V[a]. — *Quis sit præcipuus difficultatis nodus?* — Hujusce controversiæ difficultas in eo præcipue versatur, quod, ex recepta communiter doctrina, leges humanæ promulgandæ sint, ut obligare incipiant; ita ut ante promulgationem, ne eos quidem qui illas norunt, obstringant: aliunde vero legis dubiæ interpretatio seu declaratio, principis auctoritate facta, novæ legi prorsus videatur æquivalere; ita ut et ipsa ad obligandum promulgatione indigere censenda sit.

CAPUT II.

EXPENDITUR AN CERTUM SIT, PROMULGATIONEM AD LEGIS ESSENTIAM PERTINERE, AC ESSE RIGOROSE ET SEMPER NECESSARIAM UT LEX OBLIGET.

In præsenti controversia circa valorem declarationum Sacræ Congregationis Concilii, non desunt scriptores, qui tanquam inconcussum et indubitatum principium ponant, *ad legis essentiam pertinere promulgationem*, ita ut nunquam obligare ulla lex humana valeat, nisi promulgata. Verum in hoc ipsos errare, ac contrarium potius tenendum, sequentibus propositionibus evincitur.

Propositio I[a]. — *An promulgatio ad ipsammet legis essentiam pertineat, inter doctores controvertitur.* — I. Sic habet Leurenius : « Constat ex ipsa voluntate legislatorum seu ex « ipsa determinatione principum, non obligare leges hu- « manas, tam canonicas quam civiles, nisi adhibita aliqua « solemni promulgatione : quidquid sit de eo, utrum hoc ideo « voluit, quia aliter non possunt, quia aliter iis jurisdictio a « Deo vel a republica collata non fuerit, quam cum hac limi- « tatione, ut si velint obligare subditos, manifestent exte- « rius hanc suam volitionem hac vel illa solemnitate : uti de « facto contigisse non incongrue præsumitur, vel ex hoc quod « lex sit regula publica totius communitatis ; adeoque conve- « niens sit ut ea sensibili applicatione applicetur toti commu- « nitati, hoc est, ita uno actu publicetur, ut dein omnia com- « munitatis membra facile in ejus notitiam devenire possint. « Cum interim negari non possit, potuisse rempublicam tali « modo dare legislatori jurisdictionem, ut, si vellet, obli- « garet subditos, cum primum illis constaret de ejus voli- « tione, etiam sine solemni promulgatione. » (*Forum ecclesiasticum,* libro 1, quæstione 40, n. 1)

Admittit ergo Leurenius necessariam esse promulgationem ex ea ratione, quod legislatores de *facto nolint* aliter obligare : an autem possent, si vellent, per leges suas non promulgatas obligare, tanquam dubiam quæstionem relinquit. Imo tanquam certum admittit, posse a republica legislatori conferri potestatem per leges non promulgatas obligandi : ac proinde tanquam certum admittit, dari posse veram legem quæ obliget, licet non promulgata : ac consequenter tanquam certum admittit, promulgationem ad legis essentiam proprie non pertinere. Quod enim ad essentiam alicujus rei pertinet, semper necessarium est, ut res illa existat.

II. Sic habet Fagnanus (ad caput *Quoniam, de Constitutionibus*, n. 51) : « Nova Constitutio, quamvis ante publi- « cationem non liget ignorantes, saltem respectu pœnæ, « valet tamen et ligat eos qui illius habent notitiam ; ut vi- « detur textus in capite 1, *de Concessione præbendæ,* libro 6. « Et videtur *communis traditio*, ut patet ex allegatis per « Felinum... Quando-quidem, secundum Federicum de Se-

« nis.., ne nova quidem lex seu Constitutio requirit *ad sui* « *essentiam* publicationem ; sed tantum ad effectum ut liget « ignorantes: et sequitur Abbas, *Consilio* 5, in principio « libri 2. »

Ergo revera tenent doctores multi, promulgationem ad legis essentiam non pertinere.

III. At nec desunt qui contrarium defendant; prout satis testantur hæc Suaresii verba: « Hæc conditio (*nempe ut* « *lex promulgetur*) fere ab omnibus doctoribus ad comple- « mentum legis postulatur, ut videre licet in divo Thoma « (q. 90, art. 4), et aliis scriptoribus... Ut lex plene consti- « tuta sit, oportet ut habeat efficaciam obligandi; sed hanc « non habet donec promulgetur; ergo, donec promulgetur « non est vera lex, ac subinde promulgatio est de ratione « legis. *Major* constat quia... *Minor* etiam probatur, quia « ut regula de se obliget, oportet ut quantum ex parte sua « sit sufficienter proposita. Est autem lex regula non pro « una vel altera persona, sed pro tota communitate lata; « ergo debet esse proposita publico modo et communitati « accommodato: talis porro publicatio seu propositio pro- « mulgatio appellatur » (*de Legibus*, libro 1, cap. 9, n. 1 et 3).

Ergo revera, num promulgatio ad legis essentiam pertineat, inter doctores controvertitur.

Propositio IIª. — *Hodie pro vera tenenda videtur sententia, quæ negat promulgationem ad legis essentiam pertinere.* — Quando enim, extante doctorum controversia, Sedes Apostolica alteram e duabus sententiis aperte suam facit per Pontificiam aliquam Constitutionem, deserenda est opposita. Id porro contigit quoad Pontificias illas Constitutiones, quæ *regulæ Cancellariæ* vocantur, quas edit, aliquid immutando vel addendo, unusquisque Pontifex, proximo post assumptum summum Pontificatum die, ad suum usque obitum duraturas. Vehementer ab antiquis canonistis fuit disputatum, an ante promulgationem, et a quo tempore obligare incipiant. « Alii dixerunt a die publicationis : alii a die ea- « rum editionis seu compositionis : alii vero a die assump- « tionis ad Pontificatum... Hodie vero *certum est*, quod re-

« gulæ statim usque a crastinoas sumptionis ad Pontifi-
« catus apicem ligare incipiunt, *licet non sint adhuc promulgatæ* » (Riganti ad *procemium*, n. 37 et 38). Constat ex ipsarum *procemio*, in quo sic decernitur: « Sanctissimus in « Christo Pater et Dominus Noster N, divina Providentia « Papa N, in crastinum suæ assumptionis ad summi Apostolatus apicem.., reservationes, Constitutiones et regulas « infra scriptas fecit, quas etiam.., *ex tunc, licet nondum publicatas*, et suo tempore duraturas, observari voluit. » Voces istæ *licet nondum publicatas*, ab Urbano VIII primum appositæ fuerunt, ad tollendam supradictam controversiam. « Cæterum quamvis regulæ nondum publicatæ ligent, id « tamen intelligitur quoad effectum nullitatis actus in con- « trarium gesti ; secus quoad pœnas incurrendas » (Riganti, ad *procemium*, n. 41).

Remanet ut ostendamus, merito inde concludi, universaliter obligare posse leges non promulgatas.

1° Controvertitur an *veræ leges* sint illæ Constitutiones quæ non feruntur in perpetuum. Et in particulari extat controversia quoad regulas Cancellariæ, ob hoc ipsum quod expirent per mortem uniuscujusque Pontificis. Quam controversiam sic exponit Suarez (*de Legibus*, I. 1, c. 10, n. 4) : « Duæ possunt referri opiniones: *Prima* negat perpetuitatem « aliquam esse de ratione legis humanæ. Ita sentit glossa.. « Expressius id docet Gomez (in prœmio ad *Regulas Cancellariæ*, q. 2, ad 2). Potestque probari primo, quia nec « Isidorus, nec divus Thomas hanc conditionem posuerunt « inter requisita ad legem humanam. Secundo, quia sola duratio est valde accidentaria, pendetque ex principis vo- « luntate; unde si lex generaliter feratur, licet pro certo tempore feratur, erit vera lex : nam æque obligabit et habebit « omnes alios effectus legis. Tertio afferuntur exempla, ex « capite..., et ex regulis Cancellariæ, quæ leges sunt, licet « non sint perpetuæ. *Secunda* sententia affirmat perpetuitatem esse de ratione legis, statuti seu constitutionis. » Allatis hujus posterioris sententiæ rationibus, concludit Suarez legem ad certum tempus duraturam non esse legem, in strictiore hujus vocis acceptione ; esse tamen legem in ver

aliquo sensu : « Potest supremus princeps decretum seu præ- « ceptum ferre, declarans velle ut duret pro tempore vitæ « suæ et non amplius, et quod in cæteris habeat virtutem et « efficaciam legis... Tunc autem revera illa non esset sim- « pliciter lex, *qualis nunc significatur hoc nomine absolute* « *sumpto*, sed esset lex *secundum quid*, vel (ut sic dicam) « per dispensationem quamdam. » (Loco citato, n. 16). Quod ergo regulæ Cancellariæ sint proprie dictæ leges, controvertitur.

2° Controversia hæc nequaquam impedit quin ab ipsis ad veras leges fieri possit illatio, quoad excludendam promulgationis necessitatem. Nam, excepta hac circumstantia, quod cessent per mortem Pontificis, in reliquis eamdem habent efficaciam, fatentibus omnibus, ac cæteræ proprie dictæ leges. « Hujusmodi Constitutiones et regulæ *vim legis* habent » ait Riganti (ad *procemium*, n. 26), Et in particulari certum est eas esse *universaliter obligatorias*. Hinc si necessaria esset promulgatio ut lex obligaret, necessaria etiam foret, ut regulæ Cancellariæ obligarent. Nulla enim allegatur ratio ad probandam promulgationis necessitatem quoad leges, quæ eodem modo non urgeat quoad regulas Cancellariæ. Sed necessaria non est promulgatio ut regulæ Cancellariæ obligent, prout constat expressa Sedis Apostolicæ sanctione ; ergo nec essentialiter requiritur ut proprie dictæ leges obligare possint.

Hinc citata verba Urbani VIII, *observari voluit*, *licet nondum publicatas*, mihi videntur probabilitatem omnem ademisse opinioni quæ tenebat, promulgationem ad legis essentiam pertinere.

Propositio IIIª. — *Ordinarie necesse est leges promulgari ; non ob legis essentiam* ; *sed quia si secus fieret*, *sequerentur plerumque notabilia quoad communitatem detrimenta.* — Nam si lex absque promulgatione obligaret subditos statim ac de ipsa notitiam haberent, sequeretur regulariter loquendo aliquid injustum vel communitati noxium. Supponamus legem aliquod onus imponentem ; verbi gratia, qua prohibeatur sub pœnis venatio aut piscatio certis anni temporibus : si ejusmodi lex obligaret absque promulgatione, ea obstrin-

gerentur ii subditi ad quorum notitiam pervenisset, non alii, proinde onus non æque omnibus imponeretur, quod est contra justitiam distributivam. Insuper causa multis præberetur eludendi legem, fingendo se eam ignorasse. Item supponatur lex contractum aliquem irritans; verbi gratia, lex clandestina matrimonia annullans: si obliget absque promulgatione, et statim ac lata est matrimonia irritet, multa nulliter contrahentur matrimonia; quia, nisi fiat solemnis publicatio hujus legis, multi eam ignorabunt. Ex illa autem tot matrimoniorum irritorum quanta oriri possint mala ac detrimenta, nemo non videt. Et generatim si variæ recenseantur humanarum legum species, reperietur secuturum regulariter loquendo aliquid injustum, vel communitati noxium, si absque promulgatione obligarent.

Dicimus tamen *regulariter loquendo*: nam tales esse possunt alicujus legis materia et circumstantiæ, ut nihil injusti, nihil quoad communitatem nocumenti sequatur, ex eo quod illa lex ante promulgationem vim habeat: et tales sunt regulæ Cancellariæ, de quibus supra dictum est. Quia nempe solent singuli Pontifices, statim post assumptum Pontificatum, eas renovare, et hoc notum est in toto christiano orbe, nullum sequitur detrimentum ex eo quod ante promulgationem vim habeant.

CAPUT III.

UT UNIVERSALITER OBLIGENT LEGUM DUBIARUM DECLARATIONES, LEGISLATORIS AUCTORITATE FACTÆ NECESSARIA NON EST EARUM PROMULGATIO.

PROPOSITIO I^a^. — *Requirit jus naturale ut penes legislatorem sit aliquod medium universaliter obligatorias reddendi legum dubiarum declarationes.* — Nam id vult Deus et requirit jus naturale, quod omnino necessarium est ab bonum

commune, atque ad rectam communitatis gubernationem. Atqui revera exigit bonum commune et recta communitatis gubernatio, ut possit legislator legum dubiarum sensum declarare, et ejusmodi declarationes obligatorias reddere. « Nam hæc est humana conditio, ut vix possit homo tam « perspicuis verbis sensum suum explicare, quin ambigui- « tates et dubia nascantur ; præsertim quia lex humana lo- « quitur breviter et in generali ; et in applicatione ad varios « casus in particulari oriuntur frequenter dubia. » (Suarez, *de Legibus*, I. 6, cap. 1, n. 5.) Aliunde autem lex dubia, ex hoc ipso quod sit dubia et controversa, non obligat neque ad culpam neque ad pœnam. Aliunde, quandiu lex remanet dubia, hoc ipso dubium et controversiis obnoxium remanet, an validi vel irriti sint actus contra illam gesti ; ex quo facile oriuntur et perpetuo recurrent lites, Ergo nisi posset legislator legum dubiarum sensum declarare, et ejusmodi declarationes universaliter obligatorias reddere, non haberet sufficientem potestatem ad promovendum bonum commune et recte gubernandam communitatem. Ergo debet extare aliquis modus, quo valeat dictas declarationes, universaliter obligatorias reddere. Estque id cæteroquin extra controversiam ; et disputatur dumtaxat, quisnam sit iste modus ; aliis asserentibus necessariam esse promulgationem, et aliis id ipsum negantibus. « Certum est, inquit Suarez, dari posse « interpretationem aliquam legis quæ auctoritatem legis ha- « beat ; hanc vero fieri non posse nisi vel ab ipsomet legis- « latore, vel successore... Tota assertio facile probatur, *quia* « *interpretatio hæc sæpe est necessaria ad bonum commune.* » (*De Legibus*, libro 6, c. 1, n. 2).

Propositio IIª. — *Requirit jus naturale ut legum dubiarum declarationes, legislatoris auctoritate factæ, universaliter obligare valeant, quin promulgentur.* — Nam requirit jus naturale vultque Deus legislatorem ea muniri potestate sine qua sequeretur communitatis detrimentum, et quâ posita non sequitur detrimentum sed magna utilitas. Atqui.

I. Nisi posset legislator per declarationes non promulgatas universaliter obligare, sequerentur incommoda et detrimenta. Nam tunc non posset legislator ejusmodi declarationes uni-

versaliter obligatorias reddere, nisi eas solemniter promulgando. Et cum aliunde, ex dictis sub præcedenti propositione, tolli debeant dubia ejusmodi circa sensum legum, deberet legislator tot Constitutiones solemniter promulgare ad diluenda illa dubia, quot essent leges interpretatione indigentes et de quarum vero sensu controverteretur. Porro id ingens secum traheret incommodum, præsertim si agatur de Ecclesia, quæ tanto legum numero regitur. Etenim summum onus foret, si deberet Summus Pontifex omnes legum dubiarum interpretationes, per totidem Pontificias Bullas solemniter publicare. Perpendatur quot intervenerint declarationes quoad Tridentina decreta recte intelligenda : item quot emanaverint a S. Rituum Congregatione circa sensum rubricarum, et aliarum Apostolicarum Constitutionum, de sacris recte peragendis decernentium. Insuper dictæ declaratoriæ Constitutiones, utpote quæ more legum promulgarentur, non breviter per verba *negative* vel *affirmative* (ut ad casus particulares solent sacræ Congregationes), sed cum solitis legum ecclesiasticarum clausulis edi deberent, et totam aliquam casuum possibilium speciem clare et per longum exprimere : et circa verba quæ in ipsis adhiberentur nova orirentur dubia, quæ pariter novis Bullis solemniter publicandis essent diluenda. Quis non videat ingentem inde in Ecclesiæ regimine orituram difficultatem ?

II. E contra, in hypothesi quod valeat legislator legum dubiarum declarationes absque promulgatione obligatorias facere, omnibus incommodis facile occurritur. Nam tunc poterit legislator aliquod tribunal seu aliquem jurisperitorum cœtum, ad decidenda circa legum sensum dubia instituere, et ejusmodi declarationes suas facere ; edicendo videlicet, semel pro semper, velle se ut leges juxta hasce declarationes intelligantur et serventur. Supervenient tunc quoad singula emergentia dubia ac jurgia decisiones : has paulatim canonistæ ac theologi notas habebunt, et in suis libris referent ; sicque certus evadet legum sensus, et controversiis ac litibus finis imponetur.

Quod revera sic possint sufficienter tolli dubia ac lites circa legum dubiarum sensum, negari non potest ; quia ab

actu ad posse valet consecutio. Porro antiqui imperatores romani ita fecerunt : nam *Responsa Prudentum*, id est, jurisconsultorum quos ad declarandum legum sensum constituerant, vim legis universalis habebant, siquidem judicibus vetitum erat ab eis recedere : et tamen non promulgabantur; sed eorum notitia paulatim acquirebatur ; quæ divulgatio sufficiens erat ad tollendas lites et determinandum legum sensum. Imo et hunc effectum obtinent hodie sacræ Congregationis Concilii declarationes, quamvis non promulgatæ. Innumeræ sunt dubitationes et lites quæ jamdudum moveri desierunt, ob id solum quod a sacra Congregatione Concilii fuerunt decisæ, et ejusmodi decisiones per scripta et citationes doctorum fide dignorum, fuerunt ita divulgatæ, ut de earum authenticitate rationabiliter dubitari nequeat. Et quamvis adhuc nonnulli (perperam quidem ut infra dicetur) hisce declarationibus vim legis universalis in speculatione denegent, in praxi tamen non audent contra certo notas ejusmodi declarationes agere.

Unde revera per ejusmodi declarationes, licet non promulgatas, sufficienter attingit Summus Pontifex intentum finem, dubia et lites circa ecclesiasticarum legum sensum removendi.

Ergo utile et conveniens est ut possit legislator declarationes non promulgatas universaliter obligatorias facere : aliunde nisi id posset sequerentur difficultates et incommoda : ergo postulat bonum commune, ac proinde requirit jus naturale, ut possit legislator non promulgatis etiam legum dubiarum declarationibus vim universalis legis communicare.

Objicies 1°. — Si declaratio non promulgata vim legis universalis haberet, frequenter contingeret, ut aliqui pauci eam noscentes obligarentur, dum alii quam multi, utpote eam ignorantes, hac obligatione liberi forent : atqui hoc foret noxium : ergo admittenda non est dicta legislatoris potestas.

Respondeo : *Primo*, contingeret etiam frequenter ut multi ignorarent declarationem promulgatam, ac proinde illa non obstringerentur : unde adest magna ex parte objectum inconveniens, etiam in hypothesi quod declarationes neces-

sario promulgandæ sint ut obligent. *Secundo*, nego minorem; id est, sequi inde aliquid noxium. Sequitur tantum eos qui Sacræ Congregationis declarationem ignorant, posse adhuc sine culpa agere perinde ac si lex dubia remansisset, et nulla intervenisset decisio ; paucos autem alios teneri notam decisionem servare. Paulatim autem discrimen istud evanescet; quia tum a scriptoribus ecclesiasticis, tum aliis modis declaratio divulgabitur. Porro nedum inde aliquod sequatur notabile damnum, sequuntur e contra supra expositæ utilitates.

Propositio IIIa. — *Requirit jus naturale ut dictæ declarationes vim habeant, etiam quoad actus præteritos* ; *id est, ut omnes obligent ad habendos dictos actus tanquam validos vel irritos, prout validi vel irriti declarantur.* — Nam id vult Deus et requirit jus naturale, quod requirit bonum commune : atqui bonum commune requirit, ut dictæ declarationes, non tantum obligatoriæ sint quoad futurum, sed etiam et præcipue ut obligent ad habendos pro validis vel irritis actus præteritos, prout validi vel irriti declarantur. Nam communitati summe noxium foret si non possent tolli dubia circa ejusmodi actus et contractus jam initos, de quorum valore, ob obscurum legis sensum, litigatur. Sit in exemplum lex Tridentina (sess. 24, c. 1 *de Reformatione matrimonii*) irritans matrimonium, *aliter quam præsente parocho vel alio sacerdote de ipsius parochi seu Ordinarii licentia* contractum : orta est inter doctores controversia, an vi hujus legis irritum esset matrimonium contractum coram parocho, minoribus dumtaxat ordinibus initiato : item an valeret matrimonium contractum coram parocho viri vel mulieris, in aliena parochia celebratum : item matrimonium contractum coram parocho qui per vim interfuit, et consensum non audivit quia sibi aures obturavit. Requirebat bonum Ecclesiæ, ut posset certum fieri, non tantum an valida futura essent matrimonia quæ in posterum ita contraherentur, sed etiam an valida essent hoc modo jam contracta. Eorum valorem pronuntiavit Sacra Congregatio Concilii : et intervenerunt hæ decisiones occasione matrimoniorum jam contractorum. Item nemo non perspicit quam noxium foret, si non posset tolli dubium

circa valorem actus, quo quis obtinuit beneficium curatum, vel electus est in vicarium capitularem, vel constitutus est alicujus diœcesis Episcopus, etc. Et tamen ob subobscuros nonnullos juris textus orta sunt dubia de valore vel nullitate ejusmodi actuum, certis modis et in certis circumstantiis gestorum. Ergo revera legislatoris potestas, universaliter obligatorias faciendi legum dubiarum declarationes, etsi non promulgatas, ita intelligenda est, ut declarationes illæ certam etiam faciant obligationem, actus præteritos pro validis vel irritis habendi.

Hinc potestatem suam non excessit imperator Justinianus, quando, declarato cujusdam legis suæ sensu, ita subjunxit : *Quam interpretationem, non in futuris tantummodo casibus, verum etiam in præteritis etiam valere sancimus, tanquam si nostra lex ab initio cum interpretatione tali promulgata fuisset a nobis* (authentica *de Muliere raptum passa,* collatione 9).

Propositio IVª. — *In casu legis dubiæ, verus sensus legis determinatur a Deo supremo legislatore, juxta declarationem, quæ postea supervenit legislatoris humani auctoritate,* — Etenim 1° legislatores humani non sunt infallibiles in cognoscendo et declarando sensu qui intentus est, quando primum lex dubia fuit promulgata. Equidem si auctor legis suam ipsemet dubiam legem interpretetur, difficile continget ab ipso non exprimi sensum quem intendit. Nihilominus absolute fieri potest ut mentiatur, dicendo talem fuisse sensum suum, quamvis sensum hunc revera non intenderit. Item potest oblivisci quem sensum intenderit, et errare declarando a se intentum fuisse sensum quem non intendit. Ast a fortiori errare poterunt ipsius successores, asserendo talem fuisse sensum ab auctore legis intentum. Nulla enim quoad hoc probari potest a Deo legislatoribus humanis concessa infallibilitas.

2° Ex præcedentibus propositionibus evincitur, velle Deum ut legum dubiarum declarationes, legislatoris auctoritate factæ, vim habeant, tum in futuro ad obligandum ad culpam et pœnam, tum quoad actus præteritos ad certam faciendam eorum validitatem vel nullitatem. Talem scilicet esse Dei volun-

tatem, seu (quod idem est) juris naturalis dispositionem, merito concluditur ex eo quod ita requirat humanarum societatum commune bonum.

3° Ergo quoties edicitur lex dubia, intervenit Dei supremi legislatoris voluntas, sensum determinans juxta declarationem ab humano legislatore postea suo tempore emittendam. Id aperte sequitur ex eo quod velit Deus posse leges dubias ab humanis legislatoribus declarari, et ejusmodi declarationes vim habere, etiam quoad actus præteritos. Posita enim hac Dei voluntate repugnat legem non obligare juxta sensum legislatoris auctoritate declaratum. Ergo quoties lex dubia edicitur, idem evenit ac si Deus his verbis sensum legis determinaret : *Eo quod lex sit dubia, volo ut non obliget ad culpam antequam sensus ejus legislatoris humani auctoritate declaretur* : *emissa autem hac declaratione, volo ut lex juxta illam obliget* : *insuper ut actus præteriti pro validis vel nullis habeantur, prout validi vel nulli forent, si lex ab initio cum illa declaratione prodiisset.* Is ergo est sensus legis dubiæ, a Deo supremo legislatore intentus.

4° Si forte legislator humanus in edicenda lege dubia, sensum intenderit diversum ab eo qui postea a succedente auctoritate declaratur, is sensus ab auctore legis intentus non est verus sensus legis, et ejus voluntas obligandi juxta hunc sensum, est prorsus irrita. Nam tunc intervenit superioris auctoritatis legislator, nempe Deus ; legem statim ab initio irritans, in quantum differt a superventura declaratione ; et eam moderans et determinans ac efficacem reddens (eo modo quem diximus) juxta futuræ declarationis sensum. Proinde tunc *verus* legis sensus ille est quem intendit Deus, non quem intendit humanus legis auctor. Unde tandem *verus* sensus ille est qui postea legislatoris auctoritate declaratur.

5° Quod dictus *verus* sensus ante declarationem non obliget ad culpam et pœnam, fit per accidens; nimirum eo quo dignoretur : sicut etiam lex clara et promulgata non obligat ad culpam et pœnam eos qui eam ignorant. At dictus *verus* sensus, id est, postea legislatoris auctoritate declarandus, etiam ante declarationem producit effectus validitatis vel nullitatis actuum ; ita ut nempe post declarationem omnes teneantur

actus antea gestos pro validis vel irritis habere, perinde ac si lex cum ista declaratione prodiisset. Sit in exemplum aliqua matrimoniorum species, quam ante declarationes non constabat esse invalidam. Post declaratam nullitatem, tenebuntur sic conjuncti matrimonium suum tanquam irritum habere. Ergo sensus legis declarationi conformis, id est, *verus* sensus legis, jam ante declarationem effectum nullitatis produxit.

Propositio V^{a}. — *Casu quo successive fiant duæ declarationes contradictoriæ ejusdem legis dubiæ, si lex de iis sit quæ effectus irritantes non habent, vult Deus ac requirit jus naturale, ut lex illa obliget juxta priorem declarationem quo usque prodierit posterior: postea vero ut obliget juxta posteriorem.* — Etsi rarissimus sit ille casus duplicis contradictoriæ interpretationis quoad eamdem legem, est tamen diligenter expendendus, quia ex illo potissimum existimant adversarii veram probari opinionem suam. Distinguimus autem leges quæ nullos effectus irritantes habent (prout est, verbi gratia, lex Episcopis præscribens diœcesanæ synodi celebrationem), a legibus quæ secum trahunt actorum valorem vel nullitatem, prout est lex matrimonia clandestina proscribens et annullans. De priori legum specie tantum sub præsenti propositione dicimus; casum quoad alteram speciem subsequenti propositione discussuri. Quo prænotato conclusionem sic probamus:

Requirit jus naturale et vult Deus, ut leges dubiæ a legitima auctoritate declarari possint, et ut ejusmodi declarationes obligatoriæ sint; quia nempe, ut supra ostendimus, ita requirit commune humanarum societatum bonum.

Ergo vult Deus ut in casu duplicis declarationis contradictoriæ, ambæ obligent, eo modo quo obligare possunt. Non possunt autem obligare simul, cum sint contradictoriæ; bene vero successive; ergo vult Deus ut duæ illæ declarationes obligent successive; id est, prior usque dum emittatur posterior; et dein posterior, cessante obligatione juxta priorem.

Unde in hoc casu, verus sensus legis, id est a Deo supremo legislatore intentus, est ut lex illa dubia obliget successivis temporibus juxta duas contradictorias declarationes. Et hoc

semper concludimus ex jure naturali ; ex eo quod scilicet ita requirat commune bonum.

Propositio VIª. — *In casu duplicis contradictoriæ declarationis quoad legem irritantem, non vult Deus ut actus anteriores sint successive irriti vel validi, juxta duplicem declarationem : vult tamen ut subditi teneantur successive sese gerere, perinde ac si actus validi vel irriti forent, juxta utramque declarationem.* — Sit in exemplum ecclesiastica lex, de qua controvertatur an aliquam matrimoniorum speciem irritet necne. Titius et Berta hujus speciei matrimonium contraxerunt. Declarat Sacra congregatio valida esse hujus speciei matrimonia. At postea eadem Sacra Congregatio hanc suam decisionem corrigens, pronuntiat ejusmodi matrimoniorum nullitatem. Hunc casum objiciunt adversarii, ut probent declarationibus non inesse vim legis. Nam, inquiunt, si haberent vim legis, dictum Titii et Bertæ matrimonium esset simul validum et irritum : validum vi prioris declarationis ; irritum : vi posterioris : quod est absurdum. Nec minus absonum est, illud matrimonium esse successive validum et irritum ; id est, validum fuisse ante posteriorem declarationem, et postea evasisse irritum. Quia si fuit nulliter contractum, illud non validavit prior declaratio : si valide, illud non irritavit posterior. Cui difficultati sic respondemus :

1° Chimericus dici potest ejusmodi casus. Quia, ubi agitur de legibus e quibus sequitur sacramentorum valor vel nullitas, non contingit S. Congregationem mutare decisiones suas, quibus vel validitatem vel nullitatem declaravit. Nec puto ullum citari posse hujusce casus exemplum. At

2° Fingamus casum contingere posse : dicimus *primo*, non velle Deum ut matrimonium sit validum juxta priorem declarationem, et postea irritum juxta posteriorem ; quia matrimonii valor vel nullitas tota pendet ab instanti in quo matrimonialis contractus peractus est. Si nempe tunc validus fuit contractus, nulla superveniens declaratio facere potest ut validus non fuerit : sin vero irritus, nulla declaratio efficere potest ut fuerit validus. Cum ergo Deus non velit impossibile, quando prævidet duplicem superventuram contradictoriam declarationem, non vult ut lex dubia valorem

vel nullitatem matrimonii producatur juxta utramque ; sed vult ut lex dubia valorem vel nullitatem matrimonii producat juxta unam e duabus declarationibus, non juxta alteram. *Secundo*, exigit aliunde commune bonum, ut legitima auctoritas possit decidere, et quidem decisione obligatoria, quomodo subditi sese in praxi gerere debeant in casu matrimonii dubie validi. Si enim dubia hæc tolli non possent, sequerentur ingentia detrimenta, ut patet. Ergo vult Deus, ut in hoc casu subditi sese gerere teneantur successive juxta utramque declarationem contradictoriam. Unde Titius et Berta post priorem declarationem tenebuntur sese gerere, perinde ac si matrimonium valide contractum fuerit: et dein superveniente declaratione nullitatis, tenebuntur sese gerere, perinde ac si matrimonium fuerit nulliter contractum. Proinde in hoc exceptionali casu declaratio non *certo* exprimit ipsammet validitatem vel nullitatem, sed dumtaxat obligationem sese gerendi hoc vel illo modo. Jam vero sic intellecto sensu duplicis ejusmodi declarationis contradictoriæ, vera remanet generalis assertio, *inesse declarationibus vim legis universalis*.

Propositio VII^a. — *Celebre argumentum adversariorum, (de essentia legis est ut obligare nequeat nisi promulgata; atqui declaratio legis dubiæ est nova et vera lex; ergo sine promulgatione obligare nequit,) omni prorsus robore caret.* — Nam 1° certum non est (ut superiori capite probavimus) promulgationem ad legis essentiam pertinere. Imo contrarium potius tenendum ibidem ostendimus.

2° Assertio hæc, *dubiæ legis declaratio est nova et vera lex*, etsi in quodam minus proprio sensu vera sit, in rigoroso tamen sensu falsa est. Nimirum,

Primo, repugnat declarationem legis propriedictam esse propriedictam legem. Nam lex est essentialiter actus præcipiendi ; et actus præcipiendi est essentialiter actus voluntatis; quo nempe vult superior, ut subditi sui taliter agere teneantur, sub culpa, vel saltem sub pœna. Jam vero declarare seu interpretari legem dubiam, non est actus præcipiendi, neque actus voluntatis. Quid enim facit qui legem declarat seu interpretatur ? Si ab ipso legislatore declaratio

fiat, illa declaratio nihil aliud est quam testimonium de sensu in quo ipse verba legis intellexit. Legem nempe suam declarat legislator, quando testatur talem fuisse sensum a se intentum ; quod testimonium non magis est præceptum et actus voluntatis, quam si testaretur se pridie deambulasse, aut mathesi studuisse. Quod si agatur de interpretatione seu declaratione legis, ab aliis quam a legislatore facta, declaratio est merus actus intellectus, quo quis judicat talem esse verum sensum verborum, quæ in aliqua lege dubia reperiuntur. Ut autem magis pateat excludi a mera declaratione dictum actum voluntatis legi essentialem, sit in exemplum legislator, qui legem tulit, et posteat revocavit. Ipsum adeo, et rogo ut faveat mihi declarare in quo sensu verba hujus suæ legis intellexerit : et respondet se in tali sensu verba illa intellexisse. Hoc responso, veram et proprie dictam declarationem facit : et tamen non vult idipsum quod declarat ; siquidem, ex hypothesi, legem revocavit. Equidem dum legem dubiam declarat legislator, potest simul denuo exprimere voluntatem subditos obligandi, seu denuo id quod jam præcepit, præcipere : sed tunc duo interveniunt distincti actus ; declarandi nempe, et legem urgendi : et posterior actus essentialiter a priori differt. Item fieri potest ut legislator legem dubiam ita interpretetur ut non testetur dumtaxat in quo sensu legem illam intellexerit, sed ut velit eam obligare in novo sensu, quem in ferenda lege non intenderat. At tunc proprie non declarat legem, sed illam mutat. Unde revera impossibile est ut simplex seu proprie dicta legis declaratio sit vera lex in stricto et proprio sensu.

Secundo, potest tamen legis dubiæ declaratio legislatoris auctoritate facta dici nova lex, in quodam lato et improprio sensu ; nimirum eo sensu quod tollat ignorantiam, ob quam excusabantur subditi a legis dubiæ observatione. Nam ante declarationem, lex (utpote dubia) non obligabat sub culpa ; quia ignorabatur an revera in tali sensu existeret. Declaratio vero hanc ignorantiam tollit quoad eos omnes qui declarationem cognoscunt, et sic in causa est cur subditi incipiant obligari sub culpa ad servandam legem. Quatenus ergo hunc effectum secum trahit, improprie dici potest quasi nova lex ;

et revera dici solet, ei *vim legis* inesse : qua locutione et nos utemur : non quod ipsa sit lex, sed quia facit ut lex dubia, cujus efficacia ex parte suspendebatur, jam totam suam efficaciam exerat.

Tertio, supponunt adversarii legem dubiam omni prorsus efficacia carere, et perinde esse ac si non existeret : unde fidenter concludunt, legis dubiæ declarationem, auctoritate principis factam, esse *novam et veram legem*. At falsum est ejusmodi suppositum. Nam lex dubia, etiam ante declarationem, vim habet quoad validitatem vel nullitatem actuum. Jam supra in exemplum adduximus legem ecclesiasticam, de qua controvertatur an certam aliquam matrimoniorum speciem irritet : si declaretur matrimonia hæc fuisse et esse vi hujus legis irrita, pro irritis ab omnibus haberi debebunt. Fuerunt tamen contracta ante declarationem : ergo eorum nullitatem produxit, non ipsa declaratio, sed lex dubia, quamvis adhuc esset dubia seu non declarata. Ergo falsum est legem dubiam omni prorsus efficacia carere, et nulli legi æquivalere. Quod autem lex dubia non obliget ad culpam et sæpe ad pœnam, id commune habet cum lege clarissima et promulgata. Nam et hæc potest a multis ignorari ; et ignorantes non obligat ad culpam et pœnam. Sicut autem ignoratio sola ratio est cur lex clara et promulgata ipsius violatores excuset a culpa, ita ignoratio veri sensus legis dubiæ sola ratio est cur illa lex non obliget in sensu controverso.

Quarto. Ergo revera undequaque ruit palmare adversariorum argumentum : *Nulla lex sine promulgatione obligare potest ; atqui declaratio legis dubiæ est nova et vera lex* ; *ergo*. Major enim ad minus incerta est. Minor autem in stricto sensu intellecta omnino negatur : in lato et improprio sensu, conceditur declarationem legis dubiæ dici posse *quasi novam legem* ; sed negatur hanc improprie dictæ legis speciem promulgatione indigere, ut vim habeat.

Hinc omnino sibi fucum fecisse videtur modernus scriptor, qui dictum argumentum sic evolvit :

« D'après le principe, *lex dubia non obligat*, dès qu'une loi « est douteuse, elle cesse d'être une loi, puisqu'il n'y a plus

« d'obligation, et qu'il est de l'essence d'une loi d'obliger.
« Dès lors la déclaration qui survient est elle-même une
« nouvelle loi, et est par conséquent soumise aux conditions
« de la loi. La chose nous paraît si claire, qu'il nous semble
« qu'on ne peut la contredire sinon en rejetant le principe,
« *lex dubia non obligat*. Car pourquoi quand la loi est dou-
« teuse n'oblige-t-elle pas ? Parce qu'elle n'est pas suffisam-
« ment promulguée : car ce qu'on entend par loi n'est pas
« le papier sur lequel la loi est écrite, mais ce que dit ce pa-
« pier, le sens en un mot de la loi. Or, quand une loi est
« douteuse, le sens peut-il en être dit promulgué ? Certai-
« nement non, puisqu'il est obscur, douteux. Il est donc
« clair qu'à moins qu'on ne promulgue ce sens, il ne pourra
« jamais être dit promulgué. Or, une déclaration non pro-
« mulguée peut-elle promulguer ce sens ? Evidemment non.
« Il faut donc dire qu'à moins qu'on ne promulgue cette
« déclaration, elle ne pourra jamais donner à la loi une force
« obligatoire. Et d'où viendrait cette force à la déclaration ?
« Serait-ce de ce qu'elle émane du législateur ? Mais la loi a
« la même source, et cependant sans promulgation elle n'o-
« blige pas. Serait-ce de la loi ? Mais celle-ci n'a aucune
« force, vu qu'elle est doutense. Comment dès lors pourrait-
« elle en communiquer à la déclaration ? Où donc la décla-
« ration irait-elle puiser sa force obligatoire ? » Ita in opere periodico *Mélanges théologiques*, 1re série 1847—1848, pag. 70, editionis 1851).

CAPUT IV.

CONCLUDITUR DECLARATIONES S. CONGREGATIONIS CONCILII VIM LEGIS UNIVERSALIS HABERE, QUAMVIS NON PROMULGENTUR.

Quælibet legum dubiarum declarationes, legislatoris auctoritate factæ, vim universaliter obligandi habent quin promulgentur : atqui declarationes Sacræ Congregationis Concilii

fiunt auctoritate supremi Ecclesiæ legislatoris, id est, Summi Pontificis : ergo vim legis universalis habent, licet non promulgatæ.

Major probata fuit superiori capite. Unde probanda manet solummodo minor ; id est, collatam revera fuisse dictæ Congregationi potestatem decreta Tridentina interpretandi, Summi Pontificis auctoritate ac nomine ; ita ut ejusmodi interpretationes non sint mere doctrinales, seu doctorum privatorum et privata auctoritate factæ ; sed Pontificiam auctoritatem habeant, non secus ac si ab ipsomet Summo Pontifice fierent. Id autem probat Fagnanus (ad caput *Quoniam, de Constitutionibus*, n. 8 et seq.) hisce rationibus :

« 1° Cum facultas Concilium Tridentinum interpretandi « sit sedi Apostolicæ reservata, per Constitutionem Pii IV, « initio relatam ; et Sixtus V in sua Constitutione hanc inter- « pretandi facultatem ipsi Congregationi impertitus fuerit ; « jam Congregatio in his decretis interpretandis, non sua, « sed Papæ utitur auctoritate. Nam quotiescumque Papa « tribuit aliquam facultatem alteri, qui eam prius non ha- « bebat, tunc auctoritas illa intelligitur esse Apostolica... « Ideoque S. Congregatio multoties inscribitur, *Tridentini « Concilii, Sanctissimi Domini Nostri* auctoritate, seu *Apos- « tolica auctoritate, interpres*... Ad idem est textus formalis, « qui clare hanc sententiam probat (in lege 1 codicis, *de « Veteri jure enucl.*). Nam ibi Justinianus prohibet ne ad « suum codicem edantur commentaria ; sicut Pius IV sua « Constitutione prohibuit ad decreta Tridentini Concilii. Et « in paragrapho *his itaque collectis*, dicit (idem Justinia- « nus) prudentibus interpretandarum legum auctoritatem « sacratissimos principes tribuisse ; quemadmodum illam « Sixtus V attribuit Congregationi. Demum in paragrapho « *sed neque*, imperator declarat prudentum interpretationes « habere legis auctoritatem, *tanquam si eorum studia ex « principalibus Constitutionibus profecta, et a nostro divino « fuerint ore profusa*. Et mox reddit rationem : *Quia me- « rito omnia nostra facimus quibus auctoritatem imparti- « mur*...

« 2° Sixtus V dat facultatem Congregationi Concilium in-

« terpretandi, adjectis verbis, *Nobis tamen consultis:* at hu-
« jusmodi verba supervacanea essent, si Congregationis in-
« terpretatio non haberet legis auctoritatem : neque enim
« est opus ut, cum magistri aut judices interpretantur ca-
« nones aut leges, ante interpretationem consulant princi-
« pem... Dicendum est igitur, idcirco Pontificem voluisse
« prius se consuli a Congregatione, ut illius declarationes
« majorem acciperent roboris firmitatem ex Pontificia con-
« sultatione, et jus facerent quoad omnes...

« 3° Constitutio eadem (*nempe Sixti V*) agit primo de au-
« thoritate interpretandi dubia quæ pertinent ad fidei dog-
« mata; et hanc Pontifex sibi reservat. Deinde agit de aucto-
« ritate interpretandi dubia quæ spectant ad morum refor-
« mationem, disciplinam ac moderationem, et ecclesiastica
« judicia; et hanc Sacræ Congregationi impartitur. Sed au-
« ctoritas interpretandi, quam in primo casu Papa sibi re-
« servat, est Apostolica, et facit jus quoad omnes...; ergo et
« auctoritas interpretandi, quam in secundo casu tribuit
« Congregationi... Et confirmatur, quia exceptio Apostolicæ
« auctoritatis interpretandi dubia ad fidem pertinentia, quam
« Papa sibi reservat, declarat regulam secundæ auctoritatis
« interpretandi dubia ad reformationem spectantia, quam tri-
« buit Congregationi, esse similiter intelligendam de aucto-
« ritate Apostolica. Nam, ut inquit Baldus..., de natura ex-
« ceptionis est ut eximat se a genere, et declaret prædicata
« generis esse debere ejusdem qualitatis cum exceptione...

« 4° In declarationibus a Sixto V ut supra editis statuitur,
« ut quæ pertinent ad reformationem, a Congregatione pro
« justitia et æquitate *decernantur*. Verbum autem *decernere*
« necessitatem inducit...Et quamvis in strictiori significatione
« referatur ad novæ legis editionem, tamen se compatitur
« cum verbo *declarare*, et in sui latitudine aptum est impor-
« tare etiam legis jam editæ declarationem. Textus est in
« capite *Constitutionem*, ibi : *Declarantes decernimus* (*de Sen-*
« *tentia excomm.* in 6). Et propterea Sacræ Congregationis
« resolutiones etiam *decreta* aliquando appellari consueve-
« runt...

« 5° Sub eadem oratione et verborum structura, tam in

« eadem Sixti Constitutione, quam in aliis litteris Apostolicis,
« eadem Congregatio passim dicitur assumpta seu præfecta
« decretis Tridentini Concilii *interpretandis* et *exequendis*. Sed
« auctoritas exequendi inducit quoad omnes parendi neces-
« sitatem (ut patet in Constitutione Pii IV, in qua pro Con-
« cilii executione tribuitur Congregationi amplissima aucto-
« ritas procedendi pœnis et censuris ecclesiasticis, etiam
« usque ad officiorum privationem) : ergo et auctoritas in-
« terpretandi...

« 6° Facultates quæ in Eadem Sixti Constitutione, et in de-
« clarationibus postea editis conceduntur Sacræ Congrega-
« tioni, omnes inducunt necessitatem : veluti, præcipiendi
« ut provincialia Concilia ex omnibus mundi partibus ad eam
« referantur, illaque recognoscendi et emendandi, atque in
« usum inducendi... Item promovendi reformationem cleri
« et populi, nedum in Urbe et statu ecclesiastico, sed etiam
« in universo christiano orbe : atque aliæ, quæ ibi recensen-
« tur. Ergo idem dicendum de interpretandi facultate. Uni-
« formis enim debet esse cujuslibet auctoritatis intellectus.

« 7° Ex litteris in forma Brevis Gregorii XIV, quarum ini-
« tio meminimus, Sacra Congregatio auctoritatem habet
« scribendi *nomine Papæ* : ergo ambigendum non est, quin
« ejus rescripta censeantur Papalia et Apostolica. »

Cum ergo Sacræ Congregationis Concilii Cardinales Tridentinas leges interpretentur, non tanquam doctores privati, aut tanquam tribunal jurisdictionem habens ad particulare aliquod territorium restrictam, sed auctoritate Apostolica et quoad totum christianum orbem, omnino fatendum est ejusmodi declarationes de iis esse quæ *legislatoris auctoritate* ac nomine fiunt. Aliunde, ex præcedenti capite, legum dubiarum declarationes legislatoris auctoritate factæ, vim legis universalis habent, licet non promulgatæ : ergo Sacræ Congregationis Concilii declarationes, etiam non promulgatæ, universaliter obligatoriæ sunt.

CAPUT V.

DE CONDITIONIBUS QUAS MULTI AUCTORES REQUIRUNT, UT SACRÆ CONGREGATIONIS CONCILII DECLARATIONES NON PROMULGATÆ VIM LEGIS UNIVERSALIS HABEANT.

Propositio Iª. — *Qui dictis declarationibus vim legis universalis vindicant, solent ad id tres conditiones requirere.*— Requirunt nempe 1° ut declarationes emanatæ sint consulto Summo Pontifice, eo quod Sixtus V hanc restrictivam clausulam apposuerit, *Nobis tamen consultis:* 2° ut sint *comprehensivæ*, seu meræ interpretationes jam existentium legum; non autem *extensivæ*, id est, novum jus inducentes, aliquid Tridentinis decretis addendo vel demendo : 3° ut producantur in forma authentica, id est, a secretario subscriptæ et consueto sigillo obsignatæ. Ita Zamboni, Fagnanus, et alii, jam supra citati (capite 1, quæstione 3).

Propositio IIª. —*Ut verum sit, dictis declarationibus inesse vim legis universalis, necesse non est ut addatur restrictio ista: dummodo sint comprehensivæ. et non extensivæ*—Nam vox *declaratio*, per se, et nisi aliquid addatur, intelligenda est in suo proprio sensu: porro legum declarationes *extensivæ*, non sunt proprie declarationes, sed legum immutationes ; si quidem non sunt meræ interpretationes, sed ipsammet legem aliqua ex parte mutant : nisi enim legem mutarent, non essent extensivæ, sed comprehensivæ. Ergo declarationes proprie dictæ non aliæ sunt quam comprehensivæ. Ergo dum simpliciter dicitur Sacræ Congregationis declarationibus inesse vim legis universalis, id intelligitur de comprehensivis ; ac proinde inutiliter adderetur conditio, *dummodo sint comprehensivæ.*

Propositio IIIª. —*Ut verum sit inesse dictis declarationibus vim legis universalis, necesse hodie non est ut addatur*

conditio ista : dummodo edantur Papa consulto. — Nam 1° ex supra relatis a Fagnano, Gregorius XIV S. Congregationi Concilii potestatem contulit decreta edendi Summi Pontificis nomine et auctoritate. Ergo etiamsi fierent declarationes non consulto Papa, haberent nihilominus Pontificiam auctoritatem. Nimirum restrictio *Nobis tamen consultis*, quam apposuerat Sixtus V, censenda est sublata per præfatas Gregorii XIV litteras, quibus absque ulla restrictione eidem Congregationi facta est facultas decreta edendi Pontificio nomine. Unde hodie vera est assertio hæc, *inest Sacræ Congregationis Concilii declarationibus vis legis universalis*, quin addatur limitatio, *dummodo fiant Papa consulto.* De quo sic adnotat Zamboni (in *Supplemento præfationis*, ad calcem ultimi voluminis, editi Romæ 1816, pagina 89): « Gregorius XIV Sacræ Congregationi dedit auctoritatem scribendi nomine Papæ : ergo rescripta ejus censenda sunt *Papalia* et *Apostolica* (capite *Cum aliquibus*, *de Rescriptis*, in 6 ; et capite *Hi qui, de Præbendis*, in 6). Et confirmat « praxis : nam, teste Garcia (*de Beneficiis*, tomo 1, in præfa- « tione), hæc Sacra Congregatio sic rescripsit cuidam Abba- « tissæ Messanensi : *Eadem ratio habenda est in his quæ « scribuntur a Cardinalibus Sacræ Congregationis Concilii « Tridentini*, *nomine ipsius Congregationis*, *ac si a Papa « scripta essent.* Idem animadvertit Pignatelli (tomo 9, con- « sultatione 174, n. 10), inquiens de dicta Sacra Congrega- « tione Concilii : *Quæ licet*, *ex eadem Constitutione Sixti V*, « *non habeat facultatem condendi leges*, *vel faciendi decla- « rationes quæ vim legis habeant*, *ultra illius* (1) *præscrip- « tum*, *quando tamen illas condit*, *credendum est eas con- « dere cum expressa vel tacita licentia Summi Pontificis* : « *ac proinde omnes declarationes vim legis Pontificiæ habere.* « *Ideoque ex usu Curiæ*, *pro illis exequendis Summus Pon- « tifex Breve concedit*, *et auditor Cameræ monitorium* ; *et « a Sacra Rota recipiuntur tanquam leges Pontificiæ sine « ulla controversia.*

(1) Intellige, *ultra præscriptum Summi Pontificis.*

2° Sacræ Congregationis praxis est, quoties agitur de dubiis nondum decisis, ut declarationes non edat nisi prius consulto Summo Pontifice. Quod sic testatur Fagnanus, qui longo tempore fuit eidem Congregationi a secretis : « Quotiescumque emergentia dubia nondum decisa resol« vuntur, ad præscriptum Constitutionis Sixti V de omnibus « consuevit fieri relatio Papæ a Cardinali præfecto vel a « secretario Congregationis, ut ipse diu observavi ; licet id « in declarationibus exprimi nec opus sit, nec semper soleat. » (ad caput *Quoniam, de Constitutionibus*, n. 35). Ergo conditio hæc, *dummodo fiant consulto Papa*, de facto semper expletur. Ergo, etiamsi declarationes vim legis universalis non haberent nisi sub illa conditione, inutile foret eam exprimere, dum hisce declarationibus vis legis universalis adscribitur. Sed, ut diximus, etiamsi fieret declaratio non consulto Papa, vim legis universalis haberet.

Propositio IVª. — *Ut verum sit, inesse dictis declarationibus vim legis universalis, necesse non est ut addatur conditio hæc : dummodo producantur in forma authentica, hoc est, a secretario subscriptæ et consueto sigillo munitæ.* — Ad hujusce conclusionis probationem procedemus hoc ordine : 1° exponemus quid Sedes Apostolica disposuerit quoad declarationes, quæ non producuntur in forma authentica : 2° probabimus declarationes de quibus certo constat, licet non exhibeantur cum subscriptione Secretarii et sigillo, vim legis universalis habere : 3° concludemus non necessarium esse ut apponatur dicta conditio, *dummodo producantur in forma authentica.*

I. *Quid Pontificia auctoritate statutum fuerit.* — Ab anno 1718 edi cœperunt decisiones S. Congregationis Concilii, in collectione quæ *Thesaurus resolutionum* inscribitur. Antea non imprimebantur ob quasdam temporum illorum circumstantias, ut asserit Fagnanus, adnotans : « Falsum « esse quod vulgus credit, Sacram Congregationem idcirco « non permittere ut suæ decisiones imprimantur, ne impe« diatur illas revocare pro rerum ac temporum diversitate, « neve appareat illarum contrarietas. Etenim hæc impres« sionis prohibitio alias habet altiores ac rationabiles causas,

« quas hic recensere non oportet. » (Ad caput *Quoniam*, *de Constitutionibus*, n. 58). Cum ergo tunc temporis nulla extaret dictarum declarationum collectio, cum ipsiusmet S. Congregationis assensu edita, privati scriptores quas noverant decisiones ipsimet adnotabant et in suis scriptis allegabant. Hinc contigit ut plurimæ circumferrentur, sive manuscriptæ, sive impressæ declarationes, aut etiam declarationum collectiones, in quibus multa reperiebantur mutila, falsa et conficta. Quem abusum ut resecaret S. Congregatio, « de « mandato Gregorii XV, die 27 aprilis 1621, decrevit hujus« modi declarationes indici librorum prohibitorum esse « adjiciendas. Ac subinde eadem hæc Congregatio, jussu « Urbani VIII (1) anno 1631, præcepit hujusmodi declara« tionibus, tam impressis et imprimendis, quam manus« criptis, nullam fidem esse in judicio vel extra illud a quo« quam adhibendam; sed tantum illis, quæ in authentica « forma, solito sigillo et subscriptione Cardinalis præfecti « et secretarii ejusdem Congregationis munitæ fuerint. » (Zamboni, in *Supplemento præfationis*, ad calcem ultimi voluminis, editi Romæ 1816, pag. 90).

II. *Declarationes, quas constat esse genuinas, vim legis universalis habent, quamvis non exhibeantur in forma authentica.* — Huic conclusioni primo intuitu obstare videntur duo memorata decreta Gregorii XV et Urbani VIII. Non tamen obstant. Etenim,

1° Decretum Gregorii XV intellectum est dumtaxat de suspectis et apocryphis declarationum collectionibus. Has indici librorum prohibitorum esse adjiciendas statuit laudatus Pontifex : et revera unam ex istis collectionibus in *indice* reperimus, decreto 6 junii 1621 confixam (verbo *Declarationes*). At non ideo sibi prohibitum existimarunt doctores, varias in scriptis suis declarationes allegare, prout eorum opera testantur. Sane Fagnanus, Lambertinus (postea Benedictus XIV), et cæteri quilibet probatissimi canonistæ ac theologi, perpetuo S. Congregationis declarationes adducunt, iisque

(1) Decreto incipiente *Cum sacra*, 2 augusti 1631.

nituntur; nec ideo unquam cogitatum est de proscribendis eorum scriptis.

2° Majorem difficultatem facere videtur decretum Urbani VIII, quo prohibetur ne fides adhibeatur dictis declarationibus, sive in judicio sive extra judicium, nisi exhibeantur cum præfatis subscriptione et sigillo. Posset enim quis inde concludere, nihili esse faciendas declarationes, in forma authentica non exhibitas, quantumvis de earum veritate, per testimonium scriptorum fidei dignissimorum, constet. At non esse cum hoc rigore intelligendum illud decretum admonent doctores communiter, de quo sic Schmalzgrueber (*Dissertatio proœmialis*, § 9, n. 386) : « Hoc decreti rigore non obs- « tante, Sanchez.. Salas.. Diana.. Fagnanus.., et alii docto- « res plerique, declarationibus, quæ a privatis sed probatis « auctoribus referuntur, sicque de vitio aliquo suspectæ non « sint, haud ægre deferunt; et aiunt ab illis sine gravi ra- « tione in praxi non recedendum ; partim quia Romanæ « aliæque curiæ ecclesiasticæ contra eas non solent pronun- « tiare, partim vero quia credunt eas ex ipsis originalibus « aut alio principio authentico depromptas esse; ex qua ra- « tione ipsi etiam decreto, jussu Urbani VIII edito, fidem « habent. »

Item Fagnanus (ad caput *Quoniam* de *Constitutionibus*, n. 59 : « Quinimo, ut inquit Salas.., recte facit judex, qui « declarationes S. Congregationis, quas invenerit apud ali- « quem probatum auctorem, ut veras habuerit et sequatur, « etiamsi nec a parte allegentur nec producantur : adjiciens, « *in foro conscientiæ teneri unumquemque eas sequi, si de* « *illis sufficientem notitiam habuerit.* »

Eamdem doctrinam reperies apud Leurenium (*Forum ecclesiasticum*, tomo 1, *Quæstiones prœliminares*, quæst. 24) : apud Zamboni (loco supra citato, pag. 91) et alios quamplurimos.

3° Decretum Urbani VIII, hodie saltem, non prohibet fidem adhiberi declarationibus, etsi in forma authentica non productis, quas genuinas esse certe constat aliunde ; verbi gratia ex eo quod reperiantur in *Thesauro resolutionum*, et citentur a pluribus doctoribus fide dignissimis (veluti a Be-

nedicto XIV, Fagnano et similibus), præsertim si testentur se eas ex regestis authenticis excripsisse. Nam cessante fine legis, cessat lex : porro Urbani VIII decretum latum fuit contra suspectas illas mutilas et falsas declarationes, quæ tunc temporis circumferebantur, et in variis collectionibus insertæ fuerant. Unde finis hujusce decreti fuit, quamplurimas impedire deceptiones, quæ ex hisce spuriis collectionibus facile oriri poterant. Atvero id periculi jamdudum desiit. Nam declarationes ab anno 1718 emanatæ, habentur collectæ in *Thesauro resolutionum*, qui Romæ, assentiente Sacra Congregatione, editur ; et hoc ipso moraliter certum est, eas non esse apocryphas nec confictas. Item anteriorum declarationum ingens numerus, in eodem *Thesauro* per modum citationis reproductæ sunt ; et insuper quamplurimæ, a multis gravissimis scriptoribus, fide dignissimis, post accuratas de ipsarum veritate investigationes, pro genuinis agnitæ sunt. Unde hodie certo constat, in toto orbe christiano, quamplurimas et majoris momenti declarationes prorsus sinceras esse. Ergo non adest quoad ipsas dictum deceptionis periculum. Ergo, etiamsi olim decreto Urbani VIII prohibitum fuisset, ne fides adhiberetur iis etiam declarationibus de quarum sinceritate certo constaret, nisi in forma authentica haberentur (in quo tamen sensu, ut dictum est, hoc decretum non fuit a doctoribus intellectum), at hodie saltem in hoc sensu urgere desiisset. Unde tandem, quoad declarationes, de quarum sinceritate constat, idem hodie sentiendum est, ac si dictum decretum non prodiisset.

5° Ergo ut verum sit inesse S. Congregationis Concilii declarationibus vim legis universalis, necesse non est ut addatur conditio hæc, *dummodo habeantur a secretario subscriptæ et consueto sigillo munitæ.* Nam conditio hæc requireretur dumtaxat ob dictum Urbani VIII decretum : atqui, ex dictis, ob illud decretum non requiritur; sed sufficit ut certo constet de ejusmodi declarationum sinceritate.

Propositio V^a. — *Ut vera sit hæc assertio*, S. Congregationis Concilii declarationibus inest vis legis universalis, *necesse non est ut addatur conditio ista : dummodo eas esse genuinas certo constet.* — Nam quando asseritur, legibus Pon-

tificiis esse ab omnibus fidelibus parendum, non additur, *dummodo de ipsis certo constet* : id enim semper subauditur, ac proinde inutiliter adderetur. Porro idem est de assertione, *S. Congregationis declarationes universaliter obligatoriæ sunt.* Intelligitur de sinceris et certis declarationibus, non de confictis aut dubiis.

Unde tandem simpliciter vera est propositio hæc : *S. Congregationis declarationes vim legis universalis habent* ; nec opus est ut per modum limitationis addantur illæ conditiones, de quibus sub præsenti capite disseruimus.

CAPUT VI.

INESSE DECLARATIONIBUS S. CONGREGATIONIS CONCILII VIM LEGIS UNIVERSALIS, AUCTORITATIBUS CONFIRMATUR.

I. Confirmatur ex gravitate et numero scriptorum qui doctrinam hanc defendunt. — Habetur nempe doctrina illa tanquam certissima, non a paucis et obscuris, sed a quamplurimis et primi subsellii doctoribus ; prout videri potest in dissertatione Zamboni, ad calcem ultimi ipsius voluminis edita.

Ab ejusmodi citationibus, brevitatis causa, hic abstinemus. Unam tamen aut alteram subjicimus, ut perspiciat lector defendi a præfatis auctoribus doctrinam illam, non tanquam meram et liberam opinionem, sed tanquam obligatoriam et omnino in praxi sequendam.

Diœcesis suæ Bononiensis parochos, obligationem pro populo diebus festivis celebrandi certam non esse contendentes, sic redarguit Prosper Lambertini (postea Benedictus XIV) : « Ita disputant, velut Apostolica Sedes de his antea non aperte « judicaverit, et Sacræ Congregationis (quæ sola Tridentinum Concilium interpretari potest) decreta, eo quod pro- « mulgata non fuerint, universos minime complectantur, vel « forum externum solum respiciant, aut etiam internum, si

« tamen in lucem aspectumque publicum proferantur. His « rationibus aliisque *nullius momenti*, sententiam suam prædicant ac tuentur. » (institutione 10, n. 1). Has nullius momenti rationes postea confutat in hunc modum : « Neque « illæ excusationis causæ admittuntur quas superius attuli- « mus, nempe Sacræ Congregationis decretis legem minime « induci ; et sine culpa violari, cum promulgari non consue- « verint. Nam cum lex aliqua jam palam innotuit, necesse « non est ut eodem pacto reliquæ sanctiones publice divul- « gentur quibus eadem lex magis declaratur. Cum vero illam « legem indicant qui, non modo auctoritate præditi sunt, sed « etiam soli possunt Tridentinum Concilium explicare, ideo « utrumque forum jure complectitur. Item supervacaneum « est ad eam rationem confugere, hujusmodi decreta ad illos « solum pertinere, pro quibus constituta sunt. Nam licet id « non semel contingat, ea tamen de quibus sermo est ad uni- « versos referuntur, licet viri alicujus singularis gratia ema- « naverint, quia ad explicandum magisque intelligendum « Concilium confecta fuerunt » (ibidem n. 6). Circa morem Sacræ Congregationis, ad emanata jam sua decreta persæpe remittendi, sic adnotat : « Observandum est prioris temporis « decreta a Sacra Congregatione in medium proferri ; ex « quo facile comprobatur ad universos ipsa spectare, licet « aliquorum solum gratia prodierint, eo quod Concilii Tri- « dentini intelligentiam et explicationem præ se ferant » (ibidem, n. 8.)

Idem Benedictus XIV (institutione 80, n. 17) loquens de quibusdam Sacræ Congregationis Concilii declarationibus, sic habet : « Licet pro eventu aliquo peculiari pronuntiatæ « fuerint, plurimi tamen faciendæ sunt, *legemque indicunt,* « dum mentem Concilii interpretantur. »

Monacellus, in suo *Formulario legali* (parte 2, titulo 16, formula 2, n. 18) de S. Congregatione Concilii sic loquitur : « Ad quam privative pertinet jus Concilium interpretandi, « obligandi subditos Ecclesiæ ad observantiam suarum de- « clarationum in utroque foro : quia, cum fiant auctoritate « a Papa Cardinalibus tradita interpretandi Concilium.., « eorum decreta non differunt a lege declarata... ; et ideo

« non sunt novæ leges, sed ipsæ leges Concilii, prius obs- « curæ et dubiæ aut male intellectæ. »

Inter alios quos citat et sequitur Zamboni (in *Supplemento præfationis*, ad calcem ultimi voluminis, pag. 115) sic habet Ridolphinus (*Praxis judiciaria*, parte 1, capite 7, n. 83): « Declarationes autem Sacræ Congregationis Concilii sunt « decisivæ, et habent vim legis universalis.. ; et cum sint « factæ ab habente potestatem et facultatem a Summo Pon- « tifice, ab eo factæ censentur ; et faciunt jus quoad omnes, « prout ipsimet canones.. ; et ligant tam in foro fori quam in « foro poli, etiamsi non sint publicatæ ; et sufficit eas alle- « gare ad instar juris communis. »

Et tandem communis canonistarum praxis est quæstionem tanquam terminatam habere, quando adducere potuerunt S. Congregationis declarationes eam decidentes.

II. *Confirmatur auctoritate Sacræ Rotæ* : « Rota Romana, « inquit Zamboni, Sacræ Congregationis Concilii declara- « tiones absque ulla oppositione vel ambiguitate reverenter « recipit atque omnimode observat ; et etiam ipsas suas « decisiones rejicit, quando in contrarium adsunt declara- « tiones Sacræ Congregationis » (in *Supplemento præfationis*, in fine ultimi voluminis, pag. 97). Id probat Zamboni multis adductis textibus. Nimirum pro certo tenet Rotæ tribunal inesse vim legis universalis dictis declarationibus, licet non promulgatis. Et hanc esse Sacræ Rotæ doctrinam et praxim negat nullus. Jam vero pluris facienda est hujusce tribunalis, quam ingentissimi privatorum doctorum numeri auctoritas.

III. *Confirmatur veteris juris Romani auctoritate.* — Sic habetur in corpore juris Justinianæi (*Institutionum*, libro 1, titulo 2, § 8) : « Responsa Prudentium, sunt sententiæ et « opiniones eorum quibus permissum erat de jure respon- « dere. Nam antiquitus constitutum erat ut essent qui jura « publice interpretarentur, quibus a Cæsare jus respondendi « datum est, qui jurisconsulti appellabantur : quorum om- « nium sententiæ et opiniones eam auctoritatem tenebant, « ut judici recedere a responsis eorum non liceret, ut est « constitutum. » Ejusmodi *Prudentum* responsa seu declarationes non promulgabantur, et tamen vim legis habebant.

Fuit nempe is Prudentum cœtus, relative ad legum dubiarum interpretationem, id ipsum quod est hodie Sacra Congregatio Concilii relative ad interpretationem Tridentinorum decretorum. Legum interpretationem sibi reservaverant imperatores; et expresse prohibuit Justinianus ne quis in leges suas commentarios ederet : idem sancivit quoad Tridentina decreta Pius IV. Dictam Potestatem interpretandi *Prudentium* cœtui contulerunt Cæsares : pariter et Sixtus V Sacræ Congregationi Concilii. Quod autem potuerint Cæsares vim legis annectere hujusmodi Prudentium responsis, ita perpetuo fuit omnibus persuasum, ut nullus reperiatur, qui hoc in dubium vocaverit. Illa autem generalis persuasio tota sua auctoritate confirmat, vim legis etiam habere S. Congregationi Concilii Cardinalium declarationes, licet non promulgatas ; cum eos sedes Apostolica constituerit ad interpretandas, Pontificia auctoritate, Tridentinas leges. Sane si hodie imperator Napoleo III ejusmodi jurisconsultorum cœtum institueret, decernens ut vim haberent leges juxta sensum ab isto cœtu semel declaratum, licet non promulgatum, num auderent gallicani theologi contrarium tenere, et legem in sensu declarato violare, aut docere legem in eo sensu declarato haud esse obligatoriam; ex ea ratione quod istæ declarationes legum more non promulgentur ?

IV. *Confirmatur ex praxi sacrarum Congregationum et Sedis Apostolicæ.* — 1° Agit Apostolica Sedes, agunt Sacræ Congregationes perinde ac si omnino certum foret, inesse dictis declarationibus vim universalis legis. Id nonnullis exemplis ostendamus :

Primo. Controvertebatur olim inter doctores, an possit Episcopus dispensare cum bigamo pro susceptione sacrorum ordinum, et an Episcopus ita dispensans et ordinans, incurrat censuras. Sacra Congregatio Concilii declaravit Episcopo hanc dispensandi facultatem non competere. Contigit sub Sixto V ut quidam Episcopus, non obstante S. Congregationis declaratione, cum bigamo dispensaret, eique primam tonsuram et beneficium conferret. Causa ad sacram Congregationem delata, « quamvis, ut ait Fagnanus, Congregatio niteretur « eum excusare (tum quia pœna suspensionis a jure imposita

« non videtur latæ sententiæ, sed ferendæ ; tum quia super « hoc articulo primarios inter doctores maxime dissidetur) « tamen Sixtus V in Consistorio respondit, significandum « Episcopo ipsum esse suspensum a collatione ordinum ; item « promotum incidisse in pœnas ; *juxta declarationem Con-« gregationis.* » (ad caput *Quoniam, de Constitutionibus*). Ergo existimavit Sixtus V, post declarationem Sacræ Congregationis, etsi non promulgatam, obligare legem *juxta sensum declaratum.*

Secundo. Ex capite 7 sessionis 23 Tridentinæ Synodi, Episcopo sacras ordinationes facturo injungitur ut « ordinando-« rum *genus*, personam, ætatem, institutionem, mores, doc-« trinam et fidem diligenter investiget et examinet. » Inde orta inter doctores controversia, an ex hac obligatione examinandi ordinandorum *genus*, sequeretur posse aut debere Episcopum ordinandis, a judaica vel hæretica stirpe oriundis, ordinationem denegare. Declaravit Sacra Congregatio Concilii, prout refert Clemens VIII, in sua Constitutione *Cum ex injuncto*, 6 octobris 1593 (in Bullario editionis Coquelines, tomo, 5, pag. 464), « Quod... Episcopus.., eos qui ori-« ginem a Judæis ducunt, quique ab hæreticis descendunt, « per paternam lineam nimirum ultra secundum, et per ma-« ternam ultra primum gradum, ab ordinatione excludere « minime deberet. » Non obstante illa Sacræ Congregationis decisione, Pacensis Episcopus eos qui a judæis vel hæreticis originem trahebant ordinare renuebat. Eum Sacræ Congregationis nomine litteris commonuit Cardinalis Matheius, de præfata declaratione, utque eidem declarationi suam agendi rationem accomodaret. At hisce litteris morem non gessit Pacensis Præsul. Tunc eum severe redarguit Clemens VIII, dicta Constitutione *Cum ex injuncto*, in qua sic habetur : « Tu nihilominus litteris et ordinationi Congre-« gationis hujusmodi, quod quidem moleste tulimus, adhuc « minime paruisti. Proinde Nos... Fraternitati tuæ, per « præsentes, in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub indigna-« tionis nostræ, aliisque arbitrii nostri pœnis districte præ-« cipimus et mandamus, ut *juxta dictæ Congregationis sen-« tentiam*... supradictas personas quascumque ab hære-

« ticis per paternam lineam ultra secundum. et per ma-
« ternam ultra primum gradum, vel a judæis originem
« trahentes..., a sacris ordinibus in posterum minime ex-
« cludas. » Ergo Sacra Congregatio Concilii et summus Pontifex persuasum habuerunt, inesse ejusdem Congregationis declarationibus vim universaliter obligatoriam.

Tertio, « etsi de jure communi Episcopus possit accipere
« procurationem, etiam cum visitat ecclesias et loca pia *suæ*
« *civitatis...*, tamen Sacra Congregatio resolvit Episcopo id
« non licere post decretum (Tridentinum) capitis 3, sessionis
« 24, licet verbis Concilii non adeo clare id exprimatur. Eos
« vero qui in casu prædicto... procurationem exigere præ-
« sumpserunt, non modo Sacra Congregatio acriter corri-
« puit, atque ad restitutionem ejus quod indebite acceperunt
« coegit, sed Sanctissimus aliquando etiam dupli pœna mu-
« lctavit... Ad quam quidem restitutionem adacti sunt etiam
« Episcopi, qui contra declarationem Sacræ Congregationis,
« prætextu consuetudinis, mulctas pecuniarias sibi aut suis
« officialibus applicarunt ; et tamen ea consuetudo nullibi
« reperitur expresse sublata a Concilio. » (Fagnanus, ad caput *Quoniam*, *de Constitutionibus*, n. 27).

Diligenter attendat lector ad Sacræ Congregationis et Sedis Apostolicæ praxim, quam ibi testatur Fagnanus ; et quæ potest aliis verbis sic exponi : de jure communi ante Tridentinam Synodum liberum erat Episcopo, civitatis episcopalis ecclesias et loca pia visitanti, subsidium illud exigere, quod *procurationem* canonistæ vocant. Celebrato Tridentino Concilio, in quæstionem vocatum est, an dictum jus Episcopi sublatum fuisset necne, per caput 3 sessionis 24. Clara non erant Tridentini decreti verba, et dissidebant doctores. Declaravit Sacra Congregatio dictum jus fuisse sublatum ; id est, nullam posse ab Episcopo exigi procurationem, quando civitatis episcopalis loca visitat. Nihilominus perrexerunt nonnulli Episcopi procurationem in isto casu exigere. Quid tum egit Sacra Congregatio ? Quid Sedes Apostolica ? Sane si declaratio fuisset dumtaxat doctrinalis et vim obligandi non habuisset, non debuerunt isti Episcopi corripi et puniri. Nam in hypothesi quod declaratio eos non ligaret, neque ligabantur

Tridentino decreto, utpote dubio et controverso; et consequenter legitime adhuc utebantur jure communi antea vigente. Et tamen eos S. Congregatio acriter corripuit, et Sedes Apostolica severe punivit. Ergo tanquam omnino certum habuerunt S. Congregatio et Sedes Apostolica, obligatoriam fuisse declarationem, etsi more legum non promulgatam. Item controvertebatur inter doctores, an titulo consuetudinis liceret Episcopo in suos aut officialium suorum usus mulctas pecuniarias convertere : emanarunt S. Congregationis responsa, quibus declarabatur id non licere : quibus non obstantibus, nonnulli Episcopi, suarum diœceseon consuetudine freti, dictas pecunias ex mulctis provenientes sibi aut suis officialibus applicarunt. Si obligatoriæ non fuissent dictæ declarationes, hi Episcopi absque aperta injustitia puniri non potuissent: et tamen ad dupli restitutionem adacti sunt. Ergo de vi obligatoria dictarum declarationum, etsi non promulgatarum, et licet pro casibus particularibus de more emanatarum, ne vel minimum dubitarunt S. Congregatio et Sedes Apostolica.

Quarto, « Episcopus ultra montes, in vim capitis 12 sessionis 24, pronuntiavit irritam esse collationem canonicatus (nullum sacrum ordinem annexum habentis) in collegiata ecclesia, eo quod provisus non exegisset annum vigesimum ætatis suæ : idque contra resolutionem Sacræ Congregationis, quæ declaravit, Concilium in dicto capite 12 nihil disposuisse circa ætatem ad obtinendos canonicatus in ecclesiis collegiatis. Quæsitum est an sententia Episcopi sustineatur, ex eo quod ipse habuerit ignorantiam invincibilem prædictæ declarationis. Et manifestum est non sustineri ; quia si licuit Episcopo ignorare declarationem non publicatam, non tamen licuit ignorare decretum Concilii, quod etiam ante congregationis declarationem ita erat intelligendum ; cum declaratio non faciat aliquid novi. Et ignorantia potuit quidem excusare a pœna, sed non validare actum nullum... Quinimo Sixtus V non excusavit a pœna suspensionis Episcopum, qui ignorans declarationem Congregationis, dispensavit cum bigamo ad primam tonsuram, ut dictum est supra. Quod si in decretis Concilii aliquid obscurius dictum videatur, non tamen propterea

ab illius observantia quisquam excusatur, cum super eo possit ac debeat Sedem Apostolicam consulere, ut cavetur in Constitutione Pii IV. Certum est enim ignorantiam juris dubii non excusare, cum consuli possunt peritiores. » (Fagnanus, ad caput *Quoniam*, *de Constitutionibus*, n. 48).

Quinto, juvat etiam aliquot exempla quoad S. Congregationis Rituum declarationes subnectere. Nam sicut Sacræ Congregationi Concilii collata est potestas decreta Tridentina interpretandi, sic commissum est S. Rituum Congregationi ut rubricas aliasque dubias de sacris ritibus leges declararet. Unde ad ostendendam Romanæ Curiæ praxim, æque valent ex utraque Congregatione desumpta exempla. Porro dubium non est quin S. Congregatio Rituum suas declarationes, etsi in casibus particularibus et absque promulgatione emanatas, habeat tanquam universaliter obligatorias. Id contra doctorem Nilles, in collectione *Revue théologique* (2e série pag. 636) quidam nuper probabat in hunc modum :

« Manière de faire de la Congrégation elle-même, juge as-
« surément très-naturel (M. Nilles le reconnaît) de sa propre
« compétence : après qu'elle a donné sur un point quelconque
« quelques réponses, si l'on vient à la consulter de nouveau,
« elle renvoie à ses décrets déjà rendus comme à la règle,
« *serventur decreta* . Elle en recommande l'observation,
« non seulement à ceux auxquels ils ont été adressés, mais
« à tous les diocèses... Si l'on s'en écarte, elle s'en plaint
« comme d'une transgression blâmable. Donnons quelques
« exemples entre mille que nous pourrions citer. »

Ibi subnectit citatus auctor declarationem *in Alexanensi* 7 septembris 1658. et declarationem *in una Dalmatiarum*, 4 augusti 1663, quibus Sacra Congregatio respondet, non esse deferendam stolam extra sacramentorum administrationem. Tum ita prosequitur : « En 1816 les archiprêtres et les curés du
« territoire de l'abbaye de Farfa avaient l'habitude de porter
« l'étole en chantant les offices. En le faisant, ils violaient
« la règle portée par les décrets que nous venons de citer.
« Selon les principes de la dissertation (de M. Nilles) ils eus-
« sent assurément pu dire que c'étaient là des décisions ren-
« dues pour résoudre des questions ayant surgi dans des

« diocèses étrangers ; qu'ils avaient eux une coutume invé-
« térée dont ils n'avaient pas à s'écarter, jusqu'à ce qu'une
« déclaration spéciale les soumit à ce régime. Et toutefois
« la Sacrée Congrégation accepte si peu ce système, qu'elle
« reproche aux curés de Farfa de n'avoir pas obtempéré aux
« décrets *in Alexanensi* et *in una Dalmatiarum*. Voici les
« paroles de la Sacrée Congrégation : Cum non obstantibus
« S. Rituum Congregationis decretis pluries editis, et signan-
« ter in una Alexanensi, diei 7 septembris 1658, et Dalma-
« tiarum diei 4 augusti 1663, quibus cavebatur ne hebdo-
« madarii, archipresbyteri aliique uti possent stola in canen-
« dis divinis officiis, sed tantum in sacramentorum confec-
« tione et administratione, eidem S. Congregationi innotuerit
« hujusmodi abusum et viguisse et in præsens adhuc vigere
« penes archipresbyteros et parochos abbatiæ *nullius* Far-
« fensis ; eadem Sacra Congregatio... declaravit, stolam non
« esse adhibendam præterquam in collatione et confectione
« sacramentorum ; ideoque consuetudinem in contrarium
« esse abusum, per locorum Ordinarios omnino eliminan-
« dum. Die 7 septembris 1816. » Alia ibidem subnectuntur similia exempla. Ergo revera existimant S. Congregationes Concilii et Rituum, suis declarationibus, etsi non promulgatis, inesse vim quoad omnes obligatoriam ; et idem existimat Sedes Apostolica ; et juxta illam persuasionem invaluit praxis Romanæ Curiæ. Jam vero,

2° Stylus seu praxis Romanæ Curiæ facit jus, prout admittunt communiter doctores ; inter quos Schmalzgrueber adnotat (dissertatione procemiali ; n. 384) in hunc modum : « Uni-
« formitas responsorum ac sententiarum super eodem arti-
« culo sæpius et uniformiter redditarum, inducit stylum et
« praxim curiæ : stylus autem et praxis Curiæ jus facit, ca-
« pite *Quam gravi*, 6 *de Crimine falsi*. »

CAPUT VII.

CONCLUDITUR HODIE PROBABILEM NON ESSE NEC IN PRAXI TUTAM SENTENTIAM, QUÆ S. CONGREGATIONIS CONCILII DECLARATIONIBUS VIM LEGIS UNIVERSALIS DENEGAT.

I. Non negamus dictam sententiam a multis et gravibus doctoribus habitam fuisse tanquam probabilem. Item fatemur, ex hujusmodi doctorum auctoritate revera probabilem opinionem illam aliquando fuisse; quandiu scilicet certa et certo nota non fuit contraria Curiæ Romanæ et Sedis Apostolicæ praxis. Atvero,

II. Quando in duas sententias oppositas abeunt doctores, et superveniens Sedis Apostolicæ auctoritas, vel expresso decreto, vel certa et constanti praxi sua, unam aperte reprobat, jam desinit probabilis esse illa sententia, et pro falsa est ab omnibus habenda. Id porro contigit quoad opinionem, quæ S. Congregationis Concilii declarationibus vim legis denegabat. Nimirum certa jamdudum est praxis Sacrarum Congregationum Concilii et Rituum, qua suas declarationes, etsi non promulgatas, et quoad casus particulares editas, tanquam vim legis universalis habentes urgent, et eos redarguunt, qui hisce declarationibus non obtemperant. Atque ita S. Congregationes agunt, non privata, sed Apostolica auctoritate. Etsi ergo Sedes Apostolica dictam opinionem expressa definitione nondum reprobaverit, eam tamen praxi sua sufficienter reprobavit ; ut adeo non videatur hodie, etiam tanquam probabilis, sustineri posse ; quamvis excusandi sint antiqui ipsius defensores, utpote qui dictam praxim haud satis perpenderunt, vel forte satis notam non habuerunt. Ipse etiam sanctus Ligorius primum opinionem illam *probabilem* asseruerat ; id ipsi persuadente sat magno, quem libros volvens reperiebat, ei adhærentium doctorum

numero. At postea, re melius perpensa (prout supra, capite 1, quæstione 4, retulimus), docuit, præfatis declarationibus *obstringi omnes fideles*, dummodo fuerint divulgatæ, *usu plurium, vel relatione auctorum communiter ipsas referentium*. Quibus verbis recidit in sententiam quam defendimus; eorum nempe qui simpliciter asserunt, *inesse dictis declarationibus vim legis universalis*. Nam id semper intelligitur de solis declarationibus quæ revera a Sacra Congregatione pronuntiatæ sunt, seu quas certo constat esse genuinas et sinceras, non autem de quibus dubium est an sint fictæ vel truncatæ : porro ut ita certo constet, non sufficit declarationem referri ab unico privato scriptore, ut patet. Cæterum quocumque modo certo constet aliquam declarationem genuinam ac sinceram esse, dummodo *certo constet*, non videtur cur non sit cum sancto Ligorio concludendum, illa *obstringi fideles omnes ;* id est, eos omnes fideles qui certam de hujusmodi declaratione notitiam habent. Cur enim tenet sanctus Ligorius obstringi me aliqua declaratione, *usu plurium vel relatione auctorum communiter eam referentium divulgata* ? Ideo sane quia tunc mihi certo constat revera ita declarasse Sacram Congregationem. At ratio ista tota urget, etiamsi alio modo dictam certitudinem acquisiverim; verbi gratia, si propriis oculis eam in regesto authentico legerim ; vel copiam secretarii subscriptione et consueto sigillo munitam præ manibus habuerim. Nec dicatur intelligendum esse citatum sancti Ligorii locum eo sensu quod requirat *promulgationem*, quamvis pro sufficienti promulgatione habeat dictam *divulgationem* ex usu plurium, vel ex relatione auctorum communiter referentium : nam citatio declarationis alicujus, a multis privatis auctoribus facta, nunquam erit promulgatio. Unde, si requiratur promulgatio, nunquam sufficiens erit communis citatio a pluribus privatis auctoribus facta. Sin vero sufficiat communis privatorum auctorum citatio, non est cur non sufficiat quicumque modus, quo certo constet genuinam et sinceram esse declarationem.

Cæterum, si rem habeamus cum Gallicanis, non plus ab ipsis postulabimus, quam exigit sanctus Ligorius : nimirum

ut tanquam universaliter obligatorias habeant S. Congregationis declarationes, quæ *relatione auctorum communiter ipsas referentium* fuerunt divulgatæ. Etenim declarationes quæ contra Gallicanos urgeri solent, hanc conditionem habent; nec in probationem adducuntur, nisi citatis simul auctoribus multis eas referentibus. Unde si expositam sancti Ligorii doctrinam recipiant Gallicani, negotium ipsis non facessemus.

III. Ex dictis sub præsenti capite, facile colliget lector nonnihil esse corrigendum, ex iis quæ de eadem quæstione disserui, in meo tractatu *de Principiis* (parte 2, sectione 5, capite 2, editionis primæ), Etsi enim ibi de sententia dictis declarationibus vim legis denegante dixerim, eam *nulla solida ratiode fundari*, attamen concessi sententiam illam de iis esse opinionibus, quæ *licite* in scholis catholicis defend possunt. Hoc ultimum nunc, re melius perpensa, asserere non audeo. Quamvis nempe olim licita hæc opinio fuerit, at hodie, ob expositam Sacrarum Congregationum et Sedis Apostolicæ certam praxim, quæ eidem opinioni palam adversatur, videtur sententia illa omni jam probabilitate destituta, et prorsus deserenda.

CAPUT VIII.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

Objectio 1ª. — Si declarationes Sacrarum Congregationum vim legis haberent, leges in immensum crescerent : qua legum farragine obrueretur, non juvaretur Ecclesia.

Respondetur : Declarationes non sunt novæ leges, sed interpretationes illarum legum, de quarum ambiguo sensu oriuntur lites et controversiæ. Porro nedum nocivum, utile ac necessarium Ecclesiæ est, ut de medio tollantur controversiæ ac dubia circa legum sensum. Et quamvis declara-

tiones illæ sint numero quamplurimæ, dictum utilitatis scopum attingunt. Canonistæ siquidem eas circa unamquamque materiam investigant et pro regulat in exponendis sacris disciplinis assumunt; et sic jamdudum de medio sublatæ sunt quamplurimæ controversiæ ac lites; quæ, seclusis dictis declarationibus, perpetuo recurrissent, non sine multiplici ecclesiarum detrimento. Unde prorsus absona est objectio illa, quam validissimam existimavit, spuria sua et Gallicanissima doctrina conspicuus, Gibert.

Objectio 2ª. — Nunquam subditis suis principes concedunt leges ferendi potestatem : ergo nec Sedes Apostolica censenda est Sacræ Congregationi facultatem fecisse declarationes edendi, quæ vim legis habeant.

Respondetur : Non agitur de potestate condendi leges, sed eas interpretandi : porro antiquitus in imperio romano ejusmodi potestas nonnullis jurisperitis, quos *prudentes* vocabant, collata est : et eorum interpretationes vim legis habebant. Unde absque exemplo non est a subditis fieri legum dubiarum interpretationes, quæ vim legis habeant.

Objectio 3ª. — Nulla affertur Pontificia Constitutio qua expresse dicatur, Sacris Congregationibus collatam esse potestatem edendi declarationes *quæ vim legis habeant*; ergo censenda est Sedes Apostolica Congregationes instituisse, ut *doctrinales* dumtaxat declarationes ederent.

Respondetur : Constitutio Sixti V dictam potestatem Sacræ Congregationi clare confert. Quamvis enim expressis terminis non dicat ejusmodi interpretationes vim legis habituras, id tamen ex contextu invicte colligitur prout supra probatum est. Et idem confirmat Sedis Apostolicæ praxis.

Objectio 4ª. — Si voluisset Apostolica Sedes S. Congregationi potestatem conferre obligatorias declarationes edendi, videns rem inter doctores controverti, eam controversiam decreto aliquo definivisset : atqui e contra patienter tulit utramque opinionem in scholis defendi ; ergo signum est noluisse Sedem Apostolicam Sacræ Congregationi committere ut declarationes obligatorias ederet.

Respondeo : I° Retorqueo argumentum : Si voluisset Apostolica Sedes S. Congregationi dumtaxat committere ut doc-

trinales declarationes ederet, videns contrariam sententiam a multis doctoribus defendi, eique aptari S. Congregationis praxim, aliqua definitione opinionem hanc proscripsisset : atqui patienter tulit utramque sententiam doceri in scholis : ergo.

2° Sedes Apostolica justis de causis quandoque abstinet a proscribenda statim opinione erronea, licet videat illam a multis doctoribus recipi. Quod patet ex condemnatione plurium opinionum, quæ diu in scholis defendi permissæ sunt, et vere probabiles fuere, antequam Summi Pontifices eas proscripsissent.

3° Opinionem de qua hic agimus (nimirum mere doctrinales, et non obligatorias, esse S. Congregationis declarationes), sua agendi ratione, id est, romanæ Curiæ praxi, aperte reprobavit Sedes Apostolica, ut probavimus. Et hoc satis est ad adimendam illi opinioni quamlibet probabilitatem, quamvis nondum accesserit expressa condemnatio.

Objectio 5ª. — De essentia legis est ut obligare nequeat nisi promulgetur ; atqui declarationes legum dubiarum sunt novæ leges ; ergo absque promulgatione obligare nequeunt.

Respondetur : Objectionem illam supra, capite 2 et 3 jam confutavimus. Nimirum, quod de essentia legis sit promulgatio, non est certum, sed controvertitur. Falsum autem omnino est, declarationes non posse universaliter obligare nisi promulgentur. Et tandem falsum est, eas esse novas leges in proprio et rigoroso sensu.

Objectio 6ª. — Vis legis quæ declarationi tribuitur, vel provenit ab ipsamet declaratione, vel a lege declarata : si prius, ergo declaratio est vera lex : si posterius, ergo falso dicitur ipsi *vim legis inesse*.

Respondetur : Quando dicimus *declarationes habere vim legis*, intelligimus *leges obligare in sensu declarato*, et nihil aliud. Unde objectio hæc futilis est. De quo sic adnotavit Fagnanus (ad caput *Quoniam, de Constitutionibus*) : « Quod « si dicas... obligationem non oriri ex eo quod ita Sacra « Congregatio declaraverit, sed ex eo quod ita Concilium « disposuerit, fateor ita esse ; quia declarationes intrinsece « insunt Concilio, et obligatio ex Concilio ipso proficiscitur,

« ut late ostensum est supra... In hoc tamen consistit differentia, quod cum post declarationem super aliquo articulo editam, jus quod ex eo decreto oritur dicatur clarum, ejus ignorantia amplius allegari non potest, sicut aliquando allegari potuisset ante ipsam declarationem. Manifestum est enim ignorantiam juris dubii ac difficilis intellectu in aliquibus casibus excusare... Et propterea male intelligens legem canonicam non peccat mortaliter, nisi post declaratam ejus obscuritatem. »

Objectio 7ª. —Absonum foret Sacræ Congregationi donum infallibilitatis tribuere : atqui tamen deberet esse infallibilis ut ejus declarationes vim legis haberent. Nam, ex concessis, obligatio non proficiscitur ab ipsa declaratione, sed a lege : lex autem non obligat nisi in vero suo sensu, id est, in sensu quem in mente habuit legislator : ergo ut obligatoria sit declaratio, necesse est ut semper et infallibiliter verum legis sensum a legislatore intentum declaret : si enim non adsit quoad hoc infallibibilitas, semper aderit dubium an sensus declaratus cum vero sensu legis consentiat ; et proinde lex (utpote adhuc dubia in sensu declarato) nequaquam juxta hunc sensum obligare poterit.

Respondetur : In legibus dubiis, prout supra ostensum est, intervenit duplicis legislatoris voluntas : humani scilicet, et Dei. Equidem contingere potest ut legislator humanus velit suam legem obligare in sensu diverso ab eo, qui a legitima auctoritate postea declarabitur : at, in hoc casu, quia societatis bonum requirit, ut leges obligent juxta sensum per legitimam auctoritatem declaratum, vult Deus ut lex illa dubia vim habeat, non juxta legislatoris humani sensum, sed juxta sensum postea declarandum. Unde tunc Deus irritat legem in sensu ab humano legislatore intento, et illam firmat in sensu qui postea declarabitur. Nec dicatur gratuito asseri hunc Dei interventum. Nam talem interventum asserere nihil aliud est quam asserere hocce juris naturalis principium : *Vult Deus ut leges dubiæ possint a legitima auctoritate declarari, et obligent in sensu declarato.* Si enim talis sit voluntas Dei, sequitur ab initio vim habere legem juxta sensum postea declarandum, utpote a Deo supremo legislatore inten-

tum; non autem juxta sensum legislatoris humani, si forte diversum intenderit. Et similis Dei interventus admittendus est in casu legis pravæ : vult quidem tunc legislator humanus legem suam intrinsece pravam obligare : at eam simul irritat Dei voluntas, seu, quod idem est, jus naturale. In casu autem legis dubiæ, supplet Deus dicto modo, propter commune societatis bonum; firmat nempe legem juxta sensum postea declarandum ; siquidem vult ut tales declarationes obligatoriæ sint, et etiam ut actus declarationi anteriores validi sint vel irriti, prout tales declarabuntur. Hoc autem prænotato, sic objectionem diluimus :

Ut declaratio obligaret, deberet esse infallibilis quoad verum legis sensum, distinguo : deberet infallibiliter declarare sensum a legislatore humano intentum, nego : deberet infallibiliter declarare sensum in quo Deus vult legem obligare, concedo. Jam vero hæc posterior infallibilitas, nedum absona sit, non potest non admitti ; siquidem, ex hypothesi, semper verum est velle Deum ut lex vim habeat in sensu qui declaratur. Unde infallibilitas hæc improprie dicta stat potius ex parte Dei : vult nempe infallibiliter Deus ut lex dubia vim habeat juxta sensum a legitima auctoritate declaratum ; ex quo rigorose sequitur semper et infallibiliter a legitima auctoritate declarari sensum, in quo Deus vult legem vim habere : hæc enim duo correlativa sunt. Unde subditis curandum non est, an declaratio attigerit necne verum legis sensum ; quia quicumque sit sensus a legitima auctoritate declaratus, hoc ipso, ex vi juris naturalis, est sensus in quo lex vim habet.

Objectio 8ª. — Sacra Congregatio declarationes suas novis declarationibus contrariis sæpe corrigit : porro id probat falsum esse fundamentum expositum videlicet : legem certo et infallibiliter obligare, et ab initio vim habuisse, in sensu declarato : nam absurdum est eamdem legem obligare juxta declarationes contradictorias.

Respondetur : 1° « Falsam et commentitiam esse hanc « multiplicem declarationum repugnantiam ; quandoquidem « spatio quindecim fere annorum, quo fuimus Sacræ Con- « gregationi Concilii a secretis, nunquam contigit, ut Con-

« gregatio ex deliberatione retractaverit ullam resolutionem « prius editam. Nec anteactis temporibus, in scripturis et « libris publicis usquam reperi, eam ex proposito recessisse « a decisis, nisi in duobus casibus » Fagnanus, ad caput *Quoniam, de Constitutionibus*, n. 56). Loquitur ibi Fagnanus de solis decisionibus quibus Tridentinorum decretorum sensus declaratur ; de quibus solis et nos in præsenti disceptatione agimus. Quod enim decisiones factum respicientes (quas etiam sæpe Sacra Congregatio edit), ex obtentis novis documentis et informationibus, mutet et retractet, nihil facit ad quæstionem.

2° Admisso etiam casu duplicis contradictoriæ decisionis, circa ejusdem Tridentini textus sensum, nihil absurdi sequitur, prout probavimus supra (capite 3, prop. 5 et 6).

Nota. Aliæ nonnullæ objectiones videri possunt apud Zamboni, ad calcem ultimi voluminis.

SECTIO II.

De auctoritate S. Congregationis Rituum.

1° Statum quæstionis exponemus : 2° concludemus declarationes seu decreta, quæ respiciunt jus commune (non autem jus particulare seu privilegiatum alicujus personæ vel loci), vim legis universalis habere, licet non promulgentur, et quamvis occasione casuum particularium edantur : 3° expendemus novam quamdam opinionem a doctore Nilles nuper propugnatam.

CAPUT I.

STATUS QUÆSTIONIS EXPONITUR.

Propositio I[a]. — *Sacræ Rituum Congregationis Cardinalibus ab Apostolica Sede collata est potestas interpretandi rubricas, aliasque leges quæ ritus sacros respiciunt.* — Colligitur ex sæpe citata Constitutione *Immensa* Sixti V, præsertim ex istis verbis : « Cæterasque in hujusmodi Sacris Riti« bus et cœremoniis incidentes difficultates cognoscant, « summarie terminent et componant. » Et quod revera ejusmodi potestate donata fuerit dicta Congregatio, extra controversiam est. Imo et ex eadem Sixti V Constitutione ipsi competit *legislativa* potestas; siquidem procurare debent ut *cœremoniæ si exoleverint restituantur*, *si depravatæ*

fuerint reformentur; *libros de Sacris Ritibus et cæremoniis, imprimis Pontificale, Rituale, Cæremoniale, prout opus fuerit, reforment et emendent.*

Unde, sicut Sacræ Congregationi Concilii commissa est potestas disciplinaria Tridentinæ Synodi decreta *interpretandi*, et insuper potestas *legislativa*, qua valeat generatim de moribus et disciplina decernere ; ita Sacra Rituum Congregatio potestatem accepit *interpretandi* rituales leges, et insuper potestatem *legislativam* ad statuendum de sacris ritibus et cœremoniis. Item utrique collata est *judicialis* in propria respective materia potestas, ad dirimendas particularium lites.

Hinc verum non est, quod suadere conatur dominus Nilles (*Revue théologique*, 2e serie, pag. 450 et seq.), differre Sacram Congregationem Rituum a Sacra Congregatione Concilii, in eo quod posteriori collata sit potestas leges universales seu jus commune interpretandi ; non autem priori, *nisi raro admodum*, (ut ait) *atque per accidens*. Imo, sicut ad Congregationem Concilii pertinet Tridentinæ Synodi disciplinaria decreta declarare, ita ad Congregationem Rituum spectat rituales interpretari leges. Quod etiam facto patet ; siquidem Gardellianam collectionem magna ex parte replent ejusmodi decreta, quibus deciditur quo sensu rubricæ aliæve rituales leges intelligendæ sint atque servandæ. Igitur fundamento caret prætensum illud inter utramque discrimen ; et eadem e contra est, sub hoc respectu, utriusque Congregationis conditio.

Propositio IIa. — *Sacræ Rituum Congregationi collata est dicta potestas sine restrictione*, Papa prius consulto. — Nam 1° in Constitutione *Immensa* Sixti V, apponitur quidem restrictio *Nobis prius consultis*, ubi Sacræ Congregationi confertur facultas officia de patronis concedendi : ast in conferendis cæteris facultatibus nullam omnino restrictionem Pontifex annexuit. Et in particulari, absolute et sine ulla conditione dictæ Congregationis Cardinalibus attribuit, ut *cæteras in hujusmodi Sacris Ritibus et cæremoniis incidentes difficultates cognoscant, summarie terminent et componant.* Ergo revera, ut dictæ Congregationis declarationes

seu decreta Pontificiam auctoritatem habeant, necesse non est ea edi, consulto prius Pontifice. Equidem praxis est ut consulatur : sed etiamsi ederetur decretum absque prævia tali consultatione, polleret nihilominus Apostolica auctoritate; quia, vi citatæ Constitutionis Sixti V, ederetur ex potestate quam circa hoc ipsum S. Congregationi semel pro semper contulit Sedes Apostolica.

2° Ipsamet Sacra Congregatio id expresse declaravit (in una *ordinis Prædicatorum*, 23 maii 1846, n. 5051 editionis Gardellianæ anni 1856). Ad propositum enim, sub numero 7, hocce dubium, *An decreta a Sacra Congregatione emanata, et responsiones quæcumque ab ipsa propositis dubiis scripto formaliter editæ, eamdem habeant auctoritatem ac si immediate ab ipso Summo Pontifice promanarent, quamvis nulla facta fuerit de iisdem relatio Sanctitati suæ*, Sacra Congregatio respondit, *affirmative.* Et notetur hancce decisionem de iis esse quæ fuerunt a Sede Apostolica expresse approbatæ et confirmatæ : sic enim in illo valde attendendo decreto habetur : « Et facta de præmissis omnibus Sanctissimo Do- « mino Nostro Pio IX Pontifici maximo per eumdem subs- « criptum secretarium fideli relatione, Sanctitas sua res- « cripta a Sacra Congregatione in omnibus et singulis *ap-* « *probavit confirmavitque.*

Propositio IIIa. — *Decreta in collectione Gardellini contenta, pro authenticis habenda sunt.* — Id siquidem Pii VII auctoritate decretum fuit, in hunc modum : « Cum exempla « omnia collectionum decretorum Sacræ Rituum Congre- « gationis defecerint, et in adornanda peroptata nova eorum- « dem decretorum collectione operæ pretium visum fuerit « ad quamcumque amovendam ambiguitatem, ex variis in- « terpretationibus, quibus præcedentes collectiones obnoxiæ « erant, non solum sensus ipsius Sacræ Congregationis per « concisas periodos arbitratu collectoris, ut antea factum est, « exhibere, sed verba ipsa decretorum prout in actis au- « thenticis in secretaria prælaudatæ Congregationis asser- « vatis jacent, proferre ; idque studio et labore sacerdotis « Aloysii Gardellini in Romana Curia advocati, et sanctæ « fidei sub-promotoris, diligenter præstitum fuerit : cumque

« in exemplandis ipsis decretis, unum ex illis occurrerit, quo « prohibetur eorumdem decretorum evulgatio, absque me- « moratæ Congregationis licentia ; atque ipse advocatus « Gardellini, noscens non tam cito cogendam fore Congre- « gationem, ne ex hujusmodi dilatione incepta dictæ collec- « tionis impressio retardetur, humillime Sanctissimo Do- « mino Nostro Pio VII Pontifici maximo supplicaverit, tam « pro supradicta facultate talia decreta evulgandi, quam pro « inhibitione cuicumque typographo eamdem collectionem « edendi ad fidem faciendam in judiciis ; ac Sanctitas sua, « me infra scripto secretario referente, preces remiserit Emi- « nentissimo et Reverendissimo Domino Cardinali de So- « malia, Sacræ Rituum Congregationis Præfecto, cum om- « nibus facultatibus necessariis et opportunis, ut sua pru- « dentia provideret ; prælaudatus Eminentissimus Præfec- « tus, impertitis facultatibus utendo, potestatem fecit ora- « tori imprimendi in typographica officina Salomoniana « præenarrata decreta authentica Sacræ Rituum Congrega- « tionis, ex publicis regestis eruta, et cum iis rite conlata, ad « formam decreti diei 4 februarii 1632, in fronte operis impri- « mendi, ita ut nemo ejus decreti ignorantia tueri se un- « quam possit : mandavitque præterea, fas esse nemini ea- « dem decreta iterum cudere absque S. Rituum Congrega- « tionis venia, sub pœnis in superius dicto decreto contentis. « *Voluit autem ut in judiciis et in quacumque dirimenda* « *controversia, illorum tantummodo decretorum auctoritas* « *valeat*, quæ in hac editione a se permissa et approbata, « atque secretarii S. Rituum Congregationis manu subs- « cripta continentur. Die 1 januarii 1808.— J.M. Cardinalis « de Somalia Sacræ Rituum Congregationis Præfectus. — « J. de Carpineo Sacræ Rituum Congregationis secreta- « rius.. »

Ergo revera vim decretorum authenticorum habet editio Gardelliana anni 1808. Cum simili privilegio facta est nova editio anno 1824. Et tandem nuper prodiit, curante ac dirigente Reverendissimo Capalti, ejusdem Sacræ Congregationis secretario, collectio ultima, recentioribus usque ad annum 1856 decisionibus locupletata, præfixum sibi habens

decretum, quo præfatum *authenticitatis* privilegium ipsi tribuitur.

Hinc notabile intercedit inter S. Congregationem Concilii et S. Congregationem Rituum discrimen, quoad utriusque decretorum collectiones. Nam Sacræ Congregationis Concilii declarationes, anno 1718 anteriores nunquam fuerunt in publicum editæ : ita ut hodiedum ad eas habendas recurrendum sit ad dictæ Congregationis regesta, quæ *libri decretorum* inscribuntur. Declarationes autem quæ ab anno 1718 prodierunt, etsi editæ sint in collectione, *Thesauri resolutionum* nomine designari solita (cui collectioni novum quotannis volumen accedit), nullum tamen authenticitatis privilegium sibi vindicant, ex eo quod in ista collectione contineantur. E contra S. Rituum Congregationis decisiones hoc ipso quod in supradictis Gardellianæ collectionis editionibus reperiantur, authenticitatis vim habent, et perinde valent ac si unaquæque Cardinalis Præfecti subscriptione et S. Congregationis sigillo munita produceretur.

Unde in quæstione, an vim legis ejusmodi decisiones polleant, locum non habet quoad S. Congregationem Rituum conditio hæc, *dummodo in forma authentica producantur*, id est, a Cardinali Præfecto subscriptæ, et consueto sigillo munitæ. Sufficit enim ut in collectione Gardelliana contineantur.

Propositio IV[a]. — *S. Congregationis Rituum decreta, alia sunt formaliter generalia; alia æquivalenter generalia; alia particularia.* — I. Vocantur *formaliter generalia* decreta illa, quæ generalitatis formam expressis verbis continent ; qualia sunt ea, quibus præmittuntur verba hæc *decretum generale*, vel quæ inscribuntur *Urbis et orbis*, vel in quibus edicitur, ita esse in *quibusvis mundi ecclesiis* servandum.

Porro nonnulla ejusmodi decreta edidit Sacra Rituum Congregatio. In indice Gardellianæ editionis anni 1856 (verbo *Decretum generale*) indicata reperies sexaginta quatuor. Juvat ex iis nonnihil subjicere, ut perspiciat lector, qua forma edi soleant.

Decretum diei 28 augusti 1628 (n. 769 editionis 1856) in-

scribitur *Urbis et orbis*; quam inscriptionem etiam præ se ferunt decreta 2 octobris 1706, 25 septembris ejusdem anni, et plura alia. Decretum 8 junii 1669 inscribitur, *Urbis et orbis, dubium rubricarum*. In decreto *Urbis et orbis* 11 januarii 1681 sic habetur: *Ita ab omnibus qui Romano breviario utuntur pariformiter servari mandavit*. Decreto 20 julii 1748, hæc apponitur clausula: *Atque hoc decretum generalibus calendarii Romani rubricis adjici præcepit*. Decretum *Urbis et orbis* 12 januarii 1704, ita clauditur: « Facta deinde per « me secretarium de prædictis decretis Sanctissimo Domino « Nostro relatione, prævia eorumdem integra lectura, Sanc- « tissimus laudavit, benigneque approbavit, et *publicari*, « et non obstantibus quibuscumque aliis in contrarium facien- « tibus, servari mandavit. » Decretum 3 martii 1818 inscribitur, *decretum generale*, et sic clauditur: « Sanctitas sua « præfatum decretum approbavit, confirmavit, mandavitque « prælo tradi, et publici juris fieri. » Decretum *Urbis et orbis* 1773, sic habet in fine: « Sanctitas sua præfatum « Sacræ Congregationis *generale* decretum confirmavit, et « ubique executioni dandum esse præcepit. » Ubi videtur, decreta *Urbis et orbis* inscripta, vocari *generalia*. Decretum 20 decembris 1673 inscribitur simul *Urbis et orbis* et *decretum generale*.

Quoties ergo decretum inscribitur *Urbis et orbis* vel *decretum generale*, vel habet hanc aut similem clausulam *ubique servari præcepit*, *formaliter generalibus* accensendum est.

II. Decreta Sacræ Congregationis Rituum dicuntur et sunt *æquivalenter generalia*, quando dubium propositum generale est (verbi gratia, si postuletur, quo sensu intelligenda sit hæc aut illa rubrica), et decisio pariter generalis emittitur (verbi gratia, si Sacra Congregatio respondeat, rubricam illam in tali sensu esse intelligendam et observandam). De quo sic Cavalieri (*Opera liturgica*, capite 6, decreto tertio capitis, n. 8): « Decreta quæ *generalia* notantur, generalia « *formaliter* sunt: quæ vero non ita inscribuntur, generalia « quidem *formaliter* non sunt, bene tamen *æquivalenter*, « si dubium propositum generaliter exstitit, eique non absi- « milis resolutio prodierit; ut communis consuetudo, quæ

« est optima legum interpres, in Ecclesia observat, dictaque « interpretatur decreta. » Quam plurima exstant Sacræ Rituum Congregationis ejusmodi decreta *æquivalenter generalia*. E quibus sat erit pauca quædam indigitasse.

Rubrica breviarii ante festum Corporis Christi posita sic disponit : *Infra octavam Corporis Christi de simplici fit tantum commemoratio, sine nona lectione*. A quodam capitulo collegiali Nuscanæ diæcesis propositum est dubium : *An debeat legi* (nona lectio), *si dictum festum simplex concurrat cum duplici, infra eamdem octavam*. Respondit Sacra Congregatio : *Est dicenda nona lectio* (*Nuscana*, 12 septembris 1671). Ibi dubium proponitur *generaliter* : petitur nempe declaratio juris communis, non juris particularis seu privilegiati alicujus loci vel aliquarum personarum. Item decisio *generalis* est, quamvis dirigatur dumtaxat ad supradictos Nuscanæ diœcesis canonicos : nam intelligenda est decisio in sensu generali, quando nullum est in ea verbum sensus generalis restrictivum, et simul relativa est ad dubium generale, seu spectans ad jus commune : quæ duo in hacce decisione reperiuntur. Ergo decretum illud est revera *æquivalenter* generale.

Petiit quidam in Cameracensi diœcesi parochus a Sacra Congregatione declarari : « An debeant semper tres ad mi« nus orationes decantari, quando fit de Dominica et celebra« tur missa solemniter cum diacono et subdiacono. » Responsum est : « In missis solemnibus duplicis, primæ, et se« cundæ classis tantum, omittuntur aliæ orationes... 11 « aprilis 1840. » Ibi pariter dubium propositum, sicut et responsum, generale est, respicitque jus commune. Proinde, quamvis causa illa inscribatur *Cameracensis*, id est, nomine illius diœcesis, et quamvis ad præfati parochi petitionem decisa fuerit, hocce tamen decretum *generale* est ; non quidem formaliter, sed æquivalenter.

Præfectus cœremoniarum cathedralis Melitensis, inter alia dubia postulavit : « An sacerdos, quando benedicit populum « sacra pyxide, debeat illam totam cooperire extremitatibus « veli oblongi humeralis, quemadmodum jubet Rituale ro« manum in delatione viatici.. » Sacra Congregatio (in *Me-*

litensi, 13 februarii 1839) respondit : « Deberi in benedi-« cendo populo cum Sacra pyxide illam totam cooperiri ex-« tremitatibus veli oblongi humeralis. » Patet ibi etiam proponi et solvi dubium ad jus commune pertinens; ac proinde hocce decretum esse æquivalenter generale.

III. Decreta *particularia* vocantur, quæ nec formaliter nec æquivalenter generalia sunt, seu quæ non declarant jus commune, sed jus particulare alicujus loci vel aliquarum personarum. Unde particularia sunt decreta, quibus Sacra Congregatio privilegium aliquod certis locis aut personis concedit. Item particularia sunt decreta quæ declarant sensum privilegii, quo certæ personæ vel certa loca potiuntur. Item particularia sunt decreta quæ respiciunt legitimas consuetudines juri communi contrarias : si nempe dubium circa illas consuetudines proponatur, decretum erit particulare, utpote respiciens dumtaxat personas aut loca quæ istis consuetudinibus legitime utuntur. Generatim autem *particulare* est decretum quoties, sive in responso, sive in dubii expositione, sive in circumstantiis adest aliquid, quo palam fiat agi, non de jure communi, sed de jure particulari alicujus personæ vel loci, ex privilegio vel legitima consuetudine exorto. E contra pro *generali* habendum erit decretum, nisi peculiaris aliqua adsit ratio aut circumstantia, quæ illud *particulariset* (ut ait Cavalieri, tomo 1, capite 6, decreto 3, n. 4), et ultra personas vel ecclesias pro quibus emanavit protendi non sinat. Particularium ejusmodi decretorum exempla quamplurima facile reperiet lector, Gardellianam collectionem tantisper evolvendo. Unde ab iis adducendis, brevitatis causa abstinemus.

Nota 1°. — Cur nonnulla S. Congregationis Rituum decreta inscribantur *generalia*, vel (quod idem est) *Urbis et orbis*, ita exponit Cavalieri (tomo 1, cap. 6, decreto tertio capitis, n. 10) : « Id ut plurimum evenit, quia Sacra Congregatio « motu proprio ea edidit, et non ad petitionem alicujus parti-« cularis ecclesiæ ; vel si ad petitionem particularium eccle-« siarum emanant, id unice fit ad importuna resecanda non-« nullorum dubia, qui, cum jam decisa haud ipsis arrideant, « continuis interrogationibus eamdem Congregationem la-

« cessere nunquam desinunt : vel denique ut promulgentur, « et cunctorum notitiæ exibeantur ; qualiter non evenit in « resolutionibus quæ ab ecclesiis ad quarum instantias editæ « fuerunt, nomenclaturam accipiunt ; utpote quæ solum in « ecclesiis iisdem assolent promulgari : licet postea hoc mi- « nime fiat, ut universali Ecclesiæ, quoties innotescunt, non « possint, imo non debeant in regulam deservire. »

Nota 2°. — Auctores quidam S. Congregationis Rituum decreta ita distinguunt, ut ea quæ nos *æquivalenter generalia* vocavimus, ipsi sub *particularium* denominatione comprehendant ; qui loquendi modus accuratus non est, et æquivocationi obnoxius est.

Propositio V^a. — *Controversia, an decreta Sacræ Congregationis Rituum vim legis universalis habeant, versatur dumtaxat circa decreta æquivalenter generalia ; non vero circa decreta formaliter generalia, nec circa particularia.* — 1° Non versatur controversia circa decreta *formaliter generalia.* Cum enim, ex modo transcripta Cavalieri adnotatione, hujusmodi decreta *promulgentur*, et aliunde Summi Pontificis auctoritate edantur ; nulla est ratio cur pro veris legibus non sint habenda. Hinc ipsis inesse vim legis universalis communiter admittunt doctores catholici.

2° Nec versatur controversia circa decreta *particularia*, eo sensu intellecta, quem supra exposuimus. Cum enim, ex hypothesi, decreta hæc jus commune non respiciant, sed dumtaxat jus privilegiatum seu particulare aliquarum personarum aliquorumve locorum, quod de illo particulari jure declarat aut statuit sacra Rituum Congregatio, vim universaliter obligatoriam non habet, ut per se patet. Hinc,

3° Restringitur disceptatio ad decreta *æquivalenter generalia*, id est, quæ generalia sunt quoad sensum, et jus commune declarant atque statuunt, quamvis inscribantur nomine diœceseon aut monasteriorum, e quibus ad Sacram Congregationem directæ sunt preces, edanturque ad postulationem particularium personarum, vel occasione particularium casuum ; et, nulla facta promulgatione, ad personas quæ decisionem petierunt, transmittantur.

Propositio VI^a. — *Controversia non versatur circa decreta*

extensiva, sed dumtaxat circa comprehensiva. — Jam supra exposuimus distingui solere sacrarum Congregationum declarationes, in comprehensivas et extensivas. *Comprehensivæ* illæ dicuntur, quæ declarant dumtaxat legis sensum ; ita ut quod declaratur non sit novum jus, sed jus in ipsa lege jam comprehensum. *Extensivæ* autem non sunt meræ legum interpretationes ; sed simul legibus addendo vel adimendo novum jus inducunt.

Jam vero doctores qui tenent Sacrarum Congregationum declarationibus non promulgatis inesse vim legis universalis, simul concedunt id esse intelligendum dumtaxat de *comprehensivis.* Quod quidem præcipue adnotant ubi agunt de Sacræ Congregationis Concilii declarationibus ; sed ad aliarum etiam Congregationum declarationes extendunt, et revera extendendum est, cum eædem quoad alias Sacras Congregationes rationes id evincant. « De *extensivis*, ait Schmalz« grueber, libenter concedit sententia ista, quod vim et auc« toritatem legis non habeant, nisi fiant ex speciali mandato « Papæ et legitime promulgentur. Ratio solida et perpicua « est; quia... sunt novæ leges ecclesiasticæ. » (Dissertatio procemialis, § 9, n. 374).

Propositio VII[a]. — *Controversia non versatur circa decreta novum aliquod jus statuentia ; sed tantum circa decreta quibus jam existentium legum sensus declaratur.* — Cum Sacræ Rituum Congregationi legislativa etiam potestas competat, ut supra dictum est, potest universalem aliquam legem circa ritus edicere. Potest, verbi gratia, novam rubricam breviario vel missali inserere ; item aliquam rubricam abrogare, et alia hujusmodi. Tunc vero condit leges non interpretatur. Porro non versatur controversia circa decreta hujusmodi, quæ sunt novæ leges. Nam, ex præcedenti propositione, etiamsi decreta sint legum jam existentium declarativa, si tamen simul sint *extensiva* (id est, leges aliqua ex parte immutent) conceditur communiter eis non inesse vim legis universalis, *nisi rite promulgentur.* Ergo a fortiori necessaria erit promulgatio ad inducendam universalem obligationem, si non tantum leges ex parte immutent, sed prorsus novas edicant. Proinde quæstio hæc, *an vim legis uni-*

versalis habeant Sacræ Congregationis Rituum decreta, intelligitur de solis decretis quibus sensus legum declaratur; non de iis quibus *novæ leges* conduntur. Quando hujus posterioris speciei decreta edit Sacra Congregatio, ea rite promulgat; et quod ubique vim obligandi habeant ejusmodi decreta generalia et more legum promulgata, extra quæstionem est apud doctores catholicos.

Unde tandem præsens controversia de valore decretorum Sacræ Congregationis Rituum, versatur dumtaxat circa decreta *æquivalenter generalia*, et *mere declarativa* legum jam existentium.

Porro de hisce decretis exstat revera duplex sententia: prior tenet iis inesse vim legis universalis: posterior id ipsum negat; ex illa potissimum ratione, quod ejusmodi decreta more legum non promulgentur, et ad particulares dumtaxat personas dirigantur.

Cum autem hæcce decreta numero sint quamplurima, ita ut Gardellianam collectionem magna ex parte repleant, nemo non videt quanti momenti si proposita quæstio, videlicet, an teneantur omnes ea servare tanquam obligatoriam regulam.

CAPUT II.

CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA DE QUIBUS CONTROVERSIA MOVETUR, VIM LEGIS UNIVERSALIS HABERE PRORSUS EVINCUNT RATIONES, QUIBUS IDEM QUOAD S. CONGREGATIONEM CONCILII PROBATUM EST.

Si enim rationes illæ valeant quoad S. Congregationem Concilii, valent etiam quoad Sacram Rituum Congregationem. Nam sicut prior auctoritate Apostolica interpretatur Tridentinæ Synodi disciplinaria decreta, ita posterior leges quaslibet ad sacros ritus pertinentes declarat. Ergo, si declara-

tiones Sacræ Congregationis Concilii vim legis universalis habeant, quamvis non promulgentur, et quamvis edantur ad postulationem particularium personarum, vel occasione particularium casuum, declarationibus etiam Sacræ Congregationis Rituum simili modo factis vis eadem tribuenda erit.

Unde huc redit tota series probationum, queis usi sumus, dum quæstionem superiori sectione quoad Sacram Congregationem Concilii expendimus. Pariter eædem fere redeunt objectiones, et objectionum confutatio.

Præcipue autem attendenda est ipsiusmet S. Congregationis praxis. Nam adeo S. Congregationi persuasum est universaliter obligatoria esse decreta sua, quamvis ad particularium personarum postulationem edita et nullatenus promulgata, ut non tantum eos redarguat ad quos directa sunt, si contraveniant, sed etiam alios quoscumque cæterarum diœcesum, qui iis non obtemperant. Plura exempla jam attulimus supra (subsectione 1, capite 6, sub finem).

Jam vero quis melior judex potestatis Sacræ Rituum Congregationi collatæ, quam ipsamet Congregatio ? Cum ergo ipsa sibi attribuat potestatem universaliter obligandi per dicta sua decreta, quis contrarium asserere audeat ?

CAPUT III.

EXPENDITUR NOVA QUÆDAM OPINIO, A DOMINO NILLES NUPER PROPUGNATA.

De auctoritate decretorum Sacræ Congregationis Rituum scripsit nuper Dominus Nilles, haud pridem Romæ Cœremoniarii munere perfunctus, hodie vero in Germania parochus. Cujus dissertationem primum edidit, in sua publicatione periodica, *archivio* inscripta (Archiv. für Katholisches Kirchenrecht, Innsbruck 1857, fasciculis 1, 9) vir de re catholica meritissimus baro de Moy de Sons. Eam insuper reperies

in publicatione periodica *Revue théologique*, 2e série, 1857, pag. 396 et seq.). Nova mihi videtur, et nec vera, nec periculo vacans doctrina, quam in præfata disceptatione propugnat laudatus auctor. Quapropter visum est præcipua dicti systematis capita breviter recensere, nonnullasque adnotationes subnectere.

ADNOTATIO Ia. —*Rubricas in universales et particulares distinguens, haud recte particularium appellatione nominat locorum consuetudines, universalibus rubricis adversantes.* — Accurata enim non est illa de *universalibus* et *particularibus* legibus et rubricis notio. Equidem communiter recepta est apud doctores legum distinctio in universales et particulares : at per leges *particulares* intelligunt eas, quæ vel a supremo legislatore feruntur quoad aliquam tantum subditorum partem, vel a legislatore inferiore (verbi gratia Episcopo) quoad territorium sibi subjectum : non autem intelligunt privilegia aut legitimas consuetudines, quibus aliquæ personæ vel aliqua loca eximuntur a legis universalis obligatione. Hinc Pontificiæ Constitutiones in quibus apponitur clausula, *pro Italia et insulis adjacentibus,* sunt leges *particulares* ; et idem est de cæteris in quibus exprimitur eas ferri dumtaxat quoad aliquam regionem, vel aliquam fidelium partem. Quod si universalibus terminis, seu absque dictis restrictionibus, legem edicat Summus Pontifex, lex *universalis* dicitur et est; quamvis Sedes Apostolica nonnullas personas ab ea eximat, aut contrariam alicujus regionis consuetudinem approbet. Item *particulares* sunt leges quæ a Conciliis provincialibus, vel a singulis quoad propriam diœcesim Episcopis præter jus commune feruntur. Dicimus *præter* jus commune : quia contra jus commune nihil ab ipsis valide potest decerni. Tandem *particulares* leges sunt consuetudines quæ aliquam *præter* jus commune obligationem induxerunt in aliqua dumtaxat regione, non in tota Ecclesia (1). Jus enim merito

(1) Si in tota Ecclesia, jam *universalem*, non *particularem* legem consuetudo constituerat. Cujusmodi est, v. g., lex recitandi a clericis breviarii.

distinguitur in *scriptum* et *non scriptum*, seu consuetudine inductum. Et ubi jus scriptum silet, legem facit consuetudo, debitis vestita conditionibus.

Atvero privilegia, necnon consuetudines legitime præscriptæ, quæ universalibus adversantur legibus, proprie non sunt nec dici debent *particulares* leges; quia sese habent tanquam exemptiones seu dispensationes. Unde ulterius,

Minus recte asserit dominus Nilles sæpe contingere, ut « *particulari* quadam lege prohibeatur vel saltem permit« tatur, quod *universali* præcepto præscribitur » (*Revue théologique*, 2e série, pag. 405). Quamnam ibi intelligit *particularem* legem ? An a Summo Pontifice latam ? At quando Summus Pontifex juri communi seu legi universali derogat quoad aliquam diœcesim aliquasve personas, hæc ipsius dispositio non dicitur lex, sed privilegium exemptionis a lege, vel dispensatio in lege. An intelligit *particularem* legem, a concilio provinciali, vel ab aliquo Episcopo latam ? Sed hæc supponi nequit juri communi contraria; quia foret irrita et inane attentatum. An denique *particularem* legem intelligit consuetudinem aliquam ? At si *præter* legem universalem sit, haud dici potest illi contraria : si *contra*, jam non est particularis lex, sed exemptio a lege. Cum nempe consuetudo tunc legitima non sit, nisi ex legislatoris consensu, idest, ex eo quod merito præsumatur legislator in eam consentire, nihil aliud in re est quam privilegium exemptionis a lege, seu dispensatio in lege.

Adnotatio 2a. — *Nec clare nec recte quæstionem inter doctores catholicos controversam ponit dominus Nilles.* — Sic nempe habet (*Revue théologique*, 2e série 1857, pag. 411) : « Duplex imprimis de hac (decretorum Sacræ Congregationis « Rituum) obligandi vi quæstio distingui debet : alia namque « est quæstio, *utrum ista decreta in conscientia obligent*, « et alia, *quousque se ejusmodi extendat obligatio*, seu (quod « idem est), *utrum ex mente Patrum ritibus tuendis præpo-* « *sitorum universalia semper decreta censeri debeant, an* « *secus*. Jam vero si de responso ad prius quæsitum agatur, « equidem non possum quin mirer reperiri sacerdotes « posse.., quos incessere dubitatio de istiusmodi obligandi

« virtute quiverit... Si vero quæratur de altera contro-
« versia, utrum scilicet ea Patribus, tuendis ritibus præpo-
« sitis, mens semper insideat, ut latæ a Congregatione leges
« ubique locorum promulgentur, promulgatæque in usum
« deducantur, seu *utrum omnia omnino ab ipsis edita de-
« creta universalia semper sint cunctosque fideles adstrin-
« gant*, tunc enim vero in negantem sententiam est descen-
« dendum. »

Existimat ergo dominus Nilles hunc esse controversiæ cardinem, *utrum omnia omnino Sacræ Rituum Congregationis decreta universos fideles ligent.* Porro in hoc errat. Nullus enim est qui neget, dari decreta, quæ universaliter obligatoria non sint ; illa nempe quibus Sacra Congregatio declarat jus privilegiatum seu particulare alicujus loci, vel aliquarum personarum. Supponamus, verbi gratia, ab alicujus capituli canonicis obtentum fuisse gestandæ mitræ privilegium : postea vero moveri dubium num canonicis istis liceat mitram adhibere ex tela argentea confectam, an vero ex serico dumtaxat panno : et rescribi, *Sacra Congregatio censuit,* adhibendam esse a *canonicis mitram ex serico.* Nullus profecto est qui contendat ejusmodi declarationem ad omnium cathedralium canonicos esse extendendam.

Controversia ergo vertitur dumtaxat circa decreta, quæ jus commune seu alicujus legis universalis sensum edicunt, quamvis ad alicujus privati postulationem, vel alicujus particularis litis occasione, fuerint edita. Hæcce decreta nos cum Cavaliero *æquivalenter universalia* vocavimus ; ad distinctionem eorum quæ inscribuntur *Urbi et orbi*, vel *decretum generale* ; et quæ *formaliter universalium* denominatione designavimus. Porro circa præfata decreta *æquivalenter universalia* extat revera controversia, an universos fideles obligent, an vero tantum eas personas aut in iis casibus pro quibus edita sunt.

Unde, si dominus Nilles quæstionem resolvisset dumtaxat juxta terminos quibus eam posuit, id est, si propugnasset solummodo, *non omnia omnino dictæ Congregationis decreta vim legis universalis habere*, aerem perbelle verberasset. At vero ex toto dissertationis contextu palam fit, veram etiam

ab ipso controversiam attingi. Agit enim potissimum, etsi clare id non exprimat, de illis ipsis decretis, quæ nos *æquivalenter generalia* vocavimus, ipse autem vocat *particularia*; quibus nimirum Sacra Congregatio, ad particularium personarum postulationem, jus commune, seu rubricarum sensum declarat. Ast ipsius hac in re opinio, ut jam diximus, nova videtur, et nec vera, nec vacans periculo. De quo nunc nonnihil subjiciendum.

Adnotatio 3ª. — *Tenet dominus Nilles, ex dictis decretis æquivalenter seu quoad litteram generalibus, ea dumtaxat universaliter obligare, de quibus constat mentem Sacræ Congregationis esse, ut universaliter obligent: cæteris ligari eas solummodo personas pro quibus edita sunt.* — Hanc esse revera laudati scriptoris doctrinam tota passim ipsius dissertatio testatur. Sat erit unum aut alterum locum adduxisse: « Ex quibus nihil aliud certe colligere est, quam quod Sacra « Rituum Congregatio sua placita non semper ad totam velit « Ecclesiam extensa, quodque suis legibus non semper in- « tendat omnes sibi habere fideles obnoxios » (*Revue théologique*, 2ᵉ série 1857, pag. 420). Intelligit autem decreta, quæ nos *æquivalenter universalia* vocavimus; si quidem intelligit *rubricas etiam universales, si litteram spectes, Ecclesiæ a Sacra Rituum Congregatione præscriptas* (ibidem pag. 413). Item pagina 414 : « Neque proinde pro universa- « libus universamque Christi Ecclesiam ligantibus habenda « sunt cuncta omnino Sacræ Rituum Congregationis res- « ponsa. » Et pagina 421 : « Quid ergo ineptius, quid alienum « a veritate magis, quam Congregationi eam affingere men- « tem, ut omnino sua decreta ubique locorum velit promul- « gata? » Et pagina 423 : « Omnia omnino decreta dico : « non enim quæcumque a Congregatione profecta decreta « sunt uno fasce complector; cum ea quæ universalia esse « ex Patrum mente probantur, ubique locorum utique pro- « mulganda rite sint et in praxim deducenda. Non ergo « quod pro semper dictum volo, huc omnia ista responsa « spectant, in quibus hæc aut similes dictiones occurrunt « *tam in diœcesi Urbinatensi, quam ubique servari volui* « (12 januarii 1669, in *Urbinatensi*) : *Decretum locum ha*

« *bere non solum in regnis Hispaniæ et Portugalliæ, sed* « *etiam in quibuscumque aliis regnis et locis per totum* « *christianum orbem* (17 junii 1506 in *Elboracensi*)... Quanta « porro intercapedine dissita ista decreta ab iis sint, in qui- « bus nihil invenitur responsum præter nudum illud *affir-* « *mative* vel *negative*, non est hic uberius enarrandum. » Hæc et similia laudati scriptoris verba si bene intellexerim, videtur ipsius doctrina sic breviter exponi posse ; 1° non agit expresse de illis decretis, quæ jus privilegiatum seu particulare loci alicujus vel aliquarum personarum respiciunt, quæ nos proprie *particularia* vocavimus. 2° Agit potissimum de cæteris decretis, quæ scilicet, attenta sola eorum formula, *generalia* sunt ; ac proinde agit etiam, ac potissimum de illis decretis, quæ Cavalierus *æquivalenter generalia* vocavit. 3° De hujusmodi decretis, quæ, si litteram spectes, *generalia* sunt, hanc thesim defendit : *Non omnia vim legis universalis habent.* 4° Dictis decretis, quoad litteram generalibus, tunc solummodo vim legis universalis tribuit, quando *constat de mente* Sacræ Congregationis, ea obligatoria reddendi quoad universam Ecclesiam. 5° Quando non constat de ista Sacræ Congregationis *mente,* decreta hæc, etsi quoad litteram *generalia*, obligant dumtaxat eas personas et in iis locis, pro quibus edita sunt ; et ea dominus Nilles vocat *particularia*, eo sensu nempe quod universalem obligationem non inducant. 6° Ad discernendum, quando adsit, et quando non adsit dicta *mens* Sacræ Congregationis, tradit quatuor criteria, nimirum : non adest dicta *mens* Sacræ Congregationis, *primo* si decretum editum sit ob *causam peculiarem* alicujus loci vel diœcesis : *secundo* si declaratio sit relativa, non ad jus commune, seu ad rubricam universalem, sed ad jus particulare regionis seu personarum, pro quibus editur : *tertio*, si declaratio non sit *comprehensiva*, id est, mera interpretatio legis universalis ; casu nempe quo declaratio sit *extensiva*, seu legem immutans, non constat de mente S. Congregationis, universaliter obligatorium reddendi decretum suum : *quarto*, si non accesserit Summi Pontificis approbatio.

Adnotatio IVa. — *Nova est doctrina exposita.* — Nam controversa inter doctores catholicos quæstio hæc est : An

vim legis universalis habeant Sacræ Congregationis Rituum decreta, ad particularium quidem personarum postulationem, vel litium particularium occasione edita, sed quæ versantur circa sensum juris communis seu universalium legum, suntque *comprehensiva*, id est, meræ interpretationes (non autem immutationes) legum universalium jam existentium. Circa illam quæstionem extat duplex sententia : prior afffirmat, hisce decretis obligari omnes qui illa norunt : posterior id ipsum negat ; ex ea potissimum ratione, quod ejusmodi decreta non promulgentur, et tamen necessaria sit promulgatio, ut lex dubia universaliter obligare incipiat, juxta sensum legislatoris auctoritate declaratum.

Jam vero dominus Nilles neutram sententiam amplectitur. Non priorem, siquidem tenet dicta decreta aliquando non esse universaliter obligatoria ; quando nempe non constat *de mente* Sacræ Congregationis ea universaliter obligatoria efficiendi : non posteriorem, si quidem admittit dicta decreta, licet more legum non promulgata, aliquando esse universaliter obligatoria ; quando nempe de præfata Sacræ Congregationis *mente* satis constat. Ergo ipsius systema novum est.

ADNOTATIO Vª. — *E quatuor conditionibus, quas requirit dominus Nilles ut dicta decreta universaliter obligent, secunda et tertia inutiliter positæ sunt* ; *item prima et quarta non sunt necessariæ* — *Secunda* conditio, seu secundum criterium est, ut decretum versetur circa jus commune, id est, circa sensum rubricarum universalium, non autem circa jus privilegiatum seu particulare alicujus loci vel personæ. Porro supervacue conditio hæc posita est, utpote quæ extra omnem controversiam erat. Etenim controversa quæstio tota versatur circa declarationes quæ jus commune respiciunt; et nullus unquam somniavit constringi totam Ecclesiam decreto, quo Sacræ Rituum Congregationis Patres sensum declarant privilegii, alicui personæ concessi.

Idem dicendum de *tertia* conditione. Nimirum extra controversiam est declarationes *extensivas*, seu quibus leges immutantur, egere promulgatione ut universaliter obligent, prout supra, capite primo, exposuimus.

Quarta conditio, nimirum *approbationis Pontificiæ* acces-

sus, necessaria non est, ut decretum universaliter obliget. Nam vel agitur de approbatione tacita, vel de expressa. Porro tacita semper adest. Nam Sedes Apostolica Sacram Congregationem constituit ad dirimendas difficultates quaslibet circa ritus et cœremonias; et restrictionem *Nobis prius consultis* quoad id non apposuit; sed apposuit tantum in facultate nova officia concedendi. Ergo hoc ipso consentit et vult Papa ut S. Congregatio dictas difficultates dirimere valeat, etiam ipso prius non consulto. Ergo decreta sic facta tacite approbat. Quod autem non requiratur *expressa* approbatio, patet ex eo quod Sedes Apostolica Sacræ Congregationi dictam facultatem contulerit *absolute*, id est, absque restrictione *prævia nostra expressa approbatione,* aut *Nobis prius consultis*.

Tandem neque merito requisivit dominus Nilles *primam* conditionem, videlicet, ut decretum editum non fuerit ob *causam peculiarem* alicui loco vel aliquibus personis. Agitur enim de solis decretis *comprehensivis*, id est, quibus Sacra Congregatio jus commune seu legum universalium sensum declarat. Porro quantumvis Sacra Congregatio ejusmodi declarationem edat *ob causam alicui loco particularem*, declarat tamen sensum rubricæ seu legis universalis quem verum existimat. Interrogata nempe, quisnam sit sensus talis rubricæ (seu talis legis Pontificiæ ritus sacros respicientis) *non mentitur* ob causam particularem hujus vel illius loci aut personæ. Sed dum rescribit, talem rubricam in tali sensu intelligendam esse et obligare, id rescribit, quia persuasum habet talem revera esse hujus legis universalis sensum. Unde causa particularis alicui loco, movere quidem potest Sacram Congregationem ut dubium propositum solvat, imo eam movere potest ad concedendam huic loco dispensationem in lege (prout quandoque fit) ; at nequaquam eam movere potest ad mentiendum circa verum sensum legis universalis quam interpretatur. Ex hypothesi enim, interrogatur de vero sensu universalis legis, et ipsa respondet ad hoc quæsitum ; id est, sensum declarat quem inesse huic legi universali existimat.

Aliter se res habet, quando Sacræ Congregationis decre-

tum non est *declaratio* seu interpretatio alicujus legis universalis (puta, alicujus rubricæ Missalis aut Breviarii) ; sed vel actus potestatis *legislativæ,* quo aliquid circa ritus sacros, nondum a jure statutum, decernit ; vel actus potestatis *judicialis*, quo litem aliquam, in materia de qua silet jus commune, dirimit. Habet quippe S. Rituum Congregatio legislativam etiam et judicialem potestatem. Quando ergo, silente jure communi quoad aliquam materiam, ipsa circa illam materiam aliquid præscribit, vim legis universalis non habebit hoc ipsius præceptum, nisi rite promulgetur ; cum agatur de inducenda nova lege universali. Item, si exorta lis inter particulares personas (puta, lis aliqua de præcedentia), versetur circa materiam, de qua jus commune nihil decernit, et eam componat Sacra Congregatio ex æquo et bono, atque attentis locorum et personarum circumstantiis, hoc ejus decretum vim legis universalis non habebit, cum non sit declaratio alicujus legis universalis jam existentis. Tota enim controversia, ut toties diximus, versatur circa ejusmodi decreta, quibus Sacra Congregatio legum jam existentium sensum *declarat* et edicit.

Adnotatio VI[a]. — *Propositionem hanc, « vim legis universalis habent decreta omnia, quibus Sacra Rituum Congregatio jus commune declarat, » nullatenus falsam probant rationes, a domino Nilles adductæ.* — Iterum bene advertat lector verum quæstionis statum : agitur de Sacræ Congregationis decretis, quibus jus *declarat* seu interpretatur, non quibus vel jus novum condit, vel lites componit aliter quam sensum legis alicujus declarando : imo non de omnibus decretis, quibus *jus declarat*, movetur quæstio ; sed de iis solis quibus declarat *jus commune*, seu sensum legum universalium ; non autem de iis quibus declarat *jus privilegiatum* alicujus loci vel alicujus personæ. De illis ergo decretis, *jus commune declarantibus*, ad postulationem privatarum personarum; vel occasione particularium casuum editis, et quæ a Cavaliero *æquivalenter generalia vocantur*, nos sic affirmamus : *Omnia illa decreta universaliter obligatoria sunt*. Id ipsum negat dominus Nilles ; contendens alia ex istis decretis universaliter obligatoria esse, alia vero secus ;

prout nempe Sacræ Congregationis *mens* fuit, vel non fuit, illa universaliter obligatoria efficiendi. Ut autem probet haud inesse *omnibus* ejusmodi decretis vim universaliter obligatoriam, adducit nonnulla quædam facta, quibus existimat thesis suæ veritatem plane demonstrari. At hæc ipsius argumenta robore carent.

1° Non probat usus Lateranensis ecclesiæ, dicendi tertia vice post *Agnus Dei*, verba hæc *Miserere nobis*, non autem *Dona nobis pacem*, prout habetur in Missali. Est quippe factum istud, adductum a domino Nilles (pagina 414, *Revue théologique,* 2e série 1857), omnino extra quæstionem. Non enim negatur legitime alicubi existere posse, ex Apostolico privilegio, consuetudinem alicui Sacræ Congregationis decreto, imo alicui legi universali contrariam. Ejusmodi autem privilegium exemptionis nullatenus impedit quin lex sit universaliter obligatoria, et quin pariter universaliter obligatoria sit Sacræ Congregationis declaratio ; quia hæc universalis obligatio semper intelligitur, *iis exceptis qui exemptionem a competenti auctoritate obtinuerint* . Sane si dominus Nilles a Sede Apostolica obtineret privilegium exemptionis a lege quadragesimalis jejunii, lex ista non ideo desineret dici et esse universaliter obligatoria. Quod ergo in Lateranensi basilica, tertia vice licite dicatur *miserere nobis*, provenit, vel ex privilegio Apostolico expresso, vel ex immemorabili consuetudine, quæ (de jure) privilegio Apostolico æquivalet. Unde facto isto nihil juvatur dominus Nilles ad probandum intentum suum.

2° Nec minus infauste allegat usum, Romæ et in multis aliis locis obtinentem, [ut diaconus ad *trisagion* in plano maneat. Sic nempe disserit : « Generalis rubricæ præceptum est, ut « in missa solemni subdiaconus ad *Sanctus*, non immotus in « plano remaneat, sed ad celebrantem una cum diacono as- « cendat, *trisagion* dicturus. » Et ibi citat hocce decretum Sacræ Congregationis : *Consuetudines quæ sunt contra Missale Romanum, sublatæ sunt per Bullam Pii V, et dicendæ sunt potius corruptelæ quam consuetudines* (decreto 16 martii 1591). Deinde sic pergit : « Atqui non modo nullus est in Urbe « diaconus qui per invectam paulatim consuetudinem opposi

« tam derogatum huic legi non existimet..., verum etiam ipsorum Patrum sententia modo est, rubricis decretisque contrarium usum servari legitime posse. » Et ibi citat decretum (12 novembris 1831, in una Marsorum), in quo ad quæsitum, *an tolerandus usus earum ecclesiarum in quibus subdiaconus non accedit*, Sacra Congregatio respondit : *Servetur cujuscumque loci consuetudo.* Inde autem concludi posse existimat, universaliter obligatoria non esse omnia S. Congregationis decreta, imo nec omnes generales rubricas. Porro totam illam argumentationem prorsus evertit hæc simplex adnotatio : ignoravit dominus Nilles adesse in missali duplicem contradictoriam rubricam circa ritum de quo agitur. Equidem sub titulo *de Offertorio usque ad Canonem*, n. 11, sic habetur : *Paulo antequam dicatur Sanctus, accedunt* (diaconus et subdiaconus) *ad altare, ubi cum celebrante hinc inde dicunt Sanctus.* Ast ibidem, n. 9, sic præscribitur : « Subdiacono deinde stanti in cornu epistolæ, ponit in dextra « manu patenam... Qui (subdiaconus) vadit post celebran« tem ante medium altaris, et facta genuflexione *ibi stat...* « *usque ad finem orationis dominicæ.* » Non potest, subdiaconus *ibi stare* usque ad finem orationis dominicæ, et simul *ascendere* ad latus celebrantis, trisagium dicturus. Erat ergo casus duplicis contradictoriæ rubricæ, quæ ambæ simul servari non poterant ; seu, quod idem est, quarum neutra obligabat. Quando enim legislator duplicem contradictoriam legem fert, perinde est ac si nullam ferret. Ergo nec consuetudo subdiaconorum in plano standi, nec sapientissima Sacræ Congregationis decisio, *servetur cujuscumque loci consuetudo*, adversa unquam fuit ulli Missalis rubricæ, *vim rubricæ habentis.* Cum nempe simul jubeatur subdiaconus *stare in plano* usque ad finem orationis dominieæ, et *ascendere* ad *sanctus*, uterque ritus ab initio, attenta sola Missalis præscriptione, æque legitimus fuit. Absit autem ut ejusmodi lapsus, quem adnotari postulabat susceptæ disceptationis ratio, debitæ domino Nilles, pro sua eruditione et ingenio, æstimationi quidquam detrahat ; cum noto notius sit, in ejusmodi quæ a factis dependent disciplinis, præclarissimis etiam ac primi subsellii scriptoribus similia haud raro contingere.

3° Allegat dominus Nilles, triplici Sacræ Congregationis decreto prohibitum fuisse albæ ac stolæ usum in solemnibus vesperis ; et nihilominus Romæ, in ecclesia Patrum societatis Jesu albam et stolam in vesperis adhiberi.

Respondetur : Vel dicti Patres apostolicum quoad id privilegium habent, vel illicite agunt. De quo sic adnotatur in citata *Revue théologique* (2e série, 1857, pagina 639) : « Rien « ne nous oblige à reconnaître que la pratique de l'Eglise « du Gesu fasse autorité : il y a là des abus comme ailleurs. « Nous lisons en effet ce qui suit dans les décrets de la S. « Congrégation, sous la date du 18 septembre 1662 : *In hac « Congregatione propositum fuit : an ritus qui servatur à « Patribus societatis Jesu, præsertim in celebratione missa- « rum et vesperarum solemnium, sit conformis ritui Eccle- « siæ Romanæ ?.. Et eadem S. Congregatio commisit mihi se- « cretario, ut ore tenus admonerem Præpositum generalem « Societatis Jesu, ad exhibendum quidquid habet relevans pro « fundamento sui ritus, prout admonui eadem die.* On trouve « ensuite la résolution suivante : *Regulares, etiam Societatis « Jesu, in missis solemnibus adhibere debent diaconum, et « subdiaconum, et in vesperis sacerdotem pluviali indutum ; « ac in reliquis tenentur exacte servare Rituale, cæremoniale « et rubricas Missalis Romani.* 5 octobris 1652, confirmante « Inocentio X, 16 decembris ejusdem anni. »

4° Allegat dominus Nilles decretum in *Angelopolitana* (Tlascala, in America Meridionali), 11 septembris 1847. Ad quæsitum nempe, *an decreta Sacræ Congregationis Rituum derogent contrariæ consuetudini, et an in casu affirmativo obligent etiam in conscientia*, Sacra Congregatio respondit : *Affirmative, sed recurrendum in particulari.* Ex eo quod Sacra Congregatio addiderit verba hæc, *sed recurrendum in particulari*, infert dominus Nilles non esse Sacræ Congregationis *mentem* ut omnia sua decreta, etsi quoad litteram generalia, universaliter obligent. Sed hæc ejus illatio legitima non est. Nam si talis foret Sacræ Congregationis mens, aperte locuta fuisset contra mentem suam, quando *affirmative* respondit ad quæstionem, *an ipsius decreta derogent contrariæ consuetudini et obligent in conscientia* : porro loqui contra

mentem idem est ac mentiri. Unde in systemate quod propugnat dominus Nilles, admittendum foret mentiri Sacram Congregationem in edendis decretis suis.

At quanam ergo de causa, inquies, post suum *affirmative* apposuit Sacra Congregatio verba hæc, *sed recurrendum in particulari*? In aprico est responsum : quandoque expedit, pro loci alicujus circumstantiis, ut ibi retineatur (ex legitima dispensatione) usus aliquis, Sacræ Congregationis decisionibus contrarius, et consequenter illicitus. Vult ergo Sacra Congregatio *recurri in particulari,* ut videat num utile sit dispensationem ejusmodi concedere. Præterea, contingere potest ut tolli nequeat alicujus loci consuetudo, absque ingenti populi offensione, aut aliis gravibus detrimentis. Certum autem est legem ecclesiasticam cum gravi detrimento non obligare : atque id a fortiori verum est de Sacrarum Congregationum decretis. Vult ergo Sacra Congregatio *recurri in particulari*, ut videat num forte extent ejusmodi circumstantiæ in loco, ex quo transmissa sunt dubia.

5° Cætera similia quæ allegat dominus Nilles silentio prætermittimus, quia specialem difficultatem non habent, e datis jam rationibus diluuntur.

6° Frustra se torquet dominus Nilles ad effugiendam vin decreti 3 augusti 1839 (in Triventina), quo ipsius system palam evertitur. Sic propositum fuerat dubium : « Ne ulte « rius progrediatur abusus jam invectus in oppido..., ut « in una eademque solemni supplicatione sanctissimi cor « poris Christi, sanctissimum Eucharistiæ sacramentum de « fertur successive ab Archipresbytero et parochis ; quo « quidem semel atque iterum prohibetur a decretis huju « Sacræ Rituum Congregationis ; utque omnia in posteru « legitime procedant ; memorati oppidi Archypresbyter p « opportuna solutione insequentia duo dubia proposuit, n « mirum :

« 1° An non obstante quacumque in contrarium consu « tudine intangibile sit jus celebrantis in solemnitate Sanct « simi Corporis Christi semper per se deferendi in publi « supplicatione Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum

« 2° An inveterata quæcumque in contrarium consuetu

« derogare possit legi a decretis Sacræ Congregationis præ-
« scriptæ ? »

Sacra Congregatio respondit : *ad primum, Affirmative juxta alias decreta* : *ad secundum negative juxta eadem decreta.*

Ibi nempe dubium generaliter propositum fuit : nimirum postulavit dictus archipresbyter, *an sit jus celebrantis* Sanctissimum Sacramentum deferendi in dicta publica supplicatione : quæ verba aperte generalia sunt et jus commune respiciunt, nec magis unam diœcesim attingunt quam alteram : atque idem dicendum de secundo dubio. Ergo responsa Sacræ Congregationis, utpote quæ referuntur ad postulata, sunt et ipsa in generali sensu intelligenda.

Et notetur quam absonum sit Sacræ Congregationi tribuere *mentem* respondendi dumtaxat quoad casum aliquem particularem, quando, interrogata generaliter de jure communi, respondet *affirmative* vel *negative*. Sequeretur 1° Sacram Congregationem ex proposito adhibere locutionem grammaticaliter vitiosam. Nam vox *affirmative*, æquivalet ipsimet dubio sub forma affirmante posito. Verbi gratia, si interrogatus *an omnia mea debita solverim*, respondeam *affirmative*, idem est ac si responderem : *omnia mea debita solvi*. Si ergo mea *mens* sit declarare solutum a me fuisse unum tantum ex debitis meis, et respondeam, *affirmative*, planum est me perperam loqui. 2° Sequeretur Sacram Congregationem velle decipere, tum eos qui dubium proponunt, tum canonistas et theologos ad quorum notitiam declaratio hæc perveniet. Nam hi omnes verba *affirmative* ac *negative* merito intelligent, prout huc usque revera intellexerunt, juxta sensum propositi dubii, id est, in sensu generali et relative ad jus commune, quoties dubium propositum fuerit generaliter circa jus commune. 3° Imo ipsa Sacra Congregatio, ut supra variis documentis probavimus, in hoc generali sensu dicta decreta sua intelligit. Quamvis enim ejusmodi decreta ad certarum diœceseon personas directa sint, redarguit Sacra Congregatio eos etiam qui in aliis diœcesibus iisdem decretis contraveniunt.

ADNOTATIO VII^{a}. — *Periculo non vacat præfatum systema.*

— Etenim juxta illud systema, 1° liberum foret retinere in unaquaque diœcesi multas consuetudines, quas pluribus decretis suis Sacra Congregatio illegitimas et abusivas declaravit : 2° vetitum foret presbyteris, ante obtentam Ordinarii sui facultatem, dictas consuetudines a Sacra Congregatione proscriptas, deserere, et præfatis ejusdem Congregationis decisionibus obtemperare : 3° imo non semper licitum foret presbyteris ad Sedem Apostolicam recurrere, ad proponenda sua hac de re dubia. Atqui tale systema iis erroribus mihi videtur adcensendum, qui nisi coercerentur haud parum noxii esse possent.

1° Juxta dictum systema, legitime et sine scrupulo retineri possent multæ consuetudines, quas constaret a S. Rituum Congregatione pluries tanquam illicitas et abusivas fuisse proscriptas. Nam id potissimum propugnat dominus Nilles, decretum Sacræ Congregationis, etsi generale quoad litteram, si edatur ad postulationem privatæ alicujus personæ, alicujusve diœcesis, habere quidem vim legis quoad illam personam aut quoad illam diœcesim, non autem quoad diœceses alias ; nisi forte constaret *de mente* Sacræ Congregationis illud edendi tanquam legem universalem. Quamplurima autem extant ejusmodi decreta, ad privatorum postulationem edita, quibus illegitimi et abusivi declarantur varii usus, quin aliter constet de mente Sacræ Congregationis universalia hæc decreta efficiendi, quam ipsamet generalitate dubii propositi, et responsi dati. Ergo, exceptis diœcesibus, a quibus respective dubia transmissa sunt, in cæteris omnibus retineri sine scrupulo possent consuetudines per ejusmodi decreta proscriptæ. De quo sic in publicatione periodica *Revue théologique* (2e série, 1857, pag. 635) : « Pour peu « qu'on ait ouvert la collection authentique de ces décisions « (nimirum S. Congregationis Rituum), on reconnaîtra que « l'immense majorité, tout en répondant à des interrogations « particulières, fournissent l'interprétation de quelque ru- « brique du Missel ou du Cérémonial, ou classent telles ou « telles pratiques parmi les abus à corriger. C'est sur cette « sorte de décrets que porte la question vraie ou sérieuse. « Tandis que selon l'auteur (d. Nilles) les décrets de cette

« Congrégation ne sont ordinairement que des mesures des-
« tinées à pourvoir à des incidents particuliers, qu'ils ne
« lient que ceux parmi lesquels la discussion s'est élevée, et
« auxquels ils s'adressent, et n'ont pas même ceux chez les-
« quels un pareil abus serait établi, [et qu'on n'y doit re-
« connaître des règles générales que par exception et quand
« on s'y voit forcé ; nous soutenons au contraire, que la Con-
« grégation des Rites, étant destinée à fournir par la succes-
« sion de ses décisions, l'interprétation authentique des lois
« liturgiques ou rubriques, ses décrets ont la force et l'éten-
« due de ces lois elles-mêmes ; et toutes les fois qu'aucune
« preuve n'avertira qu'une décision est locale, il faudra la
« considérer comme une règle à suivre pour tous ceux qui
« sont dans le même cas. Nous appuyons notre sentiment,
« 1° sur la pratique de tous les rubricistes, lesquels pour dé-
« terminer le sens d'une rubrique, se fondent sur ces sortes
« de décisions rendues à propos de questions particulières,
« et en tirent leurs arguments péremptoires. Otez à cette
« précieuse collection son autorité générale, tout pourra être
« mis en question, et c'est bien là qu'on verra une confu-
« sion digne de Babel : 2° sur la manière de faire de la Con-
« grégation elle-même, juge assurément très-naturel (M.
« Nilles le reconnaît) de sa propre compétence. Après qu'elle
« a donné sur un point quelconque quelques réponses, si l'on
« vient à la consulter de nouveau, elle renvoie à ses décrets
« déjà rendus comme à la règle, *serventur decreta* ; elle en
« recommande l'observation, non-seulement à ceux auxquels
« ils ont été adressés, mais à tous les diocèses... Si l'on s'en
« écarte elle s'en plaint comme d'une transgression. » Hæc citati scriptoris verba adduximus, ut videat lector, non a me solo intelligi dictum systema, juxta sensum expositum ; ita ut nimirum licitas faciat multas consuetudines, quas S. Congregatio illicitas et abusivas declaravit.

Jam vero tale systema periculo non vacat. Posset enim haud parum noxias dissensiones excitare Episcopos inter et respective subjectum ipsis clerum. Supponamus, verbi gratia, Episcopum, qui dictum a domino Nilles propugnatum systema pro vero habens, illud in praxim quoad diœçesim

suam traducere statuerit. Consequenter sibi jus tribuet jubendi ut serventur usus, quos tanquam illegitimos et corruptelas Sacra Congregatio pluries declaravit ; ea scilicet fretus ratione, quod dicta decreta, non ad suam, sed ad alias diœceses directa fuerint. Aliunde autem haud deerunt in illa diœcesi presbyteri multi, qui dicta eadem S. Congregationis decreta pro obligatoriis habebunt; sicut revera habenda sunt, juxta communiter receptam a probatis doctoribus, et ab ipsamet Sacra Congregatione, doctrinam. Consequenter concludent dicti presbyteri, teneri se ex conscientia ad obediendum potius S. Congregationi, id est, Sedi Apostolicæ, quam suo Episcopo. Quanta autem rei catholicæ detrimenta ex istiusmodi collisionibus oriri facile possint, nemo non videt. E contra, si pro universali regula habeantur decreta Sacræ Congregationis, quibus jus commune declaratur, quamvis ad privatorum postulationem edita sint, quæ scilicet a Cavaliero *æquivalenter generalia* vocantur, præciduntur dissensiones, et promovetur pax et unitas. Nam statim ac in aliquam diœcesim pervenerit notitia alicujus ejusmodi decreti, quod illegitimus declaratur aliquis usus, ipse Episcopus procurabit usum istum de medio tolli ; vel, si retinendum ob peculiares rationes existimet, dispensationem pro sua diœcesi a Sacra Congregatione obtinebit. Item cæteri de clero in abjiciendo dicto usu concordes erunt, utpote qui (ex hypothesi) ejusmodi S. Congregationis decreta pro regula obligatoria habebunt.

2° Juxta propugnatum a domino Nilles systema, vetitum foret presbyteris, ante obtentam Ordinarii sui licentiam, dictis Sacræ Congregationis decretis obtemperare, et proscriptas ab iisdem consuetudines deserere. Etenim de ejusmodi decretis, nisi prius placuerit Episcopo ea suis subditis in legem præscribere, pronuntiat dominus Nilles, non esse in praxim deducenda (*Revue théol.*, 2e série 1857, pag. 429 et 430). Porro talis doctrina quæ presbyteris crimini vertit, quod, juxta receptam a tot et tantis doctoribus sententiam, dictis S. Congregationis decretis sese accommodent, iisdem doctoribus palam injuriosa est. Præterea injuriosa est ipsimet S. Congregationi, quæ nedum redarguat presbyteros,

qui absque proprii Episcopi licentia dicta decreta servant, eos e contra redarguit qui iisdem decretis contraveniunt.

3° Tandem neque periculo vacat regula quam tradit dominus Nilles, ad determinandum quibus in casibus irrationabilis ac temerarius sit recursus. Rationabiles recurrendi causas esse ait, « cum de aliquo particulari loci cujusdam « usu sive aboliendo sive retinendo, jam inde ab aliquo tem« pore est inter partes hinc inde disceptatum ; vel cum de « nova aliqua consuetudine, reluctantibus ibidem nonnullis « introducenda disputatur. Si vero neutrum obtineat, sique « usus multis abhinc sæculis jam vigeat, et de ejus oppor« tunitate vel utilitate (ad promovendam puta fidelium de« votionem) non ambigatur, neque ulla moveatur quæstio, « importunus certe quam qui maximus foret ad S. Rituum « Congregationem recursus, » (*Revue théologique*, 2e série 1857, pag. 426). Ibidem, pagina 429, monet dominus Nilles recurrendum, *non temere, sed ex rationabili eaque sufficienti causa*. Et ad dignoscendum quando adsit ejusmodi causa, remittit ad locum antea transcriptum. Asserit præterea, S. Congregationem non respondere, nisi quando credit adfuisse dictam causam. Porro ejusmodi regula noxia simul et erronea est.

Primo, extare possunt, et de facto nimium frequenter extiterunt abusus seu corruptelæ, in aliquibus diœcesibus, quin ulla de iis disputatio moveretur. De quo ut unicum per transennam exemplum adducamus, quis in Gallia, ante ultimo elapsos quadraginta annos, in quæstionem vocabat legitimitatem breviariorum, a quamplurimis annis cum aperta ecclesiasticarum legum violatione inductorum ? Porro juxta traditam a domino Nilles regulam, qui abusum apprime perspiceret, deberet tamen ipsi sese aptare, nec posset Sacram Congregationem adire, ad tollendam conscientiæ suæ perplexitatem ; eo quod scilicet aut nondum inceperit, aut non a multo tempore duret hac de re disputatio in diœcesi. Unde dicta regula abusibus et corruptelis, a Sacra Rituum Congregatione confixis, aperte favet ; nec videtur ad aliud apta et utilis, quam ad eosdem abusus tutandos et retinendos.

Si enim consuetudo in diœcesi mea pacifice vigens non sit illegitima, cur timet dominus Nilles consuli a me, qui anxius hac de re existo, Sacram Congregationem? Sane, si legitima sit consuetudo, legitimam declarabunt Eminentissimi Patres. Si secus declarent, inutilis non erit meus recursus ; siquidem per hocce decretum tolletur abusus.

Secundo, utile est ut S. Congregatio solvat, non tantum dubia de quibus jam ab aliquo tempore extant disputationes in diœcesi, sed etiam ea de quibus alicujus etiam privati anxia est et perplexa conscientia. Unde rationabilis et sufficiens ad licite recurrendum causa est, si quis dubitet an sibi liceat sequi diœcesis consuetudinem, quæ ipsi videtur Ecclesiæ legibus contraria, et nequaquam legitima. Quod autem debeat expectare donec orta sit de hac ipsa re controversia in diœcesi, gratis omnino et erronee asseritur.

Tertio tendit præfata regula ad restringendam libertatem recursuum ad Sacras Congregationes, seu, quod idem est, ad Sedem Apostolicam. Exhibet enim tanquam *temere* agentes illos presbyteros, qui Sacram Congregationem interrogant de liceitate consuetudinum in ipsorum respectivis diœcesibus existentium, quando de hac liceitate ab aliquo jam tempore non extat in diœcesi disputatio. Cum autem nemo *temere* agere debeat, idem est ac si diceretur illicitos esse ejusmodi recursus. Porro quod fideles omnes, pro suis dubiis causisque et anxietatibus, licite valeant ad Sedem Apostolicam *immediate* recurrere, dogma catholicum est ; et sequitur ex eo quod Summus Pontifex Pater sit et Pastor omnium, atque *immediatam* in fideles singulos jurisdictionem habeat.

Hæc de dissertatione a Domino Nilles nuper edita, breviter adnotanda duxi. Cæterum sicut haud mediocri ingenio ac eruditione disceptatio illa enitet, ita palam facit esse laudatum auctorem sanctæ Ecclesiæ et Sedis Apostolicæ doctrinis ac placitis animo addictissimum. Optarem tamen, haud inficior, ut scriptionem suam ad trutinam revocaret, et, collatis consiliis cum aliquo Sacræ Rituum Congregationis consultore, tantisper moderaretur.

Nota. — Præmissas animadversiones jam scripseram,

cum edita est in publicatione *Revue théologique* (décembre 1858, pag. 609 et seq.) nova confutatio præfati systematis, a D. Nilles propugnati ; ad quam lectorem, pro uberiori disquisitione, remitto.

SECTIO III

De auctoritate S. Congregationum Indicis et Inquisitionis.

Ubi exponitur jus canonicum circa totam quæstionem de librorum impressione et prohibitione

---

Disseremus hoc ordine : 1° probabimus Ecclesiæ competere potestatem libros prohibendi ac proscribendi, necnon librorum impressionem legibus suis regendi : 2° expendemus quid sæculari principi competat, circa librorum prohibitionem et impressionem : 3° quid sentiendum sit de libertate typographiæ, seu, ut gallice dicimus, *de la liberté de la presse* : 4° quinam in Ecclesia dictam potestatem habeant libros prohibendi et circa librorum impressionem leges edicendi : 5° de Indice synopsim historicam describemus : 6° dicemus quam vim obligandi habeat prior pars Indicis, quæ scilicet librorum nominatim prohibitorum catalogo præmittitur : 7° quam vim obligandi habeant decreta Sacrarum Congregationum Inquisitionis et Indicis, quibus libri aut propositiones nominatim damnantur aut prohibentur : 8° an et quatenus totus Index legis universalis rationem habeat : 9° confutabimus opinionem quæ tenet Indicem non obligare in Gallia, Germania, Belgio, et aliis regionibus : 10° expendemus quæstiones practicas circa modum recte intelligendi varias Indicis præscriptiones, et dispositionem Bullæ *Cœnæ* quoad libros.

CAPUT I.

ECCLESIÆ COMPETIT POTESTAS LIBROS PRAVOS AC NOXIOS PROHIBENDI, ET LIBRORUM IMPRESSIONEM LEGIBUS SUIS MODERANDI.

Prœnotanda. — 1° *Quid per pravos libros intelligamus.* — Intelligimus 1° libros omnes religioni revelatæ adversantes; quales sunt libri quibus propugnatur aut suadetur atheismus, materialismus, indifferentismus erga religiones omnes; necnon libri politicorum qui ex ea sola causa religionem conservatam volentes quod sit ad politicum gubernium utilis, palam hoc ipso faciunt nullam religionem a se pro vera ac certa haberi : 2° libros impugnantes religionem christianam : 3° libros impugnantes Religionem Catholicam ; quales sunt libri quibus defenduntur christianorum seu baptizatorum sectæ, per hæresim aut schisma ab Ecclesia catholica separatæ ; item quibus genuinæ catholicæ fidei regulæ subvertuntur : 4° libros hierarchiæ ecclesiasticæ adversantes ; quales sunt, verbi gratia : *de Antiqua Ecclesiæ disciplina*, auctore Dupin : *de Statu Ecclesiæ,* auctore Febronio, id est, Episcopo de Honteim : *de Causis majoribus*, auctore Joanne Gerbais : *Mémoire sur les droits du second ordre du clergé* : *Principes sur l'essence, la distinction et les limites des deux puissances, spirituelle et temporelle*, auctore Laborde, ex Oratorio Berulliano : et alii pene innumeri, quibus hodiedum opplentur bibliothecæ Galliæ non sine magno quoad multos perversionis periculo : quos quidem libros clero potissimum noxios existimo : multi enim nostrates clerici, tum quia probatos de hisce materiis scriptores præ manibus plerumque non habent, tum quia erroneam opinionem de non vigente in galliis Indicis lege amplexati sunt, prava illa opera sine scrupulo legunt, errorisque sibi venenum

infundunt : 5° libros adversantes potestati legislativæ et coercitivæ Ecclesiæ ; vel ejus independentiæ relative ad societatem civilem : 6° libros historiam ecclesiasticam mendaciter exhibentes : 7° libros qui bonis moribus adversantur *theorice* ; id est, sustinendo honestum esse quod pravum est, aut vice versa : 8° libros bonis moribus adversantes *practice* ; nimirum qui continent turpia, aut charitati vel virtuti religionis contraria.

2° *Quid per noxios libros intelligamus.* — Etsi plerumque pravi libri sint simul noxii, non tamen vice versa libri omnes *noxii* sunt simul pravi. Dari nempe possunt libri, qui in seipsis nequaquam pravi sint, et tamen ob temporum et personarum circumstantias absque nocumento nequeant omnibus indiscriminatim permitti. Quod satis patet exemplo ipsiusmet sacræ Bibliæ in linguam vulgarem translatæ,

3° *Quid sit librorum censura, prohibitio, condemnatio.* — *Primo,* censura proprie dicta est actus intellectus, quo quis judicat reprehensibilem esse librum aliquem, vel aliquam propositionem. Unde mera censura nullum includit actum voluntatis, nec proinde ullam prohibitionem. Diximus *proprie dicta* : nam in lato sensu et minus accurate loquendo, nonnunquam usurpatur vox *censura,* tanquam synonima *prohibitionis* vel etiam *proscriptionis.*

Librorum censura alia est privata, alia publica. « *Privata* « ad quaslibet doctas personas spectat... Statim nempe ac « opus aliquod in lucem prodiit, jus habet doctus quisque « sensum suum de eo dicendi... Est et alia censura quam « vocabimus *publicam* ; qualis proculdubio est quæ fit ex « legitimæ potestatis mandato a publicis revisoribus. Sed « præter istam, haud cunctando eas etiam inter publicas « censuras numeramus, quæ fiunt ab academiis et univer- « sitatibus ; quales fuerunt condemnationes variarum pro- « positionum Lutheri, et Marci Antonii de Dominis, a Sor- « bona pronuntiatæ.,. Ex quo jam liquet, neutram ex dua- « bus istis censuris confundendam esse cum publica et legi- « tima *potestate libros prohibendi* » (Zaccaria, *Storia polemica delle prohibizioni de' libri*, libro 2, dissertatione 2, capite 2, numeris 1, 2 et 3).

Secundo, prohibitio librorum est præceptum, quo superior subditis suis vetitam facit certorum librorum lectionem aut retentionem. Est proinde actus voluntatis imperantis seu præcipientis, et non merum intellectus judicium de librorum pravitate, Unde, ad censuram ferendam, nulla requiritur jurisdictio : ad prohibendos autem libros, fori externi jurisdictio necessaria est.

Tertio, condemnationis seu proscriptionis nomine intelligi solet prohibitio libri qualenus in se pravi ; ita ut condemnatio sit simul censura de pravitate libri, et ejusdem libri prohibitio. Ex quo patet discrimen condemnationem inter et simplicem prohibitionem : hæc enim, utpote non involvens judicium de pravitate libri, juste cadere potest in librum de se bonum et optimum, si forte (attentis circumstantiis) periculum sit ne noceat ; de quo exemplum habemus in prohibitione sacrorum Bibliorum vulgari lingua editorum. At quando liber aliquis condemnatur seu proscribitur, non tantum prohibetur ut noxius, sed et declaratur pravus. Nihilominus tamen quandoque, in sensu minus proprio, usurpatur vox proscriptio ad significandam simplicem prohibitionem ; verbi gratia, quando dicitur proscripta fuisse sacra Biblia in linguam vulgarem translata.

His prænotatis, Ecclesiæ competere potestatem libros pravos ac noxios prohibendi, necnon librorum impressionem legibus suis moderandi, probatur per sequentem propositionum seriem :

Propositio I[a]. *Librorum pravorum lectio fidelibus summe noxia esse potest et solet.* — Utinam vera non foret conclusio posita, et in dubium revocari posset animarum strages, quæ pravorum librorum luem nunquam non consequitur ! At dubitationem omnem excludunt, nimium multa ac peremptoria argumenta, e quibus sat erit sequentia breviter indigitasse.

Argumentum I. — Ex generali hominum proclivitate ad sese accommodandum doctrinis et moribus eorum quibuscum versantur ac colloquuntur. — Adeo certa est dicta proclivitas, ut inde enatum sit proverbium, *dis-moi qui tu hantes, je te dirai qui tu es*. Nimirum ea est quoad unumquemque vis

commercii et consuetudinis cum cæteris hominibus, ut et eorum sentiendi modum plerumque amplectatur et mores. Quamobrem, Ecclesia sollicita semper fuit, ut a perversorum consuetudine fideles averteret : *Nunc autem,* ait S. Paulus, *scripsi vobis non commisceri : si is qui frater nominatur est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax.., cum ejusmodi nec cibum sumere* (Prima ad Cor., cap. 5, versic XI). *Observetis eos qui dissensiones et offendicula, præter doctrinam quam vos didicistis faciunt, et declinate ab illis.* (ad Romanos, cap. 16, v. 17). *Hæreticum hominem post unam et secundam correptionem devita* (ad Titum, cap. 3, v. 10). De qua perversorum consuetudinem fugiendi necessitate rationem tradens idem S. Paulus : *Sermo eorum,* inquit, *ut cancer serpit* (Secunda ad Timotheum, cap, 2, v, 17). *Corrumpunt mores bonos colloquia mala* (Prima ad Cor., cap. 15, v. 33). *Nolite,* inquit S. Joannes, *eum* (qui hanc doctrinam non affert) *recipere in domum, nec ave ei dixeretis* (Epist. secunda, v. 10). Cui doctrinæ inhærens S. Cyprianus, sic commonebat : *Procul ab hujusmodi hominum contagione discedite, et sermones eorum velut cancer et pestem vitate* (Epistola 40, alias 8, editionis Pamelii).

Jam vero pravos libros legere, idem est ac cum pravis eorum auctoribus conversari. Quinimo, multo magis legentis animum feriunt verba scripta, quam audientis verba viva voce prolata. Cum ergo summe noxium sit cum pravis hominibus conversari, a fortiori noxia censenda est pravorum librorum lectio. Unde, quemadmodum merito dicitur, *dis-moi qui tu hantes je te dirai qui tu es,* ita verissime dici potest : dic mihi quales libros, qualia diaria, qualia denique scripta legere soleat iste vir, ista familia, ista societas, et ego dicam tibi quales sint eorumdem doctrinæ ac mores. Vide sancti Ligorii dissertationem, *de Justa prohibitione librorum nocuæ lectionis,* capite 1, n. 2.

Argumentum II.—Ex eo quod libri quoddam magisterium exerceant cujus auctoritati lectores plerumque cedere solent. — « Bene sanctus Basilius libros appellavit *cibum animarum*; « quia sicut cibus delectabiliter ingreditur in hominem, et

« deinde fit proprius hominis sanguis, sic liber cum legitur, de-« lectabiliter legitur (quis enim leget invitus?) et sic de facili « fieri solet res propria lectoris. Præterea, qui ad auctorem « legendum accedit, illi pene discipulum se tradit, ipsique « cor docile et benevolum offert ; et ideo facile ab illo decipi « potest ; valde enim difficile est, quod lector aliquo amore « erga auctorem illum non afficiatur : ex quo deinde facile « eveniet, ut impietas et error latens hauriatur insensibili-« ter, et tenaciter postea retineatur. » (Sanctus Ligorius, in citata dissertatione, cap. 1, n. 2). Qui nempe librum scripsit, ex hoc ipso præsumitur in materia de qua disserit versatus, ita ut quamdam magistri auctoritatem apud lectorem suum consequi soleat. Sicut ergo discipulos sponte accedentes ad placita sua facile magistri pertrahunt, ita libri pravi lectores suos.

Argumentum III. — Ex eo quod pravi libri de se apti sint ad subvertendam fidem et mores. — Non agimus de libris pravis stolide scriptis, quique nulla ex parte alliciunt, et hac de causa lectoribus carent. Cæteri autem dum fidem seu veram religionem impugnant, sophismatum suorum artificio necnon scientiæ et eruditionis larva ita veritatem obtegunt, et errorem sub specie veri exhibent, ut a quamplurimis legi nequeant absque perversionis periculo. Item lasciva et inhonesta continentes libri, ex hoc ipso ad accendendas pravas cupiditates apti sunt ; et eo magis innocentiam et morum integritatem vulnerant, quo elegantiori sermonis forma, et cautius velata intentæ pravitatis turpitudine, lectoris animum alliciunt atque invadunt.

Unde revera utraque librorum pravorum species, quæ nempe veræ religioni, et quæ bonis moribus adversatur, suapte natura nociva est.

Argumentum IV. — Ex eo quod lectorum plerique ea scientia et sanctitatis firmitate sint destituti, quæ necessaria foret ad legendos pravos libros, absque perversionis discrimine. — 1° Ut quis sine periculo libros religionem impugnantes legere posset, is esse deberet : « qui falsitatem acuto « critices judicio discernere, citationumque infidelitatem de-« tegere valeret : qui profunde doctus in metaphysica, solida

« theologiæ scientia suffultus, et in sanctorum Patrum lec-« tione versatus foret: cujus mens didicisset scite discernere, « quæ rationis sunt ab iis quæ sunt fidei ; jus ab abusibus « multoque magis a violentiis; veritatem a variis tempo-« rum, nationum, educationis, partium ac scholarum præ-« judicatis : qui foret in scientia juris naturæ ac gentium « exercitatus, ad eludendas fraudes, quæ juris publici ob-tentu substernuntur : qui litterariæ etiam historiæ præsi-« dio instructus procederet. » (Zaccaria, *Storia polemica delle prohibizioni de' libri*, libro 2, dissert. 1, cap. 3, n. 5). Jam vero paucissimos extare hisce dotibus instructos, quis inficiabitur? « Inter ipsos etiam theologiæ doctores (ait Zaccaria, loco « citato), quam multi iis conditionibus destituuntur ! »

2° At præter enumeratas *ex parte mentis* dotes, requireretur *ex parte cordis* virtutum firmitas; qua carent plerique pravorum librorum lectores.

Primo, ad obscænos quod attinet libros, palam est eos generatim noxios esse, ob permanentem præsentis hominum conditionis fragilitatem, qua nec ipsi sancti, dum in præsenti vita degunt, immunes fiunt. Hinc peccatum est ipsummet factum obscæna legendi ; nisi ex officii necessitate, aut ex aliqua alia sufficienti causa, adhibitis cautionibus, ejusmodi lectio fiat ; prout fit a theologis quibus ejusmodi librorum examen committitur, in hunc finem ut videatur num proscribendi sint. Cum ergo lectorum cæteri peccando ad hunc venenatum pastum accedant, hoc ipso accedunt ea virtutis firmitate destituti quæ necessaria foret ad impediendos noxios veneni effectus.

Secundo, etiamsi agatur de libris non obscænis, sed doctrinaliter dumtaxat pravis, requiritur dicta virtutis firmitas, ut absque discrimine legi possint, etiam ab iis, qui supra enumeratis pollent ex parte mentis conditionibus. Nam si cor pravum sit, facile mentem obcæcat. Sit in exemplum vir ita doctus, ut libri pravi sophismata et fraudes facile perspicere valeat: si cupiditatibus et vitiis abripiatur, pravum legendo librum optabit peremptorias in eo rationes reperire contra religionis et fidei catholicæ veritatem, ut nempe conscientiæ suæ stimulos sopiat et libere cupiditati

indulgeat. Ex hac autem animi dispositione facile continget, ut rationes in favorem religionis non sincere perpendat, sed mentis aciem ab eis retrahat ; oppositas autem rationes, si veri speciem quamdam præ se ferant, supponat solidas esse ; ac tandem ad hæresim incredulitatemve miserime confugiat. Ergo revera noxii censendi sunt pravi libri, ex eo quod necessaria scientia ac virtutis firmitate lectorum plerique destituantur. Ut adeo nimius forte non fuerit scriptor qui sic asseruit : *Nous mettons en fait qu'aucun lecteur, fût-ce le plus sage et le plus prudent, ne voit habituellement sans danger ce qui offense les mœurs ou la religion* (*Journal historique* de Liége, tom. 11, pag. 398).

Argumentum V. — Ab experientia deductum. — Juvat hic in dictorum confirmationem, nonnulla exempla commemorare. 1° Claruit Bardesanes, secundo sæculo, doctrina æque ac in propugnanda (non sine vitæ discrimine) catholica religione zelo conspicus. Qui tamen cum Valentiniani libros legisset, in hæresim misere prolapsus est ; imo hæresiarcha evasit, et in suis erroribus pertinax obiit.

2° Circa annum 250, lectione librorum cujusdam Episcopi Ægypti, qui *Nepos* vocabatur, in errorem millenariorum abrepti sunt catholici quamplurimi (Zaccaria, in citata dissertatione, libro 2, dissert. 1, cap. 4, n. 2).

3° Manes, ex quo Manichæorum errorum colluvies ortum sumpsit, pravorum librorum lectione perversus est. (Zaccaria, ibidem, n. 3).

4° Ineunte sæculo quinto, Avitus Hispanus, a sancto Hieronymo petiit exemplar librorum Origenis, quos in latinam linguam is transtulerat. Annuit Hieronymus, præmonendo Avitum ut ab Origenis erroribus diligenter caveret. At perlato in Hispaniam hoc codice, sparsi sunt ibi, ex ejus lectione, Origenis errores ; quos et ipse Avitus propugnavit ; et an unquam recipuerit ignoratur. (Ibidem, n. 4).

5° Per libros a Priscillianistis sparsos, eorumdem errores in Hispania et Gallia Narbonensi invaluisse conqueruntur sanctus Turibius et sanctus Leo Magnus (Ibidem, n. 5).

6° Sæculo quinto, quidam Julianus Halicarnassæus librum legendo cujusdam Valentini, in apostasiam abreptus est. At

nimium celebre ex eodem sæculo quinto exemplum Eutichetis ; qui cum accerimus catholicæ fidei propugnator extitisset, lecto cujusdam manichæi libro, in heresiarcham transmutatus, funestissimam illam hæresim contexuit, e qua tanta per orientem animarum strages subsecuta est.

7° Prout adnotat Bellarminus (libro 3 *de Laicis*, cap. 20), Wiclefus viva voce paucissimos pervertit : docuit enim in Anglia, et ibi nullos pene erroris sui sequaces reliquit : at per libros suos totam Bohemiam ad hæreses suas traxit. Horum Wiclefi librorum lectione in transversum actus est Joannes Hus.

8° Notum omnibus quot et quantas ruinas ex Lutheri et Calvini libris catholica religio passa sit.

9° Testatur Zuinglius inductum se ad negandam Sanctorum invocationem, legendo quamdam poeticam Erasmi scriptionem, in qua conqueritur Christus, quod homines, *se relicto ad cælites recurrant.* (Zaccaria, loco cit., n. 6).

10° Lamentabilis præcipue Henrici Bulengeri lapsus. Summa is pietate ac morum integritate studiorum curriculum Coloniæ absolverat, statumque religiosum ingredi proposuerat, et in Carthusianorum conventum sese jamjam recepturus erat. Sed (o altitudo judiciorum Dei !) in manus ei incidit quoddam Melancthonis scriptum. Vehementer ad projiciendum librum gratia divina impulsus est. At vinci se diaboli tentatione miser passus est. Legit, subversus est, Zuinglio adhæsit, et furibundum hæreseos ministrum egit (Vide apud Zaccaria, loco cit,).

11° Concessas facultates hæreticorum libros legendi revocavit Paulus IV, (Brevi *Quia in* 21 decembris 1558) ex ea ratione, quod nonnulli qui ad confutandos hæreticos ejusmodi licentias obtinuerant, in hæresim prolapsi essent. Atque ob idem periculum pariter a nonnullis subsecutis Pontificibus revocatæ sunt hujuscemodi concessæ licentiæ (vide apud Zaccaria, loco cit., n. 7).

12° Juvat etiam hic referre, quod mihi a paterno meo avunculo presbytero enarratum memini. Is, ne juramentum *Constitutionis civilis cleri Gallicani* præstaret, in Hispaniam migraverat ; ibique alterius sacerdotis Galli, simili c

causa extorris, frequenti commercio ac consuetudine utebatur. Advertens avunculus meus huncce amicum suum assidue legendis incredulorum modernorum libris vacare, de periculo admonendum duxit, et ut venenatum pastum abjiceret vehementer adhortatus est. Reposuit ille, id sibi licitum esse, ob intentum a se finem, confutandi nempe absonos Voltairianorum errores; nec monitioni morem gessit. At quam temere, palam fecit miserandus exitus. Vi illius quod sibi quotidie infundebat veneni, sensim de catholico in incredulum immutatus, in Galliam rediit, clericali statui valedixit, uxorem duxit, et in nefandissima quæque prorupit.

13° Cæterum si quis adeo hebes sit, ut non perspiciat quam noxii sint veræ religioni ac bonis moribus libri pravi, eum remittemus ad ipsosmet cujuslibet ævi catholicæ doctrinæ impugnatores. Hi nempe quoties fidem catholicam et morum sanctitatem in aliqua religione convellere ac de medio tollere aggressi sunt, quod aliud efficacius medium existimarunt quam librorum ad intentum finem apte dispositorum diffusionem? Sane haud ita pridem in Galliis, synagoga Satanæ (illos dico prætensos philosophos, qui ad delenda ultima christianismi vestigia juramento sese obstrinxerant) libros religioni adversos ac inflammandis quibusque obscænis cupiditatibus idoneos, immensa copia propriis sumptibus edi procurarunt, et ruricolis etiam ac infimæ plebi, vili aut nullo etiam pretio, distribui. Quem in finem præprimis editus est *le Volontaire des chaumières*. Hi sane de pravorum librorum ad fidem et mores pervertendos vi ac infallibili, ut ita dicam, efficacia, nequaquam dubitarunt.

Propositio IIª. — *Aliqui libri, licet de se non pravi, fidelibus tamen quandoque noxii esse possunt.* — I. Sit in exemplum Sacra Scriptura, vulgari lingua edita : bonus sane liber Scriptura Sacra si quis unquam, et omni veneratione dignus. Et tamen fidelibus populis summe noxiæ forent ejusmodi Sacræ Scripturæ in linguas vernaculas translationes, si passim ab omnibus legi permitterentur. De quo sic Gerson : « Ex hac præterea radice pestifera sunt et quotidie crescunt errores Begardorum et Pauperum de Lugduno, et « omnium similium; quorum multi sunt laici, habentes in

« suo vulgari translationem Bibliæ, in grande præjudicium « et scandalum catholicæ veritatis, quale propositum est in « reformatorio (intellige in Concilio Constantiensi) esse tol- « lendum » (in tractatu *Contra hæresim de communione laicorum sub utraque specie*, p. 1) « Rursus sequitur ex « præmissis prohibendam esse vulgarem translationem li- « brorum sacrorum nostræ Bibliæ, præsertim extra mora- « litates et historias » (ibid., p. 2, lect. 2, consid. 9) « Hære- « ticus iste (loquitur de Elvidio) per malam Scripturæ in- « telligentiam deceptus est, quemadmodum multi sunt, qui « Scripturam intelligunt secundum capitum suorum opinio- « nionem, et non secundum sanctorum doctorum exposi- « nem, quam aut nesciunt, aut intelligere et considerare « nolunt : et propterea hæc sumo unum documentum : quia « periculosissima res est dare hominibus simplicibus, qui « non sunt idonei, libros Sacræ Scripturæ in gallicum trans- « latos : quia per malam intelligentiam continuo cadere « possunt in errores. Debent audire per prædicatores, qui « alias frustra essent » (in sermone de *Nativitate*) « Que- « madmodum de Biblia bene et vere in gallicum translata « bonum aliquod, si sobrie intelligatur, potest emanare, « sic per oppositum innumeri errores et mala obvenire pos- « sunt, si male fuerit traducta, aut præsumptuose intellecta, « refutando sensus et sanctorum patrum expositiones. Sa- « tius esset hujusmodi rem ignorare, quemadmodum in me- « dicinis et in aliis scientiis, quas melius esset prorsus igno- « rare, quam parum aut male scire, et se magistrum repu- « tando in eis » (Consid. 5).

Sic nempe a priori, seu abstrahendo ab experientiæ documentis, probari potest dictarum versionum periculum : noxiæ sunt Scripturæ Sacræ in linguam vulgarem translationes, si noxium sit Sacram Scripturam ab imperitis et rudibus legi : atqui revera valde noxium est legi sacra Biblia ab ejusmodi hominibus : ergo. *Major* syllogismi satis per se patet : si enim extent dictæ versiones, et earum lectio non prohibeatur, poterunt quilibet rudes et litterarum nescii, dummodo proprium idioma legere didicerint, sacram etiam Bibliam legere ; et facile continget ut multi ex ipsis eam legant, si nulla

id eis lex prohibeat. E contra sacram Bibliam legere non poterunt si non extent dictæ translationes, aut saltem a tali lectione retrahentur; si eam sibi prohibitam sciant. Unde si noxium sit a præfatis hominibus sacram Bibliam legi, hoc ipso noxium erit dictas versiones edere, et earumdem lectionem omnibus indiscriminatim permittere. *Minor* autem facile vera probatur ex ipsa sacrorum bibliorum natura. Summa nempe est Sacræ Scripturæ sublimitas ac profunditas: multi textus, solo attento litterali sensu, inter sese pugnare videntur: multi etiam, si grammaticaliter dumtaxat perpendantur, varias interpretationes patiuntur; et ex illis interpretationibus aliæ veræ sunt et catholicæ, aliæ vero erroneæ et hæreticæ. Difficillimum ergo est Sacram Scripturam in vero suo sensu intelligere et errores devitare. Id, temeritate sua, luce meridiana clarius fecerunt doctissimi quique e Protestantium sectis scriptores: cum enim solo privato suo sensu, et seposita Ecclesiæ catholicæ auctoritate, Sacras Scripturas interpretari præsumpserint, haud dici potest quot et quam absona systemata excogitaverint, in quot sectas et contradictorias opiniones divisi sint; clamantibus interea singulis verissimam interpretationem suam, aliorum autem hæreticam. Quanto ergo facilius in errores abripientur rudes et litterarum ac scientiarum nescii, si sacra ipsis Biblia legenda tradatur!

Summum hocce periculum ipsa insuper experientia comprobavit; prout in quarta Indicis regula notatur his verbis: *Cum experimento manifestum sit, si sacra Biblia, vulgari lingua passim sine discrimine permittantur, plus inde detrimenti, ob hominum temeritatem, quam utilitatis oriri, hac in parte judicio Episcopi aut inquisitoris stetur; ut cum consilio parochi vel confessarii, Bibliorum a catholicis auctoribus versorum lectionem in vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint ex hujusmodi lectione, non damnum, sed fidei atque pietatis augmentum capere posse.*

« Profecto (ait Zalwein, *Principia juris eccl.*, tomo 2, p. 341) in hoc decreto eminet singularis Ecclesiæ prudentia et discretio: *primo* enim Ecclesia non prohibet omnem lectionem Scripturæ, vel potius editionem; sed tantum

« editiones illas quas solemus vocare *vernaculas* ; quas sæpe « sæpius esse corruptas, depravatas et alteratas novimus. « *Secundo*, tanta est sublimitas et obscuritas S. Scripturæ, « ut homines plebeii intelligere nequeant, et facile in lapsus « induci valeant. *Tertio*, hinc inde apparet quædam veluti « contrarietas aut contradictio, quæ minus doctis posset « esse causa lapsus et scandali : et numquid omnes ferme « hæreses suum non traxerunt ortum ex male intellecta « Scriptura ? *Quarto*, experientia docemur, quod illi qui « præceptum Ecclesiæ parvi pendentes Scripturarum lectioni « se occulte consecrant, non raro in fide nutent, variis « agitentur scrupulis, aut omnino in errores ruant... *Sexto*, « hac ratione magis consulitur puritati ct majestati Scrip- « turæ. *Septimo*, non possunt laici conqueri contra legis « duritiem : habent enim facultatem legendi editionem « vulgatam, et cum licentia suorum pastorum etiam editio- « nes vernaculas. »

Ergo revera dictæ versiones Sacræ Scripturæ, de iis libris sunt, qui licet in se boni, noxii tamen esse possunt.

II. Sed et alii etiam libri nocumento esse possunt, quamvis in se pravi non sint. Quandoque, verbi gratia, contingit, eas esse circumstantias, ita comparatos animos, ut si de certis materiis edi ac legi permittantur libri, alias de se non pravi, ingentes commotiones et non parva rei catholicæ damna oritura prævideantur. Noxii tunc isti libri, quamvis non pravi. In quo probando non immoramur, cum per se pateat. Vera est ergo posita conclusio, videlicet, dari libros, qui licet in se non pravos, fidelibus tamen noxii esse possunt.

Propositio IIIª. — *Prohibitio juris naturalis legendi libros noxios non sufficit, ut a fidelibus arceantur pericula et nocumenta.* — Vel enim fideles ignorant pravos et noxios esse libros quos legere volunt, vel illud sciunt : atqui in utroque casu insufficiens est juris naturalis præceptum, de non legendis nocivis libris.

I. Equidem certa est lex naturalis unicuique prohibens ne libros legat, qui ipsius fidem aut mores in discrimen adducerent : at lex illa non edocet an tales sint multi qui circumferuntur libri. Hinc si sola exstet juris naturalis pro-

hibitio, sæpe continget a fidelibus legi libros, vere et summe ipsis noxios, antequam periculum suspicati sint, aut satis notum habuerint ; sicque venenum non advertent, nisi quando jam virus sibi infuderint. Hinc ad tutandos fideles necesse est ut, præter dictam legem naturalem, interveniat aliqua auctoritas, quæ noxias certas librorum species, imo et singulos nominatim nocuos libros (quantum fieri potest) indigitet.

II. Etiam quoad libros, quos pravos esse ac multis nocere posse fideles sciunt, insufficiens est præfatum legis naturalis dictamen ad arcenda pericula. Quamvis enim lex naturalis unicuique edicat, ne præsumat librum legere quem sibi noxium fore perspexerit, non tamen dirimit quæstionem practicam, *an talis liber ipsi revera noxius sit*. Jam vero, pro illa ingenita hominum proclivitate ad bene sentiendum de suo ingenio ac virtute, multi facile existimabunt nihil se discriminis incurrere in legendo libro, licet pravo, et quoad multos alios noxio. Eo vel magis, quod plerumque quisque de dicta practica quæstione tunc dumtaxat secum deliberabit, cum jam librum legere cupiet, aut etiam præ manibus habebit, et legendi tentatione pulsabitur. Quis non videat, multos, si legi naturali, id est, soli conscientiæ suæ dictamini, hac in materia relinquantur, in ruinam præcipites ituros?

Adde non solis sanctis constare militantem Ecclesiam ; sed eheu ! innumeris, quos a legendis nocivis libris conscientiæ reatus nequaquam retraheret : porro sicut furibundis eripitur ferrum quo se necare possunt, ita morbidis aut debilibus ejusmodi fidelibus coercitivis legibus et mediis præripiendum est pravorum librorum venenum, præcidenda lapsuum occasio. Id autem quoad tales non satis efficaciter obtinebitur per conscientiæ dictamen ; bene vero pravorum librorum impressionem prohibendo ac impediendo, et opportunis pœnis in detinentes, spargentes, legentesque animadvertendo : prout perbelle faciunt et faciendum norunt gubernia sæcularia quælibet, quoad libros, qui constitutum regimen et tranquillitatem publicam in discrimen adducunt.

Propositio IV^{a}. — *Ecclesiæ competere potestatem prohi-*

bendi libros pravos, atque etiam non pravos si nihilominus noxii sint, probat ipsiusmet Ecclesiæ constitutio, et finis ad quem divinitus instituta est. — Etenim a Christo in terris instituta est ad hunc finem, ut in ea, et per auctoritatem ipsi præpositam, sacerdotiumque in ipsa institutum, vera fidei doctrina et morum regula homines informati, divinisque sacramentorum effectibus donati, ad æternam visionis intuitivæ beatitudinem perducerentur. Talem esse constitutionem et finem Ecclesiæ dogma catholicum est. Jam vero, hoc ipso quod Christus Dominus Ecclesiam ad ejusmodi finem instituerit, eidem Ecclesiæ contulit potestatem omnem ad hunc finem attingendum necessariam et opportunam. Ergo Ecclesiæ potestatem contulit subditis suis ea omnia prohibendi, quæ æternam eorum salutem in discrimen adducerent. Sed libri pravi, et etiam quandoque libri de se non pravi, fidelibus valde nocere possunt, eorumque fidem et mores subvertere, et in æternam ruinam eos abripere, prout superioribus propositionibus probatum est ; ergo Ecclesiæ contulit Christus potestatem dictos libros prohibendi.

Nec dicatur necessarium non fuisse ut Ecclesia ejusmodi potestate instrueretur, cum fidelium cuique noxiorum librorum lectionem lex naturalis satis vetitam faciat. Nam illa juris naturalis prohibitio insufficiens est ad arcenda pericula et nocumenta, prout præcedenti propositione ostendimus.

Propositio V[a]. — *Ecclesiæ competere potestatem dictos libros prohibendi, probat perpetua ipsius praxis.* — Nequit enim Ecclesia errare circa collatam sibi a Christo potestatem, sibi jus tribuendo quod non haberet. Alioquin non esset *columna et firmamentum veritatis*, et verum non foret divinum vaticinium, *portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. Nam quando potestatem aliquam sibi tribuit et tanquam suam exercet Ecclesia, docet hoc ipso potestatem illam sibi competere. Proinde nisi talis potestas ipsi revera competeret, erraret circa dogma, aliquid falsi docendo. Præterea hoc ipso quod generali sua praxi potestatem aliquam sibi tribuit, æquivalenter declarat et docet, injustam non esse nec tyrannicam hanc suam praxim. Quæ tamen praxis mera esset injustitia et violentia, si Ecclesiæ non competeret potestas

quam sibi vindicat. Unde ex eo quod potestatem libros prohibendi perpetuo sibi tribuerit Ecclesia, rigorose concluditur potestatem illam ipsi competere.

Dictam autem Ecclesiæ praxim noxios libros prohibendi, testantur sequentia facta (1) :

I. Circa annum 66, depositus est quidam Asiæ presbyter, eo quod librum edidisset, in quo falsa referebat de S. Pauli *itineribus* et de sancta Thecla. Id memorat S. Hieronymus (*de Viris illustribus*, cap. 7) in hunc modum : « Igitur « περιόδους Pauli et Theclæ, et totam baptizati Leonis fabulam, « inter apocryphas scripturas computamus. Quale enim est, « ut individus comes Apostoli (*nempe S. Lucas evangelista*) « inter cæteras ejus res hoc solum ignoraverit ? Sed et Ter- « tullianus vicinus eorum temporum, refert presbyterum « quemdam in Asia σπούδαστην (*amatorem*) Apostoli Pauli, con- « victum apud Johannem quod auctor esset libri, et confes- « sum se hoc Pauli amore fecisse, et ob id de loco excidisse. » Equidem expresse non dicunt Tertullianus et Hieronymus, ejusmodi librum fuisse prohibitum : ast æquivalenter id indicant, pœnam dicti presbyteri referendo. « Ecquid enim « (ait Zaccaria) ? An nobis persuadebimus gravissima de- « gradationis pœna punitum fuisse presbyterum ob ejusmodi « librum, *ob id* ; librum vero ipsum e fidelium manibus, « quamtum fieri potuerit, ereptum non fuisse ac prohibi- « tum ? Sed insuper loquitur Hieronymus de libro illo tanquam « de scriptura *apocrypha : inter apocrypphas scripturas nu-* « *meramus*. Jam vero apud veteres idem sonabat *scriptura*

(1) Prætermittimus librorum combustionem de qua sic in *Actis Apostolorum*, capite 19 *: Multi autem ex eis qui fuerant curiosa sectati contulerant libros et combusserunt coram omnibus; et computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium.* Non constat sancti Pauli jussu celebrem illam librorum combustionem peractam fuisse. Si autem *sponte* id Christiani Ephesini peregerint, allegari nequit factum istud ad probandam Ecclesiæ potestatem libros noxios prohibendi. Probat tamen optime jam a primis Ecclesiæ initiis utilem reputatam fuisse librorum pravorum destructionem, et pronoxia habitam fuisse eorumdem lectionem et retentionem.

« *apocrypha*, ac rejectus et reprobatæ lectionis liber. Id in-
« fra palam fiet, ubi agemus de celebri decreto Gelasii
« Papæ. Licet ergo vel inde concludere proscriptum revera
« fuisse huncce librum » (*Storia polemica delle proibizioni de' libri*, libro 1, epoca prima, n. (4).

II. Scriptus fuerat contra sanctum Cornelium romanum Pontificem (anno circiter 251) libellus famosus ; quem Novatiani antipapæ legati, detulerunt Carthaginem, ibique publice, adunato clero ac populo, legi volebant. De quo sic habetur in epistola sancti Cypriani (42, edit. Pamelii) ad sanctum Cornelium : « Honoris etiam memores, et gravitatis
« sacerdotalis ac sanctitatis respectum tenentes, ea quæ ex
« diverso in librum ad nos transmissum congesta fuerant
« acerbationibus criminosis, respuimus ; considerantes, quod
« in tanto fratrum religiosoque conventu considentibus Dei
« sacerdotibus, et altari posito, nec legi debeant nec audiri.
« Neque enim facile promenda sunt, et incaute ac temere
« publicanda, quæ discordioso stylo audientibus scandalum
« moveant, et fratres longe positos ac trans mare constitutos
« incerta opinione confundant... Certe, quod præpositis et
« sacerdotibus congruit, danda opera est ut talia, cum a
« quibusdam scribuntur, per nos respuantur. Ubi enim erit
« quod discimus ac docemus scriptum esse : *Contine linguam*
« *tuam a malo, et labia tua ne loquantur insidiose* : item
« alibi : *Os tuum abundavit malitia et lingua tua complec-*
« *tebatur insidias : sedens adversus fratrem tuum detrahebas*
« *et adversus filium matris tuæ ponebas scandalum* : item
« quod Apostolus dicit : *Omnis sermo malus de ore vestro*
« *non procedat, sed bonus ad ædificationem fidei ut det gra-*
« *tiam audientibus* ? Porro hæc fieri debere ostendimus, si,
« quando talia quorumdam calumniosa temeritate conscripta
« sunt, legi apud nos non patimur. » Equidem ibi primum expresse loquitur S. Cyprianus de lectione *publica* seu in ecclesia : at ex iis quæ subjungit, dubium non est quin censuerit prohibendam esse quamlibet lectionem, sive publicam sive etiam privatam, ejusmodi librorum queis fama proximi calumniis læditur. Hunc enim generalem sensum præ se ferunt verba hæc, *danda opera est ut talia per nos respuan-*

tur...: talia apud nos legi non patimur. Præterea verba Scripturæ a Cypriano allegata, tam privatam quam publicam ejusmodi scriptorum lectionem prohibendam probant. Tandem perperam contendisset Cyprianus hisce Sacræ Scripturæ oraculis satisfactum a se fuisse, si publicam in ecclesia lectionem dumtaxat prohibuisset, non autem privatam aut in locis aliis.

Nota. — Si quis tamen renuat, tam hoc quam præcedens testimonium pro peremptoriis habere, non contendemus : abunde siquidem sufficiunt alia documenta, ad probandam assertam Ecclesiæ praxim.

III. *Scriptorum Arii prohibitio a Nicæna synodo pronuntiata, anno* 325. — Ejusmodi prohibitionem sic enarrat Socrates *Historia eccles.*, I. 1, cap. 6) : « Intelligendum est « præterea, Arium librum de sua ipsius opinione confecisse, « quem *Thaliam* inscripsit. Est autem libri stylus et forma « dicendi lascivior paulo et dissolutior, sotadeis (1) cantilenis « seu carminibus persimilis ; quem librum id temporis Con- « cilium etiam condemnavit. » Idem refert Sozomenus (*Historia eccles.*, l. 1, c. 20) in hunc modum : « Concilium autem, « tum Arium, tum suæ opinionis fautores pariter abdicavit, « decrevitque ne veniret Alexandriam. Quin etiam et verba, « quibus ejus explicabatur opinio, et librum quem de eadem « ediderat, inscripseratque *Thaliam, legi vetuit.* »

Quæ a Nicœnis Patribus pronuntiata prohibitio ac condemnatio, ut effectum suum efficacius consequeretur, publicavit Constantinus Magnus celebre suum edictum, tenoris hujuscemodi :

« Victor Constantius Maximus Augustus, Episcopis et « populo salutem. — Quum Arius scelestorum et impiorum « hominum consuetudinem imitetur, eamdem cum illis igno- « miniæ et turpitudinis notam merito subire debet ; quemad- « modum Porphyrius, capitalis pietatis hostis, qui nefarios « libros contra religionem christianam edebat, mercedem

(1) Fuit *Sotades* poeta ita turpis ut apud ethnicos etiam vilesceret. Videsis apud Zaccariam (*Storia polemica,* libro 1, epoca 1, n. 6).

« dignam laboribus cepit; et ejusmodi quidem, ut apud « posteriora sæcula non ipse solum maximis probris vexatus « fuerit et turpissima infamiæ labe adspersus, verum etiam « impia ejus scripta deleta penitus et extincta. Sic etiam « visum est, Arium et ejus sectatores *Porphyrianos* nuncu- « pare, ut quorum secuti sint mores, eorum etiam nomen « habeant. Quin etiam si quod opus ab Ario scriptum repe- « riatur, illud cremandum esse ; ut non modo execrabilis « ejus doctrina tollatur funditus, sed etiam nullum monumen- « tum ejusdem omnino relinquatur ad posteritatem. Illud « etiam mandamus, ut si quis librum ab Ario compositum « occultasse deprehensus sit, et eum non statim in medium « adductum igne combusserit, morte mulctetur : nam mox « ut comprehensus fuerit, capite mulctetur. Deus vos servet « incolumes. » (Apud Socratem, *Historia ecclesiastica*, libro 1, capite 6).

Illud Constantini Magni edictum sic memorat Sozomenus (*Historia ecclesiastica*, libro 1, capite 20) : « Imperator non « Arium solum mulctavit exilio, verum etiam Episcopis om- « nibus et populis edictum scriptum misit, ut tum illum, « tum ejus opinionis fautores impiorum numero ducerent ; « et si quis liber reperiretur ab illis scriptus, in ignem « conjicerent ; quo neque ipsius, neque opinionis cujus auc- « tor fuerat, ullum monumentum extaret : quod si quis ali- « quem librum ejus occultare deprehenderetur, ac non illico « in publicum productum incenderet, ut capitis mulctaretur « supplicio. »

De eodem edicto brevius Théophanes (in sua *Chronica*) enarrat, decretum fuisse a Constantino, « ut Ariani vocaren- « tur *Porphyriani*, eorumque libri comburerentur ; quique « secus agerent, capitali supplicio afficerentur. » (Vide etiam Nicephorum, libro 8, capite 18).

Nota 1°. — Edocet relatum edictum, similiter jam antea prohibitos et proscriptos fuisse Porphyrii libros. Quod autem ecclesiastica primum auctoritate prohibiti fuerint, antequam sæcularis potestas brachii sui auxilium admoveret, vix dubitari potest.

Nota 2°. — Quod cum Protestantibus et Jansenistis dic-

titant alii (qui se catholicos asserunt) haud pauci, videlicet, alienum a Patribus priorum sæculorum fuisse, ut existimarent hæreticos temporalibus et corporalibus pœnis esse coercendos, merum mendacium est. Pro quo satis erit pauca quædam Augustini et Leonis Magni verba adduxisse. Sic ad Vincentium Rogatistam (epistola 95, alias 48, cap. 1), scribit sanctus Augustinus : « Donatistæ nimium inquieti « sunt : quos per ordinatas a Deo potestates cohiberi atque « corrigi non erit inutile. Nam de multorum jam correctione « gaudemus, qui tam veraciter unitatem catholicam tenent « atque defendunt, et a pristino errore se liberatos esse « lætantur, ut eos cum magna gratulatione miremur. Qui « nescio qua vi consuetudinis nullo modo mutari in melius « cogitarent, nisi hoc terrore perculsi sollicitam mentem ad « considerationem veritatis intenderent. » Idem exprimit S. Leo Magnus, in epistola 91 ad Turibium, capite 1 : « Profuit « diu, inquit, ista districtio ecclesiasticæ lenitate ; quæ etsi « sacerdotali contenta judicio cruentas refugit ultiones, seve« ris tamen christianorum principum constitutionibus adju« vatur, dum ad spirituale nonnunquam recurrunt reme« dium, qui timent corporale supplicium. » Sed et idem confirmat citatum Constantini edictum. Dubium enim non est quin assentientibus Nicœnis Patribus factum fuerit. Ipse etiam Bohemerus, e protestantica secta scriptor, illud ipsis attribuit (*Jus eccles.*, l, 5, tit. 7, § 90).

IV. Librum contra Arianos ediderat Marcellus, Ancyranus Episcopus. Quod ægre ferentes Eusebiani Synodum Constantinopoli celebrarunt, anno 336 ; in qua non tantum excommunicarunt et deposuerunt Marcellum, sed et Galatiæ ecclesiis scripserunt (prout refert Sozomenus, *Historia ecclesiastica*, l. 2, c. 31), ut ipsius librum perquirerent, et exempla omnia igne concremarent. Peractum quidem id ab Eusebianis Episcopis, arianismo infectis : at non minus probat hujus ævi persuasionem, de potestate Ecclesiæ pravos ac noxios libros prohibendi ac dammandi. (Vide apud Zaccaria, *Storia polemica*, l. 1, epoca 1, n. 10).

V. Anno 359, in alio conciliabulo, ab iisdem Eusebianis Constantinopoli habito, prohibita sunt Aetii scripta et lit-

teræ; ut constat epistola synodica, a Theodoreto relata, in sua *historia ecclesiastica*, l. 2, cap. 25. (Vide apud Zaccaria, loco citato.

VI. Ad annum 379 referunt fratres Ballerini (*de antiquis collectionibus canonum*, parte 2, cap. 9, n. 3), Concilium romanum, cui adscribitur sequens decretum : *Incipit Concilium Urbis Romæ sub Damaso Papa. De explanatione fidei. Dictum est prius agendum esse de spiritu septiformi et Dei sapientia qui in Christo requiescit*... et ibi ponitur formula quædam fidei. Postea sic habetur : *Nunc vero de scripturis divinis agendum est*; *quid universalis Catholica recipiat Ecclesia*, *et quid vitare debeat*... et ibi ponitur librorum canonicorum veteris ac novi testamenti catalogus.

Existimarunt eruditi nonnulli, posteriorem hujus decreti partem, id est, divinarum scripturarum catalogum, cum citata præfatiuncula *nunc vero de scripturis divinis* etc., dicto Concilio seu Papæ Damaso non esse adscribendam : non alium esse catalogum istum quam ipsummet canonem Gelasianum (de quo nos infra), quem quis per citatam præfatiunculam dicti romani concilii actis annexuerit. Zaccaria autem (citato loco, n. XI) contrarium propugnat.

Quidquid autem sit de hac controversia, certum remanet prædictam præfatiunculam, remotissimæ antiquitatis esse.

Jam vero plane testatur Ecclesiæ praxim prohibendi libros. Nam verba hæc *quid vitare debeat*, aperte *prohibitas* denotant scripturas in catalogo canonicarum non positas. Nimirum illæ scripturæ hoc ipso apocryphæ declarabantur et prohibitæ.

Nota. — Anno 398 Constantinopolitanum Concilium Eunomium cum suis sequacibus condemnavit. Postea vero imperator Arcadius contra Eunomianos hancce legem tulit : *Codices sane eorum, scelerum omnium doctrinam ac materiam continentes, summa sagacitate mox quæri ac prodi exserta auctoritate mandamus, sub aspectibus judicantium mox cremandos. Ex quibus si quis forte aliqua occasione vel fraude occultasse nec prodidisse convincitur, sciat se velut noxiorum codicum et maleficii crimine conscriptorum retentorem capite esse plectendum* (codex Theodosianus,

lege 34, *de hæreticis,* libro 16). Illa lex imperialis *directe* saltem non probat assertam Ecclesiæ praxim libros noxios prohibendi ; cum prohibitio ista, non ab ecclesiastica, sed a sæculari potestate pronuntiata fuerit. Et ideo in probationem legem hanc non adducimus. Valde tamen verisimile est, prohibitos jam ab Episcopis fuisse libros, contra quos imperator tanta utebatur severitate.

VII. Inter Africanos canones, qui dicuntur Concilii Carthaginensis quarti anni 398, occurrit et iste : *Ut Episcopus gentilium libros non legat*; *hæreticorum autem pro necessitate et tempore*. Prior hujus canonis pars, difficile concordare videtur cum sententiis sanctorum Patrum, qui tanquam utilem commendarunt ethnicorum scriptorum lectionem. Inter quos sic Augustinus (*de Doctrina christiana*, libro 2, cap. 40) : « Quid aliud fecerunt multi boni fideles nostri? « Nonne adspicimus quanto auro et argento et veste suffar- « cinatus exierit de Ægypto Cyprianus, doctor suavissimus « et martyr beatissimus ; quando Lactantius, quanto Victo- « rinus, Optatus, Hilarius ; ut de vivis taceam, quanto innu- « merabiles græci ? » Sed cum eruditis compertum sit, præfatos canones, non esse canones alicujus particularis Concilii Carthaginensis, sed collectionem quamdam antiquorum canonum, e variis Conciliis desumptorum, evanescit dicta difficultas. Potuit enim fieri ut, ob abusum alicubi existentem, aliqua synodus ejusmodi decretum ediderit, et tamen utilem generatim ethnicorum librorum lectionem multi sancti Patres existimaverint. Sane redarguebat sanctus Hieronymus ævi sui sacerdotes, quod deprehenderentur, *omissis Evangeliis et Prophetis*, *comœdias legere*, *amatoria bucolicorum versuum verba canere*, *tenere Virgilium*, *et id quod in pueris necessitas est*, *crimen in se facere voluptatis* (epistola 146). Quomodocumque autem dictæ difficultati respondendum videatur, certum remanet remotissimæ antiquitatis esse citatum canonem.

Jam vero ex ipso rigorose sequitur, non omnibus licitam fuisse hæreticorum librorum lectionem ; siquidem ipsismet Episcopis non conceditur nisi *pro necessitate et tempore*. Imo eisdem Episcopis gentilium libri, absolute (si litterali sensui

standum sit) interdicuntur. Ergo probat ille canon antiquam Ecclesiæ praxim libros noxios prohibendi.

VIII. *Celebris prohibitio et condemnatio operum Origenis.* — Anno circiter 400, instante potissimum Theophilo Alexandrino Episcopo, habita est synodus, in qua damnata sunt Origenis opera, et prohibitum ne quis ea legeret aut retineret. De quo sic Severus cognomento Sulpitius (dialogo 1, n. 3) : *Prospero cursu septimo die Alexandriam pervenimus, ubi, fœda inter Episcopos atque monachos certamina gerebantur, ex ea occasione, quia congregati in unum sæpius Sacerdotes frequentibus decrevisse synodis videbantur, ne quis Origenis libros legeret aut haberet... Adversum hæc Episcopi obstinatius resistentes, pro potestate cogebant, recta etiam universa cum pravis et cum ipso auctore damnare ; quia satis superque sufficerent libri quos Ecclesia recepisset ; respuendam penitus esse lectionem, quæ plus esset nocitura insipientibus, quam profutura sapientibus.*

Finita dicta Synodo, « statim ad Anastasium Romanum « Pontificem scripsit Theophilus... Anastasius autem, in « Concilio extra ordinem habito, Origenem ipsiusque doc- « trinam et libros damnavit. Insuper Eusebium presbyterum « Milanum et Aquileiam deputavit, ut earum civitatum « Episcopi similem in suis synodis condemnationem pro- « nuntiarent. Epistolam ab Anastasio Papa ad Simplicianum « Mediolanensem Episcopum hac de re scriptam, conserva- « tam debemus cuidam *Ambrosiano* codici, ex quo primum « illam Vallarsius edidit. In hac autem epistola sic scribit « Anastasius : *Conventus litteris memorati Theophili, con-* « *venio sanctitatem tuam certioremque reddo, damnasse,* « *Nos, ne quis contra præceptum legat hæc quæ diximus* « *blasphema Origenis commenta ; hoc præceptum tenentes,* « *illud quidquid est fidei nostræ contrarium, ab Origene* « *quondam scriptum, a nobis esse alienum atque punitum...* « Porro duo illi Episcopi (Mediolanensis et Aquileiensis), accep- « tis Romani Pontificis litteris, mox synodos suas coegerunt, et « nova condemnatione Origenem cum suis scriptis proscrip- « serunt » (Zaccaria, *Storia polemica*, libro 1, epoca 1, n. 15).

Narrat Sozomenus (libro 8, cap. 14) a sancto Epiphanio celebratam synodum Cypri, in qua pariter prohibiti sunt Origenis libri : *convocato Cypriorum Concilio, lectionem librorum Origenis damnat, et perscripto eorum ipsorum decreto, tum aliis, tum Constantinopolitano Episcopo suadet, ut synodum convocent, et eadem decernant* (vide etiam Socratem, I. 6, c. 9).

Ergo certo certius est prohibitam revera fuisse auctoritate ecclesiastica librorum Origenis lectionem.

Cæterum hisce decretis ecclesiasticis sæcularis brachii auxilium imperatores admoverunt. Nimirum obtinuit sanctus Hieronymus, ut ipsi quoque edictis suis Origenistas proscriberent. *Imperatorum quoque scripta,* inquit, *quæ de Alexandria et Ægypto Origenistas pelli jubent, me suggerente dictata sunt* (libro 2 contra Rufinum).

Et de his imperatorum edictis mentionem facit Anastasius Papa, in suis litteris : *Illud quoque*, ait, *quod evenisse gaudeo, tacere non potui, beatissimorum Principum manasse responsa*, *quibus unusquisque Deo serviens ab Origenis lectione revocetur*, *damnandumque sententia Principum*, *quem lectio rerum profana prodiderit.* (Vide apud Zaccaria, loco citato).

IX. Anno 405 Exuperio Tolosano Episcopo misit Innocentius I sacrarum scipturarum canonem. Postquam autem ibi authenticos veteris et novi testamenti libros enumeravit, ita subjungit : « Cætera autem quæ, vel sub nomine Mathiæ, « sive Jacobi Minoris, vel sub nomine Petri et Joannis, quæ « a quodam Leucio scripta sunt, vel sub nomine Thomæ, et « si qua sunt talia, *non solum repudianda, verum etiam noveris esse damnanda.* » Ergo Ecclesiæ olim praxis fuit, non solum repudiare apocryphos Sacræ Scripturæ libros, sed etiam eos *damnare.* Quod immerito quidam Protestantes hujus Innocentii I epistolæ authenticitatem in dubium vocaverint, vide apud Zaccariam, loco citato, n. 18. Epistolam ipsam reperies tomo tertio *operum sancti Leonis,* a Ballerinis fratribus editorum.

X. Anno 416 librum Pelagii miserunt Episcopi Africani ad Innocentium I ; postulantes ut auctoritate sua Innocentius Pelagium cogeret, sive ad negandum scripta hæc esse sua,

sive ad ea retractanda: *Anathemet*, inquiunt, *Pelagius scripta sua... Aut si sua esse negat, anathemet ea tamen et damnet, paterna exhortatione et auctoritate Sanctimoniæ tuæ... Si enim cognoverint* (ipsius asseclæ) *eumdem librum*, *quem illius vel putant esse vel norunt, Episcoporum catholicorum auctoritate, et maxime Sanctitatis tuæ, quam apud eum esse majoris ponderis non dubitamus* etc. (apud Coustant), *Epistolæ Romanorum Pontificum*, col. 906).

XI. Anno 431, Ephesini Concilii Patres ab imperatore postularunt, ut Nestorii libros perquiri juberet et flammis tradi. Ipsorum verba, necnon legem imperialem hac de re editam, vide apud Zaccaria (*Storia polemica,* I. 1, epoca 1, n. 21).

XII. Anno 446, sanctus Leo Magnus Manichæos, *de secretis suis erutos et oculis totius Ecclesiæ publicatos*, *omnes dogmatis sui turpitudinem et damnare fecit et prodere*, *incensis eorum codicibus*, *quorum magnæ moles fuerunt interceptæ... Multique orientalium partium sacerdotes industriam Apostolici Rectoris imitati sunt* (Prosper, in suo *Chronico).* Quam agendi rationem cum videret Fevret gallicano suo systemati nequaquam accommodari posse, dixit æstimatam fuisse *grave contra regiam auctoritatem attentatum* (I. 8, c. 2, n. 7).

XIII. Anno 447, prohibiti Priscillianistarum libri — Jussit nempe sanctus Leo Magnus ut Hispaniarum Episcopi ejusmodi libros prohiberent et flammis concremarent. En ipsius verba (in epistola ad Turibium, Episcopum Asturiensem, capite 14, 15 et 16) : « Ut hæc mendaciorum suorum sacri-
« legia bonis titulis colorarent, omnia pene divina eloquia
« sensuum nefandorum immissionibus violarunt. De qua re
« quintidecimi capituli sermo conqueritur, et præsumptio-
« nem diabolicam merito detestatur ; quia et nos istud vera-
« cium testium relatione comperimus, et multos corruptis-
« simos eorum codices, qui canonici titularentur, invenimus.
« Quomodo enim decipere simplices possent, nisi venenata
« pocula quodam melle perlinirent, ne usquequaque senti-
« rentur insuavia, quæ essent futura mortifera. Curandum
« est et sacerdotali diligentia maxime providendum, ut fal-
« sati codices et a sincera veritate discordes, *in nullo usu*
« *lectionis habeantur*. Apocryphæ autem scripturæ, quæ sub

« nominibus Apostolorum habent seminaria falsitatum, *non* « *solum interdicendæ sunt, sed etiam penitus auferendæ,* « *atque ignibus concremandæ.* Quamvis enim sint in illis « quædam quæ videantur speciem habere pietatis, nunquam « tamen vacua sunt venenis ; et per fabularum illecebras hoc « latenter operantur, ut mirabilium narratione seductos « laqueis cujuscumque erroris involvant. *Unde si quis* « *Episcoporum, vel apocrypha habere per domos non prohi-* « *buerit, vel sub canonicorum nomine eos codices in ecclesia* « *permiserit legi, qui Priscilliani adulterina emendatione* « *vitiati sunt, hæreticum se noverit judicandum ;* quoniam « qui alios ab errore non revocat, seipsum errare demons- « trat. Postremo autem capitulo hoc prodidit justa querimo- « nia, quod Dictinii tractatus, quos secundum Priscilliani « dogmata conscripsit, a multis cum veneratione legerentur ; « cum, si quid memoriæ Dictinii tribuendum putant, repa- « rationem ejus magis debeant amare, quam lapsum. Non « ergo Dictinium, sed Priscillianum legunt ; et illud probant « quod errans docuit, non quod correctus elegit. Sed nemo « hoc impune præsumat ; *nec inter catholicos censeatur,* « *quisquis utitur scriptis, non solum ab Ecclesia catholica,* « *sed etiam a suo auctore damnatis.* Non sit perversis libe- « rum simulare quod fingunt ; nec sub velamine nominis « christiani decretorum imperalium statuta declinent. Ideo « enim ad Ecclesiam catholicam cum diversitate tanta cordis « conveniunt, ut et quos possunt suos faciant, et legum seve- « ritatem, dum se nostros mentiuntur, effugiant. » (Hanc sancti Leonis epistolam reperies, cum variantibus diversorum codicum lectionibus, in collectione conciliorum Mansi, tomo 5, col. 1286. Nos reproduximus lectionem quam secutus est Zaccaria, *Storia polemica*, libro 1, epoca 1, n. 23).

XIV. Circa annum 496, celebre decretum Gelasii Papæ — Quod authenticum sit hocce documentum, vide probatum a Zaccaria (loco citato, epoca 2, n. 1) contra nonnullos Protestantes. Item pauca quædam (quæ aliquibus in codicibus, non in aliis, reperiuntur) non esse Gelasii, sed a subsequentibus Pontificibus adnexa, vide ibidem. Decretum illud reperies apud Labbe, tomo quarto *conciliorum*, col 1260).

Continet autem, inter alia, verum ac proprie dictum librorum *prohibitorum indicem.* In secunda enim ipsius parte (quæ inscribitur, *Gelasii Papæ decretum cum 70 Episcopis habitum de apocryphis scripturis*), sic habetur : *Cætera quæ ab hæreticis sive schismaticis conscripta vel prædicata sunt, nullatenus recipit catholica et Apostolica Romana Ecclesia; e quibus pauca, quæ ad nemoriam venerunt, et a catholicis vitanda sunt, credimus esse subdenda.*

Et ibi designantur libri sexaginta tres. Postea subjungitur : *Hæc et omnia his similia, quæ Simon Magus, Nicolaus, Cerinthus, Marcion..., necnon et omnes hæretici eorumque disciputi sive schismatici docuerunt vel conscripserunt, quorum nomina minime retinentur, non solum repudiata, verum etiam ab omni Romana Catholica et Apostolica Ecclesia eliminata, atque cum suis auctoribus auctorumque sequacibus sub anathematis indissolubili vinculo in æternum confitemur damnata.* Ibi sane prohibetur lectio ejusmodi librorum, id est, verum edicitur præceptum eos non legendi, prout indicant verba hæc, *non solum repudiata verum etiam eliminata, et sub anathematis vinculo damnata.* Unde quinto sæculo jam vigebat praxis libros noxios prohibendi, etiam ea forma quæ nunc viget, id est, cum *prohibitorum librorum indice.*

XV. Manichæorum libri a Pontificibus Gelasio, Symmacho et Hormisda incendio combusti sunt. Id refert Anastasius bibliothecarius. De Gelasio quidem his verbis : *Codices* (Manichæorum) *ante fores basilicæ sanctæ Mariæ incendio concremavit.* De Symmacho : *Post hæc omnia beatus Symmachus invenit Manichæos in urbe Roma, quorum omnia simulacra vel codices ante fores basilicæ Constantinianæ incendio concremavit, et eos ipsos exilio relegavit.* De Hormisda : *Hic invenit Manichæos, quos etiam discussos cum exterminatione plagarum exilio deportavit.*

XVI. Anno 563, Concilium Braccarense, canone 17, decrevit in hunc modum : *Si quis scripturas, quas Priscillianus secundum suum depravavit errorem, vel tractatus Dictinii* (*quos ipse Dictinius antequam converteretur scripsit*), *vel quæcumque hæreticorum, sub nomine patriarcharum, pro-*

phetarum et apostolorum, suo errori consona confinxerunt, legit, et impia eorum figmenta sequitur aut defendit, anathema sit.

XVII. Circa annum 596, apud Anastasium quemdam in uno e monasteriis Isauriæ presbyterum, repertus est codex, *in quo plurima continebantur hæretica.* Quapropter jussit Joannes Constantinopolitanus Episcopus presbyterum illum tanquam hæreticum vapulare. Delata est causa ad sanctum Gregorium Magnum, qui missum ad se dictum codicem diligenter legit, atque ita rescripsit : *Et quoniam manifesta in eo hæreticæ pravitatis venena reperimus, ne denuo debuisset legi vetuimus.* (Libro 5 epistolarum, epist. 64 veteris editionis). Ipse autem Anastasius jussus est fidei suæ professionem, simulque promissionem de non legendo dicto codice, ad sanctum Gregorium transmittere.

XVIII. Anno 649, in Concilio Lateranensi, canone 18 (apud Labbe, tomo 6, col. 355) : *Si quis... non respuit et anathematizat anima et ore omnes quos respuit et anathematizat nefandissimos hæreticos cum omnibus impiis eorum conscriptis usque ad unum apicem sancta Dei Ecclesia Catholica et Apostolica.., hujusmodi condemnatus sit.* De qua proscriptione sic Martinus I ad Amandum Episcopum : *Memoratorum hæreticorum scelerosa conscripta examinata atque denudata sunt, et Apostolico mucrone patrumque definitionibus uno ore unoque spiritu condemnavimus; ut cognoscentes universi errorem qui in eis continetur, eorum pollutione nullatenus maculentur* (apud Labbe, tomo 6, col. 384).

XIX. Anno 680, in Concilio generali sexto (actione 13, apud Labbe, tomo 6, col. 672) de libris monothelitarum hæc occurrunt : *Et providimus profana et animæ perniciosa, continuo, ob perfectum exterminium, igne concremari. Et combusta sunt.*

XX. Anno 692, in Concilio Trullano, canone 63, de confictis quibusdam martyrum historiis ita decretum est : *jubemus... eas igni tradi* (apud Labbe, tomo 6, col. 1172).

XXI. In Concilio romano anni 745, lectis libris cujusdam Aldeberti, *Zacharias sanctissimus ac beatissimus Papa dixit : Quid ad hæc, sanctissimi fratres, respondetis ? Sanctissimi*

Episcopi et venerabiles presbyteri responderunt; quid aliud agendum est, nisi ut omnia quæ nobis relecta sunt igni concrementur, auctores vero eorum anathematis vinculo percellantur?... Zacharias sanctissimus ac beatissimus Papa dixit: *optime provisum est a vestra sanctitate, ut scripta illius omnia igne crementur. Sed opportunum est, ut in scrinio nostro ad reprobationem et ad perpetuam confusionem ejus reserventur* (apud Labbe, tomo 6, col. 1561). Quis fuerit dictus Aldebertus, vide in epistola sancti Bonifacii martyris ad Papam Zachariam (apud Labbe, loco citato, col. 1557).

XXII. In Concilio Nicœno II, anno 787, actione 8, canone 9, sic habetur: *De non abscondendo libro quolibet hæreseos Christianos accusantium. Omnia puerilia ludibria, insanasque debacchationes, atque conscripta quæ falso contra venerabiles imagines facta sunt, dari oportet in episcopio Constantinopoleos, ut recondantur cum cæterorum hæreticorum libris. Si vero quis inventus fuerit hæc occultare, siquidem Episcopus aut presbyter vel diaconus fuerit, deponatur: si vero monachus aut laicus, anathematizetur* (Labbe, tomo 7, col. 603). In eodem Concilio, actione 5, post pronuntiatam damnationem cujusdam libri, in quo falsa Apostolorum acta enarrabantur, ita occurrit: *Joannes reverendissimus monachus, et vicarius orientalium Pontificum, dixit: si placet sanctæ ac universali huic Synodo, fiat sententia, ne ulterius scribant aliqui sordidum istum librum, Sancta Synodus dixit: nemo scribat: non solum hoc, sed igni eum dignum judicamus tradendum* (apud Labbe, tomo 7, col. 363).

XXIII. A Timotheo Nestorianorum Patriarcha (qui obiit anno 820) edita est synodalis constitutio, tenoris hujuscemodi: « Antiquus invaluit mos, qui etiam nunc in Ecclesia
« viget, ut nemo magistri munus sua sponte sibi præsumat,
« neve interpretem agere, aut libros componere, absque
« permissu et præcepto illius, qui universalis Ecclesiæ regi-
« men et gubernacula obtinet. Et hac quidem lege quicum-
« que commentaria tractatusve elucubrarunt, sese conti-
« nuere. Libros enim quos componebant, expositiones et

« interpretationes quas elaborabant, antequam ad vulgi « manus venirent, ad Patriarcham aut transmittebant, aut « ipsi per se deferebant. Qui si ad id idoneus foret, suo ipse « ingenio intelligentiaque eorum libros examinabat; facta- « que inquisitione, siquidem eæ lucubrationes adprobatio- « nem et coronam mererentur, adprobabantur et corona- « bantur. Sin vero adprobatione illa indignas Patriarcha « censuisset, rejiciebat velut ecclesiasticis legibus contrarias, « damnabatque... Si vero Patriarcha ob defectum scientiæ « examen perficere non sufficeret, ad id operis Episcopos « eruditos et doctores exercitatos advocabat; et collata « opera definiebant, utrum libri suscipiendi vel rejiciendi « viderentur. Et hæc sane fuit antiquorum regula, quæ « nostris quoque temporibus obtinet. Nam Ephræmus, qui « cathedram et thronum Elamitarum tenet, et ille alter pu- « dicus castusque Raban Moses presbyter et doctor, tertius « etiam doctus et acutus Abu Noe, lucubrationes ab ipsis « elaboratas, antequam a quopiam viderentur, ad nos trans- « misere, scripseruntque in hæc verba : cognitionis tuæ « fornace eas explorato, et sapientiæ tuæ igne expurgato. « Et siquidem in Ecclesiæ archiva recipiendas judicaveris, « easdem recipi jubeto : sin hoc honore indignas censueris, « fac ut in mare projiciantur aut igne absumantur. Et isti « quidem viri Dei amantes sic fecerunt. » (Apud Zaccaria, *Storia polemica*, l. 1, epoca 2, n. 24).

XXIV. In Concilio Parisiensis, anni 829 : *Quoniam multi sacerdotum partim incuria, partim ignorantia, modum pænitentiæ reatum suum confitentibus secus quam jura canonica decernunt imponunt, utentes scilicet quibusdam codicillis contra canonum auctoritatem scriptis, quos pœnitentiales vocant...* ; *omnibus nobis salubriter in commune visum est, ut unusquisque Episcoporum in sua parochia eosdem erroneos codicillos diligenter perquirat, et inventos igni tradat; ne per eos ulterius sacerdotes imperiti homines decipiant.* (Apud Labbe, tomo 7, col. 1621).

XXV. Anno 866, sanctus Nicolaus I, in sua responsione ad Bulgaros : *De libris profanis, quos a Sarracenis vos abstulisse ac apud vos habere perhibetis, quid faciendum sit in-*

quiritis: qui nimirum non sunt reservandi: corrumpunt enim, sicut scriptum est, mores bonos colloquia mala: sed utpote noxii et blasphemi igni tradendi (apud Labbe, tomo 8, col. 548).

XXVI. Anno 868, sic in Concilio decrevit Adrianus II: « De iis vero qui eidem impio conciliabulo consenserunt vel « subscripserunt, si decreta decessoris mei secuti fuerint, « et ad reverendi Patriarchæ Ignatii communionem repeda- « verint, atque idem conciliabulum anathematizaverint, at- « que monumenta illius vel exemplaria inventa cremave- « rint, Ecclesiæ communione fruantur... Ergo quandiu post « notitiam hujus Apostolicæ sanctionis sibi perlata mo- « numenta vel exemplaria ipsius execrandi conciliabuli pe- « nes se quispiam retinens celaverit vel defenderit, et non « potius propalaverit vel igni tradiderit, tandiu anathemate « constrictus communionis Christi munere careat. Quin imo « si clericus est, qui postmodum hæc vel celare vel defen- « dere convictus fuerit, gradum quo potiebatur amittat: « similiter et de illo statuimus qui hæc occultare putatur, et « ipse hinc impetitus nec respondere nec decretis Aposto- « licæ Sedis in hac parte parere consenserit. » (Apud Labbe, tomo 8, col 1093).

XXVII. Anno 1140 rescripsit Innocentius II ad Rhemensem et Senonensem Archiepiscopos et ad sanctum Bernardum: « Per præsentia scripta fraternitati vestræ mandamus, « quatenus Petrum Abelardum et Arnaldum de Brixia, per- « versi dogmatis fabricatores et catholicæ fidei impugnatores, « in religiosis locis ubi vobis melius visum fuerit separatim « faciatis includi; et libros erroris eorum, ubicumque re- « perti fuerint igne comburi. » (Apud Labbe, tomo 10, col. 1023).

XXVIII. Anno 1148, in Concilio Rhemensi, damnata sunt scripta Gilberti Porretani, Pictaviensis Episcopi: « Ibidem « Dominus Papa, auctoritate Apostolica, de adsensu totius « Ecclesiæ quæ convenerat, capitula ipsa damnavit, districte « præcipiens, ne eumdem librum legere, vel transcribere « etiam sic reprobatum quis auderet, nisi prius eum Romana « Ecclesia correxisset. Cumque responderet Episcopus:

« ego corrigam ad arbitrium vestrum : non vobis, ait, hæc « correctio committetur. » (Apud Labbe, tomo 10, col. 1125).

XXIX. Anno 1209, in Concilio Parisiensi editum est hocce decretum : « 1° Quaternuli magistri David de Dinant, infra « Natale, Episcopo Parisiensi adferantur et comburantur. « 2° Nec libri Aristotelis de naturali philosophia, nec com- « menta legantur Parisiis publice vel secreto ; et hoc sub « pœna excommunicationis inhibemus. 3° De libris theolo- « gicis scriptis in *romano* (1), præcipimus quod Episcopis « diœcesanis tradantur. » (Apud Martene, *Thesaurus novorum anecd.*, tomo 4, col. 166. »

XXX. Anno 1229, in Concilio Tolosano, canone 14, præsidente legato Summi Pontificis : « Prohibemus etiam ne libros « Veteris Testamenti aut Novi laici permittantur habere ; « nisi forte psalterium, vel breviarium pro divinis officiis, « aut horas Beatæ Mariæ aliquis ex devotione haberet velit. « Sed ne præmissos libros habeant in vulgari translatos arc- « tissime inhibemus. » (Vide apud Zaccaria, *Storia polemica*, l. 1, epoca terza, n. 14.)

XXXI. Anno 1256, ab Alexandro IV damnatus est liber Guillelmi a Sancto Amore : « Nos libellum eumdem... auc- « toritate Apostolica reprobamus et in perpetuum condem- « namus : districte præcipientes, ut quicumque libellum « ipsum habuerit, cum intra octo dies, ex quo hujusmodi « nostram reprobationem et condemnationem sciverit, pror- « sus et in toto et in qualibet sui parte comburere et abolere « procuret. In illos enim qui hujus nostri præcepti fuerint con- « temptores, excommunicationis sententiam promulgamus. » « (Apud Zaccaria, *Storia polemica*, libro 1, epoca 3, n. 19.)

Hic nos ejusmodi documentorum enumerationem claudemus. Qui eam usque ad decimum octavum sæculum perductam perspicere cupit, adeat clarissimum Zaccariam (*Storia polemica delle proibizioni de' libri*, l. 1). Est ergo ex documentis historicis omnino certum, Ecclesiam sibi perpetuo jus vin-

(1) Id est in vulgari hujus temporis idiomate, quod *romanum* vocabatur.

dicasse noxios libros prohibendi, etiam sub pœnis gravissimis; imo et eorumdem combustionem injungendi. Ecclesia autem in perpetuo ac generali praxi sua errare nequit : ergo revera ei dictum jus competit.

Propositio V^a^. — *Ecclesiæ competere potestatem libros noxios prohibendi probat Patrum et Conciliorum auctoritas.* — Ex adductis superiori propositione documentis constat Patres et Concilia dictam Ecclesiæ potestatem pro certa omnino habuisse. Addemus dumtaxat duorum Conciliorum œcumenicorum auctoritatem; nimirum Lateranensis anni 1515, et Tridentini ; quibus vetitum est ne ullus liber imprimatur, nisi prius facultatem tribuerit ecclesiastica auctoritas.

Propositio VI^a^. — *Ecclesiæ competit potestas librorum impressionem legibus suis moderandi.* — Probatur 1° ex fine ad quem Ecclesia divinitus instituta est. Prout enim diximus supra, propositione 4, Ecclesiam instituit Christus in hunc finem, ut, per auctoritatem ipsi præpositam ac sacerdotium in ea constitutum, homines vera fidei doctrina et morum regula informati, divinisque sacramentorum influxibus donati, ad æternam visionis intuitivæ beatitudinem perducerentur. Cum autem non potuerit Christus velle finem quin voluerit et media, sequitur instructam ab ipso fuisse Ecclesiam necessaria et opportuna potestate ad dictum finem assequendum. Ergo potestatem habet Ecclesia ea omnia prohibendi, quæ æternam fidelium salutem in discrimen adducerent. Jam vero ex effræna libertate libros quoslibet edendi, summum oritur fidei et morum subversionis periculum ; ut satis constat ex dictis supra (propositionibus 1, 2 et 3). Ergo potestatem habet Ecclesia prohibendi ne typis mandentur libri noxii. Ergo potestatem habet prohibendi ne ulli imprimantur libri, nisi prius ipsa eos examinaverit et edendi facultatem concesserit. Nec objiciatur satis arceri periculum per prohibitionem libros noxios legendi, quin necesse sit eorum etiam impressionem impediendi : id enim omnino falsum et præsens hominum conditio et experientia testantur. Semel enim editis pravis libris, fidelium multi tentatione abripientur, et eos libros, non obstante prohibitione, legent ; quos tamen non legissent, si impedita fuisset eorumdem impressio ac divulgatio.

Idem probatur 2° auctoritate. Nam ante inventam typographicam artem, prohibere consuevit Ecclesia ne libri pravi ac noxii a fidelibus detinerentur : jubebat nempe ut ejusmodi libri igne cremarentur, aut saltem in episcopiis absconderentur ; ita ut jam non possent nova exemplaria transcribi, et ad vulgi manus pervenire. Id constat ex adductis sub propositione 4 documentis. Porro si Ecclesia sic efficaciter impediendas duxit novas manuales noxiorum librorum transcriptiones, a fortiori eorum impressionem typographicam impedivisset, si jam tunc ars typographica inventa fuisset. Hinc statim ac inventa fuit ars illa, prodiere auctoritatis ecclesiasticæ leges ad eam moderandam ; et ne libri ulli absque ejusdem auctoritatis licentia imprimerentur sancitum est. Nonnullas ejusmodi leges memorabimus :

In Constitutione Alexandri VI *inter multiplices*, 1 junii 1501, sic disponitur : « perniciosum et maxime eidem hu-
« mano generi inimicum censeri debet, si ea quæ noxia sunt
« et sanis doctrinis honestisque moribus, et imprimis ortho-
« doxæ religioni comperiuntur adversa, publicentur... Hinc
« est, quod sicut ars impressoria litterarum, utilissima ha-
« betur ad faciliorem multiplicationem librorum probato-
« rum et utilium, ita plurimum damnosum foret, si illius
« artifices ea arte perverse uterentur, passim imprimendo
« quæ perniciosa sunt... Unde nos..., hujusmodi detes-
« tandæ labi sine ulteriori dilatione occurrere cupientes,
« ut ex commisso desuper pastorali efficio tenemur, omni-
« bus et singulis dictæ artis impressoribus..., sub excom-
« municationis latæ sententiæ pœna, quam eo ipso, si con-
« tra fecerint, incurrisse noscantur... auctoritate Apos-
« tolica, præsentium tenore disctrictius inhibemus, ne
« de cætero libros, tractatus aut scripturas qualescumque
« imprimere aut imprimi facere quoquomodo præsumant,
« nisi consultis prius super hoc Archiepiscopis vel vicariis
« aut officialibus præfatis, ac eorum speciali et expressa
« impetrata licentia, gratis concedenda. » Constitutionem integram reperies apud Zaccaria, *Storia polemica*, libro 1, epoca 5, n. 1.) Eo magis notatu dignæ sunt insignes Alexandri VI Constitutiones, ac circa dogma et morum disciplinam

accuratissimæ decisiones, quod a tali Pontifice prodierint. Inde enim magis patefit quanta cum cura invigilet Christus, ne unquam a portis inferi commoveatur Petra, super quam ædificatam voluit Ecclesiam suam.

In Concilio generali Lateranensi, anno 1515, sessione 10, sic decrevit Leo X : « Nos itaque, ne id quod ad Dei gloriam « et fidei augmentum, ac bonarum artium propagationem « salubriter est inventum (*nimirum ars typographica*) in « contrarium convertatur, ac Christi fidelium saluti detri- « mentum pariat, super librum impressione curam nostram « habendam duximus, ne de cætero cum bonis seminibus « spinæ coalescant, vel medicinis venena intermisceantur. « Volentes igitur de opportuno super his remedio providere, « hoc sacro approbante Concilio, ut negotium impressionis « librorum hujusmodi eo prosperetur felicius quo deinceps « indago solertior diligentius et cautius adhibeatur, statui- « mus et ordinamus, quod de cætero perpetuis futuris tem- « poribus nullus librum aliquem seu aliam quamcumque scrip- « turam, tam in Urbe nostra, quam aliis quibusve civitati- « bus et diœcesibus imprimere seu imprimi facere præsu- « mat, nisi prius, in Urbe, per vicarium nostrum et sacri « Palatii magistrum, in aliis vero civitatibus et diœcesibus « per Episcopum, vel alium habentem peritiam scientiæ li- « bri, seu scripturæ hujusmodi imprimendæ, ab eodem « Episcopo ad id deputandum, ac inquisitorem hæreticæ « pravitatis civitatis sive diœcesis, in quibus librorum im- « pressio hujusmodi fieret, diligenter examinentur, et per « eorum manu propria subscriptionem, sub excommunica- « tionis sententia gratis et sine dilatione imponendam, ad- « probentur. Qui autem secus præsumpserit, ultra librorum « impressorum amissionem et illorum publicam combustio- « nem, ac centum ducatorum fabricæ principis Apostolo- « rum de Urbe sine spe remissionis solutionem, ac anni con- « tinui exercitii impressionis suspensionem, excommunica- « tionis sententia innodatus existat. »

In Concilio Bituricensi, anno 1528, decreto 3 : « Decernit « et statuit ne quis librarius libros infectos Lutherana hæ- « resi et sequacium vendat, neve impressores imprimant,

« neve habentes apud se detineant, sed intra mensem unum « Ordinariis locorum aut vicariis eorumdem exibeant, neve « aliqui emant. Si quis vero hoc præsenti decreto et ejus « promulgatione admoniti contravenerint, venditores, im- « pressores, emptores, et detentores carceribus includan- « tur, et alia pœna arbitraria puniantur. » (Apud Labbe, « t. 14, col. 426).

In Concilio Senonensi (Parisiis celebrato) anno 1528, decreto 33 inter disciplinaria : « Prohibemus ne deinceps per « provinciam nostram imprimantur libri sacri aut sancto- « rum Doctorum qui vel de fide aut moribus ecclesiasticis « habeant tractatum, sine nostra suffraganeorumque nos- « trorum per suas diœceses speciali auctoritate et permis- « sione. Contra facientes ipso facto sententiæ excommuni- « cationis subjaceant. » (Apud Labbe, tomo, 14, col. 478).

Item in Concilio Coloniensi anno 1536, prohibita fuit librorum impressio absque prævia ecclesiasticæ auctoritatis licentia. (Apud Labbe, tomo 14, col. 559).

Et tandem notissima hac de re decreta edidit Tridentina Synodus, de quibus infra sermo recurret.

Unde revera Ecclesiæ competere potestatem librorum impressionem legibus suis regendi ac moderandi, prorsus evincunt, et ipse finis ad quem Ecclesia divinitus instituta est, et auctoritates quibus sese subjicere catholicus quisque tenetur.

Propositio VII^a. — *Dicta Ecclesiæ potestas quoad librorum impressionem et prohibitionem extenditur ad omnes libros, qui fini Ecclesiæ proprio officere possunt : et an tales sint libri, judicare pertinet ad ipsammet Ecclesiam.* — 1° Quod dicta Ecclesiæ potestas extendatur ad libros omnes qui fini Ecclesiæ proprio (id est, æternæ fidelium saluti) officere possunt, aperte sequitur ex superioribus propositionibus. Hoc ipso enim quod liber aliquis talis sit, ut legendis fidem ac mores in discrimen adducere valeat, urgent rationes omnes, quibus probavimus posse libros *noxios* ab Ecclesia prohiberi. Talis quippe liber ex hoc ipso inter *noxios* computandus est.

2° An aliquis liber sit, necne, pro noxio habendus, judicium ad ipsammet Ecclesiam pertinet. Etenim hoc ipso quod

Christus pastoralem auctoritatem in Ecclesia instituerit ad pascendum totum ovile, penes eamdem auctoritatem esse voluit dijudicare quænam pascua salutaria forent et quænam noxia. Præterea, judicare an liber aliquis sit necne spirituali animarum saluti noxius, est judicare de re ad religionem pertinente seu de re spirituali. Jam vero judicium circa religionem et res spirituales ad Ecclesiam pertinere dogma catholicum est. Insuper potestatem sibi perpetuo vindicavit Ecclesia non solum noxios libros prohibendi, sed etiam simul pronuntiandi eos esse nocuos. Ecclesia autem constanti ac generali praxi sua nequit sibi potestatem tribuere quam non haberet ; prout supra jam diximus. Tandem præter auctoritatem Ecclesiæ, nulla alia in mundo est quæ prætendere queat, sibi a Christo commissam esse potestatem decidendi, quinam libri sint æternæ fidelium saluti noxii.

Propositio VIII[a]. — *Dicta Ecclesiæ potestas noxiorum librorum lectionem prohibendi, ad Sacram etiam Bibliam extenditur.* — Ecclesiæ scilicet jus competit Sacrorum Bibliorum lectionem prohibendi nonnullis fidelium classibus. Etenim 1° falsum est, quod asserunt Protestantes, extare divinum et universale præceptum, quo singuli fideles Scripturæ Sacræ textum legere teneantur. Equidem semper commendavit semperque commendabit Ecclesia Sacræ Scripturæ lectionem : at iis quibus lectio hæc utilis aut necessaria est, prout sunt Episcopi ac clerici, et aliis qui sufficienti scientia jam instructi sunt ad discernendum verum sacri eloquii sensum, ac devitandos errores. Certum est, ita sublimem ac intellectu difficilem esse multis in locis Sacram Scripturam, ut rudibus ac temerariis facile esse possit errandi occasio. Quod invicte probat immensa illa hæresum sylva, quæ omnes ferme in aliquo perperam intellecto sacræ Scripturæ textu nitebantur. Absonum ergo est præcepto divino teneri quoslibet etiam rudes et ignoros ad legendam Sacram Scripturam ; et frustra ad probandum ejusmodi præceptum allegant Protestantes varias anctorum Patrum dicta ; utpote quorum sensus non is est, sed valde diversus ; prout singula percurrendo centies probarunt doctores catholici. 2° Semel autem admisso, quoad nonnullas fidelium classes noxiam esse posse Sacrorum

Bibliorum lectionem, consequens est ut possit Ecclesia lectionem illam prohibere ; cum Ecclesiæ competat potestas noxia quælibet a fidelibus arcendi. Hinc jure suo usa est Ecclesia, Biblias in linguam vulgarem translatas prohibendo ; ne scilicet a rudibus et imperitis sacræ paginæ legerentur, cum errandi periculo. 3° Cæterum non absolute prohibet Ecclesia dictam lectionem ; sed cum hac limitatione, nisi abesse errandi periculum existimet superior ecclesiasticus, et facultatem concedat. Quo nihil sapientius esse vel ipsi Protestantes faterentur, nisi eos plene obcæcaret defendendæ suæ sectæ studium,

Propositio IX^a^. — *Dicta Ecclesiæ potestas librorum noxiorum lectionem prohibendi, extenditur ad scripta periodica, etiam nondum edita aut composita.* — Etenim ex ejusmodi scriptis jam editis facile prævidetur qualia futura sint quæ subsequentur ; cum ab iisdem fere scriptoribus, eumdem in scopum, et nec dissimili plerumque doctrina concinnari soleant. Unde, verbi gratia, si diarium aliquod impia, hæreticalia et bonis moribus adversa continere consueverit, talia et in foliis subsecuturis haud defutura moraliter certum est. Aliunde autem qui prava ejusmodi scripta periodica edunt, ecclesiasticæ auctoritati examinanda et approbanda prævio non submittunt. Ergo si Ecclesia non posset ea scripta prohibere nisi jam edita, unumquodque folium seu unusquisque codex jam venenum infudisset, ante supervenientem prohibitionem. Præterea quotidie pro singulis editis foliis publicanda forent totidem prohibitoria decreta ; quod vix ac ne vix quidem in praxi fieri potest. Ergo si Ecclesia prohibere non posset dicta scripta periodica nisi jam edita, careret opportuna ac necessaria potestate ad arcendam a fidelibus quammaximam pestem, permanens scilicet fidei ac morum subversionis periculum. Quod cum dici nequeat, concludendum est, ecclesiasticæ auctoritati competere potestatem periodica scripta prohibendi, non tantum quoad partes jam editas, sed etiam quoad edendas in futurum, quando valde probabile vel moraliter certum est, eas pravas ac noxias fore.

Propositio X^a^. — *Dicta Ecclesiæ potestas librorum noxio-*

rum lectionem prohibendi, ita intelligenda est, ut possit Ecclesia libros etiam de se bonos prohibere, si absque auctoris nomine edantur. — Per se quidem pravum non est librum edi, tacito auctoris nomine. At tales dari possunt locorum et temporum circumstantiæ, ut anonymos edendi libros facultate multi ad infundenda errorum et corruptelarum venena abutantur. Hinc Ecclesia, utpote instructa omni necessaria ac opportuna potestate ad arcenda noxia quælibet, poterit etiam libros absque auctoris nomine editos prohibere.

Objicies. — Viri pii ac sancti libros anonymos ediderunt. — *Respondeo*: et ita fecerunt non extante dicta Ecclesiæ prohibitione, concedo: et ita fecissent aut hodie facerent, extante prohitione hujusmodi, nego. Unde adductum exemplum probat solummodo non semper extitisse dictam prohibitionem ; at nequaquam probat penes Ecclesiam non esse jus prohibitionem illam decernendi, quandocumque opportunam eam existimabit.

Propositio XI[a] — *Dicta Ecclesiæ potestas librorum noxiorum lectionem prohibendi ita intelligenda est, ut possit Ecclesia libros bonos ab hæreticis scriptos prohibere; quo casu prohibitio* in odium auctorum *facta dicitur.* — Dantur libri ab hæreticis scripti, in quibus nihil pravi occurrit ; prout sunt libri non pauci de physica, mathesi et similes. Horum etiam librorum lectionem prohibendi potestatem habet Ecclesia. Nam qui bonum hæretici scriptoris librum legit, facile allicitur ad legenda etiam prava ejusdem scriptoris opera. Ita enim sunt homines natura comparati, ut librum scite ac bene scriptum legendo, paulatim erga auctorem bene afficiantur, atque ad legenda cætera ejusdem scripta vehementer impellantur. Ergo quoad fideles periculo non vacat, quod bonos etiam hæreticorum libros legant. Ecclesiæ autem, ut probavimus, competit potestas noxiorum quorumlibet scriptorum lectionem fidelibus interdicendi : ergo et poterit prohibere ne bonos etiam libros ab hæreticis scriptos legant.

Præterea, juste privatur scriptor hæreticus facultate fideles edocendi etiam in re indifferenti. Pœnam enim illam meretur, tum ex eo quod prava etiam scripta ediderit, tum

ex eo quod bonos suos libros ecclesiasticæ auctoritatis judicio non subjecerit, sicque justam Ecclesiæ legem violaverit.

Objicies 1°. — Per ejusmodi prohibitionem sine justa causa infertur damnum fidelibus et toti societati : impeditur scilicet in re litteraria ac scientifica progressus, ad quem plurimum juvant dicti libri boni, ab hæreticis scripti ; et impedimentum illud injuste apponitur, cum (ex hypothesi pravi non sint ejusmodi libri.

Respondeo. — *Primo*, noxios esse libros illos, licet in se bonos, eo quod facile impellant ad legenda prava eorumdem auctorum opera, sicque fidei et morum subversionis occasio esse possit eorum lectio. Eam ergo lectionem juste prohibere posset Ecclesia, etiam cum aliquo rei litterariæ ac scientificæ damno : æterna enim animæ salus cuilibet in scientiis et litteris progressu anteponenda est· *Secundo*, falsum est ex tali prohibitione impediri dictum progressum litterarium et scientificum. Etenim quæ huic progressui utilia sunt, plerumque libri a catholicis scripti melius aut saltem æquivalenter exhibent. Insuper si quis fidelium utile sibi existimet et nequaquam nocivum, aliquem hæretici scriptoris librum legere, id facile ac licite, non obstante dicta prohibitione, facere potest : postulando scilicet a superiore ecclesiastico licentiam, quæ nonnisi justa de causa denegari solet. Ergo nunquam sequetur prætensum illud rei litterariæ ac scientificæ detrimentum.

Objicies 2° — Evangelio contrarium esse quemquam odisse: ergo Evangelio contraria est libri alicujus prohibitio *in odium auctoris*.

Respondeo. — Quando dicitur librum proscribi *in odium auctoris*, hujus locutionis sensus est, librum in se bonum esse ; prohiberi tamen ejus lectionem, eo quod ab impio vel hæretico auctore scriptus sit : non autem sensus est, Ecclesiam odio habere ipsammet personam auctoris, aut velle ut fideles eum odio habeant. Noto notius est Ecclesiam pro hæreticis, et aliis quibuscumque errantibus, preces et vota effundere, ut in viam salutis reducantur, eosque summa charitate prosequi. Nunquam scilicet in hæreticos animadvertit Ecclesia *ex odio*, id est, ex eo quod ipsis malum optet ; sed

dumtaxat ad eos ab errore reducendos, aut ad arcendum a fidelibus subversionis periculum.

CAPUT II.

QUID POTESTATIS COMPETAT SÆCULARI PRINCIPI CIRCA LIBRORUM PROHIBITIONEM ET IMPRESSIONEM.

Distinguenda est potestas quam habet sæcularis princeps quatenus mere talis, et potestas quam habet quatenus Ecclesiæ advocatus seu defensor ac protector.

§ I.

Quid potestatis circa librorum prohibitionem et impressionem competat sæculari principi, quatenus mere tali.

Propositio Iª. — *Potestatem habet sæcularis princeps ea impediendi quæ fini societatis civilis* (*id est*, *publicæ tranquilllitati et prosperitati*) *nocerent.* — Tanquam certum hic supponimus, duas in mundo extare potestates distinctas, a Deo constitutas, ecclesiasticam et civilem. Et priori quidem finis proprius est, ut homines vera fidei et morum regula instructos, et per ipsius sacerdotale ministerium divinis sacramentorum influxibus donatos, ad æternam visionis deificæ beatitudinem perducat : posteriori autem ut tranquillæ eorumdem hominum temporali vitæ consulat. Utraque iis juribus, ex Dei voluntate, instructa censenda est, quæ ad proprium suum finem apte prosequendum et attingendum necessaria sunt atque opportuna. Repugnat enim velle Deum ut aliqua potestas certum aliquem finem assequatur, et e

potestati media ad id necessaria denegare. Ergo societatis civilis rectori, seu sæculari principi competit potestas ea impediendi et præcavendi, quæ ejusdem societatis proprio fini nocerent.

Propositio IIª. — *Sæculari principi non competit potestas pronuntiandi de vera religione, sive positiva, sive naturali; seu ad ipsum non pertinet judicare de dogmate et vera morum regula.*

— Ad id enim peragendum constituit in mundo Christus, non civilium societatum rectores, sed ecclesiasticam auctoritatem. Suis ipse Apostolis dixit : *Euntes docete omnes gentes.., qui Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus et publicanus.* Ipse etiam sæcularis princeps, non secus ac quilibet alius Christianus, in iis quæ religionem, id est, fidem et mores spectant, tenetur Ecclesiæ decisionibus et præceptis sese subjicere. Quod hic adnotamus dumtaxat, quia extra controversiam est apud catholicos.

Propositio IIIª. — *In materiis mixtis, seu quæ finem utriusque societatis, ecclesiasticæ scilicet et civilis, simul tangunt, sæcularis principis potestas, ecclesiasticæ potestati jure divino subordinata censenda est.* — Ambas illas potestates esse *distinctas*, et a Deo constitutas, omnino tenendum est. Quod autem sint ab invicem *independentes*, verum est in aliquo sensu, non item in altero. Independentes sunt quoad *proprietatem ;* idest, sæcularis princeps potestatem suam accepit, non ab Ecclesia, sed a Deo : item Ecclesia suam, non a sæculari principe, sed a Deo habet. Potest proinde sæcularis princeps potestatem quam accepit vocare *suam* seu *propriam ;* quod non posset dicere, si eam ab Ecclesia acceptam, tanquam merus minister Ecclesiæ exerceret ; quia tunc proprie non *suam,* sed Ecclesiæ *propriam* exerceret.

At falsum est ambas illas potestates esse *independentes* quoad *subordinationem*. Nam pro objecto ambæ habent easdem personas et res, licet sub diverso respectu. Christiani, verbi gratia, quatenus cives, sunt vere principis sæcularis subditi ; et iidem sunt simul subditi Ecclesiæ. Jam vero non potuit Deus ambas ejusmodi potestates in mundo constituere, quin unam alteri, quoad materias mixtas, seu utrique simul

subjectas, subordinaverit. Repugnat enim divina institutio, ex qua perpetuæ pugnæ, perpetui conflictus, perpetuus manichæismus oriretur. Jam vero si neutra alteri subordinetur et cedere debeat, devitari nequit absonum illud consectarium. Sit in exemplum sæcularis princeps, qui ad vexilla vocat Episcopum, et eum militare jubet, eo quod Episcopus ille sit civis, et quatenus talis sæculari principi subditus. Aliunde vero legibus suis prohibet Ecclesia ne Episcopus ille residentiam deserat, et militem agat. Si neutra potestas alteri subordinetur, neutra cedere debebit. Et sic nullum aderit finiendi conflictus legitimum medium. Imo sequeretur sibi Deum contradixisse. Ex hypothesi enim potestatem utrique dedisset ; et tamen neutra societas eam exercere posset sine læsione juris alterius : porro potestas ad aliquid, quod sine injustitia peragi nequit, non est potestas : ergo simul Deus potestatem dedisset et non dedisset. Ergo in materiis mixtis, dictæ ambæ potestates institui a Deo non potuerunt, quin una alteri subordinaretur. Jam vero ex utriusque societatis proprio fine, facile colligitur, in materiis mixtis, non civili societati Ecclesiam, sed Ecclesiæ societatem civilem subordinari. Instituit enim Deus societatem civilem tanquam medium ad finem societatis ecclesiasticæ ; quod sic probatur : Voluit Deus homines singulos vitam in terris aliquandiu agere, ut libere et meritorie cœlestem sibi beatitudinem comparent ; quod ut peragere possint, instituit Ecclesiam, cujus auctoritate, magisterio, et sacerdotali potestate ducti ac informati, dictam perennem beatitudinem consequantur. Et hunc esse primarium finem a Deo intentum quoad transitoriam in terris hominum vitam, catholicus quisque fateri tenetur. Ad hunc autem præcipuum finem assequendum necessarius est civilis quidam ordo ; quia ut homines dicto fini religioso convenienter vacare possint, necesse est ut in toto et in quadam tranquillitate servetur et protegatur temporalis eorum vita ; ad quod efficiendum civilis societas instituta est. Ergo, ex Dei intentione, civilis societas instituta est tanquam medium ad finem societatis religiosæ, non autem vice versa. Ergo in omnibus materiis quæ utriusque simul societatis finem tangunt, Ecclesiæ cedere debet civilis potestas. Quod cursim hic adnotamus, alibi quæs-

tionem illam fusius tractaturi. (Vide interim quæ diximus in tractatu *de Jure liturgico*, pagina 132 et seq.)

Propositio IV^a. — *Potest sæcularis princeps prohibere libros qui religionem non tangunt, si sint societati civili et constituto gubernio noxii.* — Sequitur ex propositione prima, qua dictum est, sæculari principi competere potestatem ea impediendi, quæ fini societatis civilis noxia sunt. Nec obstat propositio secunda, qua sæculari principi denegavimus potestatem pronuntiandi de religione ; quia, ex hypothesi, agitur de libris qui religionem non tangunt.

Hinc merum mendacium est, quod dictitant nonnulli, videlicet : Prætendi Romæ, et a doctrinæ romanæ defensoribus sustineri, nunquam et nulla ex causa posse a sæculari principe librum ullum prohiberi. Mendacium illud confutavit Zaccaria (*Storia polemica*, libro 2, dissertatione 2, capite 2, n. 3) in hunc modum : « Quod valeant sæculares principes « suis in statibus libros profanos prohibere, quibus legitimo « ipsorum regimini offendicula et oppositiones excitantur, « nemo est qui unquam in dubium vocaverit. Asserit qui- « dem Fra Paolo, in sua historia *de Sacra Inquisitione*, « prætendi Romæ *haud posse a sæculari principe ullum in « suis statibus librum ulla ex causa prohiberi :* at, prout « in sua ad hanc historiam responsione protestabatur (pagina « 228) Cardinalis Albitius, *merum commentum est assertio « hæc : nunquam siquidem Ecclesia et Summi Pontifices « contenderunt, non posse a sæcularibus principibus prohi- « beri suis in statibus libros. Sese principes intra limites « potestatis suæ contineant, abstineantque a prohibendis li- « bris, de religione rebusque sacris ecclesiasticis tractantibus « Quod si prohibeant libros profanos, scandalosos, et tum « bonis moribus tum legitimi gubernii christiani regulis ad- « versantes, non tantum gaudebit Roma, sed et laudabit quam- « maxime principem illum, qui ejusmodi zelum et pietatem « exercet.* Et in facto, quasnam unquam querelas emisit Sedes « Apostolica, ex eo quod rex Galliæ lacerari jusserit librum « archidiaconi Francisci Roerii, *stemmata Lotaringiæ ac « Barri ducum* inscriptum, in quo (ut ait Spondanus, ad an- « num 1583) *multa dignitati regni pari vanitate detrahebat, et*

« *ad extremum quædam injuriose in regis contumeliam adjecerat?* Nullas sane. Et posset idem dici de multis aliis libris « a sæcularibus principibus prohibitis. Sed et ulterius dico : « nec quereretur Roma seu Ecclesia, si librum, etiam de « rebus sacris et ecclesiasticis agentem, ex quo tamen in « aliquo statu orirentur perturbationes, prohiberet sæcularis « princeps, dummodo judicium de doctrina Ecclesiæ relin-« queret, et ad solum finem consulendi interea publicæ « tranquillitati ac præpediendi perturbationes, prohibitio-« nis decretum ederet. Cæterum piissimi quique, ac suo in « religionem studio maxime conspicui principes, non tan-« tum quoad libros de re sacra agentes, suorumque statuum « quieti nocuos, sed etiam quoad libros profanos politico « suo regimini adversos, hac sua prædicta potestate quan-« doque uti noluerunt ; sed procurarunt a Romano Pontifice « istiusmodi libros prohiberi. De quo exempla suppetunt, « *relationes* Boteri, quas Gallia (de quais auctor haud amica « dixerat) Romæ proscribi procuravit : item *relationes* An-« tonii Perez, quæ procurante Hispania, indici Romano in-« sertæ sunt · item Scipionis Maffei *fabula ordinis equestris* « *Constantiniani*, qui liber, instante Parmensi Duce, a S. « Congregatione indicis confixus est. »

Propositio V^a^. — *Ad sæcularem principem non pertinet libros de religione tractantes prohibere, ex eo quod sint contra veram religionem aut veram morum regulam.* — Etenim prohibere librum quatenus veræ religioni, idest, veræ fidei et rectæ morum regulæ, contrarium, est hoc ipso pronuntiare quænam sit aut non sit vera religio, seu vera fides et recta morum regula : atqui, ex propositione secunda, ejusmodi judicium ad sæcularem principem non pertinet : ergo nec ad ipsum pertinet libros prohibere, ex eo capite quod veræ religioni adversentur. « Aliter se res habet, in-« quit Zaccaria, quoad libros de religione ac materiis eccle-« siasticis tractantes, aut in quibus (etsi de re profana po-« tissimum agant) aliqua interjecta sunt religionem respi-« cientia. Horum librorum prohibitio, quantum ad dogma « religionemque attinet, nonnisi ecclesiasticæ potestati sub-« jacet. » (*Storia polemica,* l. 2, diss. 2, cap. 2, n. 4).

Propositio VI[a]. — *Librum de religione aut rebus ecclesiasticis tractantem prohibere nequit princeps sæcularis, ex eo quod perturbationes in societate civili excitet, si eum librum Ecclesia approbet.* — Tunc enim iste liber inter eas materias computandus est, quas *mixtas* supra vocavimus. Quatenus nempe turbarum ac contentionum inter cives occasio est, societatis civilis interesse tangit, et laicæ potestati subjacet: quatenus vero de religione disserit, subest auctoritati ecclesiasticæ. Jam vero, ex propositione 3, in materiis mixtis laicalis potestas ecclesiasticæ est subordinata, eique cedere debet. Ergo, si dictum librum Ecclesia approbet, et licitam ejus lectionem fidelibus declaret, eum prohibere non poterit laica potestas, sub prætextu quod perturbationem in civili societate excitet. Antequam autem ecclesiastica potestas pronuntiaverit, poterit sæcularis princeps, librum de religione tractantem prohibere, ex eo capite quod turbas excitet, dummodo judicium de doctrina ecclesiasticæ potestati relinquat, et paratus sit prohibitionem retrahere, si ecclesia permittendam, in ejus etiam statibus, lectionem decreverit.

§ II.

Quid potestatis circa librorum prohibitionem et impressionem competat sæculari principi, quatenus est Ecclesiæ advocatus seu defensor.

Officio principis de jure connexum est officium et prærogativa advocatiæ seu defensionis erga Ecclesiam. Cum nempe, ut supra diximus, societates civiles Deus in terris constituerit tanquam medium ad finem societatis religiosæ proprium, jus habet Ecclesia, ut supremi civilium societatum rectores, pro posse auxilientur, in prosequendo dicto religiosæ societatis fine. Tenentur proinde laici principes, vi officii sui, sæcularis brachii, ut dicitur, auxilium postulanti Ecclesiæ præstare. Ad id etiam tenetur quilibet catholicus princeps

quatenus privatum Ecclesiæ membrum : nam et ipse est Ecclesiæ filius, et de fidelium Ecclesiæ subjectorum numero. Porro fideles singuli tenentur in commune Ecclesiæ bonum aliquatenus conspirare, et postulanti eidem Ecclesiæ, pro suo quisque modo auxiliari. Tenebitur ergo et ipse princeps Ecclesiam juvare ; ad quod præstandum ingens penes ipsum potestas esse solet. Hinc *Episcopi foranei* (Evêques du dehors) Reges atque Imperatores catholici merito dici possunt, et revera dicti sunt. Quod quidem advocatiæ seu protectionis officium sibi competere, a Constantino Magno usque ad moderniora tempora, catholici quique principes probe intellexerunt.

Atvero ex ipsis nonnulli hocce suum advocatiæ officium in tyrannidem mutantes, Ecclesiam non protexerunt sed oppresserunt. Non alio, verbi gratia, quam explendi suum *protectoris* officium prætextu, Henricus VIII Magnam Britanniam in schisma et hæresim misere traxit.

Certum est, et per se patet, principem qui invitæ ac renitenti Ecclesiæ aliquid prætensi officii præstat, non protectoris, sed oppressoris personam agere. Hinc tanquam indubitatum præsupponimus, nihil potestatis sæculari principi, protectoris titulo, competere, nisi in quantum ejus auxilium postulat, aut saltem consentiens recipit Ecclesia. Quibus prænotatis, sit.

Propositio I[a]. — *Ad sæcularem principem, quatenus Ecclesiæ protectorem pertinet, damnatos jam ab Ecclesia libros, etsi de religione tractantes, prohibere.* — Etsi enim ad ipsum non spectet de religione pronuntiare, nec proinde libros de religione tractantes ex propria sua auctoritate prohibere, ad eum tamen pertinet sæcularis brachii auxilium Ecclesiæ decretis præstare, ut executionem efficacius sortiantur.

Propositio II[a]. — *Si quis liber manifeste omnino seu evidenter religioni naturali, vel bonis moribus adversetur, vel errores renovet jam ab Ecclesia damnatos, eum prohibere potest sæcularis princeps, quin ecclesiasticum judicium exspectet.* — In hoc enim casu merito præsumitur Ecclesia consentire, imo et optare, ut sæcularis princeps istiusmodi libros statim prohibeat. Unde tunc sæcularis princeps, tanquam Ec-

clesiæ defensor, brachii sæcularis auxilium præstat, et tacitum quoddam ac permanens Ecclesiæ mandatum exequitur. « Si « quis liber, ait Zaccaria, damnatos jam ab Ecclesia errores « *aperte* renovaret. vel doctrinam propugnaret catholico « dogmati *manifeste* contrariam, bene posset princeps, non « exspectato Ecclesiæ judicio, eum proscribere ; qua agendi « ratione, præstaret dumtaxat adjutricem Ecclesiæ manum, et « exequeretur vel prolata jam ecclesiastica judicia, vel « certe Ecclesiæ voluntatem, quæ in tali casu tuto præsumi « posset. Sed notentur adverbia hæc, *aperte*, *manifeste* : de- « ficiente enim hac circumstantia, ecclesiasticam prohibi- « tionem præveniendo, supremum Ecclesiæ jus sibi princeps « sæcularis usurparet. » (*Storia polemica*, libro 2, dissert. « 2, cap. 3, n. 4.)

Propositio IIIª. — *Librorum censura, qualem exercuerunt Ludovicus XIV et alii Galliæ reges, nisi accesserit legitimæ auctoritatis ecclesiasticæ consensus et ratihabitio, de se fuit manifesta jurium Ecclesiæ usurpatio.* — Civilibus in Gallia legibus et praxi cautum erat, ne libri possent typis mandari ac venales fieri, nisi prius auctoritate regia examinati et approbati. Cui legi subjacebant non profana tantum scripta, sed et quælibet alia de religione, rebusque sacris et ecclesiasticis tractantia, exceptis solis ritualibus libris, et Episcoporum pastoralibus instructionibus. Equidem ad ejusmodi examen peragendum judiciumque proferendum deputabantur viri ecclesiastici. Ast a rege eligebantur ac nominabantur, nec nisi ex regia auctoritate hoc suum officium explebant. Qui modus censuræ quandonam invehi cœperit (est enim a Gallia paulo antiquiori alienus) aliis expendendum relinquimus. Quo prænotato, sic positam conclusionem probamus :

1° Quod de se, id est, abstrahendo a legitimæ auctoritatis ecclesiasticæ ratihabitione, dictus censuræ modus manifesta fuerit jurium Ecclesiæ usurpatio, e superioribus conclusionibus aperte sequitur. Nequaquam scilicet ad sæcularem principem spectat de vera religione, id est, de vera fide ac morum regula judicare ; item ad ipsum non pertinet libros de religione, rebusque sacris et ecclesiasticis tractantes prohibere, ut jam probavimus. Sunt eæ solius ecclesiasticæ

auctoritatis partes. Per supradictam vero censuram hasce partes sibi reges Galliæ vindicabant; ergo, nisi id fecerint ex commissione aliqua auctoritatis ecclesiasticæ, jus Ecclesiæ invaserunt.

2° Æstimarunt nonnulli canonistæ, Episcopos Galliæ suas in hoc partes regi delegasse; ita ut approbationem regiam libris appositam suam facerent. Proinde libros in Gallia cum regis approbatione editos, non fuisse contrarios Ecclesiæ legibus, quæ prohibent ne ullus imprimatur liber absque licentia Ordinarii, in cujus diœcesi impressio peragitur. Nimirum, ob dictam tacitam cujuslibet Episcopi delegationem, regiam approbationem vim simul habuisse licentiæ ab Ordinario loci concessæ, sicque licite a fidelibus legi potuisse libros sola regia approbatione munitos.

3° An satis fundata sit opinio hæc, aliorum judicium sit. Mihi haud certa videtur prætensa illa Episcoporum Galliæ delegatio. Equidem hasce partes circa librorum impressionem et prohibitionem sibi usurpantibus Galliæ regibus, siluerunt Episcopi, qui tot alias usurpationes iis temporibus pati cogebantur. Atvero a silentio ad consensum legitima non est illatio, quando silens merito timet ne sua reclamatio majora trahat detrimenta.

Præterea delegatio illa, qua Episcopi Galliæ totum illud negotium de permittendis vel prohibendis libris, ac proinde judicium de ipsa religione, rebusque sacris et ecclesiasticis, regiæ potestati commisissent, fuisset procul dubio de *causis majoribus*. Constat autem ejusmodi causas omni tempore Sedi Apostolicæ reservatas fuisse. Unde etiam admissa prætensa illa delegationc, probandum remaneret eam non fuisse invalidam et irritam.

Tandem quod præfatam regum Galliæ agendi rationem ratam habuerit Sedes Apostolica, multo minus probari posse videtur. Esto siluerit Sedes Apostolica: hoc œconomico silentio utitur in multis, quibus nequaquam consentit, prout in tractatu *de Principiis* probavimus.

Ulterius quæstioni non immoramur, cum agatur de re mortua; quæ faxit Deus ut non reviviscat unquam!

CAPUT III.

DE LIBERTATE TYPOGRAPHIÆ QUID CATHOLICIS SENTIENDUM SIT.

Dicemus 1° quotuplex distingui queat typographiæ libertas : 2° de libertate typographiæ relative ad censuram ecclesiasticam : 3° de libertate typographiæ relative ad censuram potestatis laicæ seu guberniorum : 4° expendemus varias circa typographiæ libertatem opiniones, et quid catholicis sentiendum sit concludemus.

§ I.

Quotuplex distinguatur typographiæ libertas.

I. *Quid sit libertas typographiæ* ? Definiri potest : facultas libros imprimendi et evulgandi, absque prævia alicujus auctoritatis revisione et licentia. Seu brevius : facultas scripta edendi absque prævia censura. Censura enim vocari solet scriptorum examen, in ordine ad dandam vel denegandam licentiam ea imprimendi et in publicum edendi. Unde typographiæ libertatem excludit obligatio obtinendæ licentiæ ad imprimenda scripta. Stante hac obligatione, non adest typographiæ libertas : non stante, adest.

II. *Distinguenda est libertas typographiæ relative ad censuram auctoritatis ecclesiasticæ, a libertate typographiæ relative ad censuram auctoritatis laicæ seu civilis gubernii.* — Si nempe imprimi possint libri absque licentia auctoritatis ecclesiasticæ, et requiratur licentia civilis gubernii, aderit libertas typographiæ relative ad censuram ecclesiasticam,

non autem relative ad censuram auctoritatis civilis ; et vice versa. Si autem neutrius auctoritatis licentia requiratur, aderit typographiæ libertas absoluta seu omnimoda.

III. *Distinguenda est typographiæ libertas de jure, a libertate typographiæ de facto.* — Si auctoritatis civilis imprimi libros sinat absque licentia sua, adest *de facto* libertas typographiæ relative ad censuram civilem. Si auctoritatis civilis non sinat libros absque sua licentia imprimi, sed jus non habeat ita statuendi, adest *de jure* (quamvis non adsit *de facto*) libertas typographiæ relative ac censuram auctoritatis civilis, Item si Ecclesia sineret imprimi libros absque sua licentia, adesset *de facto* libertas typographiæ relative ad censuram ecclesiasticam. Si jus non haberet Ecclesia prohibendi ne libri absque ipsius licentia imprimantur, adesset *de jure* libertas typographiæ relative ad auctoritatem ecclesiasticam.

Præmissæ distinctiones per se patent : et tamen, quia ad eas non satis attenderunt moderni quidam scriptores (etiam catholici) erronea et absona haud pauca circa typographiæ libertatem protulerunt.

§ II.

De libertate tygographiæ relative ad censuram ecclesiasticam.

PROPOSITIO I^a. — *De jure non existit nec existere potest quoad Ecclesiæ subditos libertas typographiæ relative ad censuram ecclesiasticam.* — Idem enim est, *de jure* existere libertatem typographiæ relative ad censuram ecclesiasticam, ac Ecclesiæ non competere jus prohibendi ne absque sua licentia edantur libri. Nimirum assertio hæc, *exstat de jure libertas typographiæ relative ad censuram ecclesiasticam,* prorsus æquivalet isti : *Ecclesia jus non habet prohibendi ne absque ipsius licentia libri imprimantur.* Unde si revera

Ecclesia jus istud habeat, et nemo possit unquam hoc jus ei adimere, impossibile erit existere *de jure* libertatem typographiæ relative ad censuram ecclesiasticam.

Jam vero dictum jus Ecclesiæ competere, et quidem vi institutionis divinæ, quæ a nomine mutari potest, supra (capite 1) probavimus. Ergo revera *de jure* non existit nec existere potest apud Ecclesiæ subditos, id est, apud christianos, libertas typographiæ relative ad censuram ecclesiasticam.

Propositio IIª. — *De facto non existit apud christianos libertas typographiæ relative ad censuram ecclesiasticam.* — Eo sensu *de facto* existeret dicta libertas, quod Ecclesia, licet jus habeat librorum impressionem absque prævia sua licentia prohibendi, tamen de facto ita non prohiberet, sed sineret imprimi libros absque censura et licentia ecclesiastica. Atqui certum est e contra legibus suis Ecclesiam prohibuisse, ne libri imprimerentur absque prævia ecclesiastica censura et licentia ; et hodiedum vigere ejusmodi leges, infra probatur. Ergo neque de jure, neque de facto existit libertas typographiæ relative ad censuram ecclesiasticam. Ita concludimus *quoad christianos* seu Ecclesiæ subditos : nam infideles Ecclesiæ legibus non constringuntur *proxime*; sed tantum *remote*, id est, eo sensu quod teneantur veram religionem amplecti, sicque fieri Ecclesiæ subditi.

§ III.

De libertate typographiæ relative ad censuram auctoritatis laicæ seu civilis gubernii.

Propositio Iª. — *Datur de jure libertas typographiæ, relative ad censuram civilem, quoad libros de religione rebusque sacris aut ecclesiasticis tractantes: unde censura civilis; si exstet quoad ejusmodi libros, est injusta, utpote jurium*

Ecclesiæ et populorum christianorum læsiva. — Sequitur ex præcedenti capite, ubi probavimus laicæ potestati non competere jus hosce libros prohibendi. Si editos prohibere nequeat, a fortiori neque poterit eorum impressionem impedire. Ad id enim requireretur ut posset judicare de religione id est, de vera fide et morum regula : porro tale judicium ad Ecclesiam exclusive pertinet.

Objicies. — Summum sequi potest reipublicæ simul et Ecclesiæ detrimentum, si nequeat sæcularis princeps impedire ne imprimantur scripta impia, religioni revelatæ ac etiam naturali ac bonis moribus adversa.

Respondeo. — Non sequetur dictum detrimentum, si exerceatur censura ecclesiastica, et ei princeps brachii sæcularis auxilium præstet. Non dicimus præviæ censuræ subjiciendos non esse ejusmodi libros : absit. Sed dicimus hanc censuram ab ecclesiastica auctoritate exercendam esse, non a civili.

Propositio IIª. — *Quoad scripta, quæ religionis interesse non tangunt, potest civile gubernium, non tantum jam edita prohibere, sed etiam decernere, ut absque ipsius licentia non imprimantur.* — Nam, ex dictis sub præcedenti capite, jus habet sæcularis princeps ea omnia arcendi, quæ fini societatis civilis proprio, id est, publicæ tranquillitati et securitati, noxia forent. Ergo impedire etiam potest ne imprimantur scripta quæ factiones politicas excitarent, aliave damna societati civili et constituto gubernio inferrent. Ergo et potest decernere ne imprimantur scripta (si tamen de iis sint quæ religionis interesse non tangunt) nisi ea prius ipse viderit, et imprimendi licentiam concesserit. Hæc civilium guberniorum potestas ex jure naturali evidenter deducitur. Quis, verbi gratia, injustum aut tyrannicum somniavit nuperum gubernii Galliæ decretum, quo prohibuit, ne, dum obsideretur Sebastopolis, epistolæ aliæve notitiæ de rebus quæ ibidem contigissent, publici juris fierent, ante obtentam a gubernio licentiam ? Quia nempe hujusmodi notitiarum publicatio grave publicæ rei damnum inferre potuissent, juste gubernium præviam censuram illam decrevit. Eadem autem urget ratio quoad scripta omnia quæ civili societati nocere possent.

Nota.— Ex dictis patet, quomodo sese ad invicem habeant ambæ censuræ, ecclesiastica nempe et civilis, quando simul in eodem regno vigent. Censuræ ecclesiasticæ subjici debent scripta omnia, antequam typis mandentur. Lex enim ecclesiastica id præscribens generalis est, et nullum scriptum excipit. Cujus ratio est quia, ut possit auctoritas ecclesiastica imprimendi licentiam denegare scriptis religioni noxiis; debet compertum habere quænam ea sint; id autem ut discernat, debent omnia ipsi subjici. Quod si reperiant censores ecclesiastici nonnulla scripta religionis interesse non tangere, declarabunt se impressioni non obstare, et scripta hæc ad censuram civilem remittent. Censura autem civilis non pronuntiabit nisi de scriptis, quæ censores ecclesiastici sub jurisdictionem suam non cadere agnoverint.

Propositio III[a]. — *Si quis populus supremam potestatem alicui principi conferat sub ea conditione, quod neque ecclesiastica neque civilis potestas ulla prævia censura libertatem typographiæ coercere poterit; vel si hæc conditio in constitutione fundamentali alicujus regni reperiatur; de jure talis conditio pro nulla et non adjecta habenda est, utpote de se prava et injusta.*— Etenim neque dictus populus, neque dicta fundamentalis constitutio, potuit Ecclesiam spoliare jure quod habet a Christo, subditis suis, ubicumque terrarum existant, prohibendi, ne libros absque ipsius licentia imprimant. Ergo conditio hæc, in quantum ecclesiasticam censuram respicit, est injusta, ac proinde nulla de se et irrita. Insuper neque dictus populus, neque dicta fundamentalis constitutio impedire potuit quin christianus princeps, hoc ipso quod laicam potestatem possideat, jus et officium habeat sæcularis brachii auxilium præstandi Ecclesiæ legibus et decretis. Ergo non obstante præfata conditione, auxilium ejusmodi in suo regno præstare poterit censuræ ecclesiasticæ.

Tandem, vi juris naturalis, ille qui civili societati præsidet eamque regit, potest et tenetur arcere et præcavere, quæ fini ejusdem civilis societatis noxia forent. Ergo vi juris naturalis præpedire potest eorum librorum impressionem qui factiones aliave detrimenta inferrent. Quod si ejusmodi libri simul interesse religionis tangant, et sic non ad ipsum sed ad eccle-

siasticam auctoritatem pertineat eorum impressionem interdicere, procurare poterit ut per istam auctoritatem eorum impressio prohibeatur.

Hinc, sicut in matrimonio et aliis contractibus, adjectio alicujus conditionis turpis pro nulla habetur nec vitiat contractum, ita princeps qui supremam auctoritatem sub dicta conditione accepisset, posset eam non servare ; et juramentum de ea servanda, si forte emissiset, utpote de re prava, eum non adstringeret. Ad nullum enim populum pertinet sive jus naturale, sive jus quod Ecclesiæ suæ Christus contulit, supprimere.

Propositio IV[a]. — *Contingere potest ut alicubi existat de facto libertas typographiœ, tum relative ad censuram ecclesiasticam, tum relative ad censuram civilem.* — Tales enim dari possunt in aliquo regno circumstantiæ, ut tum Ecclesia, tum etiam sæcularis princeps opportunum existiment, ad majora detrimenta vitanda, dictum jus suum non exercere, et librorum impressionem omnino liberam relinquere. Si enim in aliquo regno, etsi christianis populis constante, ita erroneæ doctrinæ passim animos invaserint, ut excitatum inde fuerit ingens in dictas censuras odium, simulque pravorum audacia ac potentia ita invaluerit, ut parati sint factionibus et tumultibus ejusmodi censuris obsistere, aliave id genus oritura mala prævideantur, contingere poterit, ut Ecclesia et gubernium ab exercendo dicto jure suo prudenter abstineant. Licitum quippe est minus malum permittere ut majus præcaveatur. At certe talis regni status, de se bonus non est, sed pravus. Et a dogmate catholico prorsus aberraret, qui huncce statum tanquam de se optimum laudibus extolleret. Ad Galliam quod attinet, an hodie in ea vigere desierit lex ecclesiastica de non imprimendis absque prævia licentia libris, ita ut catholici tuta conscientia possint in ea regione scripta sua edere quin ea censuræ ecclesiasticæ subjecerint, infra expenditur.

§ IV.

Recensentur variæ circa typographiæ libertatem opiniones, et quid catholicis sentiendum sit concluditur.

Prima opinio eorum est, qui præviæ censuræ jus denegant tum ecclesiasticæ, tum civili potestati. Hi nempe tenent unicuique homini jus competere quælibet scripta sua edendi, quin ulla in terris auctoritas id legitime præpedire valeat ; unde injustam et humano generi noxiam contendunt præviæ censuræ institutionem.

Secunda opinio eorum est, qui expendentes quæstionem quoad sola gubernia civilia, non autem simul quoad auctoritatem ecclesiasticam, contendunt a civili gubernio absolute et in omni casu omnino liberam relinqui debere librorum impressionem.

Tertia opinio eorum est, qui pariter quæstionem expendentes dumtaxat quoad gubernia, supponunt et admittunt, olim quidem legitimam et opportunam fuisse præviam censuram a potestate laica exclusive factam, qualis, verbi gratia, viguit in Gallia sub Ludovico XIV et aliis regibus ; at simul existimant, ob hodiernas circumstantias, noxiam eam fore ; ita ut merito catholici eam repellant, et typographiæ libertatem anteponant.

Quarta opinio sic exprimi potest : Ecclesia jus hodie habet et semper habuit subditos suos in conscientia et sub pœnis ubique terrarum obligandi ad subjiciendos censuræ ecclesiasticæ libros, antequam eos imprimant : non debent catholici agnoscere in civilibus guberniis jus sibi vindicandi censuram librorum qui religionis interesse tangunt : ac debent agnoscere eorum jus quoad libros, religionis interesse non tangentes ; item eorum jus sæcularis brachii auxilium præstandi censuræ ecclesiasticæ ; item jus, ex merito præsumpta Ecclesiæ voluntate, præpediendi impressionem et di-

vulgationem scriptorum, quæ evidenter bonis moribus, aut religioni naturali adversantur, in iis regnis ubi gubernium, sive merito et prudenter ob varias circumstantias, sive immerito, sæcularis brachii auxilium censuræ ecclesiasticæ non præstat.

Quibus opinionibus sic expositis, quid de unaquaque sentiendum sit sequentibus propositionibus determinatur.

PROPOSITIO I[a]. — *Opinio primo loco exposita erronea est, Ecclesiæ injuriosa, et absona.* — Etenim, ex superius probatis, certum est Ecclesiæ competere potestatem subditis suis prohibendi ne ullos libros absque auctoritatis ecclesiasticæ licentia imprimant. Ergo eam Ecclesiæ potestatem negare erroneum est. Est insuper Ecclesiæ injuriosum : nam Ecclesia ejusmodi potestatem sibi vindicavit, ut patet ex ipsius hac de re legibus : unde dicere Ecclesiam dicta potestate carere, idem est ac dicere eam errasse et injuste egisse. Tandem est omnino absonum : cum enim libri sint cibus animarum, propugnare libertatem libros etiam venenatos edendi et spargendi, majoris insipientiæ est quam si diceretur, liberum cuique esse debere venena propinare et homicidia patrare. Unde ab hocce opinionis monstro catholicorum quisque abhorrere debet ; prout expresse docuit Gregorius XVI, (in Encyclica *mirari*, 15 augusti 1832), his verbis : « Huc « spectat deterrima illa, ac nunquam satis execranda et de- « testabilis libertas artis librariæ ad scripta quælibet edenda « in vulgus, quam tanto convicio audent nonnulli efflagitare « ac promovere. Perhorrescimus, venerabiles Fratres, in- « tuentes quibus monstris doctrinarum, seu potius quibus « errorum portentis obruamur, quæ longe ac late ubique « disseminantur ingenti librorum multitudine, libellisque et « scriptis mole quidem exiguis, malitia tamen permagnis, e « quibus maledictionem egressam illacrymamur super fa- « ciem terræ. Sunt tamen, proh dolor ! qui eo impudentiæ « abripiuntur, ut asserant pugnaciter, hanc errorum collu- « viem inde prorumpentem satis cumulate compensari ex « libro aliquo, qui in hac tanta pravitatum tempestate ad re- « ligionem ac veritatem propugnandam edatur. Nefas pro- « fecto est, omnique jure improbatum patrari data opera,

« malum certum ac majus, quia spes sit inde boni aliquid « habitum iri. Numquid venena libere spargi ac publice « vendi comportarique, imo et obbibi debere sanus quis « dixerit, quod remedii quidpiam habeatur, quo qui utuntur, « eripi eos ex interitu identidem contingat. Verum longe alia « fuit Ecclesiæ disciplina in excindenda malorum librorum « peste, vel ab Apostolorum ætate quos legimus grandem « librorum vim publice combussisse (Act. Apost. 19). Satis « sit leges in Concilio Lateranensi V, in eam rem datas, « perlegere; et Constitutionem quæ deinceps a Leone X... « fuit edita, ne *id quod ad fidei augmentum ac bonarum ar-« tium propagationem salubriter est inventum*, *in contra-« rium convertatur, ac Christi fidelium saluti detrimentum « pariat*. Id quidem et Tridentinis Patribus maxime curæ « fuit, qui remedium tanto huic malo adhibuere, edito salu-« berrimo decreto de indice librorum, quibus impura doc-« trina contineretur, conficiendo. *Pugnandum est acriter*, « inquit Clemens XIII felicis recordationis prædecessor nos-« ter, in suis de noxiorum librorum proscriptione encyclicis « litteris, *pugnandum est acriter*, *quantum res ipsa postulat*, « *et pro viribus tot librorum mortifera exterminanda perni-« cies* : *nunquam enim materia subtrahetur erroris*, *nisi « pravitatis facinorosa elementa in flammis combusta de-» pereant*. Ex hac itaque constanti omnium ætatum sollicitu-« dine, qua semper sancta hæc Apostolica Sedes suspectos « et noxios libros damnare et de hominum manibus extor-« quere enisa est, patet luculentissime, quantopere falsa, « temeraria, eidemque Apostolicæ Sedi injuriosa et fecunda « malorum in christiano populo ingentium sit illorum doc-« trina, qui nedum censuram librorum veluti gravem nimis « onerosam rejiciunt, sed eo etiam improbitatis progrediun-« tur, ut eam prædicent a recti juris principiis abhorrere, « jusque illius decernendæ habendæque audeant Ecclesiæ « denegare. »

Propositio IIª. — *Vera non est opinio secundo loco exposita*. — Etenim opinio illa laicæ potestati seu sæculari principi nullum omnino præviæ censuræ jus tribuit. Porro, ex probatis supra, capite 2, etsi ad sæcularem principem non spec-

tet prævlæ censuræ suæ subjicere libros religionis interesse tangentes, jus tamen illud habet quoad libros qui religionem non tangunt. Id nempe postulat commune civilis cui præest societatis bonum. Quis, verbi gratia, non perspiciat, summa induci posse societatis civilis discrimina, si imprimi et divulgari permittatur, quidquid in regio consilio, aut ab exercituum ducibus, propositum et statutum fuerit ?

Præterea certum est civilis gubernii jus et officium ecclesiasticæ censuræ sæcularis brachii auxilium præstandi. Unde jure suo utitur princeps qui lege sua prohibet, ne ulli imprimantur libri, nisi cum prævia ecclesiasticæ auctoritatis licentia, porro hoc etiam jus censuræ ecclesiasticæ auxiliandi, laicæ potestati denegat præfata opinio. Ergo vera non est opinio hæc, nec iis accensenda quas licite valeant catholici amplecti ac defendere.

Quod si quis sustineret dumtaxat, opportunum non esse in aliquo regno, attentis peculiaribus circumstantiis, ut princeps dicto suo jure ibi utatur, id licitam opinandi libertatem non excederet.

Propositio III^{a}. — *Vera non est opinio tertio loco exposita.* — Supponit enim et admittit opinio hæc de se legitimam esse præviam censuram, a potestate laica exclusive factam, qualis viguit in Gallia sud Ludovico XIV aliisque regibus. Ob præsentes autem circumstantias, censet omittendam eam esse, et relinquendam omnimodam imprimendi libertatem. Id porro duplicem errorem involvit :

1° Erroneum est laicæ potestati jus tribuere, sibi exclusive librorum censuram propria auctoritate vindicandi. Cum enim jus illud ad Ecclesiam pertineat, et quidem exclusive quoad libros religionis interesse tangentes, hoc ipso quod sæcularis princeps dictam censuram sibi soli reservaret, Ecclesiæ jura usurparet, et illegitime ageret. Unde rex qui sibi præviam librorum censuram exclusive vindicaret, excusari ad summum posset ex præsumpto consensu et tacita delegatione auctoritatis ecclesiasticæ.

2° Dum concludit præfata opinio, hodie in Gallia et similibus regionibus relinquendam esse omnimodam imprimendi libertatem, id ita intelligere videtur, ut sublata civilis guber-

nii censura, possit jam quilibet in iis regionibus, absque ulla ullius auctoritatis licentia libros licite imprimere. Porro id etiam erroneum est. Quantumvis enim a guberniis permittatur typographiæ libertas, non ideo vigere desinunt Ecclesiæ leges, quibus prohibentur auctores, editores ac typographi, ne libros edant quin prius ab ecclesiastica auctoritate licentiam obtinuerint. Et quamvis in ejusmodi regionibus laica potestas brachii sui auxilium non præstet et ad parendum dictæ prohibitioni non cogat, non ideo prohibitio hæc desinit obligare sub peccato, et sub pœnis ecclesiasticis.

Propositio IVᵃ. — *Opinio quarto loco exposita, vera est, et eam catholicus quisque tenere debet.* — Etenim opinio illa his assertis constat :

1° Ecclesia jus hodie habet et semper habuit subditos suos in conscientia et sub pœnis ubique terrarum obligandi ad subjiciendos censuræ ecclesiasticæ libros, antequam eos imprimant. — Porro id certum est et omnino tenendum, ut constat ex probatis supra, capite 1.

2° Non debent catholici agnoscere in civilibus guberniis jus sibi vindicandi censuram librorum, qui religionis interesse tangunt : at bene possunt et debent agnoscere eorum jus quoad libros religionis interesse non tangentes ; itemque eorum jus sæcularis brachii auxilium præstandi censuræ ecclesiasticæ. — Porro illius etiam asserti veritas ex dictis supra, capite 2, aperte sequitur.

3° In iis regionibus, in quibus laica potestas brachii sui auxilium, sive merito et prudenter ob temporum iniquitatem, sive etiam immerito, ecclesiasticæ censuræ non præstat, potest sæcularis princeps, ex legitime præsumpta Ecclesiæ voluntate, impressionem impedire eorum scriptorum, quæ evidenter bonis moribus et religioni naturali adversantur. — Equidem ex *propria sua auctoritate*, non posset sæcularis princeps ejusmodi scripta, utpote quæ religionem tangunt, prohibere, aut præviam censuram quoad ea exercere ; siquidem id ad Ecclesiam exclusive pertinet. At, in hypothesi quod censura ecclesiastica brachii sæcularis auxilium in aliqua regione non habeat, a perditis viris ibi spargerentur dicti libri, nisi obstaret laica potestas. Merito proinde tunc

præsumitur Ecclesia consentire et optare, ut a sæculari principe tanta pestis coerceatur.

Hoc autem restringimus ad libros religioni naturali aut bonis moribus *evidenter* adversantes. Immerito enim Ecclesia præsumeretur consentire, ut sæcularis princeps judicaret de controversiis circa religionem, resque sacras et ecclesiasticas. Id enim rei catholicæ magis noxium foret, quam quilibet pravi libri. Quod si contendat sæcularis princeps alios etiam pravos libros esse præpediendos, procuret primum eos ab ecclesiastica auctoritate proscribi, aut censura ecclesiastica non imprimendos pronuntiari ; et tunc bene poterit et ipse eosdem proscribere, ac eorum impressioni obsistere.

Ex dictis sub præsenti capite facile poterit lector colligere, an et qua ex parte moderni quidam gallici scriptores circa typographiæ libertatem erraverint.

CAPUT IV.

QUIBUSNAM ECCLESIASTICIS PERSONIS COMPETAT POTESTAS LIBROS PROHIBENDI, AC CIRCA EORUM IMPRESSIONEM LEGES EDICENDI.

Dictum est superioribus capitibus ecclesiasticæ auctoritati competere potestatem noxiorum librorum impressionem ac lectionem prohibendi. At non diximus quænam ecclesiasticæ personæ hac potestate polleant. Id nunc breviter expendendum.

PROPOSITIO I[a]. — *Dicta potestate destituuntur, qui fori externi jurisdictionem non habent.* — Nam prohibere ne liber imprimatur aut legatur, et vi talis prohibitionis hujus libri impressionem et lectionem illicitam efficere, est fori externi jurisdictionem exercere. Proinde qui fori externi jurisdictione caret, hoc ipso caret et potestate librorum impressionem aut lectionem interdicendi.

Propositio IIª. — *Dicta potestate carent parochi.* — Ipsis enim non competit fori externi jurisdictio.

Propositio IIIª. — *Dicta potestate carent Universitates et earum doctores.* Etenim doctoratus nequaquam fori externi jurisdictionem confert, nec per eum quis efficitur in Ecclesia pastor. Hinc erroneam hac in re Gersonis doctrinam sic reprehendit Zaccaria (*Storia polemica*, libro 2, dissert 2, cap. 2, n. 2) : « Joannes Gerson, in suo *de Examinatione doctri-* « *narum* tractatu, plus æquo extollit licentiarum et doctorum « in theologia potestatem ; dum ipsis contendit a Sede Apos- « tolica concessum, ut quocumque in loco legere, disputare, « docere, ac *pravos libros prohibere* valeant ; etsi fateatur « hanc eorum potestatem immediatis Episcopis subjici, et « posse ab iisdem juxta ex causa impediri. Facultas enim, « quam a Cancellario recipiunt dicti laureati, ad summum « aptos eos efficit, ut ab Ecclesiæ pastoribus, id est, Epis- « copis, in librorum aut propositionum examinatores et con- « sultores convenienter eligantur ac deputentur. At per lau- « ream non constituuntur *Pastores*, apud quos solos residet « *auctoritativa* et *authentica* (ut cum Gersone loquamur) libros « damnandi potestas. »

Propositio IVª. — *Dictam potestatem proprie non competere Prælatis regularibus et aliis jurisdictionem fori externi habentibus, si non sint Episcopi, tradere videntur Zaccaria et alii.* — « Quando dicimus Ecclesiæ competere librorum « prohibitionem, id de sola illa Ecclesiæ parte intelligimus, « cujus proprium est officium ac veluti innata potestas fide- « les gubernandi. Ab ista vero auctoritate eos omnes exclu- « dimus qui non sunt Episcopi ; soli siquidem Episcopi a Spi- « ritu positi sunt *regere Ecclesiam Dei*. Et revera ad ipsos « solos ex divina institutione pertinet docere tanquam fidei « judices et pascere. Unde quamvis doceant et pascant etiam « parochi et alii, id tamen non agunt nisi ex auctoritate ab « Episcopis recepta, aut ex zelo, et sub Episcoporum direc- « tione ac potestate ; nunquam autem tanquam fidei judices. » (Zaccaria, *Storia polemica delle proibizioni de' libri*, libro 2, diss. 2, cap. 4, n. 1.)

« Superiores quoque religiosorum libros subditorum suo-

« rum recensere solent, eosdemque imprimendi licentias « impertiri ; sed hoc unice disciplinam regularem spectat. » (Heimans, *de Ecclesiastica librorum in Belgio prohibitione*, pag. 3, edit. Bruxellis 1849.)

Id videtur intelligendum eo sensu, quod dicti Prælati, qui non sunt Episcopi, nequeant de libris pronuntiare tanquam *judices fidei*. Cæterum vere obligatoriæ sunt in conscientia quoad suos subditos ejusmodi Prælatorum prohibitiones, de non imprimendis aut legendis libris.

Propositio V^a^. — *Dicta potestas plenarie et universaliter residet penes Summum Pontificem et Concilia œcumenica.* — 1° « Haud negari potest, inquit Zaccaria (loco citato, n. 3), « libros prohibendi potestatem penes Summum Pontificem « principaliter residere. Ipse enim Pastorum Pastor, Magis- « trorum Magister, et Episcoporum Episcopus. Ipsi a Christo « specialiter commissum quidquid ad sacrum pascendi, do- « cendi et Ecclesiam gubernandi ministerium pertinet. Cui « ministerio cum sit connexa libros prohibendi potestas, in « ipso præ cæteris potestas hæc requiritur ; ut nempe a « grege noxia pascua, a fidelibus errores, ab Ecclesia quam- « libet doctrinæ et morum pravitatem arcere valeat. Et de « facto hacce potestate Summi Pontifices omni ætate usi « sunt. » Idem sic breviter exprimi potest : quod Romano Pontifici competat plena potestas universalem Ecclesiam regendi, pascendi ac gubernandi, dogma catholicum est : ergo et penes ipsum plene et universaliter residet potestas ecclesiastica circa librorum prohibitionem et impressionem.

2° Item Concilio œcumenico plene et universaliter competere dictam potestatem per se patet ; cum œcumenicum non sit Concilium nisi Summo Pontifici unitum, et potestas hæc in Summo Pontifice resideat.

Propositio VI^a^. — *Dicta potestas unicuique Episcopo quoad suam diœcesim competit : multoties tamen expedit ut ea non utatur.* — Etenim Episcopus ordinariam habet in diœcesi sua fori externi jurisdictionem ; estque judex fidei, non quidem infallibilis, sed quasi in prima instantia ; atque ipsi tanquam vero ac proprie dicto Pastori incumbit noxia quælibet ab ovibus sibi commissis arcere. Porro et hoc ipso po-

testatem habet librorum noxiorum lectionem et impressionem prohibendi.

Dicimus autem *multoties expedire ut ea non utatur.* De quo sic Zaccaria (*Storia polemica*, libro 2, dissert. 2, cap. 4, n. 1) : « Librorum prohibitiones a particularibus Episcopis « pronuntiatæ, duplex secum trahunt inconveniens: alterum « est, quod ejusmodi prohibitiones extra ipsorum diœcesim « vim non habeant: alterum, quod etiam in ipsorum diœcesi « non habeant vim plenam et absolutam. Nimirum, cum « Episcopi, etsi fidei judices, sint tamen fallibiles, pronun- « tiatæ ab ipsis ejusmodi prohibitiones contradictionibus et « litibus facile obnoxiæ sunt. De quo nimis multa exempla, « hisce ultimis etiam temporibus, exhibuit Gallia ; ubi contra « pastorales Episcoporum litteras, librum aliquem proscri- « bentes, alia atque alia scripta edita sunt, quibus evince- « retur injustam fuisse proscriptionem. Quod potissimum « contingere solet quando Episcopi libros prohibent ob pro- « positiones damnatis jam erroribus affines, sed quæ adhuc « in universali Ecclesia tolerantur, et videntur aliquatenus « licite sustineri posse. »

Ex iis tamen clarissimi Zaccariæ verbis perperam colligeretur, nunquam aut raro expedire ut Episcopi noxios libros proscribant. Imo contrarium tenendum probat *Mandatum* Leonis XII (26 martii 1825), post regulas Indicis positum, quo Patriarchas, Archiepiscopos et Episcopos hortatur, *ut, quia prorsus impossibile est libros omnes noxios incessanter prodeuntes in indicem referre, propria auctoritate illos e manibus fidelium evellere studeant*, *ac per eos ipsimet fideles edoceantur*, *quod pabuli genus sibi salutare, quod noxium ac mortiferum ducere debeant.*

Quod attinet ad prohibitionem de non imprimendis libris absque prævia licentia, eam hodie pronuntiandam non habent Episcopi, cum sit jam universali lege quoad totam Ecclesiam sancita.

PROPOSITIO VII[a]. — *Dicta potestas particularibus etiam Episcoporum Conciliis competit.* — Si enim competat singulis Episcopis, a fortiori competit iisdem in Concilio adunatis. Ast etiam ab ejusmodi Conciliis pronuntiatæ librorum pro-

hibitiones duplici supra dicto inconvenienti obnoxiæ sunt. « Equidem ipsorum decreta latius vigebunt quam privati « Episcopi. Attamen, nisi ab universali Ecclesia pro regula « recipiantur, aut a Summo Pontifice confirmentur, ab ægre « ferentibus oppugnari poterunt, nec plenum unquam vi- « gorem habebunt... Quod multo magis applicandum venit « cleri comitiis (aux *assemblées* du clergé) quæ non sunt « Concilia proprie dicta. Hinc contra comitia anni 1700 quæ- « dam edita sunt, quæ in horum comitiorum honorem ne- « quaquam cesserunt. Comitia autem anni 1660, varias a se « pronuntiatas prohibitiones contra Missale in linguam gal- « licam a doctore sorbonico du Voisin translatum, postula- « runt (litteris 7 januarii 1661) ab Alexandro VII auctoritate « Pontificia roborari. » (Zaccaria, *Storia polemica*, libro 2, diss. 2, cap. 4, n. 2.)

Ast temperanda etiam sunt hæc Zaccariæ verba, per relatum superiori propositione *Mandatum* Leonis XII,

CAPUT V.

DE INDICE NOTIO HISTORICA.

QUÆSTIO I[a]. — *Quid sit Index.* — 1° Indicis nomine proprie intelligitur liber, Sedis Apostolicæ auctoritate editus cum hac inscriptione, *Index librorum prohibitorum*. Vocatur *index*, quia *indicat* quinam sint libri prohibiti.

2° Liber iste, qualis hodie Sedis Apostolicæ auctoritate editus viget, duabus partibus constat : prior complectitur leges seu decreta, quibus prohibentur certæ quædam librorum *species*, et varia circa librorum impressionem servanda præscribuntur : posterior est catalogus librorum *nominatim* prohibitorum.

3° Sub priori parte hæc occurrunt : primo, decem decreta, quæ inscribuntur, *regulæ Indicis*, *sacrosanctæ Synodi Tridentinæ*

jussu editæ : secundo, *observationes ad regulam quartam et nonam, Clementis VIII jussu factæ* : tertio, *observationes ad regulam decimam, Alexandri VII jussu additæ* : quarto, *Instructio Clementis VIII :* quinto, Constitutio *Sollicita* Benedicti XIV : sexto, ejusdem Benedicti XIV jussu edita *Decreta de libris prohibitis nec in indice nominatim expressis*: septimo, *mandatum* quoddam Leonis XII : octavo, duplex *monitum* Sacræ Congregationis Indicis.

4° Indicis vocabulo quandoque designatur, non præfatus liber, sed ipsa Sacra Congregatio Cardinalium, cui commissa est cura noxios libros Summi Pontificis nomine et auctoritate prohibendi, et dicto librorum prohibitorum catalogo adjiciendi. In hoc sensu dicitur, verbi gratia, librum aliquem *Decreto Indicis fuisse confixum* ; idest a præfata Sacra Congregatione prohibitum vel proscriptum. Ipsa autem Sacra Congregatio vocata est *Indicis*, quia initio ipsi commissa est cura dicti libri ordinandi atque edendi.

5° Confecti sunt etiam particulares in aliquibus provinciis ecclesiasticis librorum prohibitorum indices. Sed ubi sermo est de *indice* simpliciter et sine addito, intelligitur Index Pontificius, idest, supradictus liber Sedis Apostolicæ auctoritate editus.

QUÆSTIO IIª. — *Quid circa libros noxios dispositum fuerit, ab anno* 1500 *usque ad Concilium Tridentinum?* — Probavimus jam supra (capite 1, propositione 5) perpetuo in Ecclesia viguisse praxim noxios libros prohibendi : ad quod patefaciendum chronologice documenta adduximus usque ad initium decimi tertii sæculi. Hic nunc ab anno 1500 usque ad Tridentinam Synodum cursim subjicienda visa sunt varia hac de re ecclesiastica statuta, ut videat lector, quænam disciplina Indicis confectioni proximius præcesserit.

Anno 1501, prohibuit Alexander VI ne scripta ulla imprimerentur absque prævia Ordinarii licentia. Documentum illud retulimus supra (capite 1, propositione 6).

Anno 1515, idem universali decreto prohibitum est, in generali Concilio Lateranensi, sess. 10, sub excommunicatione et aliis pœnis (vide illud decretum supra, capite 1, propos. 6).

Anno 1520, Leo X Constitutione sua *Exurge Domine*, sub

pœnis per sacros Canones contra hæreticos statutis, universis fidelibus prohibuit, *ne scripta (etiam præfatos errores non continentia) ab eodem Martino (Luthero quomodolibet condita vel edenda, seu eorum aliqua, tanquam ab homine orthodoxæ fidei inimico, atque ideo vehementer suspecta, et ut ejus memoria omnino deleatur de Christi fidelium consortio, legere, adserere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, sive defendere per se vel alium, seu alios, directe vel indirecte, tacite vel expresse, publice vel occulte, seu in domibus suis sive aliis locis publicis vel privatis tenere, quoquomodo præsumant : quinimo illa comburant.*

Anno 1524, Parlamentum Parisiense flammis comburi jussit Lutheri scripta et a Clemente VII obtinuit, ut in Bulla *Cœnæ* sequentis anni, cum cæteris hæreticis excommunicarentur Martinus Lutherus, *librosque ipsius Martini aut quorumvis aliorum ejusdem sectæ, sine auctoritate nostra et Sedis Apostolicæ quomodolibet legentes, aut in suis domibus tenentes, imprimentes aut quomodolibet defendentes ex quavis causa publice vel occulte, quovis ingenio vel colore.*

Anno 1528, Concilium Brugense, decretis 3 et 4, prohibuit sub pœna carceris, ne libri lutherana hæresi infecti imprimerentur, atque injunxit ut jam impressi intra mensem locorum Ordinariis traderentur. Item decrevit ne vendi aut emi possent libri Sacræ Scripturæ in linguam vernaculam translati, nisi prius fuissent ab Ordinariis recogniti. (Vide apud Labbe, tomo 14, col. 426).

Eodem anno 1528, Concilium Parisiense (quod et Senonense vocatur) sub excommunicatione prohibuit, ne Lutheri libros quisquam detineret : item sub excommunicatione, ne imprimerentur libri sacri aut sanctorum doctorum de fide aut moribus tractantes, sine Ordinariorum licentia : item sub excommunicatione decrevit, ut libri omnes fidem aut mores concernentes, a viginti annis citra impressi et postea imprimendi, non legerentur absque Ordinarii examine et licentia. (Vide apud Labbe, tomo 14, col 442 et 477).

Anno 1529, Cantuariense Concilium severe prohibuit Lutheranorum libros, quorum indicem seu catalogum contexuit (vide apud Zaccaria, *Storia polemica*, I. 1, epoca 4, n. 6).

Anno 1536, a Concilio Coloniensi districte prohibitum fuit, ne ulli imprimerentur libri, absque prævia Ordinariorum licentia (vide apud Zaccaria, loco citato, n. 7).

Circa annum 1543, Parisiis ediderunt theologi sorbonici *indicem librorum hæreticorum* (apud Zaccaria, ibid., n, 8).

Anno 1546, similem *indicem* edidit facultas Lovaniensis (ibid.)

Anno 1548, item pravorum librorum indicem edidit Joannes Casa, qui tunc Venetiis nuntii Apostolici munere fungebatur (ibid.)

Anno 1549, Concilium Coloniense brevem indicem edidit auctorum, quorum scripta sub anathemate prohibuit, *donec* (sunt Concilii verba) *pleniori catalogo libros contagiosos* indicaret (apud Labbe, tomo 14, col. 635).

Anno 1550, Julius III primus Bullæ *Cœnæ Domini* inseruit generalem formulam, qua hæreticorum libri sub excommunicatione prohibentur.

Eodem anno publicavit Facultas Lovaniensis novam et adauctam sui indicis editionem. Atque idem præstitit anno sequenti Parisiensis Facultas.

Tandem anno 1557, Romæ confectus est primus index, Sedis Apostolicæ auctoritate munitus. Nimirum Paulus IV generalem prohibitorum librorum indicem Sacræ Congregationi Inquisitionis contexendum commisit. Editus est liber cum hoc titulo : *Index auctorum et librorum, qui tanquam hæretici aut suspecti aut perniciosi ab Officio S. Romanæ Inquisitionis reprobantur et in universa christiana republica interdicuntur.* Mox tamen ab eodem Paulo IV index ille suppressus est ; ita ut admodum rara sint ejus exemplaria (vide apud Zaccaria, *Storia polemica*, libro 1, epoca 5, n. 10).

Anno 1558, jussit præfatus Paulus IV alium concinnari copiosiorem indicem ; qui anno sequenti prodiit, ita inscriptus : *Index auctorum et librorum, qui ab Officio sanctæ Romanæ et universalis Inquisitionis caveri ab omnibus et singulis in universa christiana republica mandatur, sub censuris contra legentes vel tenentes libros prohibitos, in Bulla quæ lecta est in Cœna Domini expressis, et sub aliis pœnis in decreto eiusdem Sacri Officii contentis.*

Cum autem plus æquo rigidus in nonnullis hic index visus fuisset, ejusdem Pauli IV jussu publicatum est anno 1561 a Cardinali majori inquisitore monitum sic inscriptum ; *Moderatio indicis librorum prohibitorum*. Hocce monito concedebatur ; « 1° ut tollerentur ex indice libri qui nulla alia ratione « prohibiti sunt, nisi quia ab impressoribus suspectis ema- « narunt : 2° versiones catholicorum doctorum tolerentur « factæ ab hæreticis, dummodo tollerentur hæreses : 3° libri « catholicorum, non alia ratione prohibiti, nisi quia præfa- « tiones, summulas et scholia habent hæreticorum, purgati « tolerentur. » (Apud Zaccaria, loco citato, n. 12).

Ex dictis patet jam ante Tridentinam Synodum exstitisse indicem quoad universalem Ecclesiam obligatorium.

Quæstio IIIª. — *Quid in Concilio Tridentino peractum sit.* — Magis in dies grassante pravorum librorum peste, opportunum remedium existimarunt Tridentini Patres, si novus index ab ipsomet Concilio conficeretur. Sed obstabat, quod jam ejusmodi indicem edidisset Summus Pontifex; eas autem causas quibus manum semel apposuerit Sedes Apostolica, nulli fas sit, ac ne ipsi etiam generali Concilio, propria auctoritate, seu absque ipsiusmet Sedis Apostolicæ assensu, iterum tractare ac definire. Sublata est difficultas a Paulo IV, qui per litteras in forma Brevis Patres Concilii ipse adhortatus est, ut manum huic operi admoverent.

Quapropter ad conficiendum indicem deputati sunt a Concilio decem et octo Patres, quibus liceret theologos sibi adjungere, quorum opera uterentur.

Opus absolverunt dicti 18 Patres sub finem anni 1563. Sed cum tunc Tridentini Patres vehementer optarent Concilio finem imponi, (prout revera die 4 decembris ejusdem anni impositus est), defuit tempus ad indicem illum conciliariter approbandum, conficiendumque decretum quo universaliter obligatorius ediceretur. Igitur, sessione 25 et ultima, statuerunt Tridentini Patres in hunc modum : « Sacrosancta Syno- « dus, in secunda sessione..., delectis quibusdam Patribus, « commisit, ut de variis censuris ac libris vel suspectis vel « perniciosis quid facto opus esset considerarent, atque ad « ipsam sanctam Synodum referrent : audiens nunc, huic

« operi ab eis extremam manum impositam esse, nec tamen,
« ob librorum varietatem et multitudinem, possit distincte
« et commode a sancta Synodo dijudicari, præcipit ut, quid-
« quid ab illis præstitum est, Sanctissimo Romano Pontifici
« exhibeatur, ut ejus judicio atque auctoritate terminetur et
« evulgetur. »

QUÆSTIO IV^a^. — *Quid post Tridentinam Synodum a Pio IV peractum sit?* — Indicem a supradictis 18 Tridentinis Patribus confectum, ad trutinam revocavit Pius IV, eum denuo doctorum virorum examini subjiciens, et per seipsum ipsemet recognoscens. Ac tandem eum, Constitutione *Dominici gregis*, 24 martii 1564, confirmavit. Editus est cum hac inscriptione : *Index librorum prohibitorum, cum regulis confectis per Patres a Tridentina Synodo delectos, auctoritate Sanctissimi D. N. Pii IV Pontificis Maximi comprobatus.* Initio hujus indicis, post dictam Pii IV constitutionem, inserta est præfatio quædam Franscisci Forerii, ex ordine dominicanorum, qui secretarium egerat commissionis 18 Patrum a Synodo Tridentina deputatorum. Quam præfationem refert Zaccaria (*Storia polemica*, libro 1, epoca 6, n. 3).

Post ejusmodi præfationem proxime sequebantur *decem regulæ* quales in modernis etiam editionibus habemus. Istæ autem regulæ sunt illæ ipsæ, quæ in Concilio Tridentino a supradictis 18 delectis Patribus confectæ fuerant ; prout in memorata præfatione testatur Forerius his verbis : *Subjectas regulas componendas judicarunt.*

QUÆSTIO V^a^. — *Quomodo a sancto Pio V (et non a Sixto V ut multi falso asseruere) primum instituta sit Sacra Congregatio Indicis.* — Asserunt Spondanus, Cardinalis de Luca, Plettenberg, Vanespen, et alii communiter, Sacræ Congregationis Indicis auctorem fuisse Sixtum V : at minus recte. Hodie siquidem comperta res est, institutam eam fuisse a sancto Pio V, proximo post Pium IV Summo Pontifice. Nimirum illa ipsa commissio quam Pius IV ad absolvendum indicem deputaverat, post ejusdem indicis publicationem non fuit exstincta ; sed Pii V auctoritate transiit in Sacram Congregationem Indicis, cujus officium esset libros qui in

posterum prohibendi essent decretis suis configere, et prohibitorum scriptorum catalogo adjicere. Id testatur dominicanus Libelli, qui sub Alexandro VII dictæ S. Congregationi Indicis fuit a secretis : « Hanc postea deputationem, inquit, « in Indicis Congregationem Pius V erexit, secretario eidem « adsignato Antonio Possio ; ad quod munus deinceps Summi « Pontifices viros ex ordine Prædicatorum adsumpserunt. » (Apud Zaccaria, *Storia polemica*, libro 1, epoca 6, n. 4). Item ex certis testimoniis noscuntur nomina secretariorum Sacræ Congregationis Indicis, ante Sixtum V. (Vide apud Zaccaria, loco citato).

QUÆSTIO VI^a. — *Quid circa Indicem peractum sit a Sixto V et Clemente VIII ?* — Sacræ Congregationis Indicis facultates adauxit Sixtus V. Insuper ejusdem Pontificis jussu, anno 1590, novus index confectus est, sed nunquam publicatus. (Vide apud Zaccaria, *Storia polemica*, l. 1, epoca 6, n. 11). Et huic indici, ejusdem Sixti V jussu, insertum fuerat primum volumen *Controversiarum* Bellarmini (vide ibidem, n. 12).

Negotium illud novi conficiendi indicis ad optatum finem perductum est sub Clemente VIII ; qui, Constitutione *Sacrosanctum fidei catholicæ depositum*, 17 octobris 1596, novum illum indicem approbavit et confirmavit. Præfixa erat inscriptio hæc : *Index librorum prohibitorum, cum regulis confectis per Patres a Tridentina Synodo delectos, auctoritate Pii IV primum editus, postea vero a Sixto V auctus, et nunc demum S. D. N. Clementis Papæ VIII jussu recognitus et publicatus : instructione adjecta de exequendæ prohibitionis, deque sincere emendandi et imprimendi libros ratione.* Initio hujus indicis occurrebant, Constitutio Pii IV, præfatio Ferrerii, decem regulæ Indicis, observationes in quartam et nonam regulam, necnon in talmud aliosque hebræorum libros, et in librum Joannis Bodini, et tandem instructio in ipso titulo memorata. (Vide apud Zaccariam, *Storia polemica*, libro 1, epoca 6).

QUÆSTIO VII^a. — *Quid ab Urbano VIII dispositum ?* — Quoad auctores degentes in statu Pontificio, qui libros suos alibi imprimi procurabant, editum est a Sacra Congrega-

tione Inquisitionis, 18 septembris 1625, decretum sequens, Urbani VIII auctoritate confirmatum :

« Sanctissimus Dominus noster, pro debito sui pastoralis « officii corrigere volens abusus nonnullorum, in statu Sedi « Apostolicæ mediate vel immediate subjecto existentium, « qui libros a se compositos extra præfatum statum, absque « ulla Ordinariorum et inquisitorum loci ubi degunt appro- « batione, imprimendos transmittunt; statuit et decrevit, « ut in posterum nemo in statu prædicto degens, cujusvis « conditionis, gradus, ordinis et dignitatis existat, libros de « quavis materia tractantes, et ubicumque compositos, « audeat alio deferre vel mittere imprimendos, sine expressa « in scriptis adprobatione Illustrissimi et Reverendissimi « Domini Cardinalis, Sanctissimi Domini Nostri Vicarii, et « Magistri Sacri Palatii, si in Urbe ; si vero extra Urbem « existant, sine ordinarii et inquisitoris loci illius, sive ab « iis deputatorum, facultate et licentia, operi præfigenda. « Libros autem, quos contra præsentis decreti tenorem « imprimi contigerit, præter alias pœnas arbitrio Suæ Sanc- « titatis infligendas, absque alia declaratione ex nunc pro- « hibet et pro expresse prohibitis haberi vult et mandat. « Contrariis quibuscumque non obstantibus... »

Item sub Urbano VIII, anno 1632, prodiit prima indicis editio sub uno solo alphabetico ordine digesta, cura ac labore Francisci Magdaleni Capiferri, ex ordine Prædicatorum. Priores enim indices libros in tres classes divisos exhibebant (vide apud Zaccaria, *Storia polemica*, l. 1, epoca 6, n. 22).

QUÆSTIO VIII[a]. — *Quid ab Alexandro VII circa Indicem fuerit dispositum.* — Jussu dicti Pontificis facta est, anno 1664, nova indicis editio ; cui Sacræ Congregationis Indicis secretarius *Libellus* catalogum adnexuit Cardinalium et consultorum præfatæ Congregationis, a prima ipsius fundatione usque ad dictum annum 1664.

Anno sequenti, iterum editus, detracto prædicto catalogo, librorum prohibitorum index, curante Vincentio Fano, qui Libello successerat.

Anno 1666, damnata est ab Alexandro VII propositio se-

quens, quam nonnulli sustinebant : *Libri prohibiti donec expurgentur possunt retineri usquedum adhibita diligentia corrigantur* (45ª inter propositiones damnatas 18 martii 1666).

QUÆSTIO IXª. — *Quid a Benedicto XIV peractum sit* ? — Edidit laudatus Pontifex, anno 1753, celebrem suam Constitutionem *Sollicita*, qua peragendæ librorum censuræ normam præscripsit.

Anno 1757, 3 julii, editum est Sacræ Congregationis Indicis decretum, quo facultas datur Sacræ Scripturæ vulgares versiones legendi, dummodo versiones illæ, vel approbatæ fuerint a Sede Apostolica, vel editæ sint cum catholicorum auctorum annotationibus.

Anno 1758, prodiit novus index, sic inscriptus : *Index librorum prohibitorum, Sanctissimi D. N. Benedicti XIV, Pontificis Maximi jussu recognitus atque editus.* In modo eum concinnandi adhibita est melior forma, quæ a præcedentium methodo nonnihil discrepat, et quæ postea semper servata est.

QUÆSTIO Xª. — *Quid circa Indicem peractum sit, a tempore Benedicti XIV ad hodiernum usque diem* ? — Sub Pio VI confectus quidem fuerat novus index ; at publicatus non est ante Pium VII. Hujus autem Pontificis jussu publicata est nova editio, sic inscripta : *Index librorum prohibitorum, S. D. N. Pii VI Pontificis jussu editus, et sub Pio VII ad annum usque* 1806 *continuatus.* Altera sub Pio VII prodiit editio anno 1819.

Sub Gregorio XVI duplex item prodiit indicis editio, nimirum, annis 1835 et 1841.

Recentes autem ejusmodi editiones nihil aliud sunt quam reproductiones indicis Benedicti XIV, cum accessione librorum noviter proscriptorum, qui suis respective locis inseruntur.

CAPUT VI.

QUAM VIM OBLIGANDI HABEAT PRIOR PARS INDICIS, QUÆ SCILICET LIBRORUM NOMINATIM PROHIBITORUM CATALOGO PRÆMITTITUR.

Vocamus hic *priorem partem* indicis varia illa decreta quæ in indice, ante catalogum librorum *nominatim* prohibitorum reperiuntur. Inter ejusmodi leges seu decreta, primum et præcipuum locum obtinent decem *regulæ*, quæ a nonnullis Tridentinæ Synodi Patribus confectæ, a Pio Papa IV postmodum editæ sunt. Hisce decem regulis, quæ *Tridentinæ* vocari solent, accesserunt subsequentium Pontificum auctoritate, nonnullæ aliæ præscriptiones, prout initio superioris capitis enarravimus. De ejusmodi decretis hic expendendum venit an legis universalis vim habeant, et an libri, qui in eis prohiberi dicuntur, sint revera inter prohibitos computandi, antequam *nominatim* in indicem relati fuerint.

Propositio I^a^. — *Decem Indicis regulæ rationem habent legum universalium ex Pontificis auctoritate.* — Ita tenendum est, si earum observantia Pontificiis Constitutionibus præscripta sit, et ejusmodi Pontificiæ Constitutiones sint leges universales : atqui.

I. *Decem regularum Indicis observantiam præscripserunt variæ Summorum Pontificum Constitutiones.* — 1° Sic habetur Constitutione Pii IV *Dominici gregis*, 24 martii 1564 : « Ipsum indicem, una cum regulis ei præpositis, auctoritate « Apostolica tenore præsentium approbamus, imprimique ac « divulgari, et ab omnibus universitatibus catholicis ac qui- « buscumque aliis ubique suscipi, easque regulas observari « mandamus ac decernimus. Inhibentes omnibus ac singu- « lis... ne quis contra earum regularum præscriptum, aut « ipsius prohibitionem Indicis libros ullos legere haberev « audeat. »

2° In Constitutione *Sacrosanctum* Clementis VIII, 17 octobris 1595, enarrat primum Pontifex quid a Tridentina Synodo, et Pio IV peractum sit : « Sacra Tridentina Synodus, « inquit, pestilentem noxiorum librorum copiam quæ plus « nimio excreverat coercere atque auferre cupiens, primum « quidem doctissimos aliquot viros delegit, qui de tota ea « re cognoscerent et deliberarent, deinde vero, cum ii in « negotio non parum progressi essent, justis de causis ea- « dem Synodus permota, ad ipsam Apostolicam Sedem in- « tegram rem deferendam statuit. Itaque felicis recordationis « Pius Papa IV prædecessor noster, qui tunc ad Ecclesiæ « gubernacula sedebat, Prælatis quibusdam doctrina et pru- « dentia præstantibus adhibitis, indicem librorum prohibi- « torum, et regulas quasdam, per suas litteras in forma « Brevis promulgavit... »

Postea idem Clemens VIII dictum indicem et regulas Pii IV, cum adjectis a se præscriptionibus, observari præcipit in hunc modum : « Nos tam eamdem Pii prædecessoris « Constitutionem, et indicem ac regulas, quam hæc ipsa illis « addita prout inferius descripta sunt omnia et singula, auc- « toritate Apostolica, tenore præsentium approbamus.., at- « que ab omnibus, tam Universitatibus quam singularibus « personis ubique locorum existentibus, sub eisdem pœnis « in dicta Pii Constitutione contentis observari præcipimus « et mandamus... Non obstantibus... consuetudinibus... ; « quibus omnibus et singulis, etiamsi pro illorum sufficienti « derogatione de illis... specifica et ad verbum inserta men- « tio habenda esset..., specialiter et expresse deroga- « mus. »

In Constitutione *Speculatores*, 5 martii 1664, qua novam et novæ formæ indicis editionem publicavit Alexander VII, sic decernitur : « Composito indice generali hujusmodi, cui « etiam regulæ indicis Tridentini, cum observationibus et « instructione memorato indici Clementino adjectis, appositæ « fuerunt, Nos... eumdem indicem..., cum omnibus et sin- « gulis in eo contentis, auctoritate Apostolica tenore præsen- « tium confirmamus et approbamus, ac ab omnibus tam « universalibus quam singularibus personis, ubicumque lo-

« corum existentibus, inviolabiliter et inconcusse observari « mandamus et præcipimus, sub pœnis... »

4° In Constitutione *Quæ ad catholicæ*, 23 decembris 1757, Benedicti XIV : « Crescente autem in dies exitiosa ipsorum « segete et copia, renovari identidem atque augeri oportuit « indices ipsos. Quorum primum quidem publica Ecclesiæ « auctoritate a sapientissimis Tridentinæ Synodi Patribus « dispositum, felicis recordationis Pius Papa IV prædecessor « noster optimis regulis communitum perfecit, atque Apos- « tolica auctoritate vulgavit. Deinde vero Clemens Papa VIII « itidem prædecessor noster librorum numero auctum, atque « nonnullis in antedictas regulas observationibus illustratum « nova luce donavit. Alexander denique Papa VII, pariter « prædecessor noster, diversa a prioribus methodo ordina- « tum, atque in varias partes tributum hujusmodi indicem « suo nomine edi voluit ac promulgari. »

Enarrat postea Benedictus XIV suo etiam jussu concinnatum fuisse novum indicem, de quo sic decernit : « Abso- « lutum itaque juxta mentem nostram laudatum indicem, « et ab iisdem Cardinalibus revisum atque recognitum, ty- « pis Cameræ nostræ Apostolicæ edi voluimus, ipsumque « præsentibus litteris nostris tanquam expresse insertum « habentes, auctoritate Apostolica, tenore præsentium appro- « bamus et confirmamus, atque ab omnibus et singulis per- « sonis, ubicumque locorum existentibus, inviolabiliter et in- « concusse observari præcipimus et mandamus ; sub pœnis « tam in regulis Indicis, quam in litteris et Constitutionibus « Apostolicis alias statutis et expressis: quas tenore earumdem « præsentium litterarum confirmamus et renovamus. Non « obstantibus... consuetudinibus etiam immemorabilibus.. »

5° Tandem Gregorius XVI in sua Encyclica, 8 maii 1844 : « In communem notitiam revocatum volumus standum esse « generalibus regulis et decessorum nostrorum decretis, « quæ indici librorum prohibitorum præpositæ habentur ; « atque adeo non ab iis tantum libris cavendum esse qui « nominatim in eumdem indicem relati sunt, sed ab aliis « etiam, de quibus in commemoratis generalibus præscrip- « tionibus agitur. »

Ergo 1° decem regularum Indicis observantiam præscribunt plures Pontificiæ Constitutiones.

II. *Ejusmodi Pontificiæ Constitutiones, non sunt leges particulares, sed universales, seu universam Ecclesiam respicientes.* — Universalis enim est Pontificia lex, in qua exprimitur Summi Pontificis voluntas universaliter obligandi, et quæ fuit sufficienter promulgata : atqui.

1° In dictis Pontificiis Constitutionibus exprimitur universaliter obligandi voluntas. Præcepta enim in eis contenta exprimuntur, non per particulares, sed per *universales* propositiones, ita ut nihil denotet præcepta illa ad aliquas dumtaxat personas aut regiones restringi.

Imo expressis verbis declaratur leges istas esse universales ; ut patet ex formula, *ab omnibus tam Universitatibus quam singulis personis ubique locorum existentibus ;* quæ formula, cum iisdem aut æquivalentibus terminis, reperitur in citatis Constitutionibus Pii IV, Clementis VIII, Alexandri VII et Benedicti XIV.

2° Non deest sufficiens promulgatio. Vide id probatum infra, cap. 9. Sane cum suum indicem universaliter obligatorium reddere voluit Benedictus XIV, non procuravit Pontificium hac de re decretum in singulis provinciis promulgari, sed more solito edidit dumtaxat suum Breve *Quæ ad catholicæ* (23 decembris 1757), in quo sic disposuit : « Ipsumque « præsentibus litteris nostris tanquam expresse insertum « habentes, auctoritate Apostolica tenore præsentium approbamus et confirmamus, atque ab omnibus et singulis personis *ubicumque locorum existentibus*, inviolabiliter et inconcusse observari præcipimus et mandamus ; *sub pœnis*, « tam in regulis Indicis quam in litteris et Constitutionibus « Apostolicis, alias statutis et expressis ; quas tenore præsentium confirmamus et renovamus... *Volumus autem, ut* « *earumdem præsentium litterarum transumptis seu exemplis impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis,* « *et sigillo Prælati alicujus in dignitate ecclesiastica* « *constituti obsignatis, eadem prorsus fides habeatur, quæ* « *ipsis præsentibus haberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.* »

Ergo revera decem Indicis regulæ, utpote per universales Romanorum Pontificum leges præscriptæ, rationem legis universalis et ipsæ habent.

Propositio IIª.— *Decem Indicis regulæ proprie dictis Tridentinis decretis non sunt annumerandæ : ipsis tamen indirecte accessit Tridentinæ Synodi auctoritas.* — Equidem ipsiusmet Tridentinæ Synodi jussu, conficiendo prohibitorum librorum indici operam navarunt 18 Patres, ad id designati ; et dictas decem regulas indici a se confecto præmiserunt. Sed, (prout superiori capite, quæstione 3 et 4, narravimus) instante Concilii conclusione, huncce indicem Tridentini Patres conciliariter non expenderunt, nec ullo decreto approbarunt aut obligatorium decreverunt ; sed Romano Pontifici negotium remiserunt.

Decreverunt tamen hoc modo : *Quidquid præstitum est Sanctissimo Romano Pontifici exhibeatur, ut ejus judicio atque auctoritate terminetur et evulgetur.* Porro his verbis indirecte suum faciebant futurum Sedis Apostolicæ hac de re decretum. Cum ergo Sedes Apostolica dictas decem regulas approbaverit et obligatorias decreverit, dici potest huic Pontificio decreto Tridentini etiam Concilii auctoritatem, in aliquo vero sensu, id est, indirecte, accessisse.

Propositio IIIª. — *Cæteræ præscriptiones, quæ ante librorum nominatim prohibitorum catalogum in Indice reperiuntur, legis universalis rationem habent.* — Ejusmodi enim decreta Pontificia, nimirum Clementis VIII, Alexandri VII et Benedicti XIV auctoritate edita, universalem Ecclesiam respiciunt, prout ex ipso tenore patet. Præterea editum a se Indicem præcepit Benedictus XIV (Constitutione *Quæ ad catholicæ*, 23 decembris 1757) *ab omnibus et singulis personis ubicumque locorum existentibus inviolabiliter et inconcusse observari ;* et quidem *sub pœnis, tam in regulis Indicis, quam in litteris et Constitutionibus Apostolicis expressis.* Porro in isto Indice continentur dictæ præscriptiones. Ergo et istæ præscriptiones quoad omnes obligatoriæ sunt. Ergo legis universalis rationem habent.

Propositio IVª. — *Falsa et omnino derelinquenda est opinio quæ tenet, aut nullos aut non omnes libros, qui in*

generalibus (1) *regulis Indicis prohiberi dicuntur*, *per solas illas regulas effici prohibitos* ; *sed tunc dumtaxat evadere prohibitos*, *quando* nominatim *prohibentur*. — Fatemur non defuisse doctores qui aliter senserint. Inter quos alii existimarunt, vi generalium regularum Indicis non tam prohiberi libros, quam tradi modum juxta quem prohiberi debeant (vide apud Billuart, *de legibus*, dissert. 3, art. 2, § 1) : alii distinguunt inter primæ et secundæ classis libros ; et concedunt quidem vi regularum generalium esse prohibitos libros *primæ classis ;* at tenent libros *secundæ classis* non esse vi dictarum generalium regularum prohibitos ; ita ut tunc dumtaxat evadant prohibiti, quando *nominatim* a Sacra Congregatione prohibentur. De quo sic Layman (libro 2, tractatu 1, cap. 15, n. 8) : « In prima (classe) ponuntur « auctores omnes hæretici, vel de hæresi publice suspecti ; « quorum omnes libri de religione tractantes vel hæresim « continentes, tum editi tum in posterum edendi prohiben- « tur... Ad alteram vero classem pertinent libri, qui doctri- « nam non sanam, suspectam, vel moribus fidelium repu- « gnantem continere judicantur, tametsi a catholicis aucto- « ribus prodierint... *Cujusmodi libri non ante prohi- « biti censentur, quam speciatim in Indicem relati fue- « rint.* »

Dicimus autem præfatam utramque opinionem omnino derelinquendam esse. Etsi enim olim probabilis aliquatenus videri potuerit, at hodie nullatenus potest ut talis propugnari ; ob Encyclicas nempe Gregorii XVI mox citandas litteras, quæ falsam eam esse palam faciunt. Hinc excusandi quidem præfati auctores, quia quo scripserunt tempore res haud adeo eliquata fuerat ; at minime excusandus hodiernus scriptor qui eis adhæreret. His ad positæ conclusionis intelli-

(1) Vocamus hic *generales Indicis regulas*, tum decem illas regulas in Concilio Tridentino concinnatas et a Pio IV editas, tum alias generales præscriptiones, quæ a subsequentibus Pontificibus dictis decem regulis adnexæ sunt, et habentur in Indice Romano, ante librorum nominatim prohibitorum catalogum.

gentiam prænotatis, remanet ut conclusionem ipsam veram probemus.

Argumentum I. — *Ex litteris Encyclicis Gregorii XVI, 8 maii* 1844. — Sub finem ejusmodi litterarum sic habetur: « In communem notitiam revocatum volumus, *standum* « *esse generalibus regulis et decessorum nostrorum decretis*, « quæ Indici prohibitorum librorum præposita habentur; « atque adeo *non ab iis tantum libris cavendum esse*, *qui* « *nominatim in eumdem Indicem relati sunt*; *sed ab aliis* « *etiam, de quibus in commemoratis generalibus præscriptio-* « *nibus agitur.* » (Illas Encyclicas litteras vide apud *Journal historique de Liége*, tom. 11, pag. 86). Ex illo textu sic arguimus : si libri per generales regulas non efficerentur prohibiti, sed dumtaxat per decreta quibus *nominatim* prohibentur, *cavendum esset* tantummodo a libris in Indicem *nominatim* relatis, non autem ab aliis *de quibus in commemoratis generalibus præscriptionibus agitur :* sed contrarium expresse declarat Gregorius XVI : ergo revera libri de quibus in generalibus regulis agitur, per illas regulas efficiuntur prohibiti, et tales revera sunt antequam *nominatim* a Sacra Congregatione prohibeantur.

Argumentum II. — *Ex ipsomet textu generalium regularum*. — 1° Sic habet *secunda* ex decem regulis : « Hære- « siarcharum libri... *omnino prohibentur.* Aliorum autem « hæreticorum libri, qui de religione quidem ex professo « tractant, *omnino damnantur.* Qui vero de religione non « tractant, a theologis catholicis, jussu Episcoporum et « inquisitorum examinati et approbati *permittuntur.* » Et infra de alia librorum specie dicitur, *permitti poterunt.* Jam vero dum legislator varias librorum species enumerans, de aliquibus dicit, *omnino prohibentur*, *omnino damnantur* dubitari nequit quin velit et decernat eos libros esse prohibitos et damnatos ; præsertim cum simul de aliis speciebus dicat, *permittuntur*, *permitti poterunt*. Si noluisset libros illos revera prohibitos efficere, et intendisset dumtaxat indicare libros istos esse a Sacris Congregationibus prohibendos, absone locutus fuisset. Non enim debuisset dicere *prohibentur*, *damnantur*, sed *prohibeantur*, *damnentur*.

2° Regula septima sic decernitur : « Libri qui res lascivas « seu obscœnas ex professo tractant, narrant aut docent... « *omnino prohibentur*; et qui eos habuerint severe ab Epis- « copis puniantur. Antiqui vero ab ethnicis conscripti... « *permittuntur* : nulla tamen ratione pueris prælegendi « erunt. » Nisi hoc suo decreto legislator dictos libros revera prohibitos reddere voluisset, injuste jussisset ut puniantur horum librorum detentores ; siquidem libri isti nequaquam essent adhuc prohibiti, sed prohibendi. Eodem modo argui potest ex regula nona,

3° Regula *decima* sic disponit : « Liberum tamen sit Epi- « scopis, et inquisitoribus generalibus, secundum facultatem « quam habent, *eos etiam libros*, *qui his regulis permitti vi-* « *dentur prohibere* . » Ibi aperte supponitur esse libros qui per dictas regulas permittuntur, et alios qui per easdem non permittuntur, seu vere prohibiti efficiuntur. Si enim vi harum regularum nulli essent prohibiti, seu (quod idem est) si per hasce regulas libri omnes remanerent permissi, absurde Episcopis liberum declararetur prohibere *eos etiam libros*, qui his regulis permitti videntur ; siquidem omnes pro permissis habendi forent. Ergo sunt libri qui per illas regulas prohibiti vere efficiuntur.

Tales autem sunt libri omnes, in iis regulis per species suas designati, de quibus dicitur *prohibentur* vel *damnantur* vel aliquid simile. Nisi enim hi per dictas regulas prohibiti censendi sint, nulli censendi forent.

4° Sub finem regulæ decimæ sic habetur : « Ne quis audeat « contra harum regularum præscriptum, *aut* hujus Indicis « prohibitionem libros aliquos legere aut habere. » Quæ verba rem prorsus evincunt, ut patet ex particula disjunctiva.

Argumentum III. — *Ex decretis quæ Benedicti XIV auctoritate regulis Indicis adnexa sunt.* — Habentur decreta hæc in Indice sic inscripta : *Decreta de libris prohibitis, nec in Indice nominatim expressis.* Et eis hocce procemium præmittitur : « Cum non omnes libri, qui vi Constitutionum « Apostolicarum Sancti Officii et Indicis prohibiti sunt, sin- « gillatim describi in Indice propter eorum ingentem numerum

« possint, necessarium visum est hujusmodi libros ad certa « quædam capita revocare, ac per materias de quibus agunt « eorum veluti indicem conficere ; ut, si quod circa librum « aliquem in Indice non descriptum, *aut in regulis ejusdem « Indicis non comprehensum*, exoritur dubium, intelligi « possit, utrum inter prohibitos sit computandus. » Ibi aperte supponitur nullatenus dubitari posse an liber aliquis sit prohibitus, quando in regulis Indicis comprehenditur. Supponitur nempe tam certo tunc illum esse inter prohibitos computandum, quam si *nominatim* in Indice descriptus reperiretur. Præterea ipsamet inscriptio adversariorum opinionem subvertit ; si quidem exprimit dari libros *prohibitos, nec in Indice nominatim expressos.*

ARGUMENTUM IV. — *Ex Constitutione Dominici gregis Pii IV.* — In hac Constitutione, qua primum Indicem, cum præmissis decem generalibus regulis, confirmavit laudatus Pontifex, sic habetur : « Inhibentes.., ne quis *contra earum « regularum præscriptum, aut ipsius prohibitionem Indicis,* « libros ullos legere habereve audeat. Si quis autem ad« versus regulas prohibitionemque fecerit etc. » Ibi sane prohibiti apertissime declarantur, non tantum libri per Indicem nominatim prohibiti, sed etiam prohibiti per generales regulas.

ARGUMENTUM V. — *Ex paritate cum Bulla Cœnæ.* — In ea Bulla sub excommunicatione Summo Pontifici reservata prohibentur non *nominatim*, sed generatim et in globo, omnes hæreticorum libri, hæresim continentes, vel de religione tractantes. Et tamen nulli dubium est quin hac prohibitione attingantur ejusmodi libri omnes, atque etiam ii qui in dies prodeunt. Ergo a pari dicendum est vere prohibitos effici libros omnes, qui per generales Indicis regulas prohibentur, quamvis non *nominatim* designentur, sed tantum per species. Ejusmodi enim generales regulæ non minus legum Pontificiarum rationem habent, quam ipsa Bulla in Cœna Domini.

ARGUMENTUM VI. — *Ex auctoritate Sacræ Congregationis Indicis.* — In decreto, verbi gratia, 26 aprilis 1853, cujus tenorem referimus infra (capite 10), de quodam libro quem

proscribit, sic declarat : *Opus jam reprobatum damnatumque in regula* 2 *Indicis, ut alia id genus nefaria et contemnenda hæreticorum scripta.* Ergo Sacra Congregatio opus illud jam, vi regularum generalium, proscriptum existimavit, antequam *nominatim* prohiberetur.

Ergo revera prorsus derelinquendi sunt auctores qui tenuerunt, aut nullos, aut *secundæ* dumtaxat classis libros, per generales Indicis regulas esse prohibitos. Quæ opinio semper quidem falsa fuit : at hodie adeo aperte, ob citatas Gregorii XVI litteras, ut mihi videatur jam dici posse temeraria atque erronea.

Conclusio *præsentis capitis.* — Ex dictis concludendum est totam illam partem Indicis, quæ nominatim prohibitorum librorum catalogo præmissa est, rationem legis universalis habere. Proinde obligatoria quoad omnes et singulas christiani orbis regiones censenda est, iis solis exceptis, in quibus constaret prævaluisse consuetudinem legitime præscriptam. An autem talis consuetudo legitime præscripta alicubi revera (verbi gratia in Galliis) contra legem prævaluerit, est quæstio quam infra,, capite 9, expendimus et negative omnino solvendam probamus.

CAPUT VII.

De auctoritate seu vi obligandi decretorum SS. Congregationum Inquisitionis et Indicis, quibus libri aut propositiones nominatim damnantur aut prohibentur.

Dicemus 1° de distinctione ejusmodi decretorum in dogmatica et disciplinaria : 2° de ipsorum vi obligandi quando sunt et in quantum sunt dogmatica : 3° de ipsorum vi obligandi quando sunt et in quantum sunt disciplinaria.

§ I.

De distinctione dictorum decretorum in dogmatica et disciplinaria.

1° Decretum contra librum aliquem aut aliquam propositionem editum pro *dogmatico* habendum est, quando, non tantum prohibet ne legatur aut defendatur ejusmodi liber aut propositio, sed insuper eis inurit erroris, schismatis, hæreseos, aliasve notas. E contra si decretum nihil tale pronuntiet, sed prohibeat solummodo ne liber legatur aut retineatur, decretum est mere *disciplinare*.

2° A Sacra Congregatione Inquisitionis nonnunquam emittuntur decreta dogmatica. Ad ipsam nempe deferri solent propositiones suspectæ ; quæ, si fidei aut bonis moribus adversentur, ab Eminentissimis dictæ Congregationis Patribus damnantur, sive tanquam erroneæ. sive tanquam schismaticæ aut hæreticæ, sive tanquam scandalosæ, etc. Item si pronuntiandum sit in aliquo libro contineri propositiones rectæ fidei aut bonis moribus contrarias, id ab eadem Sacra Inquisitionis Congregatione præstari solet : et tunc dicitur pronuntiari de *facto dogmatico* ; nimirum de facto illo, an talis doctrina seu propositio revera in tali libro contineatur.

3° Sacra autem Congregatio Indicis prohibendis dumtaxat noxiis libris plerumque adlaborat ; ita ut ipsius decreta esse soleant solummodo disciplinaria. Alios autem libros prohibet ex eo quod, licet in se boni, nocumentum tamen multis legentibus afferre possint (prout Biblia Sacra vulgari idiomate edita) ; et alios ex eo quod intrinsece pravi sint. Dum tamen libros de se pravos proscribit, non definit expresse, hanc vel illam propositionem esse tenendam aut rejiciendam ; et ideo illa etiam decreta quibus libros ob pravam eorum doctrinam profligat, inter disciplinaria computanda sunt.

4° Propositam quæstionem, de vi obligandi decretorum Sacræ Congregationis Inquisitionis et Sacræ Congregationis Indicis, solvemus primo quoad decreta dogmatica, et dein quoad disciplinaria,

§ 2.

An et quatenus obligent dogmatica Sacrarum Congregationem decreta.

Propositio I^a^. — *Summus Pontifex, loquens ex cathedra, infallibilis est in decretis circa dogmata, circa facta dogmatica, et circa disciplinam universalem. Remissive.* — Id certum hic supponimus, et omnino tenendum probabimus in tractatu *de Papa.*

Propositio II^a^. — *Decreta dogmatica, quæ a Sacris Congregationibus, absque Summi Pontificis confirmatione aut speciali mandato eduntur, esse aliquatenus infallibilia tenet Zaccaria ; eo nimirum sensu, quod contingere nequeat ut ejusmodi decretis immerito aliqua doctrina tanquam erronea damnetur, aut alia nota percellatur.* — Triplex distingui solet dogmaticorum ejusmodi decretorum species. Etenim 1° alia eduntur *nomine Pontificis* ; ita ut in eis mentio non fiat de Cardinalibus, nisi tanquam consiliariis. Talia sunt Alexandri VII, Innocentii XI et Alexandri VIII decreta, quibus nonnullæ propositiones proscriptæ sunt. « Item « exemplum notatu dignum hujusmodi prohibitionis legitur « apud Sotomajor (parte 2, pag. 252). Innocentius nempe « Papa X, per decretum Sacræ Inquisitionis, 24 januarii « 1647, proscripsit librum *De l'autorité de S. Pierre et de S.* « *Paul ;* eodemque decreto ut hæreticam damnat proposi- « tionem libri principem, quo duorum Apostolorum in ju- « risdictione asserebatur æqualitas. » (Heymans, *De librorum prohibitione*, pag. 182, edit. Bruxellis 1849). 2° Alia eduntur Emissentissimorum Patrum nomine, sed facta re-

latione Summo Pontifici, et de *speciali* ejus *mandato*, aut etiam accedente ejusdem *confirmatione*. 3° Dari tandem possunt quæ a Sacra Congregatione edantur, de consensu quidem Summi Pontificis, sed absque ipsius confirmatione aut speciali mandato.

De hac ultima specie quid tenuerit clarissimus Zaccaria, sub præsenti conclusione pandendum duximus. Equidem alicubi auctor ille asserit, decreta hæc *non esse vere infallibilia* : sed alibi mentem suam fusius explicans, eorum infallibilitatem in sensu positæ conclusionis, admittere videtur. Quapropter utrumque locum subjicimus.

1° Sic habet pagina 386 (*Storia polemica*.. edit. Romæ 1777) : « Alle volte questi decreti sono espressamente stesi a « nome del solo Papa ; nè i Cardinali di esse Congregazioni ci « si nominano se no come esaminatori, che abbiano a Sua « Santita dato il loro voto ; come vedesi ne' decreti di Ales- « sandro VII, d'Innocenzo XI, e di Alessandro VIII, contro « alcune proposizioni. Tal altra volta si publicano a nome « degli Eminentissimi Padri, ma dopo informato il Papa, e di « speziale suo ordine. In questi due casi sonoci veramente « alcuni, i quali vogliono che allora il Papa vada considera- « to , non come capo della Chiesa, na sol come capo e presi- « dente di quelle Congregazioni, e che pero in tali prohibi- « zioni non influisca la sua infallibilità ; ma egli é anche « vero, che più sono di contrario avviso, e sostengono con « molta ragione, che ancora in tali casi il Papa operi qual « capo infallibile della Chiesa. Ecco dunque falso anche « per questa parte, che *i più zelanti partigiani dell' infalli- « bilita del Papa accordino, che non è infallibile nelle proi- « bizioni de' libri* (1).

« Restano quelle proibizioni che le Congregazioni fanno, « coll'assenso bensi del Papa, ma non di particolare suo « comandamento. *Queste non sono veramente infallibili.* »

2° Pagina autem 381 ejusdem operis, sic legere est : « E « quanto al dirsi generalmente, che ci possono essere state,

(1) Sunt verba Jansenistæ Arnaldi, quæ ibi confutat Zaccaria.

« e ci potranno essere delle proibizioni Romane di libri in-
« giuste (purchè non di quelle che escano immediatamente
« dal Papa parlante *ex cathedra*, o dalle Sacre Congrega-
« zioni facciansi di spezial suo ordine, e con ipseziale sua
« approvazione per tutta la Chiesa) non trovera quest' au-
« tore (1) da noi gran contrasto. Perrochè in tali giudizi, se
« dalla infallibilita non sono sostenuti, per quanto venganci
« da persone respettabilissime, può, ora per parte de' revi-
« sori, ora anche per sinistra impressione di qualche giudice,
« o sofistico, o pauroso, o prevenuto, introdursi quando or-
« rezione o surrezione, e quando anche o summo gius che
« passa in ingiura, o soverchia durezza e poca equita. Non
« sono le proibizioni di diversa natura dalle dispense, le
« quali certamente, parlando in genere, posson talora essere
« ingiuste.

« Ma in primo luogo, le ingiustizie che potessero alcuna
« volta corrompere un decreto di proibizioni, se facciasi in
« riguardo della doctrina, per mio avviso, al più potreb-
« bono aver luogo, perché sia stata ad un autore attribuita
« qualche proposizione che'egli veramente non abbia preteso
« di avanzare, o certo non abbia voluta dirla nel senso reo,
« che da'censori le viene dato : *ma non giammai per rispetto*
« *alia dottrina medesima, almeno se teologica sia o sacra;*
« *essendo io persuaso, che alla providenza appartenga di non*
« *permettere, che Roma, anche fuori del caso in cui il Pon-*
« *tifice parli ex cathedra, condamni come errore una dot-*
« *trina che tale non sia.* La sperienza conferma la mia as-
« serzione. Perrochè non si trovarà, dacchè sono instituite
« le Sacre Congregazioni di Cardinali, che sia stata da esse
« in qualche libro condamnata dottrina, la quale non me-
« ritasse la fatta censura. Ma vi è anche la sua ragione
« assai forte, cio è acchiocchê, quando il Papa stesso ex
« cathedra ne proscrivisse qualcuna, ne si desse a'malcon-
« tenti occasione di cavillare ; e sempre più si rispettasse
« la sua censura, mentre ancor le altre condamne fatte o da

(1) Nempe Arnaldus, cujus erroneam doctrinam ibi explodit Zaccaria.

« lui, benchè non ex cathedra, o da'suoi tribunali si conos-
« cessero constantemente esenti da errore nella dottrina. »

Utriusque citationis verba conferendo, hæc videtur fuisse clarissimi Zaccariæ opinio : Sacrarum Congregationum decreta dogmatica, absque Pontificis confirmatione aut speciali mandato edita, fallibilia quidem esse in eo sensu, quod immerito proscribi possit liber tanquam continens errorem, quem revera non continet : non autem in eo sensu, quod per talia decreta possit tanquam erronea condemnari, aut alia nota percelli, doctrina aliqua, quæ notas illas non mereatur.

Propositio IIIª. — *Infallibilia non sunt decreta dogmatica a Sacris Congregationibus, absque Pontificis confirmatione aut speciali mandato edita.* — Etsi vera mihi videatur conclusio hæc, eam tamen absolute non propugno, ob supra expositam Zaccariæ contrariam opinionem ; sed eam prorsus ipsarummet Sacrarum Congregationum crisi ac correctioni subjiciendo. Quo prænotato.

Probatur I. — *Ex communi doctorum sententia.* — Hac de re disserit Lacroix ubi quæstionem istam expendit : *Si opinio ab aliqua Sacra Congregatione Romæ damnetur, an ideo amittat probabilitatem* ? (*De conscientia*... tomo 1, n. 214). Enumeratis nempe Sancti Officii, Indicis, aliisque Sacris Congregationibus, sic docet : « Declarationes omnium
« harum Congregationum non sunt infallibiles, nisi fiant
« de speciali mandato Papæ, et nomine ipsius toti Ecclesiæ,
« post rem cum eo collatam. Tunc enim non tam sunt decla-
« rationes vel decreta harum Congregationum, quam Papæ
« ipsius, quas per tales Congregationes facit. De cætero tali
« Congregationi, ut contradistinctæ a Papa, nulla infallibi-
« litas est appromissa, quamvis magna tribui debeat aucto-
« ritas. Ita Cardenas, in 1, *Crisi* d. 9. Et Terillus, in *Reg.*
« q. 14, n, 55 ». (loco citato n. 215).

Puto et ita sentire communiter doctores catholicos nec eorum exquirendis et subjiciendis textibus immorandum existimo.

Probatur II. — *Ex ratione theologica.* — Privilegium inerrantiæ Romano Pontifici divinitus concessum ipsi omnino

personale est; neque potest Summus Pontifex prærogativam illam aliis communicare. Textus enim Sacræ Scripturæ, et traditionis documenta quæ Summi Pontificis infallibilitatem adstruunt, simul aperte hanc prærogativam exhibent tanquam ipsi exclusive ex divina institutione propriam. Jam vero si infallibilia forent decreta dogmatica ex mandato *generali* a Sacris Congregationibus edita, incommunicabilis non esset infallibilitatis prærogativa, nec soli Romano Pontifici exclusive propria. Nam per ejusmodi *generale* mandatum deputantur quidem Cardinales ad judicandum de doctrina; et auctoritate Pontificia hoc suum munus explent; at judicia Cardinalium non sunt proprie judicia ipsiusmet Pontificis, quandiu Pontifex ea in particulari non cognoverit et assensum dederit. Nemo enim potest judicare de veritate aut falsitate alicujus propositionis, nisi propositionem illam cognoscat, et proprii intellectus actu eam veram aut falsam pronuntiet. Ergo si intervenerit dumtaxat generale mandatum, et non supervenerit ipsummet Pontificis proprie dictum judicium, dicta decreta dogmatica non erunt simul judicia Cardinalium et Pontificis, sed dumtaxat judicia Cardinalium. Ergo si forent infallibilia, infallibilitas hæc inhæreret Sacræ Congregationi, et Pontifex S. Congregationem generaliter ad judicandum de doctrina deputando ei suam communicaret inerrantiæ prærogativam.

Objicies 1°. — Per generale mandatum quo Romanus Pontifex Sacræ Congregationi Inquisitionis committit ut de doctrina pronuntiet, simul ei confert auctoritatem suam Pontificiam; ergo et auctoritatem infallibilem.

Respondeo. — Ei confert auctoritatem Pontificiam, quoad eam partem quæ est communicabilis et delegabilis, concedo: quoad eam partem quæ nequit communicari et delegari, nego. In iis scilicet quæ ad regimen ecclesiasticum pertinent et a voluntate pendent, potest Summus Pontifex auctoritatem suam delegare. Et de facto pluribus Sacris Congregationibus legislativam suam potestatem in certis materiis contulit Sedes Apostolica; ita ut universaliter obligent decreta disciplinaria a Sacris Congregationibus, intra fines concessæ ipsis facultatis edita, perinde ac si ab ipso Ponti-

fice immediate prodiissent. Et tunc applicandum venit axioma, *quod facit per alios perinde est ac si per se faceret.*

At vero potestas infallibiliter pronuntiandi de dogmate, ipsimet Pontifici, id est, judiciis ab ipsiusmet intellectu elicitis, divinitus alligata est. Ut nempe infallibile sit judicium de alicujus propositionis veritate aut falsitate, necesse est ut ipsemet Pontifex ad hanc propositionem attendens, de ea pronuntiet. Ergo nequit Pontifex hanc inerrantiæ prærogativam aliis communicare seu delegare. Ergo quamtumvis Sacram Inquisitionis Congregationem ad pronuntiandum de doctrina deputaverit, infallibile non erit ullum hujus Congregationis dogmaticum decretum, nisi Pontifex hocce decretum suo proprio et proprie dicto judicio firmaverit. Ejusmodi autem proprie dictum Pontificis judicium in generali mandato non includitur.

Objicies 2°. — Per generale mandatum, id est, deputando Sacram Congregationem ad pronuntiandum de doctrina, Summus Pontifex *sua facit* ejusdem Congregationis decreta, dogmatica. Ergo perinde valent decreta illa ac si forent ipsiusmet Pontificis judicia. Ergo infallibilia censenda sunt.

Respondeo. — Per solum generale mandatum Summus Pontifex nequaquam *sua facit* dicta Sacræ Congregationis judicia, eo modo qui ad infallibilitatem requireretur. Nam, ex dictis, ad infallibilitatem requireretur, ut quod de unaquaque propositione Sacra Congregatio pronuntiavit, idipsum Romanus Pontifex de iisdem propositionibus proprie dicto suo judicio pronuntiaret. Porro ejusmodi proprie dictum Pontificis judicium non adest per solum generale mandatum, ut patet : adest vero per *speciale* ipsius mandatum aut confirmationem, ut infra ostenditur.

Objicies 3°. — Rem evinci rationibus Zaccariæ supra relatis.

Respondeo. — Etsi de iis sim qui clarissimum virum summa æstimatione prosequantur, fateor tamen dictas rationes haud mihi peremptorias videri. Arguit nempe *primo* ab experientia, qua teste, nullum adhuc intervenit dictæ speciei decretum, erroneum aliquid definiens. Esto ita sit (a quo expendendo hic abstinemus, ne quis nobis Galilæi condemnationem

et alia nonnulla obstrepat). At potuit ita contingere ob notam illam Eminentissimorum Patrum sapientiam, qua solent arduas de dogmate quæstiones Summo Pontifici remittere, ut eas suo supremo ac infallibili judicio dirimat ; ita ut suo nomine et absque Pontificis confirmatione aut speciali mandato non definierint, nisi quæ alias jam omnino plana erant.

Arguit *secundo* ex eo quod, ad majorem conciliandam Pontificis ex cathedra loquentis definitionibus reverentiam, divina dispositione cautum censendum sit, ut etiam dicta Congregationum decreta inerrantiæ privilegio donarentur. At quamvis negare non audeam ita revera fuisse divinitus dispositum, dico tamen id rigorose non probari. Non enim necesse fuit ut Pontifici ex cathedra loquenti reverentiam conciliaret Deus, omnibus qui excogitari possunt modis ; at satis fuit provideri sufficienti aliquo modo : qualis profecto fuit, Pontificis ex cathedra loquentis inerrantiam revelasse, et Ecclesiæ suæ omnino certam fecisse.

Propositio IV^a^. — *Infallibilia non esse dicta decreta dogmatica, quando eduntur Summi Pontificis nomine, item quando eduntur nomine Sacræ Congregationis, sed de speciali mandato Pontificis, aut cum ipsius confirmatione, pauci quidam doctores catholici opinati sunt : ast esse tunc infallibilia tenendum est.* — Probatur prior pars conclusionis, id est, a nonnullis revera doctoribus catholicis negatam fuisse dictam infallibilitem. Id testatur Zaccaria (*Storia polemica*, in appendice n. 6, pagina 386, edit. Romæ 1777) : « Quandoque inquit, hæcce decreta expresse eduntur solius Papæ « nomine ; neque in eis de se mentionem faciunt harum Con« gregationum Cardinales, nisi tanquam examinatoribus qui « votum suum Summo Pontifici aperuerunt... Quandoque « autem Eminentissimorum Patrum nomine publicantur ; « sed facta relatione Summo Pontifici, et de speciali ejus « mandato. *In his duobus casibus sunt revera nonnulli qui* « *tenent, Summum Pontificem censendum esse agere, non* « *tanquam totius Ecclesiæ caput, sed dumtaxat tanquam* « *caput et præses illarum Congregationum ; ac proinde in* « *his decretis ipsius infallibilitatem non intervenire. At* « *simul et id certum est, stare multo plures pro sententia*

« *opposita, atque ab eis merito sustineri, etiam in his casibus*
« *agere Summum Pontificem tanquam infallibile caput Ec-*
« *clesiæ.* »

Idem testatur Lacroix (tomo 1, n. 216) : « Si in aliqua
« Congregatione, inquit, damnetur opinio post informatum
« Papam et ex mandato ipsius, illaque damnatio rite com-
« municetur toti Ecclesiæ, erit infallibilis, et censebitur im-
« mediate exire a Papa ; ideoque opinio illa amittet probabi-
« litatem, uti constat ex dictis. Nec refert *quod aliqui* (apud
« Cardenas, in 2 crisi d. 1, n. 99) *dicant, quando Pontifex*
« *per Congregationem ita condemnat aliquid, tunc non loqui*
« *ut caput Ecclesiæ, sed solum ut caput et præsidem talis*
« *Congregationis*... Nam tunc Pontifex loquitur ut caput Ec-
« clesiæ, quando edit decretum pro tota Ecclesia, quodque
« vult ab omnibus observari : sed hoc facit in nostro casu :
« ergo. »

Probatur posterior pars conclusionis, id est, dicta dogmatica decreta in memoratis duobus casibus esse infallibilia.

I. Infallibilia sunt in priori casu, quando scilicet eduntur Summi Pontificis nomine. Nam decretum dogmaticum Summi Pontificis nomine publicatum omnino habendum est tanquam ipsummet Pontificis judicium. In hoc nempe casu Summus Pontifex definitionem tanquam suam publicat. Nec minus certum est ipsum tunc esse hujus definitionis auctorem, quam si eamdem definitionem per Bullæ aut Brevis formam ediceret. Quod si dicas ejusmodi decreta dogmatica a Sacra Congregatione concinnari non autem ab ipsomet Pontifice, reponam ego neque ab ipsomet Pontifice concinnari Brevia et Bullas dogmaticas ; sed ad eas præparandas et extendendas aliena opera utitur. Nemo nescit, verbi gratia, celebrem Bullam *Auctorem fidei* a clarissimo Cardinali Gerdil extensam fuisse. Nec somniet quis ejusmodi decreta forsan publicari quandoque inscio Pontifice ; quia id pari jure dici posset de quibuslibet dogmaticis Constitutionibus. Nimirum divina assistentia qua præcavebit semper Christus Dominus ne Ecclesia per supposititias bullas dogmaticas in errorem inducatur, præcavebit etiam ne enascatur error ex decretis dogmaticis, Romani Præsulis nomine falso publicatis. Ergo

revera per dicta dogmatica decreta censendus est Summus Pontifex publice docere : Papa autem publice fidem edocens infallibilis est.

Præterea inanis estopinio quæ tenet Pontificem tunc agere dumtaxat tanquam præses Sacræ Congregationis, non autem tanquam universæ Ecclesiæ caput. Nam ita Papa agere censendus foret, vel quia non posset, vel quia non vellet tanquam universalis Ecclesiæ caput agere. Atqui neutra hypothesis ullo solido fundamento nititur. Et primo quidem cur non posset Papa per dicta decreta dogmatica universalem Ecclesiam edocere, seu tanquam universalis Doctor agere ? Sane cum ista decreta (ut supponimus) sufficienter promulgentur, et promulgentur nomine Summi Pontificis, ac proinde tanquam ipsiusmet Sedis Apostolicæ definitiones, nulla est ratio cur nequeat Papa totam Ecclesiam hac forma tanquam supremus et infallibilis Doctor edocere. Secundo, neque dici potest Papam posse quidem, sed tamen de facto nolle per ejusmodi decreta tanquam universalem Doctorem agere. Nam prætensam hanc voluntatem nemini unquam ullus Papa declaravit. Seclusa autem tali declaratione, censendus est Papa universalem Ecclesiam docere velle, quoties per publicum suum decretum dogma definit. Sed decreta dogmatica de quibus agimus sunt vere decreta ipsiusmet Pontificis, siquidem ipsius nomine eduntur et publicantur ; ergo per ipsa Summus Pontifex tanquam universalis Doctor agere velle censendus est. Secus enim et de ipsis Bullis dogmaticis objici posset, nolle Pontificem per ipsas tanquam Ecclesiæ caput agere.

II. Infallibilia sunt dicta decreta in posteriori etiam casu, id est, quando eduntur quidem nomine Sacræ Congregationis, sed de *speciali mandato* Papæ, aut accedente ipsius confirmatione.

1° In casu accedentis Pontificiæ confirmationis, patet decretum ipsimet Pontifici esse attribuendum ; siquidem illud confirmando suum facit. Et cum aliunde sit dogmaticum et publicetur, per illud Summus Pontifex universalem Ecclesiam docere censendus est ; ac proinde, infallibile sit ejusmodi decretum necesse est.

2° Infallibile etiam est decretum dogmaticum, Sacræ Congregationis nomine editum, si publicetur *de speciali mandato* Pontificis. Hoc ipso enim quod Summus Pontifex, habita notitia de aliquo ejusmodi decreto dogmatico, vult et jubet illud publicari, ipsum approbat ac suum facit. Proinde ipsemet judicat ac definit, id ipsum quod in decreto definitur. Ergo non minus valebit istud decretum, quam si a Pontifice ipso immediate et ipsius nomine ederetur et publicaretur. Ergo et per ipsum censendus est Pontifex tanquam universalis Doctor, ac proinde infallibiliter, de dogmate pronuntiare.

PROPOSITIO V^{a}: — *Sacrarum Congregationum decreta dogmatica, de speciali mandato Pontificis, vel confirmante Pontifice edita, per se sola non faciunt de fide id quod definiunt : unde qui propositionem sic definitam negaret, non mereretur notam hæreseos : mereretur tamen notam erroris et temeritatis.* — Notet lector verba hæc conclusionis *per se sola*. Contingere quippe potest ut Sacra Congregatio Inquisitionis tanquam hæreticam damnet propositionem aliquam, quæ jam antea pro hæretica tenenda erat. Nos autem hic casum supponimus alicujus propositionis, quæ ante Sacræ Congregationis decretum nondum necessario tenenda erat ut hæretica, vel erronea, vel temeraria ; utpote circa quam (tolerante adhuc Ecclesia) dissentiebant doctores catholici. Si eam Sacra Congregatio Inquisitionis hæreticam pronuntiet, vel erroneam, vel alia nota dignam, quærimus an ex tunc *de fide* tenendum sit, propositionem hanc inflicta nota esse revera dignam : et dicimus hæreticum non fore qui id negaret : haud tamen a nota erroris et temeritatis esse excusandum, si dictum Sacræ Congregationis decretum de speciali mandato Pontificis, aut ipso confirmante publicatum fuerit. Quod sic probatur :

1° Opinio quæ tenet, Sacrarum Congregationum decreta dogmatica, etiam de speciali mandato Papæ aut ipso confirmante publicata, non esse infallibilia, eo quod tunc non censendus sit Summus Pontifex tanquam universalis Ecclesiæ Doctor et caput agere, ista, inquam, opinio nondum fuit damnata, et sustinetur a nonnullis catholicis doctoribus.

Constat ex propositione 3. Ergo opinio hæc notam hæreseos nondum meretur. Ergo qui contradiceret decreto dogmatico Sacræ Congregationis Inquisitionis, de speciali mandato Papæ aut ipso confirmante publicato, et contrarium teneret, dicendus non esset hæreticus. Tunc dumtaxat ipsi hæreseos nota inuri poterit, quando dicta opinio tanquam hæretica damnata fuerit; id est, quando definitum fuerit præfata decreta dogmatica esse infallibilia, et hæreticum esse qui id negat.

2° Mereretur tamen erroris et temeritatis notam. Quamvis enim supradicta opinio nondum expresse damnata fuerit, tamen omnino futilis est, et certo falsa probatur, ut ostendimus. Proinde dicta decreta dogmatica sunt *certo* infallibilia, quamvis id nondum sit *de fide*. Jam vero qui rejicit definitiones, Sedis Apostolicæ auctoritate publicatas, et *certo* infallibiles, erroris et temeritatis notam meretur.

Propositio VIª. — *Sacrarum Congregationum decreta dogmatica, sine speciali Summi Pontificis mandato aut confirmatione publicata, etsi non sint certo infallibilia, maximæ tamen auctoritatis sunt.* — Major enim est ejusmodi decretorum auctoritas, quam eorum quæ a quibusvis Episcopis aut Conciliis particularibus emitterentur: siquidem fiunt auctoritate Pontificia, quamvis de generali et non de speciali mandato Pontificis. Atque id etiam inde patet, quod Romanis Cardinalium Congregationibus subjiciantur quælibet Episcoporum et Conciliorum particularium decreta; ita ut, vi ordinariæ suæ jurisdictionis, et sine *speciali* mandato Papæ, possint ejusmodi Sacræ Congregationes de Episcoporum et particularium synodorum decretis cognoscere et judicare; ipsarum autem decreta nequeant ab ullo Episcopo aut particulari Concilio reformari, sed tantum a Romano Pontifice.

Ingens etiam auctoritas ejusmodi Sacrarum Congregationum decretis accedit, tum ex conspicua sapientia et doctrina qua plerumque purpurati Patres emicant, tum ex summa qua procedere solent prudentia; accitis scilicet peritissimis theologis, qui sedulo quæstiones expendant, et quid sibi videatur Eminentissimis Patribus pandant.

Conclusio paragraphi. — Ex præmissis propositionibus facile patet solutio quæstionis, quam præsenti paragrapho dirimendam suscepimus, *an et quatenus obligent Sacrarum Congregationum decreta dogmatica*? Nimirum.

1° Si edita sint et promulgata ipsiusmet Pontificis nomine, vel de speciali ejus mandato, vel ipso confirmante, tenetur sub gravi quilibet christianus assensum eis præstare. Sequitur ex eo quod ejusmodi decreta sint infallibilia, et eorum negatio *certo erronea*. Est enim peccatum grave opinionibus circa fidem *certo erroneis* scienter adhærere. Hinc possunt Concilia provincialia, et singuli in respectivis diœcesibus Episcopi condemnare libros et censuris plectere scriptores, qui dicta decreta dogmatica impugnare præsumunt. Etsi enim quæstiones fidei dirimere nequeant singuli Episcopi, nec etiam synodi provinciales, possunt tamen exigere ut teneatur quod dictis decretis definitum fuit, et in renitentes pœnis animadvertere. Quia scilicet quæstio tunc desinit esse dubia et libera, quamvis antea theologis liberum foret in utramque partem opinari; seu, quod idem est, desinit esse de iis *quæstionibus fidei*, adhuc (tolerante Ecclesia) controversis, a quibus dirimendis synodis particularibus abstinendum est.

2° Si dicta decreta dogmatica nomine Sacræ Congregationis edita fuerint, absque Summi Pontificis confirmatione aut speciali mandato, cum tunc (ex dictis supra) certo infallibilia non sint, ad præstandum eis assensum non obligant. Ob maximam autem auctoritatem, quam etiam tunc ipsis inesse supra exposuimus, summa eis reverentia debetur.

§ III.

De vi obligandi dictorum decretorum, quando sunt et in quantum sunt disciplinaria.

Superiori paragrapho diximus de vi obligandi ejusmodi decretorum, quando sunt et in quantum sunt dogmatica. Diximus nempe quandonam sequatur obligatio eis assentiendi, seu verum credendi quod definiunt.

Hic vero Sacrarum Congregationum Inquisitionis et Indicis decreta expendimus in quantum sunt *disciplinaria;* id est, in quantum obligant, non jam ad credendum, sed ad aliquid aliud ; verbi gratia, ad abstinendum a lectione alicujus libri. Agimus nempe hic de iis decretis quibus dictæ Congregationes varios nominatim proscribunt libros, prohibendo ne legantur, retineantur, typis mandentur, vendantur aut emantur ; et quærimus an et quatenus ejusmodi prohibitiones obligent.

Propositio I[a]. — *Potuit Sedes Apostolica dictis S. Congregationibus potestatem conferre prohibendi libros quos ipsæ noxios æstimarent, et ejusmodi prohibitiones universaliter obligatorias reddere.* — Cum enim summe utile sit ut noxiorum librorum pestis a fidelibus arceatur, neque possit per seipsum Romanus Pontifex libros omnes qui in dies eduntur legere, et an noxii sint judicare, postulat generale Ecclesiæ bonum ut possit alios ad id præstandum deputare. Sicut nempe in multis aliis ad regimen Ecclesiæ spectantibus, ita et quoad ejusmodi tam necessarias librorum noxiorum prohibitiones, Summus Pontifex potestatem suam delegare valet. Quod cum extra controversiam sit, fusiori probatione non adstruimus.

Propositio II[a]. — *Dictis Sacris Congregationibus de facto potestatem fecit Sedes Apostolica libros quos ipsæ noxios æstimarent prohibendi, ita ut ejusmodi prohibitiones univer-*

saliter obligatoriæ forent. — Constat, quoad S. Congregationem Inquisitionis, Constitutione *Licet ab initio* Pauli III anni 1542; et quoad S. Congregationem Indicis, Constitutione *Immensa* Sixti V, anni 1588. Atque id pluribus documentis confirmare supervacaneum est, cum pariter sit extra omnem omnino controversiam.

Propositio IIIa. — *Prohibitiones librorum a dictis Sacris Congregationibus factæ, absque confirmatione aut speciali mandato Summi Pontificis, non sunt infallibiles; ita ut contingere possit prohiberi librum qui nec pravus, nec noxius, nec proinde prohibendus sit: id tamen raro continget.* — Dicimus *si fiant absque confirmatione aut speciali mandato Pontificis.* Nam contingere nequit ut ipse Summus Pontifex ex cathedra loquens, quoad universalem Ecclesiam tanquampravum vel noxium prohibeat librum, qui talis non esset. Etenim ejusmodi prohibitione Pontifex pronuntiat istius libri doctrinam esse pravam vel noxiam: porro talis pronuntiatio est judicium de dogmate aut moribus. Sed Pontifex ex cathedra loquens, infallibilis est circa dogma et mores; ergo errare nequit prohibendo librum tanquam pravum vel noxium. Jam vero, si prohibitio promulgetur de *speciali mandato* Pontificis, perinde est ac si ipse suo nomine promulgaret. Ergo sic facta prohibitio, censenda est a Papa fieri ex cathedra; proindeque pro infallibili habenda est. Hinc in propositione loquimur dumtaxat de librorum prohibitionibus, quæ fiunt absque speciali mandato Pontificis; et dicimus eas tunc non esse infallibiles. Quod sic adstruitur:

1° Id tenent communiter doctores catholici: « Fatemur « quidem, ait sanctus Ligorius, in damnatione librorum « errores et fraudes intervenire posse, sicut in aliis omni« bus humanis judiciis: sed quid inde? Numquid ideo le« gitimæ auctoritati minime parendum? hoc unum inde de« duci potest, scilicet probos et peritos seligendos esse cen« sores. » (In Appendice *de prohibitione librorum*, *capite* 4, n. 15).

Item Zaccaria, de « prohibitionibus quæ fiunt a Congre« gationibus, de consensu quidem Papæ, sed non de speciali « ejus mandato, » sic asserit: « Istæ revera non sunt in-

« fallibiles. » (*Storia polemica*, pag. 386, edit. Romæ 1777). Atque ibidem, pagina 381 : « Quod si dicatur generatim, « potuisse et posse contingere injustas librorum prohibi- « tiones (dummodo non intelligatur de iis quæ a Papa ex « cathedra loquente immediate procedunt, vel de iis quæ « fiunt a Sacris Congregationibus de speciali Papæ man- « dato aut approbatione), haud multum repugnabo. In his « quippe judiciis, si infallibilitatis prærogativa non nitan- « tur, quantacumque veneratione judices digni sint, sive ex « parte censorum, sive etiam ex sinistro sentire judicis ali- « cujus..., contingere possunt obreptiones aut subreptiones ; « et quandoque etiam summum jus, quod in injuriam tran- « sit, vel nimius rigor et parum æquitatis. »

2° Non esse infallibiles librorum prohibitiones, a Sacris Congregationibus absque speciali Papæ mandato factas, inde sequitur, quod tunc eis non accedat Summi Pontificis, tanquam universalis Ecclesiæ Pastoris pronuntiantis, auctoritas. Jam vero, ut supra deduximus, Summo Pontifici exclusive propria est inerrantiæ prærogativa ; nec potest eam ulla delegatione aliis communicare.

Unde revera contingere potest ut a Sacris Congregationibus Inquisitionis et Indicis, si non agant de speciali mandato Pontificis, liber aliquis injuste prohibeatur.

Diximus tamen in propositione id *raro contingere posse :* nimirum ob summam quacum in hocce negotio Eminentissimi Patres procedere solent maturitatem atque integritatem necnon ob sapientissimas cautiones, a Benedicto XIV descriptas (in Bulla *Sollicita*), quæ pro norma habentur. (Vide S. Ligorium, *Appendix de prohibitione librorum*, capite 4, n. 15 et seq.)

Propositio IVª. — *Dicta Sacrarum Congregationum in prohibendis libris fallibilitas, nequaquam impedit quin ejusmodi prohibitiones obligare valeant, in quantum sunt disciplinares*. — Id facile vel ex ipso jure naturali evincitur. Nam si magistratus, tribunalia et aliæ (quibus humanæ societates reguntur et administrantur) auctoritates, eo quod sint fallibiles, adeoque contingere possit ut tanquam pravum et noxium aliquid prohibeant quod tale non sit, po-

testatem non haberent subditos prohibitionibus suis obstringendi, summum sequereturipsiusmet societatis damnum. Tunc scilicet quidquid princeps legibus aut mandatis prohiberet, quidquid vetitum ab aliis magistratibus et auctoritatibus ediceretur, omni efficacia careret. Posset siquidem quilibet subditus non obtemperare, objiciendo fallibilem esse auctoritatem quæ prohibitiones illas sancivit, et contendendo nec pravam nec noxiam esse rem prohibitam, Fingatur exercitus, in quo liberum militibus foret ducum suorum mandata ac prohibitiones flocci habere, sub eo prætextu quod infallibiles non sint duces, et contingere possit ut immerito aliquid prohibeant ! Quodnam, quæso, foret talis exercitus robur, imo an et exercitus nomine dicendus foret ?

Postulat ergo generale bonum, proindeque exigit jus naturale, ut obligatoriæ sint legitimæ auctoritatis prohibitiones, etiam quando ex errore ab ipsa prohibetur tanquam pravum aut noxium quod tale non est.

Hæc tamen juris naturalis conclusio duas exceptiones patitur :

1° Non obligant dictæ prohibitiones aut præscriptiones, si legi Dei adversentur ; si nempe prohibeatur quod lege Dei præscribitur, aut vice versa. Nam tunc auctoritati humanæ obsequi, peccare est.

2° Non obligant dictæ prohibitiones si manifeste seu evidenter injustum gravamen afferant. Quia tunc humana auctoritas potestatem suam excedit. Dicimus, si *manifeste seu evidenter* injustum gravamen afferant : nam in dubio remanet obtemperandi obligatio. Quæ omnia tanquam ex ipso jure naturali certa communiter a doctoribus traduntur.

Jam vero hæc applicando librorum prohibitionibus Sacrarum Congregationum auctoritate factis, patet positæ conclusionis veritas. Nam dictæ Congregationes, quoad ejusmodi prohibitiones, sunt profecto auctoritates legitimæ : siquidem ad hoc ipsum deputantur a Summo Pontifice, cui in persona Petri a Christo Domino collata est universalem Ecclesiam pascendi, regendi atque gubernandi plena potestas. Ergo quamvis non sint infallibiles, et contingere possit ut tanquam

pravum aut noxium prohibeant librum, qui revera talis non sit, tamen obligatoria erit prohibitio.

« Quod si quandoque, ait sanctus Ligorius, aliquis liber « inconsiderate proscriptus fuerit, id Ecclesiæ auctoritati « non officit, nec fideles ab onere obediendi excusat : hoc « enim raro accidit ; et valde magis expedit equidem ad com- « mune bonum, alicujus libri lectionem aliquando non dam- « nandam damnari, quam perniciosi libri damnandam lec- « tionem permitti. » (Appendix *de prohibitione librorum*, capite 4, n. 24).

Ad utrumque autem supra exceptum casum quod attinet, in dictis librorum prohibitionibus applicationem non habet. Nam 1° nunquam continget ut Sacra Congregatio librum prohibeat, quem fideles ex præcepto divino legere teneantur. Nullum enim exstat præceptum quo Deus hunc vel illum librum legere jusserit. Et neque ad ipsam Sacram Bibliam legendam teneri fideles, ac merito prohiberi Sacrorum Bibliorum in linguam vulgarem translationes, probant doctores catholici.

2° Nec continget casus quo libri alicujus prohibitio vi obligandi careat ratione *evidentis injustitiæ*. Nam *primo* rarissimus saltem erit casus, quo merito *manifestum et evidens* dici valeat, nihil prorsus inesse noxii in aliquo libro prohibito. Quantumlibet enim quis sibi doctus videatur, et nihil noxii in eo libro perspiciat, tamen regulariter loquendo contrarium tanquam probabile saltem habere debebit vel ex eo solo quod Eminentissimi Patres ita censuerint. At *secundo*, demus *manifestum* seu *evidens* esse nihil noxii in libro prohibito contineri ; an ideo interveniet *injustum* illud *gravamen*, quo prohibitioni vis obligandi adimatur ? Nequaquam. Nam quod fidelibus non liceat librum legere aut retinere, qui tamen nil noxii continet, id eis notabile damnum non infert. Insuper damnum illud (sive auctori libri, sive aliis quibusdam illatum) pro *injusto* habendum non est, si necessarium sit ad præcavendum aliud ingens ac generale totius societatis detrimentum. Jam vero, si obligatoriæ non forent librorum prohibitiones nisi in hypothesi quod Sacra Congregatio non erraverit, sequeretur dictum generale dam-

num. Tunc enim de singulis prohibitionibus disputari posset, an obligatoriæ essent ; et quisque prout merito vel immerito factam prohibitionem existimaret, posset eam pro obligatoria habere. Ex quo maxima ex parte evanesceret ejusmodi prohibitionum utilitas. Ergo etiam in casu erroris ex parte Sacræ Congregationis, injustum non est quod fideles teneantur abstinere a libri lectione ; et quod inde redundat detrimenti, sive in auctores librorum, sive in editores, sive in nonnullos alios, non est damnum ipsis *injuste* illatum. Quia ob generale totius fidelium societatis bonum, necesse est ut etiam in hoc casu, et cum hisce consectariis obligatoria sint decreta quibus Sacræ Congregationes libros prohibent. Multa sunt ejusmodi detrimenta, quæ, ob generale bonum, privatis sine injustitia inferri possunt. De quo ut exemplum afferamus, sane errare potest princeps plures juvenes ad vexilla vocando quam necesse foret. Hoc tamen damnum, multis illatum, injustum non est ; quia postulat generale bonum ut ad principem pertineat judicare de necessario militum numero.

Ergo qui ad eludendam dictarum prohibitionum obligationem, objiciunt Sacrarum Congregationum fallibilitatem, et perperam proscriptos (ut ipsis videtur) nonnullos libros, non minus absone arguunt quam si dicerent, standum non esse tribunalium sententiis, eo quod errare possint et aliquoties revera erraverint ; aut non teneri milites obsequi ducum prohibitionibus ac mandatis, eo quod contingere possit ut aliquid nullatenus noxium duces prohibeant.

Notetur aliud etiam secuturum generale bonum ex hujusmodi prohibitionibus, etiamsi caderent in libros nonnullos nequaquam noxios. Nimirum occasioni fidelibus essent obedientiam Ecclesiæ mandatis, et abnegationem in Evangelio tantopere commendatam exercendi. Sane haud noxiæ sunt per se carnes : eas tamen Ecclesia tempore quadragesimæ prohibet. Et Deus primis parentibus, cujusdam determinatæ arboris fructum, etsi per se non noxium (ut æstimant interpretes) ne ederent præcepit. Eccur ergo non posset Sedes Apostolica obligatorias reddere dictas librorum prohibitiones, etiamsi quandoque libros nec pravos nec noxios attingerent ? Id vero sit ad abundantiam juris dictum. Satis enim urget

generalis boni exposita ratio, ut pro obligatoriis habendæ sint dictæ librorum prohibitiones, etiamsi in libros non noxios quandoque cadant. Cæterum non alia de causa libros prohibent Sacræ Congregationes, quam quod eos aut pravos aut saltem noxios existiment.

PROPOSITIO V[a]. — *Perperam contenderetur universaliter obligatorias non esse dictas librorum prohibitiones, ex eo quod sufficienter non promulgentur.* — Loquimur semper sub præsenti capite de libris *nominatim* prohibitis, per aliquod Sacræ Congregationis Inquisitionis aut Sacræ Congregationis Indicis decretum. Jam vero ejusmodi decretis deesse vim universaliter obligandi perperam argueretur ex sufficientis promulgationis defectu. Nam

1° Ut leges auctoritate Pontificia latæ universaliter obligent, necesse non est eas in singulis provinciis promulgari ; sed sufficit ut more solito Romæ promulgentur. Id probatum vide in meo tractatu *de Principiis*.

Porro dicta decreta, quibus libri nominatim a Sacris Congregationibus prohibentur, Romæ cum dictis solemnitatibus promulgantur. Affiguntur nempe in acie campi Floræ et in aliis locis solitis. Postea autem inseruntur in *authenticis* eis librorum prohibitorum *indicibus*, qui Pontificia item auctoritate Romæ imprimuntur, et dein per universum christianum orbem diffunduntur. Sicque ad singularum Ecclesiarum et regionum notitiam facile perveniunt.

2° Etiamsi dicta decreta solitis solemnitatibus Romæ non promulgarentur, nihilominus universaliter obligatoria forent. Nam sufficienter promulgatæ sunt Pontificiæ Constitutiones, quibus institutæ sunt Sacræ Congregationes Inquisitionis et Indicis, et quibus eisdem Congregationibus collata est potestas libros pravos et noxios prohibendi. Jam vero vi ejusmodi Constitutionum obligatoria sunt dictarum Congregationum decreta, libros prohibentia, etiamsi non promulgentur. Nam Summus Pontifex potestatem Sacris Congregationibus conferendo, dictos libros prohibendi, hoc ipso ipsemet prohibet, et jam in antecessum, ac semel pro semper, prohibitos declarat eos libros, qui fuerint ab iisdem Sacris Congregationibus prohibiti. Ergo vi ejusmodi Pontificiarum Constitutionum

prohibitus existit liber, statim ac eum decreto suo Sacræ Congregationes prohibuerunt. Nimirum, verificata illa conditione quod Sacra Congregatio librum prohibuerit, statim et hoc ipso liber ille cadit sub prohibitionem in dictis Pontificiis Constitutionibus contentam. Cum ergo dictæ Pontificiæ Constitutiones sufficienter fuerint promulgatæ ad obligandum universaliter, nequaquam opus est ut insuper promulgetur Sacræ Congregationis decretum ; sed sufficit certa de ipso notitia ad inducendam obligationem.

3° Idem gravissimi doctores concludi posse existimant, ex eo quod quilibet liber nominatim seu particulari Sacræ Congregationis decreta prohibitus, simul prohibitus existat *vi generalium regularum Indicis*, et regulæ istæ sufficienter promulgatæ sint ad obligandum universaliter

Sic habet Zaccaria (*Storia polemica*, pagina 389, edit. Romæ 1777) : « Animadvertit Pater Ligorius, postea Sanctæ « Agathæ Gothorum Episcopus, prohibitorum librorum « Indicem in variis christiami orbis provinciis fuisse recep- « tum, prout ex supra deductis historicis documentis perspi- « ci potuit : inutiliter proinde moveri quæstionem, an necesse « sit publicari in provinciis librorum prohibitiones, ut obligare valeant : novas siquidem librorum prohibitiones non esse *novum jus*, sed dumtaxat jam recepti juris novam applicationem, quam exequitur illa eadem auctoritas quæ dictum jus constituit. Nunquam sane prohibebitur Romæ liber, qui sub regulas et generalia Indicis decreta convenienter reduci non valeat. Harum igitur regularum vigore, etiamsi Romæ nova prohibitione liber non proscriberetur, ubicumque tamen ejusmodi regulæ promulgatæ sunt, deberet is liber tanquam prohibitus haberi. »

« Sane, inquit Steyaert, decreta librorum prohibitoria novum jus non faciunt ; sed jus vetus et receptum regularum Indicis supponendo, determinant modo quis liber quo ordine haberi debeat juxta easdem regulas » (*Aphorism.*, p. 2, disp. 22, n. 8).

Eamdem doctrinam propugnat Heymans (*De librorum prohibitione*, pag. 247, edit. Bruxellis 1849).

Mihi vero non liquet, an revera nullus unquam Romæ

liber nominatim prohibitus sit, aut prohiberi possit, qui (sicut existimat clarissimus Zaccaria) *sub regulas et generalia Indicis decreta convenienter reduci non valeat.* Et *primo* quidem, etsi fere chimericus dici possit casus, quo Sacra Congregatio erret, librum qui nec pravus, nec noxius sit prohibendo, cum tamen hac in re, ut supra dictum est, Eminentissimi Patres inerrantiæ prærogativa non potiantur, dari posse hunc casum concedendum est; et revera concedunt Sanctus Ligorius, et ipsemet Zaccaria. Jam vero liber sic prohibitus sub nulla regularum generalium categoria comprehenderetur ; et tamen ex dicto errore non sequeretur prohibitionem hanc non obligare, ut supra probavimus. *Secundo* dubium mihi insuper est, num dari etiam possit liber, qui merito tanquam noxius, attentis temporum circumstantiis, a S. Congregatione prohibeatur, quin tamen sub aliqua ex generalibus regulis comprehendatur. Quapropter satius duco hocce probationis medium urgere, non quoad *omnes omnino*, sed quoad *fere omnes* libros nominatim prohibitos. At cum hac saltem restrictione valere ratiocinium existimo. Etenim saltem fere omnes libri qui nominatim prohibentur, jam prohibiti existunt per generales Indicis regulas. Cum ergo generales istæ regulæ sufficienter promulgatæ sint, necesse non est promulgari particularia decreta, ut libri isti inter prohibitos computandi sint.

4° Valet insuper argumentum ex recepto generaliter in tota Ecclesia Indice, supposita jam hujusce generalis receptionis probatione. Sic nempe arguimus : si receptus universaliter fuerit Index, decreta quibus libri nominatim prohibentur, obligatoria sunt absque promulgatione : atqui Index universaliter receptus fuit : ergo. An vera sit minor, id est, asserta generalis receptio Indicis, infra expendimus. In hypothesi autem quod vera sit, admittenda est major ; quod sic probatur : quando lex aliqua Pontificia generali usu in Ecclesia recepta est, frustra de sufficienti ejus promulgatione quæstio moveretur ; quia etiamsi alias insufficiens fuisset promulgatio, per illam tamen generalem receptionem suppleretur ; prout concedunt illi etiam auctores qui necessariam in provinciis promulgationem propugnant. Ergo

supposita Indicis universali receptione, obligatorius erit Index, nec in contrarium objici poterit ullus promulgationis defectus. Aliunde vero recipere Indicem, non est recipere dumtaxat huc usque emanata librorum prohibitoria decreta, sed etiam in posterum emittenda. Nam Indicem recipere, est recipere totam illam legislativam dispositionem, quam Sedes Apostolica ad arcendam noxiorum librorum pestem sancivit. Porro Sedes Apostolica non decrevit dumtaxat prohibitos fore libros in aliquo determinato catalogo jam descriptos, sed insuper tribunal constituit, cum facultate catalogum illum in dies augendi, id est, alios atque alios libros, prout opus fuerit, condemnandi ac prohibendi. Vult nempe Sedes Apostolica observari Indicem, non quatenus est prohibitorum librorum catalogus finitus et clausus, sed quatenus est catalogus semper continuandus, et accessione novorum qui a Sacra Congregatione prohibebuntur librorum semper augendus. Ergo recipere Indicem est recipere, tum ei jam insertas, tum in posterum inserendas librorum prohibitiones. Ergo ubi receptus fuit Index, obligant decreta libros nominatim prohibentia, quin decreta ista promulgatione indigeant ut obligent. Quod si universaliter receptus fuerit Index, universaliter obligabunt absque promulgatione dicta decreta.

Propositio VI^a. — *Ad probandum obligatoria non esse dicta Sacrarum Congregationum decreta, absone objicitur prohibitio cujusdam operis Bellarmini*, — Sequitur ex propositione quarta. Nam etiamsi revera erret Sacra Congregatio librum aliquem immerito prohibendo, vim obligandi habet decretum; prout in dicta propositione 4 probavimus. Quatenus autem verum sit quod de prohibito Bellarmini opere asseritur, abs re non erit breviter hic exponere.

Relatus quidem fuit primus *Controversiarum* ipsius tomus in novum quemdam Indicem, quem concinnari Sixtus V jusserat, ut eum (abrogatis antiquioribus) publicaret et universaliter obligatorium decerneret. Sed obiit Sixtus V antequam intentum perfecisset. Subsecuti autem Pontifices usque ad Clementem VIII, Indicem illum non publicarunt. Clemens vero VIII, non Sixtinum illum Indicem publicandum duxit; sed novum confici jussit et publicavit. Dictum autem

Bellarmini opus neque in hoc Clementis VIII Indice, neque in ullo ex sequentibus reperitur Unde verum quidem est præfatum Bellarmini opus relatum fuisse in Indicem : sed in Indicem qui nunquam publicatus fuit, quique proinde nunquam vim legis habuit.

Quod memoratus Sixti V Index, revera confectus fuerit, imo et typis mandatus, documentis probat Zaccaria, in sua *Storia polemica delle proibizioni de' libri* (pag. 165, edit Romæ 1777); ubi et refert decem regulis additas fuisse duodecim alias. Et pagina sequenti testatur in hunc Indicem relatum fuisse tomum primum *Controversiarum* Bellarmini. Quod autem Index ille nunquam publicatus fuerit, ex relatis ibidem a Zaccaria omnino constat.

Documenta hæc Sanctus Ligorius haud satis nota habuisse videtur, quando ad objectionem, *opera Venerabilis Bellarmini fuerunt vetita* : ita reposuit : « Respondetur... « quod jure merito opusculam quoddam Bellarmini tradatur fuisse vetitum » (1) Prohibitio enim de qua in vita Bellarmini, videtur illa ipsa fuisse quam retulimus, videlicet primi tomi *Controversiarum*. Porro cum prohibitio hæc exstiterit dumtaxat in Indice non publicato, et in Indicibus publicatis numquam inserenda visa sit, potius signum est Sacram Congregationem suam hac de re sententiam mutasse, atque agnovisse dictum opus non esse prohibitione dignum.

(1) In *Appendice de prohibitione librorum,* cap. 4, n. 24.

CAPUT VIII.

AN ET QUATENUS TOTUS INDEX LEGIS UNIVERSALIS RATIONEM HABEAT.

Propositio I^a^. — *Paucæ quædam Indicis præscriptiones, ob impossibilitatem eas observandi, hodie in nonnullis regionibus non obligant.* — Sic, verbi gratia, disponit regula decima Indicis: « In singulis civitatibus ac diœcesibus, domus « vel loci, ubi ars impressoria exercetur, et bibliothecæ li- « brorum venalium sæpius visitentur a personis ad id de- « putandis ab Episcopo sive ejus vicario, atque etiam ab « inquisitore hæreticæ pravitatis; ut nihil eorum quæ pro- « hibentur, aut imprimatur aut habeatur. Omnes vero li- « brarii et quicumque librorum venditores habeant in suis « bibliothecis indicem librorum venalium quos habent, cum « subscriptione dictarum personarum; nec alios libros ha- « beant aut vendant aut quacumque ratione tradant, sine li- « centia eorumdem deputatorum, sub pœna amissionis li- « brorum et aliis arbitrio Episcoporum vel inquisitorum « imponendis : emptores vero, lectores vel impressores, eo- « rumdem arbitrio puniantur... Nemo vero audeat librum, « quem ipse, vel alius in civitatem introduxit alicui legen- « dum tradere..., nisi habita licentia a personis deputandis... « Item quoque servetur ab hæredibus et executoribus ul- « timarum voluntatum, ut libros a defuncto relictos, sive « eorum indicem illis personis deputandis afferant, et ab « eis licentiam obtineant, priusquam eis utantur, aut in « alias personas quacumque ratione eos transferant. In his « autem omnibus et singulis pœna statuatur, aut amissionis « librorum, vel alia, arbitrio eorumdem Episcoporum. »

Hæ præscriptiones hodie in Gallia aliisque regionibus ad praxim deduci nequeunt. Necessarium quippe ad id foret sæ-

cularis brachii auxilium, quo in iis regionibus carent Episcopi. Obligatoriæ proin non sunt præscriptiones illæ, ob impossibilitatem eas observandi. Nulla enim lex ad impossibile obligare valet.

Item autem dicendum de aliis, si quæ sint, Indicis præscriptionibus, quarum observatio aut *physice* aut *moraliter impossibilis* hodiernis temporibus evaserit.

Propositio IIª. — *Neque impossibilitas observandi aliquas legis dispositiones, neque aliquarum regionum privilegium aut legitime contra legem præscripta consuetudo impedit, quin lex in vero ac proprio sensu universalis sit.* — Duplici nempe sensu intelligi potest legis alicujus universalitas : *primo* in eo sensu quod legislator eam ad aliquam particularem regionem non restrinxerit, sed quoad universas sibi subjectas personas et regiones tulerit : *secundo*, in eo sensu quod de facto obliget quoad omnes suas dispositiones, et nullus ab ea eximatur, sive titulo privilegii, sive titulo legitime præscriptæ consuetudinis. Porro lex universalis *proprie* dicitur in priori sensu ; per oppositionem scilicet ad leges, quæ ad obstringendam dumtaxat particularem aliquam regionem aut subditorum classem feruntur. Jam vero, sic intelligendo *legis universalis* denominationem, patet universalem remanere et dicendam esse legem, quoad universas subditas personas et regiones latam, quamvis aliqua ejus dispositio observatu impossibilis alicubi evaserit ; item quamvis aliquibus exemptionis ab ea lege privilegium concessum fuerit, et quamvis in aliquibus locis legitime contra legem consuetudo præscripserit.

Propositio IIIª. — *Totus Index in vero ac proprio sensu legis universalis rationem habet.* — Dicimus *totus Index*, idest, tum decreta quibus libri nominatim prohibentur, tum decem regulæ aliæque præscriptiones, quæ catalogo librorum nominatim prohibitorum præmissæ sunt.

Fuit autem conclusio hæc jam probata per partes. Etenim supra probavimus priorem partem Indicis, idest, decem regulas, aliasque eis adnexas generales præscriptiones, vim legis universalis habere : et idem postea probavimus quoad posteriorem partem, idest, quoad decreta quibus libri no-

minatim prohibentur. Ergo totus Index vim legis universalis habet. Neque objiciatur, aliquas Indicis dispositiones hodie non obligare, ob impossibilitatem eas observandi ; quia id non impedit quin Index universalis legis rationem habeat, in vero et proprio sensu, explicato sub præcedenti propositione.

Item non objiciatur, in Gallia, Germania et aliis regionibus ob contrariam legitime præscriptam consuetudinem non vigere Indicem, saltem quoad plures ipsius præscriptiones ; proinde Indicem jam dici non posse legem universalem. Nam *primo*, an revera admittenda sit in dictis regionibus prætensa illa legitime præscripta consuetudo, est gravissima quæstio, quam infra expendimus, et negative solvendam propugnamus. *Secundo*, etiamsi talis consuetudo admittenda foret, non ideo desineret Index legis universalis rationem habere. Nam privilegium exemptionis ab aliqua universali lege, non impedit quin lex illa universalis dicenda sit: consuetudo vero contra legem legitime prævalens, nihil aliud est quam privilegium exemptionis a lege, ex tacito legislatoris consensu proveniens.

CAPUT IX.

CONFUTATUR OPINIO QUÆ TENET, INDICEM NON OBLIGARE IN GALLIA, GERMANIA, BELGIO ET ALIIS REGIONIBUS.

Quanti momenti sit hujusce opinionis veritatem falsitatemve omnino exploratum habere, vel inde satis patet, quod si semel admittatur etiam ut probabilis, subvertat prorsus atque in nihilum practice redigat in quam maxima christiani orbis parte totum illud sapientissimarum legum propugnaculum, quo tridentina Synodus et Romani Pontifices noxiorum librorum pestem a fidelibus arcere tam sollicite conati sunt. Sicut enim in Gallia et Germania Indicem non

vigere aliqui opinati sunt. ita alii quoad Belgium, regnum Neapolitanum aliasque regiones idem tenuerunt. Quorum si vel probabilis opinio censenda sit, jam intra solius fere status Pontificii fines vis obligandi Indicis concludenda erit. Sufficit enim *probabiliter* non obligare legem ut practice non obliget.

Hinc non miretur lector in expendenda illa quæstione, utpote nostris temporibus gravissima, scriptionem nostram aliquantisper detineri. Solet autem dicta opinio triplici fundamento superextrui : nimirum, quod Index receptus non fuerit, quod non fuerit per provincias singulas promulgatus, et tandem quod contraria consuetudo legitime præscripserit Quapropter triplici paragrapho hujusce triplicis fundamenti inanitatem probabimus.

§ I.

Indicem, in dictis regionibus non vigere, perperam argueretur ex eo quod apud eas regiones non fuerit receptus.

Etenim 1° Index ad obligandum acceptatione non indiguit : 2° perperam asseritur eum in dictis regionibus non fuisse receptum : quæ duo firmantur sequentibus propositionibus.

Propositio I^a^. — *Index ad obligandum acceptatione non indiguit.* — Etenim præscriptiones et decreta quibus constat Index, sunt leges Pontificiæ de se universales, ut supra demonstravimus. Atqui leges Summi Pontificis subditorum acceptatione nullatenus indigent ut eos obstringere valeant.

Etenim si necessaria foret ejusmodi acceptatio, vel quia Papa non posset, vel quia nollet obligare nisi ultro acceptantes : atqui neutrum dici valet :

1° Quod possit Papa, si velit, universos fideles, quantumvis renitentes seu non acceptantes, legibus suis in conscientia obligare, est doctrina catholica adeo certa, ut ejus negatio dici debeat erronea, atque in schisma et hæresim inducens.

Nam de fide est Romano Pontifici, in persona Beati Petri, collatam a christo fuisse universalem Ecclesiam *pascendi regendi atque gubernandi plenam potestatem* (Concilium Florentinum). Atqui in tali potestate comprehenditur potestas fideles, absque ulla eorum acceptatione, legibus constringendi. Potestas enim vi cujus Papa non posset præceptis et legibus suis obligare nisi volentes, nedum esset *plena* ; dicenda foret inanis et derisoria. Præterea dogma catholicum est Romano Pontifici competere Primatum, non tantum honoris, sed et jurisdictionis. Porro qui nequit præceptis et legibus suis obligare nisi volentes, nedum in eos habeat Primatum jurisdictionis, seu jurisdictionem principalem, nullam habet. Unde revera systema illud quo Romanis Pontificibus denegatur potestas legibus suis omnes et singulas diœceses obligandi, nisi Episcopi consentiant et acceptent, seu (quod idem est) systema Febronii, quo Papæ tribuitur dumtaxat potestas leges proponendi, non autem eas obligatorias reddendi ante Episcoporum acceptationem, istud inquam systema aperte erroneum est, atque in schisma et hæresim inducens. Proinde omnino reprobanda est formula, qua Gallicani scriptores adeo frequenter utuntur ad probandum aliquam legem Pontificiam in Galliis non obligare : *Constitutio ista*, inquiunt *non fuit recepta in Gallia.* Quæ sane formula, in quantum innuit ac supponit non posse Romanum Pontificem legibus suis nisi volentes obstringere, totum recondit schismaticum Febronii systema. Hinc merito editores Cassinenses in nova editione Lucii Ferraris : *Quis enim dicat ex ovium acceptatione vim pendere legum, quas pro communi bono supremus Ecclesiæ Pastor constituat, quibus velit omnes omnino obligare ?* (verbo *libri prohibiti,* ultimo articulo, § 4, sub finem). Vide idem probatum in publicatione periodica *Analecta Pontificia* 18e livraison, pag. 2618, ubi nonnulla adducuntur valde notanda Cardinalis Albitii dicta.

2° Vi obligandi non carent leges Pontificiæ, ex eo quod de facto *nolit* Papa leges suas obligare nisi acceptentur. Equidem consentire merito præsumitur Summus Pontifex ut, si quis Episcopus Pontificiam legem noviter latam diœcesi,

suæ minus opportunam existimet, possit supplicationem ad Sedem Apostolicam, pro impetranda dispensatione, dirigere; et interea, donec rescriptum fuerit, suspendatur in ea diœcesi obligatio dictam legem observandi ; prout in tractatu *de Principiis* fuse probavimus ; atvero falsum omnino est consentire Romanum Pontificem, ut possint Episcopi legem non observare, non expedita dicta supplicatione, et etiamsi eis postulatam exemptionem denegaverit. Nequaquam enim præsumi potest in Romano Pontifice voluntas, quæ generali Ecclesiæ regimini summe nociva foret. Porro si consentiret Romanus Pontifex, ut Episcopi leges Pontificias observare in suis diœcesibus non tenerentur, nisi quando et in quantum liberet eas acceptare, jam actum foret de vigore universalis regiminis, ut patet. Ergo talis consensus nequaquam potest in Romano Pontifice merito supponi,

Ergo revera Pontificiæ leges de quibus agimus acceptatione non indiguerunt neque ex eo quod Papa *non possit*, neque ex eo quod *nolit* eas absque acceptatione obligatorias reddere. Ergo etiamsi receptæ non fuerint, id non impedivit quin initio universaliter obligaverint.

Propositio IIª. — *Index in Gallia olim receptus fuit.* — 1° Sic decrevit Concilium provinciale, Aquis Sextiis (à Aix) celebratum, anno 1585 ; « Nullus, cujusvis conditionis ac « status ille sit, libros prohibitos, juxta Indicem Sedis Apos- « tolicæ jussu editum, legere aut domi retinere aut vendere « quoquomodo audeat : alioquin sciat se excommunicationis « sententia innodatum, a qua nonnisi a Romano Pontifice « absolvi potest. Idque parochus singulis diebus dominicis « populo denuntiet. Curent vero Episcopi, ut omnes paro- « chi hujusmodi Indicem librorum prohibitorum penes se « habeant. » (Labbe, t. 15, col. 1124, edit. parisiis 1672). Ergo receptus fuit index in provinciæ Aquensis diœcesibus.

2° In Concilio provinciali Tolosano, anni 1590, hæc statuta sunt : « Quæ de librorum lectione, improbatione Sacra « Tridentina præcepit Synodus, ea diligentissime serventur. « Quæ prohibitorum librorum regulæ ex Tridentini Concilii « decreto in libro Indicis sancitæ editæque sunt, eas in suis « diœcesibus promulgari, venalesque in bibliopolarum typo-

« graphorumque officinis haberi Episcopi jubeant, publica-
« tamque in eos, qui libros prohibitos aut legunt aut reti-
« nent excommunicationem aliquoties in anno proponi pu-
« blice curent.

« Qui libri deinceps excudentur, Episcopi et inquisitoris
« fidei diligentia et auctoritate et examinentur et approben-
« tur. Adprobatio libri initio apponatur. Qui libros absque
« adprobatione typographus ediderit, canonicis pœnis coer-
« ceatur.

« Qui audiendis confessionibus præpositi sunt, quo suis
« pœnitentibus facilius satisfaciant, librorum prohibitorum
« Indicem habeant, quem iterata sæpius lectione, notum sibi
« familiaremque reddant. » (Labbe, t. 15, col. 1423, edit. Parisiis 1672). Ergo receptus fuit Index in provinciæ Tolosanæ diœcesibus.

3° Concilium provinciale Avenionense, anni 1594, decrevit in hunc modum : « Curent Episcopi ne per eorum negli-
« gentiam libri hæreticorum, aut alias a Sede Apostolica
« damnati..., alicubi videantur, legantur, habeantur, repe-
« rianturve. Sed regulas Indicis librorum prohibitorum auc-
« toritate Pii IV Pontificis editas, aut auctoritate aliorum
« Pontificum edendas, observari tum ab omnibus, tum præ-
« cipue ab impressoribus et bibliopolis curent. » Ibidem sequuntur variæ circa eamdem materiam præscriptiones, inter quas et ista : « Index porro Romanus librorum prohi-
« bitorum pro foribus officinæ prostet. » (Labbe, t. 15, col. 1439, edit. Parisiis, 1672). Ergo et in diœcesibus Avenionensis provinciæ Index receptus fuit.

4° In Concilio provinciæ Narbonensis, anni 1609, sic occurrit dispositum : « Quod sancte a Conciliis ordinatum est
« insequentes, quoscumque libros a Sancta Sede Apostolica
« vetitos, et ex professo de hæresi et rebus obcœnis trac-
« tantes, aut legi aut domi retineri prohibemus, sub pœna
« excommunicationis ipso facto incurrendæ, aliis pœnis a
« Summis Pontificibus et œcumenicis Conciliis ordinatis.
« Curent ergo Episcopi pro subditorum salute, ne libros
« hujusmodi retinentes pœnas ignoranter incurrant, ut
« omnes parochi Indicem librorum a Sancta Sede Aposto-

« lica prohibitorum penes se habeant, eumdemque bis sal-
« tem in anno perlegant. Biblia vero Sacra, idiomate gallico
« conscripta, legere aut domi retinere nemini liceat, nisi ab
« Episcopo aut ejus vicario generali, expressa in scriptis
« obtenta licentia. » (Labbe, t. 15, col 1577, edit. Parisiis
« 1672). Ergo et in Narbonensis provinciæ diœcesibus constat receptum fuisse Indicem.

5° In Concilio Bituricensi, anni 1584 : « Sit Index libro-
« rum prohibitorum apud scribam et actuarium cujuscum-
« que Episcopatus, qui singulis annis exhibeatur bibliopo-
« lis et typographis, ne per errorem improbatos libros dis-
« seminent; neve populus catholicæ religioni addictus per
« ignorantiam libros prohibitos retineat. » (Apud Labbe, t. 15, col. 1071 edit. Parisiis 1672). Ergo et in diœcesibus Bituricensis provinciæ receptus fuit Index.

6° Concilium Burdigalense, anni 1583, ita quoad seminarii alumnos decrevit : « Libros a Sancta Sede Apostolica dam-
« natos et impudicos, ne norint quidem de nomine; multo
« vero minus eos unquam legere audeant. » (Labbe, t. 15, col. 997, edit. Parisiis). Quæ verba prorsus innuunt tanquam obligatorium receptum fuisse Indicem in Burdigalensi provincia.

In Concilio ejusdem provinciæ Burdigalensis, anni 1624, ita decernitur : « Cæteris omnibus eosdem et omnes per In-
« dicem expurgatorium Concilii Tridentini damnatos libros,
« sub pœna excommunicationis latæ sententiæ legere aut retinere prohibemus. » (Labbe, t. 15, col. 1637, edit, Parisiis, 1672). Ergo et in provincia Burdigalensi receptus fuit Index.

7° Concilium Rothomagense anni 1581 : « Admoneri per
« omnes dominicas jubemus populum, nemini licere libros
« sortilegiorum, libertinorum, quorumque hæreticorum,
« aut alios damnatos a Sede Romana, apud se retinere aut
« legere, sine licentia Sanctissimi Domini nostri Papæ ; sed
« retinentes aut legentes excommunicationi subjacere. » (Labbe, t. 15, col. 825, edit. Parisiis 1672). Ergo et in provincia Rothomagensi receptus fuit Index.

8° Concilium Turonense, anni 1583 : « Prohibet hæc Sy-

« nodus ne libri magicæ artis, hæreticorum..., impriman-
« tur, vendantur, legantur aut retineantur omnino, his
« demptis quibus *a Summo Pontifice* vel de jure concessum
« est. » (Labbe, t. 15, col. 1006, edit. Parisiis 1672). Ergo et in diœcesibus Turonensis provinciæ receptus fuit Index.

9° Concilium Ebredunense, anni 1729 : « Priorum Conci-
« liorum vestigiis inhærens declarat hæc sancta Synodus,
« omnes qui prohibitos libros seu libellos, et præsertim ad-
« versus præfatas Constitutiones Apostolicas recens vulga-
« tos, tam scriptos quam typis editos, legere, describere aut
« apud se retinere ausi fuerint, excommunicationis vinculo
« esse innodatos. » (Labbe, t. 21, col. 1916 editionis Ve-
« netæ).

10° Cum hodie Cameracensis diœcesis intra fines Galliæ concludatur, abs re non erit etiam citare Concilium Cameracense anni 1586, quamvis eo tempore Cameracensis provincia Hispanicæ ditioni subjaceretur.

« Non permittantur cuivis de populo libri Sacræ scrip-
« turæ, lingua vulgari, contra quartam regulam Indicis li-
« brorum prohibitorum ; nisi de licentia Episcoporum aut
« deputatorum ab eis. » (Vide apud Heymans, *De librorum in Belgio prohibitione*, pag. 234, edit. Bruxellis 1849).
« Deinde habemus quod Philippus II, per edictum datum
« die 15 februarii 1569 præceperit, ut Index Romanus, sicut
« per Pium IV publicatus fuerat, reciperetur et observaretur
« in omnibus regnis suæ ditionis, et ideo ipsum ad omnia
« Consilia regia transmitti mandaverit, ut eorum auctoritate
« per provincias more solito promulgaretur. Quod proinde
« præsertim in nostro regno Neapolitano sine ulla contradic-
« tione executioni demandatum fuit. Et cum Innocentius XII
« conquereretur apud Carolum II quod in Flandriis quidam
« libri ab Ecclesia proscripti impune legerentur, Carolus de
« hac re scripsit gubernatori, tunc Bavariæ electori ; et hic
« regis epistolam Bruxellarum senatui transmisit ; qui die 13
« aprilis 1696 sic electori respondit : *In hoc usque tempus*
« *non audivimus quemquam tueri voluisse scripta et libros*
« *legitime prohibitos. Præterquam quod et cum gaudio auxi-*
« *lium daturi simus ecclesiasticis quibus ad hoc eo opus fue-*

« *rit.* » (S. Ligorius, appendix *de Prohibitione librorum*, cap. 4. n. 30). Quæ pauca verba sancti Ligorii simul probant usu receptum fuisse Indicem et in Flandriis (ac proinde etiam in Cameracensi provincia et in Neapolitano regno, et in Hispania, et in cæteris Hispanicis dictionibus.

11° *Concluditur in tota Gallia receptum fuisse Indicem.* — Constabat Gallia provinciis ecclesiasticis octodecim. Porro quod novem ex istis provinciis Indicem receperint, positivis et expressis documentis modo relatis omnino constat. Quoad novem alias, equidem actis synodalibus idem probare nequeo. Nam in actis Concilii Rhemensis anni 1583 nihil occurrit de libris prohibitis dispositum. A cæteris autem provinciis vel celebrata non fuerunt tunc temporis provincialia Concilia, vel saltem eorum acta in collectionibus non exstant. Reperientur forsan aliquando et quoad istas novem provincias positiva documenta de Indicis receptione, exquirendo et perlustrando delitescentes in bibliothecis diœcesanarum hujus ævi Synodorum libros. Quamvis autem in dictis novem provinciis receptum Indicem positiva documenta non probent, *de jure præsumenda est receptio ;* quod sic probo :

Censendæ sunt illæ etiam novem provinciæ Indicem recepisse, si 1° nullum exstet positivum documentum de contraria agendi ratione ; 2° si adstrictæ fuerunt sub gravi ad illum recipiendum : 3° si modus loquendi cleri Gallicani in comitiis, supponat generalem fuisse dictam receptionem. Atqui.

1° Nullo positivo documento probatur, publicatum a Pio IV Indicem alicubi in Galliis receptum non fuisse. Nos receptum positive demonstramus in novem provinciis ecclesiasticis. Dicant, si valent, adversarii quonam in angulo rejectus fuerit. Hucusque nullum ejusmodi rejectionis vestigium allegare potuerunt.

2° Index a Pio IV publicatus lex fuit universalis, quam omnes sub gravi recipere tenebantur. Id satis constat ex dictis sub præcedenti propositione. Obligant nempe leges Pontificiæ indepedenter a subditorum acceptatione, ac proinde ante ejusmodi acceptationem. Tenebantur ergo sub gravi Galliæ præsules et eorum subditi ad recipiendam Pii IV

Constitutionem, ac proinde ad recipiendum Indicem. Nemo autem præsumendus est deliquisse, nisi probetur. Ergo novem dictarum provinciarum Præsules et fideles *de jure præsumendi sunt* Indicem recepisse.

3° Et revera in tota generaliter Gallia receptum fuisse Indicem, supponunt hæc cleri gallicani, in comitiis anni 1579, ad regem directa verba : « Qu'il soit fait défense à tous im-« primeurs, libraires... et autres personnes quelconques, « d'imprimer, vendre et tenir en leur possession aucuns li-« vres hérétiques, censurés et diffamatoires, *sous les peines* « *de droit.* » Hisce verbis quid aliud postulabat clerus gallicanus, nisi ut recens publicatæ Pii IV Constitutioni sæcularis brachii auxilium accederet ? Et numquid hoc ipso obligatoriam a se existimari hanc Constitutionem non satis declarabat ? Dicendum ergo simpliciter receptum in Gallia fuisse Indicem.

Propositio III^a. — *Index olim in Belgio receptus fuit.* — 1° In Concilio provinciali Mechliniensi 3, titulo 1, capite 7, sic occurrit dispositum : « Moneant diligenter parochi sibi « subditos, libros hæreticos vel ex professo lubricos nullo-« modo legere vel habere licere ; eisque prohibitiones, quæ « habentur in Indicibus librorum prohibitorum, Sedis Apos-« tolicæ auctoritate, post Concilium editas, crebro insinuent » (vide apud Heymans, *De librorum in Belgio prohibitione*, pag. 233, edit. Bruxellis 1849). Hocce decreto præscribi publicationem, non tantum posterioris partis Indicis in quo libri nominatim prohibentur, sed etiam prioris, idest regularum generalium eidem Indici præmissarum, probat ibidem citatus Heymans, et fateri coactus est ipse Van-Espen. Atque id insuper colligitur ex quadam provinciæ Mechliniensis regulamento, in quo dicitur, esse a visitatoribus attendendas regulas, *tam eas quæ sunt præpositæ Indici prohibitorio, quam præsentes. Ita enim Pius IV Pontifex sanxit.* Ergo in diœcesibus provinciæ Mechliniensis Index receptus fuit.

2° In Concilio provinciali Cameracensi secundo : « Non « permittantur cuivis de populo libri Sacræ Scripturæ, lin-« gua vulgari, contra quartam regulam Indicis librorum « prohibitorum ; nisi de licentia Episcoporum aut deputato-

« rum ab eis. » Hic loquendi modus aperte obligatorium supponit totum Indicem. Dicendo enim *contra quartam regulam*, perinde est ac si dixissent Patres, *quia id prohibet quarta Indicis regula*. Si autem id prohibitum existimarunt *quia* erat contra quartam Indicis regulam, pariter prohibita existimare debuerunt quæcum quecæteris regulis et decretis Indicis adversabantur. (Vide apud Heymans, loco citato, pagina 234). Ergo et in provinciæ Cameracensis diœcesibus receptus fuit Index.

3° In principatu Leodiensi tunc temporis summa auctoritate civili, simul cum episcopali conjuncta, potiebatur Leodiensis Antistes. Sic autem in suo pastorali mandato 24 maii 1634, de libris prohibitis agens, commonebat Leodiensis Episcopus : « Avons trouvé expédient et nécessaire de rémémo-« rer en ce présent mandement (outre *ce que le Concile de* « *Trente* et nos prédécesseurs ont ordonné touchant ce fait) « ce qui est porté en la Bulle dite de la Cène du Seigneur » (apud Heymans, pag. 235). Pro more autem documentorum hujus temporis, Concilio Tridentino tribuitur Index a Pio IV publicatus. Unde verba hæc *ce que le Concile de Trente a ordonné* idem ibi sonant ac dictus Pii IV Index.

4° Etiamsi non exstarent documenta de recepto per totum Belgium ab ecclesiastica auctoritate Indice, receptionem hanc certam efficerent regiæ potestatis decreta hac de re promulgata.

Etenim per suum edictum 15 februarii 1569, jussit Philippus II, Hispaniæ rex, cujus ditioni tunc temporis Mechliniensis et Cameracensis provinciæ suberant, ut Romanus Index per omnia in omnibus suis statibus reciperetur. Id fatetur Van-Espen, de illo edicto sic mentionem faciens : « Quo præ-« cipiebatur Indicem Romanum, prout per Pium IV fuerat « publicatus, observari et recipi.; ipsumque edictum ad omnia « Consilia regia transmitti, ut eorum auctoritate per pro-« vincias more solito publicaretur. Atque de hoc edicto lo-« quitur Haræus, in annalibus Belgicis, ad annum 1570. Et « ipsum secuti plures alii scribere non dubitarunt, Indicem « Romanum hic in Belgio promulgatum et auctoritate regia « simpliciter receptum fuisse. » (*Jus ecclesiasticum*, titulo 22, capite 5, n. 9.)

Quod edicto suo præcipiebat Philippus II, ad executionem deduxit Dux Albanus, gubernatoris munere in iis partibus fungens. Quod sic enarrat contemporaneus scriptor Haræus, Lovanii ad S. Jacobum canonicus : « Albanus ad stabilien- « das res totus fertur. Primum ad religionem animum con- « vertens, libris vetitis abstinere jubet; editque eorum Indi- « cem typis Plantinianis, hoc anno (1570) vulgatum. » Index ille, typis Plantinianis, anno 1570, a gubernatore editus et promulgatus, nihil aliud est quam Index Romanus Pii IV, cum præmissis decem regulis quæ Tridentinæ vocari solent; prout inspicienti cuilibet patere potest. Ergo revera in Belgio auctoritate etiam regia, seu cum brachii sæcularis accessione promulgatus et receptus fuit Romanus Index.

Objicies 1°. — In priori editione Plantiniana, anni 1569 non insertæ sunt decem regulæ; sed dumtaxat in posteriore, anni 1570. Porro id signum est non fuisse regis et gubernatoris Albani mentem, ut Index cum omnibus decem regulis reciperetur.

Respondeo 1°. — Si non fuisset mens regis et gubernatoris ut Index cum decem regulis reciperetur, non permisissent a typographo Plantino eodem anno Indicem edi cum istis decem regulis : item non permisissent et a fortiori non procurassent promulgari posteriorem illam editionem : item non conservassent Plantino, utpote qui contra ipsorum mentem et jussa egisset, privilegium vi cujus ipsi soli per sex annos liceret Indicem edere. Quod ergo Plantinus, in editione anni 1569, decem regulas non inseruerit, compendii gratia, aut quia eas vulgui non profuturas putaret, fecisse censendus est.

Respondeo 2°. — Nisi mens fuerit regis, Indicem cum decem regulis, edicto suo suo recipiendum præcipere, Sedi Apostolicæ illudere voluisse dicendus foret. Præcipit enim recipi Romanum Indicem a Pio IV promulgatum. Porro hoc nomine *Romani Indicis*, intelligebantur, et quidem præcipue, decem istæ regulæ. Quam doli hypothesim prorsus excludit Philippi II in toto hoc negotio agendi ratio. Et præterea, si dolosam illam mentem habuisset, supprimi jussisset editionem Plantinianam anni 1570, in qua decem regulæ exstabant.

Objicies 2°. — Anno 1571, auctoritate ejusdem Philippi II editus est *Index expurgatorius*, in quo, non omnes decem regulæ, sed quatuor tantum insertæ sunt. Porro inde colligendum est mentem regis fuisse, non omnes, sed aliquas dumtaxat e dictis regulis recipere.

Respondeo : ad patefaciendam hujusce objectiunculæ inanitatem satis est exponere quid fuerint Indices *expurgatorii.*

Ad terminos regularum Indicis, sunt quædam librorum species, quæ sub prohibitionem cadunt, si non fiat emendatio seu expurgatio; et quæ tamen permittuntur aut saltem ab Episcopis permitti possunt, si facta sit expurgatio. Sic verbi gratia, disponitur regula tertia: *Si quæ vero annotationes cum hujusmodi quæ permittuntur versionibus, vel cum vulgata editione circumferuntur, expunctis locis suspectis a Facultate theologica alicujus Universitatis theologicæ, aut Inquisitione generali, permitti eis poterunt quibus et versiones.* Et regula quinta : *Libri illi, qui hæreticorum auctorum opera interdum prodeunt, in quibus nulla aut pauca de suo apponunt, sed aliorum dicta colligunt..., si quæ habeant admixta quæ expurgatione indigeant, illis Episcopi et Inquisitoris una cum theologorum catholicorum consilio sublatis ac emendatis, permittantur.* Item regula sexta *: Quod si hactenus in aliquo regno vel provincia aliqui libri sint prohibiti, quod nonnulla contineant quæ sine delectu ab omnibus legi non expediat; si eorum auctores catholici sunt, postquam emendati fuerint, permitti ab Episcopo et inquisitore poterunt.* Item regula octava : *Libri quorum principale argumentum bonum est, in quibus tamen obiter aliqua inserta sunt, quæ ad hæresim seu impietatem, divinationem seu superstitionem spectant, a catholicis theologis, Inquisitionis generalis auctoritate expurgati, concedi possunt. Idem judicium sit de prologis, summariis seu annotationibus quæ a damnatis auctoribus libris non damnatis appositæ sunt: sed posthac nonnisi emendati excudantur.*

Cum ergo, juxta dispositionem ipsiusmet Romani Indicis, multi ex iis libris qui sub prohibitionem cadunt, liciti eva-

dere valeant per emendationem seu expurgationem, exspectandum erat ut variis in locis multorum ejusmodi librorum expurgationi manum admoverent theologi, sub Ordinariorum auctoritate. Et revera ita contigit. Facti sunt catalogi, librorum qui per expurgationem liciti evadere poterant, et simul in iis catalogis notabatur quidquid in dictis libris expungendum aut corrigendum esset. Qui catalogi *Indicis expurgatorii* dicti sunt. Præter cæteros alibi editos, etiam Romæ, anno 1607 expurgatorius index prodiit, opera Quanzelli magistri Sacri Palatii, sic inscriptus : *Indicis librorum expurgandorum... tomus* 1*; in quo* 50 *auctorum libri, præ cæteris desiderati, emendantur.* In propositis erat alios tomos subnectere: ast ab arduo isto incepto cessatum est. Nimirum brevi experientia docuit, id *futurum seminarium litium infinitarum* , *quibus sustinendis nec unus nec plures forent pares, quantavis auctoritate subnixi*, ut ait Papebrochius (*Resp.* tomo 2, pag. 469.)

Jam vero, ut ad propositam objectionem redeamus, prodiit quidem Antuerpiæ anno 1571; procurante Philippo II rege, ast auctoritate ecclesiastica, ad terminos regularum Romani Indicis, *index expurgatorius* : et verum est, illi præfixas non fuisse decem regulas Indicis, sed tantum quatuor. Sed id nequaquam probat mentem regis fuisse aliquas dumtaxat e decem regulis recipere. Expurgatorii indices sunt quid omnino diversum ab *Indice*. Recipiendum præcipit et auctoritate sua promulgandum curavit Philippus II *Romanum Indicem* cum decem suis regulis, seu qualis a Pio IV publicatus fuerat. Id invictissime ex documentis constat. Quod autem censores deputati ad conficiendum *indicem expurgatorium*, ei quatuor dumtaxat regulas præmiserint, nihil facit ad rem. Potuissent nullam inserere. Quid mirum quod commemorent dumtaxat aliquas ex eis in quibus de expurgandis libris agitur; in libro cujus solus scopus est catalogum texere expungendorum aut corrigendorum in certis quibusdam libris ? Sane in ipso etiam *Indice expurgatorio*, quem Romæ edidit Sacri Palatii magister anno 1607, præmittuntur dumtaxat regulæ Indicis secunda, quinta, septima et octava; quis tamen nisi mente captus inde colliget,

mentem fuisse Sedis Apostolicæ, hasce tantum Indicis regulas recipere aut obligatorias velle? Unde nebulas in meridie conflant Van-Espen et alii deviæ doctrinæ scriptores, qui talibus nixi ratiunculis, receptum in Belgio non fuisse quoad omnes decem regulas Romanum Indicem, mendaciter obtrudunt.

Objicies 3°. — Juxta regulas Romani Indicis, opera Molinæi, auctoris hæretici, de iis non erant, quæ per expurgationem possent licita evadere : atqui tamen censores qui dictum indicem expurgatorium anni 1571 confecerunt, plura Molinæi opera expurgarunt, et quatenus sic expurgata inter licitos libros reposuerunt : ergo omnes Indicis regulas non receperunt.

Respondeo 1°. — Concedo majorem ; id est, Molinæi opera non potuisse (juxta verum reglarum Indicis sensum) per expurgationem reddi licita. At notandum est, circa hunc regularum Indicis sensum, qui hodie certus omnino est, initio, potuisse aliquos decipi; ob textum scilicet regulæ secundæ, qui si minus attente legatur errandi ansam aliquatenus præbet.

Respondeo 2°. — Distinguo minorem : et isti censores hac in re perperam ac nulliter egerunt, jusque suum prætergressi sunt, concedo : et jure ita fecerunt, nego. Ego quidem potius dixerim eos bona fide errasse : nondum enim tunc temporis ejusmodi de vero regularum Indicis sensu difficultates plene eliquatæ fuerant. At sive ignoranter et bona fide sive scienter id præstiterint, certum est eos, necnon Philippum II, jus suum hac in re excessisse.

Propositio IV^a. — *Index olim in Neapolitano regno, in Hispania et in cæteris Hispanicis ditionibus receptus fuit* — Quando a Pio Papa IV publicatus est Romanus Index, Philippo II subjiciebantur, non tantum Hispania, sed etiam Flandriæ, Neapolitanum regnum, et vastæ in Indiis regiones. Porro ex modo dictis circa Belgium, certum remanet præfatum regem edicto suo anni 1569 jussisse, ut Index, qualis a Pio IV editus fuerat, in omnibus suis ditionibus reciperetur ac promulgaretur. Hoc autem edictum in Neapolitano regno *sine ulla contradictione executioni demandatum*

fuisse tanquam indubitatum asserit sanctus Ligorius (appendix *de Prohibitione librorum*, cap. 4, n. 30); atque id negantes sic perstringit : « Adstruunt aliqui nostrates nebu-« lones, quod Index Romanus in hoc regno Neapolitano non « obliget, utpote non publicatus nec acceptatus » (ibidem, n. 29).

Quod pariter in Belgio præfatum Philippi II edictum executioni demandatum fuerit, jam probavimus. Tandem quod in Hispania et Hispanicis Indiarum regionibus similiter contigerit, nullus (quod sciam) in dubium vocavit.

Propositio V^a^. — *Index olim in Germania receptus est. Remissive.* — Id nuper ex professo probavit eruditus auctor publicationis periodicæ, quæ *Analecta juris Pontificii* inscribitur (31e livraison, mars et avril 1859, pagina 1402 et sequentibus); et tanta quidem documentorum copia, ut prorsus non videam quomodo possit quis, si ea considerate perlegerit, huic præfati scriptoris conclusioni non assentire : *Certains moralistes ont eu bien tort d'affirmer que l'Index n'avait jamais été observé en Allemagne. Ils ne se sont pas moins trompés lorsqu'ils ont cru pouvoir présumer le consentement des Souverains-Pontifes à la transgression de l'Index* (loco citato, pagina 1426). Quare, brevitatis causa, et ne rem a laudato scriptore (reverendo Domino Chaillot presbytero) tam feliciter actam agamus, lectorem ad citatum *Analectorum juris Pontificii* locum remittimus.

Conclusio paragraphi. — *Ergo prorsus rejicienda est opinio quæ vim obligandi Romano Indici denegat, ex eo quod receptus non fuerit.* — Nam 1° initio ad obligandum acceptatione non indiguit, ut propositione prima ostendimus. 2° Generaliter in toto orbe catholico receptus olim fuit, prout evincunt cæteræ paragraphi propositiones.

§ II.

Indicem in dictis regionibus non vigere, perperam argueretur ex defectu sufficientis per provincias singulas promulgationis.

I. Ut obligent Pontificiæ leges, necesse non est eas per singulas provincias ab Episcopis promulgari, sed sufficit promulgatio Romæ facta. Equidem contrarium tenuerunt aliqui doctores catholici : ast rejiciendam opinionem illam probavimus in tractatu *de Principiis*. Et revera si quis serio attendere velit ad praxim Sedis Apostolicæ, qua leges suas, Romæ dumtaxat publicatas, tanquam obligatorias urget, atque in earumdem infractores pœnis animadvertit, facile ex hoc ipso reprobatam dictam opinionem intelliget. Sed hic (ad juris abundantiam) supponimus opinionem hanc adhuc hodie probabilem existere ; et dicimus, etiam in hac hypothesi nequaquam objici posse defectum promulgationis contra vim obligatoriam Indicis. Etenim.

II. Qui tenent non sufficere promulgationem Romæ factam, sed requiri ut fiat per provincias singulas, simul fatentur et admittunt, obligatoriam esse legem Pontificiam quæ fuit *universaliter usu recepta.* Hoc ipso nempe quod Pontificia lex universali usu recepta sit, jam nullam requirunt per provincias promulgationem ; quia dicta generalis et practica receptio æquivalet cuilibet per provincias promulgationi ; imo est optima omnium promulgatio. Et hinc est quod induci valeat obligatio etiam per solam consuetudinem universalem, absque ulla expressa lege et promulgatione. Unde, quod Pontificiæ leges *universaliter jam usu receptæ*, obligent, non est doctrina controversa, sed certissima, et extra omnem controversiam posita.

Jam vero, Indicem a Pio IV promulgatum usu generali receptum fuisse superiori paragrapho probatum est. Ergo

certum est Indicem illum universaliter obligatorium fuisse Ergo, semel probata universali dicti Indicis receptione, absone moveretur quæstio, an fuerit per singulas provincias promulgatus. Quod scite adnotavit Zaccaria, his verbis: « Cum librorum prohibitorum Index in variis christiani « orbis provinciis receptus fuerit (prout ex præmissa historia « perspici potest), inutile est quærere, num librorum pro- « hibitiones per provincias promulgandæ sint, ut obligato- « riæ evadant » (*Storia polemica*, pag. 389, edit. Romæ 1777).

Unde certum est Indicem aliquando universaliter, atque etiam in Galliis, in Belgio, et cæteris supradictis regionibus, obligatorium exstitisse. An autem postmodum in istis regionibus vigere desierit ex inducta et legitime præscripta contraria consuetudine, est gravissima quæstio, quæ sequenti paragrapho expendenda venit.

§ III.

Indicem hodie obligatorium non esse in Gallia, Germania, Belgio aliisve regionibus, concludi nequit ex contraria consuetudine.

Propositio I[a]. — *Fuit plurium catholicorum doctorum opinio, Indicem ex toto, vel saltem ex parte, in dictis regionibus obligatorium non esse, ob legitime præscriptam contrariam consuetudinem.* — Concedimus propugnatam revera fuisse a pluribus catholicis doctoribus dictam opinionem. Nonnullos citabimus ; simulque exponemus quid sentiant de dispositione Bullæ *Cœnæ* circa hæreticorum libros. Adnotet autem lector hujusce opinionis fundamentum esse, quod Indicis et Bullæ *Cœnæ* præscriptiones, in dictis regionibus, saltem in toto suo rigore receptæ non fuerint, et contra eas invaluerit legitima consuetudo.

Sic habet Layman (*Theologia moralis*, libro 2, tractatu 1,

cap. 15, numeris 4 et 8): « Verumtamen in partibus nostris « septentrionalibus Bullaris hæc Constitutio (*intellige dispositionem Bullæ* Cœnæ, *circa hæreticorum libros*) secundum talem rigorem recepta non est. Multi enim frequenter prodeunt hæreticorum libri juridici, medici, historici, « quibus plerumque reperias unam vel plures hæreses « obiter admixtas; et tamen passim in catholicorum bibliothecis asservantur, leguntur. Dummodo hinc excipias « eorum hæreticorum historias; verbi gratia, Joannis Aventini, Joannis Sleidani, Sebastiani Munsteri; quibus satis « apparet præcipuum institutum fuisse Romanam Ecclesiam, clericorum et monachorum statum convellere ac « denigrare; quorum proinde nomina in Indice librorum « prohibitorum diserte posita sunt. Quamobrem horum « etiam historicorum libri in diœcesi hac merito prohibentur. De aliis vero, præsertim remotioribus diœcesibus, « non satis mihi constat. Ait autem Martinus Becanus (3, « 1, c. 15, q. 8, n. 5): *Ubi Bulla Cœnæ Domini vel Index « librorum prohibitorum receptus non est, catholicos in « Germania non excommunicari, qui legunt libros hæreticos*...

« Subjiciam annotanda quædam ex Indice librorum prohibitorum, auctoritate Pii IV, Sixti V et Clementis VIII « edito: primo, duplicem esse librorum prohibitorum classem: in prima ponuntur auctores omnes hæretici, vel de « hæresi publice suspecti; quorum omnes libri de religione « tractantes, vel hæresim continentes, tum editi, tum in « posterum edendi prohibentur. Additur vero in regula « secunda, hæresiarcharum, id est, qui hæreticorum capita « aut duces sunt, omnes omnino libros, cujuscumque nominis, tituli, vel argumenti sint, penitus interdictos esse... « Ad alteram vero classem pertinent libri, qui doctrinam « non sanam, suspectam, vel moribus fidelium repugnantem continere judicantur, tametsi a catholicis auctoribus « prodierunt. Inter has duas librorum classes, duo discrimina sunt: primum, quod primæ classis prohibitio sit « propter auctores hæreticos, quorum proinde omnes libri « de materia religionis prohibentur; tametsi eorum aliqui

« fortasse nullum manifestum errorem contineant... Alte-
« rius classis prohibitio est propter errores, sive doctrinas
« falsas, quæ in quibusdam libris etiam catholicorum aucto-
« rum deprehensæ fuerunt : cujusmodi tamen libri non
« ante prohibiti censentur, quam speciatim in Indicem relati
« fuerunt. Alterum discrimen est, quod libri primæ classis
« prohibentur sub excommunicatione Papæ reservata, per
« Bullam *Cœnæ Domini* : libri autem secundæ classis sub
« excommunicatione non reservata. *Quamvis, quod attinet*
« *ad prohibitionem librorum secundæ classis, Index Roma-*
« *nus apud nos in Germania receptus non sit : quia nemo*
« *est, qui in observationem cum auctoritate deducat...*

« Quarto, regula quarta Indicis prohibetur, ne fideles
« Sacra Biblia vulgari idiomate, sine Episcopi aut inquisi-
« toris licentia, legant aut habeant. Quæ tamen prohibitio
« his nostris regionibus recepta non est. *Non puniuntur*
« (inquit Nicolaus Serarius..) *sed laudantur, qui in Germa-*
« *nia nostra, nulla discrete petita facultate, Biblia vulgata*
« *et vernacula Ezekii vel Dietembergii legunt.* Versio autem
« germanica Lutheri et aliorum hæreticorum prorsus inter-
« dicta est : imo etiam versiones hæreticorum latinæ. »

II. Eamdem fere doctrinam reperies apud Pichler, Wiestner, Schmalzgrueber et alios quosdam auctores germanicos.

III. Haud dissentit Lacroix : « Librum catholici auctoris
« (inquit) Romæ pure confixum posse in Germania legi, de-
« fendit publice aliquis professor moralis. Idem de libris
« secundæ classis tenent Becanus, Layman.., aliique cum
« Wex.., pro locis septentrionalibus, in quibus Bulla *Cœnæ*
« non est in eo rigore recepta, cum in eo rigore non obser-
« vetur a majore parte communitatis. Ratio autem est,
« quia in locis illis Germaniæ nemo est, qui observationem
« talium prohibitionum cum potestate urgeat » (libro 7, *de*
« *Excommunicatione*, n 371).

« Circa regulam relatam Indicis notandum est, quod non
« peccetur nec incurratur excommunicatio ab iis, qui sine
« expressa facultate Ordinarii in Germania legunt Biblia
« versa a catholicis et usu publico approbata, ut notant
« Tanner et Layman... Imo sic legentes testatur laudari

« Serarius... Pro Belgio notant Marchant et Veri (art. 10) « in multis illius locis consuetudinem jam invaluisse, ut « honestis et prudentibus personis sæcularibus Bibliorum « lectio permittatur, dissimulatione potius quam concessa « licentia ; neque in hoc ab Ordinariis contradici. Idem de « Gallia satis notum est » (ibidem, n. 374).

IV. Continuator Tournelii, idest, Petrus Collet, loquens de Indice et de dispositione Bullæ *Cœnæ* circa hæreticorum libros, sic habet (in tractatu *de Decalogo*, cap. 1, art. 1) : « Verum hæc in Galliis recepta non sunt : pleno enim jure « et usu communi hæreticorum libros legunt, tum Episcopi « eorumque vicarii generales, qui et hanc facultatem iis « impertiunt quibus expedire judicant ; tum doctores qui « hæresim et hæreticos impugnare, libros approbare, de « iisdem judicium doctrinale ferre consueverunt... Ita cum « aliis plerisque sentit auctor *Collationum Andegavensium*, « vir in hisce materiis neutiquam suspectus. Addit idem, « non videri ullam exstare legem in hoc regno generaliter « receptam, qua omnes prorsus hæreticorum libri qui jam « fuerint aut deinceps futuri sint, omnino prohibeantur. » In compilatione *Cursus theologicus* inscripta, e typis D. Migne, sic occurrit (tomo 13, col. 1288) adnotatum ab editoribus : » Illæ Constitutiones (agitur de Bulla *Cœnæ* et de « Constitutionibus Indicis confirmatoriis) non fuere receptæ « apud nos, saltem generaliter in omnibus seu provinciis « seu diœcesibus. Unde his nonobstantibus pleno jure et « usu satis communi, hæreticorum libros legunt Episcopi « eorumque vicarii generales qui hanc facultatem aliis im- « pertiuntur, ut supra insinuabamus. Quinimo ipsimet laici « sufficienter edocti nullum sibi scrupulum movent, si « quosdam libros a S. Congregatione Indicis prohibitos « legant, sine licentia, modo id non sit prohibitum statutis « locorum in quibus degunt, et in iis versentur circumstan- « tiis in quibus talis lectio sibi jure naturali vetita non « foret...

« Hæc theoria et praxis quam fovent nostri theologi, ut- « pote consuetudine diuturna firmatam, facile scandalum « extraneis procreet, et appareat adversa obedientiæ quam

« omnes fideles tenentur Ecclesiæ Romanæ præstare, nisi « attendatur ad principia quibus innititur et quæ alibi exponuntur ubi de consuetudinibus Ecclesiæ Gallicanæ...

« Ea est jurisprudentia constans et longo usu firmata Ecclesiæ Gallicanæ, ut non servet leges Pontificias nisi sint « authentice promulgatæ in regno, et eas non promulget « quando sunt suis usibus vel (ut aiunt) libertatibus contrariæ. Non diffitemur hanc jurisprudentiam incommodis non « levibus esse obnoxiam ; tamen nihil ex se habet repugnans « regulis fidei et disciplinæ christianæ. Summi Pontifices, « licet fortasse illam minus probent, tamen nunquam condemnaverunt, nec ignorant suas leges non aliter acceptari, « nec reclamant, sed communionem conservant cum ea Ecclesia, cujus sæpius commendavere zelum. Porro illud silentium ipsum sufficit ad firmandam nostram disciplinam « nostramque consuetudinem. » Hujus et similium adnotationum, gallicanismi fece turgidarum, quæ passim in dicto *Cursu theologico* insertæ sunt, auctores fuerunt (ut in ipsa operis inscriptione præmonetur) *presbyteri ad docendos levitas pascendosve populos alte positi*.

PROPOSITIO II^a. — *An præmissa opinio generaliter admissa fuerit in dictis regionibus tanquam tuta in praxi, merito forsan negari posset*. — Contendit Reiffenstuel non posse absolute asseri, Indicem in Germania non vigere. Attamen quoad prohibitos catholicorum auctorum libros, dubius hæret ; et sicut non asserit obligatoriam in Germania esse eorum prohibitionem, ita nec negare audet.

Item Zalwein, qui sane de iis non est qui Sedis Apostolicæ auctoritatem ultra limites protrahant, Laymanno hac in re adversatur : « Libere fatemur, inquit, nobis hactenus non « esse probatum, quod Index hic (*in Germania*) quoad lectionem Scripturæ non sit receptus, cum passim Episcopi « eidem firmiter adhæreant. » (*Princip. juris eccles.*, tomo 2, pag. 342 ; apud Zaccaria, *Storia polemica*, pag. 350).

Cardinalis Albitius, in suo tractatu *de Inconstantia in fide* (cap. 30, n. 403 et seq.), præmonet *cavendum* esse a supradictis theologis, *licet summæ auctoritatis viris, dum inquiunt in nonnullis provinciis catholicis Bullam* Cœnæ *non fuisse*

receptam. Tum ita subdit : « Sed horret animus dum video, « non solum scriptores laicos parum timoratæ conscientiæ, « sed etiam ecclesiasticos et religiosos *temere* asserere in « nonnullis provinciis catholicis Bullam *in cœna Domini* non « esse usu receptam ; et quod pejus est judicio meo, dum « docere audent solum in aliquibus capitulis, non autem in « omnibus esse receptam. » Et postquam probavit obligare Pontificias Constitutiones absque prævia subditorum acceptatione, aut per provincias promulgatione, subjungit : « Et ex « his rationibus Cardinalis de Lugo dicit, se non videre, quo- « modo si qui in Gallia, Germania et Anglia legant hujusmodi « libros, possint excusari ab hac censura. Et certe Galli, « Germani et Angli timoratæ conscientiæ quotidie a Sanctis- « simo Domino nostro in Congregatione Sancti Officii, quæ « habetur coram Sanctitate Sua, petunt et obtinent licentiam « legendi prædictos libros. » Id facile testari potuit Cardinalis Albitius, cum pluribus annis Sancti Officii Assessoris munere functus sit. Attendenda autem præcipue hæc ipsius verba (n. 413) : « Et dum hæc transcriberem, de mandato « Alexandri VII fuit a Qualificatoribus Sancti Officii quali- « ficata infrascripta propositio : *Bulla quæ promulgatur* in « cœna Domini, *non est in Belgio usu recepta juxta probabi- « lem multorum opinionem.* Et omnes Qualificatores nemine « excepto censuerunt, hanc propositionem esse falsam, teme- « rariam, erroneam, auctoritati Summi Pontificis injuriosam, « et sternentem viam ad schisma, ut ex decreto sub die 20 « septembris 1657. » (Textus istos, eo quod opus C. Albitii præ manibus non haberem, desumpsi ex *Analectis Pontificiis,* 18° livraison, janvier 1857, col. 2618 et 2619.)

Obligare in Gallia et ubique Indicem, et Bullæ *Cœnæ* circa hæreticorum libros dispositionem, pro certo habuit auctor gallicus Charlas : « Vix quidem, ait, inter catholicos quem- « quam reperias, qui jus illud damnandorum prohibendo- « rumque librorum Romano Pontifici competere neget. Sed « multi ejus censuram violantes, inobedientiæ culpam obvol- « vere subtilibus excusationibus conantur, obtendentes illam, « sicut alia pleraque decreta, ultra montes vim non habere, « quasi Romani Pontificis potestas a Christo fuerit Alpibus

« circumscripta, vel Ecclesia monstruosum corpus sit, cu-
« jus pars capitis ductum sequi, altera seipsam regere de-
« beat. » (*de Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ*. l, 7, c. 18).

Nec desunt forsan alia ejusmodi testimonia et documenta, queis probari possit, etiam in Germania, et Gallia et Belgio a timoratæ concientiæ clericis aliisque fidelibus pro obligatoriis habitas fuisse Indicis et Bullæ *Cœnæ* circa libros præscriptiones ; ita ut contraria persuasio et praxis nullo tempore generalis evaserit. Id tamen hic non propugno ; sed iis qui generalem in dictis regionibus Indicis et Bullæ *Cœnæ* circa libros præscriptiones non servandi praxim et consuetudinem asserunt, dico *transeat*. Permisso enim, ad juris abundantiam, hujus assertæ generalis consuetudinis facto, nihilominus verum remanet obligatorium in iis regionibus esse ac semper fuisse Indicem et Bullæ *Cœnæ* præscriptionem ; quia nempe consuetudo hæc nunquam legitima evasit : quod nunc probandum venit.

Propositio IIIª. — *Consuetudo seu praxis non servandi Indicem nunquam in Germania, Gallia, Belgio, aliisve regionibus legitima evasit.* — Id evincunt duo sequentia argumenta :

Argumentum I. — Ex eo quod nunquam effluxerit tempus requisitum ad legitime præscribendum. — Etenim defuit tempus ad legitime præscribendum, si post promulgatam a Pio IV Indicis legem, omnes fere Summi Pontifices legem illam aut expresse, aut æquivalenter confirmaverint, et aperte ostenderint suam esse voluntatem, ut ibique observaretur. Porro ita sese res habet. Expresse suis Constitutionibus legem illam confirmarunt Clemens VIII, Gregorius XV, Urbanus VIII, Alexander VII, Benedictus XIV. Insuper nullus fere exstitit Papa sub cujus Pontificatu proscriptus non fuerit aliquis liber.

Porro singula ejusmodi prohibitionum decreta (quæ auctoritate Pontificia fiunt et vim legis universalis habent) Indicis legem tenore suo denuo confirmant, et universaliter obligatorium eum supponunt et æquivalenter declarant. Quod ut pateat, abs re non erit unum ex istis decretis hic subjicere.

« Decretum feria III 26 aprilis 1853. — Sacra Congregatio
« Eminentissimorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium,
« a Sanctissimo Domino Nostro Pio Papa IX sanctaque Sede
« Apostolica Indice librorum pravæ doctrinæ, eorumdemque
« proscriptioni, expurgationi ac permissioni in universa
« christiana republica præpositorum et delegatorum, habita
« in Palatio Apostolico Vaticano, damnavit et damnat,
« proscripsit proscribitque, vel alias damnata atque pros-
« cripta in Indicem librorum prohibitorum referri manda-
« vit et mandat opera quæ sequuntur :... »

Post enumeratos libros, sic clauditur decretum : « Itaque
« nemo cujuscumque gradus et conditionis prædicta opera
« damnata atque proscripta, quocumque loco, et quocum-
« que idiomate, aut in posterum edere, aut edita legere vel
« retinere audeat ; sed locorum Ordinariis, aut hæreticæ
« pravitatis inquisitoribus ea tradere teneatur, sub pœnis
« in Indice librorum vetitorum indictis.

« Quibus Sanctissimo Domino Nostro Pio Papæ IX, per
« me infrascriptum, Sacræ Congregationis a secretis, rela-
« tis, Sanctitas Sua decretum probavit et promulgari præ-
« cepit. » Quis non videat per unumquodque ejusmodi decretorum urgeri denuo Indicis observandi obligationem ? Utquid enim liber *in Indicem librorum prohibitorum* auctoritate Pontificia referretur, si Index iste non obligaret ? singula ergo ejusmodi decreta sunt reclamatio contra oppositam consuetudinem, et huic consuetudini derogant antequam effluxerit tempus ad legitimam consuetudinis præscriptionem requisitum.

Cæterum, etiamsi concederetur aliquando interfluxisse sufficiens tempus, nihilominus legitima non remansisset inde exorta consuetudo ; quod sic adnotat Reiffenstuel (ad librum 5 Decretalium, tit. 7, n. 116) : « Etsi hæc lex per
« consuetudinem contrariam præscriptam abrogata fuisset,
« tamen etiam eidem consuetudini diversis successivis tem-
« poribus rursus derogatum fuit per plures Constitutiones
« Pontificiales subsequentes... Idem facere, et observa-
« tionem Indicis præcipere videntur Pontifices successores,
« dum fere omnes ad hæc usque tempora libros aliquos de

« novo prohibent, eosque Indici librorum prohibitorum in-
« seri mandant ; ita ut memoratus Index continuo augeatur,
« sicque auctus una cum antiquis regulis Indici ab initio sta-
« tim præfixis, auctoritate eorumdem prodeat, et exacte
« observari præcipiatur. Ex quibus utique patet, quam
« difficile sit absolute sustinere Indicem, etiam quoad libros
« secundæ classis, in Germania non esse receptum, vel ei-
« dem consuetudine contraria legitime præscripta deroga-
« tum : cum novæ Constitutiones ejusdem observationem
« de novo præcipientes jugiter emanent : quæ consuetudi-
« nibus contrariis derogant, et quas, utpote justas, accep-
« tandi gravis obligatio est. »

Ad magis patefaciendam hujusce argumentationis vim, consuetudinem illam, quæ hodie legitime præscripta contenditur, conferamus cum Benedicti XIV Constitutione *Quæ ad catholicæ*, 23 decembris 1757. Sic laudatus Pontifex obligatorium decernit noviter ab ipso publicatum Indicem : *Absolutum itaque juxta mentem nostram laudatum Indicem, et ab iisdem Cardinalibus revisum atque recognitum, typis Cameræ nostræ Apostolicæ edi voluimus, ipsumque præsentibus Litteris nostris tanquam expresse insertum habentes, uactoritate Apostolica tenore præsentium approbamus et confirmamus, atque ab omnibus et singulis personis, ubicumque locorum existentibus, inviolabiliter et inconcusse observari præcipimus et mandamus, sub pœnis, tam in regulis Indicis, quam in Litteris et Constitutionibus Apostolicis alias statutis et expressis, quas tenore earumdem præsentium confirmamus et renovamus. Non obstantibus.., quibusve... usibus, stylis et consuetudinibus etiam immemorialibus, cæterisque in contrarium facientibus quibuscumque*. Per ejusmodi Pontificias Litteras, consuetudo contraria, si forte alicubi legitime præscripsisset, sublata omnino fuit. Nec objiciatur cum gallicani systematis defensoribus, receptam non fuisse hanc Benedicti XIV Constitutionem ; quia doctrina hæc, utpote quæ supponit liberum subditis esse Romani Pontificis legibus non parere, nisi quando libuerit, aperte erronea est, in schisma inducens, et divinitus institutæ hierarchiæ ecclesiasticæ subversiva. Remanet ergo ut hodierna

consuetudo dici nequeat præscripsisse nisi post Benedicti XIV pontificatum. Sed obstant librorum condemnationes quæ singulis annis post dictum Pontificem prodiere. Nam per singula ejusmodi decreta Sacræ Congregationis Indicis, Papæ auctoritate prolata, exprimit Sedes Apostolica se tanquam universaliter obligatorium Indicem habere, ut ex ipsa formula constat. Præterea eamdem Sedis Apostolicæ mentem et voluntatem exprimit decretum 26 martii 1825, sub initium Indicis positum, quo Leo XII *universis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, aliisque in Ecclesiarum regimine præpositis* in memoriam revocari præcipit, quæ tum in regulis Indicis tum cæterorum Romanorum Pontificum, et nominatim Benedicti XIV auctoritate, Indici librorum prohibitorum præposita sunt. Sane non præcepisset ista in memoriam revocari, si jam antiquata et nullatenus obligatoria existimasset. Atque idem colligendum venit ex duobus monitis 4 martii 1828, et 7 januarii 1836, quæ post decem regulas in Indice, jussu Gregorii XVI edito, inserta sunt.

Argumentum II. Ex eo quod nunquam merito præsumi potuerit Sedes Apostolica consentire in ejusmodi consuetudinem. — Nunquam legitime contra legem præscribere potest consuetudo, nisi accedat tacitus saltem legislatoris consensus. Id omnino certum est et extra controversiam positum. Hinc nulla consuetudo legi contraria pro legitima habenda est, nisi merito præsumi valeat legislatoris consensus. Ut autem merito præsumi possit Romani Pontificis consensus, non sufficit ipsum per notabile tempus silere, seu non reclamare contra consuetudinem sibi notam. Id quidem obtrudere conantur gallicani systematis propugnatores. Sic nempe arguunt : cognoscit Papa consuetudinem ipsius legi contrariam, et silet ; ergo consentit. Sed falsissimam esse hancce doctrinam in tractatu *de Principiis* fuse probavimus. Contingit nempe haud raro tales esse circumstantias, ut, si legem in aliqua regione urgere velit Pontifex, pejora damna oritura prævideat. Tunc silet, quidem et dissimulat, opportuniora at urgendam legis observationem exspectans tempora : at nequaquam consentit. Hinc ut merito præsumi valeat Romani Pontificis consensus in aliquam consuetudinem

universali Ecclesiæ legi contrariam, necesse est tales fuisse circumstantias, ut reclamare potuerit absque nullo notabili rei catholicæ damno. Jam vero noto notius est in Germania, Gallia et aliis nonnullis regionibus toto tempore quo apud eas servari desiit lex Indicis, Apostolicam Sedem perpetuas fere expertam esse difficultates. Quos lugendos conflictus et in legitimam Romani Pontificis auctoritatem crebra tentamina hic describere necesse non est. Ad Galliam quod attinet, verbi gratia, quem exitum sperare potuisset Sedes Apostolica ex sancitis et universis Galliæ Præsulibus intimatis pœnis, contra eos omnes qui legem Indicis adamussim non servarent? Ipsamet Constitutio qua id decrevisset Summus Pontifex recepta non fuisset, et pro inani tentamine habita fuisset. Idque logice, juxta gallicanum systema, quod pro norma in Galliis ad nostra usque tempora habitum est. Ne ergo schisma excitaretur prudenter dissimulavit Sedes Apostolica, et hujus regionis deceptos fideles in sua bona fide reliquit.

Idem contigit quoad liturgias illegitime ibidem introductas. Hodie nimirum, amoto jam (ob generalem ad saniores doctrinas regressum) inobedientiæ et aliorum damnorum periculo, loquitur Sedes Apostolica, et per ejusmodi illegitima Breviaria satisfieri non posse horarum canonicarum debito declarat; prout haud pridem quoad Cenomanense Breviarium expresse decisum est. Perperam ergo obtenditur longa Indicem non servandi consuetudo, et silentium Sedis Apostolicæ : silentium istud quoad dictas regiones approbativum nullatenus censeri potest. Proinde illegitima fuisse et permansisse censenda est in iis regionibus consuetudo illa. Ita ut ex bona fide dumtaxat excusari valeant, qui Indicis legem violarunt, aut violari posse docuerunt.

Nota. — Forsan etiam jure adjici posset, ejusmodi consuetudinem de iis esse, quibus ecclesiasticæ disciplinæ dissolvitur nervus, et quæ idcirco nunquam legitimæ evadere queunt. Sane post inventam typographicam artem, difficile quis sibi persuadeat sufficere, ad arcendam pravorum librorum pestem, juris naturalis aut statutorum diœcesanorum præscriptiones. Tertium tamen illud argumentum tanquam

peremptorium subjungere nolui; et an tale revera sit doctioribus expendendum relinquo. At duo præcedentia rem plane evincunt.

Objicies. — Probabilis saltem remanet opinio quam propugnarunt insignes doctores multi; atqui Indicem non obligare in Germania, Gallia, Belgio et aliis regionibus docuerunt graves theologi multi; inter quos etiam non pauci in defendendis Sedis Apostolicæ juribus strenui: ergo dicta opinio probabilis saltem censenda est.

Respondeo. — Majorem esse quidem ordinarie veram, non tamen absolute ac semper. Quando nempe doctores aliquam opinionem propugnantes nituntur ratione certo falsa, etiamsi cæteroquin sint graves et bonæ notæ, derelinquendi sunt. Porro id quoad præsentem quæstionem contingit. Supracitati scriptores Germanici, ut vidimus, hoc fundamento nituntur: non obligare legem, nisi a majore parte communitatis recipiatur. Hinc concludebant legem Indicis, utpote in suo rigore apud Germanos non observatam a majori fidelium parte, vim obligandi ex parte amisisse. Jam vero prorsus erroneum est, non obligare leges Pontificias nisi a communitate acceptentur. Si enim nequeat Sedes Apostolica legibus suis constringere nisi acceptantes, errasse dicendum est œcumenicum Florentinum Concilium quando definivit, Romano Pontifici, in persona Beati Petri, collatam a Christo fuisse *plenam potestatem regendi, pascendi et gubernandi universalem Ecclesiam.* Sane si leges Ecclesiæ obligare desinant ex eo quod a majore communitatis parte non serventur, dicendum erit hodie in Galliis non obligare legem peccata semel in anno confitendi, sacram communionem recipiendi in Paschate, jejunandi quadragesimali tempore, etc.; cum nimium (eheu!) constet a majori catholicorum Galliæ parte leges illas violari: Quod si quæras quomodo dicti canonistæ in tam apertum errorem labi potuerint, videtur in causa fuisse doctrina, tunc temporis sat generaliter admissa, de societatum temporalium legibus. Existimabatur scilicet non posse principem subjectum sibi populum lege sua obstringere, si major pars reniteretur. Et hoc buidem verum esse potest in aliquibus temporalibus socie-

tatibus; ubi nempe ex pacto fundamentali, aut æquivalenti usu ac consuetudine, princeps nonnisi sic restrictam regiam potestatem haberet. Simile quid haud pridem in Gallia vigebat : non obligabat lex a rege lata, nisi prius a deputatorum et parium cameris acceptaretur. Atvero idem perperam applicaretur Pontificiis legibus. *Plenam* subditos regendi potestatem a Christo recepit Summus Pontifex; nec valent ullæ regiones, ulli Episcoporum cœtus divinam illam Ecclesiæ constitutionem immutare.

Ad Galliæ scriptores quod attinet, aperte pariter erroneum est fundamentum, ex quo obligatoriam Indicis vim rejecerunt. Etenim non tantum Pontificiis Constitutionibus vim obligandi denegant nisi acceptentur, sed insuper liberum faciunt Episcopis eas non acceptare, si ita ipsis opportunum videatur. Ex quo statim sequitur, Romano Pontifici non competere potestatem Gallicanos legibus suis obstringendi, sed tantum leges eis proponendi. Quod doctrinæ monstrum nisi quis videat erroneum esse ac schismatis inductivum, prorsus cœcutiat necesse est.

Excusandi ergo sunt supradicti auctores Germanici qui (ex falso supposita, ut videtur, inter Summum Pontificem et temporales principes, quoad legislativam potestatem, paritate) bona fide erraverunt : excusandi et Gallicani scriptores, quos in transversum egit generaliter in sua regione receptum gallicanismi systema : at nequaquam admittenda est, etiam ut probabilis, eorum opinio, cum certo falsum probetur fundamentum quo nititur.

Propositio IVª. — *Etiamsi huc usque in Gallia non viguisset Index, at hodie in plerisque Galliæ diœcesibus vigere certum faciunt nuper celebrata Galliæ Concilia provincialia.* — Hodie nimirum sublatæ omnino sunt duæ rationes, ob quas prætendebatur non vigere Indicem in Gallia. Dici enim jam nequit receptam non fuisse in Gallia Indicis legem; siquidem eam nuper celebrata Concilia provincialia receperunt. Item allegari nequit consuetudo contra legem Indicis legitime præscripta; siquidem dicta Concilia, Indicis legem recipiendo, consuetudinem illam interruperunt, eique derogarunt : Quod autem revera Indicis legem dicta

Galliæ Concilia receperint, colligitur ex sequentibus textibus.

1° Sic habet Concilium provinciale Parisiense, anni 1849, pag. 32: « Amplectimur omnes et singulas Sanctæ Sedis « Apostolicæ Constitutiones dogmaticas, uti et illas quæ « universam Ecclesiæ disciplinam respiciunt, specialiter « quæ a conclusione Concilii Tridentini usque in hodier- « nam diem prolatæ et promulgatæ sunt. Declaramus etiam « ac docemus eas sæculari sanctione non indigere ut tan- « quam norma credendorum et conscientiæ regula ab omni- « bus suscipiantur. »

Ibi expressis terminis recipiunt Parisiensis Concilii Patres *omnes et singulas* Sedis Apostolicæ Constitutiones, *universalem Ecclesiæ disciplinam respicientes,* et specialiter eas quæ a conclusione Tridentinæ Synodi usque nunc prolatæ ac promulgatæ sunt. Porro Constitutiones Indicis confirmatoriæ, itemque Bulla *in Cœna Domini*, de iis sunt quæ respiciunt universalem Ecclesiæ disciplinam, itemque de iis quæ post absolutam Tridentinam Synodum publicatæ sunt. Ergo Indicem et Bullam *Cœnæ* recepit Parisiense Concilium anni 1849. Ergo Index, et dispositio Bullæ *Cœnæ* circa hæreticorum libros, hodie viget et obligat in omnibus Parisiensis provinciæ diœcesibus.

2° Concilium provinciæ Albiensis, anni 1850, pagina 80 : « Decreta quibus Summi Pontifices in universa Ecclesia, « et Episcopi in sua quisque diœcesi, hujusmodi librorum « lectionem, retentionem vel impressionem prohibent, in « conscientia obligant etiam clericos. Nullus ergo prohibi- « tos libros legere et retinere præsumat, nisi adsit necessitas « et a competente auctoritate obtineatur licentia. »

Ibidem pagina 44 : « Leges condere potest (Summus « Pontifex) quibus universi christiani veram obedientiam « præstare tenentur, quæ proprio robore valent, indepen- « denter ab acceptatione subditorum et assensu aut sanctione « potestatis sæcularis, et a quibus nemo, nisi ipso Summo « Pontifice consentiente, dispensari et eximi potest. »

Ibi aperte ex expressis terminis obligatorius declaratur Index. Et notetur loqui Patres, non tanquam obligationem

illam inducentes, sed tanquam jam existentem declarantes. Item obligatorias declarando Pontificias Constitutiones *independenter ab acceptatione subditorum*, explodunt atque condemnant præcipuum illud gallicanismi propugnaculum, *non obligare in Gallia Pontificias leges, nisi acceptentur;* cujus erroris fece pleni fuerunt ii etiam libri, qui in seminariis Galliæ ad nostra usque tempora prælegi solebant. Certum ergo est hodie obligatorium esse Indicem in Albiensis provinciæ diœcesibus.

3° Concilium provinciæ Turonensis; anni 1849, pagina 50 : « Summorum Pontificum Constitutiones dogmaticas « omnes, illas præsertim quæ his ultimis temporibus pro- « dierunt, accipimus, sicuti et Constitutiones quæ univer- « salem Ecclesiæ disciplinam respiciunt, illis nos subjicien- « tes ea, qua par est, filiali obedientia. Profitemur enim et « declaramus eas absque sæculari sanctione esse pro omni- « bus obligatorias tanquam credendorum normam et cons- « cientiæ regulam. »

Cum Turonensis Concilii Patres recipiant *Summorum Pontificum Constitutiones quæ universalem Ecclesiæ disciplinam respiciunt*, hoc ipso recipiunt Pontificias Constitutiones quibus ubique servandus Index præcipitur; item Bullam *Cœnæ,* et hujus Bullæ dispositionem circa hæreticorum libros. Ergo hodie certo obligatorius est Index in omnibus Turonensis provinciæ diœcesibus.

4° Concilium Tolosanæ provinciæ, anni 1850, pagina 65 : « Cæterum quoad libros vetitos serventur Apostolica decreta « de impetranda a Romano Pontifice licentia eos retinendi « ac legendi. »

Ergo pariter obligatorius est Index in omnibus Tolosanæ provinciæ diœcesibus.

5° Concilium provinciæ Lugdunensis, anni 1850, pag. 33: « Proprio jure, et absque ulla a temporalibus potestatibus « dependentia, decreta facit (Summus Pontifex) circa fidem, « mores et Ecclesiæ disciplinam, quibus omnes christiani « corde et animo subjici debent. Est supremus judex, ad « quem majores et difficiliores causæ omnium Ecclesiarum « definiendæ referuntur.

« Nos itaque, his principiis adhærentes, Apostolicis Cons-
« titutionibus specialem assensum renovandum duximus,
« quibus a Pio VI ad Pium IX, omnes Summi Pontifices
« errores damnaverunt recentiores. »

Ibi declarant Lugdunensis Concilii Patres obligatoria esse quoad *omnes christianos* decreta Pontificia *circa mores et Ecclesiæ disciplinam*. Hancque vim obligandi eis inesse ex *proprio* Summi Pontificis *jure*, ac proinde independenter a subditorum acceptatione, agnoscunt. Hoc ipso autem æquivalenter obligatorias declarant Pontificias Constitutiones Indicis observationem præcipientes. Ergo obligat Index in omnibus etiam Lugdunensis provinciæ diœcesibus.

6° Concilium provinciæ Bituricensis, anni 1850, pagina 28:
« Quæcumque igitur credenda, quæcumque servanda de-
« cernit Summus Pontifex, hæc credenda et servanda amplec-
« timur ; quæ damnat et respuenda judicat hæc damnamus
« et respuimus ; declarantes insuper sanctione quavis po-
« testatis civilis nullatenus indigere Apostolicas Constitu-
« tiones, tum dogmaticas, tum disciplinares. »

Cum declarent hujus Concilii Patres *se amplecti quæcumque Summus Pontifex servanda decernit*, profecto amplectuntur Constitutiones omnes Pontificias disciplinam universalem respicientes ; ac proinde illas etiam quibus Index ubique terrarum servandus præcipitur. Ergo hodie vigere censendus est Index in omnibus Bituricensis provinciæ diœcesibus.

7° Concilium provinciæ Auscitanæ anni 1851, pagina 35 :
« Evangelicis institutis et Conciliorum definitionibus inhæ-
« rentes circa ecclesiasticæ potestatis plenitudinem B. Pe-
« tro et legitimis ejus successoribus a Christo immediate
« collatam, Summorum Pontificum Constitutiones amplec-
« timur tanquam veras credendi et agendi regulas, quæ fi-
« deles omnes vi propria obligant, independenter a cujus-
« libet potestatis sanctione aut acceptatione. »

Ibidem, pagina 38 : « ... Prohibemus omnes libros qui
« contra doctrinam catholicam vel bonos mores manifeste
« scripti dignoscuntur, maxime eos qui a Sancta Sede vel ab
« Ordinario prohibiti fuerint. »

Hoc ipso quod Auscitanum Concilium omnes amplectatur Pontificias Constitutiones, et declaret eas obligare vi propria, et absque potestatis cujuslibet acceptatione, obligatorias declarat Pontificias Constitutiones Indicis observationem præcipientes. Item dum prohibent libros a Sancta Sede prohibitos, hoc ipso Indicis legem promulgant. Ergo hodie certo viget Index in omnibus Auscitanæ provinciæ diœcesibus.

8° Concilium provinciæ Burdigalensis anni 1850, pagina 21 : « Pariter libros a Sancta Sede vel ab Ordinario damnatos « et vetitos nemo legere præsumat. »

Ejusdem autem provinciæ Concilium, anno 1853 celebratum, sic habet pagina 26 : « Declaramus insuper non posse « sine scandalo ac detrimento animarum nec sine injuria et « contemptu Sanctæ Sedis prædicari, quæ omni data occa- « sione aliqui palam prædicant de Sacris Congregationibus « Romanis, quodque imprimis de Sacra Congregatione Indi- « cis librorum prohibitorum dictitant : ejus nempe decreta « a Summo Pontifice probata, nullius apud nos esse valoris « et roboris : cui temeritati..... »

Ergo viget hodie Index in omnibus Burdigalensis provinciæ diœcesibus. Et notentur verba hæc *cui temeritati*, etc. ; cadunt enim in eos qui dictitant *nullius apud nos esse valoris* et roboris S. Congregationis Indicis decreta. Porro nullus, quod sciam, palam negavit, decreta illa esse magni ponderis, quatenus gravissimorum doctorum, Cardinalium nempe, sententiam exprimentia : sed negant dumtaxat eis inesse vim legis seu vim obligandi in Gallia. Unde cadere videtur prædicta temeritatis nota in eos qui propugnant non vigere apud nos Indicem.

9° Concilium Avenionensis provinciæ, anni 1849, pag. 55 : « Fideles sæpius moneant rectores animarum, legibus Ec- « clesiæ gravissimis prohibitum esse ne emantur, legantur, « retineantur libri a Sede Apostolica damnati. » Ergo viget Index in omnibus Avenionensis provinciæ diœcesibus.

10° Concilium provinciæ Remensis, anni 1857, pagina 26 : « Quod ad nos spectat, omnes Constitutiones Apostolicas, « etiam eas quibus de universali disciplina ecclesiastica sta- « tutum est, veneranter amplectimur atque in tota provin-

« cia Remensi servari volumus, in iis scilicet quæ consen-
« tiunt cum concordatis quibus Ecclesiæ Galliarum regun-
« tur. »

Cum hujus Concilii Patres amplectantur et in tota sua provincia servari velint Constitutiones Apostolicas *omnes, etiam eas quibus de universali disciplina ecclesiastica statutum est,* hoc ipo obligatorium Indicem declarant et servari præcipiunt. Nec obest, quod adjiciant *in iis scilicet,* etc ; nullatenus enim per ejusmodi concordata ab Indicis lege Gallia eximitur (1).

Ex præmissis autem documentis sic concludimus : constat hodie Gallia provinciis ecclesiasticis quatuordecim. Ex iis duæ provinciale Concilium non celebrarunt : nimirum Cameracensis (eo quod duabus tantum diœcesibus constet), et Bisuntina. Duarum aliarum (Senonensis videlicet et Aquensis) Concilia, etsi innuant, non tamen forsan rigorose probant tanquam obligatorium apud ipsas haberi Indicem. Atvero apud decem alias vigere ac obligare Indicem, ipsomet provincialium Conciliorum tenore, expresse aut æquivalenter declaratur. Ergo in omnibus decem illarum provinciarum diœcesibus hodie obligatorium esse Indicem omnino certum est.

Præterea, libenter admittunt gallicani systematis patroni vigere legem Pontificiam in tota Gallia, si in majori Galliæ parte recepta sit : atqui Index receptus est in decem provinciarum diœcesibus, ac proinde in multo majore Galliæ parte : ergo et in tota Gallia hodie vigere Indicem fateri debent.

(1) Concilium provinciæ Aquensis, anni 1850, pag. 35, sic habet : « Hæc autem (Summi Pontificis) docendi, pascendi et regendi potestas, « cum sit *suprema, plena, numerisque omnibus* absoluta (Pius VI, *in responso super Nunciaturis,* cap. 3), vera est hoc ipso, non solum dirigendi, sed jubendi, leges ferendi et sanciendi, judicandi et pœnas « decernendi auctoritas, *cui omnes obedire tenentur.* » Verba hæc, et similia quæ reperiuntur in Concilio provinciæ Senonensis anni 1850, innuunt saltem earum Synodorum Patres pro obligatoriis habuisse Pontificias Constitutiones Indicis observationem præcipientes.

CAPUT X.

QUID STATUATUR IN BULLA *CŒNÆ* QUOAD HÆRETICORUM LIBROS, ET AN VERUM SIT PARTEM ILLAM BULLÆ *CŒNÆ* NON OBLIGARE IN GALLIA, GERMANIA, BELGIO ET ALIIS NONNULLIS REGIONIBUS?

Prænotanda. — 1° Vocatur Bulla *Cœnæ* Constitutio Pontificia, feria quinta majoris hebdomadæ publice quotannis legi solita, qua in variorum ibi expressorum delictorum reos pronuntiatur excommunicatio. Hujus Bullæ textum reperies apud Ferraris (verbo *Excommunicatio*), itemque apud Lacroix (libro 6, parte 2, *de Præcepto confessionis*, n. 2054).

2° Repetenda est ejus origo ab illis excommunicationibus, quæ jam a tempore Gregorii Magni, et etiam probabiliter antea, quotannis feria quinta in Cœna Domini, itemque in festo Ascensionis et Dedicationis Basilicarum S. S. Petri et Pauli, solebant publice in capella Pontificia pronuntiari, contra hæreticos, piratas, falsarios Bullarum, et nonnullos alios. Quæ excommunicationes apud antiquos scriptores *processuum* nomine memorantur. (Circa Bullæ *Cœnæ* antiquitatem, vide apud Ferraris novum articulum in editione Cassinensi adjectum, verbo *Bulla in Cœna Domini.*)

3° Primus omnium Julius III, anno 1550, Bullæ *in Cœna Domini* inseruit formulam, qua hæreticorum libri sub excommunicatione prohibentur.

4° Verba Bullæ *Cœnæ* quæ de hæreticorum libris decernunt sunt ista : « Excommunicamus... apostatas, ac omnes « et singulos alios hæreticos, quocumque nomine censean- « tur et cujuscumque sectæ existant...; ac eorumdem libros, « hæresim continentes vel de religione tractantes, sine aucto- « ritate nostra et Sedis Apostolicæ scienter legentes aut reti- « nentes, imprimentes seu quomodolibet defendentes, ex « quavis causa, publice vel occulte quovis ingenio vel colo-

re. » Excommunicationes autem omnes in hac Bulla contentæ (1), sunt Romano Pontifici reservatæ, prout ex ejusdem Bullæ tenore constat. Hinc valde attendenda est citata dispositio. Attentis enim cæteris Pontificiis decretis, dicti legentes, retinentes, imprimentes et defendentes incurrunt quidem excommunicationem, sed non *reservatam*. Ad terminos autem Bullæ *Cœnæ*, reservatam incurrunt.

5° Præfatam Bullæ *Cœnæ* dispositionem confirmavit Alexander VII, Constitutione *Speculatores ;* qua editum a se Indicem obligatorium decernens, hanc adjecit clausulam : « Sub pœnis in Constitutione recolendæ memoriæ Pii IV, « etiam prædecessoris nostri (super Indicis Tridentini con- « firmatione edita) contentis : ad quas (varietatis veterum « decretorum, pro ponendis transgredientium pœnis, tollen- « dæ gratia) omnes et singulas, per Constitutiones Aposto- « licas et decreta anteriora hujusmodi quomodolibet inflic- « tas, harum serie reducimus : *firmis tamen manentibus* his, « quæ de auctoribus et libris damnatis in litteris Apostolicis, « die Cœnæ Domini publicari solitis, sancita sunt. »

6° Dicta Bullæ *Cœnæ* dispositio rationem habet legis universalis. Quod enim Constitutio illa, non ad particularem regionem restringatur, sed universalem Ecclesiam respiciat, expresse in ipso ejus contextu declaratur. Est ergo citata sanctio universalibus Ecclesiæ legibus adnumeranda.

7° Illam Bullæ *Cœnæ* dispositionem in toto suo rigore apud Germanos non vigere existimarunt haud pauci doctores Germanici. Nullatenus autem vigere in Gallia plures item hujus regionis theologi asserunt. Atque idem de Belgio sentiendum alii existimarunt. (Citationes vide superiori capite, § 3, propositione 1.)

8° Erroneam autem esse ac rejiciendam ejusmodi scriptorum opinionem, ac plene vigere hodie in Gallia, Germania et

(1) Viginti casus per Bullam *Cœnæ* Romano Pontifici reservatos, brev formula enumeratos reperies apud Clericati (tomo 2, libro 7, pagina 294, edit. Augustæ Vindelicorum 1730), post catalogum propositionum damnatarum.

Belgio Bullæ *Cœnæ* dispositionem circa hæreticorum libros, probatur sequentibus propositionibus.

Propositio Iª. — *Non obligare in dictis regionibus præfatam Bullæ Cœnæ dispositionem perperam concluderetur ex eo quod ibidem Bulla ista recepta non sit.* — Etenim I, Bulla hæc nulla indiguit acceptatione ad obligandum. Id supra (capite 9, § 1, propositione 1) generaliter quoad Pontificias Constitutiones de universali disciplina statuentes, probavimus. Et rationes ibi adductæ totam suam vim habent quoad Bullam Cœnæ.

II. Falsum est Bullam istam non fuisse aliquando in dictis regionibus receptam. 1° Receptam eam fuisse in Gallia, probavimus in tractatu *de Episcopo* (parte 5), dum quæstionem expendimus, an Episcopi Galliæ ab hæresi occulta valeant absolvere. Præterea, jam probavimus receptum in Gallia fuisse Indicem. Porro et hoc ipso probatum remanet receptam etiam fuisse dispositionem Bullæ *Cœnæ* circa hæreticorum libros. Nam recipere Indicem, est recipere Sedis Apostolicæ Constitutiones et decreta quæ a tempore Pii IV de librorum lectione et impressione statuunt : ergo est etiam recipere Constitutionem *Speculatores* Alexandri VII (5 martii 1664). Porro Constitutio hæc, varias pœnas veterum canonum reducendo ad eas, quæ per Pium IV in regula *decima* Indicis decretæ sunt, *expresse* ab ista reductione excipit dispositionem Bullæ *Cœnæ* circa hæreticorum libros. Proinde confirmavit Alexander VII dispositionem illam, idest, excommunicationem Papæ reservatam, quæ in Bulla *Cœnæ* decernitur. Ergo hoc ipso quod recipiatur Index, recipitur Bulla *Cœnæ* quoad suam circa hæreticorum libros dispositionem. 2° Eædem valent rationes quoad Belgium. Et præterea jam supra (capite 9, § 3, propositione 2) vidimus, propositionem istam, *Bulla quæ promulgatur in Cœna Domini, non est in Belgio usu recepta juxta probabilem multorum opinionem*, a Sancti Officii qualificatoribus unanimiter (teste Cardinali Albitio) judicatam fuisse *falsam, temerariam, erroneam, auctoritati Summi Pontificis injuriosam, et sternentem viam ad schisma.* 3° Ad Germaniam quod attinet, equidem plures hujus regionis theologi dixerunt dictam Bullæ *Cœnæ* dispositionem eo

quo scribebant tempore ibi non esse *in toto suo rigore* receptam. Sed præterquam quod idipsum ab aliis negatur, non sequitur eam antea non fuisse integre receptam. Et verum semper remanet obligatoriam initio fuisse, ante ullam subditorum acceptationem.

Propositio IIª. — *Non obligare in dictis regionibus Bullæ* Cœnæ *dispositionem quoad hæreticorum libros, perperam concluderetur ex eo quod Bulla hæc non fuerit per singulas provincias promulgata.* — Nam 1° ut vim obligandi habeant Pontificiæ Constitutiones sufficit eas Romæ promulgari, et nullatenus necessaria est promulgatio per provincias singulas. Id in tractatu *de Principiis* probavimus. Et patet ex praxi Sedis Apostolicæ, quæ expresse in hisce Constitutionibus decernit eas obligatorias fore ex sola promulgatione more solito Romæ facta ; et etiam quandoque terminos varios assignat, verbi gratia, duorum aut trium mensium a tempore promulgationis Romæ factæ ; quibus elapsis terminis, hoc ipso incepturam ubique obligationem decernit. Hinc quamvis olim nonnulli doctores catholici necessariam per singulas provincias promulgationem propugnaverint, hodie tamen, ob dictam Sedis Apostolicæ constantem et tam longam praxim, opinio hæc ne tenuiter quidem probabilis censenda est, sed tanquam certo falsa prorsus rejicienda.

2° Ad Galliam et Belgium quod attinet, jam supra vidimus Bullam *Cœnæ* in iis regionibus usu receptam fuisse. Porro ubi Pontificia Constitutio usu recepta fuit, necessariam non esse per singulas provincias promulgationem extra controversiam omnem semper fuit.

Propositio IIIª. — *Non obligare in dictis regionibus dispositionem Bullæ* Cœnæ *quoad hæreticorum libros, perperam concluderetur ex contraria consuetudine.* — 1° Consuetudo hæc non potuit legitime præscribere ex defectu requisiti ad id temporis. Nam Bulla *Cœnæ* quotannis Romæ publicabatur, cum clausulis cuilibet contrariæ consuetudini derogantibus : quæ praxis ad viciniora usque tempora perduravit. Ergo toto illo temporis tractu præscribere in contrarium non potuit consuetudo. Aliunde Alexander VII, Constitutione sua *Speculatores* (5 martii 1664), quæ Indici ab ipso publi-

cato præfixa est, dispositionem Bullæ *Cœnæ* quoad hæreticorum libros confirmavit. Unde ex tunc dispositio hæc fuit pars Indicis. Sed contra vim obligandi Indicis nulla legitima præscripsit consuetudo, ut supra probavimus : ergo nec contra dictam Bullæ *Cœnæ* dispositionem.

2° Nunquam potuit merito præsumi tacitus Sedis Apostolicæ consensus in ejusmodi consuetudinem : ob rationes scilicet supra expositas quoad consuetudinem Indici adversantem ; quæ rationes pariter urgent quoad dispositionem Bullæ *Cœnæ* circa hæreticorum libros. Unde etiamsi probaretur, a tempore quo desiit quotannis Romæ publicari Bulla *Cœnæ*, dictam ejus dispositionem in præfatis regionibus servatam non fuisse, sed e contra generaliter pro antiquata habitam fuisse ; Sedem autem Apostolicam, etsi consuetudinem hanc bene nosceret, siluisse ; nequaquam inde concludi posset ejusdem consuetudinis legitimitas. Non enim eæ exstiterunt in iis regionibus circumstantiæ, per quas Romanis Pontificibus reclamare liceret, absque notabilis quoad rem catholicam detrimenti periculo, Quo casu, ut fuse in tractatu *de Principiis* probavimus, silentium Pontificis pro assensu merito haberi nequit.

Propositio IVa. — *Etiamsi antea vigere in Gallia desiisset dispositio Bullæ* Cœnæ *quoad hæreticorum libros, at hodie eam vigere certum faciunt recentia provincialia Concilia in Galliis celebrata.* — Nam decem Provinciarum Concilia recipi a se Indicem et Constitutiones omnes Pontificias universalem disciplinam respicientes declararunt. (Vide textus supra, capite 9. § 3, propositionem 4.) Ergo et Bullam *Cœnæ* cum sua circa hæreticorum libros dispositione receperunt.

CAPUT XI.

EXPENDUNTUR QUÆSTIONES PRACTICÆ CIRCA MODUM RECTE INTELLIGENDI VARIAS INDICIS PRÆSCRIPTIONES, ET DISPOSITIONEM BULLÆ CŒNÆ QUOAD LIBROS.

Superioribus capitibus probatum est ubique atque etiam in Gallia, plene vigere et obligatorium esse Indicem, exceptis (ut supra dictum est) paucis iis præscriptionibus, quarum observatio in nonnullis regionibus evasit physice aut moraliter impossibilis, qualis est, verbi gratia, injunctio regula decima Episcopis facta ut per se aut suos ad id delegatos, venalium librorum bibliothecas visitent, et in bibliopolas, certis in casibus animadvertant pœna amissionis librorum aut aliter. Id exequi hodie in Gallia nequeunt Episcopi, cum brachii sæcularis auxilio ibi careant. Item probatum est vigere dispositionem Bullæ *Cœnæ* circa hæreticorum libros.

Superest ut præsenti capite ejusmodi ecclesiasticarum legum sensum expendamus, et difficultates practicas quæ occurri possunt enodemus. Id præstabimus sequenti paragraphorum serie.

§ I.

Quandonam vi Bullæ *Cœnæ* incurratur excommunicatio reservata?

Propositio I[a]. — *Ut incurratur excommunicatio reservata Bullæ* Cœnæ, *requiritur ut libri auctor sit hæreticus.* — Sic enim est textus Bullæ *Cœnæ*: « Excom-« municamus apostatas ac alios hæreticos.., ac eorumdem

« libros, hæresim continentes vel de religione tractantes, « sine auctoritate nostra et Sedis Apostolicæ, scienter le- « gentes aut retinentes, imprimentes seu quomodolibet de- « fendentes. » Cum ibi dicatur *ac eorumdem libros*, patet non agi nisi de libris hæreticorum. Hinc sub illam excommunicationem non cadit lectio librorum, qui a non baptizatis, id est, ab infidelibus aut Judæis compositi sunt, quantumvis libri isti hæresim contineant; quia non baptizati non veniunt proprie sub nomine *hæreticorum*, de quibus solis Bulla loquitur.

Propositio IIa. — *Dictam excommunicationem reservatam non incurrit legens scriptoris catholici librum, qui unam vel plures hæreses, ex errore auctoris provenientes, continet: secus si auctor doctrinam hæreticam tradat, non ex errore seu putando eam esse orthodoxam, sed sciens eam ab Ecclesia catholica rejici tanquam hæreticam.* — 1° Pars prior conclusionis sequitur ex eo quod Bulla *cœnæ* non percutiat nisi libros *hæreticorum*, ex dictis sub præcedenti propositione : hæreticus autem proprie non est qui ex errore doctrinam hæreticam tradit, putans eam esse catholicam ; sed tunc dumtaxat proprie dictus hæreticus evadit, quando sciens doctrinam hanc ab Ecclesia catholica condemnari ut hæreticam, ei nihilominus pertinaciter inhæret. (Vide apud Ferraris, v. *Libri prohibiti*, n. 28).

2° Posterior pars conclusionis sequitur ex eo quod hæreticus in stricto sensu existimandus sit, qui libro suo palam facit se scire, ab Ecclesia catholica doceri tanquam dogma de fide, idipsum quod ipse impugnat. Is enim hoc ipso sese hæreticum et quidem pertinacem manifestat. Hinc percutit Bulla *Cœnæ* totam illam colluviem librorum, ab atheis, materialistis, deistis, indifferentistis et phyrrhonistis conscriptorum, quorum auctores manifestant se scire quænam ab Ecclesia catholica doceantur tanquam de fide tenenda, et nihilominus dogmata illa impugnant. Ex istis tamen libris ii excipiendi sunt, qui ab infidelibus, id est, a non baptizatis scripti sunt ; quia, ut diximus, libri auctorum non baptizatorum sub censuram Bullæ *Cœnæ* non cadunt (confer Heymans, *de Librorum in Belgio prohibitione*, pag, 264 et 265, edit Bruxellis 1849).

Propositio IIIª.—*Excommunicatio Bullæ Cœnæ non percutit legentes libros antiquissimorum hæreticorum.* — Vide apud Lacroix, libro 7, *de Excommunicatione*, n. 333).

Propositio IVª. — *Ut legens librum auctoris hæretici dictam excommunicationem incurrat, sufficit librum tractare de religione* (1), *etiamsi nullum errorem contineat: item sufficit in eo contineri vel unicam hæresim, etiamsi non tractet de religione, sed de re profana, verbi gratia, de medicina.* —Sequitur ex eo quod Bulla *Cœnæ* disjunctive dicat, « hæ- « resim continentes *vel* de religione tractantes. » Et ita tenent doctores communiter.

Propositio Vª. — *Dictam excommunicationem non incurrit qui ignorat librum esse auctoris hæretici: nec ille qui, etsi noverit librum esse auctoris hæretici, ignorat tamen eum de religione tractare vel hæresim continere.* — Quia nempe Bulla *Cœnæ* percutit tantum « *scienter* legentes hæ- « reticorum libros, de religione tractantes vel hæresim continentes. » Et excusat ignorantia etiam crassa. Ita doctores unanimiter (vide apud Ferraris, verbo, *libri prohibiti*, n. 30).

Propositio VIª. — *Ut incurratur dicta excommunicatio, requiritur ut legatur materia notabilis: quænam autem materia talis censenda sit, controvertitur.* — « Communiter doc- « tores in hac re admittunt dari parvitatem materiæ: dis- « crepant vero in assignando quænam sic materia parva. « Alii... dicunt esse paginam et quid amplius, si volumen sit « ex grandioribus; sed hoc merito (sic saltem generaliter « dictum) ab aliis rejicitur. Alii contra... dicunt esse tantum « tres vel quatuor versus. Alii... dicunt esse decem lineas. « Alii tandem... melius distinguunt, et dicunt, in hoc atten- « dendum esse finem prohibitionis. Si enim aperiendo li- « brum offendis in doctrinam, quæ directe fidei adversetur, « et legis, etiamsi paucas lineas legas, excommunicationem non

(1) Censendus est *de Religione tractare* liber, si agat de Scriptura Sacra, de theologia, de jure canonico, de clericis aut regularibus, de sacris ritibus, de historia ecclesiastica: secus si agat de medicina, jure civili, et similibus (vide apud Lacroix, l. 7, n. 331).

« effugies ; quia tunc periculo perversionis te exponis : secus « si liber hæretici ageret de re indifferenti : tum enim le- « gendo forte usque ad paginam, poteris a mortali excusari, « si nullam ibi advertas propositionem erroris suspectam. « Cæterum incurri potest censura, legendo solum proœ- « mium, aut indicem libri, si in notabili quantitate per- « curratur » (sanctus Ligorius, *Appendix de Prohibitione librorum*, capite 5, n. 6).

Propositio VII[a]. — *An dictam excommunicationem incurrat qui legit hæretici concionem aliamve scriptiunculam seorsim editam, controvertitur : tenenda potius sententia affirmativa.* — Qui negant, hac ratione nituntur : Bulla *Cœnæ* loquitur tantum de *libris* ; porro scriptiuncula seorsim edita non venit nomine libri. Sed contrarium declaratum fuisse a Sacra Congregatione Concilii, et sequi ex ipso legis fine, vide apud Ferraris, (verbo *Libri prohibiti*, n. 35 et 36). Idem tamen Ferraris (n. 37) æstimat oppositam opinionem *non carere sua probabilitate*. Sanctus Ligorius (Appendix *de librorum prohibitione*, c. 5, n. 7) rem dubiam relinquit.

Propositio VIII[a]. — *An dictam Bullæ* Cœnæ *excommunicationem incurrit qui legit hæreticorum manuscripta, disputatum quidem fuit ; sed tenenda sententia affirmativa* — Vide Sanctum Ligorium, loco citato, n. 8.

Propositio IX[a]. — *An dictam excommunicationem incurrat, qui ipse quidem non legit librum auctoris hæretici, sed alium legentem audit, controvertitur.* — Vide ibidem, n. 9.

Propositio X[a].— *Dictam Bullæ* Cœnæ *Excommunicationem incurrere videtur legens librum anonymum hæreses continentem, si ex ipso libro constet auctorem scire, hæreses illas dogmati catholico adversari : secus si id non constet.* — Etenim in priori casu certum est auctorem esse proprie hæreticum. Sit in exemplum liber anonymus in quo propugnetur propositio hæc : *Doctrina Ecclesiæ catholicæ circa præsentiam realem Christi in Eucharistia, erronea est*. Sane baptizatus qui talia scribit certo hæreticus est, et suam in hæresi pertinaciam ipsemet manifestam facit. Equidem, cum liber sit anonymus, remanet dubium num forte auctor sit

infidelis, id est, non baptizatus ; et (ex supra dictis) a legente librum auctoris non baptizati, quantumvis fidei catholicæ adversantem, non incurritur dicta excommunicatio. Sed ex fine legis concludendum est excommunicationem, etiam stante hoc dubio, incurri. Nam alioquin legem facile eluderent hæretici, nomen in scriptis suis tacendo. Unde censendus est legislator voluisse tales libros anonymos attingere (confer Heymans, pagina 265).

Secus autem dicendum in posteriori casu : si nempe ex ipso libro perspici nequeat, an auctor noverit libri sui hæreses dogmati catholico adversari. Pieri enim potest ut catholicus sit, et ex errore dumtaxat hæreticum quid scripserit.

Propositio XI^a^. — *Incurrunt dictam excommunicationem, non tantum ii qui hæreticorum libros, de religione tractantes vel hæresim continentes, scienter legunt, sed etiam qui eosdem libros scienter retinent, imprimunt, et quomodolibet defendunt.* — Patet ex ipso Bullæ *Cœnæ* textu. Sed hic notandum est quinam censeri debeant *retinentes*, *imprimentes*, et *defendentes*:

I. *De retinentibus.* — 1° Retentor est in sensu Bullæ, et excommunicationem incurrit, ille etiam qui librum retinet nomine alterius, verbi gratia, in deposito. Ita doctores communiter (vide S. Ligorium, in *citata Appendice*, c. 5, n. 11). 2° Item qui librum, retento dominio, alteri tenendum tradit (S. Ligorius. ibidem). 3° Item excommunicationem Bullæ *Cœnæ* incurrunt « vendentes scienter libros hæreti« corum, seu asportantes de uno in alium locum ; quia ist« nedum sunt retentores, sed etiam fautores hæreticorum. » (Ferraris, verbo *Libri prohibiti*, n. 46). 4° Item qui librum retinent ad confutandum ; quia Bulla *Cœnæ* retentionem absolute prohibet, nisi obtineatur a Sede Apostolica facultas (Ferraris, ibid, n. 47). 5° Item qui dictos libros retinet absque animo legendi, et ad solum ornatum bibliothecæ (ibidem, n. 48). 6° Qui librum non consignant Ordinariis locorum vel inquisitoribus, sed comburunt, non sunt *retentores*, nec proinde incurrunt excommunicationem Bullæ *Cœnæ*. Peccant autem graviter sic comburentes, juxta plurium doctorum sententiam, ob violatum expressum Sedis

Apostolicæ præceptum hosce libros consignandi Episcopis locorum Ordinariis, vel inquisitoribus (vide apud Ferraris, verbo *Libri prohibiti*, n. 16 et seq). 7° Dictam excommunicationem non incurrit, nec ullatenus peccat, qui hæreticorum libros, abdicato a se dominio, tradit alicui licentiam habenti ; item qui eos, abdicato dominio, tradit monasteriis, in quibus adsunt facultatem legendi habentes. Solent autem in iis monasteriis ejusmodi libri in loco sequestrato reponi; qui locus *hæreticorum carcer* seu *infernus* dicitur (vide apud Ferraris, verbo *Libri prohibiti*, n. 22 et 23). Imo existimant doctores multi, melius esse, sic libros monasteriis, vel licentiam habentibus tradere, quam si inquisitoribus aut Ordinariis consignati comburerentur. Valde siquidem utile est, ad confundendos hæreticos, ut eorum libri habeantur, et a viris doctis, licentiam habentibus, legi valeant (vide apud Ferraris, loco citato). Nec obstat expressum præceptum libros illos Ordinariis aut inquisitoribus tradendi : nam cessante adæquate fine legis, cessat lex : ratio autem ob quam injunctum fuit ut isti libri Ordinariis vel inquisitoribus traderentur, est, ne noxii forent, et ut sciant Prælati an et quales hæreticorum libri in suis diœcesibus spargantur, ac opportunis mediis obsistere valeant. Jam vero si monasteriis dicti libri tradantur noxii non erunt, quia nonnisi ab habentibus facultatem legentur. Insuper eorum monasteriorum religiosi, pro suo in rem catholicam zelo, non omittent Ordinarios et inquisitores certiores facere, de ejusmodi libris per diœcesim sparsis, quoties id opportunum erit ac utile. Proinde scopus legis prorsus attingetur. — Objicies : ergo etiam licitum cuique erit libros comburere, potiusquam Ordinario aut inquisitori tradere ; quia semel combusti nocere non poterunt, et sic finis legis attingetur. — Respondeo : non attingetur adæquate ; quia sic ignorabunt Ordinarii et inquisitores, quinam hæreticorum libri serpant et spargantur. 8° An excommunicationem incurrat qui librum alteri licentiam habenti tradit, cum expresso pacto illum repetendi, si licentiam ipse obtineat, non repetendi si non impetret ? Is adhuc retentor est : dicit tamen sanctus Ligorius (in citata *Appendice,* c. 5, n. 11) : « Hunc non auderem con-

« demnare, quia in hoc videtur omnino cessare periculum « legendi absque dispensatione. » 9° Qui retinent librum per unum aut alterum diem, cum proposito postea tradendi, excusantur a peccato mortali, et consequenter excommunicationem non incurrunt. Ita doctores communiter (vide S. Ligorium sub finem citatæ *Appendicis* ; et apud Ferraris, verbo *Libri prohibiti*, n. 53). 10° « Item excusantur a pec- « cato et censura qui longiori tempore libros tales retinent, « ex eo quia non habent opportunum tempus et occasionem « illum tradendi inquisitoribus, vel habenti licentiam eos « legendi et retinendi » (Ferraris, ibidem, n. 54). Et idem tradit, loco citato S. Ligorius.

II. *De imprimentibus.* — 1° Per *imprimentes* de quibus loquitur Bulla *Cœnæ* intelligendi sunt omnes qui *proxime* ad libri impressionem concurrunt ; verbi gratia, typographus aut patronus officinæ, cujus auctoritate libri typis mandantur ; qui chartam præparat ; qui typos ordinat ; qui torcular premit, vel machinam per sese prementem movet aut regit. Ita doctores communiter (vide apud Ferraris, verbo *Libri prohibiti*, n. 58). 2° Item transcribentes libros hæreticorum, qui etiam excommunicationem incurrunt quatenus legentes et detinentes (ibidem, n. 59). 3° Qui facit expensas pro impressione excommunicationem incurrit, non quatenus impressor, sed quatenus hæreticorum fautor (Ferraris ibidem, n. 60). 4° Item corrector exemplaris impressi, excommunicationem non incurrit quatenus imprimens, sed quatenus legens ; et quidem eam incurrit toties quoties legit : atque insuper eam incurrit quatenus hæreticorum fautor (ibidem, n. 61). 5° Vendentes impressoribus chartam, typos et similia, excommunicationem non incurrunt quatenus imprimentes. Imo nullatenus incurrunt si vendant negotiationis causa : secus si intenderent concurrere hæresis propagationi, quia tunc forent hæreticorum fautores (ibidem, n. 62).

III. *De defendentibus.* — Per *defendentes* de quibus in Bulla *Cœnæ*, « intelliguntur et veniunt omnes, qui quocum- « que prætextu vel causa, librum hæretici, *quatenus talem*, « defendunt et tuentur verbis vel factis, laudando (verbi « gratia) et extollendo talem librum, probando ea quæ in eo

« scripta sunt esse vera, abscondendo illum aut impediendo « ne inquisitoribus tradatur aut ne comburatur, et hujus-« modi... Non incurrit tamen censuram si laudet stylum « libri, vel ingenium auctoris, vel catholicam doctrinam quæ « in eo est, sed non quatenus in eo est, nec in ordine ad « tuendum ne damnetur, ne inquisitoribus tradatur aut com-« buratur : quia hæc laudat secundum se, non ut opera « hæretica et auctoris hæretici, adeoque non defendit li-« brum hæretici. » (Ferraris, verbo *Libri prohibiti*, n. 64 et seq.)

§ II.

De cæteris pœnis præter dictam excommunicationem Bullæ *Cœnæ*.

Cum per varia Conciliorum et Summorum Pontificum circa libros decreta, a Bulla *Cœnæ* diversa, statutæ sint variæ in contravenientes pœnæ, hic illa pœnalia decreta primo recensebimus : tum quænam revocata sint et quænam hodie vigeant exponemus.

Quæstio I[a]. — *Quænam sint alia præter Bullam* Cœnæ, *Conciliaria aut Pontificia circa libros decreta, quibus pœnæ statuuntur ?* — 1° Non memorabimus antiquos canones Concilio Lateranensi V anteriores ; quia pœnas quaslibet ab ipsis statutas reduxit Alexander VII, ut modo videbimus, ad pœnas in regula *decima* Indicis contentas. Unde, in quantum diversæ forent, jam non vigent.

2° In Concilio Lateranensi V, sessione 10[a], per suam Constitutionem *Inter sollicitudines*, decrevit Leo X in hunc modum : « Nullus librum aliquem seu aliam quamcumque scrip-« turam, tam in urbe nostra quam aliis quibusvis civita-« tibus et diœcesibus, imprimere seu imprimi facere præsu-« mat, nisi prius in Urbe per Vicarium nostrum et Sacri « Palatii Magistrum, in aliis vero civitatibus et diœcesibus

« per Episcopum vel alium habentem peritiam scientiæ libri « seu scripturæ hujusmodi imprimendæ, ab eodem Episcopo « ad id deputandum, ac inquisitorem hæreticæ pravitatis, « ejus civitatis sive diœcesis in quibus librorum impressio « hujusmodi fieret, diligenter examinentur, et per eorum « manu propria subscriptionem (sub excommunicationis « sententia gratis et sine dilatione imponendam) approben- « tur. Qui autem secus præsumpserit, ultra librorum im- « pressorum amissionem, et illorum publicam combustio- « nem, ac centum ducatorum fabricæ Principis Apostolorum « de Urbe sine spe remissionis solutionem, ac anni continui « exercitii impressionis suspensionem, excommunicationis « sententia innodatus existat. » (Labbe, tomo 14, col. 257, edit. Parisiis 1672.)

3° Tridentinum Concilium, sessione 4, capite 2, ita decrevit : « Nullique liceat imprimere vel imprimi facere quos- « vis libros de rebus sacris sine nomine auctoris; neque « illos in futurum vendere aut etiam apud se retinere, nisi « primum examinati probatique fuerint ab Ordinario, sub « pœna anathematis et pecuniæ in canone Concilii novissi- « mi Lateranensis apposita. Et si regulares fuerint, ultra « examinationem et probationem hujusmodi, licentiam quo- « que a suis superioribus impetrare teneantur, recognitis « per eos libris juxta formam suarum ordinationum. Qui « autem scripto eos communicant, vel evulgant, nisi antea « examinati probatique fuerint, eisdem pœnis subjaceant « quibus impressores. Et qui eos habuerint vel legerint, « nisi prodiderint auctores, pro auctoribus habeantur. Ipsa « vero hujusmodi librorum probatioin scriptis detur, atque « ideo infronte libri, vel scripti, vel impressi, authenticeappa- « reat; idque totum, id est, probatio et examengratis fiat. »

4° In regula *decima* Indicis hæc decernuntur : « In librorum aliarumve scripturarum impressione servetur quod in « Concilio Lateranensi, sub Leone X, sessione 10, statutum « est. Quare si in alma Urbe Roma liber aliquis sit impri- « mendus, per vicarium Summi Pontificis et Sacri Palatii « magistrum, vel personas a Sanctissimo Domino Nostro « deputandas, prius examinetur.

« In aliis vero locis ad Episcopum, vel alium habentem « scientiam libri vel scripturæ imprimendæ, ab eodem Epi- « scopo deputandum, ac inquisitorem hæreticæ pravitatis, « ejus civitatis vel diœcesis in qua impressio fiet, ejus ap- « probatio et examen pertineat; et per eorum manum pro- « pria subscriptione, gratis et sine dilatione imponendam, « sub pœnis et censuris in eodem decreto contentis, appro- « betur; hac lege et conditione addita, ut exemplum libri « imprimendi authenticum, et manu auctoris subscriptum « apud examinatorem remaneat... Ad extremum vero om- « nibus fidelibus præcipitur, ne quis audeat contra harum « regularum præscriptum aut hujus Indicis prohibitionem « libros aliquos legere aut habere. Quod si quis libros hære- « ticorum, vel cujusvis auctoris scripta ob hæresim, vel ob « falsi dogmatis suspicionem damnata atque prohibita lege- « rit vel habuerit, statim in excommunicationis sententiam « incurrat.

« Qui vero libros alio nomine interdictos legerit aut ha- « buerit, præter peccati mortalis reatum quo afficitur, judi- « cio Episcoporum severe puniatur. »

5° Alexander VII pœnas omnes ante ipsum statutas reduxit ad eas quæ auctoritate Pii IV, statutæ fuerant; id est, ad eas quæ in regula *decima* Indicis exprimuntur (textum Alexandri VII jam citavimus supra, capite 10, *Prænotanda*, n. 5). Ast excepit ab ista reductione excommunicationem reservatam in Bulla *Cœnæ*.

6° Post Alexandrum VII, plures libri per Brevia seu Bullas prohibiti sunt, sub pœna excommunicationis reservatæ. De quo sic monemur in præfatione Indicis, Gregorii XVI jussu editi : « Jam vero reticendum non putamus, quod non « ii dumtaxat libri excommunicationis reservatæ pœna sunt « proscripti, qui ab hæreticis compositi de religione catho- « lica ex professo agunt hæresesque docent, quod litteris « Apostolicis die Cœnæ Domini legi solitis, et Constitutione « Alexandri VII (quæ incipit *Speculatores*) statuitur; sed « quod ii etiam fere omnes libri hujusmodi pœna proscri- « buntur, qui post prædictam Alexandri VII Constitutionem, « editam 5 martii anni 1664, Brevibus aut Bullis Pontificiis

« prohibiti indicantur, ut ex ipsis Brevibus intelligi potest « ad quæ lectores remittimus. »

Quæstio IIª. —*Quænam hodie vigeant et ipso facto incurrantur pœnæ?* —I. Viget *excommunicatio reservata* per Bullam *Cœnæ,* de qua superiori paragrapho disseruimus. Illam enim non sustulit, sed e contra confirmavit Alexander VII.

II. Viget *excommunicatio reservata*, quam decernunt plura Brevia post Alexandrum VII publicata, contra legentes certos libros, nominatim per eadem Brevia prohibitos. Qui autem ignorant librum aliquem sub excommunicatione reservata per aliquod ejusmodi Breve fuisse prohibitum, excommunicationem illam, librum hunc legendo, non incurrunt. Et hæc ignorantia in praxi valde frequens est.

III. Exceptis duobus præmissis casibus, hodie nullam *reservatam excommunicationem* incurrunt, qui violant leges circa librorum impressionem, lectionemve aut detentionem. Nam alias excommunicationes reservatas (si quæ antea fuerint a sacris canonibus statutæ) reduxit Alexander VII ad pœnas in regula decima Indicis expressas ; salva dumtaxat excommunicatione reservata Bullæ *Cœnæ.* Porro in regula 10ª Indicis, nulla decernitur excommunicatio *reservata.* Aliunde, nec post Alexandrum VII, ulla nova decreta est excommunicatio reservata, nisi quoad certos libros per Brevia specialia *nominatim* prohibitos. Ergo extra casum ejusmodi Brevis (post Alexandrum VII emanati, et librum aliquem sub excommunicatione reservata prohibentis) ac extra casum Bullæ *Cœnæ*, nunquam hodie incurritur excommunicatio *reservata.*

IV. Incurritur, vi regulæ decimæ Indicis, excommunicatio *non reservata* ab iis qui legunt hæreticorum libros, *si tractent de religione, vel hæresim contineant*, et etiam quoslibet alios hæreticorum libros *si non fuerint auctoritate ecclesiastica examinati et approbati.* Id quidem statim per se non patet ; sed colligendum venit ex collato textu Bullæ *Cœnæ,* regulæ secundæ, et regulæ decimæ Indicis. Nimirum regula decima sic decernit : « Si quis libros hæreticorum, vel cujus« vis auctoris scripta, ob hæresim vel ob falsi dogmatis sus« picionem damnata atque prohibita legerit sive habuerit, « statim in excommunicationis sententiam incurrat. »

Ibi excommunicantur qui legunt libros hæreticorum *damnatos atque prohibitos*. Porro ex libris hæreticorum alii sunt prohibiti, alii non sunt prohibiti. 1° Sunt prohibiti, per Bullam *Cœnæ*, omnes hæreticorum libri *de religione tractantes*, etiamsi hæresim non contineant. Qui ergo tales libros legit incurrit excommunicationem *non reservatam* regulæ 10ª Indicis ; et simul incurrit excommunicationem *reservatam* Bullæ *Cœnæ*. 2° Sunt etiam prohibiti per Bullam *Cœnæ* omnes hæreticorum libri aliquam *hæresim continentes*, quamvis de religione ex professo non tractent. Unde qui legunt hosce libros duplicem etiam excommunicationem incurrunt : unam reservatam, vi Bullæ *Cœnæ ;* alteram non reservatam vi regulæ decimæ Indicis. 3° Sunt insuper prohibiti hæreticorum libri, etsi de religione non tractantes, nec ullam hæresim continentes, *si non fuerint auctoritate ecclesiastica examinati et approbati*. Nam regula secunda Indicis ita decernit : *Hæreticorum libri... qui de religione non tractant, a theologis catholicis jussu Episcoporum et Inquisitorum examinati et approbati permittuntur*. Proinde si non fuerint ita examinati et approbati *non permittuntur*, id est, *prohibentur*. Ergo qui tales libros non approbatos legunt, excommunicationem non reservatam regulæ decimæ Indicis incurrunt. At nullam incurrunt vi Bullæ *Cœnæ*. 4° Qui vero legunt ultime dictos hæreticorum libros, examinatos et approbatos, nullam excommunicationem incurrunt ; quia isti libri *permittuntur*.

V. Incurritur, vi regulæ decimæ Indicis, excommunicatio *non reservata*, ab iis qui legunt catholici auctoris librum, *ob hæresim* vel *ob falsi dogmatis suspicionem* prohibitum. Constat ex relatis dictæ regulæ decimæ verbis. Et notetur eum qui talem librum legit nullatenus attingi a Bulla *Cœnæ :* quia Bulla hæc percutit dumtaxat legentes librum auctoris *hæretici*. Unde si auctor non sit *hæreticus,* quamvis ejus liber hæreses contineat, et prohibitus sit ob ejusmodi hæreses, legens hunc librum non incurrit excommunicationem reservatam Bullæ *Cœnæ ;* sed incurrit tantum excommunicationem *non reservatam* regulæ decimæ Indicis.

VI. Si liber auctoris non hæretici prohibitus sit ob aliam causam, quam *ob hæresim* vel *ob falsi dogmatis suspicionem*

(verbi gratia si prohibitus sit eo quod obscœna contineat), qui eum legit nullam excommunicationem incurrit. Constat ex citatis ultimis verbis regulæ decimæ Indicis. Excipiendus tamen casus, quo exstaret aliquod Breve, post Alexandrum VII editum et librum hunc nominatim sub excommunicatione prohibens.

Quæstio IIIª. — *An hodie vigentes, et num potius sublatæ ab Alexandro VII censendæ sint, tum excommunicatio non reservata, tum aliæ pœnæ, in Lateranensi et Tridentino decreto statutæ, contra eos qui libros absque requisita licentia imprimunt?* — I. Hujusce difficultatis solutio tota pendet ab hac quæstione : An regula decima Indicis retinuerit necne dicta decreta *quoad pœnas in eis expressas*? Nam Alexander VII anteriores pœnas (excepta sola excommunicatione reservata Bullæ *Cœnæ*) reduxit ad eas quæ in regula decima Indicis decernuntur. Ergo si decima Indicis regula servari præcipiat Lateranense et Tridentinum decretum, *etiam quoad pœnalitatem*, dicendum erit vigere pœnas utriusque hujus decreti : secus autem, si decima regula expresse aut æquivalenter dictam pœnalitatem non confirmet.

II. Confirmari per regulam decimam Lateranense decretum, etiam quoad pœnalitatem, evincere videntur verba hæc initio ejusdem regulæ posita : *In librorum aliarumve scripturarum impressione, servetur quod in Concilio Lateranensi sub Leone X statutum est.* Quando dicitur simpliciter et sine restrictione *servandum esse* aliquod decretum, id sonat servandum esse decretum illud tale quale, seu quoad omnes ejus partes : ergo et quoad pœnas ab eodem decreto statutas.

Nec obstat ejusdem regulæ decimæ conclusio, quæ sic se habet : *Ad extremum vero omnibus fidelibus præcipitur ne quis audeat contra harum regularum præscriptum, aut hujus Indicis prohibitionem, libros aliquos legere aut habere. Quod si quis libros hæreticorum, vel cujusvis auctoris scripta ob hæresim, vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata atque prohibita legerit sive habuerit, statim in excommunicationis sententiam incurrat. Qui vero libros alio nomine*

interdictos legerit aut habuerit. præter peccati mortalis reatum quo afficitur, judicio Episcoporum severe puniatur.

Determinant quidem verba hæc pœnas ipso facto incurrendas *a legentibus et habentibus* prohibitos libros, et eas pœnas reducunt ad excommunicationem non reservatam, in eos qui legunt libros hæreticorum, necnon libros ob hæresim aut falsi dogmatis suspicionem interdictos : sed nihil dicunt de *imprimentibus libros absque prævia licentia.* Quoad hos dictum fuerat initio regulæ, *servetur* Lateranense decretum ; quæ verba, nisi restringantur, involvunt pœnalitatis in Lateranensi decreto statutæ conservationem. Porro transcripta regulæ decimæ conclusio dicta verba non restringit, cum non loquatur de *imprimentibus* absque licentia, sed tantum de legentibus et habentibus libros. Et aliunde in aliis regulæ decimæ partibus nullum ego video ejusmodi restrictionis signum. Hinc,

III. Adhuc hodie videtur incurri excommunicatio (non reservata) ab eo qui librum aut aliam quamcumque scripturam imprimit aut imprimere facit, absque prævia licentia Episcopi illius diœcesis, in qua impressio peragitur. Eo quod nempe excommunicatio hæc, in Lateranensi decreto statuta, confirmata sit per regulam decimam Indicis ; ac proinde sublata non sit per reductionem antiquarum pœnarum (ab Alexandro VII factam) ad pœnas in dicta regula decima contentas.

IV. Aliæ pœnæ in Lateranensi decreto statutæ (nempe librorum absque licentia impressorum amissio et publica combustio, centum ducatorum mulcta, et suspensio per annum exercitii impressionis) non videntur incurri in iis regionibus, in quibus Ecclesia brachii sæcularis auxilio caret. Nam verba decreti supponunt pœnas istas posse ab ecclesiastica potestate coercitive ad effectum deduci. Proinde videntur prolata dumtaxat in hypothesi quod Ecclesia brachii sæcularis auxilio non destituatur.

Hinc qui librum hodie in Gallia absque requisita licentia imprimeret, peccaret quidem graviter, et dictam excommunicationem non reservatam incurreret : at non teneretur impressa exemplaria publice comburere, nec dictam mulctam

solvere, nec per annum ab arte impressoria cessare. Videntur enim ejusmodi pœnæ decretæ, quatenus ab auctoritate publica exequendæ, non ab ipsomet reo.

V. Excommunicatio non reservata, quam incurrunt qui libros absque requisita licentia imprimunt aut imprimere faciunt, non attingit librorum sic impressorum lectores aut detentores. Excommunicantur enim sic imprimentes aut imprimere facientes, non autem libros sic impressos legentes aut habentes (confer Heymans, *de Librorum in Belgio prohibitione*, pagina 186 et 187). Imo nec prohiberi *ex hoc solo capite* ejusmodi librorum lectionem, frat in videbimus.

§ III.

Enumerantur variæ species librorum, qui sunt prohibiti, quamvis designati non reperiantur in secunda parte Indicis, id est, in catalogo librorum nominatim prohibitorum.

Jam supra, capite 6, propositione 4, falsam probavimus opinionem eorum qui putarunt, prohibitos non effici libros per solas generales regulas Indicis, sed tunc dumtaxat quando *nominatim* proscribuntur, et in eam partem Indicis inseruntur, quæ libros *nominatim* prohibitos enumerat. Certum nempe est atque tenendum, de prohibitorum numero esse libros omnes, qui pertinent ad varias species in generalibus Indicis regulis proscriptas. Quænam autem sint istæ species, et num certi quidam libri ad eas pertineant necne, sub præsenti paragrapho expendendum venit.

Propositio Iª — *Prohibiti remanent libri omnes qui ante annum* 1515 *a Summis Pontificibus aut Conciliis œcumenicis prohibiti fuerunt.* — Constat regula 1 Indicis, qua ejusmodi anteriores librorum proscriptiones confirmantur.

Propositio IIª. — *Hæresiarcharum libri omnes, quæcumque sit materia de qua tractent, sunt prohibiti.* — Constat regula 2 Indicis. Hinc tractatus etiam *matheseos*, ab hære-

siarcha conscriptus, et in quo nihil occurrit catholicæ religioni contrarium, est certo prohibitus. Cujus prohibitionis (quæ *in odium auctoris* dicitur) scopus est, ne fideles, libros hæresiarcharum de se bonos legendo, ad legenda eorumdem perfida scripta, cum summo fidei discrimine alliciantur.

PROPOSITIO IIIª. — *Hæreticorum libri, de religione ex professo tractantes, sunt prohibiti.* — Eos enim expresse prohibet Bulla *Cœnæ*, et quidem sub excommunicatione reservata, ut supra vidimus. Præterea eos prohibet regula secunda Indicis per hæc verba : *Hæreticorum libri qui de religione quidem ex professo tractant, omnino damnantur.* Insuper eos etiam prohibet regula decima Indicis. Nam regula illa prohibet sub excommunicatione non reservata *libros hæreticorum vel cujusvis auctoris scripta ob hæresim vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata atque prohibita*. Porro de hoc numero sunt *libri hæreticorum de religione tractantes*.

PROPOSITIO IVª. — *Hæreticorum libri de religione non tractantes, sed vel unicam hæresim continentes, sunt prohibiti.* — 1° Expresse per Bullam *Cœnæ*, et quidem sub excommunicatione reservata, ut superiori paragrapho vidimus. 2° Per regulam decimam Indicis sub excommunicatione non reservata, ut constat ex modo relatis hujus regulæ verbis.

PROPOSITIO Vª. — *Hæreticorum libri, etiamsi de religione non tractent nec ullam hæresim contineant, sunt prohibiti, nisi Ordinariorum auctoritate fuerint examinati et approbati.* — Nam regula secunda Indicis de omnibus hæreticorum libris de religione non tractantibus, dicit, eos *permitti*, si fuerint *a theologicis catholicis, jussu Episcoporum et Inquisitorum examinati et approbati*. Hoc ipso autem eadem regula prohibitos decernit libros hæreticorum omnes de religione non tractantes (ac proinde illos etiam qui nullam hæresim continent) si non fuerint dicto modo examinati et approbati.

PROPOSITIO VIª. — *Liber auctoris qui fuit catholicus quando illum scripsit, sed qui ante vel postea fuit hæreticus, est prohibitus : potest tamen permitti si fuerit ab aliqua universitate catholica, vel Inquisitione generali approbatus.* — Constat ex regula secunda Indicis.

PROPOSITIO VII^a. — *Versiones Veteris Testamenti, in alia quam vulgari lingua, et a Vulgata diversæ, ita sunt prohibitæ, ut possit tamen doctis et piis earum lectio ab Episcopis permitti, etiamsi versiones illæ ab hæreticis factæ fuerint.* — Sic enim habet regula secunda Indicis: « Librorum autem « Veteris Testamenti versiones, viris tantum doctis et piis, « judicio Episcopi concedi poterunt; modo hujusmodi ver- « sionibus, tanquam elucidationibus Vulgatæ editionis ad « intelligendam Sacram Scripturam, non autem tanquam « sacro textu, utantur. » Ibi agitur de versionibus a Vulgata diversis, ut patet. At non agitur de versionibus in lingua vulgari; quia de iis expresse et aliter statuitur regula quarta. Quod autem verba hæc includant etiam ejusmodi versiones ab hæreticis compositas, patet, tum ex eo quod generalia sint, tum ex oppositione cum phrasi sequenti, in qua dicitur, *versiones vero Novi Testamenti ab auctoribus primæ classis hujus Indicis factæ nemini concedantur*. Quod autem circa ejusmodi versiones Veteris Testamenti statuitur, idipsum, sub finem secundæ regulæ, applicatur illi versioni totius Bibliæ quæ *Biblia Vatabli* vulgo dicitur; itemque Bibliæ Isidori Clarii Brixiani, si ab ea auferantur prologus et prolegomena. Si tamen dictæ versiones fuerint, *hæreticorum opera impressæ*, cadunt sub aliam prohibitionem, de qua infra, propositione 10.

PROPOSITIO VIII^a. — *Aliæ, præter Vulgatam Novi Testamenti versiones, etsi in alia quam vulgari lingua, sunt prohibitæ si auctores habeant hæreticos: secus, si a catholicis factæ sint.* — Constat his regulæ secundæ verbis: « Versiones vero Novi Testamenti ab auctoribus primæ clas- « sis hujus Indicis factæ nemini concedantur. » Auctores, primæ classis sunt hæresiarchæ et alii hæretici. Unde ibi agitur de Novi Testamenti versionibus quæ auctores hæreticos habent. Non autem agitur de solis versionibus in lingua vulgari; tum quia de istis specialiter disponitur regula quarta; tum quia verba generalia sunt, ac proinde versiones etiam latinas comprehendunt. Sed neque agitur de Vulgata, cum agatur de versionibus auctores hæreticos habentibus. Tandem ex eo quod prohibeantur ejusmodi latinæ ver

siones, *ab auctoribus hæreticis factæ*, sequitur permitti eas quæ auctores habent catholicos.

Propositio IX^a. — *Sacræ Scripturæ versiones in lingua vulgari, si non fuerint a Sede Apostolica approbatæ aut habeant adnotationes ex sanctis Patribus vel catholicis doctoribus desumptas, ita sunt prohibitæ ut legi aut retineri nequeant absque obtenta licentia : licentiam autem illam dare nequeunt jure ordinario Episcopi qaoad diœcesanos, nec Prælati regulares quoad subditos suos : at si versiones vernaculæ ab Apostolica Sede approbatæ fuerint, vel cum dictis annotationibus editæ, non videtur necessaria ulla licentia, ut legi ac retineri licite possint.* — Antequam triplicem conclusionis partem probemus, prænotabimus quid variis temporibus circa ejusmodi Sacræ Scripturæ in linguam vulgarem versiones statutum fuerit.

1° Per regulam quartam Indicis, generatim et sine ulla exceptione prohibitum est, ne absque licentia versiones istæ legerentur aut haberentur. Et vi ejusdem regulæ potuit licentia hæc concedi tum ab Episcopo, tum ab inquisitore, cum consilio parochi vel confessarii. En verba ipsa : « Cum « experimento manifestum sit, si Sacra Biblia vulgari lingua « passim sine discrimine permittantur, plus inde (ob ho- « minum temeritatem) detrimenti quam utilitatis oriri, hac « in parte judicio Episcopi aut inquisitoris stetur, ut cum « consilio parochi vel confessarii, Bibliorum a catholicis « auctoribus versorum, lectionem in vulgari lingua eis con- « cedere possint, quos intellexerint ex hujusmodi lectione « non damnum, sed fidei atque pietatis augmentum capere « posse ; quam facultatem in scriptis habeant. Qui autem « absque tali facultate ea legere seu habere præsumpserit, « nisi prius Bibliis Ordinario redditis, peccatorum absolutio- « nem percipere non possit. » Poterat ergo primum quilibet Episcopus dictam licentiam concedere, non generalem seu toti diœcesi, sed singulis personis, cum parochi aut confessarii consilio. At

2° « In concedenda ejusmodi licentia paulatim remissius « agi cœptum est ; ita ut necessaria diligentia ac prudentia « Episcopi et inquisitores hac in re passim non uterentur.

« Videns ergo Sixtus V id in animarum perniciem cedere, « Sacræ Congregationi Sancti Officii jussit, ut hasce licen- « tias sibi reservaret. Postmodum Clemens VIII, ne, ex eo « quod regula quarta in nova Indicis editione reimprimere- « tur, putarent Episcopi et inquisitores sibi reddi potestatem « dictas facultates concedendi, eos monuit haud ita esse ; « sed in suo robore remanere præfatam reservationem » (Zaccaria, *Storia polemica*, libro 2, dissert. 3, parte 2, cap. 1, n. 9). Habetur declaratio hæc Clementis VIII, in illa Indicis parte quæ inscribitur, *observationes ad regulam quartam et nonam, Clementis Papæ VIII jussu editæ*, estque tenoris sequentis :

« Animadvertendum est circa suprascriptam quartam « regulam Indicis..., nullam per hanc impressionem et « editionem (1) de novo tribui facultatem Episcopis vel inqui- « sitoribus aut regularium superioribus, concedendi licen- « tiam emendi, legendi aut retinendi Biblia vulgari lingua « edita, cum hactenus, mandato et usu sanctæ romanæ et « universalis Inquisitionis, sublata eis fuerit facultas conce- « dendi hujusmodi licentias legendi vel retinendi Biblia « vulgaria, aut alias Sacræ Scripturæ tam Novi quam Vete- « ris Testamenti partes, quamvis vulgari lingua editas. »

3° Sub Benedicto XIV, anno 1757, decreto Sacræ Congregationis Indicis, ad præmissam Clementis VIII declarationem adnexa est sequens additio :

« Quod si hujusmodi Bibliorum versiones vulgari lingua « fuerint ab Apostolica Sede approbatæ, aut editæ cum an- « notationibus desumptis ex sanctis Patribus vel ex docti « catholicisque viris, *conceduntur*. » Valde attendenda es additio hæc. Antea enim omnes generatim et sine exception versiones vernaculæ prohibebantur, nec poterant legi sin licentia. In hac autem additione, de versionibus *a Sed*

(1) Id est, per novam editionem Indicis quam ille Pontifex publicaba et in qua reponebatur regula quarta sine ulla mutatione : ex quo nor nulli contendere potuissent reddi Episcopis dictam potestatem, quæ e ablata fuerat.

Apostolica approbatis, vel dictas *annotationes*, *habentibus* dicitur eas *concedi*.

4° Tandem in monito Sacræ Congregationis Indicis, 7 januarii 1836, generalibus Indicis regulis adnexo, sic habetur : « Censuit eadem Sacra Congregatio, revocanda iterum esse in omnium memoriam, quæ alias decreta sunt, « vernaculas nimirum Bibliorum versiones non esse permittendas, nisi *quæ fuerint ab Apostolica Sede approbatæ, aut* « *editæ cum adnotationibus desumptis ex sanctis Ecclesiæ* « *Patribus, vel ex doctis catholicisque viris* (ex decreto « S. Congregationis Indicis, 15 junii 1757, in addit. ad reg. « Indicis) : iis præterea omnino insistendum quæ per regulam quartam Indicis, et deinceps ex mandato S. M. Clementis VIII, in eam causam præstituta sunt. »

Hisce prænotatis, ad positæ conclusionis probationem gressum faciamus.

Probatur prima pars. — Nimirum ita prohibitas esse versiones in lingua vulgari, ut nequeant licite legi ac retineri absque licentia ; saltem si agatur de versionibus quæ non fuerunt a Sede Apostolica approbatæ, nec habent annotationes ex sanctis Patribus vel catholicis doctoribus desumptas. Nam regula quarta, modo transcripta, omnes generatim in vulgari lingua versiones prohibet absque obtenta licentia, ut patet ex ipsius tenore. Ab ista quidem generali prohibitione videntur excipiendæ vernaculæ versiones a Sede Apostolica approbatæ vel cum dictis annotationibus editæ, ut infra dicimus. At cæteræ saltem sub regulæ quartæ prohibitione comprehenduntur.

Probatur secunda pars. — Nimirum ejusmodi licentiam dari non posse ab Episcopis et Prælatis regularibus. Equidem vi regulæ quartæ licentiam illam dare poterat jure ordinario Episcopus diœcesanis suis, et Prælatus regularis suis subditis. Sed potestas hæc fuit eis ablata, ut patet ex modo transcripta Clementis VIII declaratione. Ergo carent potestate ejusmodi licentias concedendi.

Probatur tertia pars. — Nimirum haud necessarium esse ullam licentiam ad legendas vernaculas versiones quæ fuerunt a Sede Apostolica approbatæ, vel cum supradictis

annotationibus editæ. Nam in supratranscripto decreto anni 1757 de istis versionibus expresse dicitur, *conceduntur*. Porro dum dicitur de libris, *conceduntur*, seu (quod idem est) *permittuntur*, id sonare videtur posse legi ac retineri libros istos absque ulla licentia.

Fateor tamen mihi difficultatem facere supratranscriptum monitum anni 1836, in quo dicitur « *non permittendas esse* « vernaculas versiones nisi quæ fuerint ab Apostolica Sede « approbatæ, aut editæ cum adnotationibus, etc. » Nam hic loquendi modus aliquatenus supponere videtur necessariam esse permissionem, etiam quoad versiones a Sede Apostolica approbatas aut cum dictis annotationibus editas. Ob istam difficultatem, quam doctioribus enucleandam relinquo, tertiam conclusionis partem non asserui absolute, sed dixi *videtur*.

Propositio Xª. — *Prohibita sunt Biblia Sacra hæreticorum opera impressa, vel eorumdem annotationibus, argumentis, summariis, scholiis et indicibus aucta.* — Id decernitur in ea parte Indicis quæ inscribitur, *Decreta de libris prohibitis nec in Indice nominatim expressis*, § 1. Hæc autem dispositio non derogat regulæ secundæ, seu præsens propositio non contradicit propositioni septimæ, in qua diximus ab Episcopis permitti posse latinas versiones Veteris Testamenti, ab hæreticis factas. Nam in modo citato decreto, prohibentur dumtaxat « *Biblia Sacra hæreticorum opera impressa,* « vel eorumdem annotationibus, argumentis, summariis, « scholiis et indicibus aucta. » Si ergo versiones Veteris Testamenti, ab hæreticis factæ, non *sint impressa hæreticorum opera* (1), et præfata addimenta non habeant, non cadunt sub dicti decreti prohibitionem.

Propositio XIª. — *Certum non videtur prohibitos hodie esse, vi regulæ sextæ Indicis, libros vulgari idiomate de controversiis inter catholicos et hæreticos.* — Nam regula ista loquitur relative ad tempus in quo scribebatur. Si

(1) Fieri potest, verbi gratia, ut versio alicujus hæretici denuo edatur a catholicis. Tunc autem non imprimeretur *hæreticorum opera.*

nempe habet : « Libri vulgari idiomate de controversiis in« ter catholicos et hæreticos *nostri temporis* disserentes, « non passim permittantur, sed idem de iis servetur quod de « Bibliis vulgari lingua scriptis statutum est. » Verba hæc *nostri temporis* innuere videntur ejusmodi statutum transitorium fuisse utpote ad controversias quæ tunc temporis agitabantur relativum. Si tamen aliter Sacra Congregatio Indicis aut doctores catholici sentiant (quod ignoro) hanc meam interpretationem prorsus desero.

Propositio XII[a]. — « *Libri qui res lascivas seu obscœ*« *nas ex professo tractant, narrant aut docent, omnino pro*« *hibentur. Antiqui vero ab Ethnicis conscripti, propter* « *sermonis elegantiam et proprietatem, permittuntur ; nulla* « *tamen ratione pueris prælegendi sunt.* » Sunt ipsamet verba regulæ septimæ Indicis. Dum autem ibi dicitur *permitti* ethnicorum libros, res lascivas ex professo tractantes, intellige *de jure positivo*. Nam iis omnibus quibus occasio proxima peccandi esse possent, *jure naturali* prohibiti remanent.

Propositio XIII[a]. — *Libri qui obscœna per transennam continent, sed de iis ex professo non tractant, non sunt jure positivo prohibiti.* — Sequitur ex eo quod regula septima Indicis prohibeat tantum libros de ejusmodi obscœnis *ex professo* agentes. At contingere potest ut liber obscœna continens, non tamen de iis *ex professo* tractans, sit *de jure naturali* prohibitus quoad certas personas ; quoad eas nempe quibus foret occasio proxima peccandi.

Propositio XIV[a]. — *Libri qui vocantur* Romans, *necnon diariorum pagellæ (les feuilletons), si in tractandis, narrandisve aut docendis obscœnis præcipue versentur, sub regulæ septimæ prohibitionem certo cadunt.* — Nam tunc de obscœnis *ex professo* agere scripta ista censenda sunt.

Propositio XV[a]. — *Libri omnes, sortilegia seu divinatoriam artem tradentes, sunt prohibiti.* — Nimirum per regulam nonam Indicis, et per Constitutionem Sixti V, nonis januarii 1585.

Propositio XVI[a]. — *Libri certa lingua initio editi, et prohibiti, eodem modo prohibiti censendi sunt in quamcumque*

linguam postea vertantur. — Constat ea parte Indicis quæ inscribitur *instructio Clementis VIII,* sub titulo *de Prohibitione librorum,* § 6. Item ex monito 4 martii 1828, quod habetur post regulas Indicis, sub finem.

PROPOSITIO XVII^a. — *Prohibiti sunt « de sanctis Petro et « Paulo libri omnes, tam impressi quam manuscripti, in quibus asseritur et defenditur, quod S. Petrus et S. Paulus « sunt duo Ecclesiæ principes qui unicum efficiunt: vel sunt « duo Ecclesiæ catholicæ coryphæi ac supremi duces, summa « inter se unitate conjuncti: vel sunt genuinus universalis « Ecclesiæ vertex, qui in unum divinissime coaluerunt: vel « sunt duo Ecclesiæ Summi Pastores ac præsides, qui unicum caput constituunt; atque ita explicantur, ut ponatur « omnimoda æqualitas inter S. Petrum et S. Paulum, sine « subordinatione S. Pauli ad S. Petrum in potestate suprema universalis Ecclesiæ.* » — Ita in ea parte Indicis quæ inscribitur, *Decreta de libris prohibitis nec in Indice nominatim expressis*, § 4, n. 11.

PROPOSITIO XVIII^a. — *Prohibita sunt « Missalis Romani « omnia exemplaria alterata post edictum Pii V.* » Vide inter citata decreta, § 4, n. 4.

PROPOSITIO XIX^a. — *Prohibitæ sunt « Rituali Romano additiones omnes factæ aut faciendæ post reformationem « Pauli V, sine approbatione Sacræ Congregationis Rituum.* » — Ibidem, § 4, n. 7.

PROPOSITIO XX^a.— *Prohibitæ « Litaniæ omnes, præter antiquissimas et communes, quæ in Breviariis, Missalibus, « Pontificalibus ac Ritualibus continentur, et præter Litanias de Beata Virgine, quæ in sacra æde Lauretana decantari solent.* » — Ibidem, § 4, n. 3. Clemens VIII Constitutione *Sanctissimus*, octavo idus septembris 1601, prohibuerat tantum ne quis, absque licentia Sacræ Rituum Congregationis alias Litanias *in publicum edere, aut publice recitare* præsumeret, præter eas quæ in Breviariis, Missalibus, Pontificalibus ac Ritualibus continentur, necnon solitas Litanias Beatissimæ Virginis (vide apud Ferraris, verbo *Litaniæ*, n. 11). Sed in citato decreto absolute prohibitio decernitur. Unde idem quoad istas Litanias prohibitas currit jus ac quoad

libros prohibitos; ac proinde non tantum licite nequeunt in publicum edi aut publice recitari, sed neque privatim legi aut retineri.

PROPOSITIO XXIª. — *A prædicta prohibitione excipi Litanias sanctissimi nominis Jesu, affirmant doctores communiter (testante Lucio Ferraris); sed in contrarium facere videntur plures Sacræ Rituum Congregationis decisiones.* — In Gallia et pluribus aliis regionibus universaliter viget consuetudo Litanias Sanctissimi Nominis Jesu recitandi; immo et in euchologiis seu precum formulis, ad usum fidelium cum Ordinariorum approbatione editis, Litaniæ istæ imprimi solent. Hinc non parum mirationis, ne dicam offensionis, apud dictarum regionum fideles atque ipsum clerum excitari solet, quando asseritur ejusmodi Litaniarum prohibitio. Abs re igitur non erit de quæstione illa nonnihil attingere. Referemus 1° quid doceat Ferraris : 2° transcribemus Sixti V Constitutionem, qua trecentorum dierum indulgentia Litanias sanctissimi nominis Jesu recitantibus conceditur : 3° præcipuas colligemus Sacræ Rituum Congregationis hac de re declarationes.

I. *Quid doceat Ferraris.* — Sic habet, verbo *Litaniæ*, n. 9 : « Litaniæ sanctissimi nominis Jesu sunt illæ, quæ con-
« tinent varia attributa et encomia ipsius sanctissimi nomi-
« nis Jesu, ad similitudinem Litaniarum Beatissimæ Virgi-
« nis Dei Genitricis Mariæ; quæ cum recitantur, cuilibet ex
« ipsis respondetur *Miserere nobis*.

« Dubitarunt *aliqui* ex scriptoribus, an hæc Litaniæ sint
« censendæ prohibitæ, attenta Constitutione 122 Clementis
« VIII, incipiente *Sanctissimus*, et declaratione Sacræ Con-
« gregationis Rituum (in *Alexandrina*, 15 maii 1608, infra
« adducenda), in qua conceditur recitari solas litanias sanc-
« torum, et alias Beatissimæ Virginis Mariæ Laureti recitari
« solitas.

« At nihilominus affirmant *omnes communiter*, tales sanc-
« tissimi nominis Jesu litanias *esse approbatas a Sede Apos-
« tolica*, ac per consequens non includi in prohibitione gene-
« rali Clementis VIII, et Sacræ Congregationis Rituum 15
« maii 1608; quia videntur solum loqui de litaniis à Sede

« Apostolica alias non approbatis. Sixtus enim V, Constitu-
« tione incipiente *Reddituri* (in Bullario Rodriguez tomo 2,
« inter Bullas Sixti n. 26), ad instantiam patrum Carmeli-
« tarum discalceatorum concessit trecentos dies indulgentiæ
« recitantibus dictas litanias sanctissimi nominis Jesu ; quod
« satis indicat tales litanias esse a Sede Apostolica appro-
« batas, et posse ab omni fideli absque scrupulo recitari.
« Gobat (in *Quinario*, tract. 4, n. 602), Lezana (in *Summa*,
« verbo *Litaniæ*, n. 5), Quarti (in *Appendice de litaniis sanc-*
« *torum*, sect. 1, puncto 1), Clericati (*Spighe raccolte*, verbo
« *Litaniæ*, n. 222), et alii passim. »

II. *Constitutio* REDDITURI *Sixti V.* — Constitutionem illam non inveni in Bullario Romano : sed in extenso eam refert Emmanuel Rodericus in opere suo inscripto, *Nova collectio et compilatio privilegiorum Apostolicorum regularium mendicantium et non mendicantium*, tomo secundo, inter Bullas Sixti V, numero vigesimo sexto, pagina 464, edit. Antuerpiæ 1623. Est autem Bulla hæc tenoris sequentis :

« Sixtus Papa V ad perpetuam rei memoriam. Reddituri
« de commisso nobis grege Dominico in extremo judicio ra-
« tionem, summis, ut tenemur, affectibus singulos Christi
« fideles, quos hostis humani generis a justitiæ limitibus
« sæpe divertit, nostro piissimo Redemptori ab omni labe
« mundatos restituere, eosque sibi acceptabiles et bonorum
« efficere cupimus sectatores, ut per grata et accepta Deo
« opera, illius qui misericordiarum Pater est gratiam et
« misericordiam valeant facilius reperire, et nos in ipsa ra-
« tione reddenda divinæ justitiæ possimus evadere ultionem.
« Cum itaque (sicut accepimus) dilecti filii fratres ordinis
« gloriosissimæ Dei genitricis semperque Virginis Mariæ
« de monte Carmeli Congregationis discalceatorum, mentes
« Christi fidelium, in his quæ ad fidem et sanctissimorum
« sacramentorum usum et frequentiam spectant, præsertim
« degentium in partibus vicinis hæreticorum, confirmare
« et consolidare, ac singulis quintis feriis festo novem lec-
« tionum vacantibus missam de sanctissimo Eucharistiæ
« sacramento, vel de festo, aut feria celebrare solent : nos
« hanc cœptam laudabilem et salutiferam consuetudinem

« Apostolica auctoritate, tenore præsentium approbantes
« et confirmantes, monemus et hortamur in Domino fratres
« discalceatos prædictos, ut ubique, præsertim in partibus
« vicinis dictorum hæreticorum et in Indiis eamdem consue-
« tudinem prosequentes, suis prædicationibus populos ad
« fidem devotionem et frequentem usum hujus Sacramenti
« allicere et invitare diligenter curent.

« Ut autem fratres prædicti libentius præmissa peragant,
« et Christi fideles illis intersint, quo ex dono cœlestis gra-
« tiæ conspexerint se uberius esse refectos, de Omnipotentis
« Dei misericordia, ac Beatorum Petri et Pauli Apostolo-
« rum ejus auctoritate confisi, fratribus discalceatis, et Chris-
« ti fidelibus prædictis, qui in illorum ecclesiis et præ-
« fatis quintis feriis missæ, centum; qui vero prædicationi
« aut lectioni verbi Dei interfuerint, alios centum; necnon
« qui ad orandum accesserint interim, quinquaginta dies;
« qui denique confessi eo die ibi communicaverint, tres
« annos et totidem quadragenas, de eis injunctis seu alias
« quomodolibet debitis pœnitentiis misericorditer in Domino
« relaxamus.

« Et quia non est aliud nomen sub cœlo, in quo nos opor-
« teat salvos fieri nisi nomen Jesu, idcirco omnibus et sin-
« gulis Christi fidelibus qui hoc modo salutaverint alios
« nempe suo vulgari, seu latino, sermone, *Laudetur Jesus*
« *Christus*, et his qui sic responderint. *In sæcula*, vel *Amen*,
« aut *Semper*, utrisque tam salutantibus quam responden-
« tibus quinquaginta, ubicumque id factum fuerit: qui au-
« tem nomen Jesu ore nominaverint reverenter, vel nomen
« Mariæ, viginti quinque dies; qui vero in mortis articulo
« ore vel corde (si ore non potuerint) idem nomen invoca-
« verint, dummodo ante habuerint consuetudinem sic sa-
« lutandi vel nominandi idem nomen Jesu, plenariam om-
« nium peccatorum indulgentiam et remissionem.

« *Quique litanias ejusdem sanctissimi nominis recitave-*
« *rint, trecentos ; qui litanias eiusdem Beatæ Virginis*
« *Mariæ, ducentos...* (1), *auctoritate et tenore præmissis*

(1) Pauca verba ibi prætermisi, sed quæ nihil ad rem faciunt. Primo

« *concedimus et elargimur. Volumus autem ut prædictæ* « *litaniæ nominis Jesu et Beatæ Mariæ, juxta morem et* « *consuetudinem in Romana Curia, et domo Beatæ Mariæ* « *Virginis usitatum recitentur ; quod indultum extendatur* « *etiam ad Indos, ubi est eadem necessitas.* Decernentes « præsentes litteras nullo unquam tempore per quascumque « alias litteras Apostolicas revocari, suspendi, aut limitari, « seu illis derogari posse. Et si illis aliquando derogari aut « suspendi, vel revocari aut limitari contigerit in genere vel « in specie, statim in pristinum et eum, in quo antea præ- « missa erant statum, restitutas, repositas et plenarie « reintegratas esse et censeri debere : revocationibus, sus- « pensionibus, limitationibus, derogationibus, aut aliis in « contrarium facientibus quibuscumque non obstantibus. « Cæterum, quia difficile foret præsentes litteras ad singula « quæque loca deferri, volumus et similiter dicta auctoritate « decernimus, quod præsentium transumptis, etiam im- « pressis et manu alicujus notarii publici subscriptis et « sigillo dicti ordinis, seu alicujus personæ in dignitate « ecclesiastica constitutæ communitis, eadem prorsus fides, « tam in judicio quam extra illud adhibeatur, quæ præsen- « tibus adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Datum « Romæ apud sanctum Marcum, sub annulo Piscatoris, die « 11 julii, millesimo quingentesimo septimo, Pontificatus « nostri anno 3. »

III. *Præcipuæ decisiones Sacræ Congregationis Rituum circa litanias sanctissimi nominis Jesu.* — « Congregatio « missionis, exhibens quasdam litanias compositas in hono- « rem nominis Jesu, supplicavit illas approbari, et concedi « licentiam illas passim recitandi. Et Sacra Congregatio « respondit : Non licere alias litanias recitare, nisi jam appro- « batas à Sede Apostolica, et impressas in Breviario Romano. « Die 31 martii 1640 » (apud Gardellini, editione 1824, n. 1065).

enim transcribere dumtaxat volueram aliqua tantum hujus Bullæ verba. Postea vero integram transcribendam duxi : sed ex inadvertentia dicta verba omisi ; et jam opus præ manibus non habeo.

« *Parisiensis.* — Cum ex antiqua consuetudine in eccle-« sia Parisiensi passim recitentur et impressæ post brevia-« ria publice venales habeantur litaniæ nominis Jesu, sup-« plicarunt sacerdotes missionarii pro illarum approbatione. « Et S. Congregatio, antiquis decretis inhærendo, et præ-« sertim decreto sanctæ memoriæ Clementis VIII, abnuit ; « cum Ecclesia non consueverit approbare alias litanias, « quam communes sanctorum, et Sanctæ Mariæ Lauretanæ. « Die 16 Augusti 1642 » (Gardellini, editione 1824, n. 1263).

« *Germaniæ.* — Hactenus ab immemorabili tempore in « tota Germania multi principes et Episcopi, per litteras « demandantes et ad Sacram Rituum Congregationem trans-« missas, exposuerunt, quod frequentissimus usus et maxime « devotio populi fuit, ut tam in privatis orationibus domi, « quam in publicis processionibus et conventibus, sive in « plateis, sive in ecclesiis, *præter litanias omnium sancto-« rum et Lauretanas,* etiam pie recitarentur *infrascriptæ « litaniæ de sanctissimo nomine Jesu,* quæ typis latine et « Germanice in omnium manibus versantur, et jam ante 40 « annos, in fasciculo quarumdam litaniarum, ad instantiam « serenissimi Guglielmi ducis Bavariæ, a Sede Apostolica « approbatæ fuerunt. Verum quia nonnulli sæculares et « etiam regulares per Germaniam ediderunt, Romæ has « litanias esse prohibitas, ac proinde incredibile scandalum « oriatur non modo apud catholicos erga has litanias summe « affectos, sed multo magis apud hæreticos, qui pessime hac « de re loquuntur ; ideo iidem principes et Episcopi devo-« vent et execrantur, ut huic tanto scandalo occurratur; « supplicantes eidem Sanctitati Suæ, ut *has litanias de no-« mine Jesu* auctoritate Apostolica non solum confirmare, « sed per publicum edictum toti christianitati, hoc calamito-« sissimo tempore, singulariter commendare dignaretur.

« Eminentissimi Patres sacris Ritibus præpositi, re ma-« ture considerata censuerunt, *litanias prædictas esse ap-« probandas, si Sanctitati hæc placuerit.* Die 14 aprilis 1646. « Litaniæ vero asservantur in Archivio Congregationis. » (Gardellini, editione 1824, n. 1405).

« Curentque Ordinarii colligere et vetare formulas quas-

« cumque tam impressas quam manuscriptas litaniarum de « quarum approbatione non constat. » (Decretum generale, 3 aprilis 1821, ad dubium 8. Apud Gardellini, editione 1826, n. 4428).

« Precibus monialium Sanctissimæ Conceptionis pro ap-« probatione litaniarum Jesu, quas adhuc canere consueve-« runt ante imaginem Sanctissimi Crucifixi ab antiquo tem-« pore in earum ecclesia asservatam, Sacra Congregatio res-« pondit : Obstare decreta sanctissimæ Inquisitionis id ex-« presse prohibentia. Die 23 decembris 1662. » (Gardellini, editione 1826, n. 2050).

Tandem, anno 1850, inter plura dubia e diœcesi Rupellensi ad Sacram Congregationem transmissa, propositum fuit et istud : *Litaniæ sanctissimi nominis Jesu suntne approbatæ, indulgentiisque ditatæ* ? Ad quod Sacra Congregatio die 7 septembris 1850 respondit : *Negative in omnibus* (vide *Revue theologique*, 5e serie, pag. 101).

Nota. — Hisce præallatis documentis, ab omni conclusione, nonnullis de causis, abstinebo. Pauca dumtaxat adnotabo : 1° versatur difficultas circa illam quæstionem, an litaniæ sanctissimi nominis Jesu *fuerint necne approbatæ,* tum per Constitutionem *Reddituri* Sixti V, tum per citatam declarationem Sacræ Congregationis 14 aprilis 1646 in causa *Germaniæ.* Ad dictam declarationem quod attinet, non videtur ex ipsa peremptorie probari posse ejusmodi approbationem. Equidem Episcopi Germaniæ postulaverunt ut sanctissimi nominis Jesu litaniæ approbarentur et per edictum Pontificium *toti christianitati* commendarentur, et S. Congregatio respondit : *Litanias prædictas esse approbandas, si Sanctitati Suæ placuerit.* Sed an revera Summus Pontifex ita decreverit, et an litaniæ de quibus agebant Germaniæ Episcopi, eædem sint ac litaniæ sanctissimi nominis Jesu in Galliis et aliis regionibus solitæ, mihi saltem non constat. Difficilius perspicitur quomodo dictæ litaniæ non habendæ sint tanquam approbatæ per Bullam Sixti V. Nullus enim (quod sciam) hujus Constitutionis authenticitatem in dubium revocavit. Imo in collectione indulgentiarum quæ *Raccolta* inscribitur, et quam S. Congregatio indulgentia-

rum authenticam declaravit, pluries citatur dicta Sixti V Constitutio. Aliunde dictam indulgentiam dierum 300 concessam fuisse *universaliter*, nec restringi Indultum ad aliquem locum aliquasve personas, videtur ex tenore colligendum ; quamvis difficultatem aliquam faciant verba hæc, *quod indultum extendatur etiam ad Indos, ubi eadem est necessitas.* Cui tamen difficultati responderi potest, ibi vox indultum sonare complexionem gratiarum omnium quæ per Bullam conceduntur, et quarum aliquæ solas Carmelitarum ecclesias respiciunt.

2° Approbationi per dictam Bullam (si revera approbatio hæc admittenda sit) derogari non potuit sine expressa mentione, ob ejusdem Bullæ clausulas.

3° Approbatas non fuisse nec indulgentiis ditatas litanias sanctissimi nominis Jesu exprese declaravit Sacra Rituum Congregatio, ut supra vidimus.

Propositio XXII°. — *Libri anonymi non sunt omes prohibiti.* — Nonnulla hic prænotanda sunt. 1° Concilium Lateranense V, sub pœna excommunicationis prohibuit ne libri absque prævia approbatione imprimerentur. (Vide hocce decretum supra, § 2, quæst. 1). Sed de libris *anonymis*, seu absque nomine auctoris, nihil statuit.

2° Tridentina Synodus, sessione 4, ita decrevit : *Nullique liceat imprimere vel imprimi facere quosvis libros de rebus sacris sine nomine auctoris ; neque illos in futurum vendere, aut etiam apud se retinere, nisi primum examinati probatique fuerint ab Ordinario, sub pœna anathematis et pecuniæ in canone Concilii Lateranensis apposita.*

3° Regula 10 Indicis renovat quidem Lateranense decretum de non imprimendis libris absque prævio examine et obtenta licentia : non autem prohibet libros anonymos, seu absque auctoris nomine impressos.

4° In instructione Clementis VIII, titulo *de Impressione librorum*, § 1, sic decernitur ; *Nullus liber in posterum excudatur, qui non in fronte nomen, cognomen et patriam præferat auctoris. Quod si de auctore non constet, aut justam aliquam ob causam, tacito ejus nomine Episcopo et inquisitori liber edi posse videatur, nomen illius omnino describa-*

tur, qui librum examinaverit atque approbaverit. Ibi quidem prohibetur ne imprimantur libri anonymi : at non prohibetur ne libri annonymi jam impressi legantur. Quibus in antecessum notatis.

Probatur posita conclusio. — Id est, prohibitos non esse libros omnes anonymos. I. Talis prohibitio erui nequit neque ex supradicto decreto Lateranensi, neque ex regula 10 Indicis, neque ex instructione Clementis VIII, ut patet ex prænotatis. Ergo admittenda dumtaxat foret ob citatum Tridentinum decretum. Porro neque hoc decreto prohibentur *omnes* libri anonymi. Nam 1° decretum illud respicit dumtaxat libros *de rebus sacris.* Ergo intelligenda non est prohibitio illa de *omnibus* libris anonymis, sed tantum de iis qui agunt *de rebus sacris*, seu (ut communiter intelligunt doctores) de iis qui de religione ex professo tractant. 2° In prima phrasi decreti, id est, usque ad verbum *neque*, non prohibetur *lectio* dictorum librorum anonymorum de rebus sacris agentium ; sed tantum eorum *impressio*. Equidem in sequenti phrasi dicitur licitum non esse illos *apud se retinere* ; quæ verba implicite lectionem etiam prohibent, cum nequeant legi nisi retineantur seu habeantur ; sed id intelligi posse videtur relative ad verba sequentia, *nisi primum examinati probatique fuerint ab Ordinario.* Ita ut ipsi etiam libri anonymi de rebus sacris agentes vendi, retineri ac legi possint, accedente Ordinarii approbatione.

II. Non esse prohibitos libros anonymos omnes, sed eos dumtaxat qui pravam doctrinam continent, communis videtur doctorum sententia. Attendendum præcipue quid hac de re scripserit Dominicanus Franciscus Forerius, qui deputatis a Tridentina Synodo ad conficiendum Indicem patribus a secretis fuerat, quique dissertationem præmisit Indici a Pio VI publicato. In hac scilicet præfatione sic admonet Forerius : « Tertia vero classis eos libros complectitur qui sine scrip- « toris nomine exierunt in vulgus, et eam doctrinam conti- « nent, quam Romana Ecclesia tanquam catholicæ fidei aut « morum integritati contrariam, refutandam, ac repellen- « dam esse decernit. *Non enim omnes libros*, qui nomen « auctoris non præferunt damnandos putarunt (Patres de-

« putati) ; quandoquidem sæpe viros doctos ac sanctos novimus, ut christiana quidem respublica ex eorum vigiliis fructum caperet, ipsi vero inanem gloriam evitarent, libros optimos sine nomine edidisse ; sed eos tantum qui, aut liquido pravam, aut dubiam fidei doctrinam, sive moribus perniciosam continent. Atvero qui sint hujusmodi aut tales censeri debeant, præter eos qui in hoc catalogo descripti sunt, Episcopi et Inquisitores una cum theologorum catholicorum consilio dijudicabunt. Sed propter nostrorum temporum malitiam, ne in posterum libri sine nomine auctoris edantur, decreto quartæ sessionis Tridentini Concilii, quod incipit *Sed impressoribus*, provisum est. » Hanc Forerii præfationem reperies apud Zaccariam, *Storia polemica*..., pagina 151 et 152, edit Romæ 1777. Ergo persuasum habuit Forerius eorum dumtaxat anonymorum librorum lectionem prohiberi, qui vel *sanæ doctrinæ* vel *bonis moribus adversantur*. Idem docet sanctus Ligorius : « Tertia classis, inquit, continet libros editos sine nomine authoris ; qui *non omnes* (ut bene advertit Lupus...) damnati sunt ; sed tantum illi qui pravam doctrinam tradunt. Sic enim videmus practicari a viris probis et doctis. » (In sua Theologia, libro 7, n. 289).

Nota. — De nonnullis aliis speciebus librorum, prohibitorum, quas prætermittimus. — In ea parte Indicis quæ inscribitur, *Decreta de libris prohibitis nec in Indice nominatim expressis*, enumeratas reperies sub quatuor paragraphis alias nonnullas scriptorum prohibitorum species; quas si recensere vellemus, transcribendi forent de verbo ad verbum quatuor dicti paragraphi. Quoad istas, ad ipsummet librum Indicis lectores remittimus.

§ IV.

A quibusnam dari possit licentia libros prohibitos legendi.

Propositio Iª. — *Licentiam hanc dare nequeunt Episcopi, nec Archiepiscopi, nec Cardinales, nisi hoc eis ex speciali Indulto a Sede Apostolica concessum fuerit.* — Hac de re sic habetur apud Ferraris (verbo *Libri prohibiti*, n. 25): « Licentiæ legendi libros prohibitos non possunt hodie con- « cedi, nisi a Summo Pontifice et Sacra Congregatione « sancti officii, aut a specialiter deputatis ab ipsis. Sic ex- « presse statuit Urbanus VIII, 2 aprilis 1631, Constitutione « incipiente *Apostolatus officium*, ibi : *Neque de cœtero si- « miles licentiæ nisi a Congregatione Sancti Oficii, dum « singulis hebdomadis coram nobis habetur, vel ab aliis per « nos etiam in eadem Congregatione specialiter deputandis « concedantur.* Unde eas concedere non possunt Cardinales, « Episcopi, aut Inquisitores, vel Generales ordinum. »

In editione Cassinensi ejusdem operis, additus est circa libros prohibitos novus articulus, in quo sic habetur § 4 : « Quæstio 3ª : Quisnam concedere debeat legendi libros pro- « hibitos facultatem ? Respondeo : Jus concessum Episcopis « et Inquisitoribus sublatum esse per Constitutionem Gre- « gorii Papæ XV, incipientem *Apostolatus officium*, in qua « statuitur : *De cœtero similes licentiæ nisi a Congregatione « Sancti Officii concedantur.* Deinde istud idem jus con- « cessum fuit Sacræ Congregationi Indicis; habetque ma- « gister Sacri Palatii pro Roma et ejus districtu. Hoc au- « tem notatum volui, ut lectores intelligant, non posse lo- « corum Ordinarios hanc licentiam concedere, nisi illius « concedendæ facultatem habuerint ab Apostolica Sede ; « *quia inferior non potest legem superioris tollere, neque « absolvere a reservatis Papæ*, ut optime advertit Navarrus « (libro 1 *Consiliorum*, tit. 2, consilio 1, quæst. 36), et quia

« per superiorem Constitutionem hujusmodi jus Apostolicæ
« Sedi reservatur. »

« Facultatem (ait sanctus Ligorius) legendi libros prohibitos tam in Bulla (*in Cœna Domini*) quam in Indice, solus Papa, vel Sacra Congregatio Indicis aut Concilii concedere potest. Tantum in casu magnæ necessitatis, ait Viva (q. 5, art. 1, n. 10), posse eam concedere etiam Episcopum. » (S. Ligorius, *Theologia*, libro 7, n. 299).

Propositio IIª. — *Ipsimet Episcopi indigent licentia, ut vetitos libros legere possint.* — « Hic autem (ait citato loco S. Ligorius) quæritur, an ipsi Episcopi possint legere libros prohibitos? Videbatur affirmandum : omnes enim Episcopi, ubi formale tribunal Sancti Officii non adest, sunt inquisitores nati, qui valent via ordinaria procedere contra delinquentes in materia fidei. Sed omnino negandum, cum Sylvio..., Barbosa..., Bonacina..., ex Bullis Julii III *Cum meditatio*, Pauli IV *Quia in futurorum*, ac Pii IV *Cum pro munere*, relatis ab auctoribus præfatis; in quibus tam Episcopis quam Inquisitoribus interdicitur librorum vetitorum lectio; *præterquam* (excipitur) *senioribus et commissariis* hæreticæ pravitatis. Intelliguntur τῷ *commissariis* illi tantum Inquitsiores, quibus commissa est aliqua particularis causa, quique legere possunt tantum libros illam materiam concernentes, et tantum pro tempore quo commissio viget. »

Item Ferraris (verbo *Libri prohibiti*, n. 26), post supra citata verba, *unde eas* (licentias) *concedere non possunt Cardinales, Episcopi, aut Inquisitores, vel Generales ordinum*, ita subjungit : « Immo nec ipsimet possunt tales libros prohibitos legere, nisi a Sede Apostolica, seu per dictam Sacram Congregationem sit eis specialis ad id concessa facultas. » Ad quod probandum adducit Ferraris tres Pontificias Constitutiones.

§ V.

Exponuntur leges ecclesiasticæ circa librorum aliorumve scriptorum impressionem.

Propositio Iª. — *Sub excommunicatione prohibitum est ne quis imprimat aut imprimi procuret librum ullum ullamve scripturam absque examine et approbatione auctoritatis ecclesiasticæ.* — Constat Lateranensi decreto, cujus textum vide supra, § 2, quæstione 1, Constat insuper primis verbis regulæ decimæ Indicis, quibus dictum Lateranense decretum servari præcipitur. Constat etiam capite 2 sessionis 4 Tridentini Concilii. (Vide illos textus supra, § 2, quæstione 1).

Propositio IIª. — *Dicta lex non videtur obligare hodie quoad diaria* (*les journaux*) *in multis locis, ob moralem impossibilitatem eam servandi.* — Loquimur de iis regionibus in quibus sæcularis potestas brachii sui auxilium auctoritati ecclesiasticæ non præstat, et ubi impune diffunduntur multa diaria seu scripta periodica religioni catholicæ ac morum integritati adversantia. In hisce regionibus rei catholicæ plurimi interest ut pravorum ejusmodi diariorum impietas ac dolosæ artes explodantur ; quod nonnisi oppositis diariis viri catholici efficere possunt. Jam vero ea est diariorum in dictis regionibus conditio, ut quotidie, absoluta eorum scriptione, statim absque mora typis mandari debeant. Alioquin enim nova serius traderent, atque eam ob causam lectoribus carerent, seu existere non possent. Proinde censuræ dilationem non patiuntur. Aliunde autem ejusmodi catholicorum diariorum suppressio religioni noxia foret. Ergo servari non posset dicta lex quoad diaria in memoratis regionibus sine notabili rei catholicæ detrimento. Leges autem ecclesiasticas cum gravi detrimento non obligare certum est et extra controversiam omnem positum.

Insuper ob scriptorum multitudinem quæ quotidie nonnul-

lis in locis imprimuntur, impar foret curia episcopalis exequendæ censuræ, eo modo qui præcipitur, idest *gratis et sine dilatione*. Parisiis, verbi gratia, deberent ad id muneris revisores quamplurimi deputari, eisque de sufficienti remuneratione provideri. Quod moraliter, aut etiam physice impossibile existimo. Hinc legitima videtur praxis qua, in præfatis regionibus, diaria sua scriptores catholici edunt absque prævia censura ecclesiastica.

Propositio IIIa. — *Dicta lex non videtur hodie obligare in quibusdam regionibus, quoad scripta multa, religionis aut morum interesse non tangentia* — Hodie nimirum adeo frequens evasit typographicæ artis usus, ut ipsi etiam mercatores programmata sua imprimi curent, quibus mercium qualitates et pretium denuntient. Ad terminos autem legis, ejusmodi etiam scripta censuræ ecclesiasticæ subjici debent, etsi religionis interesse non tangant. Quod provide sane statutum est, quando Ecclesiæ non deerat coercitiva brachii sæcularis potestas, ut efficacius præcaveretur noxiorum scriptorum impressio. Hodie vero in regionibus de quibus loquimur impedire nequit episcopalis curia ne prava scripta impune edantur. Proinde ibi cessat finis ob quem lex, scripta etiam religionis interesse nullatenus attingentia, censuræ subjici præcepit. Aliunde ob eorum scriptorum copiam episcopali curiæ valde onerosa foret eorum revisio. Insuper merito conquererentur dictarum regionum catholici, quod tale onus ipsis inutiliter imponeretur ; siquidem id nequaquam impediret ne perditi homines prava sua scripta in iis regionibus impune ederent.

Unde si agatur de scriptis quæ *manifeste* fidei aut morum interesse non tangunt, videtur non teneri in dictis regionibus catholicos ad ea censuræ ecclesiasticæ subjicienda ; et vicissim non teneri curias episcopales ad ea examinanda et approbanda.

Propositio IVa. — *Viget hodie dicta lex ubique, atque etiam in Gallia, quoad libros aliave scripta, quibus fidei aut morum interesse attingitur.* — Etenim lex illa pars est Indicis. Vigere autem hodiedum atque etiam in Gallia Indicem, supra probatum est. Equidem a cujuslibet ecclesiasticæ

legis obligatione excipiendi sunt casus, in quibus lex servari nequit sine gravi detrimento, et insuper ii in quibus finis legis adæquate cessat : atvero lex de non imprimendis absque prævia censura ecclesiastica libris et scriptis fidei aut morum interesse tangentibus, hodiedum etiam in Gallia observari potest absque detrimento ; et finis hujus legis, nedum cessaverit, quammaxime urget.

1° Observatio legis quoad præfata scripta, non secum fert notabile detrimentum, aut moralem impossibilitatem. Agitur enim dumtaxat de scriptis fidei aut morum interesse tangentibus, quæ a catholicis et Deum timentibus personis ecclesiasticæ censuræ subjicientur (perditi enim scriptores, etsi ad idem teneantur, de facto tamen libros suos in dictis regionibus Episcopo non subjicient). Porro ejusmodi scriptorum non tanta est copia, ut nequeat episcopalis curia circa eam censuræ officium explere. Quod si aliquibus in locis id Episcopo satis onerosum esse possit, ejusmodi tamen onus non videtur habendum pro notabili detrimento, quod a servanda lege eximat. Agitur enim de re quæ sine summo rei catholicæ damno ab Episcopis negligi nequit ; de una scilicet e præcipuis Episcoporum obligationibus, a qua explenda, non fastidium aut aliqualis difficultas, dumtaxat physica aut moralis *impossibilitas* excusare potest.

2° Urget autem hodie, etiam in dictis regionibus, finis legis. Non minus enim hodie, quam cum lex lata est, rei catholicæ interest, ut præcaveatur erronearum et bonis moribus adversarum doctrinarum diffusio. Et notetur noxia potissimum in dictis regionibus esse posse erronea systemata, quæ catholicos et Deum timentes auctores habent ; præsertim si sacerdotali dignitate fulgeant.

Unde revera nulla est ratio cur lex de prævia censura ecclesiastica hodiedum non vigeat, etiam in Gallia, quoad scripta quælibet fidei aut morum interesse tangentia ; qualia sunt libri etiam historici, politici, et de scientiis naturalibus.

Hinc qui ejusmodi scripta hodie in Galliis, prætermissa ecclesiastica censura edit, non tantum graviter peccat, sed et excommunicationem incurrit, nisi eum ignorantia seu bona fides excuset.

Propositio V^a^. — *Excepto casu quo libri auctor in Pontificiis ditionibus degat, requiritur examen et approbatio illius Episcopi, in cujus diœcesi liber imprimitur.* — Constat ex verbis decreti Lateranensis, et regulæ decimæ Indicis (quæ vide supra, § 2, quæst. 1). Nimirum, si Romæ impressio fiat, liber examinandus et approbandus est *per vicarium Summi Pontificis et Sacri Palatii Magistrum, vel personas a Sanctissimo Domino Nostro deputandas* (sunt verba regulæ 10). Si liber alibi imprimatur, fieri debet examen et approbatio per Episcopum loci Ordinarium, aut per aliquem ab ipso deputatum. Excipiendus tamen casus de quo in sequenti propositione : videlicet.

Propositio VI^a^. — « Degentes in statu, Sedi Apostolicæ « mediate vel immediate subjecto, non possunt transmittere « libros, a se compositos, alibi imprimendos, sine expressa « approbatione et in scriptis Eminentissimi ac Reverendis- « simi D. Cardinalis, Sanctissimi Domini Nostri Vicarii, et « magistri Sacri Palatii, si in Urbe ; si vero extra Urbem « existant, sive Ordinarii loci illius, sive ab his deputato- « rum, facultate et licentia, operi infigenda. » — Ita nempe decrevit Alexander VII ; et ipsamet conclusionis verba reperies in ea parte Indicis quæ inscribitur, *Observationes ad regulam decimam, Alexandri Papæ VII iussu additæ.* Solet autem dicta approbatio Romæ dari, non per ipsummet Eminentissimum Cardinalem vicarium, sed per ipsius *vices-gerentem* (qui episcopali dignitate fulget), et per magistrum Sacri Palatii. Hinc est quod illa mea volumina quæ edidi dum Romæ degerem, etsi in Galliis impressa, dictorum vices-gerentis et magistri Sacri Palatii approbationem præ se ferant : cætera autem quæ edidi resumpto jam in Galliis domicilio, præfixam approbationem habent Episcopi illius diœcesis, in qua typis mandata sunt. Quo adnoto, quia nonnulli in hac approbationum voluminibus meis præfixarum varietate nescio quid mysterii sibi videre visi sunt. In causa est quod quinquienno Romæ degerim, et postea domicilium in Gallia resumpserim.

Propositio VII^a^. — *Quando quis librum subjicit Episcopo illius diœcesis, in qua eum imprimi vult, tenetur Epis-*

copus ille librum, per se vel per alios ad id deputatos, examinare, et approbare, si approbatione dignus sit: immo ad dandam illam approbationem GRATIS *et* SINE DILATIONE *teneatur sub excommunicationis pœna,* — Constat istis decreti Lateranensis verbis :« Et per eorum manu propria subs« criptionem, sub excommunicationis sententia gratis et « sine dilatione imponendam, approbentur. » Atque id expressis verbis confirmat regula decima Indicis (vide utrumque textum in extenso, supra, § 2, quæstione 1). Unde Lex ecclesiastica cuilibet libertatem reliquit libros typis mandandi ubi libuerit. At necessariam decrevit approbationem Ordinarii diœcesis, in qna impressio fieret. Simul autem voluit ut Ordinarius librum ipsi subjectum et in ipsius diœcesi imprimendum teneretur examinare, et approbare, si approbationem mereretur.

PROPOSITIO VIII^a^. — *Approbationem recusare nequit Episcopus ex eo quod liber opiniones contineat, ab eis quas ipse tenet diversas ; sed tantum ex eo quod sanæ doctrinæ vel bonis moribus adversetur ; vel alio ex capite (attentis circumstantiis) detrimentum aliquod rei catholicæ allaturus merito judicetur.* — Patet ex fine legis, qui non alius fuit quam librorum, saluti animarum quoquomodo noxiorum impressionem præpedire. Et confirmatur ex sapientissimis regulis, quas librorum examinatoribus sequendas præscripsit Benedictus XIV, celebri sua Constitutione *Sollicita,* septimo idus Julii 1753 (eam impressam reperies sub initium Indicis).

PROPOSITIO IX^a^. — *Contra Episcopum qui approbationem injuste recusat datur appellatio.* — Datur enim appellatio contra Episcopum a quocumque injusto gravamine. Sed qui librum vult in aliqua diœcesi typis mandare, jus habet, ex dictis, ut Episcopus illius diœcesis approbationem concedat, si liber eam mereatur. Ergo si Episcopus approbationem injuste deneget, ab ipsius denegatione appellari poterit. Hinc qui ab Episcopo injuste sibi denegatam existimat imprimendi licentiam, licite potest ad Archiepiscopum, vel immediate ad Sedem Apostolicam, recurrere.

PROPOSITIO X^a^. — *Approbatio quam lex requirit, et quam tenetur Episcopus dare, si liber eam mereatur, est appro-*

batio negativa, non autem positiva. — Dicitur approbatio *positiva*, quando liber laudatur et commendatur : *negativa* quando declaratur dumtaxat nihil obstare quominus typis mandetur. Porro lex non requirit ut liber laudibus extollatur, sed dumtaxat ut Episcopus, post examen, judicaverit nihil pravi in eo reperiri, nullumque rei catholicæ damnum ex ejus impressione oriturum. Unde sufficit nuda imprimendi licentia. Et solet licentia hæc dari per verbum *Imprimatur*, vel per verba *Nihil obstat quin imprimatur*, aut similia. Equidem potest Episcopus, si ita visum fuerit, librum tanquam eximium, eruditione præstantem, summe utilem etc., extollere. At salebrosa hæc res est. Qui enim sic laudat, suas facit operis opiniones, et indirecte declarat sibi ex propria scientia notum esse librum, et non tantum ex relatione examinatorum. Hinc si errores in eo libro postea reperiantur, merito Episcopus carpetur, quod non laudanda laudaverit. E contra si negativa dumtaxat approbatio fuerit apposita, non poterunt libri opiniones Episcopo tribui; et casu quo perperam imprimi permissus sit, lapsus hic deputatis examinatoribus tribuetur, non ipsi Episcopo.

Propositio XI[a]. — *Quoad imprimendos regularium libros, non sufficit dicta Ordinarii approbatio, sed requiritur insuper superiorum regularium licentia, recognitis juxta respectivas ordinum Constitutiones libris.* — Constat capite 2, sessionis 4 Tridentini Concilii (vide textum supra, § 2, quæst. 1, n. 3), et *instructione* Clementis VIII, regulis Indicis adjecta, titulo *de Impressione librorum*, § 2.

PARS IV.

DE LEGATIS *A LATERE*, NUNTIIS,

VICARIIS APOSTOLICIS, AC PROTONOTARIIS.

Quinque instituemus hujusce partis quartæ sectiones : quarum *prima*, gravitate sane præcipua, erit de jure Summi Pontificis suam in universo mundo jurisdictionem exercendi per Legatos Nuntiosve ac Vicarios Apostolicos : *Secunda* de variis Pontificiorum Legatorum speciebus, et de causis ob quas variæ illæ species inductæ sint : *Tertia* de potestate seu juribus Legatorum a latere ac Nuntiorum : *Quarta* de Vicariis Apostolicis : *Quinta* demum de protonotariis.

SECTIO I.

De jure Summi Pontificis suam in universo mundo jurisdictionem exercendi per Legatos, Nuntios, et Vicarios Apostolicos.

De gravissima illa quæstione disseremus hoc ordine : 1° errores exponemus : 2° præfatum jus Romani Pontificis probabimus ex primatu jurisdictionis ei divinitus collato : 3° idem jus firmabimus ex constanti Ecclesiæ praxi : 4° et conciliorum auctoritate : 5° concludemus Gallicanum circa Legatos et Nuntios systema erroneum esse, necnon seditiosum et in schisma inducens.

CAPUT I.

EXPONUNTUR ERRORES.

« Agitur de graviori atque insigniori jure primatus, in Petro ejusque successoribus a Christo instituti ; quo præditus Romanus Pontifex, dum agnorum et ovium sibi concre-
« ditorum curam gerit universam, suo fungitur Apostolico
« munere per ecclesiasticos viros, sive stabiles, sive ad tem-
« pus, veluti magis expedire censuerit, delegatos, in iis dis-
« sitis locis, ubi ipse interesse non potest ; præcipiens eisdem

« ut ibi suas vices obeant, eamque jurisdictionem exerceant « quam is per se, si adesset, exerceret. » (Pius VI, in *Responsione super Nunciaturis*, capite 8, n. 1.)

Porro jus illud Romani Pontificis, post Protestantes, negare ausi sunt Marcus Antonius de Dominis, Richerius, Febronius, aliique similes reprobatæ doctrinæ scriptores. Horum errores in praxim reducere, sub Pio VI, attentarunt quatuor Germaniæ Archiepiscopi, quos condemnavit dictus Pontifex celebri suo dogmatico rescripto, quod *Responsio super Nunciaturis* inscribitur.

Item a Gallicano systemate præfatum jus Sedis Apostolicæ oppugnatur ac rejicitur. Hos errores breviter sub præsenti capite, adductis nonnullis documentis, exponendos duximus.

I. *Quid docuerint Marcus Antonius de Dominis, Richerius et Eybel?* — Non negarunt mitti posse a Romano Pontifice Legatos ac Nuntios *ad tempus*, ob extraordinarium aliquem casum id remedii exposcentem : at stabiles cum jurisdictione mitti Legatos et Nuntios, abusum esse contenderunt, quo Sedes Apostolica propria Episcoporum jura invasit. De quo sic quatuor Germaniæ Metropolitanos, qui eumdem errorem amplexati erant, Pius VI alloquitur (in *Responsione super Nunciaturis*, cap. 8, sectione 2, n. 18 : « Vos « decepti contenditis, jus Apostolicæ Sedis mittendorum cum « jurisdictione Nuntiorum, et exercendæ suæ primatialis po- « testatis in diœcesibus aliorum Episcoporum, tunc tan- « tum vindicare sibi locum posse, ubi casus extraordinariæ « necessitatis advenerit. Fuit hæc opinio a Marco Antonio « de Dominis primum invecta, in impio illo *de Republica ec- « clesiastica* libro : quam postea palam et aperte amplexus « est Edmundus Richerius, in scriptis *de Potestate ecclesias- « tica et politica* editis : quamque denique Eybelius, recen- « tissimus auctor libri *Quid est Papa,* suscepit atque ampli- « ficandam curavit. Sed opus Marci Antonii de Dominis quo « ausus est comminisci, esse Ecclesiam reipublicæ instar, et « nihil aliud esse Pontificem nisi veluti quoddam ipsius « caput, ministrum ac ducem, damnatam fuisse constat « anno 1618 ab Universitate Sorbonæ; et per idem fere

« tempus a facultate theologica Coloniensi... Quo in loco est « illud sedulo advertendum, quod cum Marcus Antonius in« ter cætera pronuntiasset, *Legatos Romani Pontificis extra* « *Ecclesiam Romanam vix ullam habere potestatem*) facultas « theologica Coloniensis notandum censuerit eum locum « his verbis : *Titulus hæreticus, schismaticus et seditiosus.* « Id vos, quæso, animadvertite, venerabiles Fratres, qui « ulterius etiam progressi non partem aliquam, sed omnem « omnino negatis Apostolicis Nuntiis jurisdictionem. Idem « evadere non potuit censorium theologicæ facultatis judi« cium alia illa Marci Antonii sententia, quam vos toties lit« teris consignastis, ita Apostolicos Nuntios habentes ac « reputantes, quales *regii oratores* esse solent. Cum enim « Marcus Antonius hæc de Nuntiis dixisset : *Nuntii vero* « *Papæ nunc dierum ad imperatorem, reges, potentatus* « *Christianos, eodem pariter loco sunt quo* REGUM LEGATI *in* « *curiis principum sæcularium, pro negotiis potissimum sæ*« *cularibus tractandis et indagandis commorantes ; et certe si* « *optimo eos nomine insigniamus, sunt oratores sin vero ex*« *ploratores* : non potuit prædicta Facultas tantam audaciam « tali non cohibere judicio : *Propositio falsa, seditiosa, in Ro*« *manum Pontificem ejusque Legatos calumniosa.* Hinc mirum « esse non debet, quod hæretici et schismatici argumenti liber « hujusmodi, ex tot falsis seditiosisque sententiis contextus, « fuerit etiam a Sancta Sede et ab Ecclesia damnatus (de« creto diei 2 decembris 1617. Vide *Index librorum prohi*« *bitorum*, Benedicti XIV jussu recognitus, atque editus, « Romæ anno 1758, pagina 75)...

« Liber autem Richerianus fuit anno 1612 a Concilio Se« nosensi et Aquensi pro *hæretico* habitus, et Romæ damna« tus ; ita ut auctor ejusdem in regum indignationem inci« derit, et munere syndaci, quod obibat, fuerit a Facultate « Parisiensi privatus ; et duabus declarationibus, annis 1620 « et 1629 editis, sua ipse scripta damnarit ac reprobarit.

« Liber denique Eybelii, in quo temerario ausu jactatum « et prædicatum est : *Quemlibet Episcopum vocatum a Deo* « *ad gubernationem Ecclesiæ, non minus quam Papam, nec* « *minori præditum esse potestate... : voluisse Christum Ec-*

« *clesiam reipublicæ more administrari : et quidem regimini*
« *opus esse Præside pro bono unitatis; verum qui non au-*
« *deat se aliorum qui simul regunt negotiis implicare; pri-*
« *vilegium tamen habeat cohortandi ad sua implenda munia :*
« *vim primatus hac una prærogativa contineri, supplendæ*
« *aliorum negligentiæ, prospiciendi conservationi unitatis,*
« *hortationibus et exemplo : Pontifices nil posse in aliena*
« *diœcesi* PRÆTERQUAM EXTRAORDINARIO CASU : liber, inqui-
« mus, hujusmodi nihil novi præ se ferens nisi inverecun-
« diam inscriptionis, et quamdam impiorum dictorum con-
« geriem, cum denuo ferat easdem sententias Marci Antonii
« de Dominis et Richerii jam ab Ecclesia damnatas, merito
« a Nobis pro muneris Apostolici ratione fuit solemni ritu
« proscriptus (Constitutione diei 28 novembris 1786, quæ
« incipit *Super soliditate.*) »

II. *Quid tradiderit Febronius.* — Episcopus de Honteim, qui suum hæresim et schisma undequaque redolens opus sub ementito *Febronii* nomine scripsit, effutire haud veritus est (tomo 1, capite 2, § 10, n. 1), « ab initio Legatos Ponti-
« ficios ne minimam quidem partem jurisdictionis exercuisse,
« sed fuisse meros apocrisiarios et responsales : sæculo
« autem nono, post falsas decretales, Nuntios Apostolicos
« amplissimam potestatem sortitos fuisse, ut ad specimen
« regiminis sæcularis essent instar præsidum provinciarum,
« exercuisseque concurrentem cum Episcopis jurisdictio-
« nem. » (Vide apud Zaccariam, *Antifebronius vindicatus*, dissert. 6, capite 6, n. 3).

Alibi autem dictam Legatorum et Nuntiorum Pontificiorum jurisdictionem inter eas recenset Curiæ Romanæ usurpationes, quibus, faventibus ignorantia et falsis decretalibus, Episcopos *nativis* suis juribus Romani Pontifices paulatim spoliaverunt. Hinc Episcopos hortatur ut dicta sua *nativa jura* defendant. Item sæculares principes hortatur, ut quoad ejusmodi Curiæ Romanæ usurpationes obedientiam Sedi Apostolicæ subtrahant. « Hoc operabitur, inquit, talis obe-
« dientiæ subtractio, ut aut pro futuro neget, aut saltem
« suspendat usum et exercitium certorum jurium, in quo-
« rum possessione Summi Pontifices non nisi a paucis

« sæculis existunt, quæque religioni et puriori disciplinæ,
« si non officiunt, saltem nihil prosunt. » (Apud Zaccaria, *Antifebronius vindicatus*, dissert. XI. cap. 1, n. 6).

III. *Quomodo quatuor Germaniæ Archiepiscopi præfatam schismaticam doctrinam amplexati, eam ad praxim reducere tentaverint; et quomodo ejusmodi attentatum Pius VI condemnaverit ac represserit.* — Ut dictos Archiepiscopos, videlicet, Moguntinum, Trevirensem, Coloniensem et Salisburgensem ad saniora reduceret, non tantum eorum errores proscribendos duxit Pius VI, sed et pleno volumine eis exposuit, ac luce meridiana clarius patefecit veram ac tenendam circa legatos ac Nuntios Apostolicos doctrinam. Librum hunc, *Responsio super Nuntiaturis* inscriptum, eis transmisit, præmisso Brevi *Potuissemus*, 14 novembris 1789. Habenda autem est *Responsio super Nuntiaturis*, non tanquam Pii VI, ut privati theologi, disceptatio ; sed tanquam *decretum dogmaticum*, a quo non magis recedere licet, quam a cæteris ab eodem clarissimo Pontifice emanatis dogmaticis Constitutionibus ac Brevibus. Ibi enim tanquam Pontifex veram ac catholicam doctrinam edocet, oppositasque opiniones pro erroneis et damnatis habendas decernit. Quisnam autem fuerit præfatorum Præsulum lapsus, quænam molimina, satis perspiciet lector ex subjectis ipsiusmet Pii VI verbis : sic nempe eos alloquitur :

« Incredibile dictu esset, hujusmodi opinionum et argu-
« mentorum portenta fuisse vos unquam secutos, si vestra
« scripta ad Nos missa, et ad manus nostras delata, non
« sine immensa animi ægritudine, Nobis non persuaderent,
« vos aliorum malitia circumventos penitus hujus generis
« sententiis adhærescere... Vos enim, de vosmetipsis novo
« prorsus judicio sententiam ferentes, vacuos esse prædica-
« tis omni culpa, quæ vestrum munus ac ministerium respi-
« ciat ; a vestris diœcesibus atque archidiœcesibus rationem
« *extraordinarii casus* quam longissime abesse defenditis ;
« Nosque facultate constituendi *stabiles et jurisdictione*
« *munitas* Nuntiaturas destitutos omnino esse propugnatis.

« *Si officio Archi-et Episcopali* (aiebas tu, Coloniensis Ar-
« chiepiscope, in tuis ad Nos datis litteris) *hucusque pro viri-*

« *bus a me satisfactum, nihilque intermissum fuit quod rec-*
« *tum ecclesiarum mihi commissarum regimen exposcebat,*
« *urgentes illas causas subintrare non video, quibus Sancti-*
« *tati Vestræ vi Primatus a Deo instituti jus competit, pro*
« *conservanda religionis unitate ac puritate extraordinarios*
« *mittendi Legatos ad ecclesias, ubi religionis necessitas id*
« *postulaverit. Si hoc, ut confido, non existit, multo minus*
« *me obligatum censeo, ut Nuntio, jurisdictione et faculta-*
« *tibus instructo, in grave potestatis meæ ordinariæ præju-*
« *dicium, locum cedam, quem Christus, ut ibi vigilem, ut ibi*
« *laborem, mihi commisit.* In scriptis autem ad comitiorum
« suffragantes datis, hæc majori animi confidentia aiebas :
« *E una verita incontrastabile..., che il Papa non puo in-*
« *viare Legati negli Arcivescovadi e Vescovadi, se non se in*
« *casi urgenti...; e che in conseguenza le Nunziature per-*
« *manenti e fornite di giurisdizione sono proibite.*

« Nec diversi admodum tui, Archiepiscope Moguntine, sunt
« sensus ; quippe qui in Encyclica, ad eosdem suffragantes
« comitiorum missa, hæc dilucide declarasti : *Sanctitas Pa-*
« *palis qua Primas totius Ecclesiæ catholicæ..., tunc solum*
« *jurisdictionem habet, quando Episcopi aut Archiepiscopi*
« *suæ obligationi desunt, aut quando conservatio incolumi-*
« *tatis fidei aut concordiæ id exposcit.* Et in litteris ad nos
« datis haud absimiliter es locutus his verbis : *In his cir-*
« *cumstantiis extraordinariis, quas autem non vidimus...,*
« *adhuc hodie Sanctitas Sua potest ac debet Nuntios facul-*
« *tatibus extraordinariis munitos ablegare, qui ad tempus,*
« *quousque periculum existit, gregem verbo et exemplo pas-*
« *cant.*

« Id ipsum præseferunt litteræ ad Nos scriptæ tam abs te,
« Archiepiscope Salisburgensis, quam, abs te, Trevirensis
« Archiepiscope, in quibus utrique non aliter *stabiles Nun-*
« *ciaturas* appellatis quam *alienas usurpationes in diœcesum*
« *vestrarum regimine.*

« Cogimur ergo atque compellimur, unumquemque ves-
« trum ab errore revocare, *in quem estis misere prolapsi.* »
(*Responsio super Nunciaturis*, capite 8, a numero 6, usque ad
11 inclusive).

IV. *Erroneum circa Legatos et Nuntios Gallicanismi systema.* — Sic legere est in opere *Mémoires du Clergé de France* (tomo 7, col. 14, 24 et seq., edit. Parisiis 1769) : « Suivant les règles de la police du royaume, ces légats (agitur de Legatis a latere) qui sont envoyés du Pape et reçus en France après la vérification de leurs pouvoirs, ne peuvent faire citer devant eux les sujets du Roi, ni exercer sur eux aucun acte de juridiction contentieuse..; ils ne le pourraient pas même quand les parties consentiraient de procéder pardevant eux, comme M. Pithou l'a bien observé dans l'article 45 de son recueil des libertés de l'église gallicane, et après lui Févret... Les Papes ne peuvent envoyer en France des legats *a latere*, que sur la demande du Roi, ou de son consentement. Ces Légats ne peuvent user de leurs facultés qu'après qu'ils ont promis par écrit au Roi, juré et prêté serment, qu'ils n'en useront qu'autant qu'il plaira au Roi et de son consentement. Les facultés des Légats sont présentées au Parlement, où elles sont vues, examinées, et régistrées, sous les modifications que cette Cour estime devoir être faites pour le bien du royaume. Et si les Légats entreprenaient au préjudice des modifications apportées à leurs facultés, on n'aurait aucun égard à ce qu'ils auraient fait ; et sur les plaintes qui en seraient portées au Parlement, il serait déclaré nul et abusif. M. Pithou a bien expliqué les maximes de la France, sur cette matière dans le onzième article des libertés de l'église gallicane... C'est la doctrine des canonistes qui ont écrit à Rome que les Légats *a latere* sont *Ordinaires* dans les provinces de leur légation... Plusieurs de nos auteurs français ont suivi cette doctrine... Ce qui vient d'être observé suffit pour faire voir que les maximes de France n'y sont pas conformes... Janus a Costa soutient avec fondement que les Légats sont plutôt envoyés pour des fonctions et des cas extraordinaires, que pour exercer la juridiction ordinaire... Ce n'est pas même la doctrine des cours séculières de France que le Pape soit *Ordinaire* dans les diocèses du royaume. On le croit Chef de l'Église, et on l'y respecte en cette qualité : mais à l'égard des fonctions qui concernent l'autorité des Ordinaires dans le gouvernement des diocèses, les cours prétendent qu'on n'a

recours au Saint-Siége que dans les cas à l'égard desquels les décrets des Conciles reçus dans le royaume l'ont ainsi réglé, et où l'usage et les concordats passés entre les Papes et nos Rois l'ont établi. De sorte que suivant ces mêmes cours, on ne peut prendre aucun avantage de cette doctrine des canonistes pour attribuer aux Légats du Pape envoyés en France l'autorité de connaître dans le royaume des causes entre les sujets du Roi. »

« Les nonces de notre saint Père le Pape entreprendraient aussi inutilement de s'établir juges des questions qui forment des procès en France entre les sujets du Roi. Il est vrai qu'ils ont un tribunal et exercice de juridiction dans les provinces qui sont soumises à la discipline des décrétales et aux décrets de la discipline du Concile de Trente... Cette discipline des décrétales et du Concile est contraire à l'usage et aux maximes du royaume. Les nonces du Pape ne font autre fonction en France que d'ambassadeurs et ne peuvent y en faire d'autres. Ils n'ont aucun emploi que proche de la personne du Roi, et n'en peuvent avoir dans le royaume... La Congrégation des Cardinaux pour les affaires consistoriales fit un décret au mois de mars 1631, qui porte, qu'où il y aura un Légat ou un Nonce, on s'adressera premièrement à eux pour faire les informations des vies et mœurs de ceux qui sont nommés aux évêchés, ou s'il n'y en a point, on s'adressera à l'Ordinaire. Ce décret fut envoyé à tous les Nonces et ministres du Pape, avec ordre de tenir la main à ce qu'il fût observé. Depuis ce décret, ceux qui avaient été nommés aux évêchés et qui n'avaient pas pris la voie du Nonce pour faire cette information, trouvaient à Rome des difficultés et des longueurs affectées dans l'expédition de leurs Bulles; jusques-là que la même Congrégation ordonna le 26 juillet 1630 que le nommé par le Roi à l'évêché de Comminges, ferait procéder à nouvelle information en Cour de Rome. Cette nouveauté ayant fait connaître le décret de de la Congrégation et les desseins de la Cour de Rome, M. le procureur général en porta ses plaintes au Parlement, où il remontra que par les droits et libertés de l'église gallicane, les Nonces résidents en France ne peuvent exercer

aucune juridiction... Le parlement... ordonna.. que les informations... se feront à l'avenir par les évêques diocésains... Il est vrai que ce réglement n'a pas toujours été observé très-exactement, et qu'ayant considéré que ce qu'on appelle information de vie et mœurs ne sont que de simples témoignages, qui n'ont rien de juridique, et qui peuvent être donnés par toutes personnes qui méritent créance, on a souffert qu'elles puissent être faites par les Nonces. »

Equidem citatum opus *Mémoires du clergé*, mendaciis et sediliosa in Sedem Apostolicam doctrina refertum, intra *moderati,* ut hodie dicitur, Gallicanismi limites non sese continet, sed usque ad *parlamentarii* etiam Gallicanismi attentata ac deliramenta persæpe progreditur: at in præsenti materia haud dissentiunt moderati Gallicanismi defensores. Nimirum ipsi etiam obtrudunt, vi libertatum ecclesiæ Gallicanæ haud posse a Papa constitui in Gallhis Legatos aut Nuntios stabiles, *a latere*, qui ad tempus mittuntur, nonnisi assentiente gubernio suam jurisdictionem exercere posse.

Hinc patet quomodo gallicanum circa Pontificios Legatos et Nuntios systema, differat a supra memorato Marci Antonii de Dominis, Richerii, Febronii et similium systemate : 1° Negabant hi posse a Papa constitui cum ordinaria jurisdictione Legatos et Nuntios, præterquam ad tempus *in casibus extraordinariis*: at quoad casus extraordinarios hanc in Romano Pontifice agnoscebant potestatem, *ab omni alia mundi potestate independentem.* Major ex hac parte Gallicanismi excessus; siquidem ne casus quidem extraordinarios excipiens, nunquam Legatorum et Nuntiorum jurisdictionem admittit, nisi quatenus gubernium assenserit. 2° Quoad principium autem quo nititur, differt Gallicanum systema, (illud saltem quod *moderatum* dici potest), a reprobatis præfatorum scriptorum placitis. Nam hi sediliosam suam conclusionem veram esse contendebant *vi juris communis* et ex divina episcopatus institutione. At Gallicanum systema, prætermissa de jure communi quæstione, et dato quod aliter quoad cæteras regiones sentiendum sit, suum solummodo solitum palladium, Gallicanæ ecclesiæ usus ac

libertates allegat. Hinc 3° theorice minus apertus Gallicanismi error : practice efficacior ac deterior.

CAPUT II.

JUS ROMANI PONTIFICIS PER LEGATOS AC NUNTIOS UBIQUE TERRARUM JURISDICTIONEM EXERCENDI, NECESSARIO SEQUITUR EX PRIMATU ROMANIS PONTIFICIBUS DIVINITUS COLLATO.

Id probat simulque definit Pius VI, in *Responsione super Nunciaturis* (capite 8, sectione 2, n. 24 et seq.), supradictos Germaniæ Præsules sic alloquens : « Sed ut rei veritas « magis elucescat, eas modo vobis rationes explicandas sus- « cipimus, quæ cuilibet persuadeant, jus esse Romano Pon- « tifici habendi aliquos, in dissitis præsertim locis, qui Sui « absentis personam repræsentent ; qui jurisdictionem suam « atque auctoritatem *stabili* delegatione collatam exerceant ; « qui denique Suas vices obeant : idque ex intima vi ac na- « tura primatus ; ex constanti Ecclesiæ disciplina a primis « usque sæculis deducta ; ex auctoritate ecclesiasticarum at- « que imperialium legum ; ex communi denique canonistarum « ac jure consultorum, præsertim Germanicorum, etiam « Protestantium, sententia. »

« Exordientes autem a primatu, quem Christus Jesus ita « instituit in Petro, ut ex persona Petri ad omnes ejus suc- « cessores manaret ad finem usque sæculorum, vos etiam « atque etiam obsecramus in Domino, ut diligentissime ca- « veatis ab erroribus toties ab Ecclesia damnatis ; vosque « etiam atque etiam precamur, ut veritatem e dogmatis fonte profectam toto animo amplexi pro certo habeatis, Primatum hunc divinitus institutum, non iis dumtaxat fuisse limitibus circumscriptum, ut Petrus ejusque successores, Ecclesiæ universæ caput effecti, et vicaria Jesu Christi vicefungentes, *malis occurrerent, et fratres errantes ac negli-*

« *gentes in viam reducerent et e socordia excitarent*; sed « auctoritatem secum ferre *stabilem*, *perpetuam*, *numeris* « *omnibus absolutam*, *pascendi*, *regendi et gubernandi tam* « *populos quam populorum ipsos pastores* absque ulla certi « temporis constitutione. Unde hoc probemus, quæret for- « tasse unusquisque vestrum? Ex verbo Domini, respon- « demus cum S. Bernardo (*de Consideratione*, l. 2, c. 8), « cujus vos auctoritate consuevistis abuti. Plura quidem sunt « Evangelii loca, ex quibus manifeste se prodit suprema « hæc potestas, soli Petro et successoribus ejus a Jesu « Christo collata. Nos brevitatem ubi commode possumus « sequentes, duo tantum seligemus ex pluribus : illud nempe « in quo divinus Magister ita est Petrum allocutus : *Et* « *ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram ædi-* « *ficabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt* « *adversus eam, et tibi dabo claves regni cælorum, et quod-* « *cumque ligaveris super terram erit ligatum et in cælis, et* « *quodcumque solveris super terram erit solutum et in cælis*: « Et alterum in quo : *Dicit Simoni Petro Jesus* : *Simon* « *Joannis diligis me plus his? Dicit ei : Etiam, Domine tu* « *scis quia amo te. Dicit ei : Pasce Agnos meos.. Pasce oves* « *meas*. Hæc porro divina verba decretoria sunt, et omnem « cavillandi facultatem ac libidinem superant. *Pascit igitur* « *Petrus agnos, pascit et oves*; *pascit filios, pascit et ma-* « *tres ; regit et subditos et Prælatos. Omnium igitur Pas-* « *tor est, quia præter agnos et oves in Ecclesia nihil est* « (homilia in *Natali Apostolorum*, cujus auctorem esse S. « Eucherium Lugdunensem putant eruditi). Hinc sancti Pa- « tres, quotquot de hac divina institutione sunt locuti, una- « nimi consensione professi sunt, Petrum *omnibus anteferri* « ut aiebat Ambrosius (lib. 10, in cap. 24 S. Lucæ). Idem- « que confirmat S. Leo : *Ideo*, inquiens, *Petro hoc singula-* « *riter creditur, quia cunctis Ecclesiæ rectoribus Petri* « *forma præponitur* serm. 3, *de Assumptione ad Pontif.*) « *De toto mundo*, pergit idem S. Leo, *unus Petrus eligitur* « *qui et universarum gentium vocationi, et omnibus Aposto-* « *lis, cunctisque Ecclesiæ Patribus præponatur, ut quamvis* « *in populo Dei multi sacerdotes sint, multique pastores*

« *omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit* « *et Christus* (serm. 3, in anniversario suæ assump., c. 2). « Et sanctus Augustinus : *Multi* inquit, *erant Apostoli ;* « *et uni dicitur* : *Pasce oves meas* serm. 46, cap. 13. *Deus* « *unus est*, inquit S. Cyprianus, *et Christus unus, et una* « *Ecclesia, et cathedra una, super Petrum Domini voce fun-* « *data* (epist. 72). Ipsi enim Petro data est potestas super « omnes numeris omnibus cumulata, *Sicut Filius a Patre* « (verba sunt S. Joannis Chrysostomi inclyti Ecclesiæ docto- « ris) *ad salutem omnium mittitur cum potestate plena super* « *omnes, sic a Christo Petrus et ejus Ecclesia ad salutem* « *omnium mittitur cum potestate omni super omnes, quod* « *nulli hominum credimus esse concessum* (homil. in S. « Matth. 16). Cæteris missis, agmen claudat S. Bernardus « inquiens : *Dicit aliquis* : *debitam reverentiam exhibebo* « (Romanæ Ecclesiæ), *et nihil amplius. Esto, fac quod dicis:* « *quia si exhibeas debitam, et omnimodam. Plenitudo si-* « *quidem potestatis super universas orbis ecclesias, singu-* « *lari prærogativa Apostolicæ Sedi donata est. Qui igitur* « *huic potestati resistit, Dei ordinationi resistit* (epist. 131.)

« Quinimo Patres et Concilia..., inito veluti inter se fœ- « dere, Romanum Pontificem certatim appellaverunt, *Sa-* « *cerdotem Sacerdotum, Episcopum Episcoporum, Patrem* « *patrum, Pastorem pastorum, Episcopum universalem.* Ita « ut Facultas theologica Parisiensis, anno 1413, *erroris* no- « tam inusserit huic sententiæ : *Papa Romanus... non est* « *Episcopus universalis* (Natalis Alex., *Hist Eccles.*, sæc. 15 « et 16, c. 2, § 3, n. 6). Eumdemque etiam nuncuparunt « *judicem supremum* ; quippe qui *specialiter claves regni* « *cælorum et principatum judiciariæ potestatis obtinuit* « (Beda, in homil. in die festo SS. Petri et Pauli). Sit instar « omnium S. Bernardus : *Tu princeps Episcoporum* ; *tu hæ-* « *res Apostolorum* ; *tu primatu Abel...* : *tu es cui claves* « *traditæ, cui oves creditæ sunt. Sunt quidem et alii cæli* « *janitores, et gregum pastores* : *sed tu tanto gloriosius,* « *quanto et differentius utrumque præ cæteris nomen hære-* « *ditasti. Habent illi sibi obsignatos greges, singuli singu-* « *los : tibi universi crediti, uni unus* : *nec modo ovium, sed*

« *et Pastorum tu unus omnium Pastor*. (*De Considera-*
« *tione*, I. 2, c. 6).

« Hæc auctoritas pascendi, cum clavium potestate conjuncta, Petro peculiarem in modum attributa, sicut auctoritatem præ se fert in omnes fideles *ordinariam*, atque *immediatam*, ita eamdem præ se fert auctoritatem ordinariam atque immediatam in omnes pastores, qui quacumque demum præfulgeant dignitate, non solum non sunt Pontifici pares, sed ita ejus auctoritati subduntur, ut qui pastores appellantur et sunt si populos respicias, ii, si Pontificem spectes, nonnisi ovium numero habeantur...

« Quod divina verba patefecerant, quodque concors Patrum sententia prodiderat, id a Conciliis quoque luculentissime definitum est. Ea quippe summum agnoverunt et coluerunt in Romano Pontifice primatum seu principatum super universam Ecclesiam, cumulum scilicet potestatis et ordinariæ jurisdictionis super omnes et singulas catholici orbis diœceses, ad causas etiam definiendas quæ aut fidem respiciant, aut negotia spectent ad ecclesiasticum forum pertinentia. Quod adeo verum est, ut Græci ipsi, dum in Concilio Lugdunensi II anni 1274 suam catholicam fidem profiterentur, hæc palam affirmare non dubitaverint · *Ipsa quoque Sancta Romana Ecclesia Summum et plenum primatum et principatum super universam Ecclesiam catholicam obtinet : quem se ab ipso Domino in Beato Petro Apostolorum Principe sive vertice, cujus Romanus Pontifex est successor, cum potestatis plenitudine recepisse veraciter et humiliter recognoscit. Et sicut præ cæteris tenetur fidei veritatem defendere, sic et, si quæ de fide subortæ fuerint quæstiones, suo debent judicio definiri. Ad quam potest gravatus quilibet super negotiis ad ecclesiasticum forum pertinentibus appellare. Et in omnibus causis ad examen ecclesiasticum spectantibus, ad ipsius potest judicium recurri. Et eidem omnes ecclesiæ sunt subjectæ : ipsarum Prælati obedientiam et reverentiam Sibi dant. Ad hanc autem sic potestatis plenitudo consistit, quod ecclesias cæteras ad sollicitudinis partem admittit.*

« Egregie huic Græcorum confessioni consentanea quoque

« erat præcedentis Concilii Lateranensis IV, anni 1215,
« sententia ; quippe quod de Romana Ecclesia verba faciens
« affirmavit eamdem, *disponente Domino super omnes alias*
« *ordinariæ potestatis obtinere principatum, utpote matrem*
« *universorum Christi fidelium et magistram* (apud Labbe,
« tom. 13, col. 937 et 938).,. Idem præstitit Concilium
« Florentinum anno 1439, cujus hæc sunt verba : *Definimus,*
« *Sanctam Apostolicam Sedem et Romanum Pontificem in*
« *universum orbem tenere primatum ; et ipsum Pontificem*
« *Romanum successorem esse Beati Petri Principis Aposto-*
« *lorum et verum Chisti Vicarium, totiusque Ecclesiæ ca-*
« *put, et omnium christianorum Patrem et Doctorem exis-*
« *tere ; et ipsi in Beato Petro pascendi, regendi, gubernandi*
« *Ecclesiam universalem a Christo plenam potestatem esse ;*
« *quemadmodum etiam in gestis Conciliorum œcumenicorum*
« *et in sacris canonibus continetur* (Labbe, tom. 18, col.
« 526). Hujus Concilii decretum super primatu a novatorum
« quorumdam, qui Tridentino Concilio abutuntur, *fallaciis*
« vindicat liber l'*Episcopato,* (parte 2, c. 5, n. 226, et pag.
« 390.)...

« Si igitur ex una parte abhorret a vero, et verbo Dei cum
« scripto tum tradito repugnat, *Romanum Pontificem nil*
« *posse in aliena diœcesi, præterquam extraordinario casu,*
« eumque non posse nisi *ad tempus, quousque periculum*
« *existit, gregem verbo et exemplo pascere ;* jam funditus
« concidit ea Nuntiorum ordinariorum et extraordinariorum
« distinctio, quam suo ingenio confictam, nullaque auctori-
« tate subnixam vestri schismatici scriptores obtrudunt.
« Et rursus, si verbo cum scripto tum tradito constat ex
« alia parte, Romanum Pontificem, in vim sibi concreditæ
« universorum curæ ac sollicitudinis, non solum posse ac
« debere in extraordinariis eventis fratres fluctuantes con-
« firmare et obvenienti malo occurrere, sed insuper posse
« ac debere semper omni cum auctoritate ordinaria atque
« perpetua malum ipsum quoad ejus fieri potest antevertere
« ac præcavere, pascendo ac regendo tam filios quam matres,
« tam populos quam Pastores... ; jam nemo non intelligit,
« vos aliorum captos insidiis adversus veritatem præliari.

« Quemadmodum enim ipsi conceditis inesse Pontifici, ubi « extraordinaria eventa id postulent, facultatem mittendi « nuntios *extraordinarios* ad mala purganda et tollenda « quæ altera pars est Apostolici muneris cum Primatu con- « juncti ; ita concedatis oportet inesse eidem facultatem « mittendi et habendi Nuntios *stabili* præditos jurisdictione « ad bonum servandum, ad pascendum et ad gubernandum, « quæ altera pars est jurium atque officiorum Apostolici « Principatus ; pars, inquimus, quæ nullis nec temporis nec « loci limitibus est circumscripta, quæque si non magis, non « minus certe quam prima interest christianæ reipublicæ : « ita ut quicumque jus hoc Pontifici adimendum curet, is « naturam vimque primatus a Christi instituti radicitus con- « vellat atque eruat.... Indubia Pontificis jura habendi Nun- « tios stabili jurisdictione pollentes. »

CAPUT III.

DICTUM JUS ROMANI PONTIFICIS HABENDI PER VARIAS PROVINCIAS LEGATOS, ET NUNTIOS, STABILI JURISDICTIONE MUNITOS, EVINCIT CONSTANS ECCLESIÆ PRAXIS.

Prænotanda. — 1° Sensus positæ conclusionis est, constantem fuisse a primis Ecclesiæ sæculis disciplinam ac consuetudinem, ut Sedes Apostolica in variis mundi partibus haberet viros ecclesiasticos *stabili jurisdictione* munitos, qui Romani Pontificis vices obirent, ipsiusque potestatem in iis regionibus exercerent. Quod autem vario variis temporibus nomine ii viri vocati sint, concedimus : non enim de nomine disputamus, sed de re. *Apocrisiarios* seu *Responsales* nuncupatos fuisse qui apud imperialem Constantinopoleos aulam Romani Pontificis vices obibant, antiqua monumenta testantur. In cæteris mundi partibus Sedis Apostolicæ *Vicarii* seu *Vicarii Apostolici* olim dicti

sunt. Recentiori ævo inolevit *Legatorum* et *Nuntiorum* denominatio.

2° Perpetuo extitisse hujusmodi viros, in variis mundi partibus cum stabili jurisdictione Romani Pontificis vice fungentes, non tantum edocet, sed et fuse probat Pius VI. in dogmatico decreto *Responsio super Nunciaturis* (capite 8, sectione 3 et seq.); quam demonstrationem sic exorditur: « Probatur jus idem ordinariarum Nunciaturarum ex cons-« tanti Ecclesiæ disciplina... Jus hoc in Primatus cardine « solide constitutum multo fulgidiorem lucem mutuatur a « constanti Ecclesiæ consuetudine ac disciplina. Ad hanc « enim oculos convertentes, non jam Isidorianarum decre-« talium præsidio, sed firmissimis monumentis ostendemus, « Romanum Pontificem, quo recte defungeretur injunctum « sibi a Deo Apostolatus officium, habuisse semper a primis « Ecclesiæ sæculis ad hæc usque tempora in dissitis locis « sub variis nominibus, varios ecclesiasticos viros, aut « ex provinciæ Episcopis selectos, aut ab Urbe missos, « qui stabili jurisdictione muniti, Suas illic vices obi-« rent. »

3° Devii illi scriptores qui dictum jus Romano Pontifici denegant, ad eludendum peremptorium illud argumentum ex constanti Ecclesiæ praxi deductum, hocce dolo uti solent: Quoad supradictos *Apocrisiarios*, de quibus paucissima supersunt documenta ; *fuse* exquirunt an jurisdictionem exercuerint, contendunt eam non probari ex monumentis (quod mirum non est, cum paucissima circa hosce Apocrisiarios monumenta ad nos pervenerint) ; et cum ad summum concludere deberent, quoad ejusmodi Pontificios Legatos rem incertam esse, fidenter concludunt eos jurisdictione caruisse. Postea vero de *Vicariis Apostolicis,* quos statim a primis sæculis per varias provincias cum stabili jurisdictione constitutos a Sede Apostolica fuisse, testantur documenta plurima et apertissima, vix paucula verba subnectunt, et incauto lectori suam de Apocrisiariis conclusionem, ad Vicarios etiam Apostolicos extendendam obtrudunt. Et sic tandem ad falsas decretales et ad Curiæ Romanæ usurpationes referendam Nuntiorum cum stabili jurisdictione

constitutorum disciplinam effutire non erubescunt. Quibus prænotatis, sit.

§ I.

De Apocrisiariis Pontificiis, qui apud imperialem Constantinopoleos aulam permanenter degere solebant.

Propositio Iª. — *Apocrisiariorum origo, quinto saltem sæculo recentior non est.* — Sic habet Hincmarus (Operum tomo 2, pag. (206) : « Apocrisiarii ministerium ex eo tem-« pore sumpsit exordium, quando Constantinus Magnus se-« dem suam in civitate sua, quæ antea Bizantium vocaba-« tur, ædificavit. Et sic responsales tam Romanæ Sedis, « quam et aliarum præcipuarum sedium in palatio, pro « ecclesiasticis negotiis excubabant » (Citantur verba hæc in *Responsione super Nunciaturis.* cap. n. 37, in nota). Magni saltem ponderis est hocce Hincmari, noni sæculi scriptoris, testimonium.

Existimat Cardinalis Orsi, Leonis Magni tempore Apocrisiariorum institutionem exordium sumpsisse (vide apud Zaccaria, *Antifebronio,* tomo 3, pag. 8, edit. Cesenæ 1770). Et revera recentiorem saltem non esse illam institutionem, evincit laudati Pontificis epistola ad Marcionem imperatorem (Epist. 80, juxta editionem Quesnellianam), in qua sic habetur : « Illud quoque clementiæ vestræ benevolentiam « peto, ut fratrem nostrum Julianum Episcopum, in vestro, « sicut facere dignamini, habeatis affectu ; cujus obsequiis « præsentiæ meæ vobis imago reddatur. Nam et de fidei « ejus sinceritate confidens, vicem ipsi meam contra temporis « hæreticos delegavi, atque propter Ecclesiarum pacisque « custodiam, ut a comitatu vestro non abesset, exegi. »

Notentur verba hæc *sicut facere dignamini,* quæ innuunt, idem jam antea factitatum, nec primam fuisse ejusmodi legationem.

Propositio IIᵃ. — *Multo probabilius saltem est ejusmodi Apocrisiarios habuisse stabilem aliquam jurisdictionem, etsi forsan id ob deperditorum monumentorum jacturam rigorose probari nequeat.* — Dicimus stabilem *aliquam* jurisdictionem. Quod enim hæc, sicut hodie, ita etiam olim major vel minor, pro Romani Pontificis arbitrio esse potuerit, extra controversiam est. De quo sic adnotatur in responsione *super Nunciaturis*, pagina 200, editione 1790 : « Consue-
« tudo erat Sedis Apostolicæ a primis sæculis modo majorem,
« modo minorem tribuendi suis Vicariis sive Legatis juris-
« dictionem ; uti testatur Ivo, epistola 59, inquiens : *Cum,*
« *secundum Leonem, legationis officium pars sit Apostolicæ*
« *sollicitudinis, non plenitudo potestatis ; quæ etiam pars*
« *modo plus modo minus recipit pro arbitrio committentis.* »
Quo prænotato, probatur posita conclusio.

I. *Ex modo citata Sancti Leonis magni epistola.* — Nam ibi agitur de Legato, qui *permanenter* apud imperialem Constantinopoleos aulam degere debeat, prout palam faciunt verba hæc : *Ut a comitatu vestro non abesset, exegi.* Aliunde huic Legato collatam fuisse jurisdictionem non minus clare patet ex ista formula : *Vicem ipsi meam contra temporis hæreticos delegavi.* Vicem suam ei contra hæreticos non delegasset Pontifex, nisi potuisset sic delegatus contra hæreticos procedere, judicialemque sententiam in eos proferre ; ac proinde nisi potuisset jurisdictionem exercere. Et hunc esse revera dictæ formulæ sensum, probat modus quo hisce temporibus delegari solebant in aliis regionibus *Vicarii Apostolici.* His enim stabilem et amplam jurisdictionem committere solitos fuisse Romanos Pontifices omnino certum est, ut mox videbimus. Et tamen non alia formula hanc ei potestatem conferebant, quam his aut æquivalentibus verbis, *vices ei nostras commisimus.* Unde Apocrisiarius ille seu Legatus ad Marcionem Imperatorem a Leone Magno missus, non merus responsalis fuit, sed cum vera et stabili jurisdictione constitutus.

II. *Ex epistola Constantini Pogonati anno* 682 *ad Leonem II scripta.* — Ibi enim sic legere est : « Hortamur porro
« Vestram Sanctissimam Summitatem, ut quamprimum
« mittat, quem designare solet, Apocrisiarium ; ut is in

« regia et a Deo conservata nostra urbe degat, et in emergentibus sive dogmaticis sive canonicis, ac prorsus in « ecclesiasticis omnibus negotiis Vestræ Sanctitatis referat « personam » (Concilia Harduini, tomo 3, col. 1463). Verba hæc aperte supponunt morem fuisse tunc temporis Apocrisiarios mittere cum jurisdictione stabili seu ordinaria, et quidem amplissima. Quod si objiciat quis, agi de primis sæculis, ac proinde perperam allegari documentum sæculi septimi, respondeo : *primo*, omnino peremptorium est documentum contra adversarios; cum hi effutiant falsis Isidori Mercatoris decretalibus invectam Nuntiorum cum stabili jurisdictione disciplinam : esse enim falsas decretales octavo dumtaxat sæculo confictas nemo est qui ignoret. *Secundo*, allatum documentum quoad prima etiam sæcula multo probabiliorem saltem facit stabilem Apocrisiariorum jurisdictionem. Nam ex una parte nihil in contrarium ab adversariis adducitur ; ex altera parte, supponunt allata verba ita ab antiquo fieri consuevisse.

III. *Ex concessione adversariorum.* —Fatentur hi potitos esse dictos Apocrisiarios jurisdictione, non stabili quidem et ordinaria, sed *delegata* ad particulares causas. De qua concessione vide *Responsionem super Nunciaturis*, cap. 8, n. 36 et 37. Equidem addunt hancce delegatam jurisdictionem *raram* fuisse et *exiguam*: at, prout citato loco adnotatur, « rara non erat Aprocrisiariorum jurisdictio, ex Tho« massini sententia (*Vetus et nova disc.*, parte 1, I. 2, c. « 108, n. 1; et c. 118 n. 14).... Ex eodem Thomassino adeo « tenuis et exigua esse non poterat Apocrisiariorum juris« dictio, cum *delegatos* referat, ad *disciplinam* in provinciis « reintegrandam, ad *monasteria* pristinæ sanctimoniæ res« tituenda, ad *causas abdicatorum Episcoporum* rursus ad « examen vocandas, ad servandam tam *decretorum Ponti« ficiorum* quam *canonum* custodiam, uno verbo ad *Perso« nam Papæ repræsentandam* (citato libro 2, capite 107). »

Jam vero verisimile non est eos qui a Papa ad id deputabantur ut Constantinopoli permanenter degendo tantam jurisdictionem tam crebro ibi exercerent, non accepisse hanc jurisdictionem per mandatum generale seu modo stabili de-

terminatam ad certas causarum species. Id enim multo commodius et utilius statim ab initio videri debuit. Cur autem Sedes Apostolica id non fecisset? An quia jus non habebat jurisdictionem exercendi in aliena diœcesi? Sed hoc non minus delegatam Apocrisiariorum jurisdictionem exclusisset quam stabilem seu ordinariam : adversarii autem fateri coguntur ab ipsis delegatam ad particulares causas exerceri potuisse. Si potuit Summus Pontifex, vi Primatus, jurisdictionem Apocrisiariis suis impertiri ad particulares causas, cur non potuit modo stabili ad certas quasdam causarum species? Si autem potuit, haud dubium quin fecerit; cum, ex dictis, hic Pontificii regiminis modus statim ab initio multo utilior et commodior in praxi videri debuerit.

IV. *Ex eo quod Summus Pontifex potuerit stabilem jurisdictionem dictis Apocrisiariis conferre.* — Id potuit, vi primatus, ex probatis superiori capite. Porro si potuit, in dubio an fecerit, fecisse præsumendus est, nisi contrarium probetur : quia id ex natura sua utilius videri debuit. Nullatenus autem documentis probant adversarii, stabilem eis jurisdictionem collatam non fuisse. Imo nos in contrarium habemus duo supra allata documenta : ipsi autem pro sua opinione nullum. Ergo saltem probabilius est stabili aliqua jurisdictione donatos fuisse Apocrisiarios.

Nota. — Si tamen contendant dumtaxat adversarii ex Apocrisiariorum institutione non rigorose probari Legatorum Pontificiorum cum jurisdictione stabili disciplinam, ad abundantiam juris dicemus *transeat*. Esto, non probetur rigorose ex illorum Apocrisiariorum instituto : perierunt siquidem circa Apocrisiarios monumenta : at luce meridiana clarius probatur disciplina hæc ex *vicariis Apostolicis*, qui per varias mundi partes a primis sæculis constituti sunt. Ibi tota vis argumenti quod ex constanti Ecclesiæ praxi deducimus. Prætermissis ergo Constantinopoleos Apocrisiariis, ad patefaciendam Vicariorum Apostolicorum Institutionem gressum faciamus.

§ II.

De Apostolico Vicariatu Illyrici.

Propositio Ia. — *Jam a primis Ecclesiæ sæculis Romani Pontifices habebant in Illyrico vicarium, qui eorum nomine jurisdictionem exerceret in omnes Illyrici episcopatus et Archiepiscopatus; hocque munus Thessalonicensi Episcopo solebant committere.* — Potestatem quam prædecessores Pontifices Anysio Thessalonicensi Episcopo contulerant, confirmavit Sanctus Innocentius I, his verbis: *Cui etiam anteriores tanti ac tales viri prædecessores mei Episcopi, id est, sanctæ memoriæ Damasus, Siricius, atque supra memoratus vir* (Anastasius) *ita detulerunt, ut omnia quæ in illis partibus gererentur sanctitati tuæ quæ plena justitiæ est traderent cognoscenda, meam quoque parvitatem hoc tenere judicium eamdemque habere voluntatem, te decet recognoscere.* (In collectione Lucæ Holstenii, pagina 45). Cum autem defuncto Anysio successisset Rufus, huic vicariatus Apostolici munus contulit (anno 412) idem S. Innocentius I, in hunc modum: *Divinitus ergo hæc procurrens gratia, ita longis intervallis disterminatis a me ecclesiis discat consulendum, ut prudentiæ gravitatique tuæ committendam curam causasque, si quæ oriantur per Achaiæ, Thessaliæ, Epiri veteris, Epiri novæ, et Cretæ, Daciæ Mediterraneæ, Daciæ Ripensis, Mœsiæ, Dardaniæ, et Prevati ecclesias, Christo Domino annuente censeam... Arripe itaque, dilectissime frater, nostra vice per supra scriptas ecclesias, salvo earum primatu, curam; et inter ipsos primates primus, quidquid eos ad nos necesse fuerit mittere, non sine tuo postulent arbitratu. Ita enim aut per tuam experientiam quidquid illud est finiatur, aut tuo consilio ad nos usque perveniendum esse mandamus.* (Epistola Innocentii I ad Rufum, in citata collectione Holstenii, pag. 48 et 49). Eumdem Rufum Thes-

salonicensem Episcopum, in vicarii Apostolici munere confirmavit Bonifacius, Innocentii I successor, ita ad eum scribens : *Te ergo, frater charissime, omnis cura respectat earum ecclesiarum, quas tibi vice Sedis Apostolicæ a nobis creditas recognosces, ut et prava corrigas, et dissipata componas, et si quæ inter Episcopos eveniant causæ, sub divini judicii timore distinguas*; *ut creditis tibi a Sede Apostolica gubernaculis, contra omnes fluctus nascentium procellarum juste et prudenter utaris* (in citata collectione Holstenii, pag. 56).

Hæc et alia, quæ mox afferentur, documenta, Illyrici Vicariatum Apostolicum omnino certum faciunt.. Quod autem a primis Ecclesiæ sæculis ejus origo repetenda sit, probat Pius VI (*Responsione super Nunciaturis*, pag. 202, edit. 1790) in hunc modum :

« Ad originem quod attinet Illyriciani hujus Vicariatus « ea incomperta atque obscura est apud eruditos, cum « pleræque antiquorum Pontificum et præsertim Damasi « epistolæ interierint. Sed dubitari non potest, quin a pri- « mis Ecclesiæ sæculis ea sit repetenda ; cum S. Innocentius, « qui anno 412 novum Vicarium delegavit, id se facere de- « claraverit *prædecessores nostros Apostolicos imitatos* (epis- « tola ad Rufum, appud Labbæum, tomo 5, col. 845). Idem- « que prorsus innuunt verba S. Bonifacii, ita ad Rufum « Thessalonicensem Episcopum scribentis, anno 422 : *Retro* « *majoribus tuis super provincias Apostolicæ Sedis injunc-* « *tum diligenter a tua charitate debet impleri* (Labbe, « tomo 5, col. 846). Et verba alterius epistolæ, ad univer- « sos per Thessaliam Episcopos ab eodem per idem fere « tempus missæ, in qua Pontifex eo prorsus modo Vicarii « designationem considerat, perinde ac si esset *Jesu Christi* « *præceptis* consentanea : *Audio enim*, ait, *Episcoporum* « *quosdam Apostolico jure contempto, novum quidquam con-* « *tra Christi propria præcepta tentare... Legantur etenim* » *præcepta majorum, et quibus in ecclesias juris aliquid de-* « *derint invenimus... Nihil novum auctoritas nostra con-* « *cedit, sequens priorum gratiam, qua huic cura ecclesia-* « *rum sæpe videtur injuncta. Quod factum ita servari vo-* « *lumus in futurum, sicut a Patribus hujus dispositionis*

« *forma servata est... Nullus ea quæ sunt a Patribus gesta* « *et per tantum temporis custodita, temerare contendat.* « (Apud Labbe, tomo 5, col. 850). Similiter S. Sixtus eo « nomine tertius, ad Episcopum Perigenem scribens anno 431, « de Vicarii designatione locutus est, tanquam de more Ec- « clesiastica disciplina recepto. Ait enim : *Cum nihil no-* « *vum illi a Nobis fuerit concessum*, *sed id quod ejus deces-* « *soribus nostri decessores detulerunt, habita consideratione* « *disciplinæ ecclesiasticæ, constitutum* (Labbe, tomo 5, « col. 855). Eademque fere habet in alia epistola, quam ad « Episcopos Thessalonicensis Synodi scripsit : *Nos fratri et* « *coepiscopo nostro Anastasio tantum tribuimus, quantum* « *decessoribus ipsius a nostris decessoribus attributum.* « *Priorum judicium sequimur hæc constituendo, quæ ab his* « *novimus constituta* (apud Labbe, tomo 5, col. 855). Nec « dissimili sermone usus est S. Leo I, in epistola quam Me- « tropolitanis Illyrici scripsit, anno 444, hac edita declara- « tione : Vicem itaque nostram fratri et coepiscopo nostro « Anastasio, secuti eorum exemplum quorum Nobis recor- « datio est veneranda, commisimus (apud Labbe, t. 5, « col. 863). Hisce Pontificum testimoniis mirifice respondent « testimonia ipsorum Episcoporum Illyrici, qui in id maxime « incubuerunt, ut antiquam hanc consuetudinem tuerentur « adversus Patriarcham Constantinopolitanum et aliquot « Episcopos ejus asseclas, nova molientes contra Sanctæ « Sedis ejusque Vicariorum jurisdictionem. » Allatis ibi « pluribus aliis documentis, sic concludit Pius VII : Si ita- « que ex dubiis monumentis certum est, Vicariorum Apos- « tolicorum destinationem cum jure *perpetuæ legationis* ha- « bitam fuisse jam inde ab ineunte sæculo quinto tanquam « *veterem* Ecclesiæ disciplinam, a *Patribus* et *majoribus* insti- « tutam, et *per tantum temporis* custoditam, nemo unus ne- « gabit, hujus institutionis originem esse a primis fere Ec- « clesiæ incunabulis repetendam. »

Propositio II^a^. — *Dictum jus Vicarium stabili jurisdictione munitum in Illyrico habendi Romani Pontifices exercuerunt non solum ex vi Patriarchatus sui in Occidentem, sed etiam ex vi Primatus sui in universalem Eccle-*

iam. — Hocce Apostolico Vicariatu Illyrici valde torquenur ii devii scriptores, qui Romano Pontifici jus denegant Legatos et nuntios jurisdictione munitos constituendi, præerquam ad tempus in casibus extraordinariis. Factum ipsum negare non audent. Ut autem argumenti ex ipso deducti vim aliquatenus eluderent, aliqui ex ipsis hoc effugium excogitarunt : Equidem, aiunt, Romani Pontifices in Illyrico præfatum jus exercuerunt; sed quatenus *Patriarchæ* Occidentis, non quatenus Papæ seu universalis Ecclesiæ *Primates* ; (de hoc effugio vide *Responsionem super Nunciaturis*, pag. 286, edit. 1790). At dum subdola ista distinctione schismaticum suum circa Nunciaturas systema juvari existimant, errorem suum luculentius patefaciunt, et suam ipsimet condemnationem obsignant. Nam.

I. *Etiamsi Romanus Pontifex dictum jus non haberet nisi tanquam Patriarcha Occidentis, præfati scriptores seditionis et schismatis convicti remanerent.* — Dum nempe scriptores illi jus mittendorum cum stabili jurisdictione Nuntiorum Romano Pontifici denegant, id expresse et totis viribus quoad Occidentis regiones sustinent. Sane id quoad Germaniam Pii VI tempore sustinebant quatuor supradicti Germanici Archipræsules, cum suis sequacibus : id de Gallia et aliis Occidentis provinciis propugnant scriptores de quibus agimus; qui in id toto nisu intendunt, ut Nunciaturas stabili jurisdictione munitas in Occidente (de Oriente enim non curant) de medio tollant, et abusive in Episcopalium jurium detrimentum inductas persuadeant. Hos porro scriptores sic alloquor : Cogente Illyrici exemplo, jus agnovistis in Romano Pontifice, quatenus Occidentis Patriarcha, Legatos et Nuntios in variis patriarchatus sui provinciis habendi, stabili jurisdictione munitos : ergo dum jus illud negatis quoad Germaniam, Galliam aliasque Occidentis regiones, ex propria vestra sententia seditiosi estis et schismatici.

II. *Falsum est a Romanis Pontificibus tanquam Patriarchis dumtaxat, Apostolicos Illyrici Vicarios constitutos fuisse.* — Id palam fecit Pius VI in sua *Responsione super Nunciaturis*, capite 8, n. 47 : « Nimium tamen abest a « vero, inquit, Pontifices, tanquam Patriarchas Occidentis

« tantummodo, suos per Illyricum Vicarios ablegasse. Om-
« nes enim Pontificum litteræ, quæ de Vicariorum desti-
« natione loquuntur, exhibent nobis constanti more Ponti-
« fices, tanquam *Primates Œcumenicæ Ecclesiæ*, et præse-
« ferunt pro causa necessitatem gerendæ per alios in tanta
« locorum distantia curæ et sollicitudinis *universi gregis*,
« sibi unis Primatus jure concrediti,.. Ita Bonifacius : *Sum-*
« *mi rectoris, inquit, utaris officio. Nec potest tibi esse non*
« *proximus, qui Pastor Dominicarum ovium est perpetuus*
« *constitutus* ; *aut aliquam ubivis positam Ecclesiam non*
« *curare in quo universalis Ecclesiæ positum legimus fun-*
« *damentum*. (Epist. ad Rufum, apud Labbe, t. 5, col 847.)
« Et in citata Epistola ad universos per Thessaliam Epis-
« copos, sermonem suum ita sublimiter exorditur : *Institu-*
« *tio universalis Ecclesiæ de Beati Petri sumpsit honore*
« *principium, in quo regimen ejus et summa consistit... Ni-*
« *cænæ Synodi non aliud præcepta testantur... Omnia de-*
« *nique huic noverat Domini sermone concessa. Hanc ergo*
« *ecclesiis toto orbe diffusis velut caput suorum certum est*
« *esse membrorum* (apud Labbe, t. 5, col. 849). Nec minori
« sublimitate orationis in alia epistola utitur, data Rufo et
« cæteris Episcopis per Macedoniam, Achaiam, etc., consti-
« tutis, ubi sic ait : *Manet Beatum Apostolum Petrum per*
« *sententiam Dominicam universalis Ecclesiæ ab hoc solli-*
« *citudo suscepta* : *quippe quam Evangelio teste in se nove-*
« *rit esse fundatam* : *nec unquam ejus honor vacuus potest*
« *esse curarum* ; *cum certum sit summam rerum ex ejus*
« *deliberatione pendere. Quæ res animum meum ad Orientis*
« *loca* (scilicet, Illyriciana), *quæ per ipsam sollicitudinem*
« *quodammodo videmus, extendunt* (apud Labbe, t. 5. col.
« 890). » Alia similia documenta ibi addit Pius VI : tum sic
pergit : « Quinet Episcopi quoque Illyriciani perspicue agno-
« verunt ac venerati sunt Primatus nomen et jura, quibus
« Pontificiæ epistolæ personabant, simulque causam agno-
« verunt in *cura universi gregis* constitutam, quam Ponti-
« ficiæ litteræ exhibebant... Hinc titulus Patriarchæ Occi-
« dentis, qui in Pontifice coalescit cum titulo et dignitate
« Primatis, nihil potest vi ac naturæ Primatus adimere ;

« cum præsertim titulus Primatis, a Pontificibus deleganti-
« bus expressus, fuerit ab Episcopis ad quos Vicarii dele-
« gabantur, agnitus ac receptus. *Hoc enim* (inquiebat Ste-
« phanus ad S. Bonifacium *opus vestrum est, Beatissime,*
« *die ac noctu Sanctorum Patrum et venerabilis atque Apos-*
« *tolicæ vestræ Sedis leges atque constituta, in* OMNIBUS *qui-*
« *dem Ecclesiis* PRÆCIPUE *autem in vestra Illyriciana pro-*
« *vincia custodire* (apud Labbe, tomo 5, col. 839). Addidit-
« que Theodosius Episcopus Echiniensis : *Nam constat ve-*
« *nerandos Sedis vestræ Pontifices, quamvis in toto mundo*
« *Sedes Apostolica ecclesiarum sibi jure vindicet principa-*
« *tum, et solam ecclesiasticis causis undique appellare ne-*
« *cesse sit, specialiter tamen gubernationi suæ Illyrici ec-*
« *clesias vindicasse* » (apud Labbe, t. 5. col. 869.)

PROPOSITIO III[a]. — *Amplissima fuit Apostolicorum Illyrici Vicariorum jurisdictio.* — « Reliquum est ait Pius VI (*super Nunciaturis*, capite 8, n. 53 et seq.), ut videamus qualibus facultatibus, in quas personas, et pro quibus rebus Illyriciani Vicarii stabili ratione muniebantur. Amplissimæ quidem erant hujusmodi facultates ; adeo ut Pontifices professi fuerint se illis ea *cuncta* committere, quæ a se geri potuissent. *Ita quippe* (aiebat S. Bonifacius) *vice sua Beatus Apostolus Petrus ecclesiæ Thessalonicensi* CUNCTA *commisit, ut intelligat se sollicitudinem manere multorum* (apud Labbe, t. 5, col. 840). Nos, ut ordine procedat oratio, facultates distinguemus quæ *voluntariæ* jurisdictionis sunt, ab iis quæ *contentiosæ* jurisdictionis vocitantur. »

I. « Ad facultates voluntariæ jurisdictionis quod attinet, concessum eis fuit.

« *Primo*, jus illud quod *visitationis* ecclesiarum appellamus : *Te ergo* (verba sunt litterarum), *frater charissime, omnis cura respectat earum ecclesiarum, quas tibi vice Sedis Apostolicæ a nobis creditas recognosces, ut et prava corrigas et dissipata componas* (Bonifacius Rufo, apud Labbe, tomo 5, col. 847).

« *Secundo*, fuit eis concessum jus *inquirendi* probandique *idoneitatem* illorum, qui ad Episcopale munus eveherentur : *ipsum* (verba itidem sunt litterarum) *major cura res-*

« *pectet eorum qui ad Episcopatum vocantur; discutiendi* « *sollicitius et probandi* (apud Labbe, t. 5, col. 855). Ita ut, « *citra ejus conscientiam* (ibid. col. 853), *et sine ejus consi-* « *lio nullus ordinetur; nullus usurpet eodem inconscio com-* « *missam illi provinciam* (ibid., col. 855). Et rursus : *Hoc* « *inscio, vel invito, quem de omnibus volumus ordinationibus* « *consuli, nullus audeat ordinare* (ibid.). Et similiter : *Nul-* « *lus, te inconsulto, per illas ecclesias ordinetur Antistes.* « *Ita enim fiet, ut sint de eligendis matura judicia, dum* « *tuæ dilectionis examinatio formidetur. Quisque vero de* « *Metropolitanis Episcopis contra nostram præceptionem,* « *præter tuam notitiam fuerit ordinatus, nullam sibi apud* « *nos status sui esse noverit firmitatem; esseque usurpatio-* « *nis suæ rationem, qui hoc præsumpserint, reddituros* (apud « Labbe, t. 5, col. 862).

« *Tertio*, fuit Vicariis jus datum *ordinandi Metropolitanos*, « facta prius diligentiori in illos inquisitione : *Singulis* « *autem Metropolitanis* (verba sunt earumdem epistolarum) « *sicut potestas ista committitur, ut in suis provinciis jus* « *habeant ordinandi. ita eos Metropolitanos a te volumus* « *ordinari, maturo tamen et decocto judicio* (S. Leo, apud « Labbe, t. 5, col, 892). *Ut vero* (ita habet epistola ad ipsos « Metropolitanos Illyrici data) *vestræ dilectioni provinciæ* « *suæ ordinatio permittitur Sacerdotum, ita fratrem et* « *coepiscopum nostrum Anastasium de ordinando Antistite* « *volumus consulatis : cui Metropolitani Episcopi consecra-* « *tionem statuimus reservari* (ibid. col. 892).

« *Quarto*, fuit eisdem tributum jus *convocandi Concilii* « si legitimæ causæ convocationis adessent, injuncto illi « onere mittendorum actorum ad Apostolicam Sedem, pro « eorumdem actorum confirmatione. *Sit Concilium* (ita « litteræ præscribunt) *quoties causæ fuerint, quoties illa* « *pro necessitatum emergentium ratione decreverit; ut me-* « *rito Sedes Apostolica, relatione ejus instructa, quæ fue-* « *rint acta confirmet* (S. Sixtus, apud Labbe, t. 5, col. 857). « Item : *Ad Synodum quisquis fratrum fuerit evocatus* « *occurrat, nec Sanctæ Congregationi se deneget* (ibid. col. « 192). Quin evocari ad Concilium sine ejus voluntate Epis-

« copi non poterant : *Colligere, nisi cum ejus voluntate* « *Episcopos præsumant.* (S. Celestinus, appud Labbe, t. 5, « col. 854). Et quoties evenisset, ut Vicarii Apostolici sen- « tentia foret a sententia Episcoporum simul unitorum di- « versa, tunc omnia essent sustinenda, et judicium Aposto- « licæ Sedis expectandum : *Si autem in eo quod fratribus* « *tractandum definiendumve credideris, diversa eorum* « *fuerit a tua voluntate sententia, ad nos omnia sub gesto-* « *rum certificatione ferantur, ut remotis ambiguitatibus,* « *quod Deo placeat, decernatur.* (S. Leo, in *decretis*, cap. « 41, et epistola 48).

« *Quinto*, jus concedendæ Metropolitanis Episcopis veniæ « e suis discedendi ecclesiis ; ita ut, *si quis præter ejus* « *conscientiam, sine ejus epistolis atque formata venire* « *tentaverit, tanquam disciplinæ ecclesiasticæ despector et* « *contemptor canonum. quos nos temerari aliqua ex parte* « *non patimur, habeatur* (S. Sixtus, apud Labbe, tom. 5, « col. 856).

« *Sexto*, fuit eisdem jus datum, ut certiores fierent eorum « quæ a quocumque sive Episcopo sive sacerdote gereban- « tur : *Ad eum quidquid a singulis sacerdotibus agitur, re-* « *feratur* (ibid., col. 857).

« *Septimo*, attributum pariter eisdem fuit jus ad examen « revocandi, curaque et studio diligenti referendi ea quæ « quis vellet ab Apostolica Sede postulare : *Quidquid eos* « *ad nos necesse fuerit mittere, non sine tuo postulent arbi-* « *tratu. Ita enim aut per tuam experientiam quidquid illud* « *est finietur, aut tuo consilio ad nos usque perveniendum* « *esse mandamus* (S. Innocentius I. apud Labbe, tom. 5, « col. 846.)

« *Octavo*, concessum iis denique fuit jus noscendi statum « ecclesiarum, deque illo ad S. Sedem ea qua par esset diligentia « referendi, ne Vicariorum culpæ verteretur, si quid in « antiquas sanctiones accidisset : *Ipsum vero* (ita litteræ « pergunt) *secundum definita canonum hoc vestra dilectio* « *nostris epistolis admonitum esse cognoscat, ut de statu* « *ecclesiarum vestrarum certiores subinde sua relatione nos* « *faciat ; sciturus sibi a nobis imputandum, si quid de his*

« *quæ statuimus, a quoquam fuerit temeratum* (S. Leo, « ibid., col. 864.)

II. « Ad facultates vero quod spectat *contentiosæ* jurisdic- « tionis, judicium Vicariorum Apostolicorum subire *primo* « debebant causæ majores in prima instantia : *Ad Thessa-* « *lonicensem majores causæ referantur Antistitem* (S. Sixtus, « apud Labbe, tom. 5, col. 855 ; et S. Leo, ibidem, col. « 854). *Deinde* causæ quæcumque inter Episcopos et fratres « obortæ : *Si quæ inter Episcopos vel inter fratres nascan-* « *tur actiones, eveniant causæ, sub divini judicii timore* « *distinguat atque definiat* (S. Bonifacius, ibidem col. 847 ; « S. Sixtus, ibidem, c. 657). *Quidquid causarum. ut assolet,* « *inter consacerdotes eveniret, ejus, cui vicem nostram* « *commisimus, examini reserventur ut illo sub Dei timore* « *præsule omnis ambiguitas finiatur* (S. Leo, ibid., col. « 864). *Tertio* causæ et actiones quævis, quibus aliquis contra « Episcopum ageret : *Si quod causarum aut inter fratres na-* « *tum fuerit, aut fratri cuiquam aliqua actio qua pulsetur* « *illata, aut illic fratre et coepiscopo nostro Anastasio judicio* « *eveniens negotium terminetur, qui vices Apostolicæ sedis* « *agere ex nostra voluntate cognoscitur, aut ad nos, si illic* « *finiri non potuerit, eodem tamen suis litteris causam* « *omnem quæ vertit prosequente, veniat examen* (S. Sixtus, « ibid., col. 857.)

« Licitum præterea erat Vicariis Apostolicis, de aliis cau- « sis ecclesiasticis judicium ferre, sive per se, sive adhibitis « in socios et consiliarios illis Episcopis quos eligere maluis- « sent ; permissumque erat eisdem designare judices, illis- « que causas definiendas delegare : *Licitum autem* (peram- « pla sunt litterarum verba) *et Apostolicæ Sedis favore per-* « *missum tuæ fraternitati cognosce, ut cum aliqua ecclesias-* « *tica ratio vel memoratis provinciis agitanda cognoscenda-* « *que fuerit, quos velis Episcoporum socios quibuscumque* « *de ecclesiis assumas tecum ; quorum et fide et moderatione* « *quidquid necessitas causave flagitaverit, optimus dirigas* « *arbiter, et præcipuus, quippe a nobis lectus, definias inter-* « *cessor* (S. Innocentius Rufo, apud Labbe, t. 5, col. 846 ; « et S. Bonifacius, ibid. col. 852). *Ipse optimos solertissi-*

« *mosque de vestro numero eligat, quos negotiis secum ad-*
« *ciscat arbitros, aut sine se tribuat, qui in disceptatione*
« *missa componat* (S. Sixtus, ibid. col. 855.)...

III. « Hæ autem facultates, cum voluntariæ tum contentiosæ
« jurisdictionis, quemadmodum *omnes* causas et negotia ec-
« clesiastica comprehendebant, ita comprehendebant etiam *fi-*
« *deles omnes, omnesque Episcopos et Metropolitanos*; qui cer-
« tiores effecti per epistolas de Vicariorum ad se legatorum
« destinatione, explicite monebantur, ut illos susciperent, sus-
« ceptosque reverentia et honore prosequerentur; ut in dele-
« gatis supremam delegantis dignitatem suspicerent; ut-
« que eorum voluntati et constitutis parerent ac se conforma-
« rent, si sua privilegia salva esse vellent. En litterarum ver-
« ba : *Servate honorem debitum capiti... Ordinationi nostræ*
« *pareat quisquis se Episcopum recognoscit* (S. Bonifacius,
« apud Labbe, tom. 5, col. 850) *Vestrum caput respicere et*
« *honorare vos condecet, quoniam honor capitis ad spem totius*
« *proficit sanctitatis. Reservate fratri et coepiscopo nostro*
« *reverentiam quam debetis* (S, Sixtus, ibid. col. 857). *Nul-*
« *lus obviet salubribus constitutis, nullus præceptionibus*
« *his resultet. Habeant honorem suum Metropolitani, salvo*
« *hujus privilegio, quem honorare debeant magis honorati*
« (S. Sixtus, ibid. col. 855). *Nec credatis vobis minui quid-*
« *quid reverentiæ illius, ad quem et majores nostri et nos*
« *Illyricianas ecclesias juxta morem traditum voluimus*
« *pertinere, a vestra dilectione et servari volumus et de-*
« *ferri* (Idem, ibid. col. 857). *Ad ipsos etiam Metropo-*
« *litanos singularum provinciarum nostra quibus eos mo-*
« *neremus scripta direximus, ut noverint Apostolicis obe-*
« *diendum esse sententiis, et tunc se nobis parere, cum*
« *fraternitati tuæ ex nostra delegatione cæperint, secundum*
« *ea quæ scripsimus, obedire* (S. Leo, ibid. col. 863).

IV. « Et sicut omnis vilescit auctoritas, nisi vim habeat
« adjunctam continendi homines in officio, et compellendi
« coercendique contumaces formidine pœnæ, ita hæc, pro-
« vido sane consilio, addita sunt: *Hac præceptione cognos-*
« *cent, et eum qui refragandum nostræ auctoritati, vel illius*
« *crediderit jussioni, a fraternitatis cœtu cum ipse se se-*

« *paret segregandum* (S. Celestinus, ibid., col. 854). *Qua-*
« *propter, frater carissime, fretus amdudum, a te aucto-*
« *ritate suscepta, contra inimicas turmas idoneus Dei nos-*
« *tri miles armare... Habes Beatum Apostolum Petrum,*
« *qui ante te pro sua possit vi repugnare... Non patitur ille*
« *Sedis suæ perire privilegium... Aderit nimirum et vio-*
« *latores canonum, atque ecclesiastici juris inimicos Deo*
« *auctore compescet. In cæteros etiam contumaces jus*
« *concessæ potestatis exerce* (S. Bonifacius, col. 849.)

V. « Stabili huic voluntariæ et contentiosæ jurisdictioni « paruerunt Episcopi. » Id documentis ibi probat Pius VI : tum sic prosequitur : « Quod si nonnulli ex Episcopis Illyri- « cianis, *ægre ferentes sibi in omnibus causis ecclesiasticis* « *superpositum esse Thessalonicensem Episcopum, nacti oc-* « *casionem turbandi, querelam istam ad aures Theodosii Au-* « *gusti detulerunt, simulque suggesserunt, ut Constan-* « *tinopolitanæ urbis Antistiti hunc honorem tribueret* « (verba sunt Balusii, in continuatione Petri de Marca, *de* « *Concordia sacerdotii et imp.*, l. 5, c. 24, n. 10); et rur- « sus si Theodosius falsis est circumventus horum Episco- « porum clamoribus; si denique idem Theodosius, horum « invidorum suasionibus permotus legem edidit, anno 421 « votis Episcoporum consentaneam; vos, venerabiles fratres « (1) qui miserandum in modum in errorem inducti, illo- « rum estis exempla secuti, ad Cæsarem deferentes injustas « vestras querelas adversus stabiles Nunciaturas, ignorare « non potestis, Beatum Apostolum Petrum *Sedis suæ pe-* « *rire privilegium* non permisisse. »

Conclusio paragraphi. — Ex hisce documentis, Illyricianas ecclesias respicientibus, facile perspiciet lector quam egregie mentiantur illi omnes scriptores, qui Pontificiorum Legatorum ac Nuntiorum stabili jurisdictione munitorum disciplinam, recenti ævo, (faventibus scilicet octavo sæculo confictis Isidori decretalibus) inductam, sicque convulsa

(1) Alloquitur Pius VI quatuor Germaniæ Archiepiscopos, qui Nuntiorum jurisdictionem agnoscere renuebant.

propria ac nativa Episcoporum jura, dictitant. Et tamen hisce mendaciis scatet tota illa colluvies librorum, a Janseniani, Febroniani et Gallicani systematis propugnatoribus compositorum; qui hodiedum, in Gallia aliisque regionibus, virorum etiam ecclesiasticorum ac seminariorum bibliothecas opplent; non sine magno (ut ego reor), quoad multos, ebibendæ erroneæ doctrinæ periculo.

§ III.

De Vicariis Apostolicis a remotissima antiquitate in Gallia constitutis.

Propositio I[a]. — *Sicut in Illyrico, ita et in Galliis, a remotissima antiquitate, Romani Pontifices Vicarium habebant stabili et ampla munitum jurisdictione in ecclesiasticas hujus regionis provincias : hocque munus Arelatensi Episcopo solebant committere.* — Vicariatu Illyriciano simillimus fuit « Vicariatus Arelatensis, si ejus spectetur antiquitas. Nam « hic quoque a primis Ecclesiæ sæculis suam ducit origi« nem... Item hi duo Vicariatus fuere simillimi inter se, « sive nomen titulusque inspiciatur; ambigi enim nequit « quin et Vicariatus Arelatensis a Pontifice Summo tan« quam a Primate prodierit : sive causa attendatur institu« tionis ejusdem; quæ non alia certe fuit, nisi necessitas « suo defungendi munere per alios, cum per se idem præs« tare magna locorum distantia Pontifices prohiberentur : « sive sermo habeatur de facultatibus voluntariæ et con« tentiosæ jurisdictionis : sive denique res sit de obsequio « deque observantia qua Episcopis hunc etiam Vicarium « prosequi debeant. » (Pius VI, in *Responsione super Nun« ciaturis,* capite 8, n. 83.)

E pluribus quæ ad id probandum afferri possent documentis, hæc pauca dumtaxat, brevitatis causa, subjicimus :

Hilarus, qui Summus Pontifex creatus est anno 461, ad

Leontium Arelatensem Episcopum scribens de Hermete, (qui a civitate, ad quam ordinatus Episcopus fuerat, non receptus, metropolitanam Narbonæ sedem invaserat), sic conqueritur quod idem Leontius, ejusmodi attentatum, nec ipse represserit, nec Sedi Apostolicæ denuntiaverit: « Mi-« ramur fraternitatem tuam ita legis catholicæ immemorem « esse, ut quædam iniqua et contra patrum nostrorum sta-« tuta, in provincia quæ *ad monarchiam tuam* pertinet, si « ipse aut non vis aut potes, etiam nec nos silentii tui taci-« turnitate permittas corrigere. » (Apud Labbe, tomo 4, « col. 1040, edit. Parisiis 1671). Notentur verba hæc, *in pro-« vincia quæ ad monarchiam pertinet*: agitur de provincia Narbonensi, quæ Arelatensi Præsuli tanquam Metropolitano nullatenus subjacebat; siquidem Narbonensis sedes et ipsa erat metropolitana. Ergo Arelatensi Episcopo subjecta erat tanquam Sedis Apostolicæ per Gallias Vicario.

Idem Hilarus Papa ad provinciarum Galliæ Episcopos: « Per annos itaque singulos, ex provinciis quibus potuerit « congregari, habeatur episcopale Concilium : ita ut oppor-« tunis locis atque temporibus, secundum dispositionem « fratris et coepiscopi nostri Leontii, *cui, sollicitudinem in « congregandis fratribus delegavimus*, Metropolitanis per « litteras ejus admonitis, celebretur. » Apud Labbe, tom. 4, « col. 1042, edit. Parisiis 1671.)

Symmachus Papa, qut anno 498 Ecclesiæ clavum regere cœpit, ita loquitur in sua ad Arelatensem Præsulem epistola : « Decernimus ut circa ea quæ tam in Galliæ quam in « Hispaniæ provinciis de causa religionis emerserint, soler-« tia tuæ fraternitatis invigilet: et si ratio poposcerit præsen-« tiam sacerdotum, servata consuetudine, unusquisque tuæ « delectionis admonitus auctoritate conveniat. Et si Dei ad-« jutorio controversia incidens amputari potuerit, ipsius « hoc meritis applicemus . alioquin existentis negotii quali-« tas ad Sedem Apostolicam te referente perveniat... Et in « hac parte magnopere te volumus esse sollicitum, ut si « quis de gallicana vel hispana regionibus, ecclesiastici or-« dinis atque officii, ad nos venire compulsus fuerit, cum « fraternitatis tuæ notitia iter peregrinationis arripiat. »

« (Apud Labbe, tomo 4, col. 1318 et 1311, edit. Parisiis 1671.)

In epistola sancti Gregorii Magni *universis Episcopis Gal-*
« *liarum qui sub regno Childeberti sunt*,, hæc occurrunt
« verba : Quia igitur unumquodque tunc salubriter comple-
« tur officium, cum fuerit unus ad quem possit recurri *præ-*
« *positus*, idcirco opportunum esse perspeximus in ecclesiis
« quæ sub regno præcellentissimi filii Childeberti regis
« sunt, *secundum antiquam consuetudinem*, fratri nostro
« Vigilio Arelatensis civitatis Episcopo *vices nostras tri-*
« *buere.* » (Libro 5 epistolarum, epistola 54, editionis 1770 : et citatur in *Responsione super Nunciaturis*, cap. 8, n. 84.)

Ex iis documentis satis constat, jam a remotissima antiquitate Arelatenses Episcopos fuisse Vicarios Apostolicos; et quatenus tales, stabilem in Galliæ provincias jurisdictionem obtinuisse.

Propositio IIª.— *Vicarius Apostolicus cum stabili jurisdictione constitutus est sanctus Remigius, quoad regiones Clodovei Regis ditioni subjectas.* — Pontificiæ litteræ, quæ sancti Remigii deputationem in Vicarium Apostolicum exprimunt, inscribuntur Hormisdæ Papæ, qui anno 514 Pontifex creatus est. Ast erronee has litteras Hormisdæ tribui, et esse alicujus paulo anterioris Pontificis existimant eruditi (vide Bianchi, *Della potesta e della politia della chiesa*, tomi 5 parte prima, libro 3, cap. 1, § 3, n. 20 et seq.). Cæterum authenticas esse, et paulo post collatum Clodoveo baptisma conscriptas, in confesso est apud omnes. In iis autem sic disponitur : « Vices itaque nostras per regnum
« dilecti et spiritualis Filii Nostri Clodovei, quem nuper,
« adminiculante superna gratia, plurimis et Apostolorum
« temporibus æquiparandis signorum miraculis prædicatio-
« nem salutiferam concomitantibus, ad fidem cum gente in-
« tegra convertisti, et sacri dono baptismatis consecrasti,
« salvis privilegiis quæ Metropolitanis decrevit antiquitas,
« præsenti auctoritate committimus; augentes studii hujus
« participatione ministerii dignitatem, relevantes nostras
« ejusdem remedio dispensationis excubias. Et licet de sin-
« gulis non indigeas edoceri, a quo jam probavimus acutius

« universa servari, gratius tamen esse solet, si ituris tra-
« mes ostenditur, et laboraturis injuncti operis forma mons-
« tratur. Paternas igitur regulas et decreta sanctissimis dif-
« finita Conciliis ab omnibus servanda mandamus... Quoties
« universæ poscit religionis causa Concilium, te cuncti fra-
« tres evocante conveniant, et si quos eorum specialis ne-
« gotii pulsat intentio, jurgia inter eos oborta compesce,
« discussa sacra lege determinando certamina. Quidquid au-
« tem illic pro fide et veritate constitutum, vel provida dis-
« pensatione præceptum, vel personæ nostræ auctoritate
« fuerit confirmatum, totum ad scientiam nostram instructa
« relationis attestatione, perveniat. Eo fiet ut et noster ani-
« mus officii caritate dati, et tuus securitate perfruatur ac-
« cepti. Deus te incolumem custodiat, frater carissime. »
(Apud Labbe, ultima pagina tomi 4, edit. Parisiis 1671.)

§ IV.

De Apostolico Vicariatu Hispalensi.

I. *Vicarius Apostolicus quoad Hispaniarum ecclesias a Simplicio Papa constitutus est Hispalensis Episcopus*. — Constat epistola laudati Pontificis (qui anno 467 Summum Pontificatum adeptus est) ad Zenonem Hispalensem Episcopum ; quæ epistola (apud Labbe, tomo 4, col. 1068, edit. Parisiis 1671) sic summatur : « Ad Zenonem Spalensem Episcopum, de
« commissa illi vice Apostolicæ Sedis in omnibus Hispania-
« rum ecclesiis. Hispalensem Episcopum virum optimum
« Sedis Apostolicæ Vicarium constituit. » Ipsa autem epistola tenoris sequentis est : « Dilectissimo fratri Zenoni Sim-
« plicius. — Plurimorum relatu comperimus, dilectionem
« tuam fervore Spiritus Sancti ita te Ecclesiæ gubernatorem
« existere, ut naufragii detrimenta, Deo auctore, non sentiat.
« Talibus idcirco gloriantes indiciis, congruum duximus,

« vicaria Sedis nostræ te auctoritate fulciri, cujus vigore « munitus, Apostolicæ Institutionis decreta, vel sanctorum « terminos Patrum nullomodo transcendi permittas : quo- « niam digna honoris remuneratione cumulandus est, per « quem in his regionibus divinus crescere innotuit cultus. « Deus te incolumem custodiat, frater carissime. »

II. *Per Bæticam et Lusitaniam Vicarius Apostolicus constitutus est Sallustius, Hispalensis Episcopus, a Papa Hormisda.* — Constat sequenti epistola Hormisdæ. qui anno 514 ad Summum Pontificatum evectus est : « Carissimo fratri « Sallustio Hormisda... — Congruum esse perspeximus, hanc « ipsam quam mente gerimus expedire lætitiam. Edidisti « enim boni documenta Pontificis, dum et prædicanda facis, « et ea suadere non differs... Suffragantibus igitur tibi tot « meritis piæ sollicitudinis et laboris, certe jam delectat in- « jungere quæ ad nostri curam constat officii pertinere : ut « provinciis tanta longinquitate disjunctis, et nostram possis « exhibere personam, et Patrum regulis adhibere custodiam. « Vices itaque nostras per Bæticam Lusitaniamque provin- « cias, salvis privilegiis quæ metropolitanis Ecclesiis decre- « vit antiquitas, præsenti tibi auctoritate committimus, au- « gentes tuam hujus participatione ministerii dignitatem, « relevantes nostras ejusdem remedio dispensationis excu- « bias. Et licet de singulis non indigeas edoceri, quem jam « probavimus cautius universa servare, gratius tamen esse « solet, si iterum (1) trames ostendatur, et laboris injunctio « superius formata monstretur. Paternas igitur regulas et « decreta a Sanctis definita conciliis, omnibus servanda man- « damus. In his vigilantiam tuam, in his curam fraternæ mo- « nitu exhortationis extendimus... Quoties universalis poscit « religionis causa, ad concilium te cuncti fratres evocante « conveniant : et si quos eorum specialis negotii pulsat con- « tentio, jurgia inter eos oborta compesce, discussa sacris « legibus determinando certamina. Quidquid autem illis pro

(1) Legendum videtur *ituris,* sicut in epistola supracitata ad S. Remigium.

« fideet veteribus constitutis, vel provida dispositione præ-
« cipies, vel personnæ nostræ auctoritate firmabis, totum ad
« scientiam nostram instructæ relationis attestatione perve-
« niat, ut noster animus officii caritate dati, et tuus securi-
« tate perfruatur accepti. Deus te incolumem custodiat, fra-
« ter carissime. » (Apud Labbe, epistola 26, tomo 4, col. 1468, edit Parisiis 1671).

V.

De Vicariatu Apostolico Siciliæ.

« Similis et æquæ antiquitatis est Vicariatus Siculus, cui
« Sancta Sedes modo Episcopum indigenam, modo eccle-
« siasticum præfecit ab Urbe missum, eadem ex causa, et
« iisdem donatum facultatibus ad populorum commodum
« atque utilitatem » (Pius VI, in *Responsione super Nunciaturis*, cap. 8, n. 86).

Id, inter alia documenta, edocet Sancti Gregorii Magni epistola ad Episcopos Siciliæ : « Valde necessarium esse per-
« speximus,, inquit, ut sicut prædecessorum nostrorum fuit
« judicium, ita uni eidemque personæ omnia committamus ;
« et ubi nos præsentes esse non possumus, nostra per eum,
« cui præcipimus, repræsentetur auctoritas. Quamobrem
« Petro, subdiacono Sedis nostræ, intra provinciam Siciliæ
« vices nostras, Deo auxiliante, commisimus » (Libro I, epistola I, editionis 1770). Idem Pontifex, epistola ad Maximianum Syracusanum Episcopum (libro 2, epistola 7, editionis 1770), eidem Sedis Apostolicæ vices committit *super cunctas Siciliæ ecclesias* ; cujus agendi rationis causam sic exponit : « Quatenus eis non sit necessarium post hæc pro
« parvulis ad nos causis tanta maris spatia transmeando
« pervenire ; sed si qua fortasse difficilia existunt, quæ fra-
« ternitatis tuæ judicio nequaquam dirimi possint, hæc so-

« lummodo nostrum judicium flagitent; ut sublevati de mi-
« nimis, in causis majoribus efficacius occupemur. »

§ VI.

De vicariatu Apostolico sancti Bonifacii Germaniæ Apostoli.

Sanctus Bonifacius, Germaniæ Pater, Apostolus et martyr, ad prædicandum per eas septentrionales regiones divinum verbum missus est a Gregorio II; prout adnotatur in vita hujus Pontificis, qui anno 714 supremo Ecclesiæ regimini præpositus est (vide apud Labbe, tomo 6, col. 1431, edit. Parisiis 1671). Quod autem S. Bonifacius ad inclytum usque vitæ suæ exitum Pontificii per Germaniam Legati munere functus sit, negat nullus. At legationem hanc inter *extraodinarias* computandam, non autem *ordinariis* seu *stabilibus* adcensendam, persuadere vellent ii scriptores, qui *stabiles* Nunciaturas exosas habent. Quem errorem sic confutat Pius VI (in *Responsione super Nunciaturis*, capite 8, n. 89) : « Non « negabimus hujusmodi Legationem initio extraordinariam « fuisse, ob evangelizandi causam. Sed postquam Bonifa- « cius renuntiatus fuit Archiepiscopus Coloniensis, et deinde « Archiepiscopus et Primas Moguntinus, postquam suas Co- « loniæ primum et deinde Moguntiæ Sedes ac domicilium « collocavit, ambigi sane nequit, quin hujusmodi legatio, « quæ initio extraordinaria fuerat, a tribus subinde Ponti- « ficibus renovata, evaserit *ordinaria,* licet martyris morte « finierit... Bonifacius reapse uti semper consuevit *Legati* « *Germanici* nomine : quinimo si Ecclesias visitavit, si no- « vos episcopatus instituit, si synodos nationales et provin- « ciales coegit, si leges saluberrimas condidit.., si malos « usus avulsit, si disciplinam moderatus est ; hæc aliaque « omnia peregit *vice Apostolica* functus. »

Objicies : — Petrus de Marca, Bohemerus et alii adnotant,

Sanctum Bonifacium ita egisse cum *consensu* regum et Episcoporum : ergo inde probari nequit jus Romani Pontificis habendi Legatos aut Nuntios cum jurisdictione stabili (vide hanc objectionem in *Responsione de Nunciaturis*, cap. 8, n. 88).

Respondeo : Nego consequens. Ex eo enim quod Principes patrocinium præstiterint, ut par erat, et Episcopi sese Bonifacii auctoritati subjecerint, ut facere tenebantur, non minus certum est, extitisse tunc apud Germanicas ecclesias, et statim ab ipsarum exordio, Legatum stabili jurisdictione munitum : nec minus idoneum est factum istud, cum aliis conjunctum, ad probandam perpetuam Ecclesiæ praxim : « Ita ut, inquit Pius VI, non nisi per manifestam injuriam « a Petro de Marca et ab Henningio Bohemero, principum « patrocinia et Episcoporum obsequia confundantur et com- « misceantur simul cum *libera* tum regum tum Episcopo- « rum *consensione*; perinde ac si sine hujusmodi consensu « nec Pontifices mittere Nuntios, nec Nuntii a Pontifice « missi ullam possent jurisdictionem exercere : quo absur- « dius nihil esse potest, et magis ab antiqua Ecclesiæ dis- « ciplina alienum » (in *Responsione super Nunciaturis*, cap. 8, n. 91).

§ VII.

Concluditur argumentum ex constanti Ecclesiæ praxi deductum.

1° Per octo priora Ecclesiæ sæcula, viguisse disciplinam ut Romanus Pontifex in dissitis regionibus haberet viros ab ipso constitutos et stabili jurisdictione munitos, qui vices ejus obirent, certum omnino faciunt allata de priscis *Vicariis Apostolicis* documenta.

2° A sæculo nono usque ad decimum quintum, loco *Vicariorum Apostolicorum*, sibi constituit Sedes Apostolica *Le-*

gatos natos, qui idem munus explerent. Id extra controversiam est, et patebit ex dicendis infra (sectione 2, capite 2).

3° A sæculo XV ad hodierna usque tempora, viguit Nunciaturarum, stabili jurisdictione munitarum disciplina, ut norunt omnes.

4° Ergo constans Ecclesiæ praxis fuit, ut Romanus Pontifex potestatem in variis mundi partibus exerceret per Legatos, non tantum extraordinarios, sed et stabili jurisdictione munitos, Ergo Romanus Pontifex jus istud habet.

CAPUT IV.

DICTUM JUS ROMANI PONTIFICIS PROBAT CONCILIORUM AUCTORITAS.

In usu erant Nunciaturæ stabiles Concilii Tridentini tempore. De facultatibus quæ Nuntiis concedi solebant, an aliqua ex parte moderandæ forent, expenderunt Tridentini Patres. Et decreverunt quidem, ut in posterum causæ ecclesiasticæ *in prima instantia* deberent ab Episcopis dirimi, nec jam possent ad Nuntii curiam primæ causarum instantiæ deferri : at in reliquis intactam Nuntiorum potestatem reliquerunt ; sicque facto suo confirmarunt jus Romani Pontificis, Nuntios habendi stabili jurisdictione munitos.

Idem jus agnoverat ipsum etiam Basileense Concilium ; « quod tantum abest ut unquam de legationibus abolendis « cogitaverit, ut, intacto relicto Romanorum Pontificum « jure, animum tantummodo adjunxerit ad coercendas « facultates Legatorum, et ad auferendas eisdem beneficio- « rum vacaturorum reservationes. Sed si Concilium impo- « suit quemdam dumtaxat Legatorum facultatibus modum, « sic ut partem tantummodo earumdem adimeret, jam patet « agnovisse ipsos Basileenses jus legationum , et alias omnes « Legatorum facultates, quæ non fuerunt coercitæ, integras

« intactasque ipsa Concilii lege mansisse. » (Pius VI, *Responsio super Nunciaturis,* cap. 8, n. 150).

E plurimis aliis Synodis idem evinci posse sic adnotat laudatus Pius VI : « Percurrite, venerabiles fratres, Synodos « omnes, quotquot a Christiana religione condita habitæ « sunt, et plures vobis canones occurrent, qui Pontificias « legationes agnoscunt ac reverentur : alii qui Legatorum « jura commendant : alii denique, qui legationum Legato- « rumque facultates arctioribus quibusdam vinculis coercent, « ut legationes ipsæ a quacumque *vitii suspicione* liberentur, « utque principibus, Episcopis, ac populis gratiores reddan- « tur. Sed canonem invenietis *nullum,* qui ad *casum extra-* « *ordinarium tantummodo* coercendum unquam curaverit « hoc Primatus officium, quod ex divina ipsa institutione ita « *stabile ac perpetuum* oportet esse, ut nullis septum limi- « tibus teneatur. » (*Responsio super Nunciaturis,* cap. 8, n. 151).

CAPUT V.

SYSTEMA GALLICANUM CIRCA PONTIFICIOS LEGATOS ET NUNTIOS, ERRONEUM EST, SEDITIOSUM, ET IN SCHISMA INDUCENS.

Agimus hic de Gallicano systemate, quale supra (capite 1, n. 4) exposuimus, nonnulla transcribendo loca ex opere *Mémoires du clergé*. Nimirum, juxta propugnatam a nimium multis Gallicanis scriptoribus doctrinam, Nuntiis in Gallia nulla competit jurisdictio; ita ut censendi sint tanquam meri Papæ oratores (des Ambassadeurs du Pape). Item Legati a latere nullam in Gallia jurisdictionem exercere possunt, nisi rex annuerit. Si quid in contrarium a Nuntiis, Legatisve, aut ab ipso etiam Papa peragatur, id pro attentato ac nulliter acto in Galliis haberi dictitant. Hocce doctrinæ monstrum non propugnant præfati scriptores *ex jure communi,* sed ex *jure*

particulari, quo Gallicanam ecclesiam potiri asserunt vi suarum consuetudinum seu *Libertatum*. Contra quod systema sit.

Propositio Ia. — *Mendaciter asseritur ab antiquo vigere in Gallia consuetudinem seu libertatem non agnoscendi Legatorum Pontificiorum jurisdictionem.* — Etenim 1° per octo priora sæcula in Gallia *Vicarii Apostolici*, stabili et ampla jurisdictione muniti, hanc jurisdictionem perpetuo exercuerunt : prout eruditis explorata res est, et constat ex adductis supra (capite 3) documentis.

2° A nono sæculo usque ad decimum quintum, pariter in Gallia sicut et in aliis regionibus jurisdictionem exercuerunt ii Pontificii Legati, qui *nati* dicebantur. Equidem ejusmodi Legatorum natorum jurisdictionem ægre ferebant Metropolitani, ut infra dicetur ; idque videtur in causa fuisse cur Sedes Apostolica hisce Legatis natis uti paulatim desierit. Aut quandiu eos retinuit, agnita est eorum auctoritas. Neque enim eorum jurisdictionem negabant Metropolitani ; sed ut ab ea eximerentur instabant apud Sedem Apostolicam. « Ubi Sancta Sedes, ait Pius VI, stabiles Legationes contulit ad illustriores Primates et Metropolitas, inter eos omnes inventus est nemo qui non arbitraretur perhonorifice secum actum fuisse ; adeo ut gloriæ sibi ducerent nuncupari in quolibet actu *Legati Apostolici ex gratia et misericordia Sedis Apostolicæ*... Nulla tunc quæstio erat super jure Apostolicæ Sedis *stabiles* habendi Legatos, et nemo tunc dubitavit unquam, quin Episcopi tenerentur Legatum suscipere ac venerari, et *Sanctæ Sedis Legationi assensum quam citissime præbere*, ut verbis utar Rutardi Archiepiscopi Moguntini, ad annum 1090. Nihil tunc erat quod Legato non licuisset : causas, etiam exemptorum, cognoscere ; Concilia convocare ; visitationes suffraganeorum obire ; eorum electionem moderari ; censurarum pœnas infligere ,... Episcopos de gradu dejicere ; eosque redintegrare ubi per injuriam fuissent e sua sede dejecti. » *Responsio super Nunciaturis*, cap. 8, n. 120).

3° Ad Legatos *extraordinarios* quod attinet, quos (præter ordinarios) omni ævo identidem pro gravioribus negotiis Se-

des Apostolica deputare consuevit, dubium non est quin, intra duas supradictas epochas, in Galliis sicut et in cæteris regionibus Pontificiam jurisdictionem exercuerint. Hinc,

4° Prætensa Galliæ libertas seu consuetudo, Pontificiorum Legatorum jurisdictionem non agnoscendi, si qua revera unquam exstiterit, non esset *antiquæ* disciplinæ retentio, sed recens ab ea discessus. Proinde non nisi mendaciter a primis Ecclesiæ sæculis, aut etiam a temporibus Tridentinæ Synodo anterioribus traducta prætenderetur.

5° Quod autem tribus circiter abhinc sæculis, ad sensum schismatici Pithou clamitare non desinant Parlamentorum advocati, et moderati etiam Gallicanismi propugnatores, carere jurisdictione in Gallia Nuntios, itemque Legatos a latere nisi regis accedat consensus, non inficias imus. Tot aliis moliminibus quibus Gallicani hoc temporis tractu Sedis Apostolicæ auctoritati seditiose restiterunt, esse et illud adnumerandum concedo.

Nihilominus, hoc etiam temporis spatio, et non obstantibus contrariis querelis, haud cessasse Galliæ Nuntios jurisdictionem (qua muniti semper fuerunt) data occasione exercere, ita ut prætensa consuetudo nunquam de facto inducta fuerit, haud puto probatu difficile. Id tamen, quia longiorem documentorum disquisitionem requireret, aliis probandum relinquo. Dato ergo, non concesso, viguisse, in Gallia, a duobus aut tribus ultimis sæculis, assertam consuetudinem seu libertatem, dicimus eam, utpote illegitimam et intrinsece pravam, nunquam in jus transiisse aut transire posse. Nimirum,

Propositio IIa. — *Prætensa libertas seu consuetudo Ecclesiæ Gallicanæ, Pontificiorum Legatorum jurisdictionem non agnoscendi, aperte pugnat cum jure Primatus Romano Pontifici divinitus collato.* — Diligenter notetur in quo stet dicta libertas juxta Gallicanum systema : hujus nempe systematis propugnatores non dicunt tantummodo *consentire Papam* ut ipsius in Gallia Nuntiorum jurisdictio non agnoscatur, et ob istum consensum, licite non agnosci dictam jurisdictionem. Si hoc solum dicerent, brevi dirimeretur

quæstio : falso supponi ejusmodi Summi Pontificis consensum facile probaretur, vel ex ipso diplomate quo suas cuique Nuntio ad Galliam misso facultates tribuit Summus Pontifex ; nec deesset, ad dubia quælibet tollenda, expressum ipsius de sua voluntate testimonium. At longe aliter res intelligitur in Gallicano systemate. Ita nempe ejus propugnatores dictam libertatem intelligunt, ut nequeat Papa, quantumvis velit, et hanc suam voluntatem declaret, jurisdictionem in Galliis per suos Legatos exercere. Hinc licitum in Gallia asserunt, Legato Pontificio, etsi intra fines potestatis ipsi a Papa collatæ præcipienti, non obedire. Quod si Papa jurisdictionales Legati sui actus solemni etiam Constitutione confirmet, et parendum suis Galliæ Legatis, etiam sub anathemate, præcipiat, dicunt licite posse ejusmodi bullam a Gallicanis ecclesiis non recipi, et pro inani tentamine haberi ; ex ea scilicet ratione, quod nequeat Gallicana Ecclesia suis libertatibus a Papa spoliari.

Jam vero tale systema omnino pugnat cum jure Primatus Romanis Pontificibus divinitus collato. Nam supra, capite 2, probatum est jus Romani Pontificis habendi in dissitis præsertim regionibus *aliquos qui sui absentis personam repræsentent, qui jurisdictionem suam atque auctoritatem stabili delegatione collatam exerceant*, *qui denique suas vices obeant* (sunt verba Pii VI) ; *idque ex intima vi ac natura Primatus... Ita ut quicumque jus hoc Pontifici adimendum curet*, *is naturam vimque Primatus a Christo instituti radicitus convellat atque eruat*. Porro si verum foret expositum Gallicanum systema, Romanus Pontifex hocce jus non haberet quoad Galliam. Ergo illud systema stare nequit cum catholico dogmate de Primatu jurisdictionis Romano Pontifici divinitus collato.

Hinc aperte secum pugnant Gallicani qui dictum jus Romano Pontifici denegant, nisi etiam cum Febronio et Jansenistis, Primatum jurisdictionis ipsi denegent, et hæreticam de mero *honoris* primatu opinionem amplectantur. En in quem abyssum logice impellat, prætensa illa Gallicanæ ecclesiæ libertas, Pontificiorum Legatorum jurisdictionem non agnoscendi.

PROPOSITIO III[a]. *Libertatem seu consuetudinem Ecclesiæ Gallicanæ Pontificiorum Legatorum jurisdictionem non agnoscendi, legitimam non reddunt nec probant ulla regia decreta, ullave Parlamentorum arresta, aut comitiorum cleri Gallicani statuta.* — Nam 1° nulla auctoritas legitimum reddere valet id quo divina Christi institutio subvertitur : atqui dicta libertas seu consuetudo, *naturam vimque Primatus a Christo instituti radicitus convellit atque eruit*, ut pronuntiavit Pius VI, et ut supra probatum est : ergo.

II. Sæcularis potestas nihil valide statuere potest contra Summi Pontificis Constitutiones, decreta et præcepta, in materiis spiritualibus et ecclesiasticis *Plena* enim *potestas ecclesiam universalem pascendi, regendi et gubernandi,* non regi aut parlamento, sed Romano Pontifici (definiente Florentino œcumenico Concilio) divinitus collata est. Hocce dogma catholicum Gallicani scriptores profitentur. Et nihilominus, adeo ipsos Cæsaropapiæ ac regalismi invasit atque obcœcavit studium, ut dum expenditur an hoc aut illud Summi Pontificis in materia spirituali et ecclesiastica decretum aut præceptum in Galliis obliget, eos non pudeat contraria Regis aut parlamentorum decreta allegare : quasi valeat Galliæ Rex aut ullum parlamentum Summo Pontifici jurisdictionem adimere, quam ei contulit Christus. Et pleni sunt eorum libri ejusmodi ad regia decreta et parlamentorum arresta provocationibus. Audiant quam aperte erroneam illam doctrinam reprobet Pius VI : « Nunquam nobis, inquit, in mentem venit ut si constitutiones illorum (*id est Imperatorum*) pugnent cum Constitutionibus primæ Sedis, aliquid Nobis parent obstaculi, veluti tua fuit, Archiepiscope Salisburgensis, sententia. Nemo quippe ignorat, has duas potestates et esse inter se sejunctas, et ita institutas, ut una non pendeat ab altera (cap. 4. n. 90, 91. 92) ; ita ut in rebus ecclesiasticis et in regimine religionis eatenus valeant civiles leges, quatenus legibus cohærentes ab Ecclesiæ capite profectis, ipsam Ecclesiæ auctoritatem firment atque communiant ; eo scilicet tutelæ et patrocinii munere, quo catholici principes erga matrem se fungi gloriantur. Secus enim *omni vi* destituuntur leges

« hujusmodi ; et extra omnem disceptationem solæ suum sibi « vindicant locum Romani Pontificis Constitutiones et leges, « quæ imperiali sanctione non indigent » (Pius VI, *Responsio super Nunciaturis*, cap. 8, n. 160).

III. Absone etiam allegarentur comitiorum cleri Gallicani statuta. Numquid enim Romani Pontificis jurisdictionem ab iis comitiis dependere voluit Christus ? Imo comitiorum illorum acta, ne provincialis quidem Synodi vim habuerunt. Et etiamsi habuissent, quid valet inferior contra legem superioris. Quidquid ergo senserunt aut declararunt ejusmodi comitia, contra Pontificiorum in Galliis Legatorum jurisdictionem, errasse hac in re clerum Gallicanum probat, et nihil aliud.

IV. Dictum systema Gallicanum plane attingunt hæc Pii IX feliciter regnantis verba : *Putidum vero impiumque commentum illud est, Apostolicæ Sedi divinitus collata jura ac traditum a Christo Domino supremi regiminis in Ecclesia clavum et potestatem, humanis placitis nutibusque arctari præscribi aut imminui posse.* (Constitutio *Probe*, 9 maii 1853 ; quæ sic inscribitur : *Episcopis, Vicariis Apostolicis, ac dilectis filiis Christi fidelibus missionum Indiarum Orientalium*).

Propositio IV^a. — *Merito concluditur Gallicanum systema circa Pontificios Legatos, erroneum esse, necnon seditiosum, et in schisma inducens.* — 1° Erroneum est, siquidem, ex probatis, pugnat cum dogmate omnino certo, nimirum de Primatu jurisdictionis Romano Pontifici divinitus collato. 2° Seditiosum est, siquidem docet non teneri Galliæ fideles et Episcopos ad obtemperandum legitimis Pontificiorum Legatorum statutis ac sententiis, cum tamen obedire teneantur ; sicque eos incitant ad resistendum Pontificiæ auctoritati. 3° Inducit in schisma. Casu enim quo Summus Pontifex sub anathemate præcipiat ut agnoscatur in Gallia suorum Legatorum jurisdictio (quod certum est posse ab ipso valide fieri), docet dictum Gallicanum systema, posse licite ejusmodi excommunicationem despici et pro inani tentamine haberi. Quæ doctrina si in praxim traducatur, apertum schisma erit, ut ex dictis concludendum est.

SECTIO I.

De variis Legatorum Pontificiorum speciebus : quando quibusve de causis inductæ sint.

Tres epochas distinguemus : Primam ab Ecclesiæ exordiis usque ad nonum sæculum : Secundam a nono sæculo usque ad decimum quintum : Tertiam a decimo quinto sæculo ad hodierna usque tempora.

CAPUT I.

LEGATIONUM PONTIFICIARUM FORMA AB INITIO USQUE AD NONUM SÆCULUM.

1° Toto hoc temporis tractu habuit Sedes Apostolica in dissitis regionibus viros ecclesiasticos, stabili et ampla jurisdictione munitos, qui in omnes assignatæ sibi regionis Episcopos et Metropolitanos, Romani Pontificis *vices* agerent, potestatemque exercerent. Id superiori sectione, capite 3, probavimus; isque solus negabit qui aut impudenter mentiri velit, aut monumentorum antiquitatis prorsus ignarus sit. Ejusmodi autem Romanæ Sedis Legati, non alio antiquitus quam *Vicariorum Apostolicorum* nomine (1) designati repe-

(1) Exceptis iis qui apud imperialem Constantinopoleos aulam commorabantur, quique *Apocrisiarii* seu *responsales* vocari solebant.

riuntur. Octavo dumtaxat sæculo videmus Sanctum Bonifacium, Germaniæ Apostolum, utraque *Legati* et *Vicari Apostolici* denominatione nuncupatum. Aut si forte quædam paulo anteriora exempla afferri valeant, valde rara existimo.

2° Ejusmodi *Vicariorum Apostolicorum* munus committere solebant Romani Pontifices certarum sedium Episcopis: nimirum Thessalonicensi Episcopo quoad Illyricum, Arelatensi quoad Galliam etc., ita ut cuilibet Episcopo in ea sede succedenti, conferret Sedes Apostolica *Vicarii Apostolici* officium, prout ipsius prædecessori contulerat. Id pariter ex allatis supra (sectione 1, capite 3) documentis constat. Non tamen adeo certa lege dictarum sedium Episcopis Vicarii munus conferebant Romani Pontifices, ut absque exemplo sit munus illud a solita episcopali sede ablatum fuisse, et translatum ad aliam.

Item, quamvis ordinarie ad Vicarii Apostolici munus in aliqua regione exercendum assumeretur unus ex ejusdem regionis Episcopis, in Sicilia tamen quandoque Vicarium Apostolicum egit, non alicujus Siculæ sedis Antistes, sed vir ecclesiasticus ab urbe Roma missus.

3° Præter dictos Vicarios Apostolicos, stabili ac permanenti jurisdictione munitos, deputabant etiam Romani Pontifices ad tempus Legatos *extraordinarios,* quoties id opportunum existimabant pro componendis majoris momenti negotiis. Cujusmodi extraordinariorum Legatorum, sive ad præsidendum Conciliis œcumenicis, sive ad tractandum cum principibus, aliave graviora expedienda, deputatorum, frequentia occurrunt exempla, per octo prima Ecclesiæ sæcula, Hi autem, finito pro quo mittebantur negotio, recedebant, simulque eorum cessabat jurisdictio.

Hæc de legationum Pontificiarum usque ad nonum sæculum forma breviter adnotanda duximus; quia ex allatis superiori sectione documentis jam satis probata remanent.

CAPUT II.

LEGATIONUM PONTIFICIARUM FORMA A NONO SÆCULO USQUE AD DECIMUM QUINTUM.

Propositio Iª. — *In hac secunda epocha perdurarunt Vicarii Apostolici : rariores tamen evaserunt; et eorum loco inducti sunt* legati nati. — « Præstat animadvertere, ait « Pius VI, veteres illos primæ epochæ Vicariatus, hac « etiam secunda temporis epocha seu continuasse, seu re- « dintegratos fuisse. Constat enim Arelatensem Vicariatum « fuisse denuo instauratum sæculo Undecimo, in Rambaldo, « ejusdem civitatis Archiepiscopo, qui tanquam *Vicarius* « *Papæ Victoris* præfuit Concilio Tolosano anni 1057. Item- « que constat cum Siculum, tum alios Vicariatus medio « etiam ævo perdurasse.

« Præterea si *Vicariatus* rariores evaserunt, cœperunt « latius propagari *Primatiæ*, illæ scilicet *legationes* quæ ite- « rum iterumque ad Metropolitanos certæ cujusdam sedis « delatæ, perinde haberi cœptæ sunt, ac si ipsis Episcopo- « rum sedibus collatæ et affixæ fuissent, ita ut *legationes* « *natæ* dictitarentur » (In *Responsione super Nunciaturis*, cap. 8, n. 107 et 108). Inductos hac secunda epocha ejusmodi Legatos Pontificios qui *nati* dicti sunt, et non parum excrevisse eorum numerum, eruditis explorata res est, et videri potest in citata Pii VI *Responsione*.

Propositio IIª. — *Sicut Vicarii Apostolici, ita et Legati nati vices Romani Pontificis obibant cum jurisdictione stabili : ita ut a priscis Vicariis Apostolicis diversi non fuerint nisi nomine, et minori facultatum ipsis concessarum extensione.* — « Hæ quidem Legationes nomine tantum a Vica- « riatibus differebant : *Stabili* enim potestate, ut illi fulge- « bant ; licet facultates haberent paulo minores, quam Vica-

« riatus habuissent. Et ita ab arbitrio Sanctæ Sedis pen« debant, ut ab una ad aliam sedem transferrentur, « uti sæpius factitatum est. Ac demum cedere tene« bantur *Legatis de latere missis sive ordinariis*, sive « *extraordinariis*; deque sui muneris officio per seip« sos tertio quoque anno, et per suos procuratores quotan« nis certiorem reddere Apostolicam Sedem » (Pius VI, in *Responsione super Nunciaturis*, cap. 8, n. 108). Quæ omnia (ibidem) documentis probat idem Pius VI.

Propositio III[a]. — *Zelotypia Metropolitanorum, qui fulgere supra se Legatos natos, ac eorum jurisdictioni se subjici ægre ferebant, in causa præcipua fuit cur Sedes Apostolica Legatos* EXTRAORDINARIOS *sæpe sæpius in hac secunda epocha deputaverit*. — « Quod vero, ait Pius VI, corrigere « ac tolerare omnino non potuit (Sedes Apostolica), fuit in« situm illud humanæ naturæ studium abhorrendi ab iis qui « sibi quodammodo præsint; eo vel maxime si quis stabili « supra se videat honore ac potestate fulgere homines in « eadem provincia natos, qui sibi dignitate Metropolitica « pares, generis tamen conditione, respectuque aliarum re« rum privatarum inferiores fortasse essent. A primis qui« dem usque Ecclesiæ sæculis cœpit cupido hæc Episcopo« rum Illyricianorum incessere animos; qui ægre nimis « Vicarium Thessalonicensem intuebantur tanta dignitate « sublatum; ita ut Sanctus Bonifacius ita debuerit illos ad« monere : *Nec decet Fratres alterius dignitate morderi*.

« Sed secunda hac temporis epocha, multo certe violen« tius impotens hic animorum motus erupit. Non destitit « sane Apostolica Sedes, ad Metropolitanorum animos de« mulcendos, frequentius mittere *Nuntios extraordinarios* « *a latere* Pontificis, quorum adventu cum omnis *Legato*« *rum natorum* jurisdictio conquiesceret, donec ex illa re« gione decederent, quanto crebriores erant advenarum « nuntiorum accessus, tanto libentius poterant Metropoli« tani indigenarum Legatorum intermortuam jurisdictio« nem pati... Abstinemus a recensendis numerandisque hoc « loco singulis hisce *extraordinariis* Legationibus, cum... « eædem ex annalibus ecclesiasticis et e Pontificiis actis lo-

« cupletissime constet. Illud advertimus tantummodo, quod « expeditiones hujusmodi, ab initio usque secundæ hujus « epochæ, inceperunt *ipsorum Legatorum natorum rogatu* « fieri ;qui auxilio simul et consilio indigere se professi sunt. « Ita Poppo Trevirensis Archiepiscopus et Apostolicæ Sedis « Legatus, circa annum 1038, Benedictum nonum postulavit « atque exoravit, *ut mittat virum de honoratioribus vestris* « *ac prudentioribus, qui mihi in necessitatibus meis consilio* « *simul et auxilio suffragetur : auxilietur dico de adversis* « *consilietur autem quæ latere non credo Sanctitati vestræ*, « Illudque etiam advertemus, quod Apostolica Sedes, sem- « per sibi constans, Legatos hosce duplici jurisdictione, vo- « luntaria scilicet et contentiosa donabat » (Pius VI in *Responsione super Nunciaturis,*, cap. 8, n. 125 et 126). Documenta quibus id probat Pius VI, vide ibidem, in notis.

Propositio IVª. — *Dicta Zelotypia, qua se Episcopi et Metropolitani magis ac magis a Legatis natis abalienabant*, *in causa fuit cur Legationes natæ sublatæ sint.* — « Episcopi... « totos se ab indigenis Legatis magis magisque abalienave- « runt ; ita ut Drogo Metensis Episcopus, per annum 844, « multis vexationibus affectus, debuerit tandem se a Vica- « riatu sive a Legatione Apostolica abdicare, *ne scandalum* « *fratribus et consacerdotibus generans, schisma in Sanc-* « *tam Ecclesiam introduceret* (Hincmarus, epist. 6, cap. 30, « editionis Moguntinæ).., Idem de Primate Lugdunensi ac- « tum est (Thomassinus, cap. 34, n. 13), et de Primatibus « aliorum regnorum, ne Germania quidem excepta, ubi « æmulatio animorum adeo excrevit, ut nullum Legatum « recepturos se declararint Episcopi, nisi *de latere Ponti-* « *ficis* advenisset, Hac certe de causa Bruno Trevirensis « Archiepiscopus, anno 1120, Callixtum II adiit, eumque « exoravit, ut sua Trevirensis provincia a cujusvis Legati « eximeretur potestate, *nisi forte a nostro latere dirigatur,* « ut inquiunt *litteræ Apostolicæ*, apud Martene, tomo 4, « n. 57, col. 192... Arnoldus quoque Coloniensis Archiepis- « copus, ab Eugenio III, per annum 1157, impetravit, ut « sua provincia nulli Primati aut Legato nato subesset, nisi « Romano Pontifici, ita tamen ut cederet Legato Apostolicæ

« Sedis (*Gallia Christiana*, t. 3, col. 676)... Hinc si in Germa-
« nia et per Europam universam Primatus omnes seu *Lega-*
« *tiones natæ* ita cessaverunt, ut nihil nisi priscum nomen
« haberent, (una excepta Lugdunensi, cui relictum est *jus*
« *in sola dirimendarum appellationum a judiciis Metropoli-*
« *tanorum jurisdictione*, veluti Petrus ipse de Marca testa-
« tur).., est id Metropolitanorum atque Episcoporum culpæ
« tribuendum » Pius VI, in *Responsione super Nunciatu-*
« *ris*, cap. 8, n. 127).

Propositio Vª. — *Sublatis, ut dictum est, Legatis natis, necesse fuit Romam deferri causas permultas, quæ antea in Legatorum natorum curis finiebantur : de qua necessitate tot postmodum exortæ sunt querelæ*. — Cum enim intra fines cujusque regni jam non adesset qui *modo stabili* vices obiret Sedis Apostolicæ, quoties a Metropolitanorum sententia appellabatur, non poterat causa dirimi nisi in Curia Romana. Legati enim *extraordinarii*, cum nonnisi ad breve plerumque tempus remanerent in provinciis ad quas pro particularibus negotiis mittebantur, paucas ejusmodi causas expedire poterant. Et hæc quidem necessitas tot causas Romam deferendi, non sine ingenti (ob moras, longinquitatem et expensas) detrimento, nunquam antea contigerat. A primis enim Ecclesiæ sæculis, ut vidimus, ejusmodi causas in singulis regionibus auctoritate Apostolica dirimebant *Vicarii Apostolici* ; quod et munus postmodum obiere *Legati nati* ; ita ut graviora dumtaxat negotia Sedis Apostolicæ judicio reservarentur.

Solent infensi quique in Sedem Apostolicam scriptores multis declamationibus eidem crimini vertere hanc media ætate inductam necessitatem, adeundi pro causis innumeris Romanam Curiam. At non Sedis Apostolicæ hæc culpa fuit, sed Episcoporum et Metropolitanorum, qui stabili Legatorum natorum seu Primatum jurisdictioni pertinaciter adversati sunt, donec tandem ejus extinctionem a Romanis Pontificibus obtinuerunt. De quo sic Pius VI (in *in Responsione super Nunciaturis*, c. 8, n. 128 et seq) : « Si illis deficientibus
« qui *stabili* modo in provinciis et regnis vices Sanctæ Se-
« dis obibant, debuerunt populi Romam deferre causarum

« omnia genera, id est Metropolitanorum atque Episcoporum « culpæ tribuendum ; quos merito proinde Thomassinus « redarguit, *quod unius Ecclesiæ suæ decus prætulerint utilitati et honori omnium aut complurimarum regni ecclesiarum*... Si autem Metropolitani et Episcopi questi sunt, « quod causæ omnes tanto ipsorum incommodo Romam deferrentur, non aliorum culpæ id vertere debuissent, sed « suæ. *Si Metropolitanis* (ita gravi sermone pergit Thomassinus) *tunc idem fuisset animi, quod postea aliis fuit, ut per Gregorium VII.., per Urbanum II.., aliosque nonnullos Pontifices primatiæ instituerentur, nec quisquam illos remoraretur, non postea illis ipsis seu Regibus seu Metropolitanis doluisset, quod sæpe doluit, causarum omnia genera Romam referri judicanda. Has querelas anteveniebat illa Numinis sapientia, quæ Ecclesiam regit regebatque, Pontificesque incitabat ad creandos subinde Primates, ut de illis tantum causis ad Romanum tribunal litigatores accederent, quæ in Archiepiscoporum vel Primatum curia dirimi nequivissent. Primatiæ repudiatæ statim aut postea obliteratæ sunt.. Inde causarum examina Romam perlata : quo dolendæ magis mortalium vices, qui nec mala ferre possunt, nec malorum remedia.* »

CAPUT III.

LEGATIONUM PONTIFICIARUM FORMA A SÆCULO DECIMO QUINTO AD HODIERNA USQUE TEMPORA.

QUÆSTIO I^a^. — *Quomodo et qua de causa, in hac tertia epocha constitutæ sint Nunciaturæ ordinariæ ?* — « Apostolica « Sedes, quam uti benignam matrem de salute et commodo « filiorum suorum cura sollicitat, vix aut ne vix quidem ex- « tincto Primatum et Legatorum natorum jure, cum jam « experta fuisset, in irritum omnes suos cecidisse conatus,

« ut quæ sibi perpetua divini Primatus onera incumbunt, in « dissitis locis per *Vicarios indigenas* ibidem delectos sup- « portarentur, consilium iniit in usum revocandi illius juris, « quo primis etiam Ecclesiæ sæculis interdum usa jam fue- « rat (in destinatione Apocrisiariorum, et Vicariorum Sicu- « lorum, qui plerumque erant Romanæ Ecclesiæ diaconi vel « subdiaconi) eligendi scilicet viros *exteros*, principibus gra- « tos, et ecclesiastica dignitate fulgentes, eosdemque *stabili* « facultate et potestate muniendi, eo prorsus modo, quo prima « temporis epocha cum Vicariis Apostolicis, et secunda epo- « cha cum Legatis natis actum fuerat » (Pius VI in *Responsione super Nunciaturis*, cap. 8, n. 130).

« Impotens enim æmulandi studium quod Metropolitanos « invaserat, in causa fuit cur Pontifices, volentes injuncto « sibi Apostolatus munere perfungi, nolentesque amplius *in- « digenis* uti, quibus suas ut antea vices committerent ac « demandarent, id cœperunt consilii, a sæculo XV ad hanc « usque nostram ætatem, ut *e proprio latere* in Germaniam, « in Galliam, in Hispaniam, in Lusitaniam, et in alia etiam « regna, *advenas Nuntios* mitterent, nulli parti addictos, « ecclesiastica dignitate ornatos, principibus caros ; utque « apud catholicas aulas et in urbibus principibus ordinarias « Nunciaturas instituerent. » (Pius VI, ibid., n. 132).

QUÆSTIO IIª. — *Quænam extent hodie Legatorum Pontificiorum species?* — Olim dividebantur in Legatos *natos* et Legatos *missos*. Hodie autem illa primaria divisio omitti potest, quum jam non exstent, ut vidimus, Legati nati ; ac proinde omnes sint Legati missi. Hi autem distingui possunt ut sequitur :

1° Alii sunt Cardinales, alii secus.

2° Cardinales Legati, alii sunt *ordinarii*, seu cum jurisdictione stabili : alii *extraordinarii* seu ad tempus. *Ordinarii* constitui solent in provinciis quibusdam status Pontificii, ut eas gubernent. Extra statum Pontificium non aliter mittuntur Legati Cardinales quam *extraordinarie*, ad gravioris alicujus negotii tractationem ; qua absoluta tractatione, recedunt. Hi Legati Cardinales, sic extraordinarie missi dici solent *Legati a latere*. Ipsis nempe, ex recepto jam usu, reser-

vari solet denominatio hæc ; quamvis cæteroquin *a latere* primitus dicti sint legati Pontificii omnes ab Urbe missi, per oppositionem ad Legatos *natos* seu indigenas : quo sensu hodierni etiam Nuntii qui Cardinales non sunt dici possent *Legati a latere* : sed, ut diximus, hoc nomine nuncupantur hodie soli *Cardinales Legati.*

3° Legati non Cardinales, qui extra statum Pontificium cum jurisdictione stabili in aliquam regionem mittuntur, *Nuntiorum* nomine vocari solent. Qui autem regendæ alicui status Pontificii provinciæ præficiuntur, non vocantur Nuntii, nec etiam Legati, sed *Ablegati,* vel *Delegati,* vel alio nomine.

4° Hinc, prætermissis status Pontificii Legatis et Ablegatis, duas tantum expendendas habemus Legatorum Pontificiorum species, videlicet : *Cardinales Legatos a latere,* et *Nuntios.*

5° Nuntiaturæ aliæ sunt *primi,* aliæ *secundi* ordinis. Primi ordinis sunt quæ viam ad Cardinalitiam dignitatem immediate sternunt ; ita ut ex eis Nuntii non soleant retrahi, nisi ut donentur purpura. Tales sunt Nunciaturæ Austriæ, Galliæ, Hispaniæ et Lusitaniæ. Cæteræ sunt secundi ordinis (vide apud Ferraris, v. *Nuntius*).

QUÆSTIO III^a^. — *Qualiter hodiernæ Nuntiaturæ a Pontificiis priscorum temporum legationibus differant.* — I. Minores facultates habent hodierni Nuntii, quam habuerunt antiqui *Vicarii Apostolici,* et qui postea medio ævo constituti sunt *Legati nati.* Id satis patebit ex sequentibus Pii VI verbis, quibus redarguit quatuor illos Germaniæ Metropolitanos, qui Nuntiorum jurisdictionem agnoscere renuebant, et, inter alias querelas, nimiis eos facultatibus donari dicebant :

« Quoniam auctor libri *de Legatis,* una cum vobis, venerabiles fratres, conqueritur, quod Nuntiorum facultates licet per Concilium coercitæ, nimis tamen late pateant ; et quoniam tam sæpe ad *antiquam purioremque disciplinam* provocatis, perinde ac si Ecclesia, dum parumper de antiqua disciplina decessit, ab eodem Dei spiritu regi ac gubernari desierit, quo nihil affirmari potest absurdius, Nos id a vobis

etimus unum, id unice flagitamus, ut simul conferatis *ummam* earum facultatum quæ hodie Nuntiis tribuuntur, uasque tu, Archiepiscope Moguntine, ad calcem conjecisti ncyclicæ epistolæ tuæ, cum earum facultatum *summa* uibus Legati Vicariique Apostolici utebantur juxta veterem riorum sæculorum morem ; cum ea inquimus summa, uam nos ad errorem quemcumque depellendum ex ipso postolicarum litterarum fonte decerpsimus et excripsimus a § 54 ad 58). Si enim comparatio hujusmodi instituatur, eminem putamus adeo perfrictæ frontis futurum, qui neget acultates hodiernæ disciplinæ, sive voluntariam sive conentiosam jurisdictionem respiciant, esse facultatibus antiuæ disciplinæ *longe minores*. Ad quam certe veterem isciplinam..., si fieret regressus, vos, Metropolitani, multo ane magis essetis, quam nunc estis, jurisdictioni Nuntiorum bnoxii » (Pius VI, *Responsio super Nunciaturis*, cap. 8, . 144).

II. Sicut hodierni Nuntii, ita et prisci Vicarii Apostolici t Legati nati *stabilem et ordinariam* habuerunt jurisdictioem in assignatis sibi regionibus; prout supra ostensum st. Unde quoad hoc ab antiqua disciplina non recedit Nunorum institutio.

III. In eo discrimen est quod Legati nati semper, et Vicaii Apostolici fere semper, fuerint *indigenæ*, id est, Episcopi licujus *sedis illius* regni in quo Legati constituebantur ; odierni autem Nuntii sunt *advenæ*, nec sedem episcopalem btinent in regno, in quo Pontificia legatione funguntur.

SECTIO III.

De potestate seu juribus Legatorum a latere et Nuntiorum.

Dicemus 1° De potestate seu jurisdictione communi omnibus Legatis Sedis Apostolicæ : 2° De potestate Legatis a latere propria : 3° De eorumdem prærogativis quoad præcedentiam et honorifica : 4. De propria Nuntiorum potestate.

CAPUT I.

DE POTESTATE SEU JURISDICTIONE COMMUNI OMNIBUS LEGATIS SEDIS APOSTOLICÆ.

Communis est jurisdictio quædam omnibus Sedis Apostolicæ Legatis, id est, Legatis a latere, Legatis natis, et Nuntiis ; quamvis suam insuper particularem jurisdictionem habeant Legati a latere, quæ aliis duabus Legatorum speciebus non competit ; et suam vicissim Nuntii, qua carent Legati nati.

Visum est seorsum sub præsenti capite eam jurisdictionem exponere quæ simul competit, tum Legatis a latere, tum Nuntiis, tum Legatis natis ; de particulari postea singulorum potestate, dicturi sub sequentibus capitibus.

Ad communem autem illam jurisdictionem quod attinet, quadruplicem instituemus paragraphum : 1° Expendemus quænam jurisdictio Legatis Apostolicis essentialiter competat, ita ut nempe absque ea non possit quis esse vere Legatus Sedis Apostolicæ : 2° Exponemus reliquam jurisdictionem quæ Legatis Apostolicis a jure tribuitur : 3° Subjungemus, ad dignoscendam hodie alicujus Legati jurisdictionem, non tam ad juris dispositiones esse attendendum, quam ad Breve, per quod unicuique Legato, cum deputatur, solent (ex moderna praxi) ejus facultates enumerari ac determinari: 4° Tandem quæstionem expendemus an teneantur Legati a latere et Nuntii legationis litteras ostendere principibus ad quos deputantur.

§ I.

Quænam jurisdictio omnino requiratur ut quis sit verus Sedis Apostolicæ Legatus.

Propositio Iª. — *Non potest quis esse Legatus Sedis Apostolicæ nisi* ORDINARIA *ipsi conferatur jurisdictio in provinciam ad quam deputatur,* — Qui enim ordinariam jurisdictionem non habet, vel habet delegatam, vel nullam : si habeat delegatam non est nec dicitur *Legatus*, sed *Delegatus* : si nullam, nec Legatus nec Delegatus recte dici potest. Unde in ipsomet conceptu legationis Apostolicæ includitur, tanquam quid essentiale seu hujus legationis constitutivum, ordinaria jurisdictio. Ita ut recte definiri possit Legatus Apostolicus, *deputatus a Papa cum ordinaria jurisdictione.* Et quod ita unanimiter legationem Apostolicam doctores intelligant, videri potest in eorum commentariis ad titulum 30 libri 1 decretalium ; præsertim ubi exponunt quomodo Pontificius *Legatus* a *Delegato* differat. De quo sic apud Ferraris : « Legati Papæ in hoc differunt ab ejus *Delegatis*,

« quod Delegati Papæ dicantur illi, quibus una tantum vel
« certæ causæ delegantur terminandæ, extra quam vel quas
« non extenditur eorum jurisdictio, cum sit limitata et so-
« lum *delegata* ; et non *ordinaria* vi proprii officii. E contra
« vero Legati Papæ habent jurisdictionem et facultatem
« cognoscendi de omnibus causis concreditæ sibi Provin-
« ciæ ; nec eorum jurisdictio est limitata et delegata, sed *vere*
« *ordinaria* vi proprii juris, officii, et dignitatis. Et sic
« *communis* doctorum » (v. Legatus, n, 19).

Hinc concludat lector quam absone alicujus regni vel ditionis princeps postularet a Summo Pontifice expediri Legatum a latere pro componendo aliquo particulari negotio, quin huic Legato ulla alia in regionem illa jurisdictio conferatur. Hoc enim foret postulare Legatum a latere *ordinaria* jurisdictione destitutum, ac proinde qui non esset Legatus.

Propositio IIª. — *Non potest quis esse Legatus, nisi habeat jurisdictionem ad generalitatem causarum, seu moraliter universalem.* — Nam ex præcedenti propositione non potest quis esse Legatus Sedis Apostolicæ absque jurisdictione *ordinaria* : atqui de essentia ordinariæ jurisdictionis est ut sit (moraliter saltem loquendo) universalis, id est ad omnes generaliter causas et personas alicujus territorii vel societatis. Nam jurisdictio quæ non nisi ad certas aliquas particulares causas et personas extenditur, hoc ipso est *delegata* et non ordinaria, prout extra controversiam est apud doctores.

Ppopositio IIIª. — *Potest Summus Pontifex Legati jurisdictionem pro arbitrio extendere ac restringere : si tamen ita eam limitet ut desinat esse moraliter universalis et ordinaria, Legatus hoc ipso talis esse desinit.* — 1° Quod valeat Summus Pontifex jurisdictionem ac facultates pro arbitrio moderari ac determinare, omnino certum est. Nulla enim divina aut humana lege tenetur Summus Pontifex, quando vult jurisdictionem suam per alios exercere, has aut illas determinatas facultates eis conferre; ac proinde ipsi liberum est quas voluerit, et non alias ipsis concedere. « Potestas Legati Apostolici (ait Pirhing), tum abso-
« lute quoad extensionem aut restrictionem, pendet ex vo-

« luntate Papæ delegantis..; eo fere modo quo potestas vi-« carii generalis pendet ex voluntate Episcopi eum cons-« tituentis » ad tit. 30 *de Officio Legati*, libri 1 decretalium, n. 3).

2° Quod autem Legatus talis esse desinat, si Pontifex ab ipso retrahat moraliter universalem seu ordinariam jurisdictionem, sequitur ex duabus præmissis propositionibus, ut patet.

§ II.

Quænam potestas seu jurisdictio Legatis Apostolicis a jure tribuatur.

Propositio Ia. — *Possunt jurisdictionem suam aliis delegare.* — Ita concorditer doctores. Inter quos sic Ferraris, loco citato : « Omnes supradicti *Legati* (*loquitur de Legatis a* « *latere, de Nuntiis, de Legatis natis*) possunt causas ad se « pertinentes aliis delegare; cum hac tamen advertentia « quod jurisdictio delegatorum expirat una cum legatorum « officio, quando res est adhuc integra ; secus vero quando « causa delegata jam incepta est. » Ut autem res non sit in-« tegra, satis est intervenisse citationem. Dicta autem potestas delegandi intelligenda est cum hac limitatione, dummodo ii quos delegant requisitas a jure quoad delegatos judices qualitates habeant. (Vide Schmalzgrueber, ad tit. 30, libri 1, decretalium n. 4).

Propositio IIa. — *Legatorum Apostolicorum jurisdictio non expirat per mortem Papæ eos deputantis.* — Constat hocce decreto Clementis IV : « Legatos, quibus in certis « provinciis committitur legationis officium, ut ibidem « evellant et dissipent, ædificent atque plantent.., ordinarios « reputantes, præsenti declaramus edicto, commissum tibi « a prædecessore nostro legationis officium nequaquam per « ipsius obitum expirasse » (cap. *Legatos, de Officio Legati. in* 6). Est autem præsens conclusio extra controversiam omnem apud doctores. Et notandum est, permanere

Legatorum jurisdictionem post obitum Papæ deputantis, « quamvis ipsa jurisdictione nondum uti cœperint, imo pro- « vinciam suam necdum ingressi fuerint » (Ferraris, v. *Legatus*, n. 12).

Propositio IIIª. — *Legati Sedis Apostolicæ sunt judices competentes in secunda instantia quoad causas ecclesiasticas totius provinciæ ipsis commissæ : ante Tridentinam Synodum poterant etiam causas in prima instantia ; sed hanc eis facultatem ademerunt Tridentini Patres.* — 1° Certum est ante Tridentinum Synodum potuisse causas omnes, sive in gradu appellationis, sive etiam in prima instantia, ad Legati Pontificii tribunal deferri. Id quidem sub Alexandro III negare ausus erat Episcopus quidam, Cantuariensis Metropoleos suffraganeus ; sed errorem perstrinxit dictus Pontifex directis ad omnes Præfatæ Metropolis suffraganeos litteris, in quibus sic habetur : « Cum non ignoretis Cantua- « riensem Archiepiscopum vobis non solum metropolitico, « sed etiam Legationis jure præesse, mirabile satis est quod « quidam vestrum, sicut audimus, asseverare præsumit, « quod idem Archiepiscopus nullam causam de episcopati- « bus vestris, sive Metropoleos, sive legationis jure, debeat « audire. Sane licet idem Archiepiscopus metropolitico jure « audire non debeat causas de episcopatibus vestris, nisi « per appellationem deferantur ad eum, legationis tamen « obtentu universas quæ per appellationem vel querimo- « niam perveniunt ad suam audientiam, audire potest et « debet, sicut qui in provincia sua vices nostras gerere com- « probatur » (cap. *Cum non ignoretis* 1, *de Officio Legati*). Hinc, ante Tridentinam Synodum, concurrebat Legatus Pontificius cum omnibus Ordinariis in legationis suæ provincia existentibus, etiam quoad causas in prima instantia judicandas : liberum nempe actori erat causam in prima instantia deferre, sive ad tribunal sui Episcopi, sive (si magis placeret) ad tribunal Legati Apostolici. Quando enim plures sunt judices ordinarii, actori liberum est quem maluerit adire.

2° Hanc autem Legatorum quoad causas in prima instantia competentiam abstulit Tridentina Synodus, his verbis : « Causas omnes ad forum ecclesiasticum quomodolibet

« pertinentes, etiamsi beneficiales sint, in prima instan-
« tia coram Ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur...
« Legati quoque, etiam de latere, Nuntii.., quarumque fa-
« cultatum vigore.., Episcopos in prædictis causis impedire,
« aut aliquo modo eorum jurisdictionem iis præripere aut
« turbare non præsumant » (cap. 20, sess. 24). Atvero quoad causas in gradu appellationis competens de jure communi remansit Legatus Apostolicus, ita ut appellans a sententia Episcopi, adire possit Legati audientiem, prætermisso Archiepiscopo. (Vide apud Pirhing, ad tit. 30, lib. 1 decretalium, 11 et 12).

Propositio IVª. — *Quando Papa causam alicui specialiter delegavit, nequit Legatus Apostolicus in hanc causam sese intromittere,* — Quia nempe mandatum speciale derogat generali; et « *delegatus* Papæ in causa sibi commissa
« est major *Legato* Papæ. Arguitur canone finali distinctio-
« nis 95; et capite *sane* 11, *de Officio Delegati* » (Schmalzgrueber, ad titulum 30, libri 1, decretalium n. 3). Hinc in dicto casu nequit Legatus causam ad se trahere; neque sententiam Delegati irritare; neque appellationem ab illa sententia admittere.

Propositio Vª. — *Legatus Sedis Apostolicæ habet legislativam potestatem in provincia legationis suæ; ita ut pro morum reformatione condere possit statuta, post ipsius obitum aut revocationem duratura.* — « Nemini dubium esse
« volumus inquit Gregorius IX) quin Legatorum Sedis
« Apostolicæ statuta, edita in provincia sibi commissa, du-
« rent tanquam perpetua, licet eamdem postmodum sint
« egressi. » (Capite *Nemini* 10, *de Officio Legati*). Atque
« ita tenent doctores communiter (vide Pirhing, ad tit. 30, ibri 1, decret. n. 8).

Propositio VIª. — *Quamvis Legatus Sedis Apostolicæ superior sit et judex ordinarius Episcoporum et Archiepiscoporum in sua provincia existentium, nequit tamen a tempore Tridentini Concilii contra ipsorum delicta procedere.* — Equidem Schmalzgrueber (ad tit. 30, libri 1 decret. n. 2) sic habet : « Legatus Pontificius potest et debet reformare
« mores et corrigere vitia, etiam Episcoporum et Archiepis-

« coporum qui sunt in ejus provincia, quia est judex illo- « rum ordinarius et potestate superior. » Sed hoc intelligendum est juxta jus commune ante Tridentinam Synodum vigens. Nam Tridentini Patres *majores* Episcoporum causas criminales reservarunt Sedi Apostolicæ, *minores* vero Concilio provinciali. Unde quoad corrigenda Episcoporum delicta jam competens judex non est de jure communi Legatus Apostolicus.

Propositio VII[a]. — *Regula generalis est, posse Legatum in provincia sibi commissa quidquid potest Episcopus in sua diœcesi, Archiepiscopus in sua provincia, et Primas in regione ad quam primatialis ejus auctoritas extenditur.* — « Legatus, ait Pirhing, etiamsi non sit a latere, regulariter « potest in provincia sibi commissa, ex vi muneris sui, « quæ potest Ordinarius in sua diœcesi aut provincia, sive « sit Episcopus, sive Archiepiscopus, vel Patriarcha » (ad « titulum 30, libri 1 decretalium, n. 4). Dicimus, regula *ge- « neralis* est, ob plures exceptiones : nam id non procedit in iis quæ Sacris canonibus, Concilio Tridentino et Constitutionibus Apostolicis expresse proprio Ordinario reservatæ sunt, prout docet inter alios Pignatellus (tomo 9, consult. 187, n. 14).

Propositio VIII[a]. — *Regula generalis est, posse Legatum in provincia sibi commissa quidquid potest Papa, exceptis quæ Sedi Apostolicæ reservata sunt.* — « Imo (inquit Pirhing, « loco citato) omnia potest quæ ipse Summus Pontifex po- « test, præter illa tantum quæ sunt reservata Summo Pon- « tifici in signum singularis privilegii seu prærogativæ ; « quia hæc non comprehenduntur in generali Legationis « officio ac mandato, nisi specialiter concedantur. »

Ex eo quod nequeat Legatus dicta reservata peragere, concludunt communiter doctores, ipsum non posse Episcopos transferre ab una ad aliam sedem ; neque episcopatus unire aut dividere ; neque Episcopos deponere ; neque ipsorum demissiones acceptare ; neque concedere facultatem alienandi bona ecclesiastica etc. Imo limitatio quæ præcedenti propositioni apposita est, hic etiam est apponenda : inter illa nempe quæ non fuerunt reservata Sedi Apostolicæ,

plura sunt quæ fuerunt Ordinariis locorum expresse reservata, sive a Concilio Tridentino, sive per Constitutiones Apostolicas : porro etiam hæc extra Legatorum potestatem censenda sunt, quantumvis dicantur Summi Pontificis vices agere.

Propositio IXª. — *Legati a latere et Nuntii possunt pro piis operibus concedere ultra centum dies indulgentiæ, non tamen integrum annum ; pro templo autem aliquo visitando, concedere possunt indulgentiam* 7 *annorum et* 7 *quadragenarum.* — Vide apud Ferraris, v. *Legatus*, n. 46.

Propositio Xª. — *Legatis et Nuntiis sub pœna excommunicationis latæ sententiæ reservatæ prohibitum est, ne pro se aut suis favores procurent a principibus ad quos destinantur : itemque ne iisdem principibus utantur ad consequendas dignitates.* — Vide apud Ferraris, v. *Legatus*, n. 39.

Propositio XIª. — *Legati a latere et Nuntii nequaquam possunt, de jure communi, confessarios approbare, aut ordines conferre in provincia legationis suæ.* — Contrarium quidem olim tenuerunt haud pauci doctores ; sed derelinquendam esse opinionem illam, ex pluribus Sacræ Congregationis Concilii decisionibus probatum vide apud Ferraris (verbo *Approbatio* art. 1, n. 26 et 27 seq).

Propositio XIIª. — *Legatus Apostolicus in sua provincia valide assistit matrimoniis.* — Ita pluries decisum a S. Congregatione Concilii, (vide apud Ferraris v. *Legatus*, n. 45).

§ III.

Hodie ad dignoscendam jurisdictionem uniuscujusque Legati Pontificii, non juris communis dispositionibus, sed Brevi in quo ipsi concessæ facultates exprimuntur, præcipue attendendum est.

Si deputarentur Legati Pontificii cum facultatibus quæ ad ipsos *de jure* pertinent, absque ulla alia ejusmodi facultatum enunciatione, agnoscenda in ipsis foret jurisdictio quam

sub præcedenti paragrapho descripsimus. At jamdudum solet Sedes Apostolica, unumquemque Legatum deputando, litteris in forma Brevis exprimere ac determinare facultates ipsi concessas. Et sicut contingere potest ut per ejusmodi litteras Apostolicas Summus Pontifex concedat plus, ita contingere potest ut concedat minus, quam quod Legatis jus commune attribuit. Hinc dictorum Brevium tenor seu textus vera hodie est regula ad dignoscendam uniuscujusque Legati Pontificii potestatem. Atque id recentiores canonistæ præmonere solent, prout in particulari dicitur quoad Legatos a latere sub sequenti capite.

§ IV.

An Legati a latere et Nuntii teneantur légationis litteras exhibere principibus ad quos mittuntur?

« Teneri, alias non esse illos admittendos nisi ostensis fa-« cultatibus eisque discussis, saltem ex usu regnorum, dixe-« runt Covarruvias.., Thomassinus (*de Beneficiis*, tomo 1, « c. 119, n. 7). »

« Verum in contrarium est veritas, quamvis non agatur « de Cardinalibus, sed de puris Legatis seu Nuntiis non de « latere missis a Papa, quod nullomodo possint eorum fa-« cultates discuti coram laicis, permissa tantum extrajudi-« ciali notitia ad solum effectum instruendi principes de eo-« rum adventu ; et consuetudinem contrariam, uti juri ad-« versantem, sicubi adesset, reprobant doctores (apud Azor, « *Institutiones morales*, lib. 5, c. 14, q. 6 ; Diana, parte 9, « tractatu 7. resol. 69 ; Pignatelli *Consultatione* 134, n. 3, « tomo 4) » Ita Cardinalis Petra (tomo 2, ad Const. 3, Alexandri III, sect. 1. n. 1).

CAPUT II.

DE POTESTATE LEGATIS A LATERE PROPRIA

Dicemus 1° quænam sit hæc potestas de jure communi : 2° subjungemus hodie eam esse dimetiendam ex tenore Brevium, quibus suæ unicuique Legato a latere facultates assignantur.

§ I.

Quænam sit ex jure communi potestas Legatis a latere propria.

Superiori capite, § 2, facultates exposuimus, quæ de jure communi omnibus Sedis Apostolicæ Legatis competunt. At præter istas, alias habent vi juris communis Legati a latere, quæ sunt ipsis propriæ, et quibus carent cæteri Legati, id est, Nuntii et Legati nati ; videlicet :

Propositio Iª. — *Legato a latere præsente, suspensa remanet aliorum Legatorum jurisdictio.* — « Ipso præsente, « alii Legati non possunt uti Legationis suæ insigniis, nec « officio suo fungi, ut statuitur capite *Volentes* 8, *de Officio* « *Legati*; ubi etiam insinuatur ratio : quia scilicet Legatus « Cardinalis, cum a latere Summi Pontificis sit assumptus, « propinquius repræsentat Pontificem ; ut proinde deceat « cæterorum jurisdictionem conticessere » (Schmalzgrueber, ad titulum 30 libri 1 decretalium, n, 4). Idem fusius expositum reperies apud Pirhing (ad eumdem tit. 30, n. 17).

Propositio IIª. — *Legatus a latere jurisdictionem habet in exemptos, exceptis casibus Romano Pontifici specialiter reservatis.* — « Jurisdictionem ordinariam habent in exemp-« tos et Sedi Apostolicæ immediate subjectos, exceptis casi-« bus Pontifici specialiter reservatis. Hinc.. causas illorum « potest cognoscere ; quod reliqui Legati nequeunt. » (Schmalzgrueber loco citato). Et hoc intelligendum est « non « obstantibus exemptorum privilegiis, quia per illa exi-« muntur solum a jurisdictione Episcoporum in quorum diœ-« cesi versantur, non item a jurisdictione ipsius Papæ vel « Legatorum qui sunt a latere ipsius. Alii vero Legati nul-« lam in exemp tos, ex vi legationis suæ, jurisdictionem « habent » (Pirhing, ad titulum 30, *de officio Legati*, n. 31).

Propositio IIIª. — *Legatus a latere potest quoscumque absolvere ab excommunicatione quæ incurritur ob percussionem clerici : Nuntius vero non quoscumque, sed tantum subditos suæ provinciæ et intra suam provinciam.* — « A die « egressus sui ex Urbe usque ad diem reditus in Urbem po-« test absolvere quoscumque percussores clericorum, etiam « enormes, ab excommunicatione quam ideo incurrerunt... « Id Legatis missis seu Nuntiis restringitur ad provinciam « ipsis commissam, et subditos suæ provinciæ » Ita Schmalzgrueber, loco citato, ex capitibus *Quod translationem* et *Excommunicatis,* tituli *de Officio Legati.*

Ad Legatos natos quod attinet, nullum a dicta excommunicatione absolvere possunt, vi juris communis, seu absque speciali Sedis Apostolicæ facultate.

Propositio IVª. — *Legatus a latere habet potestatem, concurrentem cum ordinariis collatoribus, conferendi beneficia.* — Id tanquam generalem regulam asserunt doctores communiter, a qua tamen simul adnotant nonnullos casus excipi. Fusam hac de re apud Pirhing (ad tit. 30, libri 1 decretalium, n. 18 et seq.) disceptationem reperies, cujus summa hæc est :

1° « Concessum est imprimis Legatis a latere, ut ratione « muneris sui, adeoque jure ordinario conferre possint be-« neficia, in provincia ad quam sunt destinati sita ; ut docet « Garcias . et alii doctores communiter, et constat ex capite

« 1 *de Officio Legati*, in *sexto*. Quare sicut Papa, ita et Legatus a latere in sua provincia concurrit cum quolibet « Ordinario in collatione beneficiorum ; ita ut inter eos « locus sit præventioni, et Legati collatio præferatur collationi Ordinarii, si utraque eodem tempore facta sit. »

« Verum alii Legati Sedis Apostolicæ qui non sunt a latere ; sive sint Nuntii missi, sive Legati nati, ex officio « Legationis sibi generaliter commissæ, nullam habent « potestatem conferendi beneficia. »

2° Extenditur dicta potestas etiam ad beneficia jurispatronatus ecclesiastici ; non autem ad beneficia jurispatronatus laici. Item extenditur ad beneficia Summo Pontifici devoluta, ob collatorum inferiorum negligentiam. Olim insuper poterat Legatus a latere beneficia nondum vacantia collationi suæ reservare ; sed potestas hæc beneficia vacatura reservandi, præsertim *in favorem* sublata est a Tridentina Synodo (sess. 24, c. 19).

3° Præmissa generalis regula sequentes patitur exceptiones : *Primo* conferre nequit ecclesias cathedrales, sive electivæ sint, sive non. *Secundo*, neque ecclesias regulares, collegiatasve, aut majores cathedralium dignitates, si sint electivæ. *Tertio*, neque beneficia Summo Pontifici generaliter aut specialiter reservata.

Propositio Vª. — *Cardinali asserenti se esse Legatum, credi debet quin teneatur legationis litteras exhibere* ; *item ipsi asserenti circa facultates sibi concessas credendum est, si agatur de facultatibus quæ Legatis a latere concedi solent* : *secus si agatur de facultatibus quæ specialem commissionem requirunt, et aliis præjudicium afferunt. Aliis Legatis non creditur, nisi ostensis Papalibus litteris.* — Vide apud Schmalzgrueber, ad titulum 30 libri 1 decretalium, n. 9.

Propositio VIª. — *Legatus a latere potest exercere divina in ecclesia Archiepiscopi absque ejus licentia* : *id vero nequit Nuntius.* — Vide apud Ferraris, verbo *Legatus*, n. 37.

§ II.

Hodie quænam sit uniuscujusque Legati a latere potestas, æstimandum præcipue ex Litteris Apostolicis, in quibus facultates ipsis concessæ exprimuntur.

« Quamvis de jure plura sint illis permissa, et omnia quæ « potest Episcopus in sua diœcesi (Card. de Luca in *Relatione Romanæ Curiæ*, discursu 4, n. 11). et ulterius beneficia reservata conferre in provincia sibi commissa, va« cantia commendare, resignationes recipere, electiones « Abbatum confirmare, procurationem exigere, absolvere a « censuris in canone *Si quis suadente*, ac alia facere, de « quibus plene apud doctores..; et exceptis aliquibus reser« vatis Summo Pontifici omnia possint (Glossa, in cap. « *Quoad translationem, de Officio Legati*)...; tamen etiam « in Legatis a latere extraordinariis solent diversimode « concedi facultates, præsertim quoad dispensationes, con« cessionem indulgentiarum, absolutionem, ac beneficiorum « reservatorum collationem, ut prosequitur citato loco Car« dinalis de Luca, numero 11, et praxis docet; ac inspectio « earumdem facultatum Brevium dicitur vera regula ad « cognoscendam validitatem eorum actuum. » (Card. Petra, tomo 2, ad Constitutionem 3 Alexandri III, sect. 1, n. 12).

« Hoc certum est, quod hujusmodi facultates Legatorum « a latere sunt restrictæ; et videntur eæ tantum quæ conce« duntur a Papa in Brevibus eorum Legationis debere at« tendi. » (Card. Petra, tomo 5, ad Constitutionem 5 Pauli 2, sect. 5, n. 3)

Diximus *præcipue* attendendas esse Apostolicas deputationis litteras. Nam attendendum etiam est jus commune, quoties in Brevi dicitur, deputari Cardinalem cum omnibus facultatibus quæ *de jure* Legatis a latere competunt, et postea nonnullæ in particulari facultates exprimuntur. Porro

modernis etiam temporibus videmus hac forma deputatos fuisse Legatos a latere.

Pro deputatione, verbi gratia, Cardinalis Capraræ, expeditæ sunt litteræ Apostolicæ, sub plumbo, nono calendas septembris 1801, in quibus de concessis ipsi facultatibus nihil exprimitur, sed tantum declaratur eum deputari tanquam Legatum a latere (vide has litteras in opere *Concordat et recueil des bulles et brefs...*, pagina 104, Paris 1802, e typis Leclère). In Brevi autem ad præfatum Cardinalem directo 4 septembris 1801, dicitur ipsi concedi facultates omnes quibus *de jure* frui solent Legati a latere; et postea in particulari aliquæ exprimuntur : « Auctoritate nostra Aposto-« lica, omnes et singulas facultates tibi concedimus, quibus « de jure, usu, stylo, consuetudine, privilegio, aut alias « quomolibet, Apostolicæ Sedis a latere Legati frui consue-« verunt ; signanter absolvendi, dispensandi, commutandi, « condonandi, relaxandi, juxta locorum, temporum ac per-« sonarum circumstantias, pro tuo arbitrio et prudentia, « atque tua onerata conscientia, et cum ea salubri modera-« tione, quam in Domino noveris expedire. Insuper potes-« tatem facimus tibi alios qui tibi magis in Domino idonei « videbuntur, subdelegandi, ut iisdem facultatibus uti pos-« sint. » Breve illud integrum reperies in citato opere *Concordat et recueil...*, pagina 110). Habuit ergo Cardinalis Caprara, non tantum facultates expresse in Brevi enumeratas, sed omnes alias quibus *de jure* et *stylo* frui consueverunt Legati a latere. Quænam autem istæs int, frustra quæres ex tenore Brevis: repetendum est a juris communis dispositionibus.

Nota. — Cum nuper a Sede Apostolica postulasset Napoleo III, ut Parisios deputaretur Legatus a latere, egit simul gubernium Gallicum ut absque ulla in Galliam jurisdictione ecclesiastica mitteretur. At responsum est, Cardinalem qui absque jurisdictione deputaretur, hoc ipso Legatum a latere nequaquam fore. Acquievit gubernium, et expeditus est Cardinalis Legatus Patrizius. Quænam ipsi facultates in Brevi deputationis concessæ fuerint, ignoro : autumo Breve illud haud absimilis fuisse tenoris ab illo, quod in deputando Cardinali Legato Caprara expeditum fuerat.

CAPUT III.

LEGATORUM A LATERE PRÆROGATIVÆ QUOAD PRÆCEDENTIAM ET HONORIFICA.

« In exteriori hujusmodi Legati maximum decus reportant, tam ex parte Pontificis, qui dum eos mittit agit cum aliqua nota speciali benignitatis, comitando illos per aliquot passus; quam ex parte Sacri Collegii Cardinalium, qui illos comitantur; incedente Legato medio inter duos diaconos; ac extra portam statim crucem elevat ac benedictionem impartitur. Ita quoque in vestimentis..; cum decore, magnificentia, ac plurium comitatu iter facit; ac parvam Curiam Pontificiam deferens, officiales Brevium, ac alios, imo et datarium, qui solet esse auditor Sacræ Rotæ, ac plures officiales inferiores versatos in Dataria et Cancellaria Apostolica, ut possit instrui eorum quæ potest concedere vel non; prout etiam alios Prælatos assumit pro ejus auditore, ac pro ejus decore in comitatu et exercitio muneris.

« In provincia, præcedunt omnes ; nedum Episcopos, Archiepiscopos ac Primates, ita ut in ecclesia habeant thronum elevatiorem, ac exerceant pontificalia, benedictionem elargiendo, Episcopis propriis præsentibus, ac habitum non præeminentialem (puta rocchettum coopertum gerentibus) ; sed etiam ipsos Cardinales antiquiores et altioris ordinis. Maxima enim ratione honorantur hujusmodi Legati, nedum ab inferioribus, sed ab ipsis Cardinalibus : si enim ipsi repræsentant authoritatem Pontificiam et ipsius Sedis Apostolicæ, saltem exceptis reservatis, honor qui iis tribuitur ad ipsosmet Cardinales honorantes redit uti membra ipsius corporis.,. Legati vero qui mittuntur ad provincias (Pontificias) gubernandas non utuntur dictis insignibus, nec habent omnes illas præeminentias, sed crucem elevant tantum in provincia.

« A principibus etiam quibus mittuntur, vel per quorum ditiones transeunt, honorari solent. Hinc non exigua testimonia humilitatis et obsequii plures reges erga eos effudisse, locum majorem præbendo, testantur Raynaldus (anno 1237, n. 1, anno 1437 et 1429, n. 5), Spondanus (anno 1139, n. 16), Thomassinus (tomo 1, l. 2, c. 119), ubi refert præcessisse omnes proceres, Episcopos ac quoscumque etiam Galliæ Regis stirpis magnates : præterea Henricum III Angliæ Regem usque ad littus maris obviam ivisse Legato Apostolico : Alphonsum Regem Hispaniarum Legato longo itinere occurrisse, et nudo capite recepisse, dexteramque concessisse : in Hungaria Legatos ante reges sedisse : in mensa cum Carolo V inter imperatorem ac regem accubuisse. » (Cardinalis Petra, tomo 2, ad Const. 3 Alexandri III, sect. 1, n. 13 et 14).

CAPUT IV.

DE PROPRIA NUNTII POTESTATE.

« Hujus tota potestas potissimum desumenda est ex ejus-
« dem commissione vel privilegio. Nam jure communi aliam
« potestatem non habet, quam quod provinciæ suæ sit Ordi-
« narius (capite *Legatos* 2, *de Officio Legati,* in 6). Quæ ta-
« men ipsa potestas restrictior multo est in hujusmodi Lega-
« tis missis, quam in Legato a latere. Nam 1° vi officii lega-
« tionis suæ non habent potestatem conferendi beneficia, nisi
« hoc ipsis specialiter sit concessum (capite *Officii* 1, *de*
« *Officio Legati,* in 6). 2° Eorum potestas et jurisdictio in
« exemptos se non extendit... Sequitur exemptos, nisi velint,
« compelli non posse ut coram prædictis Legatis litigent.
« 3° Etsi absolvere possint ab excommunicatione canonis ob
« percussionem clerici, hanc tamen potestatem extra provin-
« ciam existens exercere non potest, etiam in subditos suos
« provinciales, quod tamen potest Legatus a latere... »

« Dubitatur quam potestatem Legato misso conferat clau- « sula *cum potestate Legati a latere*, quæ de stylo Curiæ Ro- « manæ solet addi quibusdam Legatis missis seu Nuntiis ? « Garcias..., Konig..., putant vi hujus clausulæ eamdem « authoritatem et potestatem competere, quæ de jure com- « muni competit Legatis Cardinalibus... Sed dicendum, eos « vi clausulæ istius majorem potestatem ultra cæteros Lega- « tos missos non habere, nisi quantum a Pontifice speciali « mandato concessum est. Ita Cokier..., Pignatellus..., Bar- « bosa..., Engl..., Wiestner... Et ostenditur a paritate cum « vicario Episcopi, qui constitutus est cum generali manda- « to, ut possit omnia quæ potest Episcopus : nam iste cum « generali hoc suo mandato non potest nisi quæ speciali « mandato non egent...

« Nego, verba illa propterea otiosa esse : significant enim « potestatem quam hujusmodi Legatis, cum tali clausula « missis, ampliorem quam cæteris Papa speciali privilegio « in litteris Legationis solet concedere. » (Schmalzgrueber, ad titulum 30, libri 1 decretalium, n. 6 et 7).

SECTIO IV.

De Vicariis Apostolicis.

Cum *vices* Romani Pontificis agant Sacræ Congregationes ardinalium, necnon Legati Sedis Apostolicæ, aliquo vero ensu *Vicarii Apostolici* dici possent, et quandoque etiam diuntur. Attamen denominatio illa, in quodam strictiori louendi modo, propria remansit alteri ministrorum speciei, uorum etiam opera ad exercendam in variis mundi partibus ırisdictionem suam utitur Summus Pontifex. De his ergo ıinistris Pontificiis, qui *Vicarii Apostolici* magis proprie icuntur, sub præsenti sectione disserendum venit.

Dicemus autem 1° de variis ipsorum speciebus : 2° de Viıriis Apostolicis earum regionum quæ missionum more reuntur ; ubi et de Præfectis Apostolicis : 3° de Vicariis Aposlicis earum regionum in quibus extat ordinaria hierarchia, bi et de administratoribus Apostolicis.

CAPUT I.

DE VARIIS VICARIORUM APOSTOLICORUM SPECIEBUS.

I. *De Vicariis Apostolicis qui olim a Sede Apostolica constui solebant cum jurisdictione in omnes totius alicujus reonis Episcopos.* — Eruditis explorata res est, a remotis-

sima antiquitate solitam fuisse Apostolicam Sedem in unaquaque e præcipuis orbis catholici regionibus aliquem designare Episcopum, qui vices Romani Pontificis in ea regione ageret, et cui tanquam *Sedis Apostolicæ Vicario*, omnes ejusdem regionis Episcopi ac Metropolitani subjicerentur. Committebatur nempe id muneris alicui ex Archiepiscopis ipsiusmet regionis ; et quidem Archiepiscopo alicujus certæ sedis ; ita ut, hoc mortuo, successorem ejus in Vicarium Apostolicum Summus Pontifex constitueret. Unde parum discrepant ejusmodi priscorum sæculorum *Vicarii Apostolici*, ab iis qui postea *Legati nati* vocati sunt. De iis priscorum sæculorum Vicariis Apostolicis fuse disseruimus supra (sectione 1, cap. 3). Juvat tamen hic subnectere, quæ de ipsis scripsit Benedictus XIV, in hunc modum :

« Apostolicorum quorumdam Vicariorum illustria in ecclesiastica historia extant monumenta. Thessalonicensis Archiepiscopus a sancto Damaso Romano Pontifice Vicarius Apostolicæ Sedis constitutus fuit. Simplicius Papa, anno 452, Apostolicum Vicarium in Hispania Episcopum Hispalensem deputavit, ut in prima illius epistola habetur : *Congruum duximus, Vicarii Sedis Nostræ te auctoritate fulciri, cujus vigore munitus Apostolicæ institutionis decreta vel sanctorum terminos patrum nullo modo transcendi permittas.* Quem quidem Vicariatum Apostolicum sanctus Hormisdas Romanus Pontifex ratum habuit, sub eoque Bæticam et Lusitaniam comprehendit ; pro reliqua autem Hispania Archiepiscopum Tarraconensem Vicarium Apostolicum constituit, ut ex 24 epistola illius deprehenditur : *Servatis privilegiis Metropolitanorum, vices vobis Apostolicæ Sedis exterius delegamus, ut sive ea quæ ad canones pertinent, sive ea quæ a nobis sunt nuper mandata, serventur.* Flodoardus (in sua historia, lib. 1, cap. 15) docet sanctum Hormisdam eum fuisse Pontificem, per quem sanctus Remigius Archiepiscopus Remensis, Apostolicus Vicarius in Gallia constitutus fuerit. Verum Cointius (in suis *Annalibus*) id non Hormisdæ sed Symmacho tribuit ; additque ut supremorum principum in Gallia regnantium postulatis satisfieret, Vicariatum Apostolicum Arelatensibus etiam Episcopis concessum fuisse. De Apos

tolicis hisce Vicariis fuse agit Thomassinus (*de Veteri et nova Ecclesiæ disciplina*, parte 1, l. 1, c. 18, n. 7, et cap. 30).

« Porro inter cætera, quæ ad officium Vicariorum Apostolicorum extra Italiam pertinebant, id erat, ut provinciales Synodos cogerent, ut eisdem præsiderent, ut omnem curam adhiberent, ne a Metropolitanis synodales conventus prætermitterentur ; quemadmodum P. Joannes Antonius Bianchi (in suo opere *de Potestate et politia Ecclesiæ*, tomo 5, l. 3, c. 2, § 3, n. 2) late ostendit » (Benedictus XIV, *de Syn. diœces*, l. 2, col 10, n. 1).

Hodie cum de *Vicariis Apostolicis* agitur, non hisce priscorum temporum similes, sed alii ab istis valde diversi intelliguntur.

II. *De Cardinali Vicario qui regendæ Romanæ diœcesi præficitur.* — Est etiam is aliquo vero sensu *Vicarius Apostolicus*, cum vices agat Summi Pontificis in Romana administranda diœcesi. Sed neque de hoc nobis sub præsenti sectione agendum est. Non enim de iis est qui intelligi solent, quando de *Vicariis Apostolicis* movetur quæstio.

III. *De Vicariis Apostolicis qui auctoritate Apostolica mittuntur extra Romanam diœcesim, ad suscipiendum, Summi Pontificis nomine, alicujus regionis ecclesiasticumac pastorale regimen.*— Hos solent canonistæ sub *Vicariorum Apostolicorum* denominatione exclusive comprehendere ; et de his tantum sub præsenti sectione disceptabimus. Potest autem juxta hanc acceptionem definiri Vicarius Apostolicus : *deputatus a Sede Apostolica, ut pastorale regimen in aliqua regione, non suo, sed Romani Pontificis nomine exerceat.* Non differunt necessario ab Episcopis locorum Ordinariis quoad ipsammet regendi potestatem : sicut nempe Episcopus quoad diœcesim suam est verus Pastor cum jurisdictione in interno et externo foro, ita et Vicarius Apostolicus in regione sibi commissa ; et Vicario Apostolico sæpe eadem, imo quandoque majores quam Episcopis facultates conceduntur. Ast Episcopus suo nomine gregem suum pascit, et licet Pontificiæ auctoritati subditus, non tamen est Papæ Vicarius. E contra Vicarius Apostolicus, non proprio no-

mine administrat, sed nomine alterius, nempe Summi Pontificis.

Hi autem Vicarii Apostolici stricte sumpti, alii episcopali charactere carent; alii vero consecrantur in Episcopos, ad titulum alicujus ecclesiæ in partibus infidelium sitæ. Non enim necessarius est episcopalis ordo ut quis Vicarius Apostolicus esse possit; sed additur consecratio episcopalis quando utilis reputatur ad recte administrandam regionem quæ Vicario Apostolico committitur.

Duplicem distinguemus Vicariorum Apostolicorum classem: eorum nempe qui deputantur ad regiones, in quibus non extant canonicæ erectæ sedes episcopales seu diœceses, nec Ordinarii qui eas regiones tanquam proprii pastores regant; et eorum quibus regenda committitur diœcesis, vel sede vacante, vel etiam non vacante sede, quando Episcopus ex aliqua causa per seipsum administrare non potest: Vicarii Apostolici regionum *quæ more missionum reguntur*, et Vicarii Apostolici regionum *in quibus extat ordinaria hierarchia*. Utramque speciem indicat Benedictus XIV his verbis:

« De illis Vicariis Apostolicis nobis in præsentia sermo est, qui hodiernis etiam temporibus a Summis Pontificibus deputantur; interdum quidem sine episcopali charactere, interdum autem hujusmodi charactere insigniti, cum titulo tamen alicujus ecclesiæ in partibus infidelium sitæ, ut spirituale regimen gerant alicujus regionis, cujus Episcopus et Pastor proprius non existat, aut, si existit, aliqua ratione, etiam sine vitio suo et culpa, impediatur quominus proprium gregem per semetipsum pascere valeat » (Benedictus XIV, *de Syn. diœces.*, l. 2, c. 10, n. 2).

CAPUT II.

DE VICARIIS APOSTOLICIS EARUM REGIONUM QUÆ MISSIONUM MORE REGUNTUR ; UBI ET DE PRÆFECTIS APOSTOLICIS.

Quæstio I[a]. — *Quomodo constitui soleant.* 1° Nullus fit processus informativus *super statu ecclesiæ* seu diœcesis, quia, ex hypothesi, regiones ad quarum administrationem dicti Vicarii Apostolici deputantur sedem episcopalem non habent, nec fuerunt in diæcesi canonice erectæ.

2° Si promovendus præsens sit Romæ vel in Italia, vel si Romæ adsint duo viri qui de ipso testimonium ferre queant, debet fieri coram Auditore Cameræ Apostolicæ processus informativus *super qualitatibus promovendi.* Si vero nec ipse in Italia, nec duo testes Romæ reperiantur, satis est ipsum judicari idoneum a S. Congregatione de propaganda fide. Constat ex Constitutione *Gravissimum* Benedicti XIV, 18 januarii 1757, in qua sic decernitur, § 5 : « Cum pro Vi-
« cariis Apostolicis, titulo et charactere episcopali insignitis,
« nullus processus conficiatur *super statu ecclesiæ*, attamen
« si in Urbe vel in Italia commorentur, sin autem extra Ur-
« bem et Italiam extiterint, ac duo testes in Urbe reperian-
« tur qui testimonium ferre possint, tunc fiat processus
« *super qualitate personæ*. Processus vero in hac alma Urbe
« nostra conficiendi omnino conficiantur coram nostro et
« pro tempore existentis Romani Pontificis Auditore. Quod
« si etiam testes deficiant, sufficiens habeatur judicium ejus-
« dem Congregationis, quæ illum a Summo Pontifice eli-
« gendum consulet. »

Quando ergo, sive post informativum processum de qualitatibus personæ, sive ex solo voto S. Congregationis de propaganda fide, consensit Papa, ut qui proponitur ad vacantem Vicariatum deputetur; ipsi expediuntur deputationis

litteræ, in quibus variæ ipsi concessæ facultates exprimuntur.

QUÆSTIO II[a]. — *An omnes Vicarii Apostolici consecrentur in Episcopos, et quid sint Præfecti Apostolici.* — Qui ad dictas missionum regiones cum *Vicariorum Apostolicorum* titulo deputantur, solent episcopali charactere insigniri, et simul promoveri ad titulum alicujus antiquæ ecclesiæ *in partibus infidelium* consistentis. Id testatur praxis et satis innuunt citata Benedicti XIV verba. Quod si, ob exiguitatem aliamve causam haud expediat, ad regendam aliquam missionum regionem deputari Vicarium episcopali charactere insignitum, tunc qui deputatur non vocatur *Vicarius Apostolicus* sed *Præfectus Apostolicus*; et regio illa non dicitur Vicariatus, sed Præfectura Apostolica. Hisce *Præfectis Apostolicis*, etsi non Episcopis, præter jurisdictionem ordinariam, concedi solet facultas confirmationis sacramentum administrandi, necnon aliæ multæ facultates; minores tamen quam eæ quæ conferuntur Vicariis Apostolicis. Per ejusmodi Præfectos Apostolicos res catholica administrabatur in Gallicis coloniis, Guadeluppa, Martinica, et Reunionis seu Borbonîca insula, antequam sedes episcopales et ordinariam hierarchiam ibi erexisset feliciter regnans Pius Papa IX. Guyianæ autem Gallicæ colonia adhuc hodie per *Præfectum Apostolicum* regitur. Notandum et aliud discrimen Vicarios inter et Præfectos Apostolicos: juris nempe dispositiones, mox exponendæ, quæ statuunt ad quos transeat jurisdictio, mortuo Vicario Apostolico, et successore nondum deputato, nequaquam applicationem habent quoad Præfectos Apostolicos.

QUÆSTIO III[a]. — *Quænam sit Vicariorum Apostolicorum potestas ac jurisdictio.* — 1° Quam de jure communi potestatem habet in sua diœcesi Episcopus, eam pariter obtinent Vicarii Apostolici earum regionum quæ more missionum reguntur, intra fines sibi assignatos. 2° Imo solent insuper ipsis concedi certæ quædam aliæ facultates, quæ in Romanæ Curiæ stylo *formulæ secundæ* vocantur. Utrumque adnotat Benedictus XIV in sua Constitutione *Apostolicum*, 30 maii 1753, § 4; qui locus, etsi Vicarios Apostolicos Angliæ in

particulari respiciat, quoad alios etiam verificatur : « Ut « ad Vicarios Apostolicos, inquit, revertamur, præter eam « omnem auctoritatem quæ ipsis communis est in propriis « confiniis cum quolibet Ordinario in sua civitate et diœcesi, « Apostolica Sancta Sedes facultates *formulæ secundæ* ipsis « elargitur, cum potestate illas simplicibus sacerdotibus, « qui idonei videbuntur, communicandi, iis tamen ex- « ceptis, quæ vel ordinem episcopalem unice spectant, « vel exerceri sine sacrorum oleorum usu minime possunt. »

Hinc dubium non est, quin dicti Vicarii Apostolici synodum celebrare, statuta condere, ac cætera omnia peragere valeant quæ pertinent ad ordinariam Episcoporum in suis respective diœcesibus jurisdictionem. « Quod ad hujusmodi « Vicarios Apostolicos attinet (inquit citatus Benedictus XIV, « *de Syn. diœc.*, l. 2, c. 10, n. 8), cum ipsis omnimoda « pastoralis auctoritas communicetur, nullus controversiæ « locus est, quin diœcesanam synodum cogere et celebrare « valeant. »

QUÆSTIO IV[a]. — *Defuncto Vicario Apostolico, ad quem transeat jurisdictio ; et quid a Sede Apostolica hac de re statutum sit ?* — Haud sine magno animarum detrimento sæpius contigerat, ut Vicarii Apostolici diem supremum obirent, quin ullus ipsis datus fuisset coadjutor cum futura successione ; ita ut nemo reperiretur qui ordinariam jurisdictionem haberet, et Vicariatum administrare posset, usque ad successoris deputationem et captam ab eo possessionem.

Cui malo ut provide occurreret Benedictus XIV, quoad Indiarum Orientalium Vicariatus decrevit in hunc modum : « Omnibus et singulis Vicariis Apostolicis hujusmodi injun- « gimus et mandamus, ut qui neque Episcopum coadjutorem « cum futura successione, neque Vicarium ex clero sive « sæculari sive regulari generalem habent, statim atque ad « unumquemque eorum præsentium nostrarum litterarum « certa notitia pervenerit, deputent Vicarium ex clero sive « sæculari sive regulari generalem, habilem tamen atque « idoneum ; qui eveniente cujusvis Apostolici Vicarii sine « coadjutore cum futura successione obitu, tanquam Apos- « tolicæ hujus Sanctæ Sedis delegatus, teneatur assumere et

« obire regimen et gubernium Apostolici Vicariatus, usque « ad captam ejusdem Vicariatus Apostolici hujusmodi pos- « sessionem a novo Vicario Apostolico, quem eadem hæc « Sedes constituerit, aut usque ad quamcumque aliam ab « ipsa Sancta Sede ineundam ordinationem. Porro Vicario « generali hujusmodi Nos, earumdem præsentium tenore, « nunc pro tunc, Apostolica auctoritate nostra concedimus « et tribuimus omnes et singulas facultates perpetuis futuris « temporibus valituras, quæ vicariis capitularibus cujusvis « cathedralis ecclesiæ, sede vacante, inesse et de jure « competere dignoscantur. Præterea eidem vicario generali, « post tamen Apostolici Vicarii obitum, concedimus pari- « terque impertimur usum et exercitium earum facultatum, « quibus utebatur et gaudebat dum viveret defunctus « Apostolicus Vicarius Episcopus, iis dumtaxat exceptis « quæ requirunt ordinem et characterem episcopalem, vel « non sine sacrorum oleorum usu exercentur. Quandocum- « que vero necessitas urgeat, sæpe dicto Vicario generali « potestatem etiam indulgemus et damus consecrandi calices, « patenas, et altaria portatilia, cum sacris oleis omnino ab « Episcopo benedictis. » (Constitutione *Ex sublimi,* 26 januarii 1753).

Postmodum hasce dispositiones extendit Benedictus XIV ad *omnes* alios Vicariatus Apostolicos, Constitutione *Quam ex sublimi.* 8 augusti 1755.

Quæstio V^a^. — *In regionibus quæ, more quidem missionum reguntur, sed in quibus reperiuntur Archiepiscopi et Episcopi locorum ordinarii, ad quem transeat, ejusmodi sedibus vacantibus, jurisdictio ?* — In modo citata Constitutione *Quam ex sublimi,* decrevit Benedictus XIV hoc modo : « Cum compertum exploratumque nuper fuerit, in Hibernia, « Albania, Macedonia, Servia, Bulgaria, Insulis Maris « Ægei, Perside, Mesopotamia (quemadmodum alibi for- « tasse reperitur) reperiri aliquos venerabiles fratres « Archiepiscopos et Episcopos *locorum ordinarios et resi- « dentiales*, quorum aliquot quidem capitulum canonicorum « habent, aliquot vero ejusmodi canonicorum capitulo desti- « tuuntur ; idcirco tenore et auctoritate paribus, statuimus,

« præscribimus et mandamus, ut eveniente cujuslibet « Antistitis hujusmodi obitu, statim procedatur ad electio- « nem vicarii capitularis, juxta morem, usum, et consuetu- « dinem hactenus servatam; nimirum ubi canonicorum « capitulum fuerit, vel a canonicis dumtaxat, si ita in more « jam positum servatumque fuit, vel a canonicis una cum « aliis ecclesiasticis viris, quos in casibus hujusmodi semper « intervenisse et suffragium suum in ea electione tulisse « constat.

« Quando autem capitulum canonicorum non habeatur, « ii parochi sive soli, sive cum aliis ecclesiasticis viris, « juxta modum, itidem usum et consuetudinem de præterito « servatam, ad vicarii capitularis electionem habendam « accedant. Sed in hisce electionibus vicariorum capitula- « rium quorumcumque, volumus præcipimus et mandamus, « ut omnino serventur Constitutiones Concilii Tridentini, « præsertim in sessione 24, capite 16.

« Insuper volumus et mandamus ut in iis locis, in quibus « venerabiles fratres Antistites ordinarii eorumdem loco- « rum residentiales, neque capitulum canonicorum, neque « parochos in suis civitatibus et diœcesibus habent, sed « dumtaxat sacerdotes aliquot et missionarii reperiuntur « per terras et oppida dispersi, ita ut, cum quemlibet An- « tistitem ejusmodi mori contingat, insimul convenire mi- « nime valeant, tunc vicarius generalis jam a defuncto An- « tistite constitutus, ipso facto intelligatur, sit et habeatur « vicarius capitularis, cum supra expressis facultatibus ad « vicarios capitulares de jure spectantibus. » Indulget ibi- dem Pontifex, ut possit eligi sive in vicarium capitularem sede vacante, sive in vicarium generalem a dictis Episcopis locorum ordinariis, aliquis qui non sit doctor nec licentiatus in jure canonico. Quando nuper a Pio Papa IX feliciter regnante erectæ sunt episcopales sedes et constituta ordinaria hierarchia, tum in Gallicis coloniis Guadaluppa, Martinica et Borbonica Insula, tum in Anglia et Hollandia, in ipsismet litteris Apostolicis erectionem hanc decernentibus insertæ sunt opportunæ dispositiones quoad casum vacationis earumdem sedium, quæ capitulo cathedrali carent.

QUÆSTIO VIª. — *An et quatenus Vicarii Apostolici earum regionum quæ more missionum reguntur Sacræ Congregationis de propaganda fide auctoritati subjaceant?* — In secunda hujus tractatus parte, de præfata S. Congregatione de propaganda disserendo, ostendimus supremam ipsi collatam esse potestatem in omnes eas regiones quæ more missionum reguntur; cum hac sola limitatione, *quod graviora* expedire nequeat, nisi facta relatione Summo Pontifici. Habet ergo Congregatio illa potestatem condendi leges quæ ipsos etiam Vicarios Apostolicos obstringant; recipiendi querelas et appellationes contra eosdem Vicarios Apostolicos ab ipsorum inferioribus interpositas; ipsos a vicariatibus revocandi, et in civilibus ac criminalibus causis judicandi; dummodo servetur dicta limitatio, de non expediendis *gravioribus*, ante factam Summo Pontifici relationem.

QUÆSTIO VIIª. — *Quomodo a Benedicto XIV determinata ac declarata fuerint respectiva jura Vicariorum Apostolicorum, et regularium in Vicariatibus Apostolicis degentium.* — Etsi Constitutionem suam, quæ incipit *Apostolicum* 30 maii 1753, ediderit Benedictus XIV ad componenda dissidia in Anglicanis missionibus exorta, simul tamen in ea omnium generatim Vicariorum Apostolicorum relative ad regulares jus declarat ac determinat. Hujus autem Constitutionis hæc summa est :

1° Regulares missionarii, cum primum ad locum missionis pervenerint, debent Vicarium Apostolicum adire, eique superiorum suorum testimoniales litteras exhibere. Id ex jure communi concludit Benedictus XIV, et ita subjungit : « Quamobrem id etiam est in mandatis regularibus missionariis, ut nimirum Vicariis Apostolicis, ea ratione qua dictum est, sese exhibeant, ubi ad missionis locum pervenerint » (§ 6).

2° Nequeunt regulares audire sæcularium confessiones, absque prævia Vicarii Apostolici approbatione (§ 7).

3° Potest Vicarius Apostolicus, antequam regularem approbet, eum examinare (§ 8).

4° Regulares subsunt jurisdictioni et correctioni Vicariorum Apostolicorum, in iis quæ concernunt animarum curam

et Sacramentorum administrationem (§ 12 et 13).

5° In iis quæ respiciunt regularem observantiam, exempti a Vicariorum Apostolicorum jurisdictione remanent. Hinc si regularis habitet intra claustra, et extra claustrum cum populi scandalo delinquat, non ad Vicarium Apostolicum pertinet eum punire, sed ad proprium ipsius superiorem. Si tamen is punire negligeret, posset Vicarius Apostolicus requirere ut digna pœna in delinquentem animadverteret, tenereturque regularis superior de inflicta castigatione Vicarium Apostolicum certiorem facere. Cæterum regulares qui in missionibus extra claustra *ex necessitate* degunt, haberi debent perinde ac si manerent intra claustra (§ 15).

6° Regulares, in iis quæ animarum curam et sacramentorum administrationem respiciunt, non subjacent tantum jurisdictioni et correctioni Vicariorum Apostolicorum, sed etiam simul jurisdictioni et correctioni superiorum suorum regularium. Unde quoad hanc materiam *cumulativum* jus habent Vicarius Apostolicus et superior regularis (§ 17).

7° Si in dicta materia, animarum curam et sacramentorum administrationem concernente, missionario regulari uno modo præcipiat ipsius regularis superior, et modo opposito Vicarius Apostolicus, prævalere debet Vicarii Apostolici ordinatio (ibid.)

8° Potest Vicarius Apostolicus missionarium regularem ab animorum regimine et sacramentorum administratione removere, quin teneatur remotionis causam superiori regulari patefacere (§ 17 et 12).)

9° Pariter ab animarum regimine et sacramentorum administratione subditum suum removere potest superior regularis, quin Vicario Apostolico remotionis causam communicare teneatur. Quando tamen superior regularis subditum suum in alium locum transfert, aut ad catholicas regiones revocat, procurare debet ut alter in ejus locum subrogetur (§ 17 et 21).

Omittimus nonnullas alias ejusdem Constitutionis dispositiones, Anglicanis missionibus proprias. Eas autem quas retulimus sufficientes existimavit Benedictus XIV ad componenda ac præcavenda dissidia, quamvis nihil aliud sint

quam juris communis applicatio. Nam in regionibus etiam ordinariæ hierarchiæ, si regulares curam animarum gerant seu parochiis præficiantur, et sacramenta administrent, eædem regulæ ab Episcopis locorum ordinariis et a superioribus regularibus de jure servandæ veniunt; prout videre est in meo tractatu *de jure regularium*.

QUÆSTIO VIII^a. — *Quænam hodie sint respectiva jura Vicariorum Apostolicorum et regularium in Vicariatibus Apostolicis degentium: remissive.* — Diximus quænam fuerint jura hæc Benedicti XIV tempore. At quia ex tunc usque ad præsentem diem plura emanarunt a S. Congregatione de propaganda fide hac de re decreta, exponendum remaneret hodiernum jus circa mutuas ejusmodi Vicariorum Apostolicorum et regularium missionariorum relationes. Et nonnulla quidem hac de re primum hic exponere proposueram, imo et jam scribere cœperam : ast hodiernarum circumstantiarum habita ratione, prætermittendam quæstionem illam duxi. Eam nempe iis enucleandam relinquo, qui recentiores S. Congregationis Propagandæ et Sedis Apostolicæ ordinationes apprime notas habent.

CAPUT III.

DE VICARIIS APOSTOLICIS REGIONUM, IN QUIBUS EXTAT ORDINARIA HIERARCHIA ; UBI ET DE ADMINISTRATORIBUS APOSTOLICIS.

Diximus superiori capite de Vicario Apostolico, pastorale officium et episcopalem jurisdictionem exercente in regionibus quæ more missionum reguntur : dicendum hic de Vicario Apostolico, ad diœcesim aliquam auctoritate et nomine Summi Pontificis administrandam deputato, in regionibus in quibus extat ordinaria hierarchia, prout in Italia, Gallia, Hispania et similibus. Et quoniam inter hujus posterioris speciei Vicarios Apostolicos, alii deputantur ad regendam

diœcesim sede vacante, alii autem sede plena, de utrisque seorsim disseremus : tum et notionem subjungemus de administratoribus Apostolicis.

§ I

De Vicario Apostolico deputato ad aliquam diœcesim administrandam, sede vacante.

QUÆSTIO Iª. — *Quas ob causas deputari soleat Vicarius Apostolicus ad diœcesim administrandam, sede vacante ?* — Deputari solet ejusmodi vicarius Apostolicus, 1° si Episcopus mortuus sit morte violenta : 2° si capitulum non concordet in vicarii capitularis electione, adsintque aut pertimescantur dissensiones : 3° si a capitulo electus sit indoctus, aut alias non idoneus : 4° si vicarius capitularis vocetur Romam : 5° si sedes diu jam vacavit, aut diu vacatura prævideatur : 6° generatim si gravis aliqua causa id suadeat. (Vide apud Ferraris, verbo *Vicarius Apostolicus*, n. 51).

QUÆSTIO IIª. — *A quo deputetur Vicarius Apostolicus ad diœcesim administrandam, sive vacante, sive plena sede ?* — « Mittitur a Summo Pontifice cum Brevi, vel a Sacra Congregatione Episcoporum et regularium cum litteris ejusdem » (Ferraris, v. *Vicarius Apostolicus*, n. 1).

Quod potestatem habeat dicta Sacra Congregatio ejusmodi Vicarios Apostolicos deputandi, tradit etiam Benedictus XIV (*De Synodo diœcesana*, l. 2, cap. 10, n. 9) in hunc modum : « Sixtus V (in sua Constitutione 117.....) Congregationi Cardinalium negotiis et consultationibus Episcoporum et regularium præpositæ, facultatem attribuit ut, quando ecclesiarum necessitas id exigeret, in Italia præsertim, Vicarios Apostolicos deputaret, probos ac doctos viros, qui auctoritate accepta a Romano Pontifice per Apostolicas litteras in forma Brevis, peculiares diœceses administra-

« rent : *Ubi necessitas exegerit, viros usu et doctrina ido-*
« *neos, rectos et timentes Deum deligant, qui nostrarum*
« *litterarum auctoritate suffulti, Ecclesias ut Vicarii Apos-*
« *tolici regant.* »

QUÆSTIO IIIª. — *Quænam sit jurisdictio Vicarii Apostolici. ad diœcesim sede vacante administrandam deputati.* — 1° Tum de eo qui sede vacante, tum de eo qui sede plena diœcesim administrat, sic habet Ferraris (verbo *Vicarius Apostolicus*, n. 2) : « Talis Vicarius Apostolicus potest « ibi ea omnia facere quæ potest Episcopus, exceptis pon- « tificalibus ; sicque jurisdictio Vicarii Apostolici est eadem « ac Episcopi ; capite *Quoniam* 19 distinctionis 61 ; capite « *Is qui de Electione*, in 6. »

Habet nempe dictus Vicarius Apostolicus jurisdictionem quam habet de jure vicarius capitularis sede vacante, id est, *ordinariam* Episcopi defuncti jurisdictionem. Et in litteris quibus deputatur, exprimitur hanc ei jurisdictionem conferri. Unde, nisi expresse quoad aliquam materiam ordinaria hæc jurisdictio restringatur, censenda est ipsi in integrum collata. Hinc.

2° Ea omnia, quæ in tractatu *de Capitulis* diximus posse a vicario capitulari peragi, etiam ab ejusmodi Vicario Apostolico peragi possunt. Inter quæ in particulari sequentia juvat adnotare : *primo* exequi potest litteras quæ solent ad vicarios generales Episcoporum dirigi (vide apud Ferraris, loco citato, *Additiones ex aliena manu*, n. 2). *Secundo*, potest concedere dimissorias post annum arctatis, nisi aliter in litteris deputationis exprimatur. *Tertio* « potest conferre « beneficia liberæ collationis » (apud Ferraris, ibidem, n. 3) ; nisi tamen quoad hoc ipsius potestas in litteris deputationis limitetur. *Quarto* « potest eligere concionatores » (ibidem, n. 6). *Quinto* potest alieno Episcopo impertiri licentiam exercendi Pontificalia, necnon conferendi ordines, non solum subditis diœcesis, sed etiam subjectis eidem Episcopo ordinanti, atque etiam aliis aliunde cum dimissoriis suorum ordinariorum confluentibus (ibidem, n. 8). *Sexto* potest celebrare diœcesanam synodum (Benedictus XIV, *de Syn, diœc.* l. 2, c. 10, n. 10).

3° Dicto Vicario Apostolico concedi etiam solent facultates quas non habet vicarius capitularis, seu quæ in ordinaria defuncti Episcopi jurisdictione non comprehenduntur ; quod sic adnotat Ferraris : « Vicario Apostolico, ultra potestatem ordinariæ jurisdictionis sibi traditæ, concedi solent « multæ aliæ facultates, pro temporum locorum ac personarum diversa exigentia : unde diligenter attendendum « est Breve Pontificium, et animadvertendæ litteræ Sacræ « Congregationis si ab ipsa sit missus, ac deputatus. » « (Verbo *Vicarius Apostolicus*, n. 3).

4° « A sententiis Vicarii Apostolici appellatur ad Metropolitanum, non ad Papam, ut declaravit Sacra Congregatio « Episcoporum, facto verbo cum Sanctissimo Papa Gregorio XIII, in una Salernitana 7 julii 1580, et in Caputaquensi 22 aprilis 1686 » (Ferraris, verbo *Vicarius Apostolicus* n. 39). Videturque id intelligendum, sive vacante, sive plena sede, diœcesim administret Vicarius Apostolicus.

5° « Vicarius Apostolicus non potest absolvere a censuris « Sedi Apostolicæ reservatis, sub quocumque prætextu et « causa » (Ferraris, loco citato, n. 40).

6° Vicarii Apostolici jurisdictio non cessat vacante Sede Apostolica, sive diœcesim administret sede episcopali vacante sive plena : vide sequenti paragrapho, quæstione 3.

Quæstio IVª. — *An soleat Vicarius Apostolicus, ad diœcesim, sede vacante, vel sede plena, administrandam deputatus, episcopali charactere insigniri?* — Superiori capite vidimus esse in more positum, ut deputati ad missionum regiones Vicarii Apostolici, in Episcopos consecrentur, cum aliquo *in partibus* episcopali titulo. At contraria obtinet praxis quoad alios, de quibus nunc agimus, Apostolicos Vicarios. Raro nempe episcopali charactere insigniuntur ; ex ea forte ratione quod nonnisi ad tempus administrent ; id est, donec aliter quoad diœceses ipsis interim commissas provisum sit. Non desunt tamen aliquot in contrarium exempla. Porro quando Vicarius Apostolicus, cui diœcesis administratio, sede vacante commissa est, simul est Episcopus, potest insuper ea peragere quæ episcopalem ordinem requirunt;

id est, ordines et confirmationem administrare, olea sancta conficere, et ecclesias consecrare.

§ II.

De Vicario Apostolico deputato ad aliquam diœcesim, sede plena, administrandam.

QUÆSTIO I.ª — *Quas ob causas deputari soleat Vicarius Apostolicus ad diœcesim administrandam, sede plena?* — Assignantur a Lucio Ferraris (verbo *Vicarius Apostolicus*, n. 51) sequentes causæ : si Episcopus male gubernet : si sit sordidus : si sit senex : si sit suspensus a jurisdictione : si sit processandus : si sit vocatus ad Urbem : si non resideat : si non vult recipere vicarium generalem missum ab Urbe : propter utilitatem Ecclesiæ: propter aliquos gravissimos respectus : propter inhabilitatem vel impedimentum Episcopi.

Causæ, ob quas deputando Vicario Apostolico locus esse potest, ad hanc unicam reduci possunt : quando nempe adest gravis ratio (sive ob culpam, sive etiam absque culpa Episcopi) ut is a diœcesis administratione removeatur; et simul causa talis non est, ut deveniendum sit ad depositionem, et aliunde non expediat coadjutoris deputatio. Cui doctrinæ consonat Benedictus XIV, generatim adnotans, dari locum deputando Vicario Apostolico, si Episcopus, *aliqua ratione, etiam sine vitio suo aut culpa, impediatur quominus proprium gregem per semetipsum pascere valeat* (*de Synodo diœcesana*, l. 2, c. 10, n. 2). Atque in eodem capite, numero 9, agens simul de Vicariis Apostolicis qui deputantur ad regendas diœceses, sive vacante, sive plena sede sic habet : « Hujus quidem generis Apostolicos Vicarios frequenter deputari contingit; sive cum metus est, ne diutius « ecclesia aliqua Pastore viduata permaneat; sive cum in

« vicarii capitularis electione controversias et turbas exci-
« tandas fore prospicitur; vel quando Episcopus adversa
« valetudine aut senio affectus, gregi gubernando impar
« agnoscitur; aut denique cum illius culpa fit, ut ab epis-
« copatus administratione suspendi, aut perpetuo removeri
« debeat. »

Ob causam autem senii vel adversæ valetudinis, *coadjutor* potius quam Vicarius Apostolicus deputari solet.

QUÆSTIO IIª. — *Quœnam sit jurisdictio Vicarii Apostolici ad diœcesim sede plena administrandam deputati; et quomodo tunc sese habeant respectiva jura hujusce Vicarii, et Episcopi diœcesis?* — 1° Totum jurisdictionis exercitium spectat ad Vicarium Apostolicum, neque potest Episcopus in eam sese ullatenus intromittere, cum (ex hypothesi) ab omni jurisdictione et diœcesis administratione fuerit remotus (vide apud Ferraris, ad verbum *Vicarius Apostolicus*).

2° « Neque Episcopus ullam habet jurisdictionem et auc-
« toritatem in Vicarium Apostolicum; ita ut, si ipse (Vica-
« rius Apostolicus) delinquat, nec informationes capere
« possit contra ipsum, nequidem officio finito. Et multo mi-
« nus poterit edicto aliquo ipsius honorem deturpare, ut
« declaravit Sacra Congregatio Episcoporum et regularium,
« in una Theanensi, 20 martii 1612; et in Monopolitana, 16
« octobris 1627 » (loco citato, n. 14).

3° Nisi ablata etiam Episcopo fuerit administratio sacramenti Ordinis, ad ipsum pertinet ordinationes facere; unde non renuente Episcopo ordinationes facere, nequit Vicarius Apostolicus alienum Episcopum ad id vocare. Admittere autem clericos ad suscipiendos ordines, cum sit actus jurisdictionis, pertinet ad Vicarium Apostolicum.

4° Ad Vicarium Apostolicum solum, sine interventu Episcopi, spectat facere concursum pro vacantibus parochialibus ecclesiis, et declarare magis idoneum (vide apud Ferraris, v. *Vicarius Apostolicus*, n. 5).

5° Item ad vicarium Apostolicum solum pertinet celebrare diœcesanam Synodum (ibidem, et insuper *additione* post verbum *vicarius parochialis*, n. 47). At Benedictus XIV (*de Syn diœc.*, l. 2, c. 10, n. 10), dicit tutius esse, ut Vicarius

Apostolicus facultatem postulet a Sede Apostolica synodum celebrandi, si facultas hæc in deputationis litteris expressa non sit.

6° Si Episcopo relictum sit jus conferendi beneficia, ut quandoque contingit, non tamen ad ipsum, sed ad Vicarium Apostolicum pertinet designare digniorem ex approbatis in concursu (ibidem, n. 10).

7° An et quale jus habeat Vicarius Apostolicus dimissorias concedendi, et beneficia conferendi, exprimi solet in deputationis ipsius litteris.

8° Non potest Episcopus habere vicarium generalem, tempore quo adest Vicarius Apostolicus, nec aliquomodo sese intromittere in negotiis jurisdictionem tangentibus (loco citato, n. 15).

9° Non potest Vicarius Apostolicus, nisi hoc specialiter a Summo Pontifice concessum fuerit, sese intromittere in causis, sive civilibus, sive criminalibus, sive mixtis, personam Episcopi concernentibus (ibidem, n. 13).

10° Item nequit, absque speciali concessione Summi Pontificis aut Sacræ Congregationis, procedere contra vicarium generalem Episcopi, eumve punire (ibidem, n. 12). Cæterum statim ac deputatus fuit Vicarius Apostolicus, cessat jurisdictio vicarii generalis Episcopi ; quia, ut dictum est, jam nequit Episcopus ullum vicarium generalem habere.

Quæstio III^{a}. — *An Sede Apostolica vacante cesset jurisdictio Vicarii Apostolici ?* — « Vicarius Apostolicus deputatus « a Papa durare solet, absque controversia, etiam Sede Apostolica vacante... Imo si vicarius (generalis) Episcopi mortui fuerat missus a Papa, vel a S. Congregatione, non « potest per capitulum, sede vacante, expelli, et novus vicarius capitularis eligi : Sacra Congregatio Episcoporum, « in Aquilana 4 augusti 1578. Solet tamen ex abundantia « Sacra Congregatio, occurente casu vacationis, prohibere « capitulis, ut non procedant ad electionem vicarii capitularis. » (Ferraris, v. *Vicarius capitularis*, n. 22).

Quæstio IV^{a}. — *Quodnam sit jus Vicarii Apostolici, quoad honorifica ?* — « Vicarius Apostolicus non potest compellere « canonicos ad deducendum illum a palatio ad ecclesiam, et

« ab ecclesia ad palatium, quia hoc est proprium privile-
« gium Episcopi : Sacra Congregatio Episcoporum, sub die
« 28 augusti 1599.

« Neque potest prætendere ut sibi ter detur incensum « inter missarum solemnia, neque in principio missæ, post « evangelium et in offertorio ; sed semel tantum dari de- « bet in offertorio, et non amplius. Et tunc si Episcopus est « præsens, bis ducto thuribulo ; si absens ter ducto : S. Con- « gregatio Episcoporum, in Cajetana 14 februarii 1595.

« Neque potest habere duos clericos cum cottis, quando « celebrat, ut ipsi inserviant, etiamsi sit Protonotarius Apos- « tolicus ; et nec quatuor candelas accensas in altari tenere, « nisi hoc fieret propter ibi festivitatem currentem : Sacra « Congregatio Rituum, 7 augusti 1627.

« Neque potest facere functiones episcopales absente, vel « impedito Episcopo ; sed hoc spectare ad primam dignita- « tem, et successive ad alios seniores de capitulo, declaravit « Sacra Congregatio Rituum...

« Neque potest missas solemnes cantare, Sanctissimum « Sacramentum aut sacras reliquias paratus deferre, nec « aliis functionibus ecclesiasticis se immiscere, sed tantum « præesse ut omnia suo ordine recte fiant : Sacra Congrega- « tio Episcoporum... » (Ferraris, v. *Vicarius Apostolicus*, n. 16 et seq.).

Ad differentiam vicarii, tum Episcopi, tum capituli, Vicarius Apostolicus utitur proprio sigillo, ac titulo Vicarii Apostolici ; et aliis decoratur honoribus, hujusmodi vicariis concedi solitis ad instar Præsulum (Pignatellus, tomo 9, consultatione 159, n. 10).

« Vicario Apostolico, in omnibus ecclesiis et ecclesiasticis « functionibus debentur tantum illæ prærogativæ, quibus « gaudent vicarii generales Episcopi. Et titulus illustrissimi « Vicario Apostolico non debetur... » (Ferraris, v. *Vicarius Apostolicus*, n. 53).

« Vicarius Apostolicus debet habere in choro, si non sit ca- « nonicus, præcedentiam supra omnes ; et ideo sedere debet « in digniori sede, non tamen in solio episcopali : Sacra Con- « gregatio Episcoporum, in Cajetana, 22 januarii 1596. Quod

« si dignior sedes chori esset occupata, tunc dignitates et « canonici descendere debent inferius uno gradu, relinquendo « majorem ipsi vicario : Sacra Congregatio Episcoporum, in « Liciensi, 14 augusti 1590. » (Ferraris, v. *Vicarius Apostolicus*, n. 29).

Nota. — Quæ sub præsenti quæstione dicta sunt quoad honorifica, intelligenda videntur de Vicariis Apostolicis diœcesim administrantibus, sive vacante, sive plena sede.

Quæstio Vª. — *Quænam Vicario Apostolico incumbat residendi obligatio ?* — « Vicarius Apostolicus tenetur residere in « diœcesi, ad quam regendam missus fuit ; nec potest ab ea « ad longum tempus discedere et alium substituere, absque « prævia licentia Sacræ Congregationis Episcoporum ; ut « eadem Sacra Congregatio declaravit, in Spoletana, 19 ju- « nii 1647.

« Quod habet locum, etiamsi sit vocatus ab aliquo prin- « cipe ; nam neque tunc potest : Sacra Congregatio Episcopo- « rum, in Messanensi 27 maii 1603. Neque potest absque « dicta licentia discedere, etiamsi sit accessurus ad Urbem : « Sacra Congregatio Episcoporum, in Reatina 22 decembris « 1600 » (Ferraris, verbo *Vicarius Apostolicus,* n. 26 et 27). Intelligenda autem est hæc residendi obligatio, sive a Vicario Apostolico administretur diœcesis sede plena, sive sede vacante.

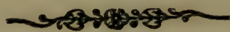
§ III.

De administratoribus Apostolicis.

Casu quo quis Episcopus a diœcesis suæ administratione sit suspendendus, vel in perpetuum removendus, ob causas superiori paragrapho expositas, non semper deputatur vicarius Apostolicus ; sed quandoque ejusmodi diœcesis regimen *Administratori Apostolico* committitur.

Unam e causis, ob quas ejusmodi Apostolici Administratores constituantur, memorat Benedictus XIV *(de Synodo diœcesana*, l. 13, c. 6, n. 5) in hunc modum : « Accidit aliquando, gravibus id suadentibus causis, ut regius aliquis « princeps, in legitima ætate nondum constitutus, alicui ec« clesiæ præficiatur, adjuncto eidem certo administratore, « ad hoc ut meliori diœcesis regimini consulatur. Cum ita« que dubitatum olim fuerit an hujusmodi administrator « Apostolorum limina visitare, et statum ecclesiæ sibi quo« que ad regendum commissæ, Apostolicæ Sedi repræsen« tare teneretur, Sacra Congregatio Concilii, die 13 augusti « 1622 respondit, Administratorem tam proprio nomine, « quam etiam principis Episcopi, Sixtinæ Constitutionis « præceptum servare debere. »

In Gallia, ob aliam causam, haud ita pridem, constitutum Lugduni vidimus Administratorem Apostolicum. Cum scilicet e Galliæ solio decidisset Napoleo I, avunculus ejus Cardinalis Fesch, Lugdunensis Archiepiscopus, ab omni archidiœcesis suæ administratione, ita disponente Sede Apostolica, remotus est; ipsique subrogatus, sub Administratoris Apostolici titulo, Reverendissimus de Pins, Episcopus *in partibus*.

SECTIO V.

De Protonotariis Apostolicis.

Dicimus 1° de eorum institutione ac vicibus : 2° de triplici eorum specie seu gradu : 3° de Protonotariis participantibus : 4° de Protonotariis ad instar participantium : 5° de Protonotariis titularibus seu honorariis : 6° an collatio beneficiorum a Protonotariis obtentorum, quando beneficia illa vacant, sit reservata Sedi Apostolicæ, etiam hodie in Gallia.

CAPUT I.

DE EORUM INSTITUTIONE AC VICIBUS SYNOPSIS HISTORICA.

Historicam de Protonotariis notionem breviter exhibet Pii VII Constitutio *Cum innumeri*, idibus decembris 1818 :
« Cum innumeri ubique terrarum exstiterint viri gloriosi,
« qui sæviente adversus christianum nomen gentilium po-
« testatum furore, illud tamen confiteri coram hominibus
« haud veriti sint, duriora quæque tormenta, mortemque
« ex cruciatuum vi immanissimam, læto constantique animo
« perpessi ; sapienti profecto providentissimoque consilio
« novimus, vel a primis temporibus constitutum, ut tot tam-
« que illustria facinora... diligenter scriptis accurateque

« mandarentur. Hinc sancti Clemens I et Antherus item I, « in Urbe et per alias omnes regiones qua Dominicæ crucis « professio late patebat, viros adlegare, pietate, prudentia « studioque religionis spectatos, *Notarios* primum, ac deinde « (honoris ac dignitatis causa) *Protonotarios* nuncupatos, « qui brevibus etiam (ubi ex hostium metu opus esset) notis « referrent clanculum in tabulas martyrum nomina, facta- « que ab ipsis martyria, et cunctas eorumdem res præclare « gestas, ac verba cumprimis graviora, quibus ex divinitatis « instinctu compellare prœsides tyrannosque, ac de pagano- « rum cœcitate affari disertissime consueverunt.

« At pace demum Ecclesiæ feliciter data, martyriorumque « propterea recensione cessante, non inde tamen Protono- « tariorum munus sublatum est; sed imo ex sancti Julii I « prædecessoris nostri auctoritate demandatum iisdem est, « studiose describere quæ de fide ac disciplina sacrorum de- « cernebantur; eaque et cætera omnia rei sacræ monumenta « apte periteque notare, atque una cum actis martyrum in « scriniis Ecclesiæ recondita ad posteritatis memoriam cus- « todire.

« Amplissimum idcirco Protonotariorum Apostolicorum « officium habitum semper est, ac pro muneris ipsius perso- « narumque illud obeuntium ratione, omni prorsus ætate « per prædecessores nostros illustribus Pontificiæ benevo- « lentiæ testimoniis est honestatum. Nominatum præ cæte- « ris volumus Sixtum V felicis recordationis, qui cum eos « septem dumtaxat, pro septem Urbis regionibus designatos « nactus esset, duodecim deinceps esse jussit, clarioribus- « que privilegiis donatos, redditibus etiam cumulavit, qui- « bus ad honoris dignitatem referendam necessaria suppe- « terent.

« Cum vero præter statos hosce Protonotarios, qui *de nu-* « *mero participantium* vocati sunt, alios etiam, qui iisdem « forsitan adjutores adstarent, viros... in Urbe elegerint « Romani Pontifices, eos etiam omnibus quibus Protonota- « riorum collegium potitur privilegiis honorisque insignibus « auctos decrevere.

« His accesserunt exteri quidam Protonotarii in aliis ca-

« tholici orbis regionibus, in idem munus per Romanos Pon « tifices adsciti..., peculiaribus privilegiis instructi. » (Hanc Pii VII Constitutionem in extenso reperies apud *Analecta Pontificia*, 26e livraison, mai et juin 1858, pagina 739.)

Protonotarii proprie dicti, id est, de numero participantium, officium suum vendere poterant, ita ut emptor venditori succederet in Protonotariorum collegio. At post ingentem anni 1793 perturbationem, suppressa sunt hæc et nonnulla alia venalia officia; et loco solitorum reddituum, assignata est Protonotariis qui supervixerant pensio annua, ipsis quandiu viverent a gubernio solvenda. Sub Gregorii XVI Pontificatu, duo dumtaxat superstiles erant Protonotarii Apostolici. Et horum obitu extinctum remansisset Protonotariorum participantium collegium, nisi illud dictus Pontifex restituisset. De quo sic adnotatur in litteris Apostolicis Pii IX, 9 februarii 1853 : « Ce collége réduit à peu de choses par « les vicissitudes du temps, se trouvant enfin presqu'ané- « anti, notre prédécesseur Grégoire XVI, d'illustre mémoire, « lui rendit ses sept membres et son ancienne splendeur, « par sa Constitution du 6 des ides de février 1838. » (Textum cito Gallice, ex diario *l'Univers*, 28 avril 1853, quia latinum præ manibus non habeo.)

CAPUT II.

DE TRIPLICI PROTONOTARIORUM SPECIE SEU GRADU.

I. Plerique auctores, etiam e recentioribus (prout Lucius Ferraris) duplicem dumtaxat distinguunt Protonotariorum speciem, videlicet : Protonotarios *de numero* participantium, et Protonotarios *extra numerum*. Hi scilicet scriptores non subdistingunt *Protonotarios extra numerum* in duas alias species, id est, *ad intar participantium* et mere *titularium* seu *honorariorum* : duas quippe illas Protonotariorum extra

numerum species, pro una eademque habuisse videntur.

II. At revera triplex distinguenda est classis : alii nempe sunt Protonotarii *de numero participantium*, seu stricte sumpti : alii vero *ad instar participantium*; et alii tandem minoribus quam præcedentes privilegiis aucti, qui nec *de numero*, nec *ad instar* vocantur, sed simpliciter Protonotarii extra numerum, seu *titulares* aut honorarii. Recte distingui hunc triplicem Protonotariorum gradum palam facit Constitutio *Cum innumeri* Pii VII : etenim supracitatis hujus Constitutionis verbis memorat primo Pontifex : Protonotarios *qui de numero participantium vocati sunt* : tum alios, qui a Summis Pontificibus donati sunt *privilegiis honorisque insignibus quibus Protonotariorum collegium potitur* : et tandem alios, qui *his accesserunt, peculiaribus privilegiis instructi*. Sed clarius adhuc triplicem speciem paulo post exprimit Pius VII in hunc modum : « Hisce de electione « Protonotariorum *titularium* constitutis, cum eos longe « differre palam sit ab illis qui sunt *de collegio participantium*, a Sanctissimo Domino Nostro ex Romanæ Curiæ « Prælatis adsciscuntur, decretum est... » Cum *titulares* illi protonotarii, *longe differre* dicantur, tum a Protonotariis de collegio participantium, tum a Protonotariis ad instar participantium triplex admittatur necesse est species seu gradus.

CAPUT III.

DE PROTONOTARIIS PARTICIPANTIBUS.

QUÆSTIO I[a]. — *Quænam eis privilegia Sixtus V contulerit.* — « Istud collegium septem Notariorum Sedis Apostolicæ fuit ampliatum ad numerum duodecim a Sixto V, Constitutione incipiente *Romanus Pontifex* ; maximisque privilegiis fuit decoratum ab eodem Sixto V, in citata, et alia constitu-

tione *Laudabilis*. Et imprimis : § 3, doctorandi facultatem concedit : et § 4, Notarios creandi : et § 5, spurios legitimandi ad successionem bonorum etiam ecclesiasticorum : et § 6, statuta pro collegio condendi : et § 7, familiares Papæ et Prælati domestici declarantur : et § 8, concedit ut panem honoris quotidie, et vestes in coronatione et morte Papæ, et locum in cavalcatis Pontificalibus habeant : et § 9, ut litteræ Apostolicæ gratis pro eis expediantur : et § 10, ut emolumenta illis assignata nusquam eis duminiantur : et § 11, licentiam dat deferendi arma pro ipsis et eorum familiaribus : et § 12, facultatem eis concedit testandi, etiam de acquisitis ex bonis ecclesiasticis, pro ducatis duobus mille : et § 13, eos eximit et totaliter liberat a quorumcumque Ordinariorum locorum, et aliorum omnium judicum jurisdictione, potestate, superioritate, et dominio ; ac sedis Apostolicæ jurisdictioni et potestati dumtaxat immediate subjicit : et § 14, facultatem concedit creandi quolibet anno unum Protonotarium titularem, non participantem : et § 15, locum eis designat in signaturis : et § 16, pariter in actibus publicis Consistorii : et § 17, canonizationibusque sanctorum : et § 18, Consistoriis quoque publicis et capellis : et § 19, concedit ut habeant monetas argenteas et aureas coronationis : et § 20, constituit, quando Papæ serviant : et § 21, quando utantur pontificalibus : et § 22, altarique portatili » (Ferraris, verbo *Protonotarii de numero participantium*, n. 4).

QUÆSTIO IIª. — *Quænam eorum insignia, et præcedendi jus.* — « Induunt vestem et mantellettam violaceam, cum « usu rochetti in publicis functionibus ; et habent in pileo, « privative quoad omnes alios Prælatos, floccum rosacei colo- « ris ; necnon pileum prælatitium nigrum, cordulis viola- « ceis circumdatum, cum floccis dicti coloris rosacei » (Card Petra, tomo 5, ad Constitutionem 4 Pii II.)

« Olim isti Protonotarii habebant præcedentiam super Episcopos, ac consequenter super omnes Prælatos, ut inter alios tradit Cardinalis Petra (loco citato, n. 3). At Pius II, Constitutione incipiente *Cum servare*, præcedentiam Episcopis, etiam electis, super Notarios Papæ, vulgo Protonotarios nuncupatos, deberi statuit ubique, in Curia et extra.

« In Consistoriis vero publicis, quatuor Notarios assistere decrevit proximiores solio Pontificio honorabiliori loco, ut videri potest in dicta Constitutione.... Sicque isti Protonotarii in equitationibus solemnibus quæ fiunt occasione possessionis Romani Pontificis apud ecclesiam Lateranensem, ingressu regum et magnorum principum ac hujusmodi, præcedentiam habent super Episcopos et Archiepiscopos non assistentes. Tunc enim primum locum occupant Episcopi assistentes Capellæ Pontificiæ, deinde Protonotarii, et post eos accedunt Archiepiscopi et Episcopi non assistentes...

« Protonotarii Apostolici in capella Pontificia, aliisque actibus distinctis a mox dictis, præcedunt quoscumque alios Prælatos non Episcopos » (Ferraris, v. *Protonotarii de numero*, n. 7 et seq.)

QUÆSTIO III^a. — *Quomodo Pius IX, feliciter regnans, Protonotariorum participantium privilegia moderatus sit?* — 1° Ipsis concesserat Sixtus V doctores creandi facultatem. Privilegium illud certo modo restrinxerat Benedictus XIV. Tandem Pius IX, feliciter regnans (Constitutione sua 9 februarii 1853, quam in gallicam linguam translatam reperies in diario l'*Univers* 28 avril 1853) quoad dictam facultatem disposuit in hunc modum : Protonotariis de numero participantium conceditur, ut possint singulis annis doctoratum in theologia conferre quatuor personis ; item doctoratum in alterutro vel utroque jure quatuor pariter personis, et sub sequentibus conditionibus, quæ nisi serventur collatio gradus declaratur nulla et irrita : *primo* dictum gradum conferre nequeunt Protonotarii nisi personis Romæ præsentibus : *secundo*, nec nisi transmissa ad Sanctissimum prævia de singulis candidatis relatione : *tertio*, fieri debet candidatorum examen a quinque saltem protonotariis participantibus : quod si tamen eo numero adesse nequeant, ad eum complendum sibi adjungent professores e romano Archigymnasio : *quarto* circa examen servanda sunt quæ statuit Leo XII Constitutione *Quod divina sapientia : quinto*, a præfatis Protonotariis transmittenda est quotannis ad S. Congregationem super studiis relatio de collatis gradibus : ac insuper in Romani

Collegii archivio deponenda est alia relatio promotorum nomina continens.

2° Privilegium doctores creandi in aliis præterquam theologiæ jurisque facultatibus (verbi gratia, in philosophia, medicina etc) dicta Constitutione revocavit Pius IX.

3° Eadem Constitutione disponitur ut facultatem quam eis concesserat Sixtus V unum *Protonotarium honorarium* singulis annis creandi, exercere nequeant nisi assentiente Romano Pontifice.

4° Eis insuper ademit Pius IX privilegium legitimandi personas ex illicito consortio ortas ; necnon facultatem creandi notarios aliosve publicos officiales,

5° Privilegium exemptionis ab Ordinariorum jurisdictione septem Protonotariis participantibus confirmat dicta Pii IX Constitutio.

6° Item confirmat Pius IX privilegium, alias ipsis concessum, altaris portatilis : sub certis tamen conditionibus in eadem Constitutione expressis.

CAPUT IV.

DE PROTONOTARIIS AD INSTAR PARTICIPANTIUM.

Dicimus 1° Quænam hodie sint eorum privilegia . 2° Quo ritu insignia eis tradi soleant : 3° Quanam formula juramentum præstent ; 4° Quanam formula eis insignia imponantur.

§ I.

Hodierna Protonotariorum ad instar privilegia.

Quando quis creatur Protonotarius *ad instar*, solet ei transmitti elenchus ejusmodi privilegiorum, a secretario collegii Protonotariorum participantium subscriptus. Præ manibus habui unum ex istis authenticis elenchis, eum nempe qui nuper ad Reverendissimum Dominum Haffreingue, diœcesis Atrebatensis presbyterum, expeditus est, quando Protonotarii ad instar Participantium dignitate meritissimus vir decoratus est. Cujus tenor est hujuscemodi :

« Privilegia Protonotariorum Apostolicorum ad instar participantium, ex Bullis ac Scripturis desumpta, quæ in Archivio collegii Protonotariorum Apostolicorum de numero participantium asservantur :

« 1° Sunt familiares Summi Pontificis ac Prælati domestici ita tamen ut jurisdictioni subjiciantur Ordinariorum.

« 2° Utuntur Rochetto, Cappa, Mantelletta et Mantellone in equitationibus Pontificalibus.

« 3° Lugubria induunt vestimenta in morte Pontificis, violacea in assumptione successoris.

« 4° In equitationibus Pontificalibus immediate sequuntur Episcopos solio assistentes, præcedunt vero Episcopos solio non adsistentes, quia hi habent tantummodo mantellettam.

« 5° In capella Papali locum habent post Eminentissimos Cardinales diaconos, scilicet in parte posteriori.

« 6° Si in capella Papali deficiant participantes, locum et functiones ipsorum accipiunt, ita ut etiam privilegio gaudeant sedendi in scamno Episcoporum, post ultimum, si unus tantum sit Protonotarius.

« 7° Extra Urbem in solemnibus poterunt induere omnia Pontificalia, habito tamen Ordinariorum consensu.

« 8° In Urbe et extra, cum in collegiatis, tum in cathedralibus ac patriarchalibus, præcedunt omnes canonicos ac dignitates, præter Episcopos.

« 9° Eo quod sint Protonotarii. sunt etiam referendarii utriusque signaturæ.

« 10° Jus habent insuper utendi pileo Pontificali ac semi-Pontificali, cordulis floccisque ac casarello rosaceis, sericis etiam, circumornato ; et ferunt quotidianum pileum cum cordulis ipsis et casarello.

« 11° Habent indultum privati oratorii, ab Ordinario visitandi atque approbandi, in quo diebus etiam solemnioribus in consanguineorum et affinium secum cohabitantium, necnon famulorum suorum præsentia missam vel per se celebrare, vel per quemcumque sacerdotem sæcularem vel cujusvis ordinis regularem rite probatum celebrare libere possint et valeant.

« 12° In eodem oratorio fruuntur stationibus cum indulgentiis quæ lucrantur in Urbe, visitando stationales ecclesias.

« 13° Absente Protonotario, in ipso oratorio licet celebrare missam, dummodo aliquis de supradictis in articulo undecimo sit præsens, et dummodo ipse Protonotarius domicilium non permutaverit, aut hoc oratorii privilegio uti velit aliunde.

« 14° Jus habent testandi ac disponendi inter vivos usque ad ducatos auri cameræ bis mille.

« Ex secretaria collegii Protonotariorum Apostolicorum de numero participantium, die 26 februarii 1859. — Bernardini, secretarius collegii. »

§ II.

Quo ritu insignia ejus tradi, et eorum professio fidei ac juramentum fidelitatis recipi soleant.

Diœcesano Episcopo committi solet executio litterarum postolicarum, quibus Summus Pontifex aliquem Protonorii *ad instar* dignitate exornat. Et tunc eidem Episcopo ansmittitur folium, in quo servandus ritus describitur. jusmodi folium, quale nuper ad Reverendissimum et Illusissimum Atrebatensem Episcopum directum est, subjicius :

« Ritus qui servari poterit ab illustrissimo D. D. Petro Ludovico Parisis Episcopo Atrebatensi, Boloniensi et Audomarensi, in solemni receptione juramenti et professionis fidei præstandi et emittendæ a Reverendo plurimum Domino Agathone Benedicto Haffreingue, nuper a Sanctissimo D. N. Papa Pio IX per Apostolicas litteras Prælato Protonotario Apostolico ad instar participantium electo.

« Illustrissimus ac Reverendissimus Episcopus diœcesanus, uti Apostolicus commissarius de jure pro executione litterarum Apostolicarum, aliquo die festo, vel solemni, si magis ei placuerit, solito comitatu accedet ad cathedralem, vel aliam ecclesiam, et ad fores ipsius ecclesiæ excipietur a clero de more, et porrecto sibi per electum Protonotarium aspersorio, signet se lustrali aqua, et aspersorium ipsum tangendo porrigat eidem Protonotario et aliis Prælatis si adsint; et facta ut moris est aspersione super clerum et populum, accedet ad adorandum SS. Eucharistiæ sacramentum in solito sacello super genuflexorium ornatum, ut moris est, et electus in sinistris ejus super violaceo pulvinari posito in pavimento. Et ipse electus habeat caligas

« violaceas, talarem vestem caudatam cum globulis et orna-
« mentis prælatitiis coccinei coloris ; et vestis sit violacea ;
« præcingente zona serica violacea cum lemniscis ejusdem
« coloris : et (habeat) mantellettum seu pallium pariter vio-
« laceum, ac nigrum presbyterale biretum. Facta adoratione
« accedant Episcopus et electus ad aram principem, et salu-
« tata cruce super altare existente, Pontifex ad solium et
« electus ad sedem cameralem e conspectu throni sitam in
« plano presbyterii. Et Episcopus, si velit, paret se ad cele-
« brandam missam de officio currenti. Peracta missæ cele-
« bratione, Pontifex in sua sede, deposita casula et mani-
« pulo, accipit pluviale albi coloris, mitram auriphrigiatam
« et baculum pastoralem, sedentibus hinc inde in scabellis
« duobus canonicis assistentibus in habitu canonicali cho-
« rali. Tum accedente ante ipsum electo Protonotario, asso-
« ciato a ceremoniario, et a clerico qui Apostolicum Breve
« super pelvim deferat ; et facta profunda reverentia Pon-
« tifici, ascendant solium ; et electus tradat ipsi Breve, quod
« per cancellarium seu secretarium faciat alta voce publicari
« ac perlegi. Post hæc Protonotarius denuo solium cum cæ-
« remoniario conscendat, et genuflexus ante Episcopum su-
« per pulvinari violaceo, legat juramentum (1). Et Episco-
« pus habeat super genua missale apertum, et in fine dum
« dicit electus ; *Sic me Deus adjuvet* etc., tangat manu dex-
« tera textum evangelii et osculetur. Hisce expeditis, adhuc
« genuflexus pronuntiet distincta voce formulam professio-
« nis fidei (2), in cujus fine similiter tangat librum evange-
« liorum seu missale et osculetur.

« Tum Pontifex adhuc sedens, deposito baculo pastorali,
« ministrantibus diaconis assistentibus, auferat pallium seu
« mantellettum electi, eique imponat rochettum ; et mox de-
« nuo electus reassumat mantellettum per manus Episcopi.
« Dein capiti imponat biretum clericale, et super ipsum ga-

(1) Vide formulam, sequenti paragrapho.

(2) Nimirum formulam Pie IV, quæ habetur in Pontificali.

« lerum pontificale rotondæ figuræ, cum floccis seu lem-
« niscis coccinei coloris, in superiori parte ex nigra lana, et
« in posteriori violaceo serico subjectum. Et porrigentibus
« sibi capellanis librum et palmatorium, pronuntiet distincta
« voce formulam : *Induo te* etc. (1). Et expleta prædictæ
« formulæ recitatione, ablatisque galero et bireto ad oscu-
« lum pacis recipiat Protonotarium. Qui debitis inclinatio-
« nibus peractis tum Pontifici tum altari, ad suum locum
« redeat coram solio. Et Episcopus deposita mitra intonet
« hymnum *Te Deum laudamus*. Quo expleto accedentibus
« iterum ministris de libro et palmatorio canat *Benedi-*
« *camus Patrem et Filium* etc., cum solita oratione pro gra-
« tiarum actione. Et in fine populo solemniter benedicat. »

§ III.

Formula juramenti a Protonotariis Apostolicis præstandi.

Ego N... Notarius Apostolicus Sanctissimi Domini Nostri Papæ, ab hac hora in antea, fidelis et obediens ero Beato Petro sanctæque Romanæ Ecclesiæ, et Domino meo Domino N..., ejusque successoribus canonice intrantibus. Non ero in facto, consilio, consensu, vel auxilio, quod vitam perdant aut membrum, vel capiantur mala captione. Consilium quod per se vel Nuntium suum seu litteras mihi credituri sunt, signo, verbo vel nutu, me sciente, ad eorum damnum vel præjudicium nemini pandam. Si vero damnum eorum tractari scivero, pro posse meo impediam ne fiat : quod si per me impedire non possem, per nuntium aut litteras eis significare curabo, vel illi per quem citius ad eorum notitiam deducantur. Papatum Romanum et regalia sancti Petri, et

(1) Vide formulam, infra, paragrapho 4.

omnia jura Romanæ Ecclesiæ quæ habet ubique, manutenebo totis viribus et defendam, et adjutor ero ad recuperandum contra omnes homines pro posse meo. Negotia mihi a Sanctissimo Domino Nostro Papa commissa vel committenda fideliter geram et sollicite procurabo. Notariatus prædicti officium fideliter exercebo, nil addendo vel minuendo sine voluntate Sanctissimi Domini Nostri, quod immutet substantiam actus mihi impositi. Attestationes super negotiis, inquisitionem canonizandorum respicientibus, fideliter in scriptis imponendas et redigendas, in publicam formam fideliter redigam. Et omnia alia quæ ubique imponentur mihi per Sanctissimum Dominum Nostrum fideliter peragam. Dolum seu fraudem contra ipsum officium non committam, nec committi consentiam; sed si sciam aliquem dolum vel fraudem circa illud committentem, Sanctissimo Domino Nostro quantocius commode potero revelabo. Litteras quæ expediri debent in Cancellaria malitiose non impediam nec impediri consentiam. Impugnantes vero litteras in Cancellaria prædicta, partibus seu procuratoribus vel personis aliis per quas pervenire possit ad eorum notitiam, minime revelabo. Secreta etiam alia ipsius Cancellariæ quæ secreta esse cognovero, secrete tenebo, eaque scienter nemini pandam. Supradicta omnia et singula promitto et juro attendere et servare sine omni dolo et fraude ac malitia. Sic me Deus adjuvet et hæc sancta Dei evangelia.

§ IV.

Formula in tradendis insignibus.

Induo te Rochetto et Mantelletto, ac capiti tuo biretum, e supra biretum, cappellum nigrum cordulis rosaceis circumornatum, ac etiam serico rosaceo suffultum, cum floccis ejusdem coloris impono, ut hodie intelligas te Protonotarium

Apostolicum ad instar participantium fuisse creatum, ac de cætero uti, frui ac gaudere posse effectu gratiæ, tibi a Sanctissimo Domino Nostro concessæ, ut in litteris Apostolicis in forma Brevis desuper expeditis plenius continetur. Demum ad osculum pacis te recipio, ac fraterna in Domino charitate te amplector; quod felix faustumque semper sit.

Nota. — Hanc, prout et præcedentis paragraphi formulam, qualis e Romana Curia ad laudatum Atrebatensem Antistitem expedita est, transcripsimus.

CAPUT V.

DE PROTONOTARIIS TITULARIBUS, SEU QUI NEC PARTICIPANTES SUNT, NEC AD INSTAR PARTICIPANTIUM.

QUÆSTIO I^a^. — *Quid circa ipsos statuerit Pius VII.* — In sua Constitutione *Cum innumeri*, anni 1818, eorum privilegia determinavit ut sequitur : « Decretum est, ea dumtaxat privilegia, jura, exemptiones, præeminentias, prærogativas iisdem competere, quæ infra singillatim enumerantur : aliis proinde quibuscumque, præsenti decreto non descriptis, irritis declaratis et deletis et abrogatis...

« 1. Igitur jus erit Protonotariis Apostolicis titularibus, extra Urbem dumtaxat, et quando eo loci ubi degunt non adsit Summus Pontifex, uti habitu prælatitio, videlicet veste talari, et palliolo nuncupato mantelletto nigri coloris.

« 2. Eo habitu prælatitio nigri coloris cum rochetto subtus palliolum uti poterunt Protonotarii in publicis supplicationibus aliisque ecclesiæ functionibus. In reliquis vero rochettum dimittant ; simulque sciant se, licet forte plures insimul conveniant, non exinde constituere collegium, nec corporatos censeri.

« 3. Usus collaris et caligarum coloris violacei omnino interdicitur ; item et vitta seu cordula in pileo coloris vio-

lacei, seu etiam (quo nonnullorum audacia erupit) rosacei aut rubei; quæ nigri tantum coloris esse poterunt : ejusdem coloris sit pariter pileum cum lemnisciis stemmatibus imponendum.

« 4. Protonotarii titulares, qui dignitate aut canonicatu potiuntur, habitum gestent sui ordinis, non vero prælatitium, in choro; eoque consideant loco, quem ex beneficio eos deceat : quod si habitu prælatitio uti velint, distributionibus priventur, quæ sodalibus accrescant.

« 5. Habitu prælatitio induti, omnibus clericis, sacerdotibus simplicibus, et etiam canonicis præferendi sint singulatim sumptis, non vero in collegium coeuntibus. Neutiquam etiam præferendos se esse arbritrentur aut Apostolicis Nuntiis, aut utriusque signaturæ referendariis, aliisve ex Romanæ Curiæ Præsulibus, etiamsi nullum ex sui muneris insignibus ii gestent, dummodo de ipsorum gradu non lateat. Item nec antecellant vicariis generalibus, aut capitularibus, aut Abbatibus.

« 6. Sacrum operantes, a simplicibus sacerdotibus minime differunt : idcirco sacras vestes induant in sacrario, uno tantum ministro utantur, ipsique calicem deferant, detegant, cooperiant : item libri missarum folia evolvant. Vetantur præterea palmatoriam, canonem, annulum, pileolum adhibere.

« 7. Quando adstant ad Sacra cum habitu prælatitio, non genuflectant, sed caput inclinent, uti in more est apud canonicos cathedralium : duplici ductu thurificentur : consideant vero in loco per cœremoniale Episcoporum constituto.

« 8. Conficere possunt acta de causis beatificationis et canonizationis servorum Dei : quo tamen privilegio uti nequeant, si eo loci alter sit e Protonotariis participantibus.

« 9. Item rite eliguntur in conservatores ordinum regularium, in judices synodales, in commissarios Apostolicos, et judices a Summo Pontifice adciscendos pro causis ecclesiasticis et beneficiariis. Item apud ipsos professionem fidei recte emittunt, qui ex officio ad eamdem adstringuntur. Item coram ipsis pensiones transferri possunt ab iis qui eo gaudent privilegio.

« 10 Beneficia eorum, qui protonotariatum titularem per Apostolicas, litteras, vel per diploma collegii Protonotariorum participantium assecuti sunt, nonnisi ab Apostolica Sede conferri possunt.

« 11. In civilibus negotiis, necnon in criminalibus, atque in vitæ disciplina, Ordinariis locorum obnoxios plane se esse noverint, nullaque ratione ab ipsorum jurisdictione liberos se comminiscantur.

« 12. Etsi habitum prælatitium non gestent, gaudent tamen privilegio fori, dummodo in habitu et tonsura incedant.

« 13. Familiaribus Papæ minime accensentur ; cum hoc privilegio gaudeant Protonotarii dumtaxat e participantibus, vel Romanæ Curiæ Prælati, qui ex Pontificis benignitate iisdem æquiparantur.

« 14. Quæ hic percensentur privilegia ea sunt, quibus dumtaxat Protonotarii titulares donatos se sciant : qui secus facere, aliisque præter memorata privilegiis ac juribus uti auserint, si ab Ordinario, tanquam ab Apostolica Sede delegato semel et bis admoniti non paruerint, eo ipso privatos delato honore se sciant.

« 15. Tandem qui Protonotariatu titulari donati sunt, vel per Apostolicas litteras, vel alio legitimo diplomate, nequeant ut ipsius juribus ad hujusce decreti præstitutum constabilitis, nisi antea, vel Apostolicas litteras, vel diploma ipsum in officio secretarii collegii Protonatoriorum de numero participantium exhibuerint, qui in codicem referat nomen, cognomen, ætatem, patriam, qualitates novi Protonotarii titularis, ac præterea diem ad quam vel Breve, vel diploma datum est.

« Quibus peractis, fas ipsis sit habitum sui gradus induere, officium tenere, uti privilegiis, honoribus, prærogativis, quorum notula typis impressa, et ab aliquo ex Protonotariis participantibus subscripta et obsignata iisdem tradetur ; ne quid adversus hæc decreta, ex ipsorum ignoratione peragi contingat.

« Quare tum litteræ Apostolicæ in forma Brevis, tum diplomata quibus Protonotarii titulares creantur, concinnanda

erunt juxta hujusce decreti sententiam, ne qua ibidem ab eo aliena describantur. »

QUÆSTIO IIª. — *In quo præcipue hodie differant Protonotarii ad instar a Protonotariis titularibus.* — 1° Utrique Ordinariorum jurisdictioni subjiciuntur, ac proinde in hoc non differunt. 2° Protonotarii ad instar possunt, de consensu Ordinariorum, in solemnibus induere Pontificalia, verbi gratia, Mitram et alia ; id autem nequeunt Protonotarii titulares. 3° Protonotarii ad instar sunt familiares Papæ : alii secus. 4° Priores habent oratorii privati privilegium, quo privilegio alii carent.

CAPUT VI.

AN BENEFICIA A PROTONOTARIIS OBTENTA, QUANDO VACANT, SEDI APOSTOLICÆ SINT RESERVATA ETIAM HODIE IN GALLIA.

Ejusmodi beneficia a Protonotariis sive participantibus, sive etiam non participantibus obtenta, Sedi Apostolicæ de jure communi sunt reservata, vi extravagantis *Ad regimen* et regulæ primæ Cancellariæ ; prout videre est apud Rigantum (ad regulam 1, § 4, n. 46 et seq.). Atque idem expresse sancivit Pius VII in supra citata Constitutione *Cum innumeri,* his verbis : » Beneficia eorum qui protonotariatum « titularem consecuti sunt, nonnisi ab Apostolica Sede con« ferri possunt. » Quæ verba quæstionem simul dirimunt, an reservatio intelligenda sit tantum quoad Protonotarios participantes, an etiam quoad alios. Etenim Pius VII reservationem ibi declarat quoad Protonotarios inferioris speciei, id est, titulares, de quibus potius disputari potuisset. Dubium ergo non est, de jure communi reservatam Sedi Apostolicæ remanere collationem beneficiorum a Protonotariis obtentorum, quando vacant.

Hinc quoad Galliam oritur quæstio, an si quis Protonota-

rius parochiam aut canonicatum obtineat, applicandum necne sit dictum jus commune : id est, an post ipsius obitum Sedi Apostolicæ reservata censenda sit illius beneficii collatio ? Si de parochia agatur, negative respondendum est ; si de canonicatu, affirmative. Nam parochiarum quidem collatio Episcopis sine ulla limitatione aut reservatione per Concordatum anni 1801, et expressius per decretum executoriale Cardinalis Capraræ (10 aprilis 1802) pro singularum diœcesum erectione, attributa est. Etenim in Concordato dicitur : *Episcopi ad parœcias nominabunt*. Et in præfato executoriali decreto palam fit vocem *nominabunt* intelligendam esse de jure *conferendi*. Sic nempe legere est in formula (1) pro Mechliniensis Archidiœcesis erectione : *Iisdem ecclesiis ita in parochiales erectis, Archiepiscopus ipse* RECTORES DABIT. Et paulo post eidem Archiepiscopo aliæ attribuuntur facultates *præter collationem parœciarum*.

At potestas cætera conferendi præter parochias beneficia, non confertur Episcopis nisi *salvis reservationibus et limitationibus*, quæ vigebant in Galliis ante regiminis mutationem. En dicti decreti executorialis verba : *Eidemque futuro ac pro tempore existenti Archiepiscopo Mechliniensi, ut præter collationem parœciarum, eo modo qui in sæpe memorata conventione ac in præsenti decreto statutus est, quæcumque alia, cum cura et sine cura, ecclesiastica beneficia quomodolibet nuncupata, juxta formas, relate ad Gallias, ante regiminis immutationem statutas, ac salvis reservationibus et limitationibus tunc temporis vigentibus, personis idoneis pleno jure conferendi et de illis providendi, de eadem speciali Apostolica auctoritate potestatem omnem concedimus et impertimur*. Clausula *salvis reservationibus*, non refertur ad collationem parœciarum, sed dumtaxat ad collationem aliorum beneficiorum. Ergo jus conferendi parochias habent Episcopi Galliæ sine ulla limitatione ac reservatione. Jus autem cætera beneficia conferendi non habent, nisi cum re-

(1) Eadem pro cæterarum diœceseon erectione adhibita est formula, mutatis dumtaxat episcopatuum nominibus.

servationibus et limitationibus, quæ ante mutationem regiminis anni 1793 in Gallia vigebant.

Jam vero ante præfatam mutationem vigebat in Gallia, vi Concordati Leonis X cum Francisco I, reservatio beneficiorum vacantium in Curia (vide meum tractatum *de Principiis*, pag. 294). Ergo, si agatur de canonicatu vacante per mortem Protonotarii, collatio est Sedi Apostolicæ reservata: secus si agatur de parochia.

FINIS.

INDEX

JUXTA MATERIARUM ORDINEM.

FINIS INDICIS.

Laedone-Salinarum, typis J. Mayet et Soc.

